ΛΟΥΝΤΟ ΜΑΡΤΕΝΣ

ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΜΑΤΙΑ ΣΤΟΝ ΣΤΑΛΙΝ

4η έκδοση

Μετάφραση: Στάθης Σφακιανούδης

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

ΑΘΗΝΑ 2007

Ο συγγραφέας και ο τίτλος στο πρωτότυπο:
Ludo Martens
Un autre regard sur Staline

© Ludo Martens & éditions EPO, Belgique, 1994

ISBN 978-960-224-797-6
© Σύγχρονη Εποχή Εκδοτική ΑΕΒΕ
Σόλωνος 130, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: 2103320800, Fax: 2103813354
http:/www.sep.gr, e-mail: info@sep.gr

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΗ

Το εκδοτικό «Σύγχρονη Εποχή» με την έκδοση αυτή συνεχίζει τη σειρά ενημέρωσης και προβληματισμού «Ζητήματα Σοσιαλισμού-Προβληματισμοί», που ξεκίνησε το Νοέμβρη του 1992 με το βιβλίο του Ε. Χόνεκερ *Για τα δραματικά γεγονότα του 1989.*

Η σειρά αυτή φιλοδοξεί να παρουσιάσει άρθρα, μελέτες, ντοκουμέντα και άλλα υλικά που αφορούν στην πορεία οικοδόμησης του σοσιαλισμού στον 20ό αιώνα, τις αιτίες της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης και της ανατροπής των σοσιαλιστικών καθεστώτων στις χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης, τη διαδικασία παλινόρθωσης του καπιταλισμού στις χώρες αυτές, αλλά και τα σύγχρονα προβλήματα και τις προοπτικές ανάκαμψης και ανάπτυξης του διεθνούς κομμουνιστικού και εργατικού κινήματος.

Ασφαλώς οι εκτιμήσεις που περιέχονται στις εργασίες αυτές απηχούν τις θέσεις και απόψεις των συγγραφέων τους.

Το εκδοτικό θεωρεί πως η σειρά αυτή θα συμβάλει στην ενημέρωση και τον προβληματισμό των αναγνωστών που τους απασχολούν τα ζητήματα αυτά, καθώς και στη συζήτηση για τις προοπτικές του επαναστατικού κινήματος και τα ιδεολογικοπολιτικά προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Το βιβλίο του Λ. Μάρτενς *Μια άλλη ματιά στον Στάλιν* είναι ένα βιβλίο για το οποίο δεν είναι εύκολο να γράψει κανείς.

Κατ' αρχήν, είναι ένα βιβλίο που αξίζει να διαβαστεί. Μέσα στο βιβλίο αυτό υπάρχει κάτι που δύσκολα το συναντά κανείς στην εποχή μας: Μια σειρά ιστορικά στοιχεία, εντελώς αναμφισβήτητα, χωρίς τα οποία είναι να απορεί κανείς πώς μπορεί να σχηματιστεί άποψη για το θέμα που το βιβλίο αφορά.

Δεν είναι, όμως, το μόνο που αξίζει να προκαλέσει την απορία μας. Υπάρχει και κάτι άλλο, ίσως πολύ πιο σοβαρό. Συγκεκριμένα, το ερώτημα: Πώς μπορούσαν αυτά τα στοιχεία τα τόσο σοβαρά και τα τόσο προφανή να μένουν κρυφά ως τώρα;

Είναι μια ερώτηση στην οποία, ασφαλώς, δεν είναι δύσκολο να απαντήσει κανείς, αν τη δει μέσα στα πλαίσια πολλών και ποικίλων πολιτικών σκοπιμοτήτων της εποχής, οι οποίες, όπως είναι γνωστό, έχουν τη δική τους λογική.

Ωστόσο, με δική τους λογική ή όχι, τα στοιχεία στο τέλος επιβάλλονται και οι ιστορικές εξελίξεις των τελευταίων χρόνων μας αναγκάζουν να εξετάσουμε πιο σοβαρά πολλά γεγονότα ή δεδομένα. Στο δύσκολο αυτό έργο, το *Μια άλλη ματιά στον Στάλιν* επιτρέπει, αναντίρρητα, μια άλλη ματιά.

Η έκδοση ενός βιβλίου δεν είναι εύκολη υπόθεση. Χωρίς να μιλήσουμε καν για το συγγραφέα του, απαιτεί τη δουλειά πολλών συνεργατών, από εκείνον που θα κάνει την επιλογή ως αυτόν που θα βάλει το «τελευταίο χέρι». Και, όπως είναι γνωστό, καμιά μάνα δεν παραδέχεται ότι το παιδί της δεν είναι το ωραιότερο στον κόσμο. Και, ακριβώς γι' αυτό, η αναφορά στα αδύνατα σημεία του βιβλίου είναι πάντα από τα θέματα εκείνα στα οποία κανείς δε σπεύδει να επιδοθεί με ευχαρίστηση.

Ένα τέτοιο σημείο του είναι, αναντίρρητα, η υπερβολική προσωποποίηση. Σε πολλά σημεία του, δίνει την εντύπωση ότι όλα εξαρτιόνταν από την τύχη και τις ενέργειες ενός μόνο ανθρώπου, και συγκεκριμένα του Ι. Β. Στάλιν. Ο τελευταίος δε φαίνεται σαν εκπρόσωπος μιας πολιτικοϊστορικής δύναμης – εκείνων που τάσσονται υπέρ της αντίστασης σε όλες τις δυσκολίες και τα εμπόδια και με κάθε θυσία– αλλά μάλλον σαν ένα είδος υπεράνθρωπου. Η τελική του τύχη δεν αντιμετωπίζεται σαν το αποτέλεσμα (και το «σύμπτωμα») της επικράτησης των αντίστοιχων δυνάμεων στην κλίμακα της κοινωνίας, αλλά σαν μια

απλή συνωμοσία μερικών ατομικών μελών μιας απλής κομματικής ηγεσίας.

Αυτό γίνεται ιδιαίτερα έκδηλο όταν αναφέρονται ζητήματα που αφορούν στις εξελίξεις μετά το 1948, όπου και πάλι όλα προσωποποιούνται, αποδίδονται σε άτομα, χωρίς να πέφτει το απαραίτητο, κατά τη γνώμη μας, βάρος σε μια σειρά γεγονότα που άλλαξαν το συσχετισμό των δυνάμεων.

Ωστόσο, οι κηλίδες δεν κατορθώνουν να κρύψουν το φως του ήλιου. Παρ' όλα αυτά τα κενά, το βιβλίο του Λ. Μάρτενς ανοίγει ένα πολύτιμο δρόμο στην έρευνα μιας εποχής που έχει άγρια κακοποιηθεί. Και μόνο γι' αυτό, αξίζει να το διαβάσει κανείς με μεγάλη προσοχή.

Θανάσης Παπαρήγας

«Ήμουν πεισμένος αντισταλινικός από τα δεκαεπτά μου κιόλας χρόνια. Η ιδέα μιας απόπειρας κατά του Στάλιν είχε κυριέψει τις σκέψεις και τα συναισθήματά μου. Μελετήσαμε τις "τεχνικές" δυνατότητες μιας απόπειρας. Περάσαμε στην πρακτική προετοιμασία.»

«Αν με είχαν καταδικάσει σε θάνατο το 1939, η απόφαση αυτή θα ήταν δίκαιη. Είχα συλλάβει το σχέδιο να δολοφονήσω τον Στάλιν, και αυτό ήταν έγκλημα, ή όχι;

Όσο ζούσε ακόμα ο Στάλιν, το έβλεπα διαφορετικά, όμως τώρα που μπορώ να διατρέξω αυτόν τον αιώνα, λέω: Ο Στάλιν ήταν η μεγαλύτερη προσωπικότητα του αιώνα μας, η μεγαλύτερη πολιτική ιδιοφυΐα. Το να υιοθετείς μια επιστημονική στάση απέναντι σε κάποιον διαφέρει από το να εκδηλώνεις την προσωπική σου στάση.»

Αλεξάντρ Ζινόβιεφ, 1993*

«Κατά τη γνώμη μου, υπάρχουν δύο "ξίφη": το ένα είναι ο Λένιν και το άλλο ο Στάλιν.

Το ξίφος που αντιπροσωπεύει ο Στάλιν, οι Ρώσοι το πέταξαν τώρα.

Ο Γκομούλκα και ορισμένοι Ούγγροι το μάζεψαν για να χτυπήσουν τη Σοβιετική Ένωση, για να πολεμήσουν το λεγόμενο σταλινισμό. Οι ιμπεριαλιστές χρησιμοποιούν επίσης αυτό το ξίφος για να σκοτώνουν τον κόσμο· ο Νταλς, για παράδειγμα, το κράδανε για κάποιο διάστημα. Αυτό το όπλο δεν το δάνεισαν, το πέταξαν.

Εμείς οι Κινέζοι δεν το παρατήσαμε.

Όσο για το ξίφος που αντιπροσωπεύει ο Λένιν, μήπως, κι αυτό δεν εγκαταλείφθηκε κατά κάποιο τρόπο από τους Σοβιετικούς ηγέτες; Κατά τη γνώμη μου, σε αρκετά μεγάλο βαθμό.

Η Οκτωβριανή Επανάσταση διατηρεί πάντοτε την αίγλη της; Μπορεί ακόμα να χρησιμέψει ως παράδειγμα για τις διάφορες χώρες; Η εισήγηση του Χρουστσιόφ λέει ότι είναι δυνατή η κατάκτηση της εξουσίας με τον κοινοβουλευτικό δρόμο· αυτό σημαίνει ότι οι άλλες χώρες δε θα χρειαζόταν πια ν' ακολουθήσουν το παράδειγμα της Οκτωβριανής Επανάστασης. Απ' τη στιγμή που αυτή η πόρτα έχει ανοίξει διάπλατα, ο λενινισμός έχει πρακτικά εγκαταλειφθεί.»

Μάο Τσετούνγκ, 15 Νοέμβρη 1956**

---

* Alexandre Zinoviev, *Les confessions d'un homme en trop*, εκδ. Olivier Orban, 1990, σελ. 104, 120. Συνέντευξη *Humo*, 25 Φλεβάρη 1993, σελ. 48-49.

** Μάο Τσετούνγκ, *Διαλεχτά Έργα*, τόμος V, Ξενόγλωσσες Εκδόσεις, Πεκίνο 1977, σελ. 369.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το ότι ένας διάσημος Σοβιετικός αντιφρονών, που ζει στην «επανενωμένη» Γερμανία, ένας άνθρωπος που στα νιάτα του έσπρωχνε τον αντισταλινισμό ως την προετοιμασία μιας τρομοκρατικής ενέργειας κατά του Στάλιν, που γέμισε βιβλία για να πει ό,τι κακό πίστευε για την πολιτική του Στάλιν, το ότι ένας τέτοιος άνθρωπος νιώθει υποχρεωμένος, στα στερνά του, να αποτίσει φόρο τιμής στον Στάλιν, είναι κάτι που σε βάζει σε σκέψεις.

Πολλοί που αυτοαναγορεύονται κομμουνιστές, δεν έδειξαν τόσο θάρρος. Πράγματι δεν είναι εύκολο να υψώσεις την αδύναμη φωνή σου απέναντι στη λαίλαπα της αντισταλινικής προπαγάνδας.

Εξάλλου, μεγάλος αριθμός κομμουνιστών αισθάνεται πάρα πολύ άβολα σ' αυτό το πεδίο. Όλα όσα οι εχθροί του κομμουνισμού ισχυρίζονταν επί τριάντα πέντε χρόνια, ήρθε να τα επιβεβαιώσει ο Χρουστσιόφ το 1956. Από τότε, η ομόφωνη καταδίκη του Στάλιν, που πάει απ' τους ναζί ως τους τροτσκιστές και από το δίδυμο Κίσινγκερ-Μπρζεζίνσκι ως το ντουέτο Χρουστσιόφ-Γκορμπατσόφ, φαίνεται να επιβάλλεται σαν αυταπόδεικτη αλήθεια. Η υπεράσπιση του ιστορικού έργου του Στάλιν και του μπολσεβίκικου Κόμματος γίνεται αδιανόητη, καταντάει τερατώδες έγκλημα. Και πολλοί που, ωστόσο, αντιτάσσονται ανενδοίαστα στη φονική αναρχία του παγκόσμιου καπιταλισμού έχουν αναδιπλωθεί κάτω από το βάρος των ηθικών πιέσεων.

Σήμερα, η εξακρίβωση της καταστροφικής μανίας που έχει κυριεύσει την πρώην Σοβιετική Ένωση και που συνοδεύεται από πείνα, ανεργία, εγκληματικότητα, αθλιότητα, διαφθορά, ανοιχτή δικτατορία και διεθνικούς πολέμους, οδήγησε έναν άνθρωπο όπως τον Ζινόβιεφ στην αναθεώρηση των προκαταλήψεων που ήταν βαθιά ριζωμένες μέσα του από την εποχή της εφηβείας.

Δε χωράει αμφιβολία πως εκείνοι που θέλουν να υπερασπιστούν τα ιδεώδη του σοσιαλισμού και του κομμουνισμού θα πρέπει να κάνουν τουλάχιστον το ίδιο. Όλες οι κομμουνιστικές και επαναστατικές οργανώσεις στον κόσμο θα αναγκαστούν να επανεξετάσουν τις γνώμες και τις κρίσεις που διατύπωσαν από το 1956 για το έργο του Στάλιν. Κανένας δεν μπορεί να ξεφύγει από την ολοφάνερη αυτή αλήθεια: όταν ύστερα από 35 χρόνια φαρμακερών καταγγελιών του «σταλινισμού», ο Γκορμπατσόφ ξεμπέρδεψε με όλα τα επιτεύγματα του Στάλιν, διαπιστώθηκε, με την ίδια ευκαιρία, ότι και ο Λένιν είχε γίνει «persona non grata» στη Σοβιετική Ένωση. Με

τον ενταφιασμό του σταλινισμού, ο λενινισμός είχε κι αυτός εξαφανιστεί κάτω απ' τη γη.

Ο επαναπροσδιορισμός της επαναστατικής αλήθειας για την περίοδο των πρωτοπόρων είναι ένα συνολικό καθήκον που πέφτει στους ώμους των κομμουνιστών όλου του κόσμου. Η επαναστατική αυτή αλήθεια θα βγει μέσ' απ' την αντιπαράθεση των πηγών, των μαρτυριών και των αναλύσεων. Η συνεισφορά των Σοβιετικών μαρξιστών-λενινιστών, που αυτοί μόνο μπορούν να έχουν πρόσβαση σε ορισμένες πηγές και μαρτυρίες, θα είναι κεφαλαιώδης. Σήμερα, όμως, είναι υποχρεωμένοι να δουλεύουν κάτω από τις πιο αντίξοες συνθήκες.

Τις αναλύσεις και τους στοχασμούς μας πάνω στο θέμα, δημοσιεύουμε με τίτλο *Μια άλλη ματιά στον Στάλιν*. Η τάξη, το θεμελιώδες συμφέρον της οποίας συνίσταται στη διατήρηση του συστήματος εκμετάλλευσης και καταπίεσης, μας επιβάλλει καθημερινά τη δική της αντίληψη για τον Στάλιν. Βλέπω με άλλο μάτι τον Στάλιν, σημαίνει βλέπω το ιστορικό πρόσωπο του Στάλιν μέσ' απ' τα μάτια της αντίθετης τάξης, εκείνης των εκμεταλλευμένων και των καταπιεσμένων.

Το βιβλίο αυτό δε νοείται σαν βιογραφία του Στάλιν. Πρόθεσή του είναι να αντικρούσει κατά μέτωπο τις επιθέσεις κατά του Στάλιν στις οποίες μας έχουν περισσότερο συνηθίσει: τη «διαθήκη του Λένιν», την επιβεβλημένη κολεκτιβοποίηση, την ασφυκτική γραφειοκρατία, την εξολόθρευση της παλιάς μπολσεβίκικης φρουράς, τις μεγάλες «εκκαθαρίσεις», την αναγκαστική εκβιομηχάνιση, τη συμπαιγνία του Στάλιν με τον Χίτλερ, την ανικανότητά του στον πόλεμο κλπ. κλπ. Καταπιαστήκαμε να αναλύσουμε ορισμένες «μεγάλες αλήθειες» για τον Στάλιν, αυτές που συνοψίζονται χιλιάδες φορές σε μερικές φράσεις στις εφημερίδες, στα μαθήματα ιστορίας, στις συνεντεύξεις, και που θα λέγαμε ότι έχουν εισχωρήσει στο υποσυνείδητο.

«Μα πώς είναι δυνατόν», μας έλεγε ένας φίλος, «να υπερασπιστεί κανείς έναν άνθρωπο όπως τον Στάλιν;»

Διέκρινες έκπληξη και αγανάκτηση στο ερώτημά του. Μου θύμιζε αυτό που μου είχε πει τις προάλλες ένας ηλικιωμένος κομμουνιστής εργάτης. Μου μιλούσε για το έτος 1956, τότε που ο Χρουστσιόφ είχε διαβάσει την περιβόητη μυστική του έκθεση. Το γεγονός είχε προκαλέσει θυελλώδεις συζητήσεις μέσα στο Κομμουνι-

στικό Κόμμα. Στη διάρκεια μιας τέτοιας έντονης λογομαχίας, μια ηλικιωμένη γυναίκα, που καταγόταν από κομμουνιστική εβραϊκή οικογένεια που είχε εξολοθρευτεί στην Πολωνία και η ίδια είχε χάσει δυο παιδιά στον Πόλεμο, είχε φωνάξει:

«Μα πώς θα μπορούσαμε να μην υποστηρίξουμε τον Στάλιν, αυτόν που οικοδόμησε το σοσιαλισμό, αυτόν που νίκησε το φασισμό, αυτόν που ενσάρκωσε όλες μας τις ελπίδες;»

Μέσα στην ιδεολογική θύελλα που σάρωνε τον κόσμο, εκεί που οι άλλοι είχαν λυγίσει, η γυναίκα αυτή παρέμενε πιστή στην επανάσταση. Και για το λόγο αυτό, είχε μια άλλη άποψη για τον Στάλιν. Μια νέα γενιά κομμουνιστών θα συμμεριστεί την άποψή της.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝ

Στις 20 Αυγούστου του 1991, ο απόηχος του αλλόκοτου πραξικοπήματος του Γιανάγιεφ ακούστηκε σε όλο τον κόσμο σαν το δυσαρμονικό πρελούδιο της εκκαθάρισης των τελευταίων υπολειμμάτων του κομμουνισμού στη Σοβιετική Ένωση. Οι ανδριάντες του Λένιν γκρεμίστηκαν και οι ιδέες του καταγγέλθηκαν. Το γεγονός αυτό προκάλεσε πλήθος έντονων συζητήσεων στους κόλπους του κομμουνιστικού κινήματος.

Ορισμένοι είπαν ότι προέκυψε εντελώς απρόσμενα.

Τον Απρίλη του 1991, εκδώσαμε το βιβλίο *Η ΕΣΣΔ και η βελούδινη αντεπανάσταση*[1] που πραγματεύεται κατά κύριο λόγο τις πολιτικές και ιδεολογικές εξελίξεις στην ΕΣΣΔ και την Ανατολική Ευρώπη από το 1956. Μετά το επαγγελματικό πραξικόπημα του Γέλτσιν και την ηχηρή διακήρυξή του της αποκατάστασης του καπιταλισμού, δεν έχουμε τίποτα ν' αλλάξουμε στο παραπάνω έργο.

Πράγματι, οι συγκεχυμένες τελευταίες αψιμαχίες ανάμεσα στους Γιανάγιεφ, Γκορμπατσόφ και Γέλτσιν δεν ήταν παρά οι σπασμοί ενός συστήματος που ψυχορραγούσε, εξωτερικεύσεις αποφάσεων που είχαν παρθεί στο 28ο Συνέδριο τον Ιούλη του 1990.

«Στο συνέδριο αυτό», γράφαμε τότε, «επιβεβαιώνεται σαφώς η ρήξη με το σοσιαλισμό και το πέρασμα στην καπιταλιστική οικονομία.»[2]

Μια μαρξιστική ανάλυση των βίαιων ανατροπών στην ΕΣΣΔ είχε οδηγήσει, από τα τέλη κιόλας του 1989, στο ακόλουθο συμπέρασμα:

«Ο Γκορμπατσόφ εκθειάζει την αργή, προοδευτική αλλά συστηματική εξέλιξη προς την καπιταλιστική παλινόρθωση. Στριμωγμένος στον τοίχο, αναζητεί όλο και πιο πολύ στηρίγματα, τόσο πολιτικά όσο και οικονομικά, στην πλευρά του ιμπεριαλιστικού κόσμου. Σε αντάλλαγμα, αφήνει τους Δυτικούς να κάνουν σχεδόν ό,τι θέλουν στη Σοβιετική Ένωση.»[3]

Ένα χρόνο αργότερα, τέλη του 1990, μπορέσαμε να ολοκληρώσουμε την ανάλυσή μας με αυτά τα λόγια:

«Από το 1985, βήμα-βήμα, η Δεξιά επιτέθηκε και, σε κάθε νέα φάση, ο Γκορμπατσόφ παρασύρθηκε όλο και πιο πέρα προς τα δεξιά. Μπροστά στη διπλασιασμένη επιθετικότητα των εθνικιστών και των φασιστών, που υποστηρίζονται από τον Γέλτσιν, δεν είναι

απίθανο ο Γκορμπατσόφ να επιλέξει και πάλι την υπαναχώρηση. Πράγμα που θα προκαλέσει αναμφίβολα τη διάλυση του Κομμουνιστικού Κόμματος, όπως και της Σοβιετικής Ένωσης.»[4]

«Η βαλκανιοποίηση της Αφρικής και του αραβικού κόσμου εξασφάλισε τις ιδανικότερες συνθήκες για την ιμπεριαλιστική κυριαρχία. Τα πιο ευφάνταστα πνεύματα της Δύσης αρχίζουν να οραματίζονται, πέρα από την παλινόρθωση του καπιταλισμού στην ΕΣΣΔ, την οικονομική και πολιτική υποταγή της.»[5]

Σκόπιμα υπενθυμίζουμε τα συμπεράσματα αυτά, στα οποία πολλοί μαρξιστές-λενινιστές είχαν καταλήξει το 1989 και το 1990. Πράγματι, η δυναμίτιση των ανδριάντων του Λένιν συνοδεύτηκε από μια έκρηξη προπαγάνδισης της αποτυχίας του μαρξισμού-λενινισμού. Ωστόσο, αποδείχτηκε ότι η μαρξιστική ανάλυση είναι κατά βάθος η μόνη που έχει αξία, η μόνη που επέτρεψε την ανακάλυψη των πραγματικών ενεργών κοινωνικών δυνάμεων πίσω από τα δημαγωγικά συνθήματα «δημοκρατία και ελευθερία», «γκλάσνοστ και περεστρόικα».

Το 1956, κατά τη διάρκεια της αιματηρής αντεπανάστασης στην Ουγγαρία, οι ανδριάντες του Στάλιν καταστράφηκαν. Τριάντα πέντε χρόνια αργότερα, οι ανδριάντες του Λένιν κονιορτοποιήθηκαν. Το ξήλωμα των ανδριάντων του Στάλιν και του Λένιν συμβολίζει τα δύο σημεία ρήξης με το μαρξισμό. Το 1956, ο Χρουστσιόφ επιτέθηκε στο έργο του Στάλιν, με σκοπό ν' αλλάξει τη θεμελιακή καθοδηγητική γραμμή του Κομμουνιστικού Κόμματος. Ο προοδευτικός εκφυλισμός του πολιτικού και οικονομικού συστήματος που επακολούθησε, οδήγησε στην οριστική ρήξη με το σοσιαλισμό, ρήξη που ολοκληρώθηκε το 1990 από τον Γκορμπατσόφ.

Φυσικά, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης κάνουν λόγο καθημερινά για την οριστική αποτυχία του κομμουνισμού στον κόσμο. Πρέπει όμως να υπογραμμίσουμε ότι, αν υπάρχει αποτυχία στη Σοβιετική Ένωση, αυτή είναι σίγουρα η αποτυχία του αναθεωρητισμού, τον οποίο εισήγαγε ο Χρουστσιόφ στη Σοβιετική Ένωση πριν από 35 χρόνια. Ο αναθεωρητισμός αυτός οδήγησε στην κατάρρευση του πολιτικού συστήματος, στην υπαναχώρηση μπροστά στον ιμπεριαλισμό, στην οικονομική καταστροφή. Η σημερινή έξαρση του άγριου καπιταλισμού και του φασισμού στην ΕΣΣΔ δείχνει σαφώς το πού οδηγεί η απόρριψη των επαναστατικών αρχών του μαρξισμού-λενινισμού.

Τριάντα πέντε ολόκληρα χρόνια, οι αναθεωρητές μόχθησαν για να αφανίσουν τον Στάλιν. Από τη στιγμή που αφάνισαν τον Στάλιν, ξεμπέρδεψαν και με τον Λένιν στο άψε-σβήσε. Ο Χρουστσιόφ επιτέθηκε με μανία κατά του Στάλιν. Ο Γκορμπατσόφ πήρε τη σκυτάλη, διεξάγοντας, στη διάρκεια των πέντε χρόνων της γκλάσνοστ του, πραγματική σταυροφορία κατά του σταλινισμού. Παρατηρήσατε μήπως ότι πριν από το γκρέμισμα των ανδριάντων του Λένιν δεν προηγήθηκε πολιτική εκστρατεία κατά του έργου του; Η εκστρατεία κατά του Στάλιν ήταν αρκετή. Αφού πολέμησαν, δυσφήμησαν και αφάνισαν όλες τις πολιτικές ιδέες του Στάλιν, διαπίστωσαν απλά ότι είχαν ξεμπερδέψει, με την ίδια ευκαιρία, και με τις ιδέες του Λένιν.

Ο Χρουστσιόφ άρχισε το καταστρεπτικό του έργο δηλώνοντας ότι κριτικάρει τα λάθη του Στάλιν, για «να αποκατασταθεί ο λενινισμός στην αρχική του αγνότητα» και να βελτιωθεί το κομμουνιστικό σύστημα. Ο Γκορμπατσόφ έδωσε τις ίδιες δημαγωγικές υποσχέσεις, προκειμένου να αποπροσανατολίσει τις δυνάμεις της Αριστεράς. Σήμερα, οφείλουμε να παραδεχτούμε ότι με το πρόσχημα της «επιστροφής στον Λένιν», επαναφέρανε τον τσάρο, και πως με το πρόσχημα της «βελτίωσης του κομμουνισμού», ανέστησαν τον άγριο καπιταλισμό.

Οι περισσότεροι αριστεροί έχουν διαβάσει μερικά έργα αφιερωμένα στις δραστηριότητες της CIA και των δυτικών μυστικών υπηρεσιών. Όλοι τους έμαθαν ότι ο ψυχολογικός και πολιτικός πόλεμος αποτελεί ιδιαίτερο και εξαιρετικά σημαντικό κλάδο του σύγχρονου ολοκληρωτικού πολέμου. Η συκοφαντία, η υπονόμευση, η πρόκληση, η εκμετάλλευση των διαφωνιών, η όξυνση των αντιθέσεων, ο δαιμονισμός του αντιπάλου, η διάπραξη εγκλημάτων που φορτώνονται στις πλάτες του αντιπάλου, αποτελούν συνηθισμένες τακτικές στις οποίες καταφεύγουν οι δυτικές μυστικές υπηρεσίες.

Από το 1945, ο «δημοκρατικός» ιμπεριαλισμός διέθεσε κολοσσιαία ποσά για τους αντικομμουνιστικούς, στρατιωτικούς, παράνομους, πολιτικούς και ψυχολογικούς πολέμους. Δεν είναι προφανές ότι η αντισταλινική εκστρατεία ήταν στο επίκεντρο όλων των ιδεολογικών αγώνων κατά του σοσιαλισμού; Οι επίσημοι εκπρόσωποι της αμερικανικής πολεμικής μηχανής, Κίσινγκερ και Μπρζεζίνσκι, εγκωμίασαν τα έργα των Σολζενίτσιν και Κόνκουεστ, που αποτε-

λούν επίσης, συμπτωματικά, δύο συγγραφείς της μόδας στους κόλπους των σοσιαλδημοκρατών, των τροτσκιστών και των αναρχικών. Αντί «να ανακαλύπτουν την αλήθεια για τον Στάλιν» στους ειδικούς αυτούς του αντικομμουνισμού, δε θα ήταν προτιμότερο να ανακαλύπτουν, μέσα από τα έργα τους, τα νήματα του ψυχολογικού και πολιτικού πολέμου, που κινεί η CIA;

Δεν είναι στ' αλήθεια τυχαίο το ότι ξαναβρίσκουμε στις μέρες μας, σε όλες τις αστικές και μικροαστικές εκδόσεις «της μόδας», τις συκοφαντίες και τα ψέματα αναφορικά με τον Στάλιν, που μπορούσε να διαβάσει κανείς στο ναζιστικό τύπο κατά τη διάρκεια του πολέμου. Σημάδι ότι η πάλη των τάξεων οξύνεται όλο και πιο πολύ σε παγκόσμιο επίπεδο, και ότι η μεγαλοαστική τάξη κινητοποιεί όλες τις δυνάμεις της προκειμένου να υπερασπιστεί τη «δημοκρατία» της σε όλα τα μήκη και πλάτη. Στη διάρκεια μερικών διαλέξεων που πραγματοποιήσαμε για την περίοδο του Στάλιν, διαβάσαμε ένα μακροσκελές αντισταλινικό κείμενο και ζητήσαμε απ' τους παρευρισκόμενους να εκφράσουν την άποψή τους. Σχεδόν πάντα, αυτοί που παρέμβαιναν υπογράμμιζαν ότι το κείμενο, αν και έντονα αντικομμουνιστικό, έδειχνε σαφώς τον ενθουσιασμό των νέων και των φτωχών για τον μπολσεβικισμό, καθώς και τα τεχνολογικά επιτεύγματα της ΕΣΣΔ, και ότι ήταν, σε τελική ανάλυση, αρκετά διφορούμενο. Στη συνέχεια, αποκαλύπταμε στο ακροατήριο ότι το κείμενο που μόλις είχε σχολιάσει, ήταν ένα ναζιστικό κείμενο, που είχε δημοσιευτεί στο *Signal*, τεύχος 24 του 1943, δηλαδή μέσα στον πόλεμο... Οι αντισταλινικές εκστρατείες των δυτικών «δημοκρατιών» στα χρόνια 1989-1991 ήταν ορισμένες φορές πιο βίαιες και συκοφαντικές από εκείνες των ναζί στη δεκαετία του '30. Στις μέρες μας, δεν υπάρχουν πια τα μεγάλα κομμουνιστικά επιτεύγματα της δεκαετίας του '30, ώστε να αντισταθμιστούν οι συκοφαντίες. Δεν υπάρχουν πια σημαντικές πολιτικές δυνάμεις, που να αναλάβουν την υπεράσπιση της σοβιετικής πραγματικότητας επί Στάλιν.

Όταν η αστική τάξη διατυμπανίζει την οριστική αποτυχία του κομμουνισμού, χρησιμοποιεί την αξιοθρήνητη αποτυχία του αναθεωρητισμού για να επιβεβαιώσει το μίσος της για το μεγαλειώδες έργο που πραγματοποίησαν ο Λένιν και ο Στάλιν. Ενεργώντας όμως κατ' αυτόν τον τρόπο, σκέφτεται περισσότερο το μέλλον παρά το παρελθόν. Η αστική τάξη θέλει να καταστήσει πιστευτό ότι ο μαρξισμός-λενινισμός έχει οριστικά ενταφιαστεί, επειδή συνειδητοποιεί

απόλυτα την επικαιρότητα και τη ζωντάνια της κομμουνιστικής ανάλυσης. Η αστική τάξη διαθέτει πληθώρα στελεχών που είναι ικανά να κάνουν επιστημονικές εκτιμήσεις σε ό,τι αφορά στις παγκόσμιες εξελίξεις. Έτσι, προβλέπει μεγάλες κρίσεις, ανακατατάξεις σε πλανητικό επίπεδο και πολέμους όλων των ειδών. Μετά την αποκατάσταση του καπιταλισμού στην Ανατολική Ευρώπη και τη Σοβιετική Ένωση, όλες οι αντιφάσεις του παγκόσμιου ιμπεριαλιστικού συστήματος έχουν οξυνθεί. Απέναντι στα βάραθρα της ανεργίας, της αθλιότητας, της εκμετάλλευσης και του πολέμου, που ανοίγονται μπροστά στις μάζες των εργαζομένων όλου του κόσμου, μόνο ο μαρξισμός-λενινισμός θα μπορέσει να χαράξει το δρόμο της σωτηρίας. Μόνο ο μαρξισμός-λενινισμός μπορεί να προσφέρει στις μάζες των εργαζομένων του καπιταλιστικού κόσμου και στους καταπιεσμένους λαούς του Τρίτου Κόσμου τα όπλα της απελευθέρωσής τους. Όλος ο πάταγος για το τέλος του κομμουνισμού αποβλέπει επομένως στον αφοπλισμό, εν όψει των μελλοντικών μεγάλων αγώνων των καταπιεσμένων μαζών όλου του κόσμου.

Η υπεράσπιση του έργου του Στάλιν, που αποτελεί στην ουσία υπεράσπιση του μαρξισμού-λενινισμού, είναι ένα επίκαιρο και πιεστικό καθήκον για τη σωστή αντιμετώπιση της πραγματικότητας της ταξικής πάλης στην παγκόσμια νέα τάξη πραγμάτων.

Το έργο του Στάλιν είναι ιδιαίτερα επίκαιρο στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες, όπως και στις χώρες που διατηρούν το σοσιαλιστικό προσανατολισμό τους, στις χώρες του Τρίτου Κόσμου, όπως και στις ιμπεριαλιστικές χώρες.

Ο Στάλιν είναι στο κέντρο της επικαιρότητας στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες.

Μετά την παλινόρθωση του καπιταλισμού στην ΕΣΣΔ, το έργο του Στάλιν απέκτησε μεγάλη σπουδαιότητα ως προς την κατανόηση των μηχανισμών της ταξικής πάλης στο σοσιαλισμό.

Υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα στην παλινόρθωση του καπιταλισμού που παρακολουθήσαμε και την πικρόχολη εκστρατεία κατά του Στάλιν που προηγήθηκε. Τα ξεσπάσματα μίσους εναντίον ενός ανθρώπου που πέθανε το 1953 μπορεί, με μια πρώτη ματιά, να φαίνονται περίεργα, αν όχι ακατανόητα. Στη διάρκεια των είκοσι χρόνων που προηγήθηκαν από τον ερχομό του Γκορμπατσόφ, ο Μπρέζνιεφ ενσάρκωσε τη γραφειοκρατία, την αποτελμάτωση, τη διαφθορά και τη στρατοκρατία. Όμως, ούτε στη Σοβιετική Ένωση

ούτε στον «ελεύθερο» κόσμο δεν είδαμε να ασκείται σε βάρος του Μπρέζνιεφ αυτή η βίαιη, μανιώδης, λυσσαλέα κριτική, που αποτέλεσε το χαρακτηριστικό γνώρισμα της αντισταλινικής σταυροφορίας. Είναι προφανές ότι κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, όλοι οι φανατικοί υποστηρικτές του καπιταλισμού και του ιμπεριαλισμού, για να τελειώνουν με ό,τι απέμενε από το σοσιαλισμό στην ΕΣΣΔ, επέλεξαν ως στόχο τους τον Στάλιν.

Η ολέθρια παρέκκλιση που ξεκίνησε από τον Χρουστσιόφ δείχνει, μέσα από την αντίθεση, την ορθότητα των περισσότερων ιδεών που διατύπωσε ο Στάλιν. Ο Στάλιν δήλωνε ότι η πάλη των τάξεων συνεχίζεται στο σοσιαλισμό, ότι οι παλιές φεουδαρχικές και αστικές δυνάμεις δεν έχουν εγκαταλείψει τον αγώνα για την παλινόρθωση και ότι οι οπορτουνιστές στους κόλπους του Κόμματος, οι τροτσκιστές, οι μπουχαρινικοί κι οι αστοί εθνικιστές βοηθούν τα αντισοσιαλιστικά στοιχεία στην ανασυγκρότηση των δυνάμεών τους. Ο Χρουστσιόφ δήλωσε ότι οι θέσεις αυτές ήταν πλανερές και οδηγούσαν στην αυθαιρεσία. Όμως, το 1992, η αυστηρή φυσιογνωμία του τσάρου Μπόρις ορθώνεται σαν ένα μνημείο που μαρτυρεί την ορθότητα της ανάλυσης του Στάλιν.

Οι πολέμιοι της δικτατορίας του προλεταριάτου δεν έπαψαν να υποστηρίζουν ότι ο Στάλιν ενσάρκωνε όχι τη δικτατορία των εργαζομένων, αλλά τη δική του αυταρχική δικτατορία. Η λέξη Γκούλαγκ έγινε συνώνυμο του «σταλινική δικτατορία». Όμως, αυτοί που ήταν στο Γκούλαγκ τον καιρό του Στάλιν ανήκουν σήμερα στη νέα αστική τάξη που είναι στην εξουσία. Αφανισμός του Στάλιν, σήμαινε αναβίωση της σοσιαλιστικής δημοκρατίας. Μόλις όμως ενταφιάστηκε ο Στάλιν, ο Χίτλερ ξεπρόβαλε από το μνήμα του. Και αποκαθίστανται στη Ρωσία, στην Ουκρανία, στη Ρουμανία και τη Σλοβακία όλοι οι μαύροι ήρωες, οι Βλάσοφ, οι Μπαντέρα, οι Αντονέσκου, οι Τίσο και άλλοι συνεργάτες των ναζί. Η πτώση του Τείχους του Βερολίνου σηματοδοτεί την άνοδο του νεοναζισμού στη Γερμανία. Σήμερα, μπροστά στον εκτραχηλισμό του καπιταλισμού και του φασισμού στην Ανατολή, γίνεται καλύτερα κατανοητό ότι ο Στάλιν υπερασπίστηκε πραγματικά την εξουσία της εργατικής τάξης.

Ο Στάλιν είναι στο επίκεντρο των πολιτικών ζυμώσεων στις χώρες που διατηρούν το σοσιαλισμό.

Τα ΜΜΕ δεν παραλείπουν να μας υπενθυμίζουν συστηματικά ότι υπάρχει ακόμα, δυστυχώς, ένα τελευταίο κουαρτέτο σταλινικών στον πλανήτη. Ο Φιντέλ Κάστρο διατηρεί την εξουσία στο μικρό του νησί σαν σταλινικός δεινόσαυρος. Ο Κιμ Ιλ Σουνγκ ξεπερνά τον Στάλιν στον τομέα της προσωπολατρίας. Οι Κινέζοι δήμιοι της Πλατείας Τιεν Αν Μεν είναι οι άξιοι κληρονόμοι του Στάλιν. Ορισμένοι δογματικοί Βιετναμέζοι έχουν πάντοτε αναρτημένες τις φωτογραφίες του Χο Τσι Μινχ και του Στάλιν. Με λίγα λόγια, οι τέσσερις χώρες που παραμένουν με τον έναν ή με τον άλλον τρόπο, στο σοσιαλιστικό δρόμο, αποπέμπονται από τον «πολιτισμένο» κόσμο στο όνομα του Στάλιν. Ο αδιάκοπος αυτός θόρυβος αποβλέπει επίσης στη γέννηση και την ενίσχυση «αντισταλινικών», δηλαδή αστικών και μικροαστικών ρευμάτων στις χώρες αυτές.

Το έργο του Στάλιν γίνεται όλο και πιο επίκαιρο στον Τρίτο Κόσμο.

Στις μέρες μας, στον Τρίτο Κόσμο, όλες οι δυνάμεις που αντιτάσσονται στην ιμπεριαλιστική βαρβαρότητα καταδιώκονται και εξοντώνονται στο όνομα του αγώνα κατά του «σταλινισμού».

Έτσι, το Κομμουνιστικό Κόμμα των Φιλιππίνων κυριεύτηκε πρόσφατα «από το σταλινικό δαίμονα των εκκαθαρίσεων», σύμφωνα με τα λεγόμενα της εφημερίδας *Le Monde*.[6] Σύμφωνα με μια προκήρυξη της ομάδας Μάισον, οι «σταλινικοί» του Λαϊκού Απελευθερωτικού Μετώπου του Τιγκράι κατέλαβαν την εξουσία στην Αντίς Αμπέμπα. Στο Περού, επίσης, ακούγονται ακόμα οι μαο-σταλινικές θέσεις, «αυτή η ξύλινη γλώσσα μιας άλλης εποχής», αναφέρει ο κύριος Μαρσέλ Νιντεργκάν στην εφημερίδα *Le Monde*. Μας έδωσαν μάλιστα να διαβάσουμε ότι το συριακό Μπάαθ διευθύνει «ένας, σχεδόν σταλινικός, κλειστός κύκλος»![7] Ενόσω βρισκόταν σε εξέλιξη ο Πόλεμος του Κόλπου, μια εφημερίδα μας μετέφερε την ειδησεογραφία ενός σοβιετικού φύλλου που, συγκρίνοντας φωτογραφίες του Στάλιν και του Σαντάμ Χουσεΐν, πίστευε ότι ο Σαντάμ ήταν εξώγαμο παιδί του μεγάλου Γεωργιανού. Και οι πωρωμένοι που έδιωξαν το γενναίο πατέρα Αριστίντ από την Αϊτή, δηλώνουν με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο ότι αυτός είχε εγκαθιδρύσει «ολοκληρωτική δικτατορία»!

Το έργο του Στάλιν είναι άκρως επίκαιρο για όλους τους λαούς που εντάχθηκαν στον αγώνα για την απελευθέρωσή τους από την ιμπεριαλιστική κυριαρχία.

Ο Στάλιν αντιπροσωπεύει, όπως ακριβώς κι ο Λένιν, την αποφασιστικότητα στους πιο ανηλεείς και λυσσαλέους ταξικούς αγώνες. Ο Στάλιν απέδειξε ότι, στις πιο δύσκολες περιστάσεις, μόνο μια σθεναρή και άκαμπτη στάση απέναντι στον εχθρό επιτρέπει την επίλυση των θεμελιωδών προβλημάτων των εργαζόμενων μαζών. Η συμβιβαστική, οπορτουνιστική, ηττοπαθής και υποχωρητική στάση οδηγεί αναγκαστικά στην καταστροφή και στην αιματηρή αντεκδίκηση των δυνάμεων της αντίδρασης.

Σήμερα, οι εργαζόμενες μάζες του Τρίτου Κόσμου βρίσκονται σε μια από τις πιο δύσκολες –φαινομενικά αδιέξοδη– καταστάσεις, που θυμίζει τις συνθήκες της Σοβιετικής Ένωσης την περίοδο 1920-1933. Στη Μοζαμβίκη, οι πιο οπισθοδρομικές δυνάμεις της κοινωνίας χρησιμοποιήθηκαν από τη CIA και από τις νοτιοαφρικάνικες μυστικές υπηρεσίες για τη σφαγή 900.000 Μοζαμβικανών. Οι ινδουιστές φουνταμενταλιστές, που από καιρό προστατεύονται από το Κογκρέσο και υποστηρίζονται από ένα μέρος της μεγαλοαστικής τάξης, βυθίζουν την Ινδία στον τρόμο. Στην Κολομβία, η εναλλαγή σύμπραξης και ανταγωνισμού ανάμεσα στον αντιδραστικό στρατό, την αντιδραστική αστυνομία, τη CIA και τους εμπόρους ναρκωτικών προκαλεί λουτρά αίματος ανάμεσα στις λαϊκές μάζες. Στο Ιράκ, όπου η φονική βία στοίχισε 200.000 νεκρούς, το επιβεβλημένο από τους μεγάλους μας υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εμπάργκο εξακολουθεί να σκοτώνει αργά-αργά δεκάδες χιλιάδες παιδιά.

Σε όλες αυτές τις ακραίες καταστάσεις, το παράδειγμα του Στάλιν δείχνει πώς πρέπει να κινητοποιούνται οι μάζες για έναν ανηλεή και νικηφόρο αγώνα απέναντι σε εχθρούς που είναι έτοιμοι για όλα.

Όμως, ορισμένα επαναστατικά κόμματα του Τρίτου Κόσμου, ενταγμένα σε λυσσαλέους αγώνες κατά του ιμπεριαλισμού, παρεξέκλιναν προς την ηττοπάθεια και την ενδοτικότητα, και αυτή η διαδικασία παρακμής ξεκίνησε σχεδόν πάντοτε με επιθέσεις κατά του έργου του Στάλιν. Οι πρόσφατες εξελίξεις στα κόμματα που συγκροτούν το Μέτωπο Φαραμπούντο Μαρτί για την Εθνική Απελευθέρωση (FMNL) στο Σαλβαδόρ είναι παραδειγματικές στην περίπτωση αυτή.

Στους κόλπους του Κομμουνιστικού Κόμματος των Φιλιππίνων αναπτύχθηκε, από το 1985 τουλάχιστον, μια οπορτουνιστική τάση

που ήθελε να βάλει τέλος στον ανταρτοπόλεμο και να προχωρήσει σε μια διαδικασία «εθνικής συμφιλίωσης». Οπαδοί του Γκορμπατσόφ, οι υποστηρικτές της γραμμής αυτής έκαναν σκληρές επιθέσεις κατά του Στάλιν. Ο ίδιος αυτός οπορτουνισμός εκφράστηκε με «αριστερό» τρόπο: επιθυμώντας να φτάσουν γρήγορα στην εξουσία, ορισμένοι πρότειναν μια μιλιταριστική γραμμή και μια πολιτική εξεγέρσεων στα αστικά κέντρα. Υπεύθυνοι αυτής της τάσης οργάνωσαν εκκαθαρίσεις στο Κόμμα στο Μιντανάο, για να βάλουν τέλος στις διεισδύσεις ανθρώπων της αστυνομίας: εκτέλεσαν πολλές εκατοντάδες ανθρώπους κάτω από συνθήκες αντίθετες προς όλες τις αρχές του Κόμματος. Όταν όμως η Κεντρική Επιτροπή αποφάσισε να οργανώσει μια εκστρατεία για να επανορθώσει την κατάσταση, όλοι αυτοί οι οπορτουνιστές συσπειρώθηκαν κατά της «σταλινικής κάθαρσης»! Ο Χοσέ Μαρία Σισόν γράφει:

«Εκείνοι που αντιτάσσονται με τον πιο αμείλικτο τρόπο στο κίνημα επανόρθωσης είναι εκείνοι που έφεραν τη μεγαλύτερη ευθύνη για τη μιλιταριστική τάση, για τη σημαντική συρρίκνωση της λαϊκής μας βάσης, για το κυνήγι μαγισσών που πήρε τερατώδεις διαστάσεις και για τον εκφυλισμό προς τον γκαγκστερισμό. Είχαν εμπλακεί προ πολλού σε εκστρατείες συκοφάντησης και σε ραδιουργίες. Οι αποστάτες αυτοί συμμάχησαν στην πραγματικότητα με τους μυστικούς πράκτορες και τους ειδικούς στον ψυχολογικό πόλεμο του καθεστώτος ΗΠΑ-Ράμος σε μια προσπάθεια να εμποδιστεί το Κομμουνιστικό Κόμμα των Φιλιππίνων να ενισχυθεί ιδεολογικά, πολιτικά και οργανωτικά.»[8]

Η εφημερίδα *Democratic Palestine* του Λαϊκού Μετώπου για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης άνοιξε μια συζήτηση για τον Στάλιν.

«Οι αρνητικές πλευρές της εποχής του Στάλιν που προβλήθηκαν, περιλαμβάνουν: την αναγκαστική κολεκτιβοποίηση, την κατάπνιξη της ελεύθερης έκφρασης και της δημοκρατίας στο Κόμμα και στην κοινωνία, τον υπερσυγκεντρωτισμό ως προς τη λήψη των αποφάσεων μέσα στο Κόμμα, στο σοβιετικό κράτος και στο διεθνές κομμουνιστικό κίνημα.»[9]

Όλες αυτές οι δήθεν «κριτικές» στον Στάλιν δεν είναι τίποτε άλλο από επανάληψη, αυτούσιων, των παλιών αντικομμουνιστικών επιθέσεων της σοσιαλδημοκρατίας. Το να επιλέξει αυτόν το δρόμο και να τον ακολουθήσει ως το τέλος θα σημαίνει για το ΛΜΑΠ το

θάνατό του ως επαναστατική οργάνωση. Η πορεία όλων εκείνων που επέλεξαν αυτόν το δρόμο κατά το παρελθόν δεν αφήνει καμιά αμφιβολία ως προς αυτό.

Οι πρόσφατες εξελίξεις στο Σαντινιστικό Μέτωπο Εθνικής Απελευθέρωσης (FSLN) είναι διδακτικές πάνω στο ζήτημα αυτό. Στη συνέντευξη που πήρε απ' τον Φιντέλ Κάστρο, ο Τομάς Μπόρχε τα βάζει με το «σταλινισμό» χρησιμοποιώντας πολύ βαρείς χαρακτηρισμούς: κάτω από αυτό το προκάλυμμα, ολοκληρώθηκε ο μετασχηματισμός του FSLN σε αστική σοσιαλδημοκρατική οργάνωση.

Το έργο του Στάλιν αποκτά επίσης νέα σημασία στο πλαίσιο της κατάστασης που έχει διαμορφωθεί στην Ευρώπη έπειτα από την παλινόρθωση του καπιταλισμού στην Ανατολή.

Ο εμφύλιος πόλεμος στη Γιουγκοσλαβία δείχνει πόσο πιθανό θα ήταν να αιματοκυληθεί και πάλι το σύνολο της ευρωπαϊκής ηπείρου, αν οι αυξανόμενοι ανταγωνισμοί ανάμεσα σε ιμπεριαλιστικές δυνάμεις οδηγούσαν στο ξέσπασμα ενός νέου μεγάλου πολέμου. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο δεν μπορεί να αποκλειστεί. Ο σημερινός παγκόσμιος χάρτης παρουσιάζει ορισμένες ομοιότητες με τον αντίστοιχο των ετών 1900-1914, τότε που οι ιμπεριαλιστικές δυνάμεις αντιμάχονταν για την παγκόσμια οικονομική κυριαρχία. Σήμερα, οι σχέσεις ανάμεσα στα έξι μεγάλα καπιταλιστικά κέντρα, τις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Μεγάλη Βρετανία, την Ιαπωνία, τη Γερμανία, τη Ρωσία και τη Γαλλία, έχουν καταστεί πολύ ασταθείς. Έχουμε μπει σε μια περίοδο όπου συμμαχίες δημιουργούνται και διαλύονται και όπου οι μάχες στον εμπορικό και οικονομικό τομέα διεξάγονται με εντεινόμενο μένος. Ο σχηματισμός νέων ιμπεριαλιστικών μπλοκ που είναι έτοιμα να αναμετρηθούν με τα όπλα ανήκει πλέον στη σφαίρα του δυνατού. Ένας πόλεμος ανάμεσα σε μεγάλες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις θα μετέτρεπε όλη την Ευρώπη σε μια γιγαντιαία Γιουγκοσλαβία. Μπροστά σ' ένα τέτοιο ενδεχόμενο, το έργο του Στάλιν αξίζει να ξαναδιαβαστεί.

Στα κομμουνιστικά κόμματα σ' ολόκληρο τον κόσμο, η ιδεολογική αντιπαράθεση γύρω από το ζήτημα του Στάλιν παρουσιάζει πολλά κοινά χαρακτηριστικά.

Σε όλες τις καπιταλιστικές χώρες, η οικονομική, πολιτική και ιδεολογική πίεση που ασκείται από την αστική τάξη πάνω στους κομμουνιστές είναι εξαιρετικά ισχυρή. Αποτελεί μόνιμη πηγή εκφυλισμού, προδοσίας, αργού γλιστρήματος προς το άλλο στρατόπεδο. Αλλά, κάθε προδοσία απαιτεί μια ιδεολογική αιτιολόγηση στα μάτια αυτού του ίδιου που τη διαπράττει. Γενικά, ένας επαναστάτης που έχει πάρει το γλιστερό κατήφορο του οπορτουνισμού «ανακαλύπτει την αλήθεια για το σταλινισμό». Αναμασά αυτούσια την αστική εκδοχή της ιστορίας του επαναστατικού κινήματος επί Στάλιν. Στην πραγματικότητα, οι αποστάτες δεν κάνουν καμιά ανακάλυψη, αντιγράφουν απλά την αστική τάξη. Γιατί άραγε τόσοι και τόσοι αποστάτες «ανακάλυψαν την αλήθεια για τον Στάλιν» (προκειμένου να βελτιωθεί το κομμουνιστικό κίνημα, φυσικά), αλλά κανένας από αυτούς δεν «ανακάλυψε την αλήθεια για τον Τσόρτσιλ»; Μια ανακάλυψη που θα ήταν σαφώς πιο σημαντική για τη «βελτίωση» του αντιιμπεριαλιστικού αγώνα! Έχοντας στο ενεργητικό του μισό αιώνα εγκληματικών πράξεων στην υπηρεσία της Βρετανικής Αυτοκρατορίας (πόλεμος στη Νότια Αφρική, τρομοκρατία στην Ινδία, διιμπεριαλιστικός Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος που συνοδεύτηκε από τη στρατιωτική επέμβαση κατά της Σοβιετικής Δημοκρατίας, πόλεμος κατά του Ιράκ, τρομοκρατία στην Κένυα, έναρξη του Ψυχρού Πολέμου, χρήση βίας κατά της αντιφασιστικής Ελλάδας κλπ.), ο Τσόρτσιλ είναι το δίχως άλλο ο μόνος αστός πολιτικός αυτού του αιώνα που μπορεί να θεωρηθεί εφάμιλλος του Χίτλερ.

Κάθε πολιτικό και ιστορικό σύγγραμμα φέρει τη σφραγίδα της ταξικής συνείδησης του δημιουργού του. Από τη δεκαετία του '20 ως το 1953, η πλειονότητα των δυτικών εκδόσεων για τη Σοβιετική Ένωση εξυπηρετούσε τον αγώνα της αστικής και της μικροαστικής τάξης κατά του σοβιετικού σοσιαλισμού. Τα γραπτά των μελών των κομμουνιστικών κομμάτων και των διανοουμένων της Αριστεράς που υπερασπίζονταν τη σοβιετική πραγματικότητα συνιστούσαν ένα αδύνατο αντίθετο ρεύμα υπεράσπισης της αλήθειας για τη σοβιετική εμπειρία. Αλλά, από το 1956, ο Χρουστσιόφ και το Κομμουνιστικό Κόμμα της Σοβιετικής Ένωσης ξαναπήραν για λογαριασμό τους, κομμάτι-κομμάτι, όλη την αστική ιστοριογραφία για την περίοδο του Στάλιν.

Από τότε, όλοι οι επαναστάτες του δυτικού κόσμου δέχονται μια αδιάκοπη ιδεολογική πίεση σε ό,τι αφορά στις καθοριστικές πε-

ριόδους της άνθησης του κομμουνιστικού κινήματος, κυρίως της περιόδου του Στάλιν. Αν ο Λένιν καθοδήγησε την Οκτωβριανή Επανάσταση και έδωσε τις βασικές κατευθύνσεις για την οικοδόμηση του σοσιαλισμού, ο Στάλιν είναι εκείνος που έκανε πράξη τη σοσιαλιστική οικοδόμηση για μια περίοδο τριάντα χρόνων. Όλο το μίσος της αστικής τάξης επικεντρώθηκε στο τιτάνιο έργο που επιτελέστηκε υπό την καθοδήγηση του Στάλιν. Κάθε κομμουνιστής που δεν υιοθετεί μια αποφασιστική ταξική θέση απέναντι στην κατευθυνόμενη, μονόπλευρη, ελλιπή ή ψευδή πληροφόρηση που διαδίδει η αστική τάξη, θα χαθεί ανεπανόρθωτα. Για κανένα άλλο θέμα της πρόσφατης ιστορίας, η αστική τάξη δε δείχνει τέτοιο ενδιαφέρον, προκειμένου να αμαυρώσει και να διαβάλει τους αντιπάλους της. Κάθε κομμουνιστής οφείλει να υιοθετήσει μια στάση συστηματικής δυσπιστίας απέναντι σε όλες τις «πληροφορίες» που του παρέχει η αστική τάξη (και οι χρουστσιοφικοί) για την περίοδο του Στάλιν. Και πρέπει να κάνει τα πάντα προκειμένου ν' ανακαλύψει τις σπάνιες εναλλακτικές πηγές πληροφόρησης που υπερασπίζονται το επαναστατικό έργο του Στάλιν.

Όμως, οι οπορτουνιστές στα διάφορα κόμματα δεν τολμούν να αντικρούσουν κατά μέτωπο την αντισταλινική ιδεολογική επίθεση, ο αντικομμουνιστικός σκοπός της οποίας είναι, ωστόσο, προφανής. Οι οπορτουνιστές αναδιπλώνονται κάτω από την πίεση, λένε «ναι στην κριτική του Στάλιν», αλλά ισχυρίζονται ότι κριτικάρουν τον Στάλιν «από αριστερά».

Σήμερα, μπορούμε να κάνουμε τον απολογισμό των εβδομήντα χρόνων «αριστερής κριτικής» που έχει διατυπωθεί σε βάρος της πρακτικής του Κόμματος των μπολσεβίκων επί Στάλιν. Διαθέτουμε εκατοντάδες έργα που έχουν γραφτεί από σοσιαλδημοκράτες και τροτσκιστές, από μπουχαρινικούς και «ανεξάρτητους» αριστερούς διανοούμενους. Οι απόψεις τους υιοθετήθηκαν και αναπτύχθηκαν από τους χρουστσιοφικούς και τους τιτοϊκούς. Σήμερα μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα το πραγματικό ταξικό νόημα αυτής της βιβλιογραφίας. Όλες αυτές οι κριτικές κατέληξαν μήπως σε πιο συνεπείς επαναστατικές πρακτικές από εκείνη που παίρνει σάρκα και οστά μέσα από το έργο του Στάλιν; Οι θεωρίες κρίνονται, σε τελική ανάλυση, από την κοινωνική πρακτική που επιφέρουν. Η επαναστατική πρακτική του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος της εποχής του Στάλιν συγκλόνισε τον κό-

σμο όλο και έδωσε ένα νέο προσανατολισμό στην ιστορία της ανθρωπότητας. Στη διάρκεια των ετών 1985-1990, μπορέσαμε να δούμε ότι όλες οι δήθεν «αριστερές κριτικές» κατά του Στάλιν, χύθηκαν σαν αναρίθμητα ρυάκια στο μεγάλο ποταμό του αντικομμουνισμού. Σοσιαλδημοκράτες, τροτσκιστές, αναρχικοί, μπουχαρινικοί, τιτοϊκοί, χρουστσιοφικοί, οικολόγοι αντάμωσαν όλοι στο κίνημα «για την ελευθερία, τη δημοκρατία και τα δικαιώματα του ανθρώπου» που αφάνισε ό,τι απέμενε από το σοσιαλισμό στην ΕΣΣΔ. Όλες αυτές οι «αριστερές κριτικές» κατά του Στάλιν κατόρθωσαν να φτάσουν ως τις τελικές συνέπειες της πολιτικής τους επιλογής και όλες συνέβαλαν στην παλινόρθωση ενός άγριου καπιταλισμού, στην εγκαθίδρυση μιας ανελέητης αστικής δικτατορίας, στην καταρράκωση των κοινωνικών, πολιτικών και πολιτισμικών κεκτημένων των εργαζόμενων μαζών και, σε πολλές περιπτώσεις, στην αναβίωση του φασισμού και των αντιδραστικών εμφύλιων πολέμων.

Στους κομμουνιστές που το 1956 αντιστάθηκαν στον αναθεωρητισμό και ανέλαβαν να υπερασπίσουν τον Στάλιν, οι αντισταλινικές εκστρατείες έγιναν αισθητές μ' έναν ιδιαίτερο τρόπο.

Το 1956, το Κομμουνιστικό Κόμμα Κίνας είχε το θάρρος να υπερασπιστεί το έργο του Στάλιν. Το ντοκουμέντο του με τίτλο *Και πάλι σχετικά με την εμπειρία της δικτατορίας του προλεταριάτου* πρόσφερε σημαντική βοήθεια στους μαρξιστές-λενινιστές όλου του κόσμου. Με βάση τη δική τους ιδιαίτερη εμπειρία, οι Κινέζοι κομμουνιστές άσκησαν επίσης κριτική σε ορισμένες πλευρές του έργου του Στάλιν. Αυτό είναι απόλυτα φυσιολογικό στο πλαίσιο μιας συζήτησης μεταξύ κομμουνιστών.

Ωστόσο, τώρα που έχει περάσει αρκετός χρόνος φαίνεται ότι πολλές από τις κριτικές τους διατυπώθηκαν με υπερβολικά γενικόλογο τρόπο, πράγμα που επηρέασε αρνητικά πολλούς κομμουνιστές, που έδωσαν στη συνέχεια βάση σε κάθε είδους οπορτουνιστικές κριτικές.

Έτσι, για παράδειγμα, οι Κινέζοι σύντροφοι είπαν ότι καμιά φορά ο Στάλιν δε διέκρινε καθαρά τους δύο τύπους αντιφάσεων, εκείνες που εμφανίζονται στους κόλπους του λαού, που είναι δυνατό να ξεπεραστούν με τη διαπαιδαγώγηση και τον αγώνα, και εκείνες ανάμεσα στο λαό και τον εχθρό, που απαιτούν ολοκληρωμένες μορφές πάλης. Από αυτήν τη γενική κριτική, ορισμένοι συμπέρα-

ναν ότι ο Στάλιν δε χειρίστηκε σωστά τις διαφωνίες με τον Μπουχάριν και κατέληξαν να εγκολπωθούν τη σοσιαλδημοκρατική πολιτική γραμμή του Μπουχάριν.

Οι Κινέζοι σύντροφοι δήλωσαν επίσης ότι ο Στάλιν αναμιγνυόταν μερικές φορές στις υποθέσεις των άλλων κομμάτων και ότι αρνιόταν την ανεξαρτησία τους. Από αυτήν τη γενικόλογη κριτική, ορισμένοι συμπέραναν ότι ο Στάλιν δεν είχε κάνει καλά που είχε καταδικάσει την πολιτική του Τίτο και κατέληξαν να αποδεχτούν τον τιτοϊσμό ως τη «γιουγκοσλαβική ιδιαίτερη μορφή του μαρξισμού-λενινισμού». Τα πρόσφατα γεγονότα στη Γιουγκοσλαβία βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση του πώς ο Τίτο, από τότε που ήρθε σε ρήξη με το Κόμμα των μπολσεβίκων, ακολούθησε μια εθνικιστική-αστική πολιτική και έπεσε στην αμερικάνικη εξάρτηση.

Οι ιδεολογικές αβεβαιότητες και πλάνες που έχουν να κάνουν με το ζήτημα του Στάλιν και που μόλις αναφέραμε, προέκυψαν σε όλα σχεδόν τα μαρξιστικά-λενινιστικά κόμματα.

Απ' όλα αυτά μπορούμε να βγάλουμε ένα γενικό συμπέρασμα. Θέλοντας να κρίνουμε όλα τα επεισόδια της περιόδου 1923-1953, θα πρέπει να προσπαθήσουμε να γνωρίσουμε στο σύνολό τους τη γραμμή και την πολιτική που υπερασπίστηκαν το Κόμμα των μπολσεβίκων και ο Στάλιν. Δεν μπορούμε να συμμεριστούμε καμιά κριτική του έργου του Στάλιν, χωρίς να έχουμε ελέγξει τα βασικά δεδομένα του επίμαχου ζητήματος και χωρίς να έχουμε ενημερωθεί για την εκδοχή της μπολσεβίκικης ηγεσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Στις αρχές αυτού του αιώνα, το τσαρικό καθεστώς ήταν το πιο οπισθοδρομικό και καταπιεστικό της Ευρώπης. Επρόκειτο για μια απόλυτη, μεσαιωνική, φεουδαρχική εξουσία που επέβαλλε την κυριαρχία της σε έναν κατά κύριο λόγο αγροτικό και αναλφάβητο πληθυσμό. Η αγροτιά της Ρωσίας ζούσε μέσα στο σκοταδισμό και την πιο μαύρη εξαθλίωση, σε μια κατάσταση χρόνιου υποσιτισμού. Κατά καιρούς ενέσκηπταν μεγάλοι λιμοί και ξεσπούσαν εξεγέρσεις λόγω της πείνας.

Μεταξύ 1800 και 1854, η χώρα είχε γνωρίσει τριάντα πέντε χρόνια σιτοδείας. Μεταξύ 1891 και 1910, έχουν καταγραφεί δεκατρία χρόνια κακής σοδειάς και τρία χρόνια λιμού.

Ο χωρικός καλλιεργούσε μικρούς κλήρους, που, καθώς αναδιανέμονταν σε τακτά χρονικά διαστήματα, λιγόστευαν χρόνο με το χρόνο. Συχνά, ήταν στενές λωρίδες γης που τις χώριζαν μεγάλες αποστάσεις. Το ένα τρίτο των νοικοκυριών δε διέθετε σιδερένιο άροτρο, το ένα τέταρτο δεν είχε ούτε άλογο ούτε βόδι για να οργώσει τη γη. Ο θερισμός γινόταν με το δρεπάνι. Σε σύγκριση με τη Γαλλία και το Βέλγιο, η πλειονότητα των Ρώσων χωρικών ζούσε, το 1900, όπως το 14ο αιώνα.[1]

Κατά τη διάρκεια των πέντε πρώτων χρόνων αυτού του αιώνα, σημειώθηκαν στο ευρωπαϊκό τμήμα της Ρωσίας αρκετές εκατοντάδες αγροτικές εξεγέρσεις. Πύργοι και κτίρια παραδόθηκαν στις φλόγες, γαιοκτήμονες δολοφονήθηκαν. Οι αγώνες αυτοί ήταν πάντοτε τοπικοί και η αστυνομία και ο στρατός τους σύντριβαν χωρίς οίκτο. Το 1902, οι αγώνεςστο Χάρκοβο και την Πολτάβα πήραν τέτοιες διαστάσεις που λίγο έλειψε να μετατραπούν σε γενική εξέγερση. Εκατόν ογδόντα χωριά μετείχαν στο κίνημα, ογδόντα φέουδα δέχτηκαν επίθεση. Σχολιάζοντας τις εξεγέρσεις των χωρικών στο Σαράτοφ και το Μπαλακόβο ο στρατιωτικός διοικητής της περιοχής σημειώνει:

«Με πρωτοφανή βιαιότητα, οι χωρικοί έκαψαν και κατέστρεψαν τα πάντα. Δεν έμεινε τίποτα όρθιο. Όλα λεηλατήθηκαν –το σιτάρι, τα μαγαζιά, τα έπιπλα, τα οικιακά σκεύη, τα ζώα, τα φύλλα λαμαρίνας από τις στέγες– με μια λέξη, ό,τι ήταν δυνατόν να μεταφερθεί. Και ό,τι απέμενε παραδόθηκε στις φλόγες.»[2]

Αυτή η άθλια και μωρόπιστη αγροτιά ρίχτηκε στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, στη διάρκεια του οποίου ο τσάρος, που λατρευόταν πάντοτε σαν ημίθεος από την πλειονότητα των χωρικών, επιδίωκε να κατακτήσει νέα εδάφη, κυρίως προς τη μεριά της Μεσογείου. Στη Ρωσία, ο απολογισμός του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου ήταν 2.500.000 νεκροί, κυρίως ανάμεσα στους χωρικούς που είχαν καταταγεί στο στρατό. Στη μόνιμη αθλιότητα, προστέθηκαν οι καταστροφές του πολέμου και οι αναρίθμητοι νεκροί.

Όμως, σ' αυτή τη φεουδαρχική Ρωσία νέες παραγωγικές δυνάμεις είχαν κάνει την εμφάνισή τους από τα τέλη κιόλας του 19ου αιώνα. Μεγάλες επιχειρήσεις, σιδηρόδρομοι και τράπεζες, που ανήκαν κατά κύριο λόγο στο ξένο κεφάλαιο. Υποκείμενη στο απάνθρωπο ξεζούμισμά της, η εργατική τάξη, με την παρότρυνση του Κόμματος των μπολσεβίκων, αναδείχτηκε σε ηγετική δύναμη στον αγώνα κατά του τσάρου.

Αρχές του 1917, η κύρια διεκδίκηση όλων των επαναστατικών δυνάμεων ήταν η διακοπή του εγκληματικού πολέμου. Οι μπολσεβίκοι έριξαν δύο συνθήματα στους χωρικούς: άμεση ειρήνη και διανομή της γης. Το οπισθοδρομικό τσαρικό καθεστώς, ολοκληρωτικά υπονομευμένο, κατέρρευσε ξαφνικά το Φλεβάρη του 1917, και τα κόμματα που διαλαλούσαν ένα πιο σύγχρονο αστικό καθεστώς άρπαξαν τα ηνία της εξουσίας. Οι ηγέτες τους ήταν περισσότερο συνδεμένοι με τις αστικές τάξεις της Αγγλίας και της Γαλλίας που είχαν τον πρώτο λόγο στον αντιγερμανικό συνασπισμό.

Μόλις σχηματίστηκε η αστική κυβέρνηση, οι εκπρόσωποι διαφόρων «σοσιαλιζόντων» κομμάτων προσχώρησαν σ' αυτήν, ο ένας μετά τον άλλον. Στις 27 Φλεβάρη του 1917, ο Κερένσκι ήταν ο μόνος «σοσιαλιστής» ανάμεσα στους έντεκα υπουργούς του νέου καθεστώτος.[3] Στις 29 Απρίλη, οι σοσιαλεπαναστάτες, οι μενσεβίκοι, οι λαϊκοί σοσιαλιστές και οι εργατικοί ψήφισαν υπέρ της προσχώρησης στην κυβέρνηση.[4] Οι τέσσερις αυτοί σχηματισμοί ανήκαν, χοντρικά, στην ευρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατική οικογένεια. Στις 5 Μάη, ο Κερένσκι έγινε υπουργός Πολέμου και Ναυτικού... Στα Απομνημονεύματά του συνοψίζει ως εξής το πρόγραμμα όλων των «σοσιαλιστών» φίλων του:

«Κανένας στρατός στον κόσμο δεν μπορεί να επιτρέψει στον εαυτό του την πολυτέλεια ν' αναρωτιέται για το σκοπό της μάχης.

Έπρεπε να πούμε την απλή αλήθεια: "Οφείλετε να θυσιαστείτε για τη σωτηρία της πατρίδας."»[5]

Και πράγματι, οι «σοσιαλιστές» έστειλαν τους αγρότες και τους εργάτες στη σφαγή, να θυσιαστούν για τους γαιοκτήμονες και το κεφάλαιο. Για άλλη μια φορά, εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι θερίστηκαν.

Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, οι μπολσεβίκοι υλοποίησαν τους μύχιους πόθους των μαζών των εργατών και αγροτών οργανώνοντας την εξέγερση της 25ης Οκτώβρη με συνθήματα «Η γη στους αγρότες», «Άμεση ειρήνη» και «Εθνικοποίηση των τραπεζών και των μεγάλων επιχειρήσεων». Η μεγάλη Οκτωβριανή Επανάσταση, η πρώτη σοσιαλιστική επανάσταση, ήταν νικηφόρα.

ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1900-1917

Με βάση το ιστορικό αυτό φόντο, θέλουμε να εξιστορήσουμε συνοπτικά ορισμένα επεισόδια από τη ζωή του νεαρού Στάλιν μεταξύ 1900 και 1917, που μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε καλύτερα το ρόλο που αυτός έπαιξε στη συνέχεια.

Δανειζόμαστε τα λίγα αυτά στοιχεία για τη ζωή του Στάλιν από το έργο του Ίαν Γκρέι *Stalin, Man of History,* το οποίο, απ' όσο είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε, αποτελεί την καλύτερη βιογραφία που έχει ποτέ γραφτεί από μη κομμουνιστή.[6]

Ο Ιωσήφ Βισαριόνοβιτς Τζουγκασβίλι γεννήθηκε στις 21 Δεκέμβρη του 1879 στο Γκόρι της Γεωργίας. Ο πατέρας του, Βησσαρίων, τσαγκάρης στο επάγγελμα, καταγόταν από οικογένεια δουλοπάροικων. Η μητέρα του, Εκατερίνα Γκεορκίεβνα Γκελάτζε, ήταν επίσης κόρη δουλοπάροικων. Οι γονείς του Στάλιν, φτωχοί και αναλφάβητοι, ανήκαν στα κατώτερα λαϊκά στρώματα. Ο Στάλιν ήταν ένας από τους λιγοστούς μπολσεβίκους ηγέτες με ταπεινή καταγωγή. Όλη του τη ζωή επιδίωξε να γράφει και να μιλάει με τρόπο κατανοητό στους απλούς εργαζομένους.

Στη διάρκεια των πέντε χρόνων που είναι μαθητής στο δημοτικό σχολείο του Γκόρι, ο Ιωσήφ Τζουγκασβίλι διακρίνεται για την ευφυΐα και την εξαιρετική μνήμη του. Όταν αποφοιτά, το 1894, προ-

τείνεται να εισαχθεί ως «καλύτερος μαθητής» στο Θεολογικό Σεμινάριο της Τιφλίδας, το σημαντικότερο ίδρυμα ανώτερης εκπαίδευσης στη Γεωργία... και παράλληλα κέντρο αντίστασης κατά του τσαρικού καθεστώτος. Το 1893, ο Κετσχοβέλι είχε οργανώσει εκεί μια απεργία και 87 σπουδαστές είχαν αποπεμφθεί.[7]

Στα 15 του χρόνια ο Στάλιν, σπουδαστής στο δεύτερο έτος του Σεμιναρίου, έρχεται σε επαφή με παράνομους μαρξιστικούς κύκλους. Συχνάζει στο βιβλιοπωλείο κάποιου Τσελίτζε, όπου νεαροί ριζοσπάστες πηγαίνουν να διαβάσουν προοδευτικά συγγράμματα. Το 1897, ο βοηθός επόπτη γράφει ένα σημείωμα στο οποίο αναφέρει ότι συνέλαβε τον Τζουγκασβίλι να διαβάζει τη *Λογοτεχνική εξέλιξη των εθνών* του Λετουρνό, και ότι προηγουμένως τον είχε τσακώσει με τους *Εργάτες της θάλασσας* και στη συνέχεια με το *Ενενήντα τρία* του Βίκτωρα Ουγκό, συνολικά δεκατρείς φορές με απαγορευμένα βιβλία.[8]

Το 1897, σε ηλικία δεκαοκτώ χρόνων, ο Τζουγκασβίλι γίνεται δεκτός στην πρώτη σοσιαλιστική οργάνωση της Γεωργίας, την οποία διευθύνουν οι Ζορντάνια, Τσχεΐτζε και Τσερετέλι που θα εξελιχθούν αργότερα σε τρεις φημισμένους μενσεβίκους. Τον επόμενο χρόνο, ο Στάλιν διευθύνει έναν κύκλο μαθημάτων καθοδήγησης για εργάτες. Την εποχή αυτή, ο Στάλιν διαβάζει ήδη τα έργα του Πλεχάνοφ και τα πρώτα γραπτά του Λένιν.

Το 1899, αποπέμπεται από το Σεμινάριο. Έτσι αρχίζει η σταδιοδρομία του ως επαγγελματία επαναστάτη.[9]

Στα νιάτα του, λοιπόν, ο Στάλιν είχε δώσει δείγματα μεγάλης ευφυΐας και η μνήμη του ήταν αξιοπρόσεκτη. Χάρη στις δικές του προσπάθειες, είχε αποκτήσει ευρύτατες πολιτικές γνώσεις, καταβροχθίζοντας βιβλία.

Για να δυσφημήσουν το έργο του, σχεδόν όλοι οι αστοί συγγραφείς επαναλαμβάνουν τους αστείους ισχυρισμούς του Τρότσκι που γράφει:

«Το εύρος της πολιτικής θεώρησης του Στάλιν είναι εξαιρετικά περιορισμένο. Το θεωρητικό του επίπεδο είναι εντελώς πρωτόγονο. Εξαιτίας της πνευματικής του διάπλασης, αυτός ο πεισματάρης εμπειρικός πάσχει από έλλειψη δημιουργικής φαντασίας.»[10]

Την Πρωτομαγιά του 1900, ο Στάλιν παίρνει το λόγο μπροστά σε μια παράνομη συγκέντρωση 500 εργατών, που είχαν μαζευτεί στα γύρω από την Τιφλίδα βουνά. Κάτω από τα πορτρέτα των Μαρξ

και Ένγκελς, ακούν ομιλίες στα γεωργιανά, τα ρωσικά και τα αρμένικα. Τους επόμενους τρεις μήνες, απεργίες ξεσπούν στα εργοστάσια και τους σιδηρόδρομους της Τιφλίδας και ο Στάλιν είναι ένας από τους κυριότερους οργανωτές. Αρχές του 1901, ο Στάλιν διανέμει το πρώτο φύλλο της παράνομης εφημερίδας *Ίσκρα*, που είχε εκδώσει ο Λένιν στη Λειψία.

Την Πρωτομαγιά του 1901, δύο χιλιάδες εργάτες οργανώνουν για πρώτη φορά διαδήλωση στην Τιφλίδα και η αστυνομία επεμβαίνει με βίαιο τρόπο. Ο Λένιν γράφει στην *Ίσκρα* ότι το γεγονός αυτό έχει «ιστορική σημασία για όλο τον Καύκασο».[11] Στη διάρκεια του ίδιου χρόνου, Στάλιν, Κετσχοβέλι και Κράσιν διευθύνουν τη ριζοσπαστική πτέρυγα της σοσιαλδημοκρατίας στη Γεωργία. Προμηθεύονται ένα πιεστήριο, ανατυπώνουν την *Ίσκρα* και εκδίδουν την πρώτη παράνομη γεωργιανή εφημερίδα, *Μπρντζόλα* («Ο Αγώνας»). Στο πρώτο φύλλο, υπερασπίζονται την υπερεθνική ενότητα του Κόμματος και επικρίνουν τους «μετριοπαθείς», θιασώτες ενός ανεξάρτητου γεωργιανού κόμματος, που να συνεργάζεται με το ρωσικό κόμμα.[12]

Το Νοέμβρη του 1901, ο Στάλιν εκλέγεται στην πρώτη Κεντρική Επιτροπή του Ρωσικού Σοσιαλδημοκρατικού Εργατικού Κόμματος και στέλνεται στο Μπατούμ, πόλη που ο μισός πληθυσμός της είναι τούρκικος. Το Φλεβάρη του 1902, έχει ήδη οργανώσει έντεκα παράνομους πυρήνες στις κυριότερες επιχειρήσεις της πόλης. Στις 27 Φλεβάρη, έξι χιλιάδες εργάτες των διυλιστηρίων πετρελαίου παίρνουν μέρος σε μια πορεία στο κέντρο της πόλης. Ο στρατός ανοίγει πυρ και σκοτώνει δεκαπέντε διαδηλωτές. Γίνονται πεντακόσιες συλλήψεις.[13]

Ένα μήνα αργότερα, συλλαμβάνεται ο ίδιος ο Στάλιν και φυλακίζεται ως τον Απρίλη του 1903, και στη συνέχεια καταδικάζεται σε τριετή εξορία στη Σιβηρία. Δραπετεύει και επιστρέφει στην Τιφλίδα το Φλεβάρη του 1904.[14]

Στη διάρκεια της παραμονής του στη Σιβηρία, ο Στάλιν γράφει σ' ένα φίλο του στη Λειψία και του ζητάει αντίγραφα από το *Γράμμα σ' ένα σύντροφο για τα οργανωτικά μας καθήκοντα* και για να του εκφράσει την υποστήριξή του στις θέσεις του Λένιν. Από το Συνέδριο του Αυγούστου του 1903, το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα είναι διαιρεμένο σε μπολσεβίκους και μενσεβίκους και οι Γεωργιανοί εκπρόσωποι συμπαρατάσσονται με τους τελευταίους. Ο Στάλιν, που

έχει διαβάσει το *Τι να κάνουμε;* υποστηρίζει ανενδοίαστα τους μπολσεβίκους.

«Ήταν μια απόφαση που απαιτούσε πεποίθηση και θάρρος. Ο Λένιν και οι μπολσεβίκοι είχαν λίγη υποστήριξη στην Υπερκαυκασία», γράφει ο Ίαν Γκρέι.[15] Το 1905, ο αρχηγός των Γεωργιανών μενσεβίκων, Ζορντάνια, δημοσιεύει μια κριτική των μπολσεβίκικων θέσεων που υπερασπίζεται ο Στάλιν, γεγονός που υπογραμμίζει τη σπουδαιότητα της θέσης που ο τελευταίος κατέχει πλέον μέσα στο γεωργιανό επαναστατικό κίνημα. Την ίδια χρονιά, στο έργο του *Η ένοπλη εξέγερση και η τακτική μας*, ο Στάλιν υπερασπίζεται, ασκώντας κριτική στους μενσεβίκους, την αναγκαιότητα του ένοπλου αγώνα για την ανατροπή του τσαρισμού.[16]

Ο Στάλιν είναι 26 χρόνων όταν συναντάει για πρώτη φορά τον Λένιν στη Φινλανδία, το Δεκέμβρη του 1905, με την ευκαιρία της Συνδιάσκεψης των μπολσεβίκων.[17]

Μεταξύ 1905 και 1908, ο Καύκασος είναι το θέατρο μιας έντονης επαναστατικής δραστηριότητας. Την περίοδο αυτή, η αστυνομία απαριθμεί 1.150 «τρομοκρατικές ενέργειες». Ο Στάλιν ενέχεται σε μεγάλο βαθμό. Το 1907-1908, ο Στάλιν διευθύνει, μαζί με τον Ορτζονικίτζε και τον Βοροσίλοφ, γραμματέα του συνδικάτου πετρελαίου, ένα νόμιμο αγώνα με μεγάλη απήχηση στους 50.000 εργαζομένους στα διυλιστήρια πετρελαίου του Μπακού.

Κατακτούν το δικαίωμα εκλογής αντιπροσώπων των εργαζομένων, που συνεδρίασαν, προκειμένου να συζητήσουν μια συλλογική σύμβαση με αντικείμενο τους μισθούς και τις συνθήκες εργασίας. Ο Λένιν χαιρετίζει τον αγώνα αυτό που διεξάγεται σε μια στιγμή όπου οι περισσότεροι επαναστατικοί πυρήνες στη Ρωσία έχουν διακόψει κάθε δραστηριότητα.[18]

Το Μάρτη του 1908, ο Στάλιν συλλαμβάνεται για δεύτερη φορά και καταδικάζεται σε δύο χρόνια εξορίας. Αλλά τον Ιούνη του 1909, δραπετεύει και επιστρέφει στο Μπακού, όπου βρίσκει το Κόμμα σε κρίση, ενώ ήδη έχει διακοπεί η κυκλοφορία της εφημερίδας.

Τρεις βδομάδες μετά την επιστροφή του, ο Στάλιν την επανεκδίδει και σε ένα από τα άρθρα της ασκεί κριτική «στα όργανα που εκδίδονται στο εξωτερικό και που απομακρυσμένα από τη ρωσική πραγματικότητα, δεν μπορούν να ενοποιήσουν τη δουλειά του Κόμματος». Ο Στάλιν υπερασπίζεται τη διατήρηση του παράνομου

κομματικού μηχανισμού, ζητάει τη δημιουργία μιας συντονιστικής επιτροπής στο εσωτερικό της Ρωσίας και την επιτόπια έκδοση μιας εφημερίδας για ενημέρωση, ενθάρρυνση και αποκατάσταση της έννοιας του Κόμματος. Διαισθανόμενος νέα έξαρση του εργατικού κινήματος, επαναλαμβάνει τις προτάσεις αυτές στις αρχές του 1910.[19]

Αλλά, ενώ βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη η προετοιμασία μιας γενικής απεργίας στη βιομηχανία πετρελαίου, συλλαμβάνεται για τρίτη φορά το Μάρτη του 1910, εκτοπίζεται ξανά στη Σιβηρία και στη συνέχεια καταδικάζεται σε πενταετή εξορία. Το Φλεβάρη του 1912, ξαναδραπετεύει και επιστρέφει στο Μπακού.[20]

Ο Στάλιν μαθαίνει ότι στη Συνδιάσκεψη της Πράγας, οι μπολσεβίκοι έχουν ιδρύσει ανεξάρτητο κόμμα και ότι έχει εκλεγεί ένα ρωσικό Πολιτικό Γραφείο, του οποίου είναι μέλος. Στις 22 Απρίλη του 1912, στην Αγία Πετρούπολη, *ο* Στάλιν εκδίδει το πρώτο φύλλο της μπολσεβίκικης εφημερίδας *Πράβντα*.

Την ίδια μέρα, συλλαμβάνεται για τέταρτη φορά, μαζί με το γραμματέα σύνταξης, Μόλοτοφ. Είχαν καταδοθεί από τον Μαλινόφσκι, έναν προβοκάτορα που είχε εκλεγεί στην Κεντρική Επιτροπή! Ο Τσερνομάζοφ, που αντικαθιστά τον Μόλοτοφ στη θέση του γραμματέα, είναι κι αυτός άνθρωπος της αστυνομίας... Καταδικασμένος σε τριετή εξορία στη Σιβηρία, ο Στάλιν ξαναδραπετεύει και αναλαμβάνει και πάλι τη διεύθυνση της *Πράβντα*.

Αν και πεισμένος για την αναγκαιότητα μιας ρήξης με τους μενσεβίκους, η άποψή του για την τακτική που πρέπει να ακολουθηθεί διαφέρει από εκείνη του Λένιν. Πρέπει, κατά τη γνώμη του, να υποστηριχτεί η γραμμή των μπολσεβίκων, χωρίς να γίνει κατά μέτωπο επίθεση στους μενσεβίκους, εφόσον οι εργάτες θέλουν την ενότητα. Υπό τη διεύθυνσή του, η *Πράβντα* φτάνει γρήγορα στον αριθμό ρεκόρ των 80.000 φύλλων.[21]

Στα τέλη του 1912, ο Λένιν καλεί τον Στάλιν και άλλους υπεύθυνους στη Βαρσοβία, προκειμένου να περάσει τη γραμμή του για άμεση ρήξη με τους μενσεβίκους, και στη συνέχεια στέλνει τον Στάλιν στη Βιέννη, όπου αυτός γράφει το έργο *Ο μαρξισμός και το εθνικό ζήτημα*. Ο Στάλιν επιτίθεται στο έργο αυτό κατά της «εθνικής-πολιτιστικής αυτονομίας» στους κόλπους του Κόμματος, την οποία καταγγέλλει ως το δρόμο για τη διάσπαση και την υπαγωγή του σοσιαλισμού στον εθνικισμό. Υπερασπίζεται την ενότητα των

διαφόρων εθνοτήτων στους κόλπους ενός και μόνου συγκεντρωτικού κόμματος.

Όταν επιστρέφει στην Αγία Πετρούπολη, ο Μαλινόφσκι τον συλλαμβάνει για πέμπτη φορά. Εκτοπίζεται στις πιο απρόσιτες περιοχές της Σιβηρίας, όπου υποχρεώνεται να παραμείνει πέντε χρόνια.[22]

Μόλις μετά την επανάσταση του Φλεβάρη του 1917, ο Στάλιν θα μπορέσει να επιστρέψει στην Αγία Πετρούπολη, όπου θα εκλεγεί στο προεδρείο του ρωσικού Πολιτικού Γραφείου και θα αναλάβει και πάλι τη διεύθυνση της *Πράβντα*. Τον Απρίλη του 1917, στη Συνδιάσκεψη του Κόμματος, έρχεται τρίτος σε αριθμό ψήφων στις εκλογές για Κεντρική Επιτροπή. Τον Ιούλη, όταν η προσωρινή κυβέρνηση κλείνει την *Πράβντα* και συλλαμβάνει αρκετά ηγετικά στελέχη των μπολσεβίκων, ο Λένιν αναγκάζεται να κρυφτεί στη Φινλανδία και ο Στάλιν αναλαμβάνει την ηγεσία του Κόμματος. Τον Αύγουστο, εισηγείται στο 6ο Συνέδριο τις θέσεις της Κεντρικής Επιτροπής. Η πολιτική γραμμή υιοθετείται ομόφωνα από τους 267 εκπροσώπους, με εξαίρεση τέσσερις αποχές. Ο Στάλιν δηλώνει: «Δεν αποκλείεται η δυνατότητα η Ρωσία ακριβώς να είναι η χώρα που θα ανοίξει το δρόμο προς το σοσιαλισμό. (...) Πρέπει να απορρίψουμε την απαρχαιωμένη αντίληψη πως μόνο η Ευρώπη μπορεί να μας δείξει το δρόμο.»[23]

Όταν ξεσπάει η εξέγερση της 25ης Οκτώβρη, ο Στάλιν συμμετέχει στο στρατιωτικό επαναστατικό πυρήνα που περιλαμβάνει πέντε μέλη της Κεντρικής Επιτροπής. Ο Κάμενεφ και ο Ζινόβιεφ αντιτάχθηκαν δημόσια στην κατάληψη της εξουσίας από το Κόμμα των μπολσεβίκων. Οι Ρίκοφ, Νογκίν, Λουνατσάρσκι και Μιλιούτιν τους υποστήριξαν. Αλλά ο Στάλιν είναι εκείνος που πετυχαίνει την καταψήφιση της πρότασης του Λένιν για διαγραφή των Κάμενεφ και Ζινόβιεφ από το Κόμμα. Μετά την επανάσταση, οι ίδιοι αυτοί «δεξιοί μπολσεβίκοι» απαιτούν μια κυβέρνηση συνεργασίας με τους μενσεβίκους και τους σοσιαλεπαναστάτες. Απειλούμενοι και πάλι με διαγραφή, συναινούν.[24]

Ο Στάλιν γίνεται ο πρώτος Επίτροπος του Λαού για τις Υποθέσεις των Εθνοτήτων. Αντιλαμβανόμενος πολύ γρήγορα ότι η διεθνής αστική τάξη στηρίζει τις κατά τόπους αστικές τάξεις των εθνικών μειονοτήτων, ο Στάλιν γράφει:

«... η αρχή της αυτοδιάθεσης να ερμηνεύεται σαν δικαίωμα αυ-

τοδιάθεσης όχι της κεφαλαιοκρατίας, αλλά των εργαζόμενων μαζών ενός έθνους. Η αρχή της αυτοδιάθεσης πρέπει να είναι μέσο πάλης για το σοσιαλισμό και πρέπει να υποτάσσεται στις αρχές του σοσιαλισμού».[25]

Έτσι, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι μεταξύ 1901 και 1917, από τις απαρχές του Κόμματος των μπολσεβίκων ως τη νικηφόρα Οκτωβριανή Επανάσταση, ο Στάλιν υπήρξε συνεπής υποστηρικτής της γραμμής του Λένιν. Κανένα άλλο ηγετικό στέλεχος των μπολσεβίκων δεν μπορούσε να υπερηφανεύεται για μια τόσο αδιάκοπη και ποικίλη δραστηριότητα. Ο Στάλιν είχε ακολουθήσει τον Λένιν από την αρχή, από τη στιγμή που ο τελευταίος δεν απαριθμούσε παρά έναν περιορισμένο αριθμό οπαδών ανάμεσα στους σοσιαλιστές διανοούμενους. Σε αντίθεση με τα περισσότερα άλλα ηγετικά στελέχη των μπολσεβίκων, ο Στάλιν ήταν πάντοτε σε επαφή με τη ρωσική πραγματικότητα και με τους αγωνιστές του εσωτερικού. Γνώριζε τους αγωνιστές αυτούς, επειδή τους είχε συναναστραφεί στον ανοιχτό αγώνα και στην παρανομία, στις φυλακές και στη Σιβηρία. Ο Στάλιν είχε αναπτύξει ένα ευρύτατο φάσμα ικανοτήτων, έχοντας διευθύνει τόσο τον ένοπλο αγώνα στον Καύκασο όσο και τους αγώνες στην παρανομία. Είχε οργανώσει συνδικαλιστικούς αγώνες, είχε εκδώσει εφημερίδες παράνομες και νόμιμες, είχε διευθύνει το νόμιμο και κοινοβουλευτικό έργο, και γνώριζε τόσο τις εθνικές μειονότητες όσο και το ρωσικό λαό.

Ο Τρότσκι πάσχισε να δυσφημήσει συστηματικά το επαναστατικό παρελθόν του Στάλιν και σχεδόν όλοι οι αστοί συγγραφείς επανέλαβαν τις συκοφαντίες του. Ο Τρότσκι δηλώνει: «Ο Στάλιν είναι η πιο διαπρεπής μετριότητα του Κόμματός μας.»[26]

Όταν ο Τρότσκι μιλάει για «το Κόμμα μας», καπηλεύεται: δεν ανήκε ποτέ σ' αυτό το Κόμμα των μπολσεβίκων που ο Λένιν, ο Ζινόβιεφ, ο Στάλιν, ο Σβερντλόφ και άλλοι σφυρηλάτησαν μεταξύ 1903 και 1917. Ο Τρότσκι μπήκε στο Κόμμα τον Ιούλη του 1917.

Γράφει ακόμα:

«Τις τρέχουσες υποθέσεις, ο Λένιν τις εμπιστεύτηκε στον Στάλιν, στον Ζινόβιεφ ή στον Κάμενεφ. Δεν άξιζα για να κάνω θελήματα. Ο Λένιν χρειαζόταν, στην πράξη, πειθήνιους βοηθούς. Σ' αυτόν το ρόλο, εγώ δεν άξιζα τίποτα.»[27]

Αυτό δε λέει στην πραγματικότητα τίποτα για τον Στάλιν, λέει, όμως, τα πάντα για τον Τρότσκι: αποδίδει στον Λένιν την ιδιαίτερή

του αριστοκρατική και βοναπαρτιστική αντίληψη για το Κόμμα: ένας αρχηγός περιτριγυρισμένος από πειθήνιους βοηθούς που χειρίζονται τις τρέχουσες υποθέσεις!

ΟΙ «ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΕΣ» ΚΑΙ Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Η επανάσταση λοιπόν έγινε στις 25 Οκτώβρη του 1917.

Την επομένη, όμως, οι «σοσιαλιστές» πετυχαίνουν την ψήφιση από το Σοβιέτ των αγροτών βουλευτών μιας πρότασης που θα είναι το πρώτο κάλεσμα για την αντεπανάσταση.

«Σύντροφοι αγρότες, όλες οι ελευθερίες που κατακτήθηκαν με το αίμα των παιδιών σας διατρέχουν τώρα σοβαρό κίνδυνο. Ο στρατός μας, που υπερασπίζεται την πατρίδα και την Επανάσταση κατά της ήττας στο εξωτερικό, δέχτηκε ένα νέο θανάσιμο πλήγμα. [Οι μπολσεβίκοι] διαιρούν τις δυνάμεις των εργαζομένων. Το πλήγμα που δέχτηκε ο στρατός μας είναι το πρώτο και το χειρότερο από τα εγκλήματα που διαπράχτηκαν από το Κόμμα των μπολσεβίκων. Κατά δεύτερο λόγο, το κόμμα αυτό προκάλεσε τον εμφύλιο πόλεμο και κατέλαβε την εξουσία με τη βία. [Οι μπολσεβίκοι] δε θα φέρουν την ειρήνη, αλλά την υποδούλωση.»[28]

Έτσι, την επομένη της Οκτωβριανής Επανάστασης, οι «σοσιαλιστές» τάσσονται υπέρ της συνέχισης του ιμπεριαλιστικού πολέμου και, ήδη, κατηγορούν τους μπολσεβίκους ότι προκαλούν τον εμφύλιο πόλεμο και φέρνουν τη βία και τη σκλαβιά!

Αμέσως, οι δυνάμεις της αστικής τάξης, οι παλιές τσαρικές δυνάμεις, όλες οι αντιδραστικές δυνάμεις γυρεύουν να ανασυγκροτηθούν και να ανασυνταχθούν, πίσω από τη σοσιαλιστική «πρωτοπορία»... Από το 1918 κιόλας, πραγματοποιούνται αντιμπολσεβίκικες εξεγέρσεις. Αρχές του 1918, ο Πλεχάνοφ, διακεκριμένο ηγετικό στέλεχος του Κόμματος των μενσεβίκων, σχηματίζει την «Ένωση για την παλιγγενεσία της Ρωσίας» μαζί με σοσιαλεπαναστάτες και λαϊκούς σοσιαλιστές, καθώς και ηγετικά στελέχη του αστικού κόμματος των καντέτων. Ο Κερένσκι γράφει:

«Θεωρούσαν ότι έπρεπε να σχηματιστεί μια κυβέρνηση εθνικής ενότητας, θεμελιωμένης στις ευρύτερες δημοκρατικές αρχές, και ότι έπρεπε να ανασυγκροτηθεί ένα μέτωπο κατά της Γερμανίας, σε συνεργασία με τους δυτικούς συμμάχους της Ρωσίας.»[29]

Στις 20 Ιούνη του 1918, ο Κερένσκι εμφανίζεται στο Λονδίνο ως εκπρόσωπος αυτής της Ένωσης, για να διαπραγματευθεί με τους συμμάχους. Στον πρωθυπουργό Λόιντ Τζορτζ, δηλώνει:

«Η κυβέρνηση που πρόκειται να σχηματιστεί αποσκοπεί στη συνέχιση του πολέμου στο πλευρό των συμμάχων, στην απελευθέρωση της Ρωσίας από την μπολσεβίκικη τυραννία και στην αποκατάσταση του δημοκρατικού συστήματος.»

Έτσι, έχουν περάσει πάνω από εβδομήντα χρόνια που η φιλοπόλεμη ρωσική αστική τάξη χρησιμοποιούσε ήδη τον όρο «δημοκρατία» για να καλύπτει τη βάρβαρη κυριαρχία της.

Εξ ονόματος της Ένωσης, ο Κερένσκι ζητάει «επέμβαση» των συμμάχων στη Ρωσία. Λίγο αργότερα, ένα Διευθυντήριο, που περιλαμβάνει τους σοσιαλεπαναστάτες, τους λαϊκούς σοσιαλιστές, το αστικό κόμμα των καντέτων και τους τσαρικούς στρατηγούς Αλεξέγεφ και Μπόλντιρεφ, εγκαθίσταται στη Σιβηρία. Οι κυβερνήσεις της Αγγλίας και της Γαλλίας λίγο έλειψε να το αναγνωρίσουν ως νόμιμη κυβέρνηση, προτού αποφασίσουν τελικά να παίξουν το χαρτί του τσαρικού στρατηγού Κολτσάκ.[30]

Συσπειρώνονται έτσι οι δυνάμεις που υπερασπίστηκαν την τσαρική αντίδραση και την αστική τάξη κατά τη διάρκεια του εμφυλίου στη Ρωσία: τα τσαρικά στρατεύματα και όλες οι δυνάμεις της αστικής τάξης –από τους καντέτους ως τους σοσιαλιστές– ενωμένα με τα στρατεύματα της ξένης επέμβασης.

Το 1918, ο εμφύλιος πόλεμος βρίσκεται παντού σε πλήρη έξαρση. Ακόμα και στο Πέτρογκραντ και στη Μόσχα, η ακεραιότητα των ανθρώπων και της περιουσίας τους δεν είναι καθόλου διασφαλισμένη. Ο αγγλικός στόλος, με την υποστήριξη και των άλλων ιμπεριαλιστικών χωρών, διατηρεί έναν αποκλεισμό, εμποδίζοντας την είσοδο στη χώρα τροφίμων, ενδυμάτων, φαρμάκων, αναισθητικών. Αγγλικά, γαλλικά, ιαπωνικά, ιταλικά και αμερικανικά στρατεύματα αποβιβάζονται στο Μουρμάνσκ και το Αρχαγγέλσκ στο Βορρά, στο Βλαδιβοστόκ στην Άπω Ανατολή, στο Μπατούμ και την Οδησσό στο Νότο. Υποστηρίζουν τα τσαρικά στρατεύματα των Ντενίκιν, Κολτσάκ, Ζούντενιτς και Βράνγκελ που πραγματοποιούν επιχειρήσεις σε όλη την επικράτεια. Τα στρατεύματα πρώην Τσεχοσλοβάκων κατάδικων ελέγχουν το μεγαλύτερο μέρος της Σιβηρίας. Οι γερμανικές και πολωνικές στρατιές λεηλατούν το δυτικό τμήμα της χώρας και καταλαμβάνουν την Ουκρανία.[31]

Από το 1918 ως το 1921, ο εμφύλιος αυτός πόλεμος στοίχισε τη ζωή σε εννέα εκατομμύρια ανθρώπους, που στις περισσότερες περιπτώσεις έπεσαν θύματα του λιμού. Οι εννέα εκατομμύρια αυτοί θάνατοι οφείλονται κυρίως στις ξένες στρατιωτικές επεμβάσεις και στον αποκλεισμό που επέβαλαν οι δυτικές δυνάμεις. Αλλά, ύπουλα, η Δεξιά θα τους καταχωρίσει κάτω από την επιγραφή «θύματα του μπολσεβικισμού»!

Μοιάζει με θαύμα το πώς το Κόμμα των μπολσεβίκων –που αριθμούσε μόλις 33.000 μέλη το 1917– κατόρθωσε να κινητοποιήσει τόσες πολλές λαϊκές δυνάμεις, ώστε να πετύχουν να νικήσουν τις ανώτερες δυνάμεις της αστικής τάξης και του παλιού τσαρικού καθεστώτος, που υποστηρίζονταν από τους «σοσιαλιστές» και ενισχύονταν από τις δυνάμεις της ξένης επέμβασης. Μ' άλλα λόγια, χωρίς μια καθολική κινητοποίηση των αγροτών και των εργατών, και χωρίς την επιμονή τους και τη σιδερένια θέλησή τους για ελευθερία, οι μπολσεβίκοι δε θα είχαν μπορέσει ποτέ να κατακτήσουν την τελική νίκη.

Θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι από την αρχή του εμφύλιου πολέμου, οι μενσεβίκοι καταγγέλλουν την «μπολσεβίκικη δικτατορία», το «αυθαίρετο, τρομοκρατικό καθεστώς» των μπολσεβίκων, την μπολσεβίκικη «νέα αριστοκρατία». Είμαστε στο 1918 και δεν έχει ακόμα βγει στον αέρα ο «σταλινισμός»! «Η δικτατορία μιας νέας αριστοκρατίας»: χρησιμοποιώντας αυτούς τους όρους, η σοσιαλδημοκρατία τα βάζει, από την αρχή, με το σοσιαλιστικό καθεστώς που μόλις έχει εγκαθιδρύσει ο Λένιν.

Ο Πλεχάνοφ έχει αναπτύξει τη θεωρητική βάση αυτών των κατηγοριών, δηλώνοντας ότι οι μπολσεβίκοι έχουν εφαρμόσει μια πολιτική «αντικειμενικά αντιδραστική», που πηγαίνει ενάντια στην ιστορική εξέλιξη, μια αντιδραστική ουτοπία που συνίσταται στην εφαρμογή του σοσιαλισμού σε μια χώρα που δεν είναι ώριμη. Ο Πλεχάνοφ έκανε λόγο για παραδοσιακό «αγροτικό αναρχισμό». Αλλά όταν αναπτύχθηκε η ξένη επέμβαση, ο Πλεχάνοφ ήταν ένα από τα λιγοστά ηγετικά στελέχη των μενσεβίκων που αντιτάχθηκαν σε αυτήν.[32]

Η ευθυγράμμιση των σοσιαλιστών ηγετών με την αστική τάξη ήταν θεμελιωμένη σε δύο επιχειρήματα. Το πρώτο: είναι αδύνατη η «επιβολή» του σοσιαλισμού σε μια καθυστερημένη χώρα. Το δεύτερο: εφόσον οι μπολσεβίκοι θέλουν σώνει και καλά να επιβά-

λουν «με τη βία» το σοσιαλισμό, θα φέρουν την τυραννία και τη δικτατορία και θα αποτελέσουν μια νέα αριστοκρατία πάνω από τις μάζες.

Αυτές τις πρώτες «αναλύσεις» που έγιναν από τους σοσιαλδημοκράτες αντεπαναστάτες, που αγωνίστηκαν με το όπλο στο χέρι κατά του σοσιαλισμού, αξίζει τον κόπο να τις εξετάσουμε διεξοδικά: οι συκοφαντικές αυτές επιθέσεις κατά του λενινισμού, θα ενταθούν απλώς, αργότερα, κατά του «σταλινισμού».

Ο ΣΤΑΛΙΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ας εξετάσουμε τώρα για λίγο το ρόλο που έπαιξε ο Στάλιν κατά τη διάρκεια του εμφυλίου.

Πλήθος αστικών δημοσιευμάτων θεωρούν τον Τρότσκι, το «δημιουργό και οργανωτή του Κόκκινου Στρατού», και τον Λένιν ως τους δύο πρωτεργάτες της στρατιωτικής νίκης των μπολσεβίκων, και μάλιστα ισότιμα. Η προσφορά του Στάλιν στον ένοπλο αγώνα κατά των λευκών στρατευμάτων αγνοείται τις περισσότερες φορές. Ωστόσο, στη διάρκεια των ετών 1918-1920, ο Στάλιν διεύθυνε προσωπικά τον ένοπλο αγώνα σε διάφορα μέτωπα καθοριστικής σημασίας. Η συμμετοχή του Ζινόβιεφ, του Κάμενεφ ή του Μπουχάριν υπήρξε μηδενική στο στρατιωτικό τομέα.

Το Νοέμβρη του 1917, η Κεντρική Επιτροπή συγκροτεί μια ολιγομελή επιτροπή για τις επείγουσες υποθέσεις, την οποία συνθέτουν οι Λένιν, Στάλιν, Σβερντλόφ και Τρότσκι. Ο Πεστόφσκι, συνεργάτης του Στάλιν, γράφει:

«Στη διάρκεια της ημέρας, ο Λένιν καλούσε αμέτρητες φορές τον Στάλιν. Ο Στάλιν περνούσε το μεγαλύτερο μέρος της μέρας με τον Λένιν.»[33]

Κατά τη διάρκεια των ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων με τη Γερμανία, το Δεκέμβρη του 1917, ο Λένιν και ο Στάλιν, με σκοπό να διαφυλαχτεί όπως-όπως η σοβιετική εξουσία, επέμεναν να γίνουν αποδεκτοί οι ταπεινωτικοί όροι των Γερμανών. Εκτιμούσαν ότι, έτσι κι αλλιώς, ο ρωσικός στρατός δεν ήταν σε θέση να πολεμήσει. Μπουχάριν και Τρότσκι ήθελαν να μη γίνουν αποδεκτοί οι όροι και

να κηρυχτεί «επαναστατικός πόλεμος». Για τον Λένιν, αυτό ισοδυναμούσε με το να πέσουν στην παγίδα της αστικής τάξης που έκανε υπερ-εθνικιστική προπαγάνδα, με σκοπό να οδηγήσει σε κατάρρευση την μπολσεβίκικη εξουσία. Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων με τους Γερμανούς, ο Τρότσκι δήλωσε:

«Βγαίνουμε από τον πόλεμο, αλλά αρνιόμαστε να υπογράψουμε τη συνθήκη ειρήνης...»

Ο Στάλιν υποστήριξε ότι δεν υπήρχαν ενδείξεις για επικείμενη επανάσταση στη Γερμανία και ότι η θεαματική κίνηση του Τρότσκι δεν αποτελούσε σοβαρή πολιτική. Πράγματι, οι Γερμανοί ξαναπέρασαν στην επίθεση και οι μπολσεβίκοι υποχρεώθηκαν σύντομα να υπογράψουν ειρήνη με ακόμα χειρότερους όρους. Στην υπόθεση αυτή, το Κόμμα βρέθηκε στο χείλος της καταστροφής.[34]

Το Γενάρη του 1918, ο τσαρικός στρατηγός Αλεξέγεφ έδρασε με ένα στρατό εθελοντών στην Ουκρανία και στην περιοχή του Ντον.

Το Φλεβάρη, ο γερμανικός στρατός κατέλαβε την Ουκρανία για «να διασφαλίσει την ανεξαρτησία της». Το Μάη του 1918, τριάντα χιλιάδες Τσεχοσλοβάκοι στρατιώτες κατέλαβαν μεγάλο μέρος της Σιβηρίας. Στη διάρκεια του καλοκαιριού, με την παρότρυνση του Ουίνστον Τσόρτσιλ, Αγγλία, Γαλλία, Ηνωμένες Πολιτείες, Ιταλία και Ιαπωνία έκαναν στρατιωτική επέμβαση κατά των μπολσεβίκων.

Από το Μάρτη του 1918, ο Τρότσκι ήταν Επίτροπος του Λαού για την Άμυνα. Καθήκον του ήταν να συγκροτήσει ένα νέο στρατό εργατών και αγροτών, στελεχωμένο από 40.000 αξιωματικούς του πρώην τσαρικού στρατού.[35]

Τον Ιούνη του 1918, ο Βόρειος Καύκασος, μοναδικός σημαντικός σιτοβολώνας στα χέρια των μπολσεβίκων, απειλήθηκε από το στρατό του Κρασνόφ. Ο Στάλιν απεστάλη στο Τσαρίτσιν, μετέπειτα Στάλινγκραντ, για να διασφαλίσει τη διακίνηση των σιτηρών. Βρέθηκε μπροστά σε πλήρες χάος.

«Σ' αυτή την περίπτωση, θα απομακρύνω ο ίδιος, χωρίς διατυπώσεις, τους στρατιωτικούς διοικητές και τους επιτρόπους που χαντακώνουν την υπόθεση», γράφει στον Λένιν, ζητώντας στρατιωτική εξουσιοδότηση στην περιοχή.[35α]

Στις 19 Ιούλη, ο Στάλιν αναγορεύτηκε πρόεδρος του Πολεμικού Συμβούλιου του νότιου μετώπου. Αργότερα, ο Στάλιν ήρθε σε διένεξη με τον πρώην στρατηγό του τσαρικού πυροβολικού Σίτιν,

τον οποίο ο Τρότσκι είχε διορίσει διοικητή του νότιου μετώπου, και με το γενικό αρχηγό, τον πρώην τσαρικό συνταγματάρχη Βατσέτις. Η υπεράσπιση του Τσαρίτσιν ήταν επιτυχής.[36] Ο Λένιν θεωρούσε τα μέτρα που πήρε ο Στάλιν στο Τσαρίτσιν ως παράδειγμα προς μίμηση.[37]

Τον Οκτώβρη του 1918, ο Στάλιν διορίστηκε στο Στρατιωτικό Συμβούλιο της Ουκρανίας, το οποίο ήταν επιφορτισμένο με την ανατροπή του καθεστώτος Σποροπάντσκι που είχαν εγκαθιδρύσει οι Γερμανοί.

Το Δεκέμβρη, η κατάσταστη στα Ουράλια επιδεινώθηκε, λόγω της προέλασης των αντιδραστικών στρατευμάτων του Κολτσάκ. Ο Στάλιν στάλθηκε με απόλυτη εξουσιοδότηση για να βάλει τέλος στην εξαχρείωση της Τρίτης Στρατιάς και να την απαλλάξει από τους ανίκανους επιτρόπους. Μέσα από την επιτόπια έρευνά του, ο Στάλιν άσκησε κριτική στην πολιτική του Τρότσκι και του Βατσέτις. Στο 8ο Συνέδριο, το Μάρτη του 1919, ο Τρότσκι επικρίθηκε από πλήθος εκπροσώπων για τα «δικτατορικά καμώματά» του, το «θαυμασμό του για τους στρατιωτικούς εμπειρογνώμονες» και τους «χειμάρρους των κακοδιατυπωμένων τηλεγραφημάτων» του.[38]

Το Μάη του 1919, ο Στάλιν στάλθηκε και πάλι με απόλυτη εξουσιοδότηση για να οργανώσει την υπεράσπιση του Πέτρογκραντ ενάντια στο στρατό του Ζούντενιτς. Στις 4 Ιούνη, ο Στάλιν έστειλε ένα τηλεγράφημα στον Λένιν, δηλώνοντας κατηγορηματικά, με βάση χειροπιαστά ντοκουμέντα, ότι πλήθος ανώτερων αξιωματικών του Κόκκινου Στρατού ενεργούσαν μυστικά για λογαριασμό των Λευκών.[39]

Στο ανατολικό μέτωπο, σοβαρή διαμάχη ξέσπασε ανάμεσα στο διοικητή Σ. Κάμενεφ και το γενικό αρχηγό Βατσέτις. Η Κεντρική Επιτροπή υποστήριξε τελικά τον πρώτο και ο Τρότσκι υπέβαλε την παραίτησή του, η οποία δεν έγινε δεκτή. Ο Βατσέτις συνελήφθη για να ανακριθεί.[40]

Τον Αύγουστο του 1919, ο Λευκός Στρατός του Ντενίκιν κέρδισε έδαφος στον Ντον, την Ουκρανία και τη Νότια Ρωσία, προελαύνοντας προς τη Μόσχα. Από τον Οκτώβρη του 1919 ως το Μάρτη του 1920, ο Στάλιν διεύθυνε το νότιο μέτωπο και νίκησε τον Ντενίκιν.[41]

Το Μάη του 1920, ο Στάλιν στάλθηκε στο νοτιοδυτικό μέτωπο, όπου τα πολωνικά στρατεύματα απειλούσαν την πόλη Λβοφ στην

Ουκρανία, και τα στρατεύματα του Βράνγκελ στην Κριμαία. Οι Πολωνοί είχαν καταλάβει μεγάλο μέρος της Ουκρανίας, συμπεριλαμβανομένου του Κιέβου. Στο δυτικό μέτωπο, ο Τουχατσέφσκι αντεπιτέθηκε, απώθησε τους επιτιθεμένους και τους κυνήγησε ως τα περίχωρα της Βαρσοβίας. Ο Λένιν έλπιζε να κερδίσει τον πόλεμο κατά της αντιδραστικής Πολωνίας. Μια προσωρινή σοβιετική κυβέρνηση σχηματίστηκε στην Πολωνία. Ο Στάλιν έκφρασε τις επιφυλάξεις του για το εγχείρημα αυτό:

«Οι ταξικές συγκρούσεις δεν πήραν τέτοια ένταση ώστε να εξαλείψουν το αίσθημα της [πολωνικής] εθνικής ενότητας...»[42]

Λόγω κακού συντονισμού και αντιφατικών διαταγών, τα στρατεύματα του Τουχατσέφσκι δέχτηκαν πολωνική αντεπίθεση στο απροστάτευτο πλευρό τους και κατατροπώθηκαν.

Την ίδια στιγμή, ο Στάλιν αναγκάστηκε να συγκεντρώσει τον κύριο όγκο των δυνάμεών του κατά του Βράνγκελ, ο οποίος είχε καταλάβει τα εδάφη βόρεια της Αζοφικής Θάλασσας και απειλούσε να ενωθεί με τους αντικομμουνιστές του Ντον.[43] Οι Λευκοφρουροί του Βράνγκελ εξοντώθηκαν πριν από τα τέλη του 1920.[44]

Το Νοέμβρη του 1919, απονεμήθηκε στον Στάλιν και τον Τρότσκι, για τα πολεμικά τους ανδραγαθήματα, το Παράσημο της Κόκκινης Σημαίας, μια διάκριση που μόλις είχε θεσπιστεί. Ο Λένιν και η Κεντρική Επιτροπή εκτιμούσαν ότι οι αρετές που είχε επιδείξει ο Στάλιν διευθύνοντας τον ένοπλο αγώνα στα πιο δύσκολα μέρη ισοδυναμούσαν με εκείνες του Τρότσκι που είχε οργανώσει και διευθύνει τον Κόκκινο Στρατό σε επίπεδο Γενικού Επιτελείου. Αλλά για να προβάλει καλύτερα το μεγαλείο των προσωπικών του ενεργειών, ο Τρότσκι γράφει:

«Σε όλη τη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου, ο Στάλιν παρέμεινε ένα πρόσωπο τρίτης κατηγορίας.»[45]

Ο Μακ Νιλ που συχνά μεροληπτεί σε βάρος του Στάλιν, γράφει σχετικά:

«Ο Στάλιν είχε αναδειχθεί σε πολιτικό και στρατιωτικό ηγέτη, του οποίου η συμβολή στην κόκκινη νίκη δεν ήταν κατώτερη παρά μόνο από εκείνη του Τρότσκι. Ο Στάλιν είχε παίξει υποδεέστερο ρόλο από το ρόλο του ανταγωνιστή του σε ό,τι αφορά στη γενική οργάνωση του Κόκκινου Στρατού, αλλά πρόσφερε περισσότερα διευθύνοντας κρίσιμα μέτωπα. Αν η φήμη του σαν ήρωα βρισκόταν πολύ πίσω από εκείνη του Τρότσκι, δεν ήταν τόσο εξαιτίας της

αντικειμενικής αξίας του τελευταίου, αλλά μάλλον λόγω της έλλειψης της αίσθησης αυτοπροβολής στον Στάλιν.»[46]

Το Δεκέμβρη του 1919, ο Τρότσκι είχε προτείνει «τη στρατιωτικοποίηση της οικονομίας» και ήθελε να εφαρμόσει όσον αφορά στην κινητοποίηση των εργαζομένων τις μεθόδους που είχε χρησιμοποιήσει για να διευθύνει το στρατό. Στο πλαίσιο της οπτικής αυτής, οι εργαζόμενοι στους σιδηροδρόμους είχαν κινητοποιηθεί με στρατιωτική πειθαρχία. Ένα κύμα διαμαρτυριών διαπερνούσε το συνδικαλιστικό κίνημα. Ο Λένιν δήλωσε ότι ο Τρότσκι είχε κάνει λάθη που έβαζαν σε κίνδυνο τη δικτατορία του προλεταριάτου: με τα γραφειοκρατικά του καμώματα απέναντι στα συνδικάτα, διακινδύνευε να αποκόψει το Κόμμα από τις μάζες των εργατών.[47]

Ο υπερβολικός ατομισμός του Τρότσκι, η έκδηλη περιφρόνησή του για όλα τα μπολσεβίκικα στελέχη, οι αυταρχικοί του τρόποι και η αδυναμία του για στρατιωτική πειθαρχία τρόμαξαν πολλά στελέχη του Κόμματος. Εκτιμούσαν ότι ο Τρότσκι θα μπορούσε κάλλιστα να παίξει το ρόλο ενός Ναπολέοντα Βοναπάρτη, να πραγματοποιήσει πραξικόπημα και να εγκαθιδρύσει αυταρχικό αντεπαναστατικό καθεστώς.

Η «ΔΙΑΘΗΚΗ» ΤΟΥ ΛΕΝΙΝ

Αν ο Τρότσκι είχε γνωρίσει μια σύντομη στιγμή δόξας το 1919, στη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου, είναι αδιαμφισβήτητο ότι την περίοδο 1921-1923 ο Στάλιν ήταν η δεύτερη προσωπικότητα στο Κόμμα, μετά τον Λένιν.

Από το 8ο Συνέδριο, το 1919, ο Στάλιν ήταν μέλος του Πολιτικού Γραφείου, δίπλα στους Λένιν, Κάμενεφ, Τρότσκι και Κρεστίνσκι. Η σύνθεση αυτή παρέμεινε αμετάβλητη ως το 1921. Ο Στάλιν ήταν επίσης μέλος του Οργανωτικού Γραφείου, που απαρτιζόταν και αυτό από πέντε μέλη της Κεντρικής Επιτροπής.[48] Όταν στο 11ο Συνέδριο, το 1922, ο Πρεομπραζένσκι σχολίασε το γεγονός ότι ο Στάλιν ήταν επικεφαλής του Λαϊκού Επιτροπάτου Εθνοτήτων και ταυτόχρονα Λαϊκός Επίτροπος Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης (επιφορτισμένος με τον έλεγχο ολόκληρης της κρατικής μηχανής), ο Λένιν του απάντησε:

«(...) μας χρειάζεται ένας άνθρωπος, στον οποίο θα μπορούσε να παρουσιαστεί οποιοσδήποτε από τους αντιπροσώπους των εθνοτήτων και να του εκθέσει λεπτομερειακά το ζήτημά του. Πού να βρούμε έναν τέτοιο άνθρωπο; Νομίζω ότι και ο Πρεομπραζένσκι δεν θα μπορούσε να υποδείξει άλλον υποψήφιο, εκτός από το σύντροφο Στάλιν. Το ίδιο συμβαίνει και με την Εργατοαγροτική Επιθεώρηση! Το έργο της είναι γιγάντιο. Μα για να χειριστούμε σωστά το ζήτημα του ελέγχου, πρέπει επικεφαλής να βρίσκεται ένας άνθρωπος με κύρος, αλλιώς θα βαλτώσουμε (...)»[49]

Στις 23 Απρίλη του 1922, έπειτα από πρόταση του Λένιν, ο Στάλιν διορίστηκε επίσης επικεφαλής της Γραμματείας ως Γενικός Γραμματέας.[50]

Ο Στάλιν ήταν το μοναδικό πρόσωπο που συμμετείχε στην Κεντρική Επιτροπή, στο Πολιτικό Γραφείο, στο Οργανωτικό Γραφείο και στη Γραμματεία του Κόμματος των μπολσεβίκων.

Ο Λένιν είχε υποστεί μια πρώτη κρίση παραλυσίας το Μάη του 1922. Στις 16 Δεκέμβρη του 1922, υπέστη μια νέα σοβαρή κρίση. Οι γιατροί ήξεραν ότι δε θα συνερχόταν πια.

Στις 24 Δεκέμβρη, οι γιατροί είπαν στους Στάλιν, Κάμενεφ και Μπουχάριν, τους εκπροσώπους του Πολιτικού Γραφείου, ότι οποιαδήποτε πολιτική αψιμαχία θα μπορούσε να προκαλέσει μια νέα κρίση, μοιραία αυτή τη φορά. Αποφάσισαν ότι ο Λένιν «μπορεί να υπαγορεύει καθημερινά επί πέντε έως δέκα λεπτά. Δεν μπορεί να δέχεται επισκέψεις από πολιτικούς. Απαγορεύεται στους φίλους του και σ' αυτούς που τον περιβάλλουν να τον ενημερώνουν για τα πολιτικά πράγματα».[51]

Το Πολιτικό Γραφείο είχε αναθέσει στον Στάλιν τις επαφές με τον Λένιν και τους γιατρούς. Ήταν ένα άχαρο καθήκον, μια και ο Λένιν δεν ήταν δυνατό να μην αισθάνεται απογοητευμένος στον υπέρτατο βαθμό, εξαιτίας της παραλυσίας του και της απομάκρυνσής του από τα πολιτικά πράγματα. Ο εκνευρισμός του ήταν επόμενο να στραφεί κατά του ανθρώπου που είχε αναλάβει χρέη συνδέσμου. Ο Ίαν Γκρέι γράφει:

«Το ημερολόγιο που οι γραμματείς του Λένιν κράτησαν από τις 21 Νοέμβρη του 1922 ως τις 6 Μάρτη του 1923 περιέχει για κάθε μέρα όλες τις λεπτομέρειες για τις ασχολίες του, τις επισκέψεις που δέχτηκε, την κατάσταση της υγείας του και, μετά τις 13 Δεκέμβρη, περιέχει και τις παραμικρές ακόμα ενέργειές του. Ο

Λένιν, με παραλυμένα το δεξί χέρι και το δεξί πόδι του, ήταν υποχρεωμένος να παραμένει στο κρεβάτι, αποκομμένος από τις κυβερνητικές υποθέσεις και, στην ουσία, από τον έξω κόσμο. Οι γιατροί απαγόρευαν να τον ενοχλούν. Ανήμπορος να εγκαταλείψει τις συνήθειες της εξουσίας, ο Λένιν έδινε μάχη για να αποκτήσει τους φακέλους που ήθελε. Στηριζόταν στη γυναίκα του Κρούπσκαγια, την αδελφή του, Μαρία Ιλίτσνα, και τρεις-τέσσερις γραμματείς.»[52]

Μαθημένος να διευθύνει όλες τις ουσιαστικές πλευρές της ζωής του Κόμματος και του κράτους, ο Λένιν κατέβαλε απεγνωσμένες προσπάθειες να επέμβει στις πολιτικές αντιπαραθέσεις που, λόγω της υγείας του, δεν μπορούσε να ελέγξει. Οι γιατροί του είχαν απαγορεύσει κάθε είδους ενασχόληση με την πολιτική, γεγονός που τον στενοχωρούσε πολύ. Νιώθοντας ότι πλησίαζε το τέλος του, ο Λένιν επιδίωξε να τακτοποιήσει ζητήματα που θεωρούσε ουσιαστικά, αλλά που δεν μπορούσε πια να ελέγξει. Το Πολιτικό Γραφείο του απαγόρευε κάθε είδους αγχωτική πολιτική εργασία, αλλά η γυναίκα του φρόντιζε να του βρίσκει τα ντοκουμέντα που ζητούσε. Κάθε γιατρός που έχει γνωρίσει τέτοιες καταστάσεις θα πει ότι ψυχικές συγκρούσεις και διαταραχές της προσωπικότητας ήταν αναπόφευκτες.

Προς το τέλος του Δεκέμβρη του 1922, η Κρούπσκαγια είχε γράψει ένα γράμμα που της είχε υπαγορεύσει ο Λένιν. Ο Στάλιν την επέπληξε γι' αυτό από το τηλέφωνο. Εκείνη παραπονέθηκε στον Λένιν και τον Κάμενεφ.

«Ξέρω καλύτερα απ' ό,τι οι γιατροί τι πρέπει και τι δεν πρέπει να λέγεται στον Ιλίτς, γιατί ξέρω τι τον ενοχλεί και τι δεν τον ενοχλεί και, έτσι κι αλλιώς, το ξέρω καλύτερα απ' ό,τι ο Στάλιν.»[53]

Σχετικά με την περίοδο αυτή, ο Τρότσκι γράφει:

«Στα μέσα Δεκέμβρη του 1922, η υγεία του Λένιν επιδεινώθηκε και πάλι. Ο Στάλιν ενήργησε αμέσως για να επωφεληθεί από την κατάσταση, αποκρύβοντας από τον Λένιν ένα μεγάλο μέρος από τις πληροφορίες που συγκεντρώνονταν στη Γραμματεία του Κόμματος. Προσπαθούσε να τον απομονώσει. Η Κρούπσκαγια έκανε ό,τι μπορούσε για να υπερασπίσει τον ασθενή απέναντι σ' αυτούς τους εχθρικούς ελιγμούς.»[54]

Πρόκειται για αχαρακτήριστες κουβέντες, που ταιριάζουν μόνο σε ραδιούργο. Οι γιατροί είχαν απαγορέψει να στέλνονται αναφο-

ρές στον Λένιν, και να που ο Τρότσκι κατηγορεί τον Στάλιν ότι προβαίνει σε «εχθρικούς ελιγμούς» κατά του Λένιν και ότι του «αποκρύβει πληροφορίες»!

Κάτω από τις περιστάσεις αυτές, από τις 23 ως τις 25 Δεκέμβρη του 1922, υπαγορεύτηκε αυτό που οι εχθροί του κομμουνισμού αποκαλούν «διαθήκη του Λένιν». Κάτω από τις σημειώσεις αυτές υπάρχει ένα υστερόγραφο με ημερομηνία 5 Γενάρη του 1923.

Οι αστοί συγγραφείς αποδίδουν μεγάλη σημασία σ' αυτή τη «διαθήκη» του Λένιν, σκοπός της οποίας θα ήταν δήθεν η απομάκρυνση του Στάλιν προς όφελος του Τρότσκι.

Ο Ανρί Μπερνάρ, ομότιμος καθηγητής της Βασιλικής Στρατιωτικής Ακαδημίας του Βελγίου, γράφει:

«Ο Τρότσκι επρόκειτο φυσιολογικά να διαδεχτεί τον Λένιν. Ο Λένιν υπολόγιζε αυτόν για διάδοχό του. Έβρισκε τον Στάλιν υπερβολικά τραχύ.»[55]

Ο Αμερικανός τροτσκιστής Μαξ Ίστμαν δημοσίευσε το 1925 τη «διαθήκη» μαζί με εγκωμιαστικά σχόλια για τον Τρότσκι. Την εποχή εκείνη, ο Τρότσκι αναγκάστηκε να βάλει τα πράγματα στη θέση τους μέσα από την επιθεώρηση *Μπολσεβίκ*, όπου λέει:

«Σε κάμποσα μέρη του βιβλίου του, ο Ίστμαν λέει ότι η ΚΕ "έκρυψε" από το Κόμμα μια σειρά εξαιρετικά σοβαρά ντοκουμέντα, που έγραψε ο Λένιν στην τελευταία περίοδο της ζωής του. (...) αυτό δεν μπορεί να το ονομάσει κανείς αλλιώς παρά μόνο συκοφαντία ενάντια στην ΚΕ του Κόμματός μας. (...) Ο Βλαντίμιρ Ιλίτς δεν άφησε καμιά "διαθήκη" κι ο ίδιος ο χαρακτήρας των σχέσεών του προς το Κόμμα, καθώς και ο χαρακτήρας του ίδιου του Κόμματος απέκλειαν τη δυνατότητα μιας τέτοιας "διαθήκης". Σαν "διαθήκη" ο τύπος των εμιγκρέδων και ο ξένος αστικός και μενσεβίκικος τύπος παρουσιάζει συνήθως (διαστρεβλώνοντάς το σε βαθμό που καταντά αγνώριστο) ένα από τα γράμματα του Βλαντίμιρ Ιλίτς, που περιέχει συμβουλές οργανωτικού χαρακτήρα. Το 13ο Συνέδριο του Κόμματος έδωσε εξαιρετική προσοχή και σ' αυτό το γράμμα (...) Όλες οι κουβέντες ότι κρύβεται ή παραβιάζεται η "διαθήκη" του Λένιν αποτελούν κακόβουλη επινόηση (...)»[56]

Μερικά χρόνια αργότερα, αυτός ο ίδιος ο Τρότσκι, στην αυτοβιογραφία του, θα βγάλει κραυγές αποτροπιασμού σχετικά με τη «διαθήκη του Λένιν που αποκρύβεται από το Κόμμα»![57]

Ας έρθουμε όμως σε αυτές τις περιβόητες σημειώσεις που υπα-

γόρευσε ο Λένιν μεταξύ 23 Δεκέμβρη του 1922 και 5 Γενάρη του 1923.

Ο Λένιν προτείνει τη διεύρυνση της Κεντρικής Επιτροπής «σε εκατό περίπου μέλη»:

«Κάτι τέτοιο θα ήταν αναγκαίο, προκειμένου να ενισχυθεί το κύρος της Κεντρικής Επιτροπής και να βελτιωθεί σημαντικά ο κομματικός μας μηχανισμός, καθώς και για να εμποδίσουμε οι διενέξεις ανάμεσα σε ορισμένες μικροομάδες της Κεντρικής Επιτροπής να πάρουν υπερβολικά μεγάλες διαστάσεις. Το Κόμμα μας μπορεί κάλλιστα να ζητήσει 50 έως 100 μέλη για την Κεντρική Επιτροπή από την εργατική τάξη.»

Πρόκειται για «μέτρα κατά της διάσπασης»:

«Το κρίσιμο σημείο στο πρόβλημα της συνοχής, είναι η ύπαρξη μελών στην Κεντρική Επιτροπή, όπως ο Στάλιν και ο Τρότσκι. Οι μεταξύ τους σχέσεις αποτελούν κατά την αντίληψή μου τον κύριο κίνδυνο αυτής της διάσπασης.»

Αυτά ως προς το «θεωρητικό» μέρος.

Το κείμενο αυτό παρουσιάζει εντυπωσιακή ασυνέχεια, και είναι φανερό ότι υπαγορεύτηκε από έναν άρρωστο και καταπονημένο άνθρωπο. Πώς πενήντα με εκατό εργάτες, παραπάνω στην Κεντρική Επιτροπή, θα ήταν δυνατό «να ενισχύσουν το κύρος της» ή να μειώσουν τον κίνδυνο μιας διάσπασης; Χωρίς να αναφέρεται στις πολιτικές τους αντιλήψεις και στις αντιλήψεις του Στάλιν και του Τρότσκι για το Κόμμα, ο Λένιν αποφαίνεται ότι είναι οι προσωπικές σχέσεις ανάμεσα στα δύο αυτά ηγετικά στελέχη που βάζουν σε κίνδυνο την ενότητα.

Έπειτα ο Λένιν διατυπώνει «κρίσεις» για τα πέντε βασικά ηγετικά στελέχη του Κόμματος. Τις αναφέρουμε σχεδόν αυτούσιες.

«Ο σύντροφος Στάλιν, έχοντας γίνει Γενικός Γραμματέας, έχει συγκεντρώσει στα χέρια του υπέρμετρη εξουσία, και δεν είμαι βέβαιος αν μπορεί να τη χρησιμοποιήσει πάντοτε με αρκετή σύνεση.

Από την άλλη, ο σύντροφος Τρότσκι, όπως φάνηκε ήδη από τον αγώνα του κατά της Κεντρικής Επιτροπής αναφορικά με το ζήτημα του Λαϊκού Επιτρόπου για τις Συγκοινωνίες, δεν διακρίνεται μόνο για τις εξέχουσες ικανότητές του. Είναι ίσως ο πιο ικανός άνθρωπος της σημερινής Κεντρικής Επιτροπής, αλλά πέφτει σε λάθη από υπερβολική σιγουριά και από υπερβολικό ζήλο για την καθαρά διοικητική πλευρά των πραγμάτων.

Αυτές οι δυο ιδιότητες των δύο κορυφαίων ηγετικών στελεχών της σημερινής Κεντρικής Επιτροπής θα μπορούσαν να προκαλέσουν απροσδόκητα τη διάσπαση. (...) Θα αρκεστώ να υπενθυμίσω ότι το επεισόδιο του Οκτώβρη με τους Ζινόβιεφ και Κάμενεφ δεν ήταν ασφαλώς ένα τυχαίο περιστατικό, όμως δεν θα πρέπει να τους καταλογιστεί το κρίμα αυτό προσωπικά περισσότερο απ' ό,τι ο μη μπολσεβικισμός του Τρότσκι.

Ο Μπουχάριν δεν είναι μόνο ένας θεωρητικός πολύ μεγάλης αξίας ανάμεσα στους πιο διακεκριμένους του Κόμματος: δικαίως τον αγαπούν όλοι στο Κόμμα. Ωστόσο, οι θεωρητικές του εκτιμήσεις δεν είναι δυνατό να εκληφθούν ως απόλυτα μαρξιστικές παρά με τη μεγαλύτερη επιφύλαξη, γιατί υπάρχει σ' αυτόν κάτι το σχολαστικό (δε μελέτησε ποτέ και, υποθέτω, δεν κατάλαβε ποτέ ολότελα τη διαλεκτική).»

Ας παρατηρήσουμε πρώτα απ' όλα ότι το πρώτο ηγετικό στέλεχος που κατονομάζεται από τον Λένιν είναι ο Στάλιν, «αυτός ο εμπειρικός που καλείται να παίξει δευτερεύοντες και τριτεύοντες ρόλους», όπως αναφέρει ο Τρότσκι.[58] Ο Τρότσκι θα πει ακόμα: «Το νόημα της διαθήκης είναι η δημιουργία συνθηκών που θα μου είχαν δώσει τη δυνατότητα να γίνω αναπληρωτής του Λένιν, να είμαι ο διάδοχός του.»[59]

Όμως, τίποτα παρόμοιο δεν αναφέρεται στις σημειώσεις αυτές του Λένιν. Δίκαια ο Γκρέι παρατηρεί:

«Ο Στάλιν προβάλλει με τον πιο λαμπρό τρόπο. Δεν έκανε τίποτα που να κηλιδώνει τη μέχρι στιγμής πολιτική του σταδιοδρομία. Το μόνο ερωτηματικό είναι: Θα μπορέσει να επιδείξει ορθή κρίση ασκώντας τις ευρύτατες εξουσίες που έχει συγκεντρώσει στα χέρια του;»[60]

Σε ό,τι αφορά στον Τρότσκι, ο Λένιν σημειώνει τέσσερα ελαττώματα μείζονος σημασίας: έχει πολύ άσχημες πλευρές, όπως έδειξε ο αγώνας του κατά της Κεντρικής Επιτροπής στην υπόθεση της «στρατιωτικοποίησης των συνδικάτων»· έχει υπερβολική ιδέα για τον εαυτό του· προσεγγίζει τα προβλήματα με γραφειοκρατικό τρόπο, ενώ ο μη μπολσεβικισμός του δεν είναι τυχαίος.

Για τους Ζινόβιεφ και Κάμενεφ, το μόνο πράγμα που συγκρατεί ο Λένιν είναι ότι η προδοσία τους τη στιγμή της εξέγερσης δεν ήταν ένα τυχαίο περιστατικό.

Ο Μπουχάριν είναι ένας μεγάλος θεωρητικός... οι ιδέες του

οποίου δεν είναι απόλυτα μαρξιστικές, αλλά μάλλον σχολαστικές και μη διαλεκτικές!

Ο Λένιν υπαγόρευσε αυτές τις σημειώσεις με την πρόθεση να αποφευχθεί μια διάσπαση στην ηγεσία. Αλλά με τον τρόπο με τον οποίο εκφράζεται για τα πέντε αυτά βασικά ηγετικά στελέχη είναι σαν να θέλει να υπονομεύσει το γόητρό τους και να σπείρει δαιμόνια ανάμεσά τους.

Όταν υπαγόρεψε αυτές τις γραμμές, «ο Λένιν αισθανόταν άσχημα», γράφει η Φοτίεβα, η γραμματέας του, και «οι γιατροί έκφρασαν την αντίθεσή τους για τις συναντήσεις που είχε ο Λένιν με τη γραμματέα του και τη στενογράφο».[61]

Έπειτα, δέκα μέρες αργότερα, ο Λένιν υπαγόρευσε ένα «συμπλήρωμα» που αναφέρεται προφανώς στην επίπληξη της Κρούπσκαγια από τον Στάλιν δώδεκα μέρες πριν.

«Ο Στάλιν είναι υπερβολικά τραχύς, και αυτό το ελάττωμα, απόλυτα ανεκτό στον κύκλο μας και στις μεταξύ μας σχέσεις, τις σχέσεις μεταξύ κομμουνιστών, δεν ταιριάζει με τα καθήκοντα του Γενικού Γραμματέα.

Προτείνω λοιπόν στους συντρόφους να βρουν έναν τρόπο να αναγκάσουν τον Στάλιν να παραιτηθεί από τη θέση αυτή και να εκλέξουν στη θέση του κάποιον άλλον που δεν θα υπερτερούσε συγκρινόμενος με τον Στάλιν σε όλα τα επίπεδα, παρά μόνο ως προς το ότι θα ήταν πιο ανεκτικός, πιο ευθύς, πιο ευγενικός και πιο προσεκτικός απέναντι στους συντρόφους, λιγότερο ιδιότροπος κλπ. Τα χαρακτηριστικά αυτά μπορεί να φαίνεται ότι είναι ασήμαντη λεπτομέρεια. Αλλά, κατά την αντίληψή μου, προκειμένου να αποφύγουμε τη διάσπαση, και με βάση τα όσα έγραψα πιο πάνω για τις σχέσεις ανάμεσα στον Στάλιν και τον Τρότσκι, δεν είναι λεπτομέρεια, ή μάλλον είναι, που όμως μπορεί να αποκτήσει καθοριστική σημασία.»

Σοβαρά άρρωστος, ημιπαράλυτος, ο Λένιν εξαρτάται όλο και περισσότερο από τη γυναίκα του. Μερικές υπερβολικά σκληρές λέξεις του Στάλιν προς την Κρούπσκαγια τον κάνουν να ζητάει την παραίτηση του Γενικού Γραμματέα. Για να τον αντικαταστήσει με ποιον; Με έναν άνθρωπο που να έχει όλα τα προτερήματα του Στάλιν και «να υπερτερεί μόνο» ως προς το ότι θα είναι πιο ανεκτικός, ευγενικός και προσεκτικός! Προκύπτει καθαρά από το κείμενο ότι ο Λένιν δεν έχει σε καμιά περίπτωση κατά νου τον Τρότσκι. Τότε ποιον; Κανέναν.

Η «τραχύτητα» του Στάλιν είναι «απόλυτα ανεκτή μεταξύ κομμουνιστών» ... αλλά δεν ταιριάζει «με τα καθήκοντα του Γενικού Γραμματέα». Ωστόσο, την εποχή εκείνη, ο Γενικός Γραμματέας ασχολιόταν κατά κύριο λόγο με τα ζητήματα εσωκομματικής οργάνωσης!

Το Φλεβάρη του 1923, «η κατάσταση του Λένιν είχε χειροτερέψει, υπέφερε από δυνατούς πονοκεφάλους. Ο γιατρός του είχε κατηγορηματικά απαγορεύσει να διαβάζει εφημερίδες, να δέχεται επισκέψεις και να ενημερώνεται για τις πολιτικές εξελίξεις. Ο Βλαντίμιρ Ιλίτς ζήτησε τον απολογισμό του 10ου Συνεδρίου των σοβιέτ. Δεν του τον έδωσαν, και αυτό τον στενοχώρησε πολύ».[62] Προφανώς, η Κρούπσκαγια προσπάθησε να προμηθευτεί τα ντοκουμέντα που της ζητούσε ο Λένιν. Ο Ντιμιτριέφσκι διηγείται ένα νέο επεισόδιο ανάμεσα σ' εκείνη και τον Στάλιν:

«Καθώς η Κρούπσκαγια του τηλεφωνούσε μία ακόμα φορά για να πάρει από εκείνον κάποια πληροφορία, ο Στάλιν της απάντησε με προσβλητικά λόγια. Η Κρούπσκαγια, γεμάτη δάκρυα, έτρεξε αμέσως να παραπονεθεί στον Λένιν. Αυτός, που τα νεύρα του ήταν ήδη τεντωμένα στον ύψιστο βαθμό, δεν μπόρεσε να συγκρατηθεί άλλο.»[63]

Στις 5 Μάρτη, ο Λένιν υπαγόρευσε ένα νέο σημείωμα:

«Σεβαστέ σύντροφε Στάλιν. Είχατε τη σκαιότητα να καλέσετε τη γυναίκα μου στο τηλέφωνο για να την επιπλήξετε. Δεν προτίθεμαι να ξεχάσω τόσο γρήγορα ό,τι γίνεται σε βάρος μου, και περιττό να σας υπογραμμίσω ότι θεωρώ πως ό,τι γίνεται σε βάρος της γυναίκας μου, γίνεται και σε βάρος μου. Για το λόγο αυτό, ζητώ να σταθμίσετε σοβαρά αν δέχεστε να ανακαλέσετε τα όσα είπατε και να ζητήσετε συγνώμη, ή αν προτιμάτε να διακόψετε τις μεταξύ μας σχέσεις. Λένιν.»[64]

Προκαλεί αρκετή θλίψη η ανάγνωση αυτού του προσωπικού γράμματος ενός ανθρώπου που βρίσκεται στο φυσικό του τέλος. Η ίδια η Κρούπσκαγια ζήτησε από τη γραμματέα να μη μεταβιβάσει το σημείωμα αυτό στον Στάλιν.[65] Εξάλλου, είναι οι τελευταίες γραμμές που ο Λένιν μπόρεσε να υπαγορεύσει: την επομένη, η ασθένειά του παρουσίασε σοβαρή υποτροπή και κατέστη ανίκανος για κάθε είδους εργασία για τις υπόλοιπες ημέρες της ζωής του.[66]

Το γεγονός ότι ο Τρότσκι νιώθει αναγκασμένος να εκμεταλλευτεί τα λόγια ενός αρρώστου που βρίσκεται στα όρια της ολικής

παραλυσίας δείχνει σαφώς την ηθική υπόσταση του ατόμου αυτού. Πράγματι, όπως θα έκανε ένας αληθινός πλαστογράφος, ο Τρότσκι παρουσίασε το κείμενο αυτό σαν το τελικό αποδεικτικό στοιχείο ότι ο Λένιν τον είχε, ωραία και καλά, επιλέξει ως διάδοχο! Γράφει:

«Το σημείωμα αυτό, το τελευταίο κείμενο του Λένιν, είναι ταυτόχρονα το οριστικό συμπέρασμα των σχέσεών του με τον Στάλιν.»[67]

Λίγα χρόνια αργότερα, το 1927, η ενοποιημένη αντιπολίτευση των Τρότσκι, Ζινόβιεφ και Κάμενεφ επιχείρησε για άλλη μια φορά να χρησιμοποιήσει τη «διαθήκη» κατά της ηγεσίας του Κόμματος. Σε μια δημόσια δήλωσή του, ο Στάλιν είπε τότε τα εξής:

«Εδώ οι οπαδοί της αντιπολίτευσης έβαλαν τις φωνές (...) ότι η Κεντρική Επιτροπή του Κόμματος "έκρυψε" τη "διαθήκη" του Λένιν. Το ζήτημα αυτό συζητήθηκε κάμποσες φορές στην Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής και της Κεντρικής Επιτροπής Ελέγχου (...) (Φωνή: "Δεκάδες φορές!") Αποδείχτηκε και υπεραποδείχτηκε ότι κανένας δεν κρύβει τίποτα, ότι τη "διαθήκη" ο Λένιν την είχε απευθύνει στο 13ο Συνέδριο του Κόμματος, ότι η "διαθήκη" αυτή διαβάστηκε στο Συνέδριο (φωνές: "Σωστά!") και ότι το Συνέδριο αποφάσισε ομόφωνα να μην τη δημοσιεύσει, ανάμεσα στ' άλλα και για το λόγο ότι ο ίδιος ο Λένιν δεν το ήθελε και δεν το ζητούσε (...) Λένε ότι, στη "διαθήκη" αυτή, ο σύντροφος Λένιν έκανε στο Συνέδριο πρόταση, επειδή ο Στάλιν είναι "απότομος", να σκεφτεί το ζήτημα της αντικατάστασης του Στάλιν από τη θέση του Γενικού Γραμματέα με άλλον σύντροφο. Αυτό είναι πέρα για πέρα σωστό. Ναι, είμαι απότομος, σύντροφοι, απέναντι σ' εκείνους που απότομα και δόλια διαλύουν και διασπούν το Κόμμα. (...) Στην πρώτη κιόλας συνεδρίαση της Ολομέλειας της Κεντρικής Επιτροπής που έγινε μετά το 13ο Συνέδριο, ζήτησα από την Ολομέλεια της ΚΕ να με απαλλάξει από τα καθήκοντα του Γενικού Γραμματέα. Το ίδιο το Συνέδριο είχε συζητήσει αυτό το ζήτημα. Κάθε αντιπροσωπεία είχε συζητήσει αυτό το ζήτημα, κι ομόφωνα όλες οι αντιπροσωπείες, μαζί κι ο Τρότσκι, και ο Κάμενεφ, κι ο Ζινόβιεφ, υποχρέωσαν τον Στάλιν να παραμείνει στη θέση του. (...) Ύστερα από ένα χρόνο υπόβαλα ξανά αίτηση στην Ολομέλεια να με απαλλάξει, και πάλι, όμως, με υποχρέωσαν να παραμείνω στη θέση μου.»[68]

Σαν να μην έφταναν όλες αυτές οι ραδιουργίες γύρω από τη

«διαθήκη», ο Τρότσκι δε δίστασε, στο τέλος της ζωής του, να κατηγορήσει τον Στάλιν ότι σκότωσε τον Λένιν!

Για να στηρίξει αυτή την αχαρακτήριστη αποκάλυψη, προβάλλει ως ένα και μοναδικό επιχείρημα «την ακλόνητη πεποίθησή του»!

Στο βιβλίο του *Στάλιν*, ο Τρότσκι γράφει:

«Ποιος ήταν ο πραγματικός ρόλος του Στάλιν την εποχή που αρρώστησε ο Λένιν; Ο "μαθητής" δεν έκανε τίποτα για να επισπεύσει το θάνατο του "δασκάλου" του; (...) Μόνο ο θάνατος του Λένιν μπορούσε να αφήσει το πεδίο ελεύθερο για τον Στάλιν (...) Είμαι απόλυτα πεισμένος ότι ο Στάλιν δε θα μπορούσε να περιμένει με σταυρωμένα χέρια, ενώ διακυβευόταν το μέλλον του.»[69]

Φυσικά, ο Τρότσκι δε μας παρέχει κανένα αποδεικτικό στοιχείο που να στηρίζει αυτή την κατηγορία, ωστόσο μας πληροφορεί για το πώς του ήρθε αυτή η ιδέα...

«Γύρω στα τέλη Φλεβάρη του 1923, σε μια συγκέντρωση του Πολιτικού Γραφείου, ο Στάλιν μας πληροφόρησε ότι ο Λένιν τον είχε καλέσει ξαφνικά και του είχε ζητήσει δηλητήριο. Θεωρούσε την κατάστασή του απελπιστική, προέβλεπε νέα κρίση, δεν είχε εμπιστοσύνη στους γιατρούς του. Οι πόνοι του ήταν αφόρητοι.»

Την εποχή εκείνη, ακούγοντας την ενημέρωση αυτή του Στάλιν, ο Τρότσκι παραλίγο να αποκαλύψει το μετέπειτα δολοφόνο του Λένιν! Γράφει:

«Η έκφραση του προσώπου του Στάλιν μου φάνηκε παράδοξα αινιγματική. Ένα νοσηρό χαμόγελο πλανιόταν στο πρόσωπό του, σαν πάνω σε μάσκα.»

Ας ακολουθήσουμε λοιπόν τον επιθεωρητή Κλουζό-Τρότσκι στην έρευνά του. Μαθαίνουμε τα εξής:

«Γιατί ο Λένιν, που εκείνο τον καιρό ήταν εξαιρετικά δύσπιστος απέναντι στον Στάλιν, απευθύνθηκε σε αυτόν για ένα τέτοιο αίτημα; Ο Λένιν έβλεπε στον Στάλιν το μοναδικό άνθρωπο που ήταν ικανός να του φέρει δηλητήριο, γιατί είχε άμεσο συμφέρον να το κάνει. Ήξερε τα πραγματικά αισθήματα που έτρεφε ο Στάλιν για κείνον.»[70]

Προσπαθήστε να γράψετε, με τέτοιου είδους επιχειρήματα, ένα βιβλίο που να κατηγορεί τον πρίγκιπα Αλβέρτο ότι δηλητηρίασε το βασιλιά Μποντουέν: «Είχε άμεσο συμφέρον να το κάνει.» Θα σας κλείσουν μέσα. Ο Τρότσκι, όμως, επιτρέπει στον εαυτό του να

προβεί σε ακατονόμαστες ποταπότητες, προκειμένου να συκοφαντήσει το βασικό κομμουνιστή ηγέτη, και όλη η αστική τάξη τον συγχαίρει για το «συνεπή αγώνα του κατά του Στάλιν»![71]

Και τώρα η κορωνίδα της διερεύνησης του εγκλήματος από το μεγάλο λαγωνικό, τον ντετέκτιβ Τρότσκι:

«Φαντάζομαι πως τα πράγματα έγιναν περίπου ως εξής: Ο Λένιν ζήτησε δηλητήριο στα τέλη Φλεβάρη του 1923. Προς το χειμώνα, η κατάσταση της υγείας του Λένιν άρχισε να βελτιώνεται αργά. Η ομιλία επανερχόταν. Ο Στάλιν ήθελε την εξουσία. Είχε πλησιάσει το σκοπό του, αλλά ο κίνδυνος που λεγόταν Λένιν ήταν ακόμα πολύ κοντά. Ο Στάλιν θα πρέπει να πήρε την απόφαση ότι ήταν επιτακτική ανάγκη να δράσει άμεσα. Αν ο Στάλιν έστειλε το δηλητήριο στον Λένιν αφότου οι γιατροί είχαν αφήσει να εννοηθεί έμμεσα ότι δεν υπήρχε πια ελπίδα ή αν κατέφυγε σε πιο άμεσες ενέργειες, αυτό το αγνοώ.»[72]

Ακόμα και τα ψέματα του Τρότσκι είναι κακοεπινοημένα: αν δεν υπήρχε πια ελπίδα, γιατί να ήθελε ο Στάλιν να «δολοφονήσει» τον Λένιν;

Από τις 6 Μάρτη του 1923 ως το θάνατό του, ο Λένιν ήταν σχεδόν αδιάκοπα παράλυτος και δεν μπορούσε να μιλήσει. Η γυναίκα του, η αδελφή του και οι γραμματείς του ήταν στο προσκέφαλό του. Ο Λένιν δε θα μπορούσε να είχε πάρει δηλητήριο χωρίς να το μάθουν. Τα ιατρικά ανακοινωθέντα της περιόδου αυτής εξηγούν σαφέστατα γιατί ο θάνατος του Λένιν ήταν αναπόφευκτος.

Ο τρόπος με τον οποίο ο Τρότσκι κατασκεύασε τις κατηγορίες του κατά του «δολοφόνου Στάλιν», καθώς και ο τρόπος που χρησιμοποίησε δόλια τη δήθεν «διαθήκη» υποβαθμίζουν ολότελα όλο του τον αγώνα κατά του Στάλιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ ΣΕ ΜΙΑ ΜΟΝΟ ΧΩΡΑ

Στη μεταβατική περίοδο ανάμεσα στην εποχή του Λένιν και την εποχή του Στάλιν τοποθετείται η μεγάλη αντιπαράθεση γύρω από το ζήτημα της οικοδόμησης του σοσιαλισμού στην ΕΣΣΔ.

Μετά την αποτυχία των ξένων επεμβάσεων και την ήττα των στρατευμάτων της αντίδρασης, η εργατική τάξη, στηριζόμενη στη φτωχή και μεσαία αγροτιά, εγκαταστάθηκε σθεναρά στην εξουσία.

Η δικτατορία του προλεταριάτου νίκησε πολιτικά και στρατιωτικά τους αντιπάλους της. Θα είναι όμως ικανή να οικοδομήσει το σοσιαλισμό; Η χώρα είναι «ώριμη» για το σοσιαλισμό; Ο σοσιαλισμός είναι εφικτός σε μια καθυστερημένη και κατεστραμμένη χώρα;

Η απάντηση του Λένιν στα ερωτήματα αυτά συνοψίζεται στην περίφημη διατύπωση:

«Κομμουνισμός είναι σοβιετική εξουσία συν εξηλεκτρισμός όλης της χώρας.»[1]

Τα σοβιέτ είναι η μορφή διακυβέρνησης της εργατικής τάξης που έχει συμμαχήσει με τον κύριο όγκο της αγροτιάς.

Η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειες σημαίνει κατά κύριο λόγο δημιουργία σύγχρονων μέσων παραγωγής. Με τα δύο αυτά στοιχεία είναι δυνατή η οικοδόμηση του σοσιαλισμού.

Ο Λένιν έκφρασε κατ' αυτόν τον τρόπο την εμπιστοσύνη του στην υπόθεση της σοσιαλιστικής οικοδόμησης στη Σοβιετική Ένωση και την αποφασιστικότητά του να την πραγματοποιήσει:

«(...) χωρίς εξηλεκτρισμό δεν είναι δυνατό να ανεβάσουμε τη βιομηχανία. Το καθήκον αυτό είναι καθήκον διαρκείας, θα βαστάξει όχι λιγότερο από 10 χρόνια. (...) η οικονομική όμως (πλευρά) θα εξασφαλιστεί τότε μόνο, όταν στο ρωσικό προλεταριακό κράτος θα συγκεντρωθούν πραγματικά όλα τα νήματα της μεγάλης βιομηχανικής μηχανής, της βασισμένης στη σύγχρονη τεχνική (...). Το καθήκον είναι τεράστιο, για την πραγματοποίησή του χρειάζεται πολύ πιο μεγάλο χρονικό διάστημα απ' όσο χρειάστηκε για να υπερασπίσουμε την ύπαρξή μας από τη στρατιωτική εισβολή. Δε φοβόμαστε όμως αυτό το χρονικό διάστημα.»[2]

Σύμφωνα με τον Λένιν, οι αγρότες θα εργαστούν, σε μια πρώτη φάση, ως ατομικοί παραγωγοί. Αλλά το κράτος θα τους βοηθήσει να ακολουθήσουν το δρόμο του συνεταιρισμού. Η ομαδοποίηση

των αγροτών θα καταστήσει δυνατή την ένταξή τους στη σοσιαλιστική οικονομία.

Ο Λένιν απέρριψε το επιχείρημα που πρόβαλλαν οι μενσεβίκοι, ότι δηλαδή ο αγροτικός πληθυσμός ήταν υπερβολικά πρωτόγονος και πολιτισμικά υπέρμετρα καθυστερημένος, ώστε να κατανοήσει το σοσιαλισμό. Τώρα, έλεγε ο Λένιν, που το προλεταριάτο είναι στην εξουσία, τι μπορεί να μας εμποδίσει να πραγματοποιήσουμε γι' αυτό το «βάρβαρο» πληθυσμό μια πραγματική πολιτιστική επανάσταση;[3]

Ο Λένιν διατύπωσε έτσι τα τρία ουσιαστικά καθήκοντα για την οικοδόμηση της σοσιαλιστικής κοινωνίας στην ΕΣΣΔ: ανάπτυξη σύγχρονης βιομηχανίας που θα είναι στα χέρια του σοσιαλιστικού κράτους, οργάνωση γεωργικών συνεταιρισμών και πραγματοποίηση πολιτιστικής επανάστασης: καταπολέμηση του αναλφαβητισμού των αγροτικών μαζών και ανύψωση του επιπέδου τεχνικής και επιστημονικής κατάρτισης του πληθυσμού.

Σε ένα από τα τελευταία του κείμενα, «Για το συνεταιρισμό», ο Λένιν διευκρίνισε κι άλλο τη σκέψη του:

«Πραγματικά, η εξουσία του κράτους πάνω σε όλα τα σημαντικά μέσα παραγωγής, η εξουσία του κράτους στα χέρια του προλεταριάτου, η συμμαχία αυτού του προλεταριάτου με τα πολλά εκατομμύρια των μικρών και πολύ μικρών αγροτών, η εξασφάλιση της καθοδήγησης της αγροτιάς από το προλεταριάτο αυτό κλπ. – όλα αυτά δεν είναι μήπως ό,τι μας χρειάζεται για να χτίσουμε με το συνεταιρισμό (...) την ολοκληρωμένη σοσιαλιστική κοινωνία;»[4]

Χάρη σε αυτή την προοπτική, ο Λένιν και το Κόμμα των μπολσεβίκων μπόρεσαν να προκαλέσουν έναν παράφορο ενθουσιασμό στις μάζες, κυρίως στους εργάτες. Στους εργαζομένους, εμφύσησαν ένα πνεύμα αυτοθυσίας στην εργασία και εμπιστοσύνης για το μέλλον του σοσιαλισμού. Η ΝΕΠ είναι στα μάτια του Λένιν ένα βήμα πίσω, που θα δώσει, αύριο, τη δυνατότητα να γίνουν τρία βήματα μπρος. Κάνοντας παραχωρήσεις στους μικροαστούς, ο Λένιν δεν ξέχασε ποτέ τις σοσιαλιστικές προοπτικές. Το Νοέμβρη του 1922, ο Λένιν έβγαλε λόγο μπροστά στο Σοβιέτ της Μόσχας, με θέμα τη ΝΕΠ.

«"Νέα οικονομική πολιτική"! Περίεργη ονομασία. Η πολιτική αυτή ονομάστηκε νέα οικονομική πολιτική, γιατί κάνει στροφή προς τα πίσω, μα το κάνουμε για να κάνουμε πρώτα πίσω, και να πάρου-

με μετά φόρα και να κάνουμε ένα άλμα πιο μεγάλο προς τα μπρος.»[5]

Έκλεισε την ομιλία αυτή με τα εξής λόγια: «Από τη Ρωσία της ΝΕΠ θα βγει η σοσιαλιστική Ρωσία.»[6]

Ωστόσο, το ζήτημα της δυνατότητας να οικοδομηθεί ο σοσιαλισμός στη Σοβιετική Ένωση προκάλεσε, από το 1922, τη μεγάλη ιδεολογική και πολιτική αντιπαράθεση, που κράτησε ως το 1926-1927. Ο Τρότσκι πήρε θέση στην πρώτη γραμμή για να πολεμήσει τις ιδέες του Λένιν.

Το 1919, ο Τρότσκι είχε θεωρήσει επίκαιρο το να επανεκδώσει το έργο *Απολογισμός και προοπτικές*, ένα από τα κεφαλαιώδη κείμενά του που είχε δημοσιεύσει το 1906. Στον πρόλογό του του 1919, σημειώνει:

«Η ανάπτυξη των ιδεών που περιέχονται στο βιβλίο αυτό, προσεγγίζει κατά πολύ, ως προς το βασικό της διάγραμμα, τις συνθήκες της εποχής μας.»[7]

Όμως, ποιες είναι αυτές οι λαμπρές ιδέες που περιέχονται στο έργο του του 1906 και τις οποίες ο Τρότσκι θέλει να δει να θριαμβεύουν μέσα στο Κόμμα των μπολσεβίκων;

Ο Τρότσκι σημειώνει ότι η αγροτιά χαρακτηρίζεται από «πολιτική βαρβαρότητα, έλλειψη κοινωνικής ωριμότητας και δυναμισμού, καθυστέρηση. Δεν υπάρχει εδώ κανένα στοιχείο ικανό να χρησιμεύσει ως βάση πάνω στην οποία θα μπορεί να στηριχτεί μια συμπαγής και δραστήρια προλεταριακή πολιτική».

Μετά την κατάληψη της εξουσίας, «το προλεταριάτο θα αναγκαστεί να μεταφέρει την πάλη των τάξεων στο χωριό. (...) Αλλά το ανεπαρκές επίπεδο, που οφείλεται στην ταξική διαφοροποίηση της αγροτιάς, θα ορθώσει εμπόδια σε ό,τι αφορά στην εισαγωγή στους κόλπους της μιας αναπτυγμένης ταξικής πάλης, στην οποία το προλεταριάτο των πόλεων να μπορεί να στηριχτεί. Η ψύχρανση της αγροτιάς, η πολιτική της απάθεια και, πολύ περισσότερο, η ενεργός αντίταξη των ανώτερων στρωμάτων της δεν είναι δυνατό να μην επηρεάσουν ένα μέρος των διανοουμένων και των μικροαστών των πόλεων. Έτσι, όσο πιο συγκεκριμένη και τολμηρή θα γίνεται η πολιτική του προλεταριάτου, τόσο περισσότερο θα συρρικνώνεται και θα γίνεται επικίνδυνο το έδαφος κάτω από τα πόδια

του».[8] Οι δυσκολίες της σοσιαλιστικής οικοδόμησης που απαριθμούνται από τον Τρότσκι είναι πραγματικές. Εξηγούν τη δριμύτητα της ταξικής πάλης στην ύπαιθρο, όταν το 1929 το Κόμμα παίρνει το δρόμο της κολεκτιβοποίησης. Θα χρειαστούν η ακλόνητη αποφασιστικότητα του Στάλιν και οι οργανωτικές του ικανότητες για να ξεπεράσει το σοσιαλιστικό καθεστώς τη φοβερή αυτή δοκιμασία. Για τον Τρότσκι, οι δυσκολίες θα είναι η αφετηρία μιας πολιτικής της υπαναχώρησης και της ηττοπάθειας, γαρνιρισμένης με πρωτοποριακά «υπερεπαναστατικά» συνθήματα.

Ας επανέλθουμε στην πολιτική στρατηγική που ο Τρότσκι ανέπτυξε το 1906 και επιβεβαιώνει το 1919.

«Μέχρι ποιο βαθμό η σοσιαλιστική πολιτική της εργατικής τάξης μπορεί να εφαρμοστεί στις οικονομικές συνθήκες της Ρωσίας; Υπάρχει ένα πράγμα που μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα: θα σκοντάψει σε πολιτικά εμπόδια πολύ πριν πέσει πάνω στην τεχνική καθυστέρηση της χώρας. Χωρίς την άμεση κρατική υποστήριξη του ευρωπαϊκού προλεταριάτου, η εργατική τάξη της Ρωσίας δε θα μπορέσει να κρατηθεί στην εξουσία και να μετατρέψει την προσωρινή της κυριαρχία σε μακρόχρονη σοσιαλιστική δικτατορία. Δεν πρέπει να αμφιβάλουμε ούτε στιγμή γι' αυτό.»[9]

«Στηριγμένη στις δικές της μόνο δυνάμεις, η ρωσική εργατική τάξη θα συντριβεί αναπόφευκτα από την αντεπανάσταση μόλις η αγροτιά της γυρίσει την πλάτη. Δε θα έχει άλλη δυνατότητα από το να συνδέσει την τύχη της πολιτικής της εξουσίας και, κατά συνέπεια, την τύχη όλης της ρωσικής επανάστασης, με εκείνη της σοσιαλιστικής επανάστασης στην Ευρώπη. Θα ρίξει στη ζυγαριά των ταξικών αγώνων ολόκληρου του καπιταλιστικού κόσμου, το τεράστιο πολιτικό και κρατικό βάρος που θα της έχει προσφέρει η εύνοια των περιστάσεων σε κάποια στιγμή της ρωσικής αστικής επανάστασης.»[10]

Το να επαναλαμβάνεις τα λόγια αυτά το 1919, σημαίνει ότι κλίνεις ήδη προς την ηττοπάθεια: δεν υπάρχει «καμιά αμφιβολία» ότι η εργατική τάξη «δε θα μπορέσει να διατηρήσει την εξουσία της», είναι βέβαιο ότι «θα συντριβεί αναπόφευκτα», αν η σοσιαλιστική επανάσταση δε θριαμβεύσει στην Ευρώπη. Η υπαναχωρητική αυτή τοποθέτηση συνοδεύεται από ένα τυχοδιωκτικό κάλεσμα για «εξαγωγή της επανάστασης».

«Το ρωσικό προλεταριάτο (πρέπει) να μεταφέρει, με δική του

πρωτοβουλία, την επανάσταση σε ευρωπαϊκό έδαφος. (...) Η ρωσική επανάσταση θα εφορμήσει κατά της γηραιάς καπιταλιστικής Ευρώπης.»[11]

Για να δείξει σε ποιο βαθμό επιμένει στις παλιές αντιλενινιστικές του αντιλήψεις ο Τρότσκι δημοσιεύει το 1922 μια νέα έκδοση του βιβλίου του του 1906, εμπλουτισμένη με έναν πρόλογο, όπου επιβεβαιώνει για άλλη μια φορά την ορθότητα των πολιτικών του προσδοκιών. Έπειτα από πέντε χρόνια σοσιαλιστικής διακυβέρνησης, δηλώνει τα εξής:

«Ακριβώς στο χρονικό διάστημα ανάμεσα στις 9 Γενάρη και στην απεργία του Οκτώβρη του 1905 διαμορφώθηκαν στο συγγραφέα εκείνες οι απόψεις για το χαρακτήρα της επαναστατικής εξέλιξης της Ρωσίας, που πήραν την ονομασία θεωρία της "διαρκούς επανάστασης". (...) Για να εξασφαλίσει ίσα-ίσα τη νίκη της, η προλεταριακή πρωτοπορία θα υποχρεωθεί, ακόμα απ' τις πρώτες μέρες της κυριαρχίας της, να κάνει πολύ βαθιές επεμβάσεις, όχι μονάχα στη φεουδαρχική, μα και στην αστική ιδιοκτησία. Στην πορεία αυτών των επεμβάσεων θα έρθει σε εχθρικές συγκρούσεις όχι μονάχα με όλες τις ομάδες της αστικής τάξης που την υποστήριξαν στις πρώτες μέρες του επαναστατικού της αγώνα, μα και με τις πλατιές μάζες της αγροτιάς, που με τη βοήθειά τους ήρθε στην εξουσία. Οι αντιθέσεις που υπάρχουν στην κατάσταση της εργατικής κυβέρνησης μιας καθυστερημένης χώρας, που ο πληθυσμός της είναι αγροτικός στην καταπληκτική του πλειοψηφία, μπορούν να βρουν τη λύση τους μονάχα σε διεθνή κλίμακα, στο στίβο της παγκόσμιας επανάστασης του προλεταριάτου.»[12]

Σε όσους ρωτούν αν όλ' αυτά δεν αντιφάσκουν με το γεγονός ότι η δικτατορία του προλεταριάτου κρατάει ήδη πέντε χρόνια, ο Τρότσκι απαντά, σε έναν πρόλογο του 1922 στο κείμενό του με τίτλο *Πρόγραμμα ειρήνης:*

«Το γεγονός ότι το εργατικό κράτος σε μια χώρα, και μάλιστα σε μια χώρα που είναι καθυστερημένη, κρατήθηκε ενάντια σ' όλο τον κόσμο, δείχνει την κολοσσιαία δύναμη του προλεταριάτου, που σ' άλλες πιο προχωρημένες, πιο πολιτισμένες χώρες θα είναι σε θέση να κάνει πραγματικά θαύματα. Αν όμως υπερασπίσαμε τον εαυτό μας σαν κράτος από πολιτική και στρατιωτική άποψη, δε φτάσαμε, μα ούτε και ζυγώσαμε στη δημιουργία της σοσιαλιστικής κοινωνίας (...)

Οι εμπορικές διαπραγματεύσεις με τα αστικά κράτη, οι παραχωρήσεις, η Συνδιάσκεψη της Γενεύης κλπ. αποτελούν ολοφάνερες αποδείξεις για το πόσο αδύνατη είναι η μεμονωμένη σοσιαλιστική οικοδόμηση στο πλαίσιο ενός εθνικού κράτους (...) πραγματική άνοδος της σοσιαλιστικής οικονομίας στη Ρωσία θα γίνει δυνατή μονάχα ύστερα απ' τη νίκη του προλεταριάτου στις σπουδαιότερες χώρες της Ευρώπης.»[13]

Αυτό σημαίνει καθαρά: οι Σοβιετικοί εργάτες δεν είναι ικανοί να κάνουν θαύματα για την οικοδόμηση του σοσιαλισμού, αλλά τη μέρα που οι Βέλγοι, Ολλανδοί, Λουξεμβούργιοι και Γερμανοί θα ορθώσουν το ανάστημά τους, τότε ο κόσμος θα δει αληθινά θαύματα. Ο Τρότσκι εναποθέτει όλες του τις ελπίδες στο προλεταριάτο των «πιο προχωρημένων και πιο πολιτισμένων» χωρών. Αλλά δε δίνει καμιά σημασία στο γεγονός ότι το 1922, μόνο το ρωσικό προλεταριάτο απέδειξε ότι είναι πραγματικά επαναστατικό ως το τέλος, ενώ το επαναστατικό κύμα που εκχυνόταν το 1918 στη Δυτική Ευρώπη ανήκε ήδη, ουσιαστικά, στο παρελθόν...

Από το 1902, και σταθερά, ο Τρότσκι πολέμησε τις προοπτικές που ο Λένιν χάραξε για τη δημοκρατική επανάσταση και για τη σοσιαλιστική επανάσταση στη Ρωσία. Επιβεβαιώνοντας, λίγο πριν από το θάνατο του Λένιν ότι η δικτατορία του προλεταριάτου θα αναγκαστεί να έρθει σε προστριβές με τον κύριο όγκο της αγροτιάς και ότι, κατά συνέπεια, δεν υπάρχει άλλη ελπίδα για το σοβιετικό σοσιαλισμό εκτός από τη νικηφόρα επανάσταση στις «πιο πολιτισμένες» χώρες, ο Τρότσκι επιχειρεί να υποκαταστήσει το πρόγραμμα του Λένιν με το δικό του.

Πίσω από μια αριστερίστικη πολυλογία περί «παγκόσμιας επανάστασης», ο Τρότσκι επαναλαμβάνει τη θεμελιακή ιδέα των μενσεβίκων: η οικοδόμηση του σοσιαλισμού στη Σοβιετική Ένωση είναι αδύνατη. Οι μενσεβίκοι έλεγαν ανοιχτά ότι ούτε οι μάζες ούτε οι αντικειμενικές συνθήκες ήταν ώριμες για το σοσιαλισμό. Όσο για τον Τρότσκι, αυτός λέει ότι το προλεταριάτο, ως ιδιαίτερη τάξη, και η μάζα των ατομικών καλλιεργητών, θα πρέπει αναπόφευκτα να έρθουν σε ρήξη. Δίχως την εξωτερική υποστήριξη μιας νικηφόρας ευρωπαϊκής επανάστασης, η σοβιετική εργατική τάξη δε θα είναι ικανή να οικοδομήσει το σοσιαλισμό. Με το συμπέρασμα αυτό, ο Τρότσκι ξαναντάμωνει με τους φίλους της νιότης του, τους μενσεβίκους.

Το 1923, στα πλαίσια του αγώνα του για να πάρει την εξουσία μέσα στο Κόμμα των μπολσεβίκων, ο Τρότσκι εξαπολύει μια δεύτερη επίθεση. Επιδιώκει να αντικαταστήσει τα παλιά στελέχη του Κόμματος από νέα, που ελπίζει να τα έχει του χεριού του. Για να προετοιμάσει την κατάληψη της εξουσίας μέσα στο Κόμμα, ο Τρότσκι επιστρέφει σχεδόν λέξη προς λέξη στις αντιλενινιστικές αντιλήψεις του για το Κόμμα που είχε αναπτύξει το 1904.

Από το βιβλίο του *Τα πολιτικά μας καθήκοντα*, που εκδόθηκε το 1904, ως την μπροσούρα του με τίτλο *Νέα πορεία*, γραμμένη το 1923, βρίσκουμε την ίδια εχθρική στάση απέναντι στις βασικές αρχές που ο Λένιν όρισε για την οικοδόμηση του Κόμματος.

Αυτό δείχνει σαφώς την εμμονή του Τρότσκι στις μικροαστικές αντιλήψεις.

Το 1904, ο Τρότσκι είχε πολεμήσει με ιδιαίτερο μένος τη λενινιστική αντίληψη για το Κόμμα. Είχε χαρακτηρίσει τον Λένιν «φανατικό διασπαστή», «αστικοδημοκράτη επαναστάτη», «φετιχιστή της οργάνωσης», θιασώτη του «καθεστώτος στρατοπέδου» και της «οργανωτικής γλισχρότητας», «δικτάτορα που θέλει να υποκαταστήσει την Κεντρική Επιτροπή», «δικτάτορα που θέλει να εγκαθιδρύσει τη δικτατορία στο προλεταριάτο», για τον οποίο «κάθε ανάμιξη διαφορετικά σκεπτόμενων στοιχείων αποτελεί παθολογικό φαινόμενο».[14] Ο αναγνώστης θα έχει παρατηρήσει ότι όλη αυτή η πικρόχολη πολυλογία δεν απευθυνόταν προς τον άτιμο Στάλιν, αλλά προς το λατρευτό δάσκαλο, τον Λένιν. Το βιβλίο αυτό που ο Τρότσκι εξέδωσε το 1904 είναι καθοριστικής σημασίας για να γίνει κατανοητή η ιδεολογία του. Μέσα από αυτό αναδεικνύεται σε βετεράνο αστό ατομιστή. Όλες τις συκοφαντίες και τις προσβολές που θα εκτόξευε για πάνω από είκοσι πέντε χρόνια κατά του Στάλιν, τις είχε φτύσει μέσα από το έργο αυτό στο πρόσωπο του Λένιν.

Ο Τρότσκι πάσχισε να περιγράψει τον Στάλιν ως δικτάτορα που ελέγχει απόλυτα το Κόμμα. Όμως, όταν ο Λένιν δημιούργησε το Κόμμα των μπολσεβίκων, ο Τρότσκι τον κατηγόρησε ότι εγκαθιδρύει μια «ορθόδοξη θεοκρατία» και έναν «αυταρχικό ασιατικό συγκεντρωτισμό».[15]

Ο Τρότσκι δεν έπαψε να δηλώνει ότι ο Στάλιν υιοθέτησε μια πραγματιστική στάση απέναντι στο μαρξισμό, τον οποίο υποβάθμισε σε έτοιμες συνταγές. Το 1904, ασκώντας κριτική στο έργο *Ένα βήμα μπρος...*, ο Τρότσκι γράφει:

«Δεν είναι δυνατό να εκδηλώσει κανείς περισσότερο κυνισμό απέναντι στην καλύτερη ιδεολογική κληρονομιά του προλεταριάτου απ' ό,τι ο σύντροφος Λένιν! Για κείνον, ο μαρξισμός δεν είναι μέθοδος επιστημονικής ανάλυσης.»[16]

Στο βιβλίο του του 1904, ο Τρότσκι επινόησε τον όρο «υποκαταστατισμός» για να επιτεθεί στο κόμμα λενινιστικού τύπου και στην ηγεσία του.

«Η ομάδα των "επαγγελματιών επαναστατών" δρούσε στη θέση του προλεταριάτου.» «Η οργάνωση "υποκαθιστά" το Κόμμα, η Κεντρική Επιτροπή την οργάνωση και, τελικά, ο δικτάτορας υποκαθιστά την Κεντρική Επιτροπή.»[17]

Το 1923, συχνά με τους ίδιους όρους που χρησιμοποίησε κατά του Λένιν, ο Τρότσκι επιτίθεται στην ηγεσία του Κόμματος των μπολσεβίκων και στον Στάλιν.

«Η παλιά γενιά συνήθισε και συνηθίζει να σκέφτεται και να αποφασίζει για το Κόμμα.» Ο Τρότσκι παρατηρεί «μια τάση του κομματικού μηχανισμού να σκέπτεται και να αποφασίζει για την οργάνωση ολόκληρη».[18]

Το 1904, ο Τρότσκι επιτέθηκε στη λενινιστική αντίληψη για το Κόμμα, δηλώνοντας ότι «διαχωρίζει τη συνειδητή δράση από τα εκτελεστικά καθήκοντα. (Υπάρχει) το Κέντρο και, από κάτω, δεν υπάρχουν παρά μόνο οι πειθαρχημένοι εκτελεστές τεχνικών καθηκόντων». Μέσα στη μικροαστική του αντίληψη, ο Τρότσκι απέρριψε την ιεραρχία και τα διάφορα επίπεδα ευθύνης, καθώς και την πειθαρχία. Το ιδανικό του ήταν «η σφαιρική πολιτική προσωπικότητα, που κάνει σεβαστή απέναντι σε όλα τα "κέντρα" την επιθυμία της και αυτό κάτω από όλες τις δυνατές μορφές, συμπεριλαμβανομένου ακόμη και του μποϊκοτάζ!»[19] Ήταν το πιστεύω ενός ατομιστή, ενός αναρχικού.

Την κριτική αυτή, ο Τρότσκι την επαναλαμβάνει το 1923.

«Ο κομματικός μηχανισμός εκδηλώνει μια τάση να αντιπαρατάσσει μερικές χιλιάδες συντρόφων που αντιπροσωπεύουν τα ηγετικά στελέχη στην υπόλοιπη μάζα, που δεν αποτελεί γι' αυτούς παρά ένα μέσο δράσης.»[20]

Το 1904, ο Τρότσκι κατηγόρησε τον Λένιν ότι είναι γραφειοκράτης που προκαλούσε τον εκφυλισμό του Κόμματος σε αστική-επαναστατική οργάνωση. Ο Λένιν εθελοτυφλεί μπροστά «στη γραφειοκρατική λογική αυτού ή εκείνου του οργανωτικού "πλά-

νου"», αλλά «το φιάσκο του οργανωτικού φετιχισμού» είναι βέβαιο.

«Ο αρχηγός της αντιδραστικής πτέρυγας του Κόμματός μας, ο σύντροφος Λένιν, δίνει έναν ορισμό της σοσιαλδημοκρατίας που αποτελεί θεωρητική επιβουλή σε βάρος του ταξικού χαρακτήρα του Κόμματός μας.» Ο Λένιν «διαμόρφωσε μια τάση που φάνηκε καθαρά μέσα στο Κόμμα, την αστική-επαναστατική τάση».[21]

Το 1923, εναντίον του Στάλιν, ο Τρότσκι λέει το ίδιο πράγμα, αλλά σε πιο μετριοπαθείς τόνους...

«Η γραφειοκρατία απειλεί να προκαλέσει μια λίγο ως πολύ οπορτουνιστική υποβάθμιση της παλιάς φρουράς.»[22]

Το 1904, ο γραφειοκράτης Λένιν αντιμετώπιζε την κατηγορία ότι «τρομοκρατεί» το Κόμμα.

«Σκοπός της *Ίσκρα* (εφημερίδα που εξέδωσε ο Λένιν) ήταν να τρομοκρατεί σε θεωρητικό επίπεδο τη διανόηση. Για τους σοσιαλδημοκράτες της σχολής αυτής, η ορθοδοξία είναι κάτι που προσεγγίζει πάρα πολύ την απόλυτη εκείνη "Αλήθεια" που ενέπνεε τους Ιακωβίνους (αστούς επαναστάτες). Η ορθόδοξη Αλήθεια προβλέπει τα πάντα. Όποιος το αμφισβητεί αυτό, πρέπει να αποπεμφθεί· όποιος αμφιβάλλει είναι κοντά στο να αποπεμφθεί.»[23]

Το 1923, ο Τρότσκι προτείνει την «αντικατάσταση των ταριχευμένων γραφειοκρατών», ώστε «κανείς πια να μην τολμά να τρομοκρατεί το Κόμμα».[24]

Καταλήγοντας, ας προσθέσουμε ότι η μπροσούρα με τίτλο *Νέα Πορεία* μας βοηθάει να γνωρίσουμε τον Τρότσκι και ως αριβίστα, δίχως αρχές και ενδοιασμούς. Το 1923, για να ηγηθεί του Κόμματος των μπολσεβίκων, ο Τρότσκι θέλει «να βγάλει από τη μέση» την παλιά μπολσεβίκικη φρουρά που γνωρίζει πάρα πολύ καλά την αντίθεσή του στο παρελθόν στις ιδέες του Λένιν. Κανένας βετεράνος μπολσεβίκος δεν ήταν έτοιμος να εγκαταλείψει το λενινισμό για τον τροτσκισμό. Εξ ου και η τακτική του Τρότσκι: δηλώνει ότι οι παλιοί μπολσεβίκοι «υποβαθμίζονται» και καλοπιάνει τους νέους που δε γνωρίζουν το αντιλενινιστικό του παρελθόν. Με το σύνθημα για «εκδημοκρατισμό» του Κόμματος, ο Τρότσκι επιδιώκει να προωθήσει στην ηγεσία νέους που τον υποστηρίζουν.

Όμως, δέκα χρόνια αργότερα, όταν άνθρωποι όπως ο Ζινόβιεφ και ο Κάμενεφ θα έχουν ολοκληρωτικά αποκαλύψει τον οπορτουνιστικό τους χαρακτήρα, ο Τρότσκι θα δηλώσει ότι αντιπροσωπεύ-

ουν την κατατρεγμένη από τον Στάλιν «παλιά μπολσεβίκικη φρουρά» και θα ενώσει τη φωνή του με αυτούς τους οπορτουνιστές, επικαλούμενος το ένδοξο παρελθόν της «παλιάς φρουράς»!

Κατά την περίοδο 1924-1926, η θέση του Τρότσκι μέσα στο Κόμμα εξακολούθησε να αποδυναμώνεται και εκείνος επιτέθηκε με ακόμα μεγαλύτερη λύσσα κατά της ηγεσίας του Κόμματος.

Με αφετηρία την ιδέα ότι ήταν αδύνατη η οικοδόμηση του σοσιαλισμού σε μια μόνο χώρα, ο Τρότσκι συμπέρανε ότι η πολιτική την οποία εξήρε το 1925-1926 ο Μπουχάριν, ο κακός του δαίμονας της εποχής εκείνης, αντιπροσώπευε τα συμφέροντα των κουλάκων και των νεοαστών, των λεγόμενων νέπμαν. Η εξουσία, λέει, τείνει να γίνει εξουσία των κουλάκων. Η συζήτηση είχε και πάλι ως θέμα τον «εκφυλισμό» του Κόμματος των μπολσεβίκων. Και καθώς η κατάσταση όδευε προς τον εκφυλισμό και την εξουσία των κουλάκων, ο Τρότσκι παραχωρούσε στον εαυτό του το δικαίωμα να δημιουργεί φράξιες και να ενεργεί παράνομα μέσα στο Κόμμα.

Η αντιπαράθεση υπήρξε ανοιχτή και έντονη και κράτησε πέντε χρόνια. Όταν η συζήτηση έκλεισε το 1927 με ψηφοφορίες μέσα στο Κόμμα, εκείνοι που υπερασπίζονταν τη θέση ότι ήταν αδύνατη η οικοδόμηση του σοσιαλισμού στη Σοβιετική Ένωση και υποστήριζαν τις φραξιονιστικές δραστηριότητες του Τρότσκι συγκέντρωσαν το 1% με 1,5% των ψήφων. Ο Τρότσκι διαγράφτηκε από το Κόμμα, έπειτα εκτοπίστηκε στη Σιβηρία και, τέλος, εξορίστηκε από τη Σοβιετική Ένωση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ

Στο τέλος του εμφύλιου πολέμου, οι μπολσεβίκοι κληρονομούν μια χώρα εντελώς ερειπωμένη, που η βιομηχανία της έχει αφανιστεί από τις οκτάχρονες στρατιωτικές επιχειρήσεις. Οι τράπεζες και οι μεγάλες επιχειρήσεις εθνικοποιούνται και, χάρη σε μια υπεράνθρωπη προσπάθεια, η Σοβιετική Ένωση ξαναστήνει στα πόδια της τη βιομηχανία.

Το 1928, η παραγωγή χάλυβα, γαιάνθρακα, τσιμέντου, μηχανημάτων υφαντουργίας και εργαλειομηχανών αγγίζει ή ξεπερνά τα προπολεμικά επίπεδα. Την ίδια εποχή, η Σοβιετική Ένωση βάζει ένα στόχο που φαίνεται αδύνατο να επιτευχθεί: να βάλει, χάρη σε ένα εθνικό πεντάχρονο πλάνο, τα θεμέλια μιας σύγχρονης βιομηχανίας, στηριζόμενη ουσιαστικά στις εσωτερικές δυνάμεις της χώρας. Για να επιτευχθεί ο στόχος, η χώρα τίθεται επί ποδός πολέμου, για να ξεκινήσει μια σύντονη πορεία προς την εκβιομηχάνιση.

Η σοσιαλιστική εκβιομηχάνιση είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της σοσιαλιστικής οικοδόμησης στη Σοβιετική Ένωση. Όλα εξαρτώνται από την επιτυχία της.

Η εκβιομηχάνιση πρέπει να βάλει τις υλικές βάσεις του σοσιαλισμού.

Θα δώσει τη δυνατότητα της ριζικής μεταμόρφωσης της γεωργίας, στη βάση σύγχρονων μηχανών και τεχνικών.

Θα εγκαινιάσει μια νέα εποχή υλικής και πνευματικής ευημερίας για τους εργαζομένους.

Θα προσφέρει τα μέσα για μια πραγματική πολιτιστική επανάσταση.

Θα δημιουργήσει την υποδομή ενός σύγχρονου και αποτελεσματικού κράτους.

Και μόνο αυτή θα μπορέσει να προμηθεύσει τον εργαζόμενο λαό με τα σύγχρονα όπλα που του χρειάζονται για να υπερασπιστεί την ανεξαρτησία του απέναντι στις επιθετικές ιμπεριαλιστικές δυνάμεις.

Στις 4 Φλεβάρη του 1931, ο Στάλιν εξηγεί γιατί η χώρα πρέπει να διατηρήσει εξαιρετικά γρήγορους ρυθμούς εκβιομηχάνισης:

«Μήπως θέλετε να νικηθεί η σοσιαλιστική μας πατρίδα και να χάσει την ανεξαρτησία της; (...) Μείναμε 50 ως 100 χρόνια πίσω απ' τις προχωρημένες χώρες. Πρέπει να διατρέξουμε αυτό το διάστη-

μα μέσα σε δέκα χρόνια. Είτε θα το κάνουμε αυτό, είτε θα μας τσαλαπατήσουν.»[1]

Στη δεκαετία του '30, οι Γερμανοί φασίστες, όπως και οι Γάλλοι και Άγγλοι ιμπεριαλιστές, ζωγραφίζουν με πολύ χτυπητά χρώματα την «τρομοκρατία» που συνοδεύει «τη σύντονη εκβιομηχάνιση». Όλοι τους ανασκαλεύουν την υπόθεση της αντεκδίκησής τους για την ήττα της περιόδου 1918-1921, τότε που είχαν επέμβει στρατιωτικά στη Σοβιετική Ένωση. Όλοι τους θέλουν να δουν μια Σοβιετική Ένωση που να συνθλίβεται εύκολα.

Ζητώντας από τους εργαζομένους να καταβάλουν υπεράνθρωπες προσπάθειες, ο Στάλιν έχει πάντοτε μπροστά στα μάτια του την τρομακτική απειλή του πολέμου και της ιμπεριαλιστικής βίας που πλανώνται πάνω από την πρώτη σοσιαλιστική χώρα...

Η γιγαντιαία προσπάθεια για την εκβιομηχάνιση της χώρας στη διάρκεια των ετών 1928-1932 ονομάστηκε «βιομηχανική επανάσταση του Στάλιν», που είναι και ο τίτλος ενός βιβλίου, αφιερωμένου στην περίοδο αυτή, που έγραψε ο Χιροάκι Κουρομίγια, που διδάσκει στο Πανεπιστήμιο της Ιντιάνα.[2] Γίνεται επίσης λόγος για «δεύτερη επανάσταση» ή για «επανάσταση από τα πάνω». Πράγματι, οι πιο συνειδητοί και δραστήριοι επαναστάτες βρίσκονταν στην κορυφή του κράτους και από τη θέση αυτή αφύπνιζαν, κινητοποιούσαν, πειθαρχούσαν δεκάδες εκατομμύρια εργάτες-αγρότες που είχαν μέχρι τότε παραμείνει στο έρεβος του αναλφαβητισμού και του θρησκευτικού σκοταδισμού. Το βασικό θέμα του βιβλίου του Κουρομίγια μπορεί να συνοψιστεί ως εξής: Ο Στάλιν πέτυχε να κινητοποιήσει τους εργάτες και τους εργαζομένους για την επιταχυμένη εκβιομηχάνιση, παρουσιάζοντάς τη σαν έναν ταξικό πόλεμο των καταπιεσμένων ενάντια στις παλιές εκμεταλλεύτριες τάξεις και ενάντια στους δολιοφθορείς που ξεπρόβαλλαν από τις γραμμές τους.

Για να είναι σε θέση να διευθύνει τη γιγαντιαία προσπάθεια της εκβιομηχάνισης, το Κόμμα χρειάστηκε να διευρύνει τις γραμμές του. Ο αριθμός των μελών αυξήθηκε από 1.300.000 το 1928 σε 1.670.000 το 1930. Την ίδια περίοδο, το ποσοστό των μελών που προέρχονταν από την εργατική τάξη πέρασε από το 57% στο 65%. Το 80% των νέων μελών ήταν εργάτες κρούσης, δηλαδή εργάτες νεαρής σχετικά ηλικίας, οι οποίοι είχαν αποκτήσει μια τεχνική κατάρτιση, ήταν πολύ δραστήρια στελέχη της Κομσομόλ, είχαν διακριθεί ως υποδειγματικοί εργάτες, βοηθούσαν στην ορθολογική

οργάνωση της παραγωγής και πετύχαιναν υψηλή παραγωγικότητα.[3] Αυτό σαφώς αναιρεί το μύθο της «γραφειοκρατικοποίησης» του σταλινικού Κόμματος: Το Κόμμα ενίσχυσε τον εργατικό του χαρακτήρα και την αγωνιστική του ικανότητα.

Η εκβιομηχάνιση συνοδεύτηκε από πρωτοφανείς ανακατατάξεις. Εκατομμύρια αναλφάβητοι αγρότες εκτοξεύτηκαν από το μεσαίωνα όπου βρίσκονταν στον κόσμο των σύγχρονων μηχανών.

«Στα τέλη του 1932, το βιομηχανικό εργατικό δυναμικό είχε διπλασιαστεί σε σχέση με το 1928, φτάνοντας τα 6.000.000 άτομα.»[4] Την ίδια αυτή περίοδο των τεσσάρων χρόνων και στο σύνολο των τομέων παραγωγής, 12,5 εκατομμύρια άνθρωποι είχαν βρει μια νέα απασχόληση στην πόλη, τα 8,5 εκατομμύρια από τους οποίους ήταν πρώην αγρότες.[5]

ΗΡΩΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΝΘΟΥΣΙΑΣΜΟΣ

Μισώντας το σοσιαλισμό, η αστική τάξη αρέσκεται να υπογραμμίζει τον «αναγκαστικό» χαρακτήρα της εκβιομηχάνισης. Όσοι όμως έζησαν ή παρακολούθησαν τη σοσιαλιστική εκβιομηχάνιση από τη μεριά των εργαζόμενων μαζών υπογραμμίζουν τα εξής χαρακτηριστικά της: τον ηρωισμό στην εργασία, τον ενθουσιασμό και τη μαχητικότητα.

Στη διάρκεια του πρώτου πενταετούς προγράμματος, η Άννα Λουίζα Στρονγκ, νεαρή Αμερικανίδα δημοσιογράφος που είχε προσληφθεί στη σοβιετική εφημερίδα *Τα Νέα της Μόσχας*, διέσχισε τη χώρα απ' άκρη σ' άκρη. Όταν, το 1956, ο Χρουστσιόφ εξαπέλυσε την ύπουλη επίθεσή του κατά του Στάλιν, εκείνη θεώρησε σκόπιμο να υπενθυμίσει ορισμένα σημαντικά γεγονότα. Αναφερόμενη στο πρώτο πενταετές πρόγραμμα, διατύπωσε την ακόλουθη κρίση: «Ποτέ στην ιστορία δεν πραγματοποιήθηκε τέτοια πρόοδος τόσο γρήγορα.»

Το 1929, χρονιά που ξεκίνησε το πρόγραμμα, ο ενθουσιασμός των εργαζόμενων μαζών είναι τέτοιος που, ακόμα και ένας ειδικός του παλιού καθεστώτος της Ρωσίας, που το 1918 είχε ξεράσει όλο του το μίσος ενάντια στους μπολσεβίκους, αναγκάστηκε να αναγνωρίσει ότι η χώρα ήταν αγνώριστη. Ο δρ. Έμιλ Τζόζεφ Ντίλον

έζησε στη Ρωσία από το 1877 ως το 1914 και δίδαξε σε διάφορα ρωσικά πανεπιστήμια. Αναχωρώντας το 1918, γράφει:

«Στο κίνημα των μπολσεβίκων δεν υπάρχει ίχνος δημιουργικών ή κοινωνικών ιδεών. Ο μπολσεβικισμός είναι ο τσαρισμός από την ανάποδη. Μεταχειρίζεται τόσο άσχημα τους καπιταλιστές όσο οι τσάροι τους δουλοπάροικούς τους.»[6]

Όταν όμως ο Ντίλον επιστρέφει στη Ρωσία δέκα χρόνια αργότερα, δεν πιστεύει στα μάτια του:

«Παντού ο λαός σκέπτεται, εργάζεται, οργανώνεται, πραγματοποιεί ανακαλύψεις στους τομείς της επιστήμης και της παραγωγής. Ποτέ άλλοτε δεν υπήρξαμε μάρτυρες παρόμοιου φαινομένου, κάτι ανάλογου ως προς την ποικιλία, την ένταση, την αφοσίωση στα ιδεώδη. Το επαναστατικό μένος σαρώνει κολοσσιαία εμπόδια και συγχωνεύει ετερογενή στοιχεία σε έναν και μόνο μεγάλο λαό. Πράγματι, δεν πρόκειται για ένα έθνος με την έννοια του παλιού κόσμου, αλλά για έναν ισχυρό λαό, συμπαγή χάρη στο σχεδόν θρησκευτικό ενθουσιασμό του. Οι μπολσεβίκοι πραγματοποίησαν πολλά από εκείνα που είχαν εξαγγείλει και περισσότερα απ' όσα φαίνονταν πραγματοποιήσιμα από οποιαδήποτε ανθρώπινη οργάνωση στις δύσκολες συνθήκες κάτω από τις οποίες αναγκάστηκαν να δράσουν. Κινητοποίησαν πάνω από 150.000.000 ανθρώπους απαθείς, ζωντανούς νεκρούς, και τους εμφύσησαν ένα νέο πνεύμα.»[7]

Η Άννα Λουίζα Στρονγκ θυμάται πώς πραγματοποιήθηκαν τα θαύματα της εκβιομηχάνισης:

«Το εργοστάσιο παραγωγής τρακτέρ του Χάρκοβο είχε ένα πρόβλημα. Είχε κατασκευαστεί "εκτός πλάνου". (Το 1929), οι αγρότες προσχωρούσαν στα συνεταιριστικά αγροκτήματα πιο γρήγορα απ' ό,τι είχε προβλεφθεί, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατό να ικανοποιηθούν οι ανάγκες τους σε τρακτέρ. Το Χάρκοβο, υπερήφανα ουκρανικό, κατασκεύαζε το δικό του εργοστάσιο εκτός πλάνου. Όλος ο χάλυβας, οι πλίνθοι, το τσιμέντο, η εργατική δύναμη είχαν ήδη κατανεμηθεί στα πέντε επόμενα χρόνια. Το Χάρκοβο δεν μπορούσε να αποκτήσει το χάλυβα που του χρειαζόταν παρά μόνο αναγκάζοντας ορισμένες σιδηρουργικές επιχειρήσεις να παράγουν "εκτός πλάνου". Για να καλυφθεί η έλλειψη χεριών, δεκάδες χιλιάδες απλών ανθρώπων, υπαλλήλων, φοιτητών, καθηγητών, πρόσφεραν εθελοντική εργασία τις ελεύθερες μέρες τους. "Κάθε πρωί στις εξίμισι", έλεγε ο Μ. Ράσκιν, ο Αμερικανός μηχανικός που

ήταν υπεύθυνος για το Χάρκοβο, "βλέπουμε να έρχεται το έκτακτο τρένο. Έρχονται με σημαίες και τραγούδια, κάθε μέρα μια διαφορετική ομάδα, αλλά πάντοτε χαρούμενοι." Η μισή δουλειά ανειδίκευτου εργάτη έγινε από εθελοντές.»[8]

Το 1929, καθώς η κολεκτιβοποίηση πήρε απρόβλεπτες διαστάσεις, το εργοστάσιο παραγωγής τρακτέρ του Χάρκοβο δεν είναι η μόνη «διόρθωση» στο πλάνο. Το εργοστάσιο Πουτίλοφ του Λένινγκραντ είχε παραγάγει 1.115 τρακτέρ το 1927 και 3.050 το 1928. Έπειτα από έντονες συζητήσεις στο εργοστάσιο, αποφασίζεται ένα πλάνο 10.000 τρακτέρ για το 1930! Και τελικά παραδίδονται 8.935.

Το θαύμα της εκβιομηχάνισης σε μια δεκαετία επηρεάστηκε πράγματι από τις ανακατατάξεις που γίνονταν στις καθυστερημένες επαρχίες, αλλά και από την εντεινόμενη απειλή του πολέμου.

Για τη χαλυβουργία του Μαγκνιτογκόρσκ είχε προβλεφθεί παραγωγή 656.000 τόνων. Το 1930, μπαίνει ένα πλάνο για την παραγωγή 2.500.000 τόνων.[9] Όμως, πολύ γρήγορα τα πλάνα παραγωγής χάλυβα αναθεωρούνται και πάλι προς τα πάνω: το 1931, ο ιαπωνικός στρατός καταλαμβάνει τη Μαντζουρία και απειλεί τα σιβηρικά σύνορα! Τον επόμενο χρόνο, οι ναζί, που έχουν ανέβει στην εξουσία στο Βερολίνο, προβάλλουν τις βλέψεις τους στην Ουκρανία. Ο Τζον Σκοτ ήταν ένας Αμερικανός μηχανικός που εργαζόταν στο Μαγκνιτογκόρσκ. Ανακαλεί στη μνήμη του τις ηρωικές προσπάθειες των εργαζομένων και την καθοριστική τους σημασία για την υπεράσπιση της Σοβιετικής Ένωσης.

«Το 1942, η βιομηχανική περιοχή των Ουραλίων έγινε η καρδιά της σοβιετικής αντίστασης. Τα ορυχεία, τα εργοστάσια, οι δεξαμενές, οι αγροί και τα δάση της προμήθευαν στον Κόκκινο Στρατό τεράστιες ποσότητες στρατιωτικού υλικού και όλα τα απαραίτητα προϊόντα για τη συντήρηση των μηχανοκίνητων μεραρχιών του Στάλιν. Στο κέντρο της τεράστιας Ρωσίας, ένα τετράγωνο 800 χιλιομέτρων περιείχε τεράστια κοιτάσματα σιδήρου, γαιάνθρακα, χαλκού, αλουμινίου, μολύβδου, αμιάντου, μαγγανίου, ανθρακικού καλίου, χρυσού, αργύρου, λευκόχρυσου, ψευδαργύρου και πετρελαίου. Πριν από το 1930, οι θησαυροί αυτοί είχαν μείνει σχεδόν ανεκμετάλλευτοι. Μέσα στα επόμενα δέκα χρόνια, κατασκευάστηκαν εργοστάσια, που δεν άργησαν να μπουν σε λειτουργία. Όλα αυτά οφείλονταν στην πολιτική οξύνοια του Ιωσήφ Στάλιν, στην

υπομονή και στο πείσμα του. Είχε συντρίψει κάθε αντίσταση για να πραγματοποιήσει το πρόγραμμά του παρά τις μυθικές δαπάνες και τις ανήκουστες δυσκολίες που του είχε στοιχίσει. Θέλησε πρώτα απ' όλα να δημιουργήσει βαριά βιομηχανία. Την εγκατέστησε στα Ουράλια και στη Σιβηρία, χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά από τα πιο κοντινά σύνορα, μακριά από τις επιθετικές ενέργειες οποιουδήποτε εχθρού. Επιπλέον, η Ρωσία δε θα χρειαζόταν πια να εξαρτάται από το εξωτερικό για σχεδόν ολόκληρο τον εφοδιασμό της σε καουτσούκ, χημικά προϊόντα, εργαλεία, τρακτέρ κλπ. Θα μπορούσε πλέον να τα παράγει όλα αυτά μόνη της, διασφαλίζοντας έτσι την τεχνική και στρατιωτική της ανεξαρτησία.

Ο Μπουχάριν και κάμποσοι άλλοι βετεράνοι μπολσεβίκοι δεν ήταν αυτής της γνώμης. Προτού ξεκινήσει ένα πρόγραμμα υπέρμετρης εκβιομηχάνισης, ήθελαν να εξασφαλίσουν τον επισιτισμό του λαού. Ο ένας μετά τον άλλον, οι αντιφρονούντες αυτοί αναγκάστηκαν να σιωπήσουν. Η γνώμη του Στάλιν υπερίσχυσε. Το 1932, 56% του εθνικού προϊόντος της Ρωσίας διατέθηκε γι' αυτές τις μεγάλες δαπάνες. Επρόκειτο για μια άνευ προηγουμένου δημοσιονομική προσπάθεια. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, εβδομήντα χρόνια πριν, δεν είχε επενδυθεί στις μεγάλες βιομηχανικές επιχειρήσεις παρά μόνο το 12% του ετήσιου εθνικού προϊόντος, ενώ, κατά τα άλλα, η Ευρώπη είχε χορηγήσει το μεγαλύτερο μέρος των κεφαλαίων, και η Κίνα, η Ιρλανδία, η Πολωνία κ.ά. είχαν εξαγάγει το εργατικό δυναμικό. Η σοβιετική βιομηχανία δημιουργήθηκε σχεδόν χωρίς καταφυγή στο ξένο κεφάλαιο.»[10]

Η σκληρή ζωή, οι θυσίες που απαιτούσε η εκβιομηχάνιση έγιναν αποδεκτές από ένα μεγάλο μέρος των εργαζομένων με πεποίθηση και με πλήρη συνείδηση. Μοχθούσαν σκληρά, αλλά μοχθούσαν για λογαριασμό τους, για ένα μέλλον αξιοπρέπειας και ελευθερίας για όλους τους εργαζομένους. Ο Χιροάκι Κουρομίγια κάνει το εξής σχόλιο:

«Όσο παράδοξο κι αν φαίνεται, η έντονη συσσώρευση δεν ήταν μόνο πηγή στερήσεων και προβλημάτων, αλλά και σοβιετικού ηρωισμού. Στη δεκαετία του '30, η σοβιετική νεολαία ένιωσε τον ηρωισμό μέσα από την εργασία στα εργοτάξια και στα εργοστάσια, όπως στο Μαγκνιτογκόρσκ και το Κουζνέτσκ.»[11]

«Η γρήγορη εκβιομηχάνιση του πρώτου πενταετούς πλάνου

συμβόλιζε το μεγαλοπρεπή και δραματικό στόχο της οικοδόμησης μιας νέας κοινωνίας. Με φόντο την κρίση και τη μαζική ανεργία στη Δύση, η πορεία προς την εκβιομηχάνιση της Σοβιετικής Ένωσης έφερνε στο νου ηρωικές, ρομαντικές, ενθουσιώδεις και "υπεράνθρωπες" προσπάθειες. "Η λέξη ενθουσιασμός, όπως πολλές άλλες, είχε υποτιμηθεί λόγω των υπερβολικών διαστάσεων που είχε πάρει το ίδιο το φαινόμενο", έγραψε ο Ίλια Έρενμπουργκ, "κι ωστόσο, δεν υπάρχει άλλη λέξη για να περιγραφούν οι μέρες του πρώτου πενταετούς πλάνου. Ο ενθουσιασμός απλά και μόνο ενέπνεε στους νέους καθημερινές και όχι πομπώδεις πράξεις γενναιότητας". Σύμφωνα με έναν άλλο σύγχρονο, οι μέρες αυτές ήταν "πραγματικά μια ρομαντική και μεθυστική εποχή. (...) Οι άνθρωποι δημιουργούσαν με τα χέρια τους ό,τι προηγουμένως φαινόταν όνειρο και ήταν πεισμένοι ότι αυτά τα ονειρικά σχέδια ήταν κάτι το απόλυτα πραγματοποιήσιμο".»[12]

ΕΝΑΣ ΤΑΞΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ο Κουρομίγια δείχνει πώς ο Στάλιν παρουσίασε την εκβιομηχάνιση σαν έναν ταξικό πόλεμο των καταπιεσμένων ενάντια στις παλιές εκμεταλλεύτριες τάξεις.

Η ιδέα αυτή είναι ορθή. Ωστόσο, ένας τεράστιος όγκος φιλολογικών και ιστορικών συγγραμμάτων μας ωθεί να ταυτιστούμε μ' εκείνους που καθυποτάχθηκαν στη διάρκεια των ταξικών πολέμων που ονομάζονται εκβιομηχάνιση και κολεκτιβοποίηση. Μας μαθαίνουν ότι η καθυπόταξη είναι «πάντοτε απάνθρωπη» και πως δεν επιτρέπεται σε ένα πολιτισμένο έθνος να κακομεταχειρίζεται μια κοινωνική ομάδα, έστω κι αν υπήρξε εκμεταλλεύτρια ή κατηγορείται ως τέτοια.

Τι μπορεί να αντιτείνει κανείς σ' αυτό το δήθεν ανθρωπιστικό επιχείρημα;

Μα πώς πραγματοποιήθηκε η εκβιομηχάνιση του «πολιτισμένου κόσμου»; Πώς οι τραπεζίτες και οι μεγαλοβιομήχανοί μας του Λονδίνου και του Παρισιού έβαλαν τα θεμέλια της δικής τους βιομηχανίας; Η δική τους εκβιομηχάνιση θα ήταν δυνατή χωρίς τη λεηλασία του χρυσού και του αργύρου των Ινδιάνων βασιλιάδων; Μια

λεηλασία που συνοδεύτηκε από την εξόντωση εξήντα εκατομμυρίων Ινδιάνων της Αμερικής. Θα ήταν δυνατή χωρίς εκείνη την τερατώδη αφαίμαξη που γνώρισε η Αφρική και που ονομάζεται δουλεμπόριο των Μαύρων; Εμπειρογνώμονες της Unesco εκτιμούν τις αφρικανικές απώλειες σε 210 εκατομμύρια άτομα, που σκοτώθηκαν κατά τη διάρκεια των επιδρομών, πέθαναν καθ' οδόν, πουλήθηκαν ως σκλάβοι. Η εκβιομηχάνισή μας θα ήταν δυνατή χωρίς την αποικιοκρατία, που κατέστησε λαούς ολόκληρους υπόδουλους στην ίδια τη γη των προγόνων τους;

Και αυτοί που εκβιομηχάνισαν τη μικρή αυτή γωνιά του κόσμου που λέγεται Ευρώπη με κόστος δεκάδες εκατομμύρια νεκρούς «ιθαγενείς», εκφράζουν τον αποτροπιασμό τους για την καταπίεση από τους μπολσεβίκους ενάντια στις ιδιοκτήτριες τάξεις; Αυτοί που εκβιομηχάνισαν τη χώρα τους εκδιώκοντας τους αγρότες από τη γη τους με τη χρήση όπλων, που εξόντωσαν γυναίκες και παιδιά με δεκατετράωρη καθημερινή εργασία, που επέβαλαν στους εργάτες συνθήκες εργασίας καταδίκων με την απειλή της ανεργίας και της λιμοκτονίας, εξακοντίζουν μέσα από μια ατέλειωτη σειρά βιβλίων μύδρους κατά της «βίαιης» εκβιομηχάνισης στη Σοβιετική Ένωση;

Αν για την πραγμάτωση της σοβιετικής εκβιομηχάνισης ήταν επιβεβλημένη η καθυπόταξη του 5% πλουσίων και αντιδραστικών, η καπιταλιστική εκβιομηχάνιση γεννήθηκε από την τρομοκρατία που ασκήθηκε από ένα 5% προνομιούχων στο σύνολο των εργαζόμενων μαζών της ίδιας τους της χώρας και των κατεχόμενων χωρών.

Η εκβιομηχάνιση ήταν ένας ταξικός πόλεμος ενάντια στις παλιές εκμεταλλεύτριες τάξεις που χρησιμοποίησαν όλα τα μέσα για να εμποδίσουν την επιτυχία του σοσιαλιστικού εγχειρήματος. Ολοκληρώθηκε μέσα από δριμύτατους, καμιά φορά, αγώνες στους κόλπους της ίδιας της εργατικής τάξης: αναλφάβητοι αγρότες ξεριζώθηκαν από τον παραδοσιακό κόσμο τους και εντάχθηκαν εσπευσμένα στη σύγχρονη παραγωγή, όπου και κουβάλησαν όλες τις προκαταλήψεις και τις οπισθοδρομικές αντιλήψεις τους. Κουλάκοι φρόντιζαν να προσληφθούν σε εργοστάσια για να επιδίδονται σε δολιοφθορές. Τα παλιά εξαρτημένα αντανακλαστικά της ίδιας της εργατικής τάξης, που ήταν μαθημένη να την εκμεταλλεύεται ένα αφεντικό κι εκείνη να του αντιστέκεται, χρειάστηκε να παραχωρή-

σουν τη θέση τους σε μια νέα στάση απέναντι στην εργασία, τώρα που οι εργαζόμενοι ήταν οι κύριοι της κοινωνίας.

Πάνω σ' αυτό, διαθέτουμε μια πολύ ζωντανή μαρτυρία για την πάλη των τάξεων μέσα στα σοβιετικά εργοστάσια, που έχει γράψει ο Αμερικανός μηχανικός Τζον Σκοτ, που για πολλά χρόνια εργάστηκε στο Μαγκνιτογκόρσκ.

Ο Σκοτ δεν είναι κομμουνιστής και κριτικάρει συχνά το μπολσεβίκικο σύστημα. Μεταφέροντας ωστόσο αυτά που έζησε στη μεγάλης στρατηγικής σημασίας αυτή επιχείρηση που ήταν το εργοστασιακό συγκρότημα του Μαγκνιτογκόρσκ, μας βοηθάει ν' αντιληφθούμε κάμποσα ουσιαστικά προβλήματα με τα οποία βρέθηκε αντιμέτωπος ο Στάλιν.

Ο Σκοτ μας περιγράφει με πόση ευκολία ένας αντεπαναστάτης που είχε υπηρετήσει στο στρατό των Λευκών, αλλά παρείχε στην πράξη δείγματα εξυπνάδας και δυναμισμού, μπορούσε να περάσει για προλεταριακό στοιχείο και να αναρριχηθεί σε υψηλές κομματικές θέσεις. Η αφήγησή του δείχνει επίσης ότι οι περισσότεροι ενεργοί αντεπαναστάτες ήταν εν δυνάμει πράκτορες των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων. Δεν ήταν καθόλου εύκολο να διακρίνει κανείς τους συνειδητούς αντεπαναστάτες από τους διεφθαρμένους γραφειοκράτες και τους «συνοδοιπόρους» που επιζητούν απλά την εύκολη ζωή.

Ο Σκοτ μας βοηθάει να καταλάβουμε ότι οι εκκαθαρίσεις του 1937-1938 σε καμιά περίπτωση δεν αποτέλεσαν μια καθαρά «αρνητική» επιχείρηση, όπως την παρουσιάζουν στη Δύση: αντιπροσώπευσε προπάντων μια μεγάλη μαζική πολιτική κινητοποίηση που ενδυνάμωσε την αντιφασιστική συνείδηση όλων των εργαζομένων, ώθησε τους γραφειοκράτες να βελτιώσουν το έργο τους και επέτρεψε τη σημαντική ανάπτυξη της βιομηχανικής παραγωγής. Οι εκκαθαρίσεις ήταν μέρος της προετοιμασίας σε βάθος των λαϊκών μαζών για την αντίσταση κατά των επερχόμενων ιμπεριαλιστικών επεμβάσεων.

Να η μαρτυρία του Τζον Σκοτ για το Μαγκνιτογκόρσκ:

«Ο Στσεφτσένκο διεύθυνε το 1936 τα εργοστάσια παραγωγής φωταερίου και τους δύο χιλιάδες εργάτες τους. Ήταν ένας δύστροπος άνθρωπος, εξαιρετικά δυναμικός και φιλόδοξος, συχνά τραχύς και χυδαίος. Ωστόσο, ο Στσεφτσένκο δεν ήταν κακός διευθυντής. Οι εργάτες τον υπάκουαν και έσπευδαν να εκτελέσουν

τις εντολές του. Ο Στσεφτσένκο καταγόταν από ένα μικρό χωριό της Ουκρανίας. Το 1920, ενόσω οι λευκοφρουροί του Ντενίκιν κατείχαν τη χώρα, ο νεαρός Στσεφτσένκο –ήταν τότε δεκαεννέα ετών– στρατολογήθηκε στη χωροφυλακή. Αργότερα, ο Ντενίκιν απωθήθηκε και ο Κόκκινος Στρατός ανακατέλαβε τη χώρα. Το ένστικτο επιβίωσης ώθησε τον Στσεφτσένκο να αποκηρύξει το παρελθόν του και να μετοικήσει σε άλλο μέρος της χώρας όπου έπιασε δουλειά σε κάποιο εργοστάσιο. Χάρη στο δυναμισμό και τη δράση του, ο πρώην χωροφύλακας, πρωτοστάτης διωγμών, είχε μεταμορφωθεί εξαιρετικά γρήγορα σε πολλά υποσχόμενο διοικητικό στέλεχος του συνδικάτου. Επιδεικνύοντας μεγάλο προλεταριακό ενθουσιασμό, εργαζόταν σκληρά και δεν υποχωρούσε μπροστά σε τίποτα, προκειμένου να προωθηθεί ακόμα και σε βάρος των συντρόφων του, αν αυτό ήταν αναγκαίο. Έπειτα μπήκε στο Κόμμα, στο Ινστιτούτο των Κόκκινων Διευθυντών, κατέλαβε διάφορες κορυφαίες θέσεις στα συνδικάτα και τελικά, το 1931, τον έστειλαν στο Μαγκνιτογκόρσκ σαν βοηθό διευθυντή στον τομέα των κατασκευών.

Το 1935, από κάποια πόλη της Ουκρανίας, έφτασε εκεί ένας εργάτης και διηγήθηκε ορισμένα γεγονότα σχετικά με τη δράση του Στσεφτσένκο το 1920. Ο Στσεφτσένκο τον δωροδόκησε και του εξασφάλισε μια καλή θέση. Όμως οι φήμες είχαν πια διαδοθεί.

Ένα βράδυ, ο Στσεφτσένκο οργάνωσε ένα τρικούβερτο γλέντι στο Μαγκνιτογκόρσκ. Ο αρχιτεχνίτης και οι σύντροφοί του, τιμώντας ιδιαίτερα τα εδέσματα, γλεντοκόπησαν όλη τη νύχτα και ένα μεγάλο μέρος της επόμενης νύχτας.

Ένα ωραίο πρωί, ο Στσεφτσένκο παύθηκε, μαζί με 5-6 άμεσους υφισταμένους του. Δεκαπέντε μήνες αργότερα, ο Στσεφτσένκο δικάστηκε και καταδικάστηκε σε δεκαετή καταναγκαστικά έργα.

Ο Στσεφτσένκο ήταν ένας κομπιναδόρος, ένας κακοήθης και αδίστακτος οπορτουνιστής. Τα ιδεώδη του σε καμιά περίπτωση δεν είχαν σχέση με τα ιδεώδη των ιδρυτών του σοσιαλισμού. Ωστόσο, δεν ήταν σίγουρα κατάσκοπος στην υπηρεσία της Ιαπωνίας, όπως ισχυρίζονταν οι δικαστές του. Δεν έτρεφε κανενός είδους τρομοκρατικές προθέσεις ενάντια στην κυβέρνηση και τα ηγετικά στελέχη του Κόμματος. Τέλος, δεν είχε προμελετήσει την έκρηξη (που έγινε το 1935 και στοίχισε τη ζωή σε τέσσερις εργάτες).

Τη σπείρα του Στσεφτσένκο αποτελούσαν καμιά εικοσαριά άτομα. Σε όλους επιβλήθηκαν βαριές ποινές. Ορισμένοι από αυτούς ήταν εξίσου οπορτουνιστές και κομπιναδόροι. Άλλοι πάλι ήταν στην πραγματικότητα αντεπαναστάτες που επιδίωκαν συνειδητά να κάνουν ό,τι ήταν δυνατό για να αποδυναμώσουν τα σοβιέτ. Άλλοι, όμως, είχαν απλά την ατυχία να έχουν ως προϊστάμενο κάποιον που έμελλε να τραβήξει πάνω του τους κεραυνούς του Λαϊκού Επιτροπάτου Εσωτερικών Υποθέσεων. Ο Νικολάι Μιχαΐλοβιτς Ούντκιν, ένας από τους συναδέλφους του Στσεφτσένκο, ήταν ο πρωτότοκος γιος μιας ουκρανικής οικογένειας. Είχε το αίσθημα ότι η Ουκρανία είχε κατακτηθεί, ότι οι νέοι αφέντες της την οδηγούσαν στην καταστροφή. Πίστευε ότι το καπιταλιστικό σύστημα ήταν προτιμότερο από το σοσιαλισμό. Ήταν ένας άνθρωπος που, ίσως, να είχε βοηθήσει τους Γερμανούς "ν' απελευθερώσουν την Ουκρανία" το 1941. Τιμωρήθηκε, και αυτός, με δεκαετή καταναγκαστικά έργα.»[13]

«Πολλοί ήταν οι γραφειοκράτες που τα χρειάστηκαν τον καιρό των εκκαθαρίσεων. Ανώτεροι υπάλληλοι, διευθυντές, που πρώτα δεν είχαν ποτέ προσέλθει στους χώρους δουλειάς πριν από τις δέκα το πρωί, έφταναν τότε στις τεσσερισήμισι. Άλλοτε, δεν είχαν δώσει ποτέ σημασία στα λάθη, στα παράπονα και στις δυσκολίες. Τότε, από την αυγούλα μέχρι που νύχτωνε για τα καλά, ήταν στη θέση τους. Με ειλικρινή ζήλο, παρακολουθούσαν άγρυπνα την εκτέλεση του προγράμματος, τις οικονομίες, την καλοπέραση των εργατών και υπαλλήλων τους.»[14]

«Γενικά, η παραγωγή αυξήθηκε από το 1938 ως το 1941. Στα τέλη του 1938, οι άμεσες αρνητικές επιπτώσεις των εκκαθαρίσεων είχαν σχεδόν εκλείψει. Οι βιομηχανίες του Μαγκνιτογκόρσκ είχαν μια παραγωγή που έφτανε το μέγιστο των δυνατοτήτων τους. Σε όλα τα εργοστάσια, κάθε εργαζόμενος είχε συνείδηση της έντασης που, από το Μόναχο, επικρατούσε σε όλη την ΕΣΣΔ. (...) Η καπιταλιστική επίθεση κατά της Σοβιετικής Ένωσης, που προετοιμαζόταν από χρόνια, θα εξαπολυθεί από στιγμή σε στιγμή, επαναλάμβαναν σε όλους τους τόπους ραδιόφωνο, τύπος, δάσκαλοι, ομιλητές, Κόμμα, συνδικάτα. Κάθε χρόνο, διπλασιάζονταν οι δαπάνες για την εθνική άμυνα. Αποθηκεύτηκαν τεράστια αποθέματα πολεμικού υλικού, μηχανών, καυσίμων, τροφίμων. Η δύναμη του Κόκκινου Στρατού πέρασε από τα δύο εκατομμύρια άντρες το 1938 στα έξι ή

επτά εκατομμύρια την άνοιξη του 1941. Τα εργοστάσια παραγωγής βαγονιών και μηχανοκατασκευών των Ουραλίων, της Κεντρικής Ασίας και της Σιβηρίας δούλεψαν πιο εντατικά. Όλα αυτά απορρόφησαν το μικρό πλεόνασμα παραγωγής που οι εργάτες είχαν αρχίσει να γεύονται από το 1935 ως το 1938 με τη μορφή ποδηλάτων, ρολογιών χεριού, ραδιοφώνων, αλλαντικών καλής ποιότητας ή άλλων προϊόντων διατροφής.»[15]

ΕΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΘΑΥΜΑ

Στη διάρκεια της εκβιομηχάνισης, οι Σοβιετικοί εργαζόμενοι πραγματοποίησαν οικονομικά θαύματα που προκαλούν πάντοτε θαυμασμό.

Ο Κουρομίγια κλείνει τη μελέτη του για τη σταλινική εκβιομηχάνιση με τα εξής λόγια:

«Τα επιτεύγματα που πραγματοποιήθηκαν από την επανάσταση των ετών 1928-1931 έβαλαν τα θεμέλια της θεαματικής βιομηχανικής ανάπτυξης της δεκαετίας του '30 που έσωσε τη χώρα στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Στα τέλη του 1932, το ακαθάριστο βιομηχανικό προϊόν είχε υπερδιπλασιαστεί σε σχέση με το 1928. Στο μέτρο που τα σχέδια του πρώτου πεντάχρονου πλάνου έμπαιναν το ένα μετά το άλλο σε εφαρμογή στα μέσα του 1930, η βιομηχανική παραγωγή γνώρισε εκπληκτική ανάπτυξη. Στη διάρκεια των ετών 1934-1936, τα επίσημα στοιχεία έδειχναν μια αύξηση της τάξης του 88% για την ακαθάριστη βιομηχανική παραγωγή. Στη διάρκεια της δεκαετίας από το 1927-1928 ως το 1937, η ακαθάριστη βιομηχανική παραγωγή αυξανόταν από 18.300 εκατομμύρια ρούβλια σε 95.500 εκατομμύρια. Η παραγωγή χάλυβα ανερχόταν από 3,3 εκατομμύρια τόνους σε 14,5, γαιάνθρακα από 35,4 εκατομμύρια κυβικά μέτρα σε 128, ηλεκτρικής ενέργειας από 5,1 δισεκατομμύρια κιλοβατώρες σε 36,2, εργαλειομηχανών από 2.098 μονάδες σε 36.120. Ακόμα κι αν παραβλέψουμε τις υπερβολές, μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι τα επιτεύγματα αυτά προκαλούν ίλιγγο.»[16]

Ο Λένιν είχε εκφράσει την εμπιστοσύνη του στην ικανότητα του σοβιετικού λαού να οικοδομήσει το σοσιαλισμό σε μία μόνο χώρα δηλώνοντας:

«Κομμουνισμός είναι σοβιετική εξουσία συν εξηλεκτρισμός όλης της χώρας.»[17]

Στο πλαίσιο αυτής της προοπτικής, το 1920, ο Λένιν είχε προτείνει ένα γενικό σχέδιο εξηλεκτρισμού που προέβλεπε την κατασκευή στη διάρκεια των επόμενων δεκαπέντε χρόνων, 30 σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ισχύος 1,75 εκατομμυρίων KW. Όμως, χάρη στη θέληση και την επιμονή του Στάλιν και της μπολσεβίκικης ηγεσίας, το 1935, η Σοβιετική Ένωση διέθετε μια ισχύ 4,07 εκατομμυρίων KW. Το τολμηρό όραμα του Λένιν είχε πραγματοποιηθεί κατά 233% από τον Στάλιν![18]

Οδυνηρή διάψευση για όλους εκείνους τους καλλιεργημένους αποστάτες που είχαν διαβάσει κάπου ότι η οικοδόμηση του σοσιαλισμού σε μία μόνο χώρα, και μάλιστα αγροτική, ήταν πράγμα αδύνατο. Η θεωρία του «ανέφικτου του σοσιαλισμού στην ΕΣΣΔ», που διαδόθηκε από τους μενσεβίκους και τους τροτσκιστές, δεν έκφραζε τίποτε άλλο από την ηττοπάθεια και το πνεύμα συνθηκολόγησης μιας κάποιας μικροαστικής μερίδας. Στο μέτρο που προχωρούσε η υπόθεση του σοσιαλισμού, όλο και μεγάλωνε το μίσος του για τον υπαρκτό σοσιαλισμό, για το σοσιαλισμό που δεν ήταν δυνατό να υπάρξει.

Η αύξηση των σταθερών κεφαλαίων μεταξύ 1913 και 1940 δίνει μια αρκετά σαφή ιδέα της απίστευτης προσπάθειας που κατέβαλλε ο σοβιετικός λαός. Με βάση ένα δείκτη 100 για τη χρονιά που προηγήθηκε του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου, τα σταθερά κεφάλαια στη βιομηχανία έφτασαν τον αριθμό 136 τη στιγμή που ξεκινούσε το πρώτο πεντάχρονο πλάνο το 1928. Την παραμονή του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου, δώδεκα χρόνια αργότερα, το 1940, ο δείκτης ήταν της τάξης των 1.085 μονάδων, είχε, δηλαδή οκταπλασιαστεί μέσα σε δώδεκα χρόνια. Τα σταθερά κεφάλαια της γεωργίας είχαν σημειώσει άνοδο από τις 100 στις 141 μονάδες, ακριβώς πριν από την κολεκτιβοποίηση το 1928, για να φτάσουν στις 333 μονάδες το 1940.[19]

Για έντεκα χρόνια, από το 1930 ως το 1940, η Σοβιετική Ένωση γνώρισε μια μέση ανάπτυξη της βιομηχανικής παραγωγής της τάξης του 16,5%.[20]

Στη διάρκεια της εκβιομηχάνισης, καταβλήθηκε ουσιαστικά η προσπάθεια να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις εκείνες που θα διασφάλιζαν την ελευθερία και την ανεξαρτησία της σοσιαλιστικής

πατρίδας. Ταυτόχρονα, το σοσιαλιστικό καθεστώς έβαλε τα θεμέλια της μελλοντικής ευημερίας. Το μεγαλύτερο μέρος από την αύξηση του εθνικού εισοδήματος προοριζόταν για συσσώρευση. Δεν ήταν καν δυνατή η σκέψη για άμεση βελτίωση των υλικών προυποθέσεων ευημερίας. Ναι, η ζωή των εργατών και των αγροτών ήταν δύσκολη.

Το προς συσσώρευση κεφάλαιο πέρασε από τα 3,6 δισεκατομμύρια ρούβλια το 1928 –που αντιπροσώπευε το 14,3% του εθνικού εισοδήματος– στα 17,7 δισεκατομμύρια το 1932, δηλαδή 44,2% του εθνικού εισοδήματος! Αντίθετα, το προς κατανάλωση κεφάλαιο, μειώθηκε ελαφρά – από 23,1 δισ. ρούβλια το 1930 σε 22,3 δισ. δύο χρόνια αργότερα. Σύμφωνα με τον Κουρομίγια, το 1932, οι πραγματικοί μισθοί των εργατών της Μόσχας έφταναν μόλις στο 53% του επιπέδου τους του 1928.[21] Την ώρα που τα σταθερά βιομηχανικά κεφάλαια δεκαπλασιάζονταν σε σχέση με την προπολεμική περίοδο, ο δείκτης κατασκευής κατοικιών έφτανε μόλις τις 225 μονάδες το 1940. Οι συνθήκες στέγασης δεν είχαν καθόλου βελτιωθεί.[22]

Δεν είναι αλήθεια ότι η υπόθεση της εκβιομηχάνισης κατέληξε σε μια «στρατιωτικοφεουδαρχική εκμετάλλευση της αγροτιάς», όπως δήλωσε ο Μπουχάριν: η σοσιαλιστική εκβιομηχάνιση που, φυσικά, δεν μπορούσε να στηριχτεί στην εκμετάλλευση αποικιών, πραγματοποιήθηκε χάρη στις θυσίες όλων των εργαζομένων, τόσο των εργατών όσο και των αγροτών και των διανοουμένων.

Ο Στάλιν παρέμενε όντως «απαθής στις τρομερές δυσκολίες της ζωής των εργαζομένων»; Ο Στάλιν καταλάβαινε απόλυτα ότι έπρεπε πρώτα να διασφαλιστεί η επιβίωση της σοσιαλιστικής πατρίδας και των ανθρώπων της προτού τεθεί το ζήτημα της υλικής βελτίωσης, και μάλιστα διαρκείας, του βιοτικού επιπέδου. Να κατασκευαστούν κατοικίες; Μα οι ναζί επιδρομείς κατέστρεψαν και πυρπόλησαν 1.710 πόλεις και πάνω από 70.000 μεγάλα και μικρά χωριά, αφήνοντας άστεγους 25 εκατομμύρια κατοίκους...[23]

Το 1921, η Σοβιετική Ένωση ήταν μια κατεστραμμένη χώρα, που η ανεξαρτησία της δεχόταν απειλές από όλες τις ιμπεριαλιστικές δυνάμεις. Χάρη στις τιτάνιες προσπάθειες είκοσι χρόνων, οι εργαζόμενοι έχτισαν μια χώρα που μπορούσε να αντιμετωπίσει την πιο αναπτυγμένη καπιταλιστική δύναμη της Ευρώπης, τη χιτλερική Γερμανία. Το να μαίνονται κατά της «βίαιης» εκβιομηχάνισης και

των «τρομερών δεινών που επιβλήθηκαν στο λαό» παλιοί και μέλλοντες φασίστες, το καταλαβαίνει κανείς. Αλλά ποιος λογικός άνθρωπος της Ινδίας, της Βραζιλίας, της Νιγηρίας, της Αιγύπτου είναι δυνατό να πάψει να κάνει όνειρα; Από τότε που κατέκτησαν την ανεξαρτησία τους, πόσο υπέφεραν οι λαοί των χωρών αυτών, το 90% των εργαζομένων; Και ποιος επωφελήθηκε από τα δεινά αυτά; Μήπως οι εργαζόμενοι των χωρών αυτών αποδέχτηκαν με πλήρη συνείδηση τις θυσίες αυτές, όπως έγινε στη Σοβιετική Ένωση; Και οι θυσίες του Ινδού, Βραζιλιάνου, Νιγηριανού, Αιγύπτιου εργάτη, μήπως έδωσαν τη δυνατότητα να μπουν τα θεμέλια ενός ανεξάρτητου οικονομικού συστήματος, ικανού να αντισταθεί στον πιο άγριο ιμπεριαλισμό, όπως έκανε ο Σοβιετικός εργάτης των δεκαετιών του '20 και του '30;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΚΟΛΕΚΤΙΒΟΠΟΙΗΣΗ

Η κολεκτιβοποίηση, που άρχισε το 1929, υπήρξε μια ασυνήθιστη περίοδος σύνθετων και θυελλωδών ταξικών αγώνων. Ξεκαθάρισε το ζήτημα του ποια θα ήταν η ηγετική δύναμη στην ύπαιθρο: η αστική τάξη ή το προλεταριάτο. Η κολεκτιβοποίηση κατέστρεψε την οικονομική βάση της όψιμης αστικής τάξης της Σοβιετικής Ένωσης, εκείνης που πρόβαλλε σταθερά μέσα από τη μικρή παραγωγή και την ελεύθερη αγορά της υπαίθρου. Η κολεκτιβοποίηση προκάλεσε μια πρωτοφανή πολιτική, οικονομική και πολιτιστική ανατροπή και έβαλε τις μάζες των αγροτών στο σοσιαλιστικό δρόμο.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ

Για να γίνει κατανοητή η κολεκτιβοποίηση, θα πρέπει να γίνει μια αναδρομή στην κατάσταση που επικρατούσε στη σοβιετική ύπαιθρο τη δεκαετία του '20.

Από το 1921, οι μπολσεβίκοι είχαν επικεντρώσει τις προσπάθειές τους στον κύριο στόχο τους που ήταν η επαναλειτουργία της βιομηχανίας σε νέα, σοσιαλιστική βάση.

Ταυτόχρονα, επιδίωκαν την ανασυγκρότηση των παραγωγικών δυνάμεων στην ύπαιθρο, χάρη στην ανάπτυξη των ατομικών αγροτικών νοικοκυριών και των μικροεπιχειρήσεων, που προσπαθούσαν να ελέγξουν και να κατευθύνουν προς συνεταιριστικές μορφές.

Οι στόχοι αυτοί επιτεύχθηκαν γύρω στο 1927-1928. Ο Ρ. Ο. Ντέιβις, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Μπέρμιγχαμ, παρατηρεί:

«Μεταξύ 1922 και 1926, η νέα οικονομική πολιτική ήταν στο σύνολό της μια λαμπρή επιτυχία. Η παραγωγή της αγροτικής οικονομίας ήταν, το 1926, ίση με την παραγωγή ολόκληρου του γεωργικού τομέα, συμπεριλαμβανομένης και εκείνης των εκτάσεων των μεγαλογαιοκτημόνων, πριν από την επανάσταση. Η παραγωγή δημητριακών έφτανε περίπου στα προπολεμικά επίπεδα και η παραγωγή πατάτας τα ξεπερνούσε κατά 45%. (...) Η αναλογία της ακαθάριστης αγροτικής παραγωγής προς τις σπαρμένες εκτάσεις για απο-

κλειστική παραγωγή δημητριακών ήταν πιο χαμηλή το 1928 απ' ό,τι το 1913 – ένας καλός γενικός δείκτης της προόδου στη γεωργία. (...) Το 1928, ο αριθμός των ζώων ξεπερνούσε κατά 7% έως 10% τα επίπεδα του 1914, σε ό,τι αφορά στις αγελάδες και τους χοίρους.»[1]

Η σοσιαλιστική επανάσταση είχε προσφέρει μεγάλα πλεονεκτήματα στις μάζες των αγροτών. Οι ακτήμονες είχαν πάρει κάποια έκταση. Οι υπερβολικά μεγάλες οικογένειες είχαν μπορέσει να μοιραστούν. Το 1927, υπήρχαν 24 με 25 εκατομμύρια αγροτικές οικογένειες, έναντι 19,5 το 1917. Ο αριθμός ατόμων ανά οικογένεια είχε μειωθεί από 6,1 σε 5,3. Οι άμεσοι φόροι και τα μισθώματα ήταν σαφώς χαμηλότερα σε σχέση με το παλιό καθεστώς. Οι αγρότες κρατούσαν και κατανάλωναν ένα πολύ μεγαλύτερο μέρος της συγκομιδής τους.

«Το 1927, τα δημητριακά που προορίζονταν για τις πόλεις, το στρατό, τη βιομηχανία και την εξαγωγή αριθμούσαν μόλις 10 εκατομμύρια τόνους, ενώ ο αριθμός αυτός ήταν της τάξης των 18,8 εκατομμυρίων τόνων κατά μέσο όρο την περίοδο 1909-1913, για ισομεγέθη τουλάχιστον συγκομιδή.»[2]

Παράλληλα, οι μπολσεβίκοι ενθάρρυναν τους αγρότες να σχηματίσουν κάθε είδους συνεταιρισμούς και δημιούργησαν δοκιμαστικά τα πρώτα κολχόζ (συνεταιριστικά αγροκτήματα). Ήθελαν απλά να δουν πώς θα μπορούσαν μελλοντικά να οδηγηθούν οι αγρότες στο δρόμο του σοσιαλισμού, χωρίς να καθορίζονται εκ των προτέρων οι προθεσμίες. Όμως, συνολικά, το 1927 υπήρχαν πολύ λίγα σοσιαλιστικά στοιχεία στην ύπαιθρο, όπου εξακολουθούσαν να κυριαρχούν οι αγρότες που καλλιεργούσαν ατομικά το μικρό κλήρο τους. Το 1927, είχε επιτευχθεί η συνένωση του 38% των αγροτών σε καταναλωτικούς συνεταιρισμούς, όπου όμως τον πρώτο λόγο είχαν οι πλούσιοι αγρότες. Οι συνεταιρισμοί αυτοί έπαιρναν το 50% των αγροτικών πιστώσεων, καθώς το υπόλοιπο επενδυόταν σε ιδιωτικές καλλιέργειες, γενικά όπως αυτές των κουλάκων.[3]

Αδυναμία του Κόμματος στην ύπαιθρο

Πρέπει να σημειωθεί ότι στις αρχές της σοσιαλιστικής οικοδόμησης, το Κόμμα των μπολσεβίκων διέθετε λίγες δυνάμεις στην ύπαιθρο.

Το 1917, υπήρχαν σε όλη την ΕΣΣΔ 16.700 μπολσεβίκοι αγρότες. Τα επόμενα τέσσερα χρόνια, χρόνια εμφύλιου πολέμου, πολλοί νεαροί αγρότες έγιναν δεκτοί στο Κόμμα. Το 1921, υπολογίζονταν σε 185.300. Αλλά ήταν κυρίως γιοι αγροτών που είχαν καταταγεί στον Κόκκινο Στρατό. Όταν έγινε και πάλι ειρήνη, έπρεπε να εξακριβωθούν οι πολιτικές πεποιθήσεις όλων αυτών των νεαρών μαχητών. Ο Λένιν οργάνωσε τον πρώτο έλεγχο-εκκαθάριση ως αναγκαία προέκταση της πρώτης εκστρατείας μαζικής στρατολόγησης. Έπρεπε να προσδιοριστεί ποιος ανταποκρινόταν στις νόρμες. Από τους 200.000 αγρότες, 44,7% αποκλείστηκαν.[4]

Την 1η Οκτώβρη του 1928, σε σύνολο 1.360.000 μελών και υποψηφίων, 198.000 ήταν αγρότες και εργάτες γης, δηλαδή το 14,5%.[5] Στην ύπαιθρο, οι αναλογίες ήταν: ένα μέλος του Κόμματος για κάθε 420 κατοίκους και μία Οργάνωση Βάσης για κάθε τέσσερα χωριά, δηλαδή 20.700 Οργανώσεις Βάσης. Τα νούμερα αυτά αποκτούν ακόμα μεγαλύτερη σημασία όταν τα συγκρίνουμε με τα «μόνιμα στελέχη» της τσαρικής αντίδρασης, τους ορθόδοξους ιερείς και άλλους ρασοφόρους, που ήταν 60.000![6]

Η νεολαία της υπαίθρου αποτελούσε τη μεγαλύτερη εφεδρεία του Κόμματος. Το 1928, η Κομσομόλ αριθμούσε στις τάξεις της ένα εκατομμύριο νεαρούς αγρότες.[7] Οι στρατιώτες που είχαν υπηρετήσει στον Κόκκινο Στρατό κατά τη διάρκεια του εμφυλίου και οι 180.000 γιοι αγροτών που κατατάσσονταν κάθε χρόνο στο στρατό όπου γινόταν κομμουνιστική διαπαιδαγώγηση, ήταν σε γενικές γραμμές υποστηρικτές του καθεστώτος.[8]

Τι ήταν ο Ρώσος αγρότης...

Μ' άλλα λόγια, τι πρόβλημα κλήθηκε να αντιμετωπίσει το Κόμμα των μπολσεβίκων;

Η ύπαιθρος ήταν πάντοτε, κατά ένα πολύ μεγάλο μέρος, κάτω από την άμεση επιρροή των παλιών προνομιούχων τάξεων και της παλιάς ορθόδοξης και τσαρικής ιδεολογίας. Ο κύριος όγκος της αγροτιάς παρέμενε καθυστερημένος και εξακολουθούσε να εργάζεται χρησιμοποιώντας ευρύτατα ξύλινα εργαλεία. Συχνά, οι κουλάκοι έπαιρναν στα χέρια τους τον έλεγχο των συνεταιρισμών, των πιστωτικών ενώσεων, ακόμα και των σοβιέτ της υπαίθρου. Επί

Στολίπιν, αστοί ειδικοί σε θέματα γεωργίας είχαν εγκατασταθεί στην ύπαιθρο, προκειμένου να προωθήσουν την αγροτική μεταρρύθμιση. Εξακολουθούσαν να ασκούν μεγάλη επιρροή ως πρωτεργάτες της σύγχρονης ιδιωτικής αγροτικής εκμετάλλευσης. Η διαχείριση του 90% της γης γινόταν σύμφωνα με το παραδοσιακό σύστημα της κοινότητας του χωριού, στην οποία τον πρώτο λόγο είχαν οι πλούσιοι αγρότες.[9]

Η ακραία φτώχεια και άγνοια που χαρακτήριζαν τη μάζα των αγροτών υπήρξαν απ' τους χειρότερους εχθρούς των μπολσεβίκων. Η νίκη σε βάρος του τσάρου και των γαιοκτημόνων ήταν σχετικά εύκολη. Αλλά πώς να νικηθούν η βαρβαρότητα, η αποκτήνωση, η δεισιδαιμονία. Ο εμφύλιος πόλεμος είχε αναστατώσει την ύπαιθρο. Τα δέκα χρόνια σοσιαλισμού είχαν εισαγάγει τα πρώτα στοιχεία μιας σύγχρονης μαζικής κουλτούρας και μια υποτυπώδη κομμουνιστική στελέχωση. Αλλά τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της αγροτιάς βάραιναν πάντοτε με όλη τους τη δύναμη.

Ο δρ. Έμιλ Τζόζεφ Ντίλον έζησε στη Ρωσία από το 1877 ως το 1914. Ταξίδεψε σε όλα τα μέρη της αυτοκρατορίας. Γνώριζε τους υπουργούς, τους ευγενείς, τους γραφειοκράτες και τις διαδοχικές γενεές επαναστατών. Η μαρτυρία του για τη ρωσική αγροτιά αξίζει να μελετηθεί προσεκτικά.

Περιγράφει πρώτα απ' όλα σε τι υλική αθλιότητα ζούσε η πλειονότητα των αγροτών.

«Ο Ρώσος αγρότης πάει για ύπνο στις έξι ή και στις πέντε η ώρα το χειμώνα, γιατί δεν μπορεί να αγοράσει πετρέλαιο για ν' ανάψει τις λάμπες του. Δεν έχει κρέας, αυγά, βούτυρο, γάλα και συχνά ούτε λαχανικά και ζει κυρίως με μαύρο ψωμί και πατάτες. Ζει; Αργοπεθαίνει με την ανεπαρκή ποσότητα τροφίμων που διαθέτει.»[10]

Έπειτα ο Ντίλον μιλάει για την πολιτική και πολιτιστική καθυστέρηση στην οποία ζούσαν οι αγρότες.

«Ο αγροτικός πληθυσμός ήταν μεσαιωνικός ως προς τα ήθη και τα έθιμα, ασιατικός ως προς τους πόθους του και προϊστορικός ως προς τις αντιλήψεις του για τη ζωή. Οι αγρότες πίστευαν ότι οι Ιάπωνες είχαν κερδίσει τον πόλεμο της Μαντζουρίας (1905) παίρνοντας τη μορφή μικροβίων που έμπαιναν στα άρβυλα των Ρώσων στρατιωτών, τους δάγκωναν το πόδι και προκαλούσαν έτσι το θάνατό τους. Όταν έπεφτε επιδημία σε μια περιοχή, συχνά σκότωναν

τους γιατρούς επειδή "είχαν δηλητηριάσει τις πηγές και προκαλέσει την εξάπλωση της ασθένειας". Καίνε πάντοτε με ενθουσιασμό τις μάγισσες. Ξεθάβουν ένα νεκρό για να κατευνάσουν ένα πνεύμα. Γδύνουν εντελώς τις άπιστες συζύγους, τις δένουν πίσω από ένα κάρο και τις τριγυρίζουν στο χωριό. Και όταν οι μοναδικοί περιορισμοί που κρατούν μια τέτοια μάζα σε τάξη αίρονται ξαφνικά, οι συνέπειες για την κοινότητα είναι καταστροφικές. Ανάμεσα στο λαό και την αναρχία παρεμβαλλόταν για πολλές γενιές η εύθραυστη προστατευτική ασπίδα της πρωτόγονης ιδέας περί Θεού και περί τσάρου. Και από την εκστρατεία της Μαντζουρίας, η ασπίδα αυτή είχε αρχίσει να κονιορτοποιείται ολοταχώς.»[11]

Νέα διαφοροποίηση των τάξεων

Το 1927, έπειτα από την αυθόρμητη εξέλιξη της ελεύθερης αγοράς, το 7% των αγροτών, δηλαδή 2.700.000 αρχηγοί οικογενειών, βρέθηκαν ξανά χωρίς γη. Ήταν 3.200.000 το 1929. Κάθε χρόνο, διακόσιες πενήντα χιλιάδες μικροκαλλιεργητές έχαναν το χωράφι τους. Να προσθέσουμε ότι οι ακτήμονες αυτοί δε γίνονταν πια δεκτοί στην παραδοσιακή κοινότητα του χωριού... Το 1927 πάντοτε, οι φτωχοί αγρότες που δε διέθεταν ούτε άλογο ούτε άροτρο υπολογίζονταν σε 7 εκατομμύρια. Στην Ουκρανία, 2,1 από τα 5,3 εκατομμύρια οικογένειες δε διέθεταν ούτε άλογο ούτε βόδι. Οι φτωχοί αυτοί αγρότες αποτελούσαν το 35% του αγροτικού πληθυσμού. Οι αριθμοί αυτοί προέρχονται από την Εισήγηση του Μόλοτοφ στο 15ο Συνέδριο.

Η μεγάλη πλειονότητα απαρτιζόταν από μεσαίους αγρότες: 51% έως 53%. Όμως, κι αυτοί εργάζονταν ακόμα με πρωτόγονα μέσα. Το 1929, 60% των οικογενειών στην Ουκρανία δε διέθεταν κανενός είδους μηχάνημα. 71% των οικογενειών στο Βόρειο Καύκασο, 87,5% στον Κάτω Βόλγα και 92,5% στην Κεντρική Περιοχή της Μαύρης Γης βρίσκονταν στην ίδια κατάσταση. Και εδώ μιλάμε για τους κυριότερους σιτοβολώνες.

Στο σύνολο της Σοβιετικής Ένωσης, 5% με 7% των αγροτών κατόρθωσαν να πλουτίσουν: οι κουλάκοι.[12] Σύμφωνα με την απογραφή του 1927, 3,2% των οικογενειών διέθεταν κατά μέσο όρο 2,3 ζώα έλασης και 2,5 αγελάδες, με μέσο όρο για όλη την ύπαιθρο

1,0 και 1,1 αντίστοιχα. Υπήρχαν συνολικά 950.000 οικογένειες, ποσοστό 3,8%, που προσλάμβαναν εργάτες γης ή εκμίσθωναν μέσα παραγωγής.[13]

Ποιος ελέγχει την αγορά σιτηρών;

Για να τραφούν οι γοργά αναπτυσσόμενες πόλεις και επομένως να πετύχει η εκβιομηχάνιση της χώρας, έπρεπε να εξασφαλιστεί ο εφοδιασμός τους σε σιτηρά.

Καθώς οι αγρότες δεν ήταν πια θύματα της εκμετάλλευσης των γαιοκτημόνων, κατανάλωναν ένα μεγαλύτερο μέρος του σταριού τους. Οι πωλήσεις στις αγορές –εκτός υπαίθρου– είχαν πέσει στο 73,2% των ποσοτήτων που είχαν πουληθεί το 1913.[14]

Όμως, αυτά τα εμπορευματοποιημένα δημητριακά είχαν επίσης μια εντελώς διαφορετική προέλευση. Πριν από την επανάσταση, το 72% των εμπορεύσιμων σιτηρών προερχόταν από τις μεγάλες αγροτικές εκμεταλλεύσεις (γαιοκτήμονες και κουλάκοι). Το 1926, αντίθετα, οι μικροί και μεσαίοι παραγωγοί προμηθεύουν το 74% των εμπορεύσιμων σιτηρών. Καταναλώνουν το 89% της παραγωγής τους, και δεν πηγαίνουν στην αγορά παρά μόνο το 11% των σιτηρών τους. Οι μεγάλες σοσιαλιστικές αγροτικές καλλιέργειες, τα κολχόζ και σοβχόζ, δεν αντιπροσώπευαν παρά μόνο το 1,7% της συνολικής παραγωγής σιτηρών και 6% των εμπορεύσιμων σιτηρών. Αλλά εμπορευματοποιούσαν το 47,2%, σχεδόν το μισό, της συγκομιδής τους.

Το 1926, οι κουλάκοι, ανερχόμενη δύναμη, έλεγχαν το 20% του εμπορίου σιτηρών.[15]

Σύμφωνα με άλλη στατιστική, στο ευρωπαϊκό τμήμα της ΕΣΣΔ, οι κουλάκοι και το ανώτερο στρώμα των μέσων αγροτών, δηλαδή ένα 10% με 11% των οικογενειών, πραγματοποιούσαν το 56% των πωλήσεων σιτηρών το 1927-1928.[16]

Το 1927, ο συσχετισμός δυνάμεων μεταξύ σοσιαλιστικής και καπιταλιστικής οικονομίας μπορεί να μετρηθεί ως εξής: η κολεκτιβοποιημένη γεωργία παραδίδει 0,57 εκατομμύρια τόνους σιτηρών στην αγορά, οι κουλάκοι 2,13 εκατομμύρια.[17]

Η κοινωνική δύναμη που θα πάρει στα χέρια της το εμπόριο των σιτηρών θα μπορεί να αποφασίζει για την τροφοδοσία των εργατών

και των κατοίκων των πόλεων και συνεπώς για την τύχη της εκβιομηχάνισης. Ο αγώνας θα είναι ανήλεος.

Προς την αντιπαράθεση

Προκειμένου να εξασφαλίσει τα απαραίτητα κεφάλαια για την εκβιομηχάνιση, το κράτος πλήρωσε από τις αρχές της δεκαετίας του '20 μια σχετικά χαμηλή τιμή για το στάρι.

Το φθινόπωρο του 1924, έπειτα από μια αρκετά ισχνή συγκομιδή, το κράτος δεν κατορθώνει να αγοράσει τα δημητριακά στην καθορισμένη τιμή. Οι κουλάκοι και οι ιδιώτες έμποροι τα αγοράζουν στην τιμή της ελεύθερης αγοράς, υπολογίζοντας να κερδοσκοπήσουν με την άνοδο των τιμών την άνοιξη και το καλοκαίρι.

Το Μάη του 1925, το κράτος αναγκάζεται να διπλασιάσει τις τιμές αγοράς σε σχέση με το Δεκέμβρη του 1924. Εκείνη τη χρονιά, η ΕΣΣΔ έχει μια καλή συγκομιδή. Η ανάπτυξη της βιομηχανίας στις πόλεις επιφέρει αυξημένη ζήτηση σιτηρών. Οι τιμές αγοράς που πληρώνει το κράτος παραμένουν σε υψηλά επίπεδα από τον Οκτώβρη ως το Δεκέμβρη του 1925. Καθώς όμως υπάρχει έλλειψη προϊόντων ελαφράς βιομηχανίας, οι πιο πλούσιοι αγρότες αρνούνται να πουλήσουν το στάρι τους. Το κράτος αναγκάζεται να υπαναχωρήσει και να εγκαταλείψει τα σχέδιά του για εξαγωγή των σιτηρών, να μειώσει τις εισαγωγές βιομηχανικού εξοπλισμού και, στη συνέχεια, τις πιστώσεις προς τη βιομηχανία.[18] Αυτά είναι τα πρώτα σημάδια μιας σοβαρής κρίσης και μιας σύγκρουσης ανάμεσα σε κοινωνικές τάξεις.

Το 1926, η συγκομιδή των σιτηρών φτάνει τους 76,8 εκατομμύρια τόνους, ενώ ήταν 72,5 εκατομμύρια τόνοι την προηγούμενη χρονιά. Το κράτος πραγματοποιεί τις προμήθειές του σε τιμές χαμηλότερες απ' ό,τι το 1925.[19]

Το 1927, η συγκομιδή πέφτει στα επίπεδα του 1925. Στις πόλεις, η κατάσταση απέχει πολύ απ' το να είναι ρόδινη. Η ανεργία παραμένει σε υψηλά επίπεδα και αυξάνεται με την άφιξη κατεστραμμένων αγροτών. Η μισθολογική διαφοροποίηση μεταξύ εργατών και τεχνητών οξύνεται. Οι ιδιώτες έμποροι, που ελέγχουν πάντοτε το μισό εμπόριο κρεάτων στις πόλεις, πλουτίζουν με προκλητικό τρόπο. Νέα απειλή πολέμου βαραίνει την ΕΣΣΔ, μετά

την απόφαση του Λονδίνου να διακόψει διπλωματικές σχέσεις με τη Μόσχα.

Η θέση του Μπουχάριν

Η επερχόμενη κοινωνική σύγκρουση αντικατοπτρίστηκε μέσα στο Κόμμα. Ο Μπουχάριν, κύριος σύμμαχος του Στάλιν στην ηγεσία την εποχή εκείνη, υπογραμμίζει τη σημασία της προόδου προς το σοσιαλισμό μέσω των σχέσεων της αγοράς. Το 1925, προτρέπει τους αγρότες να πλουτίσουν, προσθέτοντας:

«Θα προχωρήσουμε με την ταχύτητα του σαλιγκαριού.»

Σε ένα γράμμα στις 2 Ιούνη του 1925, ο Στάλιν του γράφει:

«Δε μας ταιριάζει το σύνθημα "πλουτίστε", είναι αποπροσανατολιστικό... Το σύνθημά μας είναι η σοσιαλιστική συσσώρευση.»[20]

Ο αστός οικονομολόγος Κοντράτιεφ ήταν την εποχή εκείνη ο ειδικός με τη μεγαλύτερη επιρροή στις Επιτροπές Γεωργίας και Οικονομικών. Τασσόταν ανεπιφύλακτα υπέρ μιας μεγαλύτερης διαφοροποίησης στην ύπαιθρο, της ελαφρύτερης φορολόγησης των πλούσιων αγροτών, της μείωσης «των αφόρητων συντελεστών βιομηχανικής ανάπτυξης» και ενός αναπροσανατολισμού σε ό,τι αφορά στις πλουτοπαραγωγικές πηγές από τη βαριά βιομηχανία προς την ελαφριά βιομηχανία.[21] Ο Τσαγιάνοφ, αστός οικονομολόγος μιας άλλης σχολής, τασσόταν μάλλον υπέρ της ανάπτυξης «κάθετων συνεταιρισμών», πρώτα για την πώληση και στη συνέχεια, για τη βιομηχανική μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων, παρά υπέρ ενός προσανατολισμού προς τους παραγωγικούς συνεταιρισμούς, δηλαδή τα κολχόζ. Μια τέτοια πολιτική θα είχε αποδυναμώσει τα οικονομικά θεμέλια του σοσιαλισμού και θα είχε αναπτύξει νέες καπιταλιστικές δυνάμεις στην ύπαιθρο και στην ελαφριά βιομηχανία. Προστατεύοντας τον καπιταλισμό στο επίπεδο της παραγωγής, η αστική τάξη της υπαίθρου θα έβαζε επίσης στο χέρι τους συνεταιρισμούς πωλήσεων.

Ο Μπουχάριν ήταν άμεσα επηρεασμένος από τους δύο αυτούς ειδικούς, συγκεκριμένα όταν δήλωνε το Φλεβάρη του 1925:

«Οι αγροτικές κολεκτίβες δεν είναι η βασική αρτηρία, ο αυτοκινητόδρομος, ο κεντρικός δρόμος από τον οποίο οι αγρότες θα φτάσουν στο σοσιαλισμό.»[22]

Το 1927, η ύπαιθρος γνωρίζει μια μέτρια συγκομιδή. Η ποσότητα σιτηρών μειώνεται κατά δραματικό τρόπο στις αγορές των πόλεων. Οι κουλάκοι, που έχουν ενισχύσει τη θέση τους, φυλάνε το στάρι ποντάροντας στην έλλειψη για να κερδοσκοπήσουν και να προκαλέσουν ακόμα πιο σημαντική άνοδο των τιμών. Ο Μπουχάριν είναι της γνώμης ότι πρέπει να αυξηθούν οι επίσημες τιμές αγοράς και να επιβραδυνθεί η εκβιομηχάνιση.

«Σχεδόν όλοι οι οικονομολόγοι που δεν ήταν μέλη του Κόμματος υποστήριζαν αυτά τα συμπεράσματα», δηλώνει ο Ντέιβις.[23]

Κολχόζ...

Ο Στάλιν καταλαβαίνει ότι ο σοσιαλισμός απειλείται από τρεις μεριές. Υπάρχει ο κίνδυνος εξεγέρσεων στις πόλεις λόγω της πείνας, η ενίσχυση της θέσης των κουλάκων στην ύπαιθρο μπορεί να καταστήσει αδύνατη τη σοσιαλιστική εκβιομηχάνιση και, τέλος, υπάρχει ο φόβος ξένων στρατιωτικών επεμβάσεων.

Σύμφωνα με τον Καλίνιν, τον πρόεδρο της ΕΣΣΔ, μια επιτροπή του Πολιτικού Γραφείου για την ανάπτυξη των κολχόζ, με επικεφαλής τον Μόλοτοφ, πραγματοποίησε, το 1927, «μια πνευματική επανάσταση».[24] Η εργασία της κατέληξε στην υιοθέτηση μιας απόφασης στο 15ο Συνέδριο του Κόμματος, το Δεκέμβρη του 1927. Διαβάζουμε:

«Πού είναι η διέξοδος; Η διέξοδος συνίσταται στη μετατροπή των μικρών και κατακερματισμένων αγροτικών νοικοκυριών σε εκτενή και συσσωματωμένα αγροκτήματα, στη βάση της από κοινού καλλιέργειας της γης, στο πέρασμα στη συλλογική εργασία, στη βάση μιας πιο εξελιγμένης τεχνικής. Η διέξοδος συνίσταται στη συνένωση των μικρών και περιορισμένης δυνατότητας αγροτικών νοικοκυριών με βαθμιαίο αλλά σταθερό τρόπο, όχι με μεθόδους πίεσης, αλλά με τον παραδειγματισμό και την πειθώ, ώστε να γίνουν μεγάλες επιχειρήσεις στη βάση της κοινής και αδελφικής καλλιέργειας της γης, προσφέροντάς τους γεωργικά μηχανήματα και τρακτέρ, εφαρμόζοντας επιστημονικές μεθόδους για την εντατικοποίηση της γεωργίας.»[25]

Το 1927 πάντοτε, αποφασίζεται να ενταθεί «η πολιτική περιορισμού των εκμεταλλευτικών τάσεων της αστικής τάξης της υπαί-

θρου». Η κυβέρνηση επιβάλλει υψηλότερους φόρους στο σύνολο των εισοδημάτων των κουλάκων. Οι τελευταίοι υποχρεώνονται να συνεισφέρουν περισσότερο όταν το κράτος συγκεντρώνει τα σιτηρά. Το σοβιέτ του χωριού έχει τη δυνατότητα να τους αφαιρέσει τα πλεονάσματα γης. Ο αριθμός εργατών που μπορούν να προσλάβουν είναι περιορισμένος.[26]

... ή ατομικό αγροτικό νοικοκυριό;

Το 1928, όπως και το 1927, η συγκομιδή σιτηρών είναι κατώτερη κατά περίπου 3,5 με 4,5 εκατομμύρια τόνους από εκείνη του 1926 εξαιτίας των πολύ κακών κλιματολογικών συνθηκών. Το Γενάρη του 1928, το Πολιτικό Γραφείο αποφασίζει ομόφωνα να καταφύγει σε έκτακτα μέτρα, επιτάσσοντας το σιτάρι των κουλάκων και των πλούσιων αγροτών, προκειμένου να αποφευχθεί ο λιμός στις πόλεις.

«Η δυσαρέσκεια των εργατών φούντωνε ολοένα και παρατηρούνταν εντάσεις στην ύπαιθρο. Η κατάσταση κρινόταν αδιέξοδη. Χρειαζόταν πάση θυσία να βρεθεί ψωμί για να τραφούν οι πόλεις», θα γράψουν δύο μπουχαρινικοί το 1988.[27]

Η ηγεσία του Κόμματος, με επικεφαλής τον Στάλιν, δε βλέπει παρά μία μόνο διέξοδο: την ταχύτερη δυνατή ανάπτυξη του κολχόζνικου κινήματος.

Ο Μπουχάριν αντιτίθεται. Την 1η Ιούνη του 1928, στέλνει ένα γράμμα στον Στάλιν. Τα κολχόζ, γράφει, δεν μπορεί να είναι η διέξοδος, γιατί θα χρειαστούν κάμποσα χρόνια για να στηθούν. Πόσο μάλλον, που δεν είναι δυνατός ο άμεσος εξοπλισμός τους με μηχανήματα.

«Πρέπει να ευνοηθούν οι ατομικές γεωργικές καλλιέργειες και να εξομαλυνθούν οι σχέσεις με την αγροτιά.»[28]

Η ανάπτυξη της ατομικής καλλιέργειας θα γίνει ο βασικός άξονας της πολιτικής του Μπουχάριν. Ο τελευταίος δείχνει να συμφωνεί με την ιδιοποίηση από το κράτος ενός μέρους των προϊόντων των ατομικών καλλιεργητών προς όφελος της ανάπτυξης της βιομηχανίας, αλλά η «άντληση» αυτή θα πρέπει να γίνεται με τη μεσολάβηση... των μηχανισμών της αγοράς. Ο Στάλιν θα πει τον Οκτώβρη εκείνης της χρονιάς, έχοντας υπόψη του τον Μπουχάριν:

«(...) στις γραμμές του Κόμματός μας υπάρχουν άνθρωποι, που προσπαθούν να προσαρμόσουν, ίσως χωρίς να το καταλαβαίνουν κι οι ίδιοι, το έργο της σοσιαλιστικής μας ανοικοδόμησης στα γούστα και στις ανάγκες της "σοβιετικής" αστικής τάξης.»[29]

Η κατάσταση στις πόλεις εξακολουθεί να επιδεινώνεται. Στη διάρκεια των ετών 1928 και 1929, μπαίνει αναγκαστικά δελτίο πρώτα στο ψωμί, κι έπειτα στη ζάχαρη, στο τσάι και το κρέας. Μεταξύ 1ης Οκτώβρη 1927 και 1929, οι τιμές των αγροτικών προϊόντων ανεβαίνουν κατά 25,9%. Μάλιστα, η τιμή του σταριού στην ελεύθερη αγορά ανεβαίνει κατά 289%.[30]

Αρχές του 1929, ο Μπουχάριν μιλάει για τους «κρίκους μιας και της αυτής αλυσίδας της σοσιαλιστικής οικονομίας» και διευκρινίζει:

«(...) οι κουλάκικες συνεταιριστικές εστίες με τον ίδιο ακριβώς τρόπο θα περνούν βαθμιαία στο ίδιο σύστημα μέσω των τραπεζών κλπ. (...) Πότε εδώ, πότε εκεί ανάβει η πάλη των τάξεων στο χωριό με τις παλιές της εκδηλώσεις, κι η όξυνση αυτή προκαλείται συνήθως απ' τα κουλάκικα στοιχεία (...) Τέτοιες όμως περιπτώσεις συμβαίνουν συνήθως εκεί, όπου ο τοπικός σοβιετικός μηχανισμός είναι ακόμα αδύνατος. Στο βαθμό που θα καλυτερεύει αυτός ο μηχανισμός, (...) στο βαθμό που θα καλυτερεύουν και θα δυναμώνουν οι τοπικές κομματικές οργανώσεις στα χωριά και οι οργανώσεις της κομμουνιστικής νεολαίας, τα φαινόμενα αυτού του είδους θα γίνονται, όπως είναι ολοφάνερο, όλο και πιο σπάνια και στο τέλος θα εξαφανιστούν χωρίς ν' αφήσουν ίχνη.»[31]

Με τις θέσεις αυτές, ο Μπουχάριν αναπτύσσει ήδη μια σοσιαλδημοκρατική πολιτική «ταξικής ειρήνης». Εθελοτυφλεί μπροστά στην έντονη θέληση των κουλάκων να αντιταχθούν με όλα τα μέσα στην κολεκτιβοποίηση. Αναζητεί τα αίτια της πάλης των τάξεων στις «αδυναμίες» των μηχανισμών της κυβέρνησης και του Κόμματος και δεν καταλαβαίνει ότι στην ύπαιθρο, οι κουλάκοι έχουν διεισδύσει και επηρεάζουν βαθύτατα τους μηχανισμούς αυτούς. Η εκκαθάριση των μηχανισμών αυτών θα είναι επομένως από μόνη της ένας ταξικός αγώνας, σε συνδυασμό με την επίθεση ενάντια στους κουλάκους.

Στην Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του Απρίλη του 1929, ο Μπουχάριν προτείνει την εισαγωγή σιτηρών, την άρση των έκτακτων μέτρων που επιβλήθηκαν στους «αγρότες», την αύξηση

των τιμών των αγροτικών προϊόντων, τη διασφάλιση «της επαναστατικής νομιμότητας», τη μείωση του ρυθμού εκβιομηχάνισης και την επιτάχυνση της κατασκευής μέσων παραγωγής αγροτικών προϊόντων. Ο Καγκάνοβιτς του απαντάει:

«Δεν κάνατε καμιά νέα πρόταση, και δεν είσαστε σε θέση να κάνετε, γιατί δεν υπάρχουν τέτοιες, επειδή εδώ έχουμε να κάνουμε με τον ταξικό μας εχθρό, που εξαπολύει επιθέσεις εναντίον μας, αρνείται να δώσει τα περισσεύματά του σε σιτηρά για τη σοσιαλιστική εκβιομηχάνιση και δηλώνει: δώσ' μου ένα τρακτέρ, δώσ' μου εκλογικά δικαιώματα, και τότε θα πάρεις στάρι.»[32]

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΚΥΜΑ ΤΗΣ ΚΟΛΕΚΤΙΒΟΠΟΙΗΣΗΣ

Ο Στάλιν αποφασίζει να αντιμετωπίσει την πρόκληση, να στηρίξει τη σοσιαλιστική επανάσταση στην ύπαιθρο και να ξεκινήσει την τελική μάχη με την τελευταία καπιταλιστική τάξη στη Σοβιετική Ένωση, τους κουλάκους, την αστική τάξη του χωριού.

Ο κουλάκος

Η αστική τάξη δήλωνε πάντοτε ότι η κολεκτιβοποίηση στην ΕΣΣΔ «κατέστρεψε τα δυναμικά στοιχεία της υπαίθρου» και καταδίκασε τη γεωργία σε μόνιμη στασιμότητα. Περιγράφει τους κουλάκους ως «δυναμικούς και επιχειρηματικούς» ατομικούς καλλιεργητές. Δεν πρόκειται παρά για έναν ιδεολογικό μύθο που αποσκοπεί στην αμαύρωση του σοσιαλισμού και στην εξύμνηση της εκμετάλλευσης. Για να κατανοήσουμε την πάλη των τάξεων που εκτυλίχτηκε στην ΕΣΣΔ, είναι αναγκαίο να έχουμε μια πιο ρεαλιστική εικόνα του Ρώσου κουλάκου.

Να τι γράφει, στα τέλη του 19ου αιώνα, ένας από τους καλύτερους Ρώσους ειδικούς σε θέματα αγροτικής ζωής:

«Κάθε αγροτική κοινότητα έχει πάντοτε τρεις ή τέσσερις κουλάκους και επιπλέον τουλάχιστον μισή ντουζίνα μικρότερες βδέλλες του ίδιου είδους. Δε χρειάζεται ούτε ιδιαίτερα προσόντα να διαθέτουν ούτε να δουλεύουν σκληρά, μόνο να έχουν γρήγορες αντιδρά-

σεις ώστε να χρησιμοποιούν για το δικό τους συμφέρον τις ανάγκες, τις έγνοιες, την αθλιότητα και τη δυστυχία των άλλων. (...) Το κύριο χαρακτηριστικό της τάξης αυτής είναι η σκληρή και αταλάντευτη ωμότητα ενός εντελώς απαίδευτου ανθρώπου που πορεύθηκε από τη φτώχεια προς τον πλούτο και έφτασε στο σημείο να πιστεύει ότι η απόκτηση χρημάτων, με οποιαδήποτε μέσα, είναι ο μοναδικός σκοπός στον οποίο ένας λογικός άνθρωπος μπορεί να αφοσιωθεί.»[33]

Και ο Αμερικανός Έμ. Τζ. Ντίλον, που γνωρίζει σε βάθος την παλιά Ρωσία, γράφει:

«Απ' όλα τα ανθρωπόμορφα τέρατα που συνάντησα ποτέ στα ταξίδια μου, δεν μπορώ να θυμηθώ ένα που να ήταν τόσο κακό και απεχθές όσο ο Ρώσος κουλάκος.»[34]

Τα κολχόζ ξεπερνούν τους κουλάκους

Αν οι κουλάκοι, που αντιπροσωπεύουν ήδη το 5% του αγροτικού πληθυσμού, κατορθώσουν να διευρύνουν την οικονομική τους βάση και να επιβληθούν οριστικά ως κυρίαρχη δύναμη στην ύπαιθρο, η σοσιαλιστική εξουσία των πόλεων δε θα μπορέσει ν' αντέξει την πολιορκία των αστικών αυτών δυνάμεων. Η ΕΣΣΔ παραμένει κατά 82% αγροτική χώρα. Αν το Κόμμα των μπολσεβίκων δεν είναι πια σε θέση να εξασφαλίσει τον ανεφοδιασμό των εργατών σε σχετικά χαμηλές τιμές, θα απειληθούν τα ίδια τα θεμέλια της εξουσίας της εργατικής τάξης.

Από εδώ απορρέει και η αναγκαιότητα να επιταχυνθεί η κολεκτιβοποίηση ορισμένων τομέων της υπαίθρου, έτσι ώστε να αυξηθεί, σε σοσιαλιστική βάση, η παραγωγή εμπορεύσιμων σιτηρών. Η διατήρηση σχετικά χαμηλών τιμών στην αγορά σιτηρών είναι ουσιαστική για την επιτυχία της ταχείας εκβιομηχάνισης. Μια ανερχόμενη αστική τάξη του χωριού δε θα δεχτεί ποτέ μια τέτοια πολιτική. Μόνο οι φτωχοί και μέσοι αγρότες, ενωμένοι σε συνεταιρισμούς, μπορούν να την υποστηρίξουν. Η εκβιομηχάνιση θα επιτρέψει παράλληλα τον εκσυγχρονισμό της υπαίθρου, την αύξηση της παραγωγικότητάς της, τη βελτίωση του πολιτιστικού της επιπέδου. Πρέπει να παραχθούν τρακτέρ, φορτηγά, θεριστικές μηχανές για ν' αποκτήσει μια στέρεη υλική υποδομή ο σοσιαλισμός στην ύπαιθρο. Για να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί,

είναι επιτακτική ανάγκη να επιταχυνθεί ο ρυθμός της εκβιομηχάνισης.

Την 1η Οκτώβρη του 1927, τα κολχόζ αριθμούν 286.000 αγροτικές οικογένειες. Είναι 1.008.000 την 1η Ιούνη του 1929.[35] Μέσα σε τέσσερις μήνες, από Ιούνη μέχρι Οκτώβρη, το ποσοστό των κολχόζνικων αγροτών αυξάνει από 4% σε 7,5%.[36]

Το 1929, η κολεκτιβοποιημένη γεωργία παράγει 2,20 εκατομμύρια τόνους εμπορεύσιμο στάρι, όσο και οι κουλάκοι δύο χρόνια πριν. Ο Στάλιν προβλέπει ότι τον επόμενο χρόνο θα τροφοδοτήσει τις πόλεις με 6,60 εκατομμύρια τόνους.

«Σήμερα στη χώρα μας», λέει ο Στάλιν στις 27 Δεκέμβρη του 1929, «υπάρχει αρκετή υλική βάση για να χτυπήσουμε τους κουλάκους, να τσακίσουμε την αντίστασή τους, να τους εξαλείψουμε σαν τάξη και να αντικαταστήσουμε την παραγωγή τους με την παραγωγή των κολχόζ και των σοβχόζ.»[37]

Ένα ακάθεκτο μαζικό κίνημα

Από τη στιγμή που η Κεντρική Επιτροπή του Κόμματος των μπολσεβίκων ρίχνει την ιδέα της επιτάχυνσης της κολεκτιβοποίησης, εκδηλώνεται ένα αυθόρμητο κίνημα, που υποστηρίζεται στις διάφορες περιοχές από ακτιβιστές, νεολαίους, πρώην μαχητές του Κόκκινου Στρατού και τον τοπικό μηχανισμό του Κόμματος.

Αρχές Οκτώβρη, το 7,5% του αγροτικού πληθυσμού είχε ήδη ενταχθεί στα κολχόζ και το κίνημα εντεινόταν. Το Κόμμα, που είχε δώσει τις γενικές κατευθύνσεις για την κολεκτιβοποίηση, διαπίστωνε μάλλον ένα μαζικό κίνημα, παρά το οργάνωνε.

«Το βασικό γεγονός της κοινωνικής και οικονομικής ζωής μας στην τωρινή στιγμή (...) είναι η κολοσσιαία ανάπτυξη του κολχόζνικου κινήματος», λέει ο Στάλιν στις 27 Δεκέμβρη. «Τώρα, η απαλλοτρίωση των κουλάκων γίνεται απ' τις ίδιες τις μάζες των φτωχών και μεσαίων αγροτών, που πραγματοποιούν τη γενική κολεκτιβοποίηση.»[38]

Όταν υιοθετήθηκε το πρώτο πεντάχρονο πλάνο, τον Απρίλη, το Κόμμα υπολόγιζε σε μια κολεκτιβοποίηση της τάξης του 10% των αγροτών το 1932-1933. Οπότε, τα κολχόζ θα παρήγαν το 15,5% των δημητριακών. Αυτό θα ήταν αρκετό για τον παραγκωνι-

σμό των κουλάκων.[39] Όμως τον Ιούνη, ο γραμματέας του Κόμματος στο Βόρειο Καύκασο, Αντρέγεφ, βεβαιώνει ότι 11,8% των αγροτικών οικογενειών έχουν ήδη ενταχθεί στα κολχόζ και ότι θα μπορούσαν να φτάσουν στο 22% στα τέλη του 1929.[40]

Την 1η Γενάρη του 1930, το 18,1% των αγροτικών οικογενειών ήταν μέλη κολχόζ.

Ένα μήνα αργότερα, είναι το 31,7%.[41] Η Λιν Βιόλα σημειώνει:

«Η κολεκτιβοποίηση γνωρίζει πολύ γρήγορα μια δική της δυναμική, που οφείλεται ουσιαστικά στην πρωτοβουλία των στελεχών της υπαίθρου. Το κέντρο διέτρεχε τον κίνδυνο να χάσει τον έλεγχο του κινήματος.»[42]

Οι στόχοι που είχε βάλει η Κεντρική Επιτροπή με την απόφασή της στις 5 Γενάρη του 1930 επαναπροσδιορίζονται, προς τα πάνω, σε μεγάλο βαθμό από τις επαρχιακές επιτροπές. Στη συνέχεια, οι περιφερειακές επιτροπές υπερθεματίζουν και ανεβάζουν εκπληκτικά τους ρυθμούς. Το Γενάρη του 1930, οι περιοχές του Ουράλη, του Κάτω Βόλγα και του Μέσου Βόλγα καταγράφουν ήδη αριθμούς κολεκτιβοποίησης που κυμαίνονται από 39% ως 56%. Αρκετές περιοχές υιοθετούν ένα πρόγραμμα γενικής κολεκτιβοποίησης σε ένα χρόνο ή και σε μερικούς μήνες.[43] Ένας σύγχρονος Σοβιετικός σχολιαστής γράφει:

«Αν το κέντρο κάνει λόγο για ένταξη του 15% των οικογενειών στα κολχόζ, η επαρχία ανεβάζει το ποσοστό στο 25%, το όκρουγκ στο 40% και η περιφέρεια στο 60%.»[44]

Το όκρουγκ ήταν μια διοικητική υποδιαίρεση που καταργήθηκε το 1930. Στην αρχή εκείνης της χρονιάς υπήρχαν 13 επαρχίες διαιρεμένες σε 207 όκρουγκ, υποδιαιρεμένα σε 2.811 περιφέρειες και 71.780 σοβιέτ χωριού.

Ο πόλεμος ενάντια στον κουλάκο

Αυτός ο ιλιγγιώδης αγώνας δρόμου προς την κολεκτιβοποίηση συνοδεύεται από ένα κίνημα «αποκουλακοποίησης»: η γη των κουλάκων απαλλοτριώνεται και, σε μερικές περιπτώσεις, οι ίδιοι εξορίζονται. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για μια νέα φάση του προαιώνιου, λυσσαλέου αγώνα ανάμεσα στους φτωχούς και τους πλούσιους αγρότες. Αιώνες τώρα, οι φτωχοί γνώριζαν συστηματι-

κά την ήττα και τη συντριβή όταν, από απελπισία, τολμούσαν να αγανακτήσουν και να εξεγερθούν. Τη φορά αυτή όμως, έχουν, για πρώτη φορά, το επίσημο κράτος με το μέρος τους. Ένας φοιτητής, εργαζόμενος σε κολχόζ, λέει το 1930 στον Αμερικανό Χίντους:

«Ήταν και είναι ακόμα πόλεμος. Ο κουλάκος πρέπει να παραμεριστεί από το δρόμο μας τόσο ολοκληρωτικά όσο ένας εχθρός στο μέτωπο. Είναι ο εχθρός στο μέτωπο. Είναι ο εχθρός του κολχόζ.»[45] Ο Πρεομπραζένσκι, που είχε υποστηρίξει σε βάθος τον Τρότσκι, στηρίζει τώρα με ενθουσιασμό τη μάχη για την κολεκτιβοποίηση.

«Οι εργαζόμενες μάζες της υπαίθρου υπήρξαν επί αιώνες θύματα εκμετάλλευσης. Τώρα, έπειτα από μια μεγάλη σειρά αιματηρές ήττες που άρχισαν με τις εξεγέρσεις του μεσαίωνα, για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας, το ισχυρό κίνημά τους έχει μια πιθανότητα νίκης.»[46]

Ο ριζοσπαστισμός στην ύπαιθρο εντείνεται επίσης από την κινητοποίηση και τον αναβρασμό που επικρατούν σε όλη τη χώρα εν όψει της εκβιομηχάνισης.

Ο ουσιαστικός ρόλος των πιο καταπιεσμένων μαζών

Αναρίθμητα αντικομμουνιστικά βιβλία μας μαθαίνουν ότι η κολεκτιβοποίηση «επιβλήθηκε» από την ηγεσία του Κόμματος και από τον Στάλιν και πραγματοποιήθηκε κάτω από συνθήκες τρομοκρατίας. Πρόκειται για προφανή διαστρέβλωση της αλήθειας. Τα βίαια επεισόδια της κολεκτιβοποίησης υποκινήθηκαν ουσιαστικά από τις πιο καταπιεσμένες μάζες της αγροτιάς, που δεν έβλεπαν άλλη διέξοδο εκτός από την κολεκτιβοποίηση. Ένας αγρότης από την Περιοχή της Μαύρης Γης δηλώνει:

«Έζησα όλη μου τη ζωή ανάμεσα στους εργάτες γης. Η Οκτωβριανή Επανάσταση μου έδωσε γη, χρόνο με το χρόνο μου χορηγήθηκαν πιστώσεις, αγόρασα ένα κακό άλογο, δεν μπορώ να οργώσω τη γη, τα παιδιά μου είναι σε άθλια κατάσταση και πεινάνε, με λίγα λόγια, δεν κατορθώνω να βελτιώσω το αγρόκτημά μου, παρά τη βοήθεια των σοβιετικών αρχών. Πιστεύω πως μία μόνο διέξοδος υπάρχει: να μπω κι εγώ σε μια φάλαγγα τρακτέρ και να βοηθήσω το κίνημα.»[47]

Η Λιν Βιόλα γράφει:

«Η κολεκτιβοποίηση, αν και προτάθηκε και στηρίχτηκε από το κέντρο, συγκεκριμενοποιήθηκε, σε μεγάλο βαθμό, μέσα από μια σειρά ειδικών πολιτικών μέτρων, που προσπαθούσαν να ανταποκριθούν στις ατέλειωτες πρωτοβουλίες των οργάνων του Κόμματος και της κυβέρνησης σε επαρχιακό και περιφερειακό επίπεδο. Η κολεκτιβοποίηση και η συνεταιριστική γεωργία διαμορφώθηκαν μάλλον από τη δραστηριότητα απείθαρχων και αναρμόδιων ανώτερων υπαλλήλων της υπαίθρου, τους πειραματισμούς των υπεύθυνων των συνεταιριστικών αγροκτημάτων, που έπρεπε να τα βγάλουν πέρα, και την πραγματικότητα της καθυστερημένης υπαίθρου, παρά από τον Στάλιν και τις κεντρικές υπηρεσίες.»[48]

Η Λιν Βιόλα δικαίως υπογραμμίζει τη δυναμική της ίδιας της βάσης. Όμως, ερμηνεύει τα γεγονότα μονόπλευρα. Δυσκολεύεται να αντιληφθεί τη γενική γραμμή, που εφαρμόστηκε με συνέπεια από τον Στάλιν και το Κόμμα των μπολσεβίκων. Το Κόμμα επεξεργάστηκε τις γενικές κατευθύνσεις, και στη συνέχεια άφησε τη βάση και τα ενδιάμεσα στελέχη να πειραματιστούν. Το υλικό αυτό χρησίμευε τότε στην επεξεργασία νέων γενικών κατευθύνσεων, διορθωτικών κινήσεων, αναπροσαρμογών.

Η Λιν Βιόλα συνεχίζει:

«Το κράτος διεύθυνε με εγκυκλίους και διατάγματα, αλλά δε διέθετε ούτε την οργανωτική υποδομή ούτε το προσωπικό για να επιβάλει τη γραμμή του ή να εξασφαλίσει την ορθή εφαρμογή της πολιτικής του ως προς τη διαχείριση των υποθέσεων της υπαίθρου. Οι ρίζες του σταλινικού συστήματος στην ύπαιθρο δε βρίσκονται στην εξάπλωση των κρατικών ελέγχων, αλλά στην ίδια την απουσία τέτοιων ελέγχων και ενός καλά οργανωμένου διοικητικού συστήματος, πράγμα που, απ' την άλλη, είχε ως αποτέλεσμα να γίνει η καταστολή ο βασικός μοχλός της εξουσίας στην ύπαιθρο.»[49]

Το συμπέρασμα αυτό, που απορρέει από μια προσεκτική παρατήρηση της πραγματικής πορείας της κολεκτιβοποίησης, μας επιτρέπει να κάνουμε δύο επισημάνσεις.

Η θέση περί «κομμουνιστικού ολοκληρωτισμού» που ασκήθηκε από μια «πανταχού παρούσα γραφειοκρατία του Κόμματος» δεν έχει καμιά σχέση με την πραγματική μορφή άσκησης της σοβιετικής εξουσίας επί Στάλιν. Πρόκειται για μια διατύπωση μέσω της οποίας η αστική τάξη ξερνάει απλά το τυφλό μίσος της ενάντια στον υπαρ-

κτό σοσιαλισμό. Την περίοδο 1929-1933, το σοβιετικό κράτος δεν είχε ούτε τα τεχνικά μέσα ούτε το απαραίτητο ειδικευμένο προσωπικό ούτε αρκετό κομμουνιστικό στελεχικό δυναμικό για να διευθύνει με σχεδιασμένο και μεθοδευμένο τρόπο την κολεκτιβοποίηση. Το να περιγράφεται ως πανίσχυρο και ολοκληρωτικό κράτος είναι παράλογο.

Στην ύπαιθρο, η κολεκτιβοποίηση προωθήθηκε ουσιαστικά από τους πιο καταπιεσμένους αγρότες. Το Κόμμα προετοίμασε και εισηγήθηκε την κολεκτιβοποίηση, κομμουνιστές των πόλεων την πλαισίωσαν, όμως αυτή η γιγαντιαία ανατροπή των αγροτικών συνηθειών δεν ήταν δυνατό να πετύχει παρά μόνο αν οι πιο καταπιεσμένοι αγρότες ήταν πεισμένοι για την αναγκαιότητά της. Η κρίση της Λιν Βιόλα σύμφωνα με την οποία «η καταστολή είχε γίνει ο βασικός μοχλός της εξουσίας στην ύπαιθρο» δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Ο βασικός μοχλός ήταν η κινητοποίηση, η συνειδητοποίηση, η κατάρτιση, η οργάνωση της βασικής μάζας της αγροτιάς. Αλλά αυτό το δημιουργικό έργο απαιτούσε, πράγματι, «καταστολή», δηλαδή πραγματοποιήθηκε και δε θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί διαφορετικά παρά μόνο μέσα από βίαιους ταξικούς αγώνες ενάντια στους ανθρώπους και τις συνήθειες της παλιάς τάξης πραγμάτων.

Όλοι οι αντικομμουνιστές βεβαιώνουν ότι ο Στάλιν ήταν ο εκπρόσωπος της πανίσχυρης γραφειοκρατίας που έπνιγε τη βάση. Η αλήθεια είναι εντελώς διαφορετική. Για να εφαρμόσει την επαναστατική γραμμή της, η μπολσεβίκικη ηγεσία αναγκάστηκε συχνά να επικαλεστεί τις επαναστατικές δυνάμεις της βάσης, προκειμένου να βραχυκυκλώσει ορισμένα τμήματα του γραφειοκρατικού μηχανισμού. Η Βιόλα το αναγνωρίζει: «Η επανάσταση δεν πραγματοποιήθηκε μέσα από συνηθισμένα διοικητικά κανάλια. Αντίθετα, το κράτος απευθυνόταν άμεσα στην κομματική βάση και στους τομείς-κλειδιά της εργατικής τάξης, με σκοπό να παρακάμψει τους ανώτερους υπαλλήλους της υπαίθρου. Η μαζική πρόσληψη εργατών και στελεχών από τα αστικά κέντρα, καθώς και η παράκαμψη της γραφειοκρατίας στόχευαν στην πραγματοποίηση νέων πολιτικών ανοιγμάτων, προκειμένου να μπουν τα θεμέλια ενός νέου συστήματος.»[50]

Η ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ ΤΗΣ ΚΟΛΕΚΤΙΒΟΠΟΙΗΣΗΣ

Πώς αντέδρασαν ο Στάλιν και η ηγεσία του Κόμματος των μπολσεβίκων στο αυθόρμητο και ορμητικό ρεύμα της κολεκτιβοποίησης και της «αποκουλακοποίησης»;

Προσπάθησαν ουσιαστικά να κατευθύνουν πολιτικά και πρακτικά, να βάλουν σε τάξη και να επαναπροσδιορίσουν το κίνημα που προχωρούσε.

Η ηγεσία του Κόμματος έκανε ό,τι περνούσε από το χέρι της, ώστε η μεγάλη επανάσταση της κολεκτιβοποίησης να διεξαχθεί κάτω από τις ιδανικότερες συνθήκες και με το λιγότερο κόστος. Αλλά δεν μπορούσε να εμποδίσει το ξέσπασμα των βαθιών ανταγωνισμών ούτε να «υπερπηδήσει» τις συνθήκες καθυστέρησης που επικρατούσαν στην ύπαιθρο.

Ο κομματικός μηχανισμός στην ύπαιθρο

Για να κατανοήσουμε την πολιτική του Κόμματος των μπολσεβίκων κατά τη διάρκεια της κολεκτιβοποίησης, είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ότι στο κατώφλι του 1930, ο κομματικός και ο κυβερνητικός μηχανισμός της υπαίθρου παρέμεναν εξαιρετικά αδύναμοι – το αντίθετο ακριβώς από την «τρομερή ολοκληρωτική μηχανή» που φαντάστηκαν οι εχθροί του κομμουνισμού. Η αδυναμία του κομμουνιστικού μηχανισμού ήταν μια από τις συνθήκες που επέτρεψαν στους κουλάκους να εξαπολύσουν όλες τους τις δυνάμεις σε ένα λυσσαλέο αγώνα κατά της νέας κοινωνίας.

Την 1η Γενάρη του 1930, σε ένα σύνολο αγροτικού πληθυσμού περίπου 120 εκατομμυρίων, οι κομμουνιστές υπολογίζονται σε 339.000! Είκοσι οκτώ κομμουνιστές για μια περιοχή 10.000 κατοίκων.[51] Κομματικές οργανώσεις δεν υπάρχουν παρά μόνο στα 23.458 από τα 70.849 σοβιέτ χωριού και, σύμφωνα με το γραμματέα της περιοχής του Κεντρικού Βόλγα, Χαταγέβιτς, ορισμένα σοβιέτ χωριού είναι «κεντρικά πρακτορεία των κουλάκων».[52] Οι παλιοί κουλάκοι και οι παλιοί αξιωματούχοι του τσάρου, που γνωρίζουν καλύτερα πώς κινούνται τα νήματα του δημόσιου βίου, έχουν διεισδύ-

σει σε μεγάλο βαθμό στο Κόμμα. Τον κομματικό πυρήνα συγκροτούν νέοι αγρότες που έχουν πολεμήσει μέσα από τις τάξεις του Κόκκινου Στρατού στον εμφύλιο πόλεμο. Η πολιτική αυτή εμπειρία έχει διαμορφώσει τον τρόπο με τον οποίο βλέπουν και ενεργούν. Έχουν μάθει να διοικούν και μόλις που γνωρίζουν τι σημαίνει πολιτική διαπαιδαγώγηση και κινητοποίηση.

«Η δομή του διοικητικού μηχανισμού της υπαίθρου ήταν βαριά, οι κατευθυντήριες γραμμές συγκεχυμένες, η οροθέτηση των αρμοδιοτήτων και των καθηκόντων αόριστη και ελάχιστα προσδιορισμένη. Κατά συνέπεια, κατά την εφαρμογή της αγροτικής πολιτικής, συχνά η κατάσταση έκλινε είτε προς την ακραία αδράνεια, είτε προς το εμφυλιοπολεμικό είδος κινητοποίησης.»[53] Με αυτό λοιπόν το μηχανισμό, που συχνά σαμποτάριζε ή παραποιούσε τις οδηγίες της Κεντρικής Επιτροπής, έπρεπε να δοθεί η μάχη ενάντια στους κουλάκους και στην παλιά κοινωνία.

«Στην ουσία», λέει ο Καγκάνοβιτς στις 20 Γενάρη του 1930, «χρειάζεται να δημιουργήσουμε στην ύπαιθρο μια κομματική οργάνωση, ικανή να διευθύνει το μεγάλο κίνημα για την κολεκτιβοποίηση.»[54]

Έκτακτα οργανωτικά μέτρα

Αντιμέτωπη με το ριζοσπαστισμό της βάσης, με ένα ορμητικό κύμα άναρχης κολεκτιβοποίησης, η ηγεσία του Κόμματος προσπαθεί πρώτα απ' όλα να πάρει πραγματικά στα χέρια της τον έλεγχο της κατάστασης.

Με δεδομένη την αδυναμία και τη λιγοστή αξιοπιστία του κομματικού μηχανισμού στην ύπαιθρο, η Κεντρική Επιτροπή παίρνει αρκετά έκτακτα οργανωτικά μέτρα.

Πρώτα σε κεντρικό επίπεδο.

Από τα μέσα Φλεβάρη του 1930, ένα μέρος των μελών της Κεντρικής Επιτροπής, συγκεκριμένα οι Ορτζονικίτζε, Καγκάνοβιτς και Γιάκοβλεφ, στέλνονται στην ύπαιθρο για να πραγματοποιήσουν επιτόπιες έρευνες.

Έπειτα, τρεις σημαντικές εθνικές συνελεύσεις θα συγκληθούν, υπό την αιγίδα της Κεντρικής Επιτροπής, για να συγκεντρωθούν οι εμπειρίες που αποκτήθηκαν. Η εθνική συνέλευση στις 11 Φλεβάρη

είναι αφιερωμένη στα προβλήματα της κολεκτιβοποίησης στις περιοχές των εθνικών μειονοτήτων, και στις 21 Φλεβάρη ασχολείται με τις περιοχές που είναι ανεπαρκείς σε δημητριακά προϊόντα. Στις 24 Φλεβάρη, πραγματοποιείται μια εθνική διάσκεψη για να αναλυθούν τα σφάλματα και οι υπερβολές που έγιναν στη διάρκεια της κολεκτιβοποίησης.

Έπειτα στο επίπεδο της βάσης, της υπαίθρου.

Κινητοποιούνται 250.000 κομμουνιστές στις πόλεις, προκειμένου να μεταβούν στην επαρχία και να προσφέρουν τη βοήθειά τους στη διάρκεια της κολεκτιβοποίησης.

Οι αγωνιστές αυτοί παίρνουν εντολές από ένα «γενικό επιτελείο» για την κολεκτιβοποίηση, που δημιουργήθηκε ειδικά στο επίπεδο του όκρουγκ και της περιφέρειας. Τα «επιτελεία» αυτά υποστηρίζονται από αρμόδια στελέχη της Επαρχιακής Επιτροπής ή της Κεντρικής Επιτροπής.[55] Έτσι, στο όκρουγκ του Ταμπόφ, οι απεσταλμένοι παρακολουθούν διαλέξεις και κύκλους μαθημάτων μικρής διάρκειας σε επίπεδο όκρουγκ κι έπειτα σε περιφερειακό επίπεδο, προτού πάνε επιτόπου. Σύμφωνα με τις οδηγίες που παίρνουν, πρέπει «να ακολουθήσουν τις μεθόδους της δουλειάς με τις μάζες»: να πείσουν πρώτα τους κατά τόπους ακτιβιστές, το σοβιέτ του χωριού και τις συνελεύσεις των φτωχών αγροτών, έπειτα μικρές μικτές ομάδες φτωχών και μεσαίων αγροτών και, τελικά, να οργανώσουν μια γενική συνέλευση του χωριού, αποκλείοντας από αυτή τους κουλάκους. Στις οδηγίες που παίρνουν, μεταξύ άλλων αναφέρεται επίσης ρητά ότι «δε θα πρέπει να ασκούνται διοικητικές πιέσεις, προκειμένου να ωθηθούν οι μεσαίοι αγρότες να ενταχθούν στο κολχόζ».[56]

Στο ίδιο αυτό όκρουγκ του Ταμπόφ, οργανώνονται, στη διάρκεια του χειμώνα του 1929-1930, διαλέξεις και σεμινάρια 2-10 ημερών, που απευθύνονται σε 10.000 αγρότες, γυναίκες των κολχόζ, φτωχούς αγρότες και προέδρους σοβιέτ.

Τις πρώτες εβδομάδες του 1930, η Ουκρανία οργανώνει 3.977 σεμινάρια μικρής διάρκειας για 275.000 αγρότες.

Το φθινόπωρο του 1929, τριάντα χιλιάδες ακτιβιστές καταρτίστηκαν, τις Κυριακές, στον ελεύθερο χρόνο τους, από τον Κόκκινο Στρατό, που αναλαμβάνει μία ακόμα σειρά 100.000 ατόμων τους πρώτους μήνες του 1930. Επιπλέον, καταρτίζει ένα μεγάλο μέρος των οδηγών τρακτέρ, των ειδικών σε θέματα γεωργίας, των χειριστών μηχανημάτων κινηματογράφου και ραδιοφωνίας.[57]

Η πλειονότητα των ατόμων που έχουν έρθει από τις πόλεις εργάζεται για λίγους μήνες στην ύπαιθρο. Έτσι, το Φλεβάρη του 1930, δίνεται η εντολή κινητοποίησης 7.200 μελών των σοβιέτ των πόλεων για να εργαστούν για έναν τουλάχιστον χρόνο στην ύπαιθρο. Ωστόσο, άντρες του Κόκκινου Στρατού και βιομηχανικοί εργάτες μεταφέρονται σε μόνιμη βάση στα κολχόζ.

Το Νοέμβρη του 1929 αποφασίστηκε η περιβόητη εκστρατεία των «25.000».

Οι 25.000

Η Κεντρική Επιτροπή κάνει έκκληση για 25.000 έμπειρους εργάτες από τα μεγάλα εργοστάσια για να πάνε στην ύπαιθρο και να υποστηρίξουν την κολεκτιβοποίηση. Παρουσιάζονται πάνω από 70.000. Επιλέγονται 28.000: νέοι που είχαν πολεμήσει στον εμφύλιο, μέλη του Κόμματος και της Κομσομόλ.

Οι εργάτες αυτοί έχουν συνείδηση του ηγετικού ρόλου της εργατικής τάξης στο σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της υπαίθρου. Η Λιν Βιόλα γράφει:

«Έβλεπαν στην επανάσταση του Στάλιν ένα μέσο για ν' αποσπάσουν την τελική νίκη του σοσιαλισμού, έπειτα από χρόνια πολέμου, κακουχιών και στερήσεων. Έβλεπαν την επανάσταση σαν λύση στα προβλήματα της καθυστέρησης, της χρόνιας έλλειψης τροφίμων και του καπιταλιστικού κλοιού.»[58]

Πριν ξεκινήσουν, τους εξηγούν ότι είναι τα μάτια και τ' αυτιά της Κεντρικής Επιτροπής: χάρη στην παρουσία τους στην πρώτη γραμμή, η ηγεσία ελπίζει ν' αποκτήσει εμπεριστατωμένη γνώση των ανακατατάξεων στην ύπαιθρο και των προβλημάτων της κολεκτιβοποίησης. Τους παραγγέλλουν επίσης να μεταδώσουν στους αγρότες την οργανωτική εμπειρία που απέκτησαν ως βιομηχανικοί εργάτες: η παμπάλαια συνήθεια της ατομικής εργασίας αποτελεί σοβαρό εμπόδιο στη συλλογική εκμετάλλευση της γης. Τέλος, τους λένε ότι ίσως χρειαστεί να κρίνουν τα στελέχη του Κόμματος ως προς την ιδιότητά τους σαν κομμουνιστές και, αν είναι απαραίτητο, να εκκαθαρίσουν το Κόμμα από τα ξένα και ανεπιθύμητα στοιχεία.

Μέσα στο Γενάρη του 1930, οι 25.000 φτάνουν στο μέτωπο της

κολεκτιβοποίησης. Η λεπτομερής ανάλυση των δραστηριοτήτων τους και του ρόλου που έπαιξαν μας επιτρέπει να αποκτήσουμε μια ρεαλιστική εικόνα για τη μεγάλη αυτή επαναστατική πάλη που ήταν η κολεκτιβοποίηση. Οι εργάτες αυτοί είχαν συστηματική αλληλογραφία με το εργοστάσιο και το συνδικάτο τους, και αυτά τα γράμματα μας επιτρέπουν να γνωρίζουμε με ακρίβεια τι γινόταν στα χωριά.

Οι 25.000 κατά της γραφειοκρατίας

Κατ' αρχήν, με το που φτάνουν, οι 25.000 έχουν να δώσουν την άχαρη μάχη κατά της γραφειοκρατίας του τοπικού μηχανισμού και των υπερβολών που έγιναν στη διάρκεια της κολεκτιβοποίησης.

Η Λιν Βιόλα γράφει:

«Όποια κι αν ήταν η τοποθέτησή τους, οι 25.000 ασκούσαν ομόφωνα την ίδια κριτική για τη συμπεριφορά των οργάνων της περιφέρειας κατά την κολεκτιβοποίηση. Διαβεβαίωναν ότι τα όργανα αυτά έφεραν την ευθύνη για το κυνήγι των υψηλότερων ποσοστών στην υπόθεση της κολεκτιβοποίησης.»[59]

Ο Ζαχάροφ, ένας από τους 25.000, γράφει ότι καμιά προετοιμασία δεν είχε γίνει ανάμεσα στους αγρότες, που, κατά συνέπεια, δεν ήταν καθόλου έτοιμοι για την κολεκτιβοποίηση.[60] Πολλοί παραπονούνται για τις παράνομες ενέργειες και τη βαναυσότητα των τοπικών στελεχών. Η Μακόφσκαγια τα βάζει με τη «γραφειοκρατική στάση των στελεχών απέναντι στους αγρότες» και λέει ότι τα κρατικά στελέχη μιλούν για την κολεκτιβοποίηση «με το περίστροφο στο χέρι».[61] Ο Μπαρισόφ βεβαιώνει ότι πολλοί μεσαίοι αγρότες «αποκουλακοποιήθηκαν». Ο Ναούμοφ τάσσεται στο πλευρό των αγροτών στον αγώνα τους κατά των στελεχών του Κόμματος που «ιδιοποιήθηκαν τις απαλλοτριωμένες περιουσίες των κουλάκων».

Η Λιν Βιόλα συμπεραίνει:

«Οι 25.000 έβλεπαν τα κρατικά στελέχη της υπαίθρου σαν ανθρώπους τραχείς, απείθαρχους, συχνά διεφθαρμένους και, σε αρκετές περιπτώσεις, σαν αντιπρόσωπους των εχθρικών τάξεων.»[62]

Με την αντίταξή τους στους γραφειοκράτες και στις υπερβολές τους, κατορθώνουν να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των αγροτικών μαζών.[63]

Όλα αυτά αξίζει να υπογραμμιστούν, αφού οι εργάτες αυτοί ήταν, κατά κάποιο τρόπο, οι απεσταλμένοι του Στάλιν. Αυτοί ακριβώς οι «σταλινικοί» είναι που πολέμησαν με συνέπεια τη γραφειοκρατία και τις υπερβολές και υπερασπίστηκαν μια σωστή γραμμή κολεκτιβοποίησης.

Οι 25.000 κατά των κουλάκων

Έπειτα, οι 25.000 έπαιξαν πρωτεύοντα ρόλο στον αγώνα κατά των κουλάκων.

Χρειάστηκε, πρώτα απ' όλα, να αντιμετωπίσουν το τρομερό όπλο των ψευδών διαδόσεων και των συκοφαντιών, το λεγόμενο «αγκίτ-προπ των κουλάκων». Η αναλφάβητη αγροτική μάζα, που ζούσε σε συνθήκες βαρβαρότητας και επηρεαζόταν από τους παπάδες, μπορούσε εύκολα να χειραγωγηθεί. Ο παπάς ισχυριζόταν ότι είχε έρθει η βασιλεία του Αντίχριστου. Ο κουλάκος πρόσθετε ότι όποιος έμπαινε στο κολχόζ έκλεινε συμφωνία με τον Αντίχριστο.[64]

Ανάμεσα στους 25.000, πολλοί ήταν εκείνοι που δέχτηκαν επιθέσεις και κακοποιήθηκαν. Δεκάδες δολοφονήθηκαν, με τουφέκι ή με τσεκούρι, από τους κουλάκους.

Οι 25.000 και η οργάνωση της αγροτικής παραγωγής

Η ουσιαστική όμως προσφορά των 25.000 στην ύπαιθρο ήταν ότι εισήγαγαν ένα εντελώς νέο σύστημα οργάνωσης της παραγωγής, ένα νέο τρόπο ζωής και εργασίας.

Οι φτωχοί αγρότες, που βρίσκονταν στην πρώτη γραμμή του αγώνα για την κολεκτιβοποίηση, δεν είχαν την παραμικρή ιδέα για την οργάνωση της συλλογικής παραγωγής. Μισούσαν την εκμετάλλευση και, για το λόγο αυτό, ήταν σταθεροί σύμμαχοι της εργατικής τάξης. Όμως, ως ατομικοί παραγωγοί, δεν ήταν σε θέση να δημιουργήσουν ένα νέο τρόπο παραγωγής: κι αυτός είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους είναι απαραίτητη η δικτατορία του προλεταριάτου. Η δικτατορία του προλεταριάτου εκφραζόταν συγκεκριμένα μέσα από την οργανωτική και ιδεολογική καθοδήγηση

των φτωχών και μεσαίων αγροτών από την εργατική τάξη και το Κομμουνιστικό Κόμμα.

Οι εργάτες καθιέρωσαν το συγκεκριμένο ωράριο εργασίας, με πρωινό προσκλητήριο. Επινόησαν συστήματα πληρωμής «με το κομμάτι» και μισθολογικά κλιμάκια. Παντού, χρειάστηκε να βάλουν τάξη και πειθαρχία. Συχνά, ένα κολχόζ δεν ήξερε καν μέχρι πού εκτείνονταν τα όριά του. Δεν είχε γίνει απογραφή των μηχανημάτων, των εργαλείων, των ανταλλακτικών. Δε γινόταν συντήρηση στις μηχανές. Δεν υπήρχαν στάβλοι ούτε αποθέματα σανού. Οι εργάτες καθιέρωσαν συνελεύσεις παραγωγής, όπου οι αγρότες των κολχόζ αντάλλασσαν τις πρακτικές τους εμπειρίες, οργάνωναν τη σοσιαλιστική άμιλλα ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες παραγωγής, καθιέρωσαν δικαστήρια εργασίας, όπου εκδικάζονταν οι παραβάσεις των κανονισμών και τα λάθη από αμέλεια.

Οι 25.000 εργάτες ενσάρκωναν επίσης την υποστήριξη του προλεταριάτου στην κολχόζνικη αγροτιά. Με αιτήσεις των «δικών τους» εργατών, τα εργοστάσια έστελναν γεωργικά εργαλεία, ανταλλακτικά, γεννήτριες, βιβλία, εφημερίδες και άλλα πράγματα που δεν υπήρχαν στην ύπαιθρο. Ομάδες εργαζομένων έρχονταν από την πόλη για να κάνουν ορισμένες τεχνικές εργασίες ή επισκευές, για να βοηθήσουν στη συγκομιδή.

Ο εργάτης έγινε και δάσκαλος. Μετέφερε τεχνικές γνώσεις. Συχνά, έκανε τα λογιστικά εκπαιδεύοντας ταυτόχρονα, στην πράξη, νέους λογιστές. Παρέδιδε στοιχειώδεις γνώσεις πολιτικής και γεωργίας. Καμιά φορά, ασχολιόταν με την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού.

Η συμβολή των 25.000 στην κολεκτιβοποίηση ήταν τεράστια. Στη δεκαετία του '20, «φτώχεια, αναλφαβητισμός και χρόνια προδιάθεση στον περιοδικό λιμό χαρακτήριζαν σε μεγάλο βαθμό την κατάσταση στην ύπαιθρο».[65] Οι 25.000 βοήθησαν στην επεξεργασία της οργανωτικής υποδομής της σοσιαλιστικής γεωργίας για το επόμενο τέταρτο του αιώνα. Η Λ.Βιόλα γράφει: «Ένα νέο σύστημα αγροτικής παραγωγής καθιερώθηκε, και, παρ' όλο που είχε κι αυτό τα προβλήματά του, έβαλε τέλος στις περιοδικές κρίσεις που χαρακτήριζαν τις εμπορικές σχέσεις που υπήρχαν πριν ανάμεσα στην ύπαιθρο και τις πόλεις.»[66]

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΟΛΕΚΤΙΒΟΠΟΙΗΣΗΣ

Παράλληλα με όλες αυτές τις οργανωτικές διευθετήσεις, η Κεντρική Επιτροπή επεξεργάστηκε πολιτικά μέτρα και οδηγίες για να κατευθύνει την κολεκτιβοποίηση.

Είναι κατ' αρχήν σημαντικό να σημειωθεί ότι έντονες και εκτενείς συζητήσεις έγιναν μέσα στο Κόμμα για την ταχύτητα και την έκταση της κολεκτιβοποίησης.

Τον Οκτώβρη του 1929, στο όκρουγκ του Χόπερ, στην περιοχή του Κάτω Βόλγα, όπου τον Ιούνη είχαν καταγραφεί 2,2% κολεκτιβοποιημένων οικογενειών, το ποσοστό αυτό υπολογιζόταν ήδη σε 55%. Μια επιτροπή του Κολχοζτσέντρ (της Ένωσης των κολχόζ), που ανησυχούσε για την ταχύτητα και την έκταση της κολεκτιβοποίησης, στάλθηκε για να ερευνήσει. Ο Μπαράνοφ, αντιπρόεδρός της, δήλωσε:

«Οι τοπικές αρχές ενεργούν σύμφωνα με ένα σύστημα "εργασίας κρούσης" και προσεγγίζοντας το όλο θέμα με τη μορφή "εκστρατείας". Το σύνθημα είναι: όσο περισσότεροι, τόσο το καλύτερο. Οι οδηγίες μεταμορφώνονται καμιά φορά στο σλόγκαν: όσοι δεν εντάσσονται στο κολχόζ, είναι εχθροί της σοβιετικής εξουσίας. Δεν έγινε διαφώτιση στις μάζες. Σε ορισμένες περιπτώσεις, δόθηκαν απατηλές υποσχέσεις για τρακτέρ και πιστώσεις: Θα τα έχετε όλα, ενταχθείτε στο κολχόζ.»[67]

Αντίθετα, ο Σεμπολντάγεφ, γραμματέας του Κόμματος της περιοχής του Κάτω Βόλγα, υποστήριξε μέσα από την *Πράβντα* τη γρήγορη εξάπλωση της κολεκτιβοποίησης στο Χόπερ. Χαιρέτισε «τον τεράστιο ζήλο και ενθουσιασμό των συνεταιριστικών καλλιεργητών». Μόνο 5% με 10% των χωρικών αντιτάσσονται στην κολεκτιβοποίηση, βεβαιώνει. Αυτή συνιστά «ένα μεγάλο μαζικό κίνημα που ξεπερνάει κατά πολύ το πλαίσιο των γνώσεών μας για τη δουλειά της κολεκτιβοποίησης».[68]

Αντιφατικές γνώμες υπήρχαν σε όλες τις μονάδες, ακόμα και σε αυτήν την «πρωτοποριακή» μονάδα του Χόπερ. Στις 2 Νοέμβρη του 1929, η εφημερίδα *Κράσνιι Χόπερ* έγραφε με ενθουσιασμό για τις συνεταιριστικές καλλιέργειες και το σχηματισμό νέων κολχόζ. Όμως, στο ίδιο φύλλο, ένα άρθρο προειδοποιούσε για τον κίνδυνο

μιας εσπευσμένης κολεκτιβοποίησης και κατά των απειλών προκειμένου να αναγκαστούν οι φτωχοί αγρότες να προσχωρήσουν στα κολχόζ. Ένα άλλο άρθρο βεβαίωνε ότι, σε ορισμένα μέρη, κουλάκοι είχαν σπρώξει εσπευσμένα χωριά ολόκληρα στο κολχόζ, με στόχο να υπονομεύσουν την κολεκτιβοποίηση.[69]

Στην Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής το Νοέμβρη του 1929, ο Σεμπολντάγεφ υπερασπίζεται την εμπειρία του Χόπερ με τις «φάλαγγες αλόγων» του. Ελλείψει τρακτέρ, «η απλή συνένωση και η συνάθροιση αγροκτημάτων είναι δυνατόν να αυξήσει την παραγωγικότητα της εργασίας». Δηλώνει ότι η κολεκτιβοποίηση στο Χόπερ είναι «ένα αυθόρμητο κίνημα των μαζών των φτωχών και μεσαίων αγροτών» και ότι μόνο το 10% με 12% ψήφισε κατά.

«Το Κόμμα δεν πρέπει να "φρενάρει" το κίνημα αυτό. Θα ήταν σφάλμα από πολιτική και οικονομική άποψη. Το Κόμμα πρέπει να κάνει τα πάντα, προκειμένου να τεθεί επικεφαλής του κινήματος και να το οδηγήσει σε οργανωμένα κανάλια. Την ώρα αυτή, αυτό το μαζικό κίνημα έχει ασυζητητί ξεπεράσει τις τοπικές αρχές, και εκεί φωλιάζει ο κίνδυνος της υπονόμευσης.» Ο Σεμπολντάγεφ βεβαιώνει ότι το 25% των οικογενειών έχει ήδη κολεκτιβοποιηθεί και ότι προς τα τέλη του 1930, μέσα του 1931, η κολεκτιβοποίηση θα έχει στην ουσία ολοκληρωθεί.[70]

Ο Κοσιόρ, που στην Ολομέλεια μιλάει για την κατάσταση στην Ουκρανία, μεταφέρει ότι σε δεκάδες χωριά, η κολεκτιβοποίηση «διογκώθηκε και δημιουργήθηκε τεχνητά»: ο πληθυσμός δε συμμετέχει και δεν ενημερώθηκε όπως έπρεπε. Ωστόσο, «οι πολυάριθμες επισκιάσεις δε θα πρέπει να εμποδίζουν να δει κανείς τη γενική εικόνα της κολεκτιβοποίησης».[71]

Είναι λοιπόν φανερό ότι πολλές αντιφατικές γνώμες εκφράστηκαν μέσα στο Κόμμα, όταν ξέσπασε το κίνημα για την κολεκτιβοποίηση. Οι επαναστάτες είχαν χρέος να ανακαλύψουν και να προστατεύσουν τη βούληση των πιο καταπιεσμένων μαζών, οι οποίες επιζητούσαν να απαλλαγούν από την προαιώνια κατάσταση της πολιτικής, πολιτιστικής και τεχνικής καθυστέρησης. Έπρεπε να ενθαρρυνθούν οι μάζες να προχωρήσουν στον αγώνα, ήταν ο μόνος τρόπος για να κλονιστούν και να καταρρεύσουν οι βαθιά ριζωμένες οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις. Ο δεξιός οπορτουνισμός πάσχισε να εμποδίσει, όσο ήταν δυνατόν, τις μάζες να συνει-

δητοποιηθούν μέσα στη δύσκολη και αντιφατική αυτή κατάσταση. Ωστόσο, υπήρχε επίσης ο κίνδυνος να επιταχυνθεί υπέρμετρα η κολεκτιβοποίηση, με την απόρριψη, στην πράξη, των περισσότερων οδηγιών του Κόμματος. Η τάση αυτή συσπείρωνε τόσο τους αριστεριστές, που διατηρούσαν μεθόδους κληροδοτημένες από τον εμφύλιο πόλεμο –τότε που υπήρχε η συνήθεια να «διευθύνεται» η επανάσταση– όσο και τη γραφειοκρατία, που επιζητούσε να γίνει αρεστή στην ηγεσία με «μεγάλα επιτεύγματα». Όμως, οι υπερβολές θα μπορούσαν να είναι έργο της αντεπανάστασης που επιδίωκε να βάλει σε κίνδυνο την κολεκτιβοποίηση σπρώχνοντάς τη στον παραλογισμό.

Η απόφαση του Νοέμβρη του 1929

Η απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής της 17ης Νοέμβρη του 1929, με την οποία εξαγγέλλεται η κολεκτιβοποίηση, κάνει τον απολογισμό των συζητήσεων μέσα στο Κόμμα.

Ξεκινάει με τη διαπίστωση ότι ο αριθμός αγροτικών οικογενειών που έχουν ενταχθεί στα κολχόζ αυξήθηκε από 445.000 το 1927-1928 σε 1.040.000 ένα χρόνο αργότερα. Το μερίδιο των κολχόζ στην παραγωγή εμπορευματοποιημένων δημητριακών αυξήθηκε από 4,5% σε 12,9% την ίδια περίοδο.

«Αυτή η χωρίς προηγούμενο πρόοδος της κολεκτιβοποίησης, που ξεπερνάει τις πιο αισιόδοξες προσδοκίες, μαρτυρεί το γεγονός ότι οι πραγματικές μάζες μεσαίων αγροτικών οικογενειών, πεισμένες μέσα από την πρακτική για τα πλεονεκτήματα των συνεταιριστικών μορφών καλλιέργειας, εντάχθηκαν στο κίνημα (...) Αυτό το καθοριστικό άνοιγμα στη στάση των φτωχών και μεσαίων αγροτικών μαζών απέναντι στα κολχόζ (...) σηματοδοτεί μια νέα ιστορική φάση στην οικοδόμηση του σοσιαλισμού στη χώρα μας.»[72]

Η πρόοδος αυτή της κολεκτιβοποίησης έγινε δυνατή χάρη στην εφαρμογή της γραμμής του Κόμματος για τη σοσιαλιστική οικοδόμηση στα διάφορα μέτωπα.

«Οι σημαντικές επιτυχίες του κολχόζνικου κινήματος είναι το άμεσο αποτέλεσμα της συνεπούς εφαρμογής της γενικής γραμμής του Κόμματος, που εξασφάλισε την πολύ ισχυρή ανάπτυξη της βιομηχανίας, το δυνάμωμα της ενότητας ανάμεσα στην εργατική

τάξη και τις βασικές μάζες της αγροτιάς, τη δημιουργία μιας συνεταιριστικής κοινότητας, την ενίσχυση του πολιτικού ακτιβισμού των μαζών και την αύξηση των πλουτοπαραγωγικών και πολιτιστικών πηγών του προλεταριακού κράτους.»[73]

Όχι στον οπορτουνισμό του Μπουχάριν

Η Κεντρική Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η εκπληκτική αυτή πρόοδος δε γίνεται «σε πλήρη ηρεμία», αλλά ότι πραγματοποιείται μέσα από μια πολύ σκληρή πάλη των τάξεων.

«Στην κατάσταση που βρίσκεται η χώρα μας, με κύριο χαρακτηριστικό τον καπιταλιστικό κλοιό, μπορούμε να πούμε ότι η επίταση της πάλης των τάξεων και η πεισματώδης αντίσταση των καπιταλιστικών στοιχείων στην πρόοδο του σοσιαλισμού ενισχύουν την πίεση των μικροαστικών στοιχείων πάνω στο λιγότερο σταθερό κομμάτι του Κόμματός μας. Προάγουν μια ιδεολογία υποχώρησης απέναντι στις δυσκολίες, ενθαρρύνουν την αποστασία και τις απόπειρες συμφιλίωσης με τα κουλάκικα και καπιταλιστικά στοιχεία στις πόλεις και στην ύπαιθρο. (...) Σ' αυτό οφείλεται το ότι η ομάδα του Μπουχάριν καθόλου δεν αντιλαμβάνεται την ένταση της πάλης των τάξεων. Αυτό αποτελεί επίσης τη βάση της υποτίμησης από μέρους της των δυνατοτήτων αντίστασης των κουλάκων και των νέπμαν, αυτής της αντιλενινιστικής θεωρίας, σύμφωνα με την οποία ο κουλάκος θα "ενσωματωθεί" στο σοσιαλισμό, και της αντίθεσης της ομάδας αυτής στην πολιτική της επίθεσης κατά των καπιταλιστικών στοιχείων στην ύπαιθρο.»[74]

«Οι δεξιοί δήλωναν ότι τα προγραμματισμένα ποσοστά ανάπτυξης της κολεκτιβοποίησης και της δημιουργίας των σοβχόζ ήταν εξωπραγματικά. Δήλωναν ότι έλειπαν οι υλικοτεχνικές προϋποθέσεις και ότι οι φτωχοί και μεσαίοι αγρότες δεν ήθελαν να περάσουν σε συνεταιριστικές μορφές γεωργίας. Στην πραγματικότητα, είμαστε μάρτυρες μιας τόσο ραγδαίας ανάπτυξης της κολεκτιβοποίησης και μιας τόσο ξέφρενης πορείας προς τις σοσιαλιστικές μορφές γεωργίας από την πλευρά των φτωχών και μεσαίων αγροτών, που το κολχόζνικο κίνημα έφτασε ήδη στο κρίσιμο σημείο του περάσματος προς την καθολική κολεκτιβοποίηση ολόκληρων πε-

ριφερειών (...) Οι δεξιοί οπορτουνιστές χρησιμεύουν, αντικειμενικά, ως φερέφωνα των οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων των μικροαστικών στοιχείων και των ομάδων των κουλάκων καπιταλιστών.»[75]

Η Κεντρική Επιτροπή υποδεικνύει ότι θέλουν ιδιαίτερη προσοχή οι αλλαγές των μορφών της πάλης των τάξεων: αν, προηγουμένως, οι κουλάκοι έκαναν τα πάντα προκειμένου να εμποδίσουν το ξεκίνημα του κολχόζνικου κινήματος, άλλο τόσο επιδιώκουν τώρα να το φθείρουν από τα μέσα.

«Η μεγάλη ανάπτυξη του κολχόζνικου κινήματος προέκυψε μέσα σε μια κατάσταση έντονης ταξικής πάλης στην ύπαιθρο, που κατά τα άλλα αλλάζει τις μορφές και τις μεθόδους της. Οι κουλάκοι εντείνουν τον άμεσο και φανερό αγώνα τους κατά της κολεκτιβοποίησης, φτάνοντας ως την πραγματική τρομοκρατία (δολοφονίες, εμπρησμοί και δολιοφθορές). Παράλληλα, καταφεύγουν ολοένα και περισσότερο σε μορφές αγώνα και εκμετάλλευσης συγκαλυμμένες και παράνομες, εισδύοντας στα κολχόζ και στις ηγεσίες τους ακόμα, με σκοπό να τα διαβρώσουν και να τα κάνουν να εκραγούν από μέσα.»

Αυτός είναι ο λόγος που επιβάλλεται να γίνει πολιτική δουλειά σε βάθος, ώστε να συγκροτηθεί ένας σίγουρος πυρήνας που θα μπορέσει να οδηγήσει το κολχόζ στο σοσιαλιστικό δρόμο.

«Το Κόμμα πρέπει να εξασφαλίσει την αποκρυστάλλωση ενός πυρήνα εργατών γης και φτωχών αγροτών μέσα στα κολχόζ με συνεχή και συστηματική δουλειά.»[76]

Νέες δυσκολίες, νέα καθήκοντα

Το Κόμμα δεν πρέπει να αφήσει να το συνεπάρουν οι επιτυχίες που επιτεύχθηκαν, αφού υπάρχουν «νέες δυσκολίες και ελλείψεις» που πρέπει να ξεπεραστούν. Η Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής τις απαριθμεί:

«Το χαμηλό επίπεδο της τεχνικής υποδομής των κολχόζ. Το ακατάλληλο επίπεδο οργάνωσης και η χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας στα κολχόζ. Η σοβαρή έλλειψη κολχόζνικων στελεχών και η σχεδόν ολοσχερής απουσία ειδικών που είναι απαραίτητοι. Η πολύ κακή κοινωνική σύνθεση σε μια μερίδα των κολχόζ. Το

γεγονός ότι οι μορφές διαχείρισης είναι ελάχιστα προσαρμοσμένες στην έκταση του κολχόζνικου κινήματος, ότι η ηγεσία δεν παρακολουθεί την ταχύτητα και το μέγεθος του κινήματος και το γεγονός ότι οι διοικητικοί μηχανισμοί που κατευθύνουν το κολχόζνικο κίνημα είναι συχνά εξαιρετικά ανεπαρκείς.»[77]

Η Κεντρική Επιτροπή αποφασίζει το άμεσο ξεκίνημα της κατασκευής δύο νέων εργοστασίων παραγωγής τρακτέρ δυναμικότητας 50.000 μονάδων το καθένα και δύο νέων βιομηχανικών συγκροτημάτων πολλαπλής παραγωγής, την αύξηση του αριθμού των εργοστασίων παραγωγής σύνθετων γεωργικών μηχανημάτων και των χημικών εργοστασίων, και την ανάπτυξη των Σταθμών Μηχανημάτων και Τρακτέρ (ΣΜΤ).[78]

«Η συγκρότηση κολχόζ είναι αδιανόητη δίχως μια συνακόλουθη βελτίωση του πολιτιστικού επιπέδου του κολχόζνικου λαού.»

Αυτό που πρέπει να γίνει είναι: να ξεκινήσουν εκστρατείες για την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού, να δημιουργηθούν βιβλιοθήκες, να οργανωθεί η κατάρτιση των κολχόζνικων και μαθήματα δι' αλληλογραφίας, να γίνουν σχολεία για τους νέους και να διαδοθούν μαζικά οι γεωργικές γνώσεις, να ενταθεί η πολιτική και πολιτιστική δουλειά ανάμεσα στις γυναίκες και να οργανωθούν βρεφονηπιακοί σταθμοί και δημόσια μαγειρεία, ώστε να γίνει πιο εύκολη η ζωή τους, να κατασκευαστούν δρόμοι και πολιτιστικά κέντρα, να λειτουργήσουν το ραδιόφωνο και ο κινηματογράφος, οι τηλεπικοινωνίες και το ταχυδρομείο στην ύπαιθρο, να εκδοθούν μια γενική εφημερίδα και μια ειδική που να απευθύνεται στους αγρότες κλπ.[79]

Τέλος, η Κεντρική Επιτροπή επισημαίνει τον κίνδυνο των αριστερών παρεκκλίσεων. Ο ριζοσπαστισμός των φτωχών αγροτών μπορεί να οδηγήσει στην υποτίμηση της συμμαχίας με τους μεσαίους αγρότες.[80]

«Η Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής προειδοποιεί για τον κίνδυνο υποτίμησης των δυσκολιών σε ό,τι αφορά στη δημιουργία των κολχόζ και ιδιαίτερα για τον κίνδυνο της τυπολατρικής και γραφειοκρατικής αντιμετώπισής της και εκτίμησης των αποτελεσμάτων της.»[81]

Η απόφαση της 5ης Γενάρη του 1930

Έξι εβδομάδες αργότερα, συνεδριάζει και πάλι η Κεντρική Επιτροπή για να εκτιμήσει τη ραγδαία ανάπτυξη του κολχόζνικου κινήματος. Στις 5 Γενάρη του 1930, ανακοινώνει μια σημαντικότατη απόφαση με τίτλο *Σχετικά με το βαθμό κολεκτιβοποίησης και τη συμβολή του κράτους στη δημιουργία κολχόζ.* Να σημειωθεί ότι την άνοιξη του 1930, πάνω από 30 εκατομμύρια εκτάρια είχαν σπαρεί σε συνεταιριστική βάση, ξεπερνώντας ήδη τα 24 εκατομμύρια που ήταν ο τελικός στόχος του πεντάχρονου πλάνου.

«Έτσι, διαθέτουμε την υλική υποδομή για να αντικαταστήσουμε την παραγωγή μεγάλης κλίμακας των κουλάκων με την παραγωγή μεγάλης κλίμακας των κολχόζ. (...) Μπορούμε να εκπληρώσουμε το καθήκον της κολεκτιβοποίησης της συντριπτικής πλειονότητας των αγροκτημάτων» στο τέλος του πρώτου πεντάχρονου. Η κολεκτιβοποίηση των πιο σημαντικών σιτοπαραγωγικών περιοχών θα μπορέσει να ολοκληρωθεί ανάμεσα στο φθινόπωρο του 1930 και την άνοιξη του 1932.

Το Κόμμα πρέπει να στηρίξει το αυθόρμητο κίνημα της βάσης και να επέμβει δραστικά για να το προσανατολίσει και να το καθοδηγήσει.

«Το κολχόζνικο κίνημα αναπτύσσεται αυθόρμητα από τη βάση. Οι οργανώσεις του Κόμματος, πρέπει να το καθοδηγήσουν και να του δώσουν μορφή, με σκοπό να εξασφαλιστεί η οργάνωση μιας αυθεντικά συλλογικής παραγωγής στα κολχόζ.»

Στην απόφαση επισημαίνεται ο κίνδυνος αριστερίστικων σφαλμάτων. Δεν πρέπει «να υποτιμηθεί η σημασία του αλόγου» και να εγκαταλειφθούν τα άλογα με την ελπίδα ότι θα παραληφθούν σύντομα τρακτέρ... Δεν πρέπει να επιδιώκεται η κολεκτιβοποίηση των πάντων.

Η πιο διαδεδομένη μορφή κολεκτιβοποίησης είναι το αρτέλ, όπου τα βασικά παραγωγικά μέσα (τα υποζύγια, τα γεωργικά μηχανήματα και εργαλεία, οι γεωργικές κτιριακές εγκαταστάσεις, τα ζώα για την παραγωγή εμπορεύσιμων προϊόντων) είναι κολεκτιβοποιημένα.»

Και προπαντός:

«Η Κεντρική Επιτροπή προειδοποιεί πολύ σοβαρά τις οργανώσεις του Κόμματος για τον κίνδυνο να διευθύνεται το κολχόζνικο

κίνημα "με διατάγματα" από τα πάνω: κάτι τέτοιο θα μπορούσε να συντελέσει στο να εμφανιστεί ο κίνδυνος να αντικατασταθεί η αυθεντική σοσιαλιστική άμιλλα στην οργάνωση των κολχόζ, με ένα είδος "παιχνιδιού" κολεκτιβοποίησης.»[82]

Η «ΑΠΟΚΟΥΛΑΚΟΠΟΙΗΣΗ»

Για να πετύχει η κολεκτιβοποίηση, πρέπει να πειστούν οι φτωχοί και οι μεσαίοι αγρότες για την ανωτερότητα της συλλογικής καλλιέργειας της γης, που θα δώσει τη δυνατότητα της εκμηχάνισής της σε μεγάλη κλίμακα. Έπειτα, η σοσιαλιστική βιομηχανία πρέπει να είναι σε θέση να παράγει τρακτέρ και άλλα μηχανήματα που αποτελούν την υλική υποδομή της κολεκτιβοποίησης. Τέλος, πρέπει να προσδιοριστεί η ορθή αντιμετώπιση των κουλάκων, των αμετάπειστων αντιπάλων του σοσιαλισμού στην ύπαιθρο. Το τελευταίο αυτό πρόβλημα έγινε αφορμή για εκτενείς συζητήσεις μέσα στο Κόμμα.

Να πώς έμπαινε το ζήτημα, προτού η κατάσταση εξελιχθεί προς όφελος των κολχόζ. Μιλάει ο Μικογιάν, την 1η Μάρτη του 1929.

«Παρά την πολιτική κυριαρχία του Κόμματος στην ύπαιθρο, ο κουλάκος έχει περισσότερη δύναμη στον οικονομικό τομέα: το αγρόκτημά του είναι καλύτερο, το άλογό του είναι καλύτερο, τα μηχανήματά του είναι καλύτερα και τον ακούν για τις οικονομικές υποθέσεις. Ο μεσαίος αγρότης δείχνει να προτιμάει την οικονομική κυριαρχία του κουλάκου. Και η κυριαρχία του θα είναι ισχυρή όσο δεν έχουμε κολχόζ.»[83]

Φήμες και συκοφαντίες των κουλάκων

Η κυριαρχία του κουλάκου στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην πολιτιστική καθυστέρηση, τον αναλφαβητισμό, τη δεισιδαιμονία, τις μεσαιωνικές θρησκευτικές πεποιθήσεις της μεγάλης μάζας των αγροτών. Έτσι, το πιο τρομερό όπλο του, που δύσκολα εξουδετερώνεται, είναι η δυσφήμηση, η συκοφάντηση.

Το 1928-1929, παρόμοιες φήμες διατρέχουν την τεράστια σοβιετική επικράτεια. Στο κολχόζ, γυναίκες και παιδιά θα κολεκτιβοποιηθούν. Στο κολχόζ, όλος ο κόσμος θα κοιμάται κάτω από ένα τεράστιο κοινό σκέπασμα. Η μπολσεβίκικη κυβέρνηση θα υποχρεώσει τις γυναίκες να κόψουν τα μαλλιά τους για εξαγωγή. Οι μπολσεβίκοι θα σημαδέψουν τις γυναίκες στο μέτωπο για αναγνώριση. Θα εκρωσίσουν τους τοπικούς πληθυσμούς.[84] Αυτές και πολλές άλλες τρομακτικές «πληροφορίες» κυκλοφορούσαν. Στα κολχόζ, οι γέροι θα καούν σε ειδικό κλίβανο για να μην τρώνε πια σιτάρι. Τα παιδιά θα τα πάρουν απ' τους γονείς τους και θα τα στείλουν σε βρεφονηπιακούς σταθμούς. 4.000 νέες γυναίκες θα σταλούν στην Κίνα για να δουλέψουν στην κατασκευή του σιδηρόδρομου της Ανατολικής Κίνας. Οι κολχόζνικοι θα σταλούν πρώτοι στον πόλεμο. Έπειτα, οι φήμες έλεγαν ότι, σύντομα, θα επέστρεφε ο στρατός των Λευκών. Οι πιστοί ενημερώθηκαν για την επερχόμενη έλευση του Αντίχριστου και τη συντέλεια του κόσμου σε δύο χρόνια.[85]

Στο όκρουγκ του Ταμπόφ, οι κουλάκοι αναμίγνυαν πολύ έντεχνα τη διάδοση φημών και την πολιτική προπαγάνδα. Έλεγαν ότι «η δημιουργία των κολχόζ ισοδυναμεί με την εγκαθίδρυση ενός είδους καθεστώτος δουλείας, όπου ο χωρικός θα πρέπει να δουλεύει και πάλι με το μαστίγιο. Η σοβιετική εξουσία θα έπρεπε πρώτα να φροντίσει να πλουτίσουν οι αγρότες και ύστερα να τους παρακινήσει να δημιουργήσουν κολχόζ, και να μην κάνει ό,τι κάνει τώρα, που προσπαθεί να δημιουργήσει ένα επιτυχημένο αγρόκτημα από κατεστραμμένα αγροκτήματα που δε διαθέτουν δημητριακά».[86] Βλέπουμε εδώ να διαγράφεται η συμμαχία μεταξύ κουλάκων και μπουχαρινικών, με τους κουλάκους να μην αντιτάσσονται ανοιχτά στη σοβιετική εξουσία ούτε στα κολχόζ εξάλλου: θα πρέπει πρώτα να αφεθούν οι αγρότες να πλουτίσουν κι έπειτα θα υπάρχει πάντοτε η δυνατότητα να εξεταστεί το ζήτημα της κολεκτιβοποίησης. Και καθώς ο Μπουχάριν μιλάει για «φεουδαρχική εκμετάλλευση της αγροτιάς», οι κουλάκοι καταγγέλλουν «το καθεστώς δουλείας»...

Τι πρέπει να γίνει με τους κουλάκους;

Πώς θα πρέπει να αντιμετωπιστεί ο κουλάκος; Τον Ιούνη του 1929, ο Καρπίνσκι, ένα ανώτερο στέλεχος του Κόμματος, γράφει

ότι πρέπει να επιτραπεί στους κουλάκους, όταν η κολεκτιβοποίηση αγγίζει την πλειονότητα των οικογενειών, να εντάσσονται στο κολχόζ με τον όρο ότι θα παραδίνουν τα μέσα παραγωγής τους για να συμπεριληφθούν στον πάγιο εξοπλισμό. Τον υποστήριζε ο Καμίνσκι, πρόεδρος της Ένωσης των κολχόζ. Στις 4 Ιούλη του 1929, πραγματοποιήθηκε μια σύσκεψη του αγροτικού τμήματος της Κεντρικής Επιτροπής. Η ίδια άποψη αναπτύχθηκε εκεί από την ηγεσία. Όμως, μεγάλη μερίδα των στελεχών, τοπικών υπευθύνων του Κόμματος, ήταν «κατηγορηματικά αντίθετοι» στην ένταξη των κουλάκων στα κολχόζ. Ένα στέλεχος δήλωσε:

«Αν μπει στο κολχόζ, ο κουλάκος θα μετατρέψει με τον έναν ή τον άλλο τρόπο τη συνένωση για την από κοινού καλλιέργεια της γης σε συνένωση με στόχο την απαλλαγή από τη σοβιετική εξουσία.»[87]

Τον Ιούλη του 1929, ο γραμματέας της Περιοχής του Κεντρικού Βόλγα, Χαταγέβιτς, δήλωσε ότι έπρεπε να γίνονται δεκτοί οι κουλάκοι που παραδίνουν τα μέσα παραγωγής τους στο κολχόζ, με τον όρο ότι το κολχόζ είναι ορθά προσανατολισμένο υπέρ των φτωχών και μεσαίων αγροτών και ότι έχει μια καλή διεύθυνση.[88]

Ωστόσο, είχαν καταγραφεί ήδη ορισμένα περιστατικά προς την αντίθετη κατεύθυνση. Στο Καζαχστάν, τον Αύγουστο του 1928, 700 εύπορες οικογένειες, ημιφεουδαρχικών τσιφλικάδων, είχαν εξοριστεί. Κάθε οικογένεια διέθετε τουλάχιστον εκατό ζώα που διαμοιράστηκαν στα ήδη συγκροτημένα κολχόζ και στους ατομικούς καλλιεργητές που παροτρύνονταν παράλληλα να σχηματίσουν κολχόζ. Το Φλεβάρη του 1929, σε μια επαρχιακή διάσκεψη στη Σιβηρία είχε αποφασιστεί να μη γίνονται δεκτοί οι κουλάκοι στα κολχόζ. Τον Ιούνη, ο Βόρειος Καύκασος είχε πάρει την ίδια απόφαση.[89]

Στις 17 Σεπτέμβρη, η *Πράβντα* παρουσίαζε ένα εκρηκτικό ρεπορτάζ για το κολχόζ «Ο κόκκινος γεωργός», στον Κάτω Βόλγα. Ιδρυμένο το 1924, το πρότυπο αυτό κολχόζ είχε πάρει πιστώσεις 300.000 ρούβλια από το κράτος. Αλλά το 1929, η κοινωνικοποιημένη ιδιοκτησία του δεν άξιζε παρά μόνο 1.800 ρούβλια... Οι πιστώσεις είχαν είτε υπεξαιρεθεί είτε χρησιμοποιηθεί για προσωπικούς σκοπούς. Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις των πλούσιων αγροτών είχαν επιχορηγηθεί με τα κεφάλαια αυτά. Ο πρόεδρος του κολχόζ ήταν

ένας πρώην σοσιαλεπαναστάτης. Η διεύθυνση απαρτιζόταν από πρώην εμπόρους, ένα γιο παπά και τέσσερις άλλους πρώην σοσιαλεπαναστάτες.[90] Ο Μόλοτοφ διατύπωσε το τελικό συμπέρασμα σ' αυτήν την υπόθεση:

«Κουλάκικα και σοσιαλεπαναστατικά στοιχεία θα κρύβονται συχνά πίσω από το προπέτασμα καπνού του κολχόζ.»

Χρειάζεται λοιπόν «ανελέητος αγώνας» κατά του κουλάκου και βελτίωση της οργάνωσης των φτωχών αγροτών και της συμμαχίας ανάμεσα στους φτωχούς και μεσαίους αγρότες.[91]

Το Νοέμβρη του 1929, ο Αζιζιάν, δημοσιογράφος ειδικευμένος στα γεωργικά ζητήματα, ανέλυσε τα κίνητρα που είχαν οι κουλάκοι για να μπουν στο κολχόζ: πρώτα απ' όλα, θέλουν ν' αποφύγουν την πίεση από τους φόρους και τις υποχρεωτικές παραδόσεις σιταριού, να κρατήσουν τα καλύτερα κομμάτια γης, να κρατήσουν τα εργαλεία και τα μηχανήματά τους, να εξασφαλίσουν τη μόρφωση των παιδιών τους.[92] Την ίδια στιγμή, ένας άλλος δημοσιογράφος μεταδίδει ότι «το αδύναμο μισό του ανθρώπινου είδους» τα βρίσκει με τους κουλάκους, αλλά ότι οι αγρότες των συνεταιρισμών είναι κατηγορηματικοί λέγοντας ότι πρέπει «να σταλούν οι κουλάκοι του χωριού στη στέπα και να παραμείνουν σε καραντίνα για πενήντα χρόνια».[93]

Η απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής της 5ης Γενάρη του 1930 βγάζει τα συμπεράσματα από όλες αυτές τις συζητήσεις και βεβαιώνει ότι χρειάζεται να περάσει κανείς «σε ό,τι αφορά στην πρακτική δουλειά του Κόμματος, από μια πολιτική περιορισμού των εκμεταλλευτικών τάσεων των κουλάκων σε μια πολιτική εξάλειψης των κουλάκων ως τάξης (...) Είναι απαράδεκτο να επιτραπεί στους κουλάκους να προσχωρήσουν στα κολχόζ.»[94]

Αγώνας μέχρι θανάτου

Έπειτα από αυτή την απόφαση με την οποία αναγγελλόταν το τέλος των καπιταλιστικών σχέσεων στην ύπαιθρο, οι κουλάκοι επιδόθηκαν σε έναν αγώνα μέχρις εσχάτων. Για να σαμποτάρουν την κολεκτιβοποίηση, έκαιγαν τη συγκομιδή, πυρπολούσαν τις σιταποθήκες, τα σπίτια και τις κτιριακές εγκαταστάσεις, σκότωναν μπολσεβίκους αγωνιστές.

Προπάντων, όμως, οι κουλάκοι ήθελαν να καταστήσουν αδύνατο το ξεκίνημα των συνεταιριστικών αγροκτημάτων καταστρέφοντας ένα σημαντικό μέρος των παραγωγικών μέσων στην ύπαιθρο, τα άλογα και τα βόδια. Το όργωμα γινόταν ακόμα με υποζύγια. Οι κουλάκοι εξολόθρευσαν τα μισά. Για να μην αναγκαστούν να παραχωρήσουν τα ζώα τους στην κοινότητα, τα σκότωναν και παρακινούσαν και τους μεσαίους αγρότες να κάνουν το ίδιο.

Από τα τριάντα τέσσερα εκατομμύρια άλογα που αριθμούσε η χώρα το 1928, δεκαπέντε εκατομμύρια ζούσαν ακόμα το 1932. Ένας μπολσεβίκος μίλησε λακωνικά για αφανισμό των αλόγων ως τάξης. Από τα 70,5 εκατομμύρια βοοειδών, παρέμεναν 40,7 εκατομμύρια το 1932, από τα 31 εκατομμύρια αγελάδων, τα 18 εκατομμύρια. Τα 11,6 από τα 26 εκατομμύρια χοίρων πέρασαν τη δοκιμασία της κολεκτιβοποίησης.[95]

Η καταστροφή αυτή των παραγωγικών μέσων είχε, φυσικά, ολέθριες συνέπειες: το 1932, η ύπαιθρος γνώρισε ένα μεγάλο λιμό, που οφειλόταν εν μέρει στη δολιοφθορά και στις καταστροφές που είχαν πραγματοποιήσει οι κουλάκοι. Όμως, οι αντικομμουνιστές αποδίδουν στον Στάλιν και στην «αναγκαστική κολεκτιβοποίηση» τους θανάτους που προκάλεσε η εγκληματική δράση των κουλάκων...

Η απόφαση για την αποκουλακοποίηση

Το Γενάρη του 1930, ξέσπασε ένα αυθόρμητο κίνημα για την απαλλοτρίωση των περιουσιών των κουλάκων. Στις 28 Γενάρη του 1930, ο Κοσιόρ το χαιρέτισε ως «ένα ευρύ μαζικό κίνημα των φτωχών και μεσαίων αγροτών και των εργατών γης». Κάλεσε τις κομματικές οργανώσεις να μην περιστείλουν το κίνημα αυτό, αλλά να το οργανώσουν ώστε «να καταφέρουν ένα πραγματικά συντριπτικό χτύπημα στην πολιτική επιρροή και ιδιαίτερα στο οικονομικό μέλλον του κοινωνικού στρώματος των κουλάκων στο χωριό».[96] Λίγο νωρίτερα, ο Όντιντσεφ, αντιπρόεδρος της Ένωσης των Κολχόζ της Δημοκρατίας της Ρωσίας, είχε πει:

«Πρέπει να αντιμετωπίσουμε τον κουλάκο, όπως αντιμετωπίσαμε την αστική τάξη το 1918.»[97]

Ο Κριλένκο ομολόγησε ένα μήνα αργότερα:

«Ένα αυθόρμητο κίνημα αποκουλακοποίησης ξέσπασε κατά τόπους. Μόνο σε μερικά μέρη ήταν καλά οργανωμένο.»[98]

Στις 30 Γενάρη του 1930, η Κεντρική Επιτροπή διατράνωσε τη θέλησή της να διευθύνει την αυθόρμητη αποκουλακοποίηση, εκδίδοντας μια απόφαση με τίτλο *Σχετικά με τα μέτρα για την εξάλειψη των κουλάκικων αγροκτημάτων στις περιφέρειες προχωρημένης κολεκτιβοποίησης*.

Σύμφωνα με την απόφαση, ο συνολικός αριθμός κουλάκικων οικογενειών, όλων των κατηγοριών, δεν ξεπερνούσε τα 3% με 5% στις σιτοπαραγωγές περιοχές και τα 2% με 3% στις μη σιτοπαραγωγές περιοχές.

Η κατηγορία 1 περιλάμβανε τους ενεργούς αντεπαναστάτες. Η OGPU (πολιτική αστυνομία) όφειλε να προσδιορίσει αν ένας κουλάκος ανήκε στην κατηγορία αυτή. Η απόφαση καθόριζε ένα όριο 63.000 οικογενειών για όλη την ΕΣΣΔ. Τα μέσα παραγωγής τους και οι προσωπικές τους περιουσίες έπρεπε να δημευθούν. Οι οικογενειάρχες θα καταδικάζονταν σε φυλάκιση ή θα οδηγούνταν σε στρατόπεδο συγκέντρωσης. Οι «οργανωτές τρομοκρατικών ενεργειών, αντεπαναστατικών εκδηλώσεων και στασιαστικών σχηματισμών» μπορούσαν να καταδικαστούν σε θάνατο. Τα μέλη των οικογενειών τους θα εξορίζονταν, όπως τα άτομα της δεύτερης κατηγορίας.

Η κατηγορία 2 εμπεριείχε τους άλλους πολιτικά ενεργούς κουλάκους, κυρίως τους πιο πλούσιους κουλάκους και τους πρώην μεγαλογαιοκτήμονες. Η κατηγορία αυτή «εκδήλωνε μια πιο περιορισμένη ενεργό αντίσταση απέναντι στο σοβιετικό κράτος, αλλά απαρτιζόταν από αρχιεκμεταλλευτές που υποστήριζαν, φυσικά, την αντεπανάσταση». Οι λίστες όσων περιλαμβάνονταν στην κατηγορία αυτή έπρεπε να καταρτιστούν από το σοβιέτ της περιφέρειας και να εγκριθούν από το όκρουγκ στη βάση αποφάσεων που θα είχαν παρθεί από τις συνελεύσεις των συνεταιριστικών αγροκτημάτων ή των ομάδων των φτωχών αγροτών και εργατών γης. Ο αριθμός τους για το σύνολο της ΕΣΣΔ είχε καθοριστεί σε 150.000 οικογένειες. Το μεγαλύτερο μέρος των μέσων παραγωγής και ένα μέρος των περιουσιών τους θα δημεύονταν. Κρατούσαν μόνο μια ποσότητα τροφής και ένα χρηματικό ποσό που μπορούσε να φτάνει τα 500 ρούβλια. Θα εξορίζονταν στη Σιβηρία, στο Καζαχστάν, στα Ουράλια.

Στην κατηγορία 3 ανήκε η πλειονότητα των κουλάκων που μπορούσαν να συμμαχήσουν με τη σοβιετική εξουσία. Η κατηγορία αυτή αριθμούσε μεταξύ 396.000 και 852.000 οικογένειες. Ένα μέρος μόνο των μέσων παραγωγής τους δημευόταν και τους επανεγκαθιστούσαν σε παρθένα εδάφη της περιφέρειας.[99]

Την επομένη, 31 Γενάρη, ένα κύριο άρθρο του *Μπολσεβίκου* εξηγούσε ότι η εξάλειψη των κουλάκων ως τάξης ήταν «η τελευταία μάχη με τον εσωτερικό καπιταλισμό, που πρέπει να δοθεί ως το τέλος. Τίποτα δεν πρέπει να μας φράξει αυτό το δρόμο. Οι κουλάκοι ως τάξη δεν πρόκειται να εγκαταλείψουν το ιστορικό προσκήνιο δίχως να προβάλουν μια από τις πιο άγριες αντιστάσεις».[100]

Η επίθεση των κουλάκων διπλασιάζεται σε δύναμη

Στη Σιβηρία, καταγράφηκαν χίλιες τρομοκρατικές ενέργειες από την πλευρά των κουλάκων στη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 1930. Μεταξύ 1 Φλεβάρη και 10 Μάρτη, καταγγέλθηκαν δεκαεννέα «στασιαστικές αντεπαναστατικές οργανώσεις» και 465 «κουλάκικες αντισοβιετικές ομάδες» που αριθμούσαν πάνω από 4.000 μέλη. Σύμφωνα με Σοβιετικούς ιστορικούς που έγραψαν το 1975, «την περίοδο από το Γενάρη ως τις 15 Μάρτη του 1930, οι κουλάκοι οργάνωσαν σε όλη τη χώρα (με εξαίρεση την Ουκρανία) 1.678 ένοπλες διαδηλώσεις, που συνοδεύτηκαν από δολοφονίες μελών του Κόμματος και των σοβιέτ και κολχόζνικων ακτιβιστών και καταστροφές κολχόζνικων ιδιοκτησιών». Στο όκρουγκ του Σαλσκ στο Βόρειο Καύκασο, το Φλεβάρη του 1930, ξέσπασαν ταραχές που κράτησαν πάνω από μια εβδομάδα. Καταστράφηκαν κτιριακές εγκαταστάσεις των σοβιέτ και του Κόμματος, καθώς και καταστήματα. Κουλάκοι που περίμεναν την αναχώρησή τους για την εξορία έριχναν τα συνθήματα:

«Ναι στην εξουσία των σοβιέτ, χωρίς κομμουνιστές και κολχόζ», «Διάλυση των κομματικών οργανώσεων και των κολχόζ» και «Ελευθερία στους συλληφθέντες κουλάκους και επιστροφή των δημευμένων περιουσιών τους». Αλλού, φώναζαν: «Ζήτω ο Λένιν και η εξουσία των σοβιέτ, κάτω τα κολχόζ».[101]

Τέλη του 1930, από τις κατηγορίες 1, 2 και 3, είχαν δημευθεί οι περιουσίες 330.000 κουλάκικων οικογενειών. Οι περισσότερες με-

ταξύ Φλεβάρη και Απρίλη. Δεν είναι γνωστός ο αριθμός κουλάκων της πρώτης κατηγορίας που εξορίστηκαν, αλλά είναι πιθανό ότι οι 63.000 αυτές οικογένειες ήταν οι πρώτες που χτυπήθηκαν. Ούτε ο αριθμός όσων εκτελέστηκαν είναι γνωστός στην κατηγορία αυτή. Οι εξόριστες οικογένειες της δεύτερης κατηγορίας θα πρέπει να ανέρχονταν σε 77.975 στα τέλη του 1930.[102] Η μεγάλη πλειοψηφία εκείνων που έχασαν τις περιουσίες τους ανήκε στην τρίτη κατηγορία. Ορισμένοι επανεγκαταστάθηκαν στο ίδιο τους το χωριό. Η πλειονότητα στην περιφέρειά τους.

Ο Κάουτσκι και η «επανάσταση των κουλάκων»

Τη στιγμή που οι κουλάκοι έδιναν την τελευταία τους μάχη κατά του σοσιαλισμού, δέχτηκαν, σε διεθνές επίπεδο, μια απρόσμενη υποστήριξη. Το 1930, η γαλλική, γερμανική και βέλγικη σοσιαλδημοκρατία κινητοποιήθηκε κατά του μπολσεβικισμού... τη στιγμή ακριβώς που μια τρομακτική κρίση μάστιζε όλες τις ιμπεριαλιστικές χώρες. Το 1930, ο Κάουτσκι γράφει ένα βιβλίο, *Ο μπολσεβικισμός σε αδιέξοδο.*[103] Ο Κάουτσκι βεβαιώνει ότι στη Σοβιετική Ένωση χρειαζόταν μια δημοκρατική επανάσταση κατά «της σοβιετικής αριστοκρατίας».[104] Εκφράζει την ελπίδα ότι «μια νικηφόρα αγροτική εξέγερση κατά του μπολσεβίκικου καθεστώτος» θα ξεσπάσει σύντομα στην ΕΣΣΔ.[105] Μιλάει για «το φασιστικό εκφυλισμό του μπολσεβικισμού» που «είναι γεγονός εδώ και περίπου δέκα χρόνια»![106]

Έτσι, από το 1930, η σοσιαλδημοκρατία τραγουδάει το τροπάρι «κομμουνισμός = φασισμός». Η σοσιαλδημοκρατία αυτή, που υποστηρίζει την αποικιοκρατία, που πασχίζει να σώσει τον καπιταλισμό από την κρίση του 1929, που οργανώνει ή υποστηρίζει την αντεργατική καταστολή και που ένα μεγάλο μέρος της ετοιμάζεται να συνεργαστεί με τους ναζί!

Ο Κάουτσκι καταλήγει:

«Κύρια διεκδίκησή μας, είναι η δημοκρατία για όλους.» Διατρανώνει την πεποίθησή του ότι πρέπει να σχηματιστεί ένα ενιαίο ευρύ μέτωπο μαζί με τη ρωσική Δεξιά για μια «κοινοβουλευτική δημοκρατία», λέγοντας πως «η αστική δημοκρατία είναι λιγότερο συνδεμένη με τα συμφέροντα της κεφαλαιοκρατίας στη Ρωσία απ' ό,τι στη Δυτική Ευρώπη».[107]

Ο Κάουτσκι συνόψισε τέλεια τη γραμμή της σοσιαλδημοκρατίας το 1930, που αγωνιζόταν κατά της ΕΣΣΔ: μια «δημοκρατική επανάσταση» κατά «της σοβιετικής αριστοκρατίας» και κατά «του φασιστικού εκφυλισμού του μπολσεβικισμού», ώστε να γίνει πραγματικότητα η «δημοκρατία για όλους» και να εγκαθιδρυθεί μια «κοινοβουλευτική δημοκρατία». Αναγνωρίζει κανείς μέσα σε όλα αυτά το πρόγραμμα που υιοθέτησαν το 1989 οι οπαδοί της παλινόρθωσης του καπιταλισμού στην Ανατολική Ευρώπη και την ΕΣΣΔ.

«ΙΛΙΓΓΟΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ»

Την 1η Μάρτη του 1930, το 57,2% των αγροτικών οικογενειών είχε ενταχθεί στα κολχόζ. Η Κεντρική Περιοχή της Μαύρης Γης έφτανε ένα ποσοστό 83,3%, ο Βόρειος Καύκασος 79,4% και τα Ουράλια 75,6%. Η περιοχή της Μόσχας αριθμούσε 74,2% κολεκτιβοποιημένες οικογένειες. Ο γραμματέας του Κόμματος, Μπάουμαν, απαιτούσε να ολοκληρωθεί η κολεκτιβοποίηση μέχρι τις 10 Μάρτη.[108] Ο Κάτω Βόλγας αριθμούσε 70,1% κολεκτιβοποιημένες οικογένειες, ο Κεντρικός Βόλγας 60,3% και η Ουκρανία 60,8%.[109]

Η ραγδαία αυτή ανάπτυξη του κολχόζνικου κινήματος, καθώς και η βίαιη αντίσταση των κουλάκων, που παρέσυραν και ένα μέρος των μεσαίων αγροτών, προκάλεσαν και πάλι έντονες συζητήσεις και έγιναν αφορμή να εμφανιστούν αντίθετες απόψεις μέσα στο Κόμμα.

Το αργότερο στις 31 Γενάρη, ο Στάλιν και ο Μόλοτοφ έστειλαν ένα τηλεγράφημα στο γραφείο του Κόμματος για την Κεντρική Ασία υποδεικνύοντας ότι έπρεπε «να προωθηθεί η υπόθεση της κολεκτιβοποίησης στο μέτρο που οι μάζες συμμετέχουν πραγματικά».[110]

Στις 4 Φλεβάρη, έπειτα από εισήγηση της Κεντρικής Επιτροπής, η επιτροπή του Κεντρικού Βόλγα έστειλε μια οδηγία στις τοπικές οργανώσεις που έλεγε ότι «η κολεκτιβοποίηση πρέπει να πραγματοποιηθεί στη βάση της ανάπτυξης μιας ευρείας μαζικής δουλειάς ανάμεσα στους φτωχούς και μεσαίους αγρότες, διεξάγοντας έναν αγώνα καθοριστικής σημασίας ακόμα και κατά της παρα-

μικρής προσπάθειας να σπρωχτούν οι φτωχοί και μεσαίοι αγρότες στα κολχόζ με τη βοήθεια διοικητικών μεθόδων».[111]

Στις 11 Φλεβάρη, κατά τη διάρκεια της συνδιάσκεψης των περιοχών των εθνικών μειονοτήτων (Κεντρική Ασία και Υπερκαυκασία), ο Μόλοτοφ προειδοποίησε για τον κίνδυνο των «κολχόζ στα χαρτιά». Επακόλουθο της συνδιάσκεψης αυτής ήταν να ασκηθεί κριτική για τις διοικητικές μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν στο Ουζμπεκιστάν και στην περιοχή των Τσετσένων, καθώς και για την έλλειψη προετοιμασίας των μαζών.[112]

Στις 13 Φλεβάρη, η επιτροπή του Κόμματος της περιοχής του Βόρειου Καυκάσου υποχρέωνε σε παραίτηση ορισμένο αριθμό υπευθύνων των περιφερειών και των σοβιέτ χωριού, με τις κατηγορίες «της εγκληματικής χρησιμοποίησης διοικητικών μεθόδων, της παραποίησης της ταξικής γραμμής με την πλήρη αγνόηση των οδηγιών των ανώτερων οργάνων, των απαράδεκτων αδυναμιών στη δουλειά των σοβιέτ και της παντελούς απουσίας μαζικής δουλειάς, της απότομης και βάναυσης συμπεριφοράς προς τον πληθυσμό». Στις 18 Φλεβάρη, η επιτροπή ασκούσε κριτική για την αναγκαστική και ολοσχερή κοινωνικοποίηση των αγελάδων, των πουλερικών, των κήπων, των παιδικών σταθμών, και για την ανυπακοή στις οδηγίες για την αποκουλακοποίηση. Τις κριτικές αυτές είχε εγκρίνει ο Στάλιν.[113]

Ο Στάλιν επανορθώνει

Στις 2 Μάρτη του 1930, ο Στάλιν δημοσιεύει ένα άρθρο με τίτλο *Ίλιγγος από τις επιτυχίες,* που είχε μεγάλη απήχηση.

Ο Στάλιν βεβαιώνει ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, «παραβιάστηκε η λενινιστική αρχή της ελεύθερης προσχώρησης στην οργάνωση των κολχόζ». Χρειάζεται οι αγρότες να μπορέσουν να πειστούν, από την ίδια τους την εμπειρία, για «τη δύναμη και τη σημασία της νέας τεχνικής, για τη δύναμη και τη σημασία της νέας συλλογικής οργάνωσης». Στο Τουρκμενιστάν εκτοξεύθηκε η απειλή ότι θα κληθεί ο στρατός αν οι αγρότες δεν προσχωρήσουν στα κολχόζ. Επιπλέον, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η διαφορετικότητα των συνθηκών ανάλογα με τις περιοχές.

«(...) προσπαθούν όχι σπάνια να αντικαταστήσουν την προκα-

ταρκτική δουλειά για την οργάνωση των κολχόζ με τη γραφειοκρατική υπαγόρευση με διατάγματα του κολχόζνικου κινήματος, με χάρτινες αποφάσεις για την ανάπτυξη των κολχόζ, με την οργάνωση στα χαρτιά κολχόζ, που ακόμα δεν υπάρχουν στην πραγματικότητα, που για την "ύπαρξή" τους όμως υπάρχει ολόκληρη στοίβα από κομπαστικές αποφάσεις.»[114]

Έπειτα, ορισμένοι θέλησαν «να κοινωνικοποιήσουν τα πάντα», έκαναν «γελοίες προσπάθειες να πηδήξουν πάνω απ' τον εαυτό τους». Μια τέτοια «ανόητη και επιζήμια βιασύνη» δεν μπορεί παρά να χύνει «νερό στο μύλο των ταξικών μας εχθρών». Η κυρίαρχη μορφή του κολχόζνικου κινήματος πρέπει να είναι το αγροτικό αρτέλ.

«Στο αγροτικό αρτέλ είναι κοινωνικοποιημένα τα βασικά μέσα παραγωγής και κυρίως αυτά που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή σιτηρών: εργασία, εκμετάλλευση της γης, μηχανές και άλλα εργαλεία, ζώα εργασίας, κτίρια του νοικοκυριού. Στο αρτέλ δεν κοινωνικοποιούνται: ο συνεχόμενος με το σπίτι χώρος (μικροί λαχανόκηποι, οπωρόκηποι), οι κατοικίες, ένα μέρος απ' τα γαλακτοφόρα ζώα, τα μικρά ζώα, τα πουλερικά κλπ. Το αρτέλ είναι ο βασικός κρίκος του κολχόζνικου κινήματος, γιατί είναι η πιο κατάλληλη μορφή για τη λύση του προβλήματος των σιτηρών. Το πρόβλημα των σιτηρών, όμως, είναι ο βασικός κρίκος στο σύστημα όλης της αγροτικής οικονομίας.»[115]

Στις 10 Μάρτη, μια απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής επαναλάμβανε τα σημεία αυτά και ανέφερε ότι «σε ορισμένες περιφέρειες το ποσοστό των "αποκουλακοποιημένων" είχε ανεβεί ως το 15%».[116] Μια ομάδα της Κεντρικής Επιτροπής εξέταζε τις περιπτώσεις των «αποκουλακοποιημένων» που είχαν σταλεί στη Σιβηρία. Σε 46.261 περιπτώσεις που εξετάστηκαν, το 6% είχε εξοριστεί άδικα. Σε τρεις μήνες, 70.000 οικογένειες αποκαταστάθηκαν στις πέντε περιοχές για τις οποίες διαθέτουμε πληροφορίες.[117] Ο αριθμός αυτός θα πρέπει να συγκριθεί με τις 330.000 οικογένειες των τριών κατηγοριών των οποίων οι περιουσίες δημεύθηκαν στα τέλη του 1930.

Επανόρθωση και παγίωση

Ο Μόρις Χίντους, Αμερικανός ρωσικής καταγωγής, βρισκόταν

στο χωριό όπου είχε γεννηθεί, όταν έφτασε εκεί το άρθρο του Στάλιν. Να η μαρτυρία του:

«Στην αγορά, αγρότες συναθροίζονταν, διάβαζαν δυνατά το άρθρο και το συζητούσαν για πολλή ώρα και με ένταση, και ορισμένοι ήταν τόσο ενθουσιασμένοι που αγόραζαν όση βότκα μπορούσαν να πληρώσουν και μεθούσαν.»[118]

«Ο Στάλιν είχε γίνει για ένα διάστημα λαϊκός ήρωας με τη δημοσίευση του *Ίλιγγου από τις επιτυχίες*», σημειώνει η Λιν Βιόλα.[119]

Τη στιγμή που ο Στάλιν γράφει το άρθρο του, το 59% των αγροτών είχε ενταχθεί στα κολχόζ. Είναι ολοφάνερο ότι έλπιζε πως η πλειονότητά τους θα παρέμενε.

«(...) το καθήκον του Κόμματος: να στερεώσει τις επιτυχίες που κατακτήσαμε και να τις χρησιμοποιήσει σχεδιασμένα για την παραπέρα κίνηση προς τα μπρος.»[120]

Ένα διάταγμα στις 3 Απρίλη περιλάμβανε αρκετά ειδικά μέτρα που απέβλεπαν στην παγίωση των ήδη δημιουργημένων κολχόζ. Οι αγρότες των συνεταιριστικών αγροκτημάτων μπορούσαν να κατέχουν έναν ορισμένο αριθμό ζώων και να καλλιεργούν ένα κομμάτι γης για λογαριασμό τους. Μια πίστωση 500 εκατομμύρια ρούβλια εγκρίθηκε προς όφελος των κολχόζ για το τρέχον έτος. Κάμποσα χρέη των κολχόζ και των κολχόζνικων, καθώς και οφειλόμενες πληρωμές, ακυρώθηκαν. Μειώσεις φόρων αναγγέλθηκαν για τα δύο επόμενα χρόνια.[121] Τέλη Μάρτη, ο Μόλοτοφ προειδοποιούσε για τον κίνδυνο χαλάρωσης και επέμενε στην κατά το δυνατό διατήρηση του βαθμού κολεκτιβοποίησης, με παράλληλη επανόρθωση των λαθών:

«Η προσέγγισή μας (...) είναι να ελιχθούμε, και, διασφαλίζοντας ένα ορισμένο επίπεδο οργάνωσης, έστω κι αν αυτό δεν ήταν εντελώς εθελούσιο, να φροντίσουμε για την παγίωση των κολχόζ». Ο Μόλοτοφ υπογράμμιζε ότι η «αρχή της εθελοντικής προσχώρησης των μπολσεβίκων» διαφέρει από την «αρχή της εθελοντικής προσχώρησης των σοσιαλεπαναστατών και των κουλάκων», που προυπέθετε ότι οι συνθήκες ήταν οι ίδιες για το κολχόζ και για τον ατομικό καλλιεργητή.[122]

Ήταν όμως επίσης απαραίτητο να διορθωθούν με αποφασιστικότητα τα λάθη της γραφειοκρατίας και των αριστεριστών. Στις 4 Απρίλη, ο Μπάουμαν, γραμματέας της επιτροπής της Μόσχας, ένας από τους προμαχώνες του «αριστερισμού», υποχρεώθηκε σε

παραίτηση. Ο Καγκάνοβιτς, που τον αντικατέστησε, υποχρέωσε σε παραίτηση 153 υπεύθυνους περιφερειών και όκρουγκ.[123]

Ο δεξιός οπορτουνισμός ξανασηκώνει κεφάλι

Σ' έναν αγροτικό κόσμο όπου κυριαρχούσαν οι μικροί παραγωγοί, η κριτική που ασκήθηκε από τον Στάλιν εμπεριείχε αναγκαστικά σοβαρούς κινδύνους. Ο ενθουσιασμός εύκολα μπορεί να μετατραπεί σε αθυμία. Ο δεξιός οπορτουνισμός, πάντοτε παρών, μπορεί να ξανασηκώσει κεφάλι όταν εμφανίζονται αριστερίστικα λάθη. Σημαντικός ήταν ο αριθμός τοπικών υπευθύνων που καταλήφθηκαν από αίσθημα πανικού και σύγχυσης. Το ηθικό και η εμπιστοσύνη τους κλονίστηκαν. Ορισμένοι αποφαίνονταν ότι το άρθρο του Στάλιν είχε καταστρέψει πολλά βιώσιμα κολχόζ, ότι έκανε πάρα πολλές παραχωρήσεις στους κουλάκους και ότι σηματοδοτούσε μια αναδίπλωση προς τον καπιταλισμό.[124]

Στο σύνολο του Κόμματος, οι δεξιές οπορτουνιστικές τάσεις, που μπήκαν στο περιθώριο το 1928-1929, παρέμεναν πάντοτε βαθιά ριζωμένες. Ορισμένοι, τρομοκρατημένοι από την ορμή και τη βιαιότητα της ταξικής πάλης στην ύπαιθρο, εκμεταλλεύονταν τις επικρίσεις για τις υπερβολές της κολεκτιβοποίησης, προκειμένου να ξαναρχίσουν την κριτική της ίδιας της κολεκτιβοποίησης. Ο Σεργκέι Σιρτσόφ ανήκε στην οπορτουνιστική ομάδα του Μπουχάριν το 1927-1928. Όμως, τον Ιούλη του 1930, είχε προαχθεί σε αναπληρωματικό μέλος του Πολιτικού Γραφείου. Στις 20 Φλεβάρη του 1930, μιλούσε για «την απάθεια και το *μηδενισμό* στην παραγωγή που είχαν διαπιστωθεί σε σημαντικό αριθμό αγροτών που εντάχθηκαν στα κολχόζ». Έβαλλε κατά «του συγκεντρωτισμού και της γραφειοκρατίας» που κυριαρχούσαν στα κολχόζ και έλεγε ότι έπρεπε «να αναπτυχθεί η πρωτοβουλία των αγροτών σε νέα βάση».[125] Ήταν μια στάση υπαναχώρησης και μια στροφή προς τις θέσεις των κουλάκων. Τον Αύγουστο του 1930, ο Σιρτσόφ θα εκφράσει τις επιφυλάξεις του για μια επανάληψη της κολεκτιβοποίησης και θα υποστηρίξει ότι τα κολχόζ δεν αξίζουν σπουδαία πράγματα, αν δε διαθέτουν γερή τεχνική υποδομή. Παράλληλα, θα εκφράσει το σκεπτικισμό του απέναντι στις προοπτικές του εργοστασίου παραγωγής τρακτέρ του Στάλιν-

γκραντ. Το Δεκέμβρη του 1930, θα αποκλειστεί από την Κεντρική Επιτροπή.[126]

Οι αντικομμουνιστές εφορμούν

Όλα τα αντικομματικά στοιχεία επιχειρούσαν να στρέψουν την κριτική για τις υπερβολές κατά της ηγεσίας του Κόμματος και κατά του Στάλιν. Βάλλοντας πότε με δεξιά επιχειρήματα και πότε με «αριστερή» φρασεολογία ενάντια στη λενινιστική γραμμή, επιδίωκαν να ανοίξουν τις πύλες στις αντικομμουνιστικές θέσεις. Στη διάρκεια μιας σύσκεψης στη Γεωργική Ακαδημία Τιμιριάζεφ της Μόσχας, κάποιος φώναξε μέσα στην αίθουσα:

«Πού ήταν η Κεντρική Επιτροπή όταν γίνονταν οι υπερβολές;»

Σε κύριο άρθρο της *Πράβντα* στις 27 Μάη καταγγέλλονταν οι δημαγωγοί που προσπαθούσαν να χρησιμοποιήσουν την κριτική των λαθών για «να υποβαθμίσουν τη λενινιστική γραμμή του Κόμματος».[127]

Κάποιος Μαμάγεφ, γράφει σε μια ελεύθερη στήλη:

«Προκύπτει αβίαστα το ερώτημα: ποιος είχε ιλίγγους; Θα έπρεπε να μιλάει κανείς για την ίδια του την αρρώστια, και όχι να δίνει μαθήματα στις μάζες του Κόμματος.» Ο Μαμάγεφ καταγγέλλει «την εφαρμογή σε μαζική κλίμακα κατασταλτικών μέτρων κατά των φτωχών και μεσαίων αγροτών». Η ύπαιθρος δεν είναι ώριμη για την κολεκτιβοποίηση όσο δεν είναι δυνατή η εκμηχάνισή της. Έπειτα, επικρίνει την «προχωρημένη γραφειοκρατία» του Κόμματος και καταδικάζει «την τεχνητή όξυνση της ταξικής πάλης».[128] Ο Μαμάγεφ καταγγέλθηκε, δίκαια, ως «πράκτορας των κουλάκων μέσα στο Κόμμα».

Εξορισμένος από τη Σοβιετική Ένωση, ο Τρότσκι θα τοποθετείται πλέον σχεδόν συστηματικά στον αντίποδα των υιοθετημένων από το Κόμμα θέσεων. Ήδη το Φλεβάρη του 1930, καταγγέλλει την κολεκτιβοποίηση και την αποκουλακοποίηση ως «γραφειοκρατική περιπέτεια». Η απόπειρα εγκαθίδρυσης του σοσιαλισμού σε μια μόνο χώρα, πάνω στη βάση του εξοπλισμού του καθυστερημένου αγρότη, είναι καταδικασμένη σε αποτυχία, λέει. Το Μάρτη, ο Τρότσκι μιλάει για «τον ουτοπικό και αντιδραστικό χαρακτήρα μιας κολεκτιβοποίησης σε ποσοστό 100%». «Η αναγκαστική οργάνωση

μεγάλων συνεταιριστικών αγροκτημάτων δίχως την τεχνολογική υποδομή που μόνο αυτή θα μπορούσε να εξασφαλίσει την ανωτερότητά τους απέναντι στα μικρά αγροκτήματα» είναι μια αντιδραστική ουτοπία.

«Τα κολχόζ, προφητεύει, θα καταρρεύσουν ενόσω θα περιμένουν την τεχνική υποδομή.»[129]

Οι επικρίσεις αυτές του Τρότσκι, που ισχυριζόταν ότι εκπροσωπεί «την Αριστερά», δε διέφεραν πια σε τίποτε από εκείνες που εξακόντιζαν οι οπορτουνιστές της Δεξιάς.

Ο Κ. Ρακόφσκι, ο κυριότερος τροτσκιστής που παρέμενε στην ΕΣΣΔ σε εσωτερική εξορία, καλεί σε ανατροπή της «συγκεντρωτικής ηγεσίας, που διευθύνεται από τον Στάλιν». Τα κολχόζ θα διασπαστούν και θα συγκροτηθεί ένα μέτωπο της υπαίθρου κατά του σοσιαλιστικού κράτους. Δεν πρέπει να αποθαρρύνεται υπερβολικά ο κουλάκος από το να παράγει, καθώς παράλληλα θα περιορίζονται τα μέσα που θα διαθέτει. Πρέπει να εισαχθούν βιομηχανικά προϊόντα για τους αγρότες και να μειωθεί η ανάπτυξη της σοβιετικής βιομηχανίας. Ο Ρακόφσκι αναγνωρίζει ότι οι προτάσεις του μοιάζουν με εκείνες της μπουχαρινικής Δεξιάς, αλλά «εμείς είμαστε ένας στρατός που υποχωρεί με τάξη, ενώ εκείνοι είναι λιποτάκτες που εγκαταλείπουν το πεδίο της μάχης»...[130]

Υποχώρηση και επιτυχία

Τελικά, το ποσοστό κολεκτιβοποίησης πέφτει κατακόρυφα από 57,2% την 1η Μάρτη του 1930 σε 21,9% την 1η Αυγούστου, για να ξανανέβει στο 25,9% το Γενάρη του 1931.

Στην Κεντρική Περιοχή της Μαύρης Γης, ο αριθμός αυτός πέφτει από 83,3% την 1η Μάρτη σε 15,4% την 1η Ιούλη. Η περιοχή της Μόσχας καταγράφει πτώση από 74,6% σε 7,5% την 1η Μάη. Η ποιότητα της πολιτικής και οργανωτικής δουλειάς αντικατοπτρίζεται καθαρά στον αριθμό των αγροτών που εγκαταλείπουν τα κολχόζ. Ο Κάτω Βόλγας, από 70,1% την 1η Μάρτη, διατηρεί ποσοστό 35,4% την 1η Αυγούστου και ξανανεβαίνει στο 57,5% την 1η Γενάρη του 1931. Τα καλύτερα αποτελέσματα πετυχαίνει ο Βόρειος Καύκασος: 79,4% την 1η Μάρτη, 50,2% την 1η Ιούλη και 60% την 1η Γενάρη του 1931.[131]

Ωστόσο, στο σύνολό τους, τα επιτεύγματα του πρώτου αυτού κύματος κολεκτιβοποίησης παραμένουν αξιοπρόσεκτα.

Το ποσοστό κολεκτιβοποίησης ξεπερνάει ήδη κατά πολύ τις προβλέψεις για το τέλος του πρώτου πεντάχρονου πλάνου, το 1933. Το Μάη του 1930, μετά τις μαζικές αποχωρήσεις από τα κολχόζ, 6 εκατομμύρια οικογένειες παραμένουν ακόμα, ενώ τον Ιούνη του 1929 ήταν 1 εκατομμύριο. Το μέσο κολχόζ αριθμεί τώρα 70 οικογένειες αντί για 18 τον Ιούνη του 1929. Το επίπεδο κολεκτιβοποίησης είναι πιο ανεβασμένο, τα κολχόζ έχουν κυρίως τη μορφή αρτέλ, και όχι συνεταιρισμών για τη συλλογική καλλιέργεια της γης. Ο αριθμός των υποζυγίων ανέρχεται σε 2,11 εκατομμύρια το Γενάρη του 1930 και σε 4,77 εκατομμύρια το Μάη του 1930. Στα κολχόζ, υπάρχουν 81.957 κομματικά μέλη την 1η Ιούνη του 1929. Είναι 313.220 το Μάη του 1930. Πριν από το μεγάλο κύμα κολεκτιβοποίησης, τα κολχόζ περιλάμβαναν κυρίως ακτήμονες και φτωχούς αγρότες. Τώρα, μετέχει σε αυτά ένας μεγάλος αριθμός μεσαίων αγροτών. Το Μάη, το 32,7% των μελών της διεύθυνσης είναι πρώην μεσαίοι αγρότες.[132] Το Μάη του 1930, τα πάγια κεφάλαια των κολχόζ ανέρχονται σε 510 εκατομμύρια ρούβλια, τα 175 εκατομμύρια από τα οποία προέρχονται από τη δήμευση των περιουσιών των κουλάκων.[133]

Αξιοσημείωτα αποτελέσματα

Παρά τις τεράστιες ανακατατάξεις που είχε προκαλέσει η κολεκτιβοποίηση, η συγκομιδή του 1930 ήταν εξαιρετική. Σε αυτό είχαν συμβάλει οι καλές κλιματολογικές συνθήκες, γεγονός που οδήγησε το Κόμμα στην υποτίμηση των μελλοντικών δυσκολιών.

Η παραγωγή σιτηρών κυμαινόταν, σύμφωνα με διάφορους υπολογισμούς, από 77,2 μέχρι 83,5 εκατομμύρια τόνους, ενώ ήταν 71,7 το 1929.[134] Χάρη στον εθνικό προγραμματισμό, η συγκομιδή γεωργικών προϊόντων για τη βιομηχανία, κυρίως βαμβακιού και τεύτλων, είχε αυξηθεί κατά 20%. Αντίθετα, λόγω της σφαγής μεγάλου αριθμού ζώων, η ζωική παραγωγή είχε περάσει από τα 5,68 δισεκατομμύρια ρούβλια στα 4,40: πτώση 22%.

Το 1930, το σύνολο του συνεταιριστικού τομέα (κολχόζ, σοβχόζ και ατομικοί κλήροι των κολχόζνικων) πραγματοποιούσε το

28,4% της ακαθάριστης γεωργικής παραγωγής, έναντι 7,6% τον προηγούμενο χρόνο.[135]

Οι παραδόσεις σιτηρών στις πόλεις πέρασαν από τα 7,47 εκατομμύρια τόνους το 1929-1930 στα 9,09 εκατομμύρια το 1930-1931, δηλαδή σημείωσε αύξηση 21,7%. Όμως, λόγω της αστραπιαίας ανάπτυξης της βιομηχανίας, ο αστικός πληθυσμός που συμμετείχε στη διανομή άρτου είχε περάσει από τα 26 στα 33 εκατομμύρια, δηλαδή είχε αύξηση 27%.[136]

Η κατανάλωση ειδών διατροφής μειωνόταν ελαφρά στην ύπαιθρο, περνώντας από τα 60,55 ρούβλια κατά άτομο το 1928 στα 61,95 το 1929 και στα 58,52 το 1930. Όμως, η κατανάλωση βιομηχανικών προϊόντων πέρασε από τα 28,29 ρούβλια το 1928 στα 32,20 τον επόμενο χρόνο και στα 32,33 το 1930. Η συνολική κατανάλωση του αγροτικού πληθυσμού εξελίχτηκε από ένα δείκτη 100 το 1928 σε 105,4 το 1929 και 102,4 το 1930. Επομένως, το βιοτικό επίπεδο είχε παρουσιάσει ελαφρά άνοδο στην ύπαιθρο, ενώ αντίστοιχη πτώση στην πόλη. Η συνολική κατ' άτομο κατανάλωση στην πόλη είχε διαμορφωθεί από ένα δείκτη 100 το 1928 σε 97,6 το 1929 και 97,5 τον επόμενο χρόνο.[137]

Αυτό διαψεύδει την κατηγορία του Μπουχάριν ότι ο Στάλιν είχε οργανώσει «τη φεουδαρχική-γραφειοκρατική εκμετάλλευση» της αγροτιάς: όλος ο εργαζόμενος πληθυσμός έκανε τεράστιες θυσίες για την εκβιομηχάνιση και οι θυσίες που ζητούσαν από τους εργάτες ήταν συχνά πιο βαριές από εκείνες που ζητούσαν από τους αγρότες.

Για να σιτιστούν οι πόλεις και να πετύχει η εκβιομηχάνιση, το σοβιετικό κράτος ακολουθούσε μια πολιτική εξαιρετικά χαμηλών τιμών για τα σιτηρά. Το 1930, όμως, σημειώθηκαν σημαντικές αυξήσεις στα αγροτικά εισοδήματα που προέρχονταν από τις πωλήσεις στις ελεύθερες αγορές και την εποχιακή απασχόληση. Όπως λέει ο Ντέιβις:

«Το κράτος εξασφάλιζε τον ανεφοδιασμό του σε βασικά γεωργικά προϊόντα σε τιμές πάρα πολύ κάτω από το επίπεδο της αγοράς. Αν, όμως, κοιτάζουμε συνολικά τη συγκέντρωση της αγροτικής παραγωγής από το κράτος και τις πωλήσεις στην αγορά, οι τιμές που πληρωνόταν ο παραγωγός αυξήθηκαν πολύ πιο γρήγορα απ' ό,τι οι τιμές των βιομηχανικών προϊόντων. Οι όροι συναλλαγής είχαν τροποποιηθεί προς όφελος της γεωργίας.»[138]

«Ο συγκεντρωτικός έλεγχος της γεωργικής παραγωγής φαίνεται ότι είχε μια κάποια επιτυχία ως προς τον πρωταρχικό του στόχο που ήταν να εξασφαλιστεί ο επισιτισμός του αστικού πληθυσμού και ο ανεφοδιασμός της βιομηχανίας με γεωργικές πρώτες ύλες.»[139]

Η ΑΝΘΗΣΗ ΤΗΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Τον Οκτώβρη του 1930, το 78% των αγροτικών οικογενειών παραμένουν πάντοτε ατομικοί παραγωγοί, προσανατολισμένοι προς την αγορά. Η *Πράβντα* στις 21 Οκτώβρη γράφει:

«Κάτω από τις τωρινές περιστάσεις του φθινοπώρου, όπου είχαμε μια καλή συγκομιδή, κάτω από τις περιστάσεις πολύ υψηλών κερδοσκοπικών τιμών για τα σιτηρά, το κρέας και τα λαχανικά στην αγορά, ορισμένες οικογένειες μεσαίων αγροτών μεταμορφώνονται γρήγορα σε εύπορες οικογένειες μεσαίων αγροτών και σε κουλάκους.»[140]

Το δεύτερο κύμα κολεκτιβοποίησης

Μεταξύ Σεπτέμβρη και Δεκέμβρη του 1930, πραγματοποιείται μια προπαγανδιστική εκστρατεία για τα κολχόζ. Οι διευθύνσεις των κολχόζ μοιράζουν τους απολογισμούς δράσης στους ατομικούς καλλιεργητές των γύρω περιοχών. Συγκαλούνται ειδικές συσκέψεις για εκείνους που εγκατέλειψαν τα κολχόζ μετά το Μάρτη. 5.625 «επιτροπές στρατολόγησης» αποτελούμενες από κολχόζνικους επισκέπτονται το Σεπτέμβρη περιφέρειες με χαμηλά ποσοστά κολεκτιβοποίησης για να πείσουν τους αγρότες. Στην Κεντρική Περιοχή της Μαύρης Γης, 3,5 εκατομμύρια ατομικοί καλλιεργητές προσκαλούνται στις γενικές συνελεύσεις των κολχόζ, όπου συζητιέται ο ετήσιος απολογισμός.

Κουλάκοι που σαμποτάρουν την κολεκτιβοποίηση εξορίζονται συνεχώς, κυρίως από την Ουκρανία, όπου, αρχές του 1931, ο συνολικός αριθμός εξόριστων και των τριών κατηγοριών ανέρχεται σε 75.000.[141]

Ωστόσο, η εκστρατεία του φθινοπώρου του 1930 υπέρ της κολεκτιβοποίησης καθοδηγείται με προσοχή από την ηγεσία του Κόμματος: δε διεξάγεται με την αυστηρότητα και το σθένος του πρώτου κύματος και δεν υπάρχει κεντρική καμπάνια για τον εκτοπισμό των κουλάκων.[142]

Από την 1η Σεπτέμβρη ως τις 31 Δεκέμβρη του 1930, 1.120.000 οικογένειες προσχωρούν στα κολχόζ. Το 25,9% των οικογενειών έχει πια επιλέξει τη συνεταιριστική γεωργία.[143]

Με την παραχώρηση των καλύτερων γαιών και διαφόρων άλλων προνομίων στους κολχόζνικους, η οικονομική πίεση στους ατομικούς καλλιεργητές εντείνεται το 1931.

Μεταξύ Ιούνη 1930 και Ιούνη 1931, το δεύτερο κύμα κολεκτιβοποίησης ανεβάζει το ποσοστό των κολεκτιβοποιημένων νοικοκυριών από 23,6% σε 57,1%.

Τα επόμενα τρία χρόνια, παρατηρείται μια ελαφριά αύξηση 4,6% κατά μέσο όρο, για να καταγραφεί τον Ιούνη του 1934 συνολικό ποσοστό 71,4%.

Από τον Ιούνη του 1935 ως τον Ιούνη του 1936, σημειώνεται άνοδος από 83,2% σε 90,3% και ολοκληρώνεται ουσιαστικά η κολεκτιβοποίηση της γεωργίας.[144]

Οικονομική και κοινωνική δημιουργικότητα

Η κολεκτιβοποίηση του 1930 συχνά λέγεται ότι επιβλήθηκε με τη βία στον αγροτικό πληθυσμό. Θα θέλαμε να υπογραμμίσουμε την εκπληκτική οικονομική και κοινωνική δημιουργικότητα εκείνης της περιόδου, μια επαναστατική δημιουργικότητα που επέδειξαν οι μάζες, τα καθοδηγητικά στελέχη και η ηγεσία του Κόμματος. Τα περισσότερα από τα κύρια χαρακτηριστικά του σοσιαλιστικού γεωργικού συστήματος «επινοήθηκαν» στη διάρκεια του αγώνα της περιόδου 1929-1931. Ο Ντέιβις οφείλει να το ομολογήσει:

«Ήταν μια διαδικασία εκμάθησης μεγάλης κλίμακας, σε εξαιρετικά σύντομο χρονικό διάστημα, μέσα στο οποίο οι ηγέτες του Κόμματος και οι σύμβουλοί τους, οι κατά τόπους υπεύθυνοι του Κόμματος, οι αγρότες και οι οικονομικοί θεσμοί συνέβαλαν όλοι στο τελικό αποτέλεσμα (...) Τα κύρια χαρακτηριστικά του συστήματος των

κολχόζ, που παγιώθηκαν το 1929-1930, διατηρήθηκαν ως το θάνατο του Στάλιν, και για ορισμένο χρονικό διάστημα μετά.»[145]

Αρχικά, το κολχόζ θεωρήθηκε ως εκείνη η μορφή οργάνωσης που θα επέτρεπε την εφαρμογή της μεγάλης μηχανοποιημένης παραγωγής σε μια καθυστερημένη αγροτική χώρα. Τα κολχόζ ήταν ουσιαστικά προσανατολισμένα προς την καλλιέργεια σιτηρών και γεωργικών πρώτων υλών για τη βιομηχανία, κυρίως βαμβακιού και τεύτλων. Η παραγωγή των κολχόζ παραδινόταν στο κράτος σε πολύ χαμηλές τιμές, γεγονός που επέτρεψε την ώθηση της σοσιαλιστικής εκβιομηχάνισης: τα ποσά που δαπανούσε το κράτος για να εξασφαλίσει τον επισιτισμό των αστικών πληθυσμών και τον ανεφοδιασμό της βιομηχανίας σε γεωργικές πρώτες ύλες παρέμεναν σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Οι κολχόζνικοι ανταμείβονταν από τα σημαντικά εισοδήματα που πραγματοποιούσαν από τις πωλήσεις στην ελεύθερη αγορά και από τις επικουρικές ενασχολήσεις τους.

Έπειτα, το σύστημα των Μηχανοτρακτερικών Σταθμών δημιουργήθηκε ως κεντρικός άξονας της εισαγωγής μηχανημάτων στην ύπαιθρο. Ο Μπετελέμ γράφει:

«Στη βάση του σύννομου χαρακτήρα της κολεκτιβοποίησης, η γεωργία μπόρεσε να επωφεληθεί από μαζικές επενδύσεις που μεταμόρφωσαν ολοσχερώς τους τεχνικούς όρους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. (...) Αυτή η ολοσχερής ανατροπή της γεωργικής τεχνικής δεν κατέστη δυνατή παρά μόνο χάρη στην υποκατάσταση της μικρής και μεσαίας εκμετάλλευσης από τη μεγάλη εκμετάλλευση.»[146]

Πώς όμως έγινε δυνατή η εισαγωγή της σύγχρονης τεχνικής στα κολχόζ; Το ζήτημα δεν ήταν απλό.

Το καλοκαίρι του 1927, ο Μάρκεβιτς είχε δημιουργήσει στο Σεφτσένκο ένα πρωτότυπο σύστημα, το Μηχανοτρακτερικό Σταθμό, που διατηρούσε τον κεντρικό έλεγχο των μηχανών και τις πρόσφερε στα κολχόζ.

Αρχές του 1929, υπήρχαν δύο Μηχανοτρακτερικοί Σταθμοί, που ανήκαν στο κράτος, με 100 τρακτέρ. Υπήρχαν επίσης 50 «φάλαγγες τρακτέρ», των 20 τρακτέρ η καθεμιά, που ανήκαν στους σιτοπαραγωγικούς συνεταιρισμούς. 800 τρακτέρ ανήκαν σε 147 μεγάλα κολχόζ και η πλειονότητα των 20.000 τρακτέρ ήταν διασκορπισμένη στα μικρά κολχόζ.[147]

Τον Ιούλη του 1929, τα περισσότερα τρακτέρ ήταν, επομένως, στα χέρια των γεωργικών συνεταιρισμών και των κολχόζ. Στη διάρκεια κάποιας σύσκεψης, ορισμένοι πρότειναν να πωλούνται τα τρακτέρ και τα μηχανήματα στα κολχόζ: αν οι αγρότες δεν έχουν την πλήρη κυριότητα των μηχανημάτων, δεν πρόκειται να κινητοποιηθούν για τη χρηματοδότησή τους. Όμως, η Επιθεώρηση Εργατών και Αγροτών επέκρινε τον Αύγουστο του 1929 τις εμπειρίες που υπήρχαν όταν τα τρακτέρ ανήκαν στους συνεταιρισμούς. Το σύστημα αυτό καθιστούσε αδύνατο το σοβαρό προγραμματισμό, δεν είχε γίνει η απαιτούμενη προετοιμασία του αγροτικού πληθυσμού και δεν υπήρχαν συνεργεία, με αποτέλεσμα να παρουσιάζονται συχνά βλάβες λόγω κακής χρήσης και συντήρησης.[148]

Το Φλεβάρη του 1930, το Κόμμα εγκατέλειψε το πείραμα των γιγάντιων κολχόζ, πολύ δημοφιλές μέχρι τότε στους κύκλους των ακτιβιστών, για να υιοθετήσει το χωριό-κολχόζ ως βάση της κολεκτιβοποίησης. Το Σεπτέμβρη του 1930, το Κόμμα αποφάσισε τη συγκέντρωση όλων των τρακτέρ που χρησιμοποιούσαν τα κολχόζ στους Μηχανοτρακτερικούς Σταθμούς, που ανήκαν στο κράτος.[149] Ο Μάρκεβιτς πρότεινε τη συγκέντρωση 200 τρακτέρ και ενός συνεργείου για την εξυπηρέτηση 40 έως 50.000 εκταρίων αρόσιμης γης. Υπογράμμιζε ότι ήταν αναγκαίο τα ζητήματα γεωργικής τεχνολογίας να διαχειρίζονται από ένα «ενοποιημένο οργανωτικό κέντρο» για όλη την ΕΣΣΔ. Έπρεπε να επιλεγούν οι περιφέρειες που είχαν προτεραιότητα, να μελετηθεί η παγκόσμια τεχνολογία για να βρεθούν οι καλύτεροι τύποι μηχανημάτων, να παγιωθεί και να συγκεντροποιηθεί η προσφορά μηχανημάτων.[150]

Την άνοιξη κιόλας του 1930, το σύστημα αυτό απέδειξε την ανωτερότητά του. Οι ΜΤΣ εξυπηρετούσαν μόλις το 8% των κολχόζ, αλλά το 62% των αγροτών αυτών παρέμεινε στο κολχόζ όταν έγινε η «αποχώρηση». Η συγκέντρωση των αγροτικών προϊόντων από το κράτος γινόταν πολύ πιο εύκολα μέσω των ΜΤΣ, αφού τα κολχόζ τους παρέδιδαν το ένα τέταρτο της σοδειάς ως πληρωμή.[151] Οι εργαζόμενοι στους ΜΤΣ είχαν καθεστώς βιομηχανικού εργάτη. Εκπροσωπώντας την εργατική τάξη στην ύπαιθρο, ασκούσαν καθοριστική επιρροή στους κολχόζνικους στους τομείς της πολιτικής και τεχνικής διαπαιδαγώγησης, καθώς και της οργάνωσης. 25.000 χειριστές τρακτέρ καταρτίστηκαν το 1930. Την άνοιξη

του 1931, οργανώθηκαν μαθήματα για 200.000 νέους αγρότες και αγρότισσες που θα έμπαιναν να εργαστούν στους ΜΤΣ, 150.000 από αυτούς ως χειριστές τρακτέρ.[152]

Τρίτον, θεσπίστηκε ένα ευφυές σύστημα αμοιβής των κολχόζνικων, οι «εργατοημέρες».

Με διάταγμα της 28ης Φλεβάρη του 1933 οι κύριες γεωργικές εργασίες είχαν υπαχθεί σε επτά τιμολογιακές κατηγορίες, η αξία των οποίων, εκφρασμένη σε «εργατοημέρες» κυμαινόταν από 0,5 έως 1,5. Δηλαδή, η πιο σκληρή ή η πιο δύσκολη εργασία αμειβόταν τρεις φορές πιο πολύ απ' ό,τι η εύκολη και ελαφριά εργασία. Το διαθέσιμο εισόδημα του κολχόζ κατανεμόταν, στο τέλος του χρόνου, ανάμεσα στους κολχόζνικους σύμφωνα με τον αριθμό των εργατοημερών τους. Το μέσο ετήσιο οικογενειακό εισόδημα, στις σιτοπαραγωγικές περιοχές, ήταν 600,2 κιλά σιτηρά και 108 ρούβλια το 1932. Το 1937, ήταν 1.741,7 κιλά σιτηρά και 376 ρούβλια.[153]

Τέλος, βρέθηκε μια ισορροπία ανάμεσα στη συλλογική εργασία και την προσωπική δραστηριότητα των κολχόζνικων αγροτών. Το πρότυπο καθεστώς του κολχόζ, που υιοθετήθηκε στις 7 Φλεβάρη του 1935, προσδιορίζει τις βασικές αρχές του κολχόζ, όπως αυτές προέκυψαν από πέντε χρόνια αγώνων και εμπειριών.[154] Το 1937, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις με τη μορφή ατομικών κλήρων των κολχόζνικων αντιπροσώπευαν το 3,9% του συνόλου των καλλιεργούμενων εκτάσεων, αλλά οι κολχόζνικοι έβγαζαν από αυτές το 20% των εισοδημάτων τους. Κάθε οικογένεια μπορούσε να διαθέτει τρία κερασφόρα ζώα, μεταξύ των οποίων μια αγελάδα, μια γουρούνα με τα γουρουνάκια της, δέκα πρόβατα και προβατίνες και απεριόριστο αριθμό πουλερικών και κουνελιών.[155]

Οι επενδύσεις στην ύπαιθρο

Τέλη του 1930, οι ΜΤΣ διαχειρίζονταν 31.114 τρακτέρ. Σύμφωνα με το πρόγραμμα, θα έπρεπε να διαθέτουν 60.000 το 1931. Το πλάνο αυτό δεν καλύφτηκε. Το 1932, οι ΜΤΣ διέθεταν 82.700 τρακτέρ. Οι υπόλοιπες 148.500 μονάδες βρίσκονταν στα σοβχόζ.

Ο συνολικός αριθμός τρακτέρ θα αυξηθεί σταθερά στη διάρκεια της δεκαετίας του '30: από 210.900 το 1933, θα περάσει στις 276.400 τον επόμενο χρόνο, για να κάνει ένα άλμα στις 360.300 το

1935 και στις 422.700 το 1936. Το 1940, η ΕΣΣΔ αριθμεί 522.000 τρακτέρ.[156]

Μια άλλη στατιστική δείχνει τον αριθμό των τρακτέρ σε μονάδες των 15 ίππων. Επιβεβαιώνει την εκπληκτική προσπάθεια που καταβλήθηκε στη διάρκεια των ετών 1930-1932.

Αρχές του 1929, η επαρχιακή ΕΣΣΔ αριθμούσε 18.000 τρακτέρ, υπολογισμένα σε μονάδες των 15 ίππων, 700 φορτηγά και 2 (δύο!) θεροαλωνιστικές μηχανές. Αρχές του 1933, υπήρχαν 148.000 τρακτέρ, 14.000 φορτηγά και άλλες τόσες θεροαλωνιστικές μηχανές. Στις αρχές του πολέμου, το 1941, τα κολχόζ και τα σοβχόζ χρησιμοποιούσαν 684.000 τρακτέρ (πάντοτε σε μονάδες των 15 ίππων), 228.000 φορτηγά και 182.000 θεροαλωνιστικές μηχανές.[157]

Η αστική τάξη άδικα εξοργίζεται για τη δήθεν καταπίεση που υπέστησαν οι πλούσιοι αγρότες εξαιτίας της κολεκτιβοποίησης. Γεγονός παραμένει ότι μέσα σε μια δεκαετία, ο Ρώσος αγρότης πέρασε από το μεσαίωνα στον 20ό αιώνα. Η τεχνική και πολιτιστική ανάπτυξή του υπήρξε θεαματική.

Οι πρόοδοι αυτές αντικατοπτρίζουν τη συνεχή αύξηση των επενδύσεων στη γεωργία. Από 379 εκατομμύρια ρούβλια το 1928, περνάνε στα 2.590 εκατομμύρια το 1930, στα 3.645 εκατομμύρια το 1931 και διατηρούνται στο επίπεδο αυτό για δύο χρόνια, για να φτάσουν στο αποκορύφωμά τους το 1934 με 4.661 εκατομμύρια και το 1935 με 4.983 εκατομμύρια ρούβλια.[158]

Τα νούμερα αυτά αναιρούν τη θεωρία σύμφωνα με την οποία τα αστικά κέντρα «εκμεταλλεύτηκαν» τη σοβιετική γεωργία: ποτέ μια καπιταλιστική οικονομία δε θα είχε καταφέρει να πραγματοποιήσει τόσο σημαντικές επενδύσεις στην ύπαιθρο. Το μερίδιο της γεωργίας στο σύνολο των επενδύσεων περνούσε από το 6,5% το 1923-1924 στο 25% και στο 20% τα κρίσιμα χρόνια 1931 και 1932. Το 1935, το μερίδιό της ήταν 18%.[159]

Ο θρίαμβος της σοσιαλιστικής γεωργίας

Η γεωργική παραγωγή γνώρισε μια γενική πρόοδο από το 1933 και μετά. Τη χρονιά πριν από την κολεκτιβοποίηση, η σοδειά των σιτηρών έφτασε τους 71,7 εκατομμύρια τόνους. Το 1930 γνώρισε μια εξαιρετική σοδειά 83,5 εκατομμυρίων τόνων. Το 1931 και το 1932,

η Σοβιετική Ένωση περνούσε τη βαθύτερη κρίση της, εξαιτίας των κοινωνικοοικονομικών ανακατατάξεων, της λυσσαλέας αντίστασης των κουλάκων, των ελάχιστων προνομίων που είχε γίνει δυνατό να παραχωρηθούν στους αγρότες αυτά τα κρίσιμα χρόνια για την ανάπτυξη της βιομηχανίας, του αργού ρυθμού εκμηχάνισης και της ξηρασίας. Η παραγωγή σιτηρών έπεφτε στους 69,5 και 69,9 εκατομμύρια τόνους. Έπειτα, ήρθαν τρεις διαδοχικές καλές σοδειές από το 1933 ως το 1935 των 89,8, 89,4 και 90,1 εκατομμυρίων τόνων. Εξαιρετικά δυσμενείς κλιματολογικές συνθήκες επέφεραν μια κακή σοδειά 69,3 εκατομμυρίων τόνων το 1936, της οποίας όμως οι επιπτώσεις μετριάστηκαν χάρη στα αποθέματα και σε έναν καλό σχεδιασμό της κατανομής. Τον επόμενο χρόνο, επιτεύχθηκε μια συγκομιδή ρεκόρ 120,9 εκατομμυρίων τόνων, κι έπειτα συνεχίστηκε η καταγραφή υψηλών αριθμών: 94,99, 105 και 118,8 εκατομμύρια μεταξύ 1938 και 1940.

Η σοσιαλιστική γεωργία πήρε τα πάνω της μόλις τα αποτελέσματα των σημαντικών βιομηχανικών επενδύσεων άρχισαν να γίνονται αισθητά. Η αξία της συνολικής γεωργικής παραγωγής αποτελματώθηκε μεταξύ 1928 και 1934, καθώς ταλαντεύτηκε ανάμεσα σε ένα μάξιμουμ 14,7 και ένα μίνιμουμ 13,1 δισεκατομμύρια ρούβλια. Έπειτα ανέβηκε στα 16,2 δισεκατομμύρια το 1935, στα 20,1 το 1937 και στα 23,2 το 1940.[160]

Ένας αγροτικός πληθυσμός που αυξήθηκε από τα 120 στα 132 εκατομμύρια μεταξύ 1926 και 1940 μπόρεσε να θρέψει έναν αστικό πληθυσμό που αυξήθηκε από τα 26,3 στα 61 εκατομμύρια την ίδια χρονική περίοδο.[161]

Η κατανάλωση των κολχόζνικων, το 1938, αντιστοιχούσε στα εξής ποσοστά σε σχέση με την κατανάλωση των αγροτών στο τσαρικό καθεστώς: ψωμί και αλεύρι, 125· πατάτες, 180· φρούτα και λαχανικά, 147· γάλα και γαλακτοκομικά προϊόντα, 148· κρέας και παστά, 179.[162]

«Κολοσσιαία υποστήριξη»

Η κολεκτιβοποίηση της υπαίθρου ανέκοψε ευθύς αμέσως την αυθόρμητη τάση της μικρής εμπορικής παραγωγής να πολώνει την κοινωνία σε πλούσιους και φτωχούς, σε εκμεταλλευτές και εκμε-

ταλλευμένους. Οι κουλάκοι, οι αστοί της υπαίθρου, διώχθηκαν και εξαλείφθηκαν ως κοινωνική τάξη. Η ανάπτυξη μιας αστικής τάξης της υπαίθρου σε μια χώρα όπου το 80% του πληθυσμού εξακολουθούσε να ζει στην ύπαιθρο θα είχε πνίξει και αφανίσει το σοβιετικό σοσιαλισμό. Η κολεκτιβοποίηση εμπόδισε κάτι τέτοιο.

Η κολεκτιβοποίηση και η σχεδιασμένη οικονομία επέτρεψαν στη Σοβιετική Ένωση να αντισταθεί στη φασιστική επίθεση και να αντιμετωπίσει με επιτυχία τον ολοκληρωτικό πόλεμο που εξαπέλυσαν οι Γερμανοί ναζί. Στα πρώτα χρόνια του πολέμου, η κατανάλωση σιτηρών χρειάστηκε να μειωθεί στο μισό, αλλά, χάρη στο σχεδιασμό, οι διαθέσιμες ποσότητες μοιράζονταν δίκαια. Οι περιοχές που καταλήφθηκαν και ερημώθηκαν από τους ναζί αντιπροσώπευαν το 47% του συνόλου των καλλιεργήσιμων εδαφών. Οι φασίστες κατέστρεψαν 98.000 συνεταιριστικές καλλιέργειες. Αλλά μεταξύ 1942 και 1944, 12 εκατομμύρια εκτάρια νέα εδάφη καλλιεργήθηκαν στα ανατολικά της χώρας.[163]

Χάρη στο σοσιαλιστικό σύστημα, η γεωργική παραγωγή μπόρεσε, στην ουσία, να ξαναφτάσει στα επίπεδα του 1940 από το 1948 κιόλας.[164]

Μέσα σε λίγα χρόνια, ένας εντελώς νέος τρόπος οργάνωσης της εργασίας, μια ολόπλευρη ανατροπή της τεχνικής και μια βαθιά πολιτιστική επανάσταση κατάφεραν να κερδίσουν την καρδιά των αγροτών. Ο Μπετελέμ σημειώνει:

«Η συντριπτική πλειονότητα των αγροτών έδειξε ότι είναι πολύ αφοσιωμένη στο νέο καθεστώς γεωργικής εκμετάλλευσης. Αυτό αποδείχτηκε στη διάρκεια του πολέμου, αφού στις περιοχές που είχαν καταλάβει τα γερμανικά στρατεύματα, και παρά τις προσπάθειες που κατέβαλαν οι ναζιστικές αρχές, η κολχόζνικη μορφή γεωργικής εκμετάλλευσης διατηρήθηκε.»[165]

Αυτή είναι η άποψη ενός συμπαθούντος του κομμουνιστικού συστήματος, που θα ήταν χρήσιμο να συμπληρωθεί από την ακόλουθη μαρτυρία του Αλεξάντρ Ζινόβιεφ, ενός αντιπάλου του Στάλιν. Όταν ήταν παιδί, ο Ζινόβιεφ είχε ζήσει από κοντά την κολεκτιβοποίηση. Γράφει:

«Όποτε επέστρεφα στο χωριό, και πολλά χρόνια αργότερα, ρωτούσα συχνά τη μάνα μου και άλλους κολχόζνικους αν θα είχαν δεχτεί να ξαναπάρουν μια ατομική γεωργική εκμετάλλευση στην περίπτωση που θα τους προσφερόταν μια τέτοια δυνατότητα.

Όλοι μου απαντούσαν αρνητικά με κατηγορηματικό τρόπο. (...) Το σχολείο της πολίχνης είχε μόνο επτά τάξεις, αλλά χρησίμευε ως γέφυρα προς τις τεχνικές σχολές της περιοχής που κατάρτιζαν κτηνίατρους, αγρονόμους, μηχανικούς, οδηγούς τρακτέρ, λογιστές. Στο Τσούχλομο, υπήρχε ένα δευτεροβάθμιο σχολείο. Όλα αυτά τα ιδρύματα και τα επαγγέλματα ήταν στοιχεία μιας πολιτιστικής επανάστασης χωρίς προηγούμενο. Η κολεκτιβοποίηση είχε συμβάλει άμεσα σ' αυτή την ανατροπή. Εκτός από αυτούς τους σχετικά καταρτισμένους ντόπιους ειδικούς, τα χωριά είδαν πράγματι να συρρέουν τεχνικοί από τις πόλεις, οι οποίοι ήταν προικισμένοι με δευτεροβάθμια ή ακόμα και ανώτερη παιδεία. Η δομή του πληθυσμού της υπαίθρου προσέγγισε τη δομή της αστικής κοινωνίας. Ήμουν μάρτυρας αυτής της εξέλιξης από τα παιδικά μου χρόνια. Αυτή η εξαιρετικά γρήγορη μεταμόρφωση της επαρχιακής κοινωνίας πρόσφερε στο νέο σύστημα κολοσσιαία υποστήριξη μέσα από τις ευρύτερες μάζες του πληθυσμού. Και αυτό παρά τις όποιες φρικαλεότητες της κολεκτιβοποίησης και της εκβιομηχάνισης.»[166]

Στην πραγματικότητα, τα εξαιρετικά επιτεύγματα του σοβιετικού καθεστώτος του πρόσφεραν «κολοσσιαία υποστήριξη» από τη μεριά των εργαζομένων και «απέχθεια για τις φρικαλεότητες» από τη μεριά των εκμεταλλευτριών τάξεων. Και ο Ζινόβιεφ ταλαντεύεται σταθερά ανάμεσα στις δύο αυτές θέσεις.

Φοιτητής μετά τον πόλεμο, ο Ζινόβιεφ μεταφέρει μια συζήτηση που είχε με έναν άλλο φοιτητή, αντίπαλο του κομμουνισμού:

«– Αν δεν είχαν γίνει η κολεκτιβοποίηση και η εκβιομηχάνιση, θα είχαμε καταφέρει να κερδίσουμε τον πόλεμο κατά των Γερμανών;

– Όχι.

– Χωρίς τα αυστηρά μέτρα του Στάλιν, θα είχαμε καταφέρει να διατηρήσουμε μια σχετική τάξη στη χώρα;

– Όχι.

– Αν δεν είχαμε αναπτύξει τη βιομηχανία και τον εξοπλισμό μας, θα ήμασταν σε θέση να διαφυλάξουμε την ακεραιότητα και την ανεξαρτησία του κράτους μας;

– Όχι.

– Τότε, τι προτείνεις;

– Μα, τίποτα!»[167]

Η «ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ» ΤΗΣ ΚΟΛΕΚΤΙΒΟΠΟΙΗΣΗΣ

Τη δεκαετία του '80, η Δεξιά επανέφερε στο προσκήνιο πολλά από τα θέματα που οι ναζί είχαν αναπτύξει κατά τη διάρκεια του ψυχολογικού πολέμου κατά της ΕΣΣΔ. Σε γενικές γραμμές, από το 1945, οι προσπάθειες για την αποκατάσταση του ναζισμού αρχίζουν από τη διαβεβαίωση ότι «ο σταλινισμός ήταν τουλάχιστον εξίσου βάρβαρος όσο ο ναζισμός». Ο Ερνστ Νόλτε, που σ' αυτό το ζήτημα τον ακολούθησε και ο Γίργκεν Χάμπερμας, διαβεβαίωσε το 1986 ότι η εξολόθρευση των κουλάκων από τον Στάλιν μπορούσε μόνο να συγκριθεί με την εξολόθρευση των Εβραίων από τον Χίτλερ!

«Το Άουσβιτς δεν είναι, αρχικά, το αποτέλεσμα του παραδοσιακού αντισιμιτισμού. Κατά βάθος, δεν ήταν ουσιαστικά "γενοκτονία", αλλά πρώτα απ' όλα μια αντίδραση που γεννήθηκε από το άγχος απέναντι στις εξολοθρευτικές ενέργειες της ρωσικής επανάστασης. Το αντίγραφο ήταν πολύ πιο παράλογο απ' ό,τι το πρωτότυπο.»[168]

Έτσι, λοιπόν, οι χιτλερικοί είχαν ταραχτεί από «το άγχος» απέναντι στα σταλινικά εγκλήματα. Ο Χίτλερ, στον καιρό του, χρησιμοποίησε παρόμοια επιχειρήματα: η επίθεση κατά της ΕΣΣΔ ήταν ένα μέτρο «αυτοάμυνας» απέναντι στην εβραιο-μπολσεβίκικη απειλή. Κι εκπλήσσονται ορισμένοι για την ανάκαμψη του φασισμού στη Γερμανία;

Ο σοβιετικός όρος «εξάλειψη των κουλάκων ως τάξης», δηλώνει σαφέστατα ότι πρόκειται για εξάλειψη της γεωργικής εκμετάλλευσης καπιταλιστικού τύπου που ανήκει στους κουλάκους και σε καμιά περίπτωση για φυσικό αφανισμό των κουλάκων. Αλλά σπεκουλάροντας με τη λέξη «εξάλειψη», ανενδοίαστοι άνθρωποι όπως ο Νόλτε και ο Κόνκουεστ ισχυρίζονται ότι οι κουλάκοι που εξορίστηκαν, «εξολοθρεύτηκαν»!

Ο Στέφαν Μερλ, Γερμανός ερευνητής, περιγράφει τις πρόχειρες διαδικασίες με τις οποίες οι πρώτοι κουλάκοι απαλλοτριώθηκαν και εξορίστηκαν στη Σιβηρία, κατά τη διάρκεια του μεγάλου κύματος κολεκτιβοποίησης από το Γενάρη ως το Μάρτη του 1930.

«Με το που μπήκε η άνοιξη, η κατάσταση στα στρατόπεδα υποδοχής επιδεινώθηκε. Επιδημίες εξαπλώθηκαν, προξενώντας μεγάλο αριθμό θυμάτων, κυρίως ανάμεσα στα παιδιά. Για το λόγο αυ-

τό, όλα τα παιδιά αποσύρθηκαν από τα στρατόπεδα τον Απρίλη του 1930 και στάλθηκαν στα χωριά απ' όπου κατάγονταν. Την εποχή εκείνη, είχαν ήδη εξοριστεί στο Βορρά γύρω στις 400.000 άτομα. Ως το καλοκαίρι του 1930, θα πρέπει να πέθαναν 20.000 με 40.000 άτομα.»[169]

Εδώ, ο Μερλ μας πληροφορεί παρεμπιπτόντως ότι ένας μεγάλος αριθμός «θυμάτων της τρομοκρατίας» χάθηκε εξαιτίας των επιδημιών και ότι το Κόμμα αντέδρασε γρήγορα για να προστατέψει τα παιδιά.

Ο Μερλ βεβαιώνει ότι οι μεταγωγές του φθινοπώρου του 1930 «πραγματοποιήθηκαν κάτω από λιγότερο βάρβαρες συνθήκες». Οι περισσότεροι στέλνονταν στη Σιβηρία και στο Καζαχστάν, «περιοχές όπου υπήρχε σημαντική έλλειψη εργατικής δύναμης». Στη διάρκεια των ετών 1930-1935, η Σοβιετική Ένωση είχε έλλειψη εργατικού δυναμικού κυρίως στις περιοχές όπου η γεωργική εκμετάλλευση είχε αρχίσει πρόσφατα. Το καθεστώς προσπαθούσε να χρησιμοποιεί όλες τις διαθέσιμες δυνάμεις. Δεν μπορούμε να φανταστούμε ότι θα «σκότωνε» ανθρώπους που εδώ και ένα ή δύο χρόνια καλλιεργούσαν τη γη στη Σιβηρία και στο Καζαχστάν. Ωστόσο, ο Μερλ εκτιμά ότι οι 100.000 κουλάκοι οικογενειάρχες της πρώτης κατηγορίας, που στάλθηκαν στα γκούλαγκ, πέθαναν όλοι. Όμως, το Κόμμα είχε εντάξει μόλις 63.000 κουλάκους στην πρώτη κατηγορία και μόνο εκείνοι που είχαν κριθεί ένοχοι για τρομοκρατικές και αντεπαναστατικές ενέργειες θα εκτελούνταν. Ο Μερλ συνεχίζει:

«100.000 άλλα άτομα έχασαν πιθανώς τη ζωή τους στις αρχές του 1930 είτε επειδή εκδιώχτηκαν από τα σπίτια τους, είτε επειδή εξορίστηκαν στο Βορρά, είτε επειδή εκτελέστηκαν.» Έπειτα προσθέτει σ' αυτό το νούμερο 100.000 άτομα «που πέθαναν στους τόπους εξορίας ως το τέλος της δεκαετίας του '30». Χωρίς άλλη διευκρίνιση ή ένδειξη.[170]

Ο αριθμός των 300.000 νεκρών βασίζεται, λοιπόν, σε πολύ κατά προσέγγιση εκτιμήσεις και οι θάνατοι οφείλονται σε μεγάλο βαθμό σε φυσικά αίτια, στα γεράματα και στις αρρώστιες, στις γενικότερες συνθήκες της χώρας.

Ωστόσο, ο Μερλ υποχρεώθηκε να υπερασπιστεί τις «υπερβολικά χαμηλές» εκτιμήσεις του, απέναντι σε έναν κρυπτοφασίστα του είδους του Κόνκουεστ, ο οποίος πράγματι «υπολόγισε» ότι

6.500.000 κουλάκοι «σφαγιάστηκαν» στη διάρκεια της κολεκτιβοποίησης, από τους οποίους 3.500.000 στα στρατόπεδα της Σιβηρίας![171] Ο Κόνκουεστ θεωρείται «αυθεντία» από όλη τη Δεξιά. Αλλά ο Μερλ διαπιστώνει ότι ο Κόνκουεστ δίνει δείγματα «τρομακτικής έλλειψης κριτικής απέναντι στις πηγές». Ο Κόνκουεστ «χρησιμοποιεί σκοτεινά γραπτά μετοίκων που επαναλαμβάνουν πληροφορίες από δεύτερο ή και τρίτο χέρι. (...) Συχνά, όσα παρουσιάζει ως "γεγονότα" δε στηρίζονται παρά σε μία μόνο αμφισβητήσιμη πηγή.»[172] «Ο αριθμός θυμάτων που αναφέρει ο Κόνκουεστ, είναι υπερδιπλάσιος του αριθμού των εξόριστων, σύμφωνα με τα "αποδεικτικά στοιχεία" του.»[173]

Εδώ και καιρό, λοιπόν, τα γραπτά συγγραφέων ξένων προς τον κομμουνισμό, όπως ο Μερλ, επέτρεπαν την αναίρεση των χονδροειδών συκοφαντιών του Κόνκουεστ.

Το 1990, οι Ζέμσκοφ και Ντουγκίν, δύο Σοβιετικοί ιστορικοί, δημοσίευσαν λεπτομερείς στατιστικές για το Γκούλαγκ. Έτσι, τα ακριβή νούμερα είναι τώρα διαθέσιμα και αναιρούν τις περισσότερες από τις παραποιήσεις του Κόνκουεστ.

Στη διάρκεια της πιο βίαιης περιόδου της κολεκτιβοποίησης, το 1930-1931, οι αγρότες απαλλοτρίωσαν 381.026 κουλάκους κι έστειλαν τις οικογένειές τους στα παρθένα εδάφη της Ανατολής. Επρόκειτο για 1.803.392 άτομα. Την 1η Γενάρη του 1932, καταγράφηκαν 1.317.022 στους τόπους εγκατάστασής τους. Η διαφορά είναι 486.000. Λόγω της γενικότερης αποδιοργάνωσης, μεγάλο μέρος των εξόριστων το έσκασε στη διάρκεια του ταξιδιού, που συχνά διαρκούσε τρεις μήνες ή και περισσότερο. (Συγκριτικά: από τους 1.317.022 εγκατεστημένους, 207.010 κατόρθωσαν να διαφύγουν μέσα στο 1932.)[174]

Άλλοι, των οποίων επανεξετάστηκε η περίπτωση, μπόρεσαν να επιστρέψουν στα σπίτια τους. Ένας απροσδιόριστος αριθμός, που μπορεί να εκτιμηθεί στις 100.000, πέθαναν καθ' οδόν, κυρίως εξαιτίας των επιδημιών. Ο σημαντικός αριθμός θανάτων στη διάρκεια των μετακινήσεων πρέπει να ενταχθεί στο γενικότερο πλαίσιο της εποχής: ένας πολύ αδύναμος διοικητικός μηχανισμός, αβέβαιες συνθήκες διαβίωσης για όλο τον πληθυσμό, χαώδεις καμιά φορά ταξικοί αγώνες μέσα σε ένα αγροτικό περιβάλλον που έκλινε προς τον αριστερισμό. Φυσικά, για κάθε νεκρό στη διάρκεια των μετακινήσεων, η Δεξιά βεβαιώνει ότι ο ένοχος είναι το Κόμμα, ο Στάλιν.

Όμως, ισχύει το αντίθετο. Το πώς αντιμετώπισε το Κόμμα το όλο ζήτημα εκφράζεται καθαρά σε μια από τις πολυάριθμες σχετικές αναφορές, την οποία έγραψε στις 20 Δεκέμβρη του 1931 ο υπεύθυνος ενός στρατοπέδου εργασίας στο Νοβοσιμπίρσκ.

«Η μεγάλη θνησιμότητα που παρατηρήθηκε στις αποστολές υπ' αριθμ. 18 έως 23 που προέρχονταν από το Βόρειο Καύκασο –2.421 άτομα στα 10.086 που ξεκίνησαν– μπορεί να εξηγηθεί από τα παρακάτω αίτια:

1. Εγκληματική αμέλεια σε ό,τι αφορά στη συγκρότηση των ομάδων εξόριστων, ανάμεσα στους οποίους υπήρχαν πολλά παιδιά, ηλικιωμένοι πάνω από εξήντα πέντε ετών και άρρωστοι.

2. Μη τήρηση των οδηγιών που αφορούσαν στο δικαίωμα των εξόριστων να πάρουν μαζί τους προμήθειες για μετακίνηση δύο μηνών.

3. Απουσία βρασμένου νερού, που ανάγκασε τους εξόριστους να πιουν μολυσμένο νερό. Πολλοί πέθαναν από δυσεντερία και άλλες επιδημίες.»[175]

Όλοι αυτοί οι θάνατοι καταχωρούνται κάτω από τον τίτλο «σταλινικά εγκλήματα». Όμως, η αναφορά αυτή δείχνει ότι δύο από τα αίτια των θανάτων συνδέονται με τη μη τήρηση των οδηγιών του Κόμματος και το τρίτο έχει να κάνει με τις άθλιες συνθήκες και συνήθειες υγιεινής στο σύνολο της χώρας.

Ο Κόνκουεστ «υπολόγισε» ότι 3.500.000 κουλάκοι «εξολοθρεύτηκαν» στα στρατόπεδα εργασίας.[176] Όμως, ο συνολικός αριθμός κουλάκων που στάλθηκαν στα στρατόπεδα εργασίας δεν ξεπέρασε ποτέ το 1.317.022! Και μεταξύ 1932 και 1935, ο αριθμός των αναχωρήσεων ξεπέρασε κατά 299.889 τις νέες αφίξεις. Από το 1932 ως τα τέλη του 1940, ο ακριβής αριθμός όλων των θανάτων, που οφείλονταν κατά κύριο λόγο σε φυσικά αίτια, ήταν 389.521. Και το νούμερο αυτό δεν αφορά μόνο στους εξόριστους κουλάκους, αφού από το 1935 κι άλλες κατηγορίες προσθέτονταν στον πληθυσμό των στρατοπέδων εργασίας.

Τι να πει κανείς για τη διαβεβαίωση του Κόνκουεστ ότι 6.500.000 κουλάκοι «σφαγιάστηκαν» στη διάρκεια των διαφόρων φάσεων της κολεκτιβοποίησης; Μόνο ένα μέρος των 63.000 αντεπαναστατών της πρώτης κατηγορίας εκτελέστηκε. Ο αριθμός θανάτων στη διάρκεια των μετακινήσεων, που οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στο λιμό και στις επιδημίες, ήταν της τάξης των

100.000. Μεταξύ 1932 και 1940, μπορεί να εκτιμηθεί ότι 200.000 κουλάκοι πέθαναν στα στρατόπεδα εργασίας από φυσικά αίτια. Οι εκτελέσεις και οι θάνατοι αυτοί προέκυψαν στη διάρκεια του πιο γενικευμένου ταξικού αγώνα που γνώρισε ποτέ η ρωσική ύπαιθρος, ενός αγώνα που έφερε τα πάνω κάτω σε μια καθυστερημένη και πρωτόγονη ύπαιθρο. Μέσα από αυτή την τεράστια αναμπουμπούλα, 120 εκατομμύρια αγρότες βγήκαν από το μεσαίωνα, τον αναλφαβητισμό και το σκοταδισμό, πλήγματα δέχτηκαν οι δυνάμεις της αντίδρασης, που είχαν συμφέρον από τη διατήρηση της εκμετάλλευσης και των εξευτελιστικών και απάνθρωπων συνθηκών διαβίωσης και εργασίας. Η καταστολή της αστικής τάξης και της αντίδρασης ήταν απολύτως αναγκαία για την πραγμάτωση της κολεκτιβοποίησης: μόνο η συλλογική δουλειά καθιστούσε δυνατή τη σοσιαλιστική εκμηχάνιση, προσφέροντας έτσι στις αγροτικές μάζες τη δυνατότητα να ζήσουν μια ελεύθερη, αξιοπρεπή και πολιτισμένη ζωή.

Από μίσος για το σοσιαλισμό, δυτικοί διανοούμενοι διέδωσαν τις παράλογες συκοφαντίες του Κόνκουεστ για τους 6.500.000 κουλάκους που «εξολοθρεύτηκαν». Ανέλαβαν έτσι να υπερασπίσουν την αστική δημοκρατία, την ιμπεριαλιστική δημοκρατία. Στη Μοζαμβίκη, το RENAMO, οργανωμένο από τη CIA και τις μυστικές υπηρεσίες της Νότιας Αφρικής, κατακρεούργησε ή προκάλεσε το θάνατο από ασιτία 900.000 χωρικών από το 1980. Σκοπός του ήταν να αποτρέψει μια ανεξάρτητη Μοζαμβίκη με σοσιαλιστικό προσανατολισμό. Στη Μοζαμβίκη, οι δυτικοί διανοούμενοι δεν ήταν ανάγκη να επινοήσουν πτώματα, χρειαζόταν απλά να διαπιστώσουν τη βαρβαρότητα του ιμπεριαλισμού. Όμως, οι 900.000 αυτοί νεκροί θεωρούνται σαν να μην υπήρξαν ποτέ: δε γίνεται λόγος γι' αυτούς.

Η UNITA στην Αγκόλα, πλαισιωμένη και υποστηριγμένη και αυτή ανοιχτά από τη CIA και τη Νότια Αφρική, σκότωσε πάνω από ένα εκατομμύριο στη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου κατά της πατριωτικής κυβέρνησης του Λαϊκού Κινήματος για την Απελευθέρωση της Αγκόλας (MPLA). Αφού έχασε τις εκλογές του 1992, ο Σαβίμπι, ο άνθρωπος της CIA, έκρινε ότι μπορεί να ξαναρχίσει τον καταστροφικό του πόλεμο.

«Η τραγωδία στην Αγκόλα απειλεί τη ζωή 3 εκατομμυρίων ανθρώπων (...) Ο Σαβίμπι αρνήθηκε να παραδεχτεί την εκλογική νίκη

της κυβέρνησης με 129 έδρες έναντι 91 και βύθισε και πάλι την Αγκόλα σε μια κτηνώδη σύρραξη που στοίχισε μέχρι τώρα 100.000 επιπλέον ζωές (εδώ και 12 μήνες).»[177]

Εκατό χιλιάδες Αφρικανοί, φυσικά, δεν είναι τίποτα. Για πόσους δυτικούς διανοούμενους που αρέσκονται, ακόμα και σήμερα, να ουρλιάζουν κατά της κολεκτιβοποίησης, πέρασαν απαρατήρητα τα δύο εκατομμύρια χωρικοί της Μοζαμβίκης και της Αγκόλας, που κατακρεουργήθηκαν από τη Δύση για να μη γίνουν οι χώρες τους πραγματικά ανεξάρτητες και να μην ελέγχονται από το διεθνές κεφάλαιο;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΚΟΛΕΚΤΙΒΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ «ΟΥΚΡΑΝΙΚΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ»

Τα ψέματα που έχουν ξεστομιστεί για την κολεκτιβοποίηση ήταν ανέκαθεν, για την αστική τάξη, τα αγαπημένα της όπλα στον ψυχολογικό πόλεμο κατά της Σοβιετικής Ένωσης.

Αναλύουμε το μηχανισμό ενός από τα πιο «δημοφιλή» ψέματα, και συγκεκριμένα το ολοκαύτωμα που διενήργησε ο Στάλιν σε βάρος του ουκρανικού λαού. Αυτή τη θαυμάσια επεξεργασμένη συκοφαντία τη χρωστάμε στην ιδιοφυΐα του Χίτλερ. Στο βιβλίο του *Ο αγώνας μου,* που γράφτηκε το 1926, είχε ήδη επισημάνει ότι η Ουκρανία ανήκε στο γερμανικό Lebensraum (ζωτικός χώρος). Η προπαγανδιστική εκστρατεία που διεξήγαγαν οι ναζί το 1934-1935 με θέμα την μπολσεβίκικη «γενοκτονία» στην Ουκρανία, σκοπό είχε να προετοιμάσει τα πνεύματα για την προσχεδιασμένη «απελευθέρωση» της Ουκρανίας. Θα δούμε γιατί το ψέμα αυτό επέζησε των ναζί δημιουργών του, για να γίνει όπλο στα χέρια των Αμερικανών. Να πώς γεννιούνται τα μυθεύματα για τα «εκατομμύρια θύματα του σταλινισμού».

Στις 18 Φλεβάρη του 1935, στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο τύπος του Χερστ –του φιλοναζί μεγιστάνα του τύπου– αρχίζει τη δημοσίευση μιας σειράς άρθρων του Τόμας Ουόκερ. Ο τελευταίος μέγας ταξιδευτής και δημοσιογράφος, περιδιάβασε τη Σοβιετική Ένωση για αρκετά χρόνια. Στην κορυφή της πρώτης σελίδας της εφημερίδας *Chicago American* στις 25 Φλεβάρη, ένας τεράστιος τίτλος: «Ο λιμός στη Σοβιετική Ένωση προκαλεί έξι εκατομμύρια θανάτους. Με κατασχεμένη τη σοδειά των χωρικών, οι άνθρωποι και τα ζώα τους πεθαίνουν». Στη μέση της σελίδας, άλλος τίτλος: «Δημοσιογράφος διακινδυνεύει τη ζωή του για να φωτογραφίσει το μακελειό». Στο κάτω μέρος της σελίδας: «Λιμός – έγκλημα κατά της ανθρωπότητας».[1]

Την εποχή εκείνη, ο Λούις Φίσερ εργάζεται στη Μόσχα για την εφημερίδα *The Nation.* Η αποκλειστική είδηση του συναδέλφου του, ενός περιώνυμου αγνώστου, τον βασανίζει στο έπακρο. Διεξάγει μερικές έρευνες, για τις οποίες κρατάει ενήμερους τους αναγνώστες της εφημερίδας του.

«Ο κύριος Ουόκερ, όπως μας πληροφορούν, μπήκε στη Ρωσία την περασμένη άνοιξη, άρα την άνοιξη του 1934. Είδε το λιμό. Φω-

τογράφισε τα θύματά του. Κατέγραψε εκθέσεις από πρώτο χέρι για τις συμφορές από την ασιτία, που σου σπαράζουν την καρδιά. Σήμερα, ο λιμός στη Ρωσία είναι ένα πολύ καυτό θέμα. Γιατί ο κύριος Χερστ φύλαξε αυτά τα εκπληκτικά άρθρα για δέκα μήνες, προτού τα δημοσιεύσει; Οπότε, συμβουλεύτηκα τις σοβιετικές αρχές. Ο Τόμας Ουόκερ βρέθηκε μία μόνο φορά στη Σοβιετική Ένωση. Πήρε μία βίζα τράνζιτ από το σοβιετικό προξενείο στο Λονδίνο, στις 29 Σεπτέμβρη του 1934. Μπήκε στην ΕΣΣΔ από την Πολωνία με τρένο στο Νεγκορέλογε, στις 12 Οκτώβρη του 1934. Όχι την άνοιξη, όπως λέει. Στις 13, ήταν στη Μόσχα. Παρέμεινε στη Μόσχα από το Σάββατο 13 ως την Πέμπτη 18 και στη συνέχεια πήρε τον Υπερσιβηρικό που τον μετέφερε στα σύνορα μεταξύ Σοβιετικής Ένωσης και Μαντζουρίας, στις 25 Οκτώβρη του 1934... Θα ήταν αδύνατο για τον κ. Ουόκερ, στις πέντε μέρες μεταξύ 13 και 18 Οκτώβρη, να διέσχισε το ένα τρίτο των σημείων που "περιγράφει" μέσα από την προσωπική του εμπειρία. Υποθέτω πως έμεινε αρκετά στη Μόσχα, ώστε να σχηματίσει με τη βοήθεια πικραμένων ξένων μια ιδέα για το "τοπικό χρώμα" της Ουκρανίας που χρειαζόταν, για να προσδώσει στα άρθρα του την κάλπικη φιλαλήθεια που διαθέτουν.»

Ο Φίσερ έχει ένα φίλο, επίσης Αμερικανό, τον Λίντσεϊ Πάροτ, που βρέθηκε στην Ουκρανία στις αρχές του 1934. Δεν παρατήρησε καμιά από τις επιπτώσεις του λιμού για τις οποίες κάνει λόγο ο τύπος του Χερστ. Αντίθετα, η σοδειά του 1933 ήταν άφθονη. Ο Φίσερ συμπεραίνει:

«Ο εκδοτικός οργανισμός του Χερστ και οι ναζί ξεκινούν μια όλο και πιο στενή συνεργασία. Δεν είδα ο τύπος του Χερστ να δημοσιεύει τις διηγήσεις του κ. Πάροτ για μια ευημερούσα σοβιετική Ουκρανία. Ο κ. Πάροτ είναι ο ανταποκριτής του κ. Χερστ στη Μόσχα...»[2]

Κάτω από μια φωτογραφία δύο σκελετωμένων παιδιών, ενός αγοριού και ενός κοριτσιού, ο Ουόκερ γράφει:

«Φρικιαστικό! Πάνω από το Χάρκοβο, ένα πολύ ισχνό κορίτσι και ο αδελφός του, δυόμισι ετών. Το παιδί αυτό σερνόταν καταγής όπως ένας φρύνος και το δύσμοιρο σωματάκι του ήταν τόσο παραμορφωμένο από την ασιτία που δεν έμοιαζε με ανθρώπινο ον.»

Ο Ντάγκλας Τοτλ, Καναδός συνδικαλιστής και δημοσιογράφος που αφιέρωσε ένα εξαιρετικά τεκμηριωμένο βιβλίο στο μύθο της «ουκρανικής γενοκτονίας» ανακάλυψε αυτή τη φωτογραφία του

παιδιού-φρύνου, που τοποθετείται χρονικά στην άνοιξη του 1934 ... σε μια έκδοση του 1922 για το λιμό στη Ρωσία.

Μια άλλη φωτογραφία του Ουόκερ αναγνωρίστηκε ότι ανήκε σε στρατιώτη του αυστριακού ιππικού που στεκόταν δίπλα σ' ένα ψόφιο άλογο, και ότι είχε τραβηχτεί κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου.[3]

Αξιοθρήνητος ο κύριος Ουόκερ: το ρεπορτάζ του είναι κάλπικο, οι φωτογραφίες του είναι κάλπικες... ακόμα κι ο ίδιος είναι κάλπικος. Με το πραγματικό του όνομα, ο άνθρωπος λεγόταν Ρόμπερτ Γκριν. Είχε δραπετεύσει από την πολιτειακή φυλακή του Κολοράντο, όπου είχε εκτίσει δύο από τα οκτώ χρόνια της ποινής του. Έπειτα, πήγε να σκαρφιστεί το ρεπορτάζ του στη Σοβιετική Ένωση. Όταν επέστρεψε στις Ηνωμένες Πολιτείες, συνελήφθη και παραδέχτηκε μπροστά στο δικαστήριο ότι δεν πάτησε ποτέ το πόδι του στην Ουκρανία.

Ο πολυεκατομμυριούχος Ουίλιαμ Ράντολφ Χερστ είχε συναντήσει τον Χίτλερ στα τέλη του καλοκαιριού του 1934 για να κλείσει μαζί του μια συμφωνία που προέβλεπε ότι η Γερμανία θα αγόραζε στο εξής τις διεθνείς ειδήσεις της από την International News Service, μια εταιρία που ανήκε στον Χερστ. Την εποχή εκείνη, ο ναζιστικός τύπος είχε ήδη ξεκινήσει μια προπαγανδιστική εκστρατεία για το «λιμό στην Ουκρανία». Ο Χερστ θα συνεισφέρει στο έργο αυτό χάρη στη φαντασία του μεγάλου εξερευνητή του, του κυρίου Ουόκερ.[4]

Κι άλλες παρόμοιες μαρτυρίες για το λιμό ακολουθούν στον τύπο του Χερστ. Έτσι, ένας κάποιος Φρεντ Μπιλ πιάνει την πένα. Αμερικανός εργάτης καταδικασμένος σε εικοσαετή φυλάκιση έπειτα από μια απεργία, φεύγει κρυφά για τη Σοβιετική Ένωση το 1930 και εργάζεται εκεί για δύο χρόνια στο εργοστάσιο παραγωγής τρακτέρ του Χάρκοβο. Το 1933, εκδίδει ένα μικρό βιβλίο με τίτλο *Ξένοι εργάτες σε σοβιετικό εργοστάσιο παραγωγής τρακτέρ*, όπου εξιστορεί με συμπάθεια τις προσπάθειες του σοβιετικού λαού. Τέλη του 1933, επιστρέφει στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου τον περιμένουν η ανεργία αλλά και η φυλακή. Το 1934, αρχίζει να γράφει για το λιμό στην Ουκρανία, οπότε οι αρχές μειώνουν σημαντικά την ποινή φυλάκισής του. Όταν η «μαρτυρία» του εκδίδεται από τον Χερστ, τον Ιούνη του 1935, ο Τζ. Βόλινεκ, ένας άλλος Αμερικανός εργάτης που εργάστηκε πέντε χρόνια στο ίδιο εργοστάσιο του Χάρκο-

βο, θα αποκαλύψει τα ψέματα από τα οποία είναι γεμάτο το κείμενο αυτό. Σχετικά με τις πολυάριθμες συνομιλίες που ο Μπιλ ισχυρίζεται ότι παρακολούθησε, ο Βόλινεκ σημειώνει πως ο Μπιλ δε μιλούσε ούτε ρωσικά ούτε ουκρανικά. Το 1948, ο Μπιλ προσφέρει ακόμα τις υπηρεσίες του στην άκρα Δεξιά ως μάρτυρας κατηγορίας εναντίον κομμουνιστών, μπροστά στην Επιτροπή Μακάρθι.[5]

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΧΙΤΛΕΡ

Το 1935 κυκλοφορεί ένα βιβλίο στα γερμανικά του δόκτορα Έβαλντ Άμεντε *Muss Russland hungern?* Οι πηγές του είναι ο ναζιστικός γερμανικός τύπος, ο φασιστικός ιταλικός τύπος, ο τύπος των Ουκρανών μεταναστών και των «ταξιδευτών» και «εμπειρογνωμόνων» που αναφέρονται χωρίς άλλες διευκρινίσεις. Δημοσιεύει φωτογραφίες για τις οποίες βεβαιώνει ότι «συγκαταλέγονται στις πιο σημαντικές πηγές για τη σημερινή πραγματικότητα της Ρωσίας». «Οι περισσότερες έχουν τραβηχτεί από έναν Αυστριακό ειδικό», λέει ο Άμεντε λακωνικά. Έπειτα, υπάρχουν φωτογραφίες που ανήκουν στο δόκτορα Ντίτλοφ που ως τον Αύγουστο του 1933 εκπροσωπούσε τα συμφέροντα της γερμανικής κυβέρνησης στο Βόρειο Καύκασο. Ο Ντίτλοφ ισχυρίζεται ότι τράβηξε τις φωτογραφίες το καλοκαίρι του 1933 «στις γεωργικές περιοχές της ζώνης που έπληξε ο λιμός». Σαν ανώτερος υπάλληλος της ναζιστικής κυβέρνησης, πώς θα ήταν δυνατό ο Ντίτλοφ να μετακινηθεί από τον Καύκασο στην Ουκρανία για να επιδοθεί εκεί στο κυνήγι των εικόνων; Επτά από τις φωτογραφίες του Ντίτλοφ, ανάμεσά τους και «το παιδί-φρύνος», είχαν ήδη δημοσιευτεί από τον... Ουόκερ. Μια άλλη φωτογραφία απεικονίζει δύο σκελετωμένα αγοράκια, σύμβολα του ουκρανικού λιμού του 1933. Είχαμε τη δυνατότητα να δούμε την ίδια εικόνα στην τηλεοπτική σειρά *«Η Ρωσία»* του Πίτερ Ουστίνοφ: είναι από ένα ντοκιμαντέρ για το λιμό στη Ρωσία το 1922! Μια άλλη φωτογραφία του Άμεντε είχε αρχικά δημοσιευτεί από το ναζιστικό όργανο *Volkischer Beobachter* στις 18 Αυγούστου του 1933. Και αυτή η φωτογραφία βρέθηκε σε βιβλία του 1922.

Ο Άμεντε είχε εργαστεί στην περιοχή του Βόλγα το 1913. Στη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου του 1917-1918, είχε καταλάβει διά-

φορες θέσεις στις φιλογερμανικές αντεπαναστατικές κυβερνήσεις της Εσθονίας και της Λετονίας. Έπειτα εργάστηκε για την κυβέρνηση Σκοροπάντσκι, την οποία εγκατέστησε ο γερμανικός στρατός στην Ουκρανία το Μάρτη του 1918. Βεβαιώνει ότι συμμετείχε στις εκστρατείες ανθρωπιστικής βοήθειας στη διάρκεια του λιμού στη Ρωσία το 1921-1922... εξ ου και η εξοικείωσή του με το φωτογραφικό υλικό της εποχής εκείνης. Για αρκετά χρόνια, ο Άμεντε ήταν γενικός γραμματέας του δήθεν «Ευρωπαϊκού Κογκρέσου των Εθνοτήτων», συγγενικού του ναζιστικού κόμματος, που συσπείρωνε μετανάστες από τη Σοβιετική Ένωση. Τέλη του 1933, ο Άμεντε γίνεται επίτιμος γραμματέας της «Επιτροπής παροχής βοήθειας στις περιοχές που επλήγησαν από το λιμό στη Ρωσία», την οποία διηύθυνε ο φιλοφασίστας καρδινάλιος Ίνιτσερ στη Βιέννη. Άρα ο Άμεντε ήταν στενά συνδεμένος με όλη την αντισοβιετική εκστρατεία των ναζί.

Όταν ο Ρίγκαν εξαπέλυσε την αντικομμουνιστική σταυροφορία του στις αρχές της δεκαετίας του '80, ο καθηγητής Τζέιμς Ε. Μέις του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ έκρινε σκόπιμο να επανεκδώσει και να προλογίσει το βιβλίο του Άμεντε με τον τίτλο *Ανθρώπινη ζωή στη Ρωσία*. Ήταν το 1984. Έτσι, όλες οι ναζιστικές παραποιήσεις, τα ψεύτικα φωτογραφικά ντοκουμέντα, το πλασματικό ρεπορτάζ του Ουόκερ στην Ουκρανία, τιμήθηκαν με το ακαδημαϊκό κύρος που συνεπάγεται το όνομα Χάρβαρντ.

Τον προηγούμενο χρόνο, ακροδεξιοί Ουκρανοί μετανάστες είχαν εκδώσει στις Ηνωμένες Πολιτείες βιβλίο με τίτλο *Ο μεγάλος λιμός στην Ουκρανία: Το άγνωστο ολοκαύτωμα*. Ο Ντάγκλας Τοτλ μπόρεσε να πιστοποιήσει ότι όλες οι φωτογραφίες αυτού του βιβλίου είναι των ετών 1921-1922. Έτσι, η φωτογραφία του εξωφύλλου προέρχεται από τη διεθνή επιτροπή παροχής βοήθειας προς τη Ρωσία του δόκτορα Φ. Νάνσεν και δημοσιεύτηκε στη σελίδα 6 του τεύχους 22 του περιοδικού *Information*, στη Γενεύη, στις 30 Απρίλη του 1922.[6]

Ο αναθεωρητισμός των νεοναζί «αναθεωρεί» την ιστορία για να δικαιολογήσει, πρώτα απ' όλα, τα βάρβαρα εγκλήματα του φασισμού κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Οι νεοναζί αρνούνται επίσης τα εγκλήματα που διαπράχτηκαν από τους χιτλερικούς σε βάρος των Εβραίων. Αρνούνται την ύπαρξη των στρατοπέδων εξόντωσης, όπου αφανίστηκαν εκατομμύρια Εβραίοι. Και εφευρίσκουν «ολο-

καυτώματα» που δήθεν έγιναν από τους κομμουνιστές και τον Στάλιν. Με το ψέμα αυτό, προσπαθούν να δικαιολογήσουν τις κτηνώδεις σφαγές που διέπραξαν οι ναζί στη Σοβιετική Ένωση. Και για την αναθεώρηση αυτή στην υπηρεσία του αντικομμουνιστικού αγώνα, δέχονται την πλήρη υποστήριξη του Ρίγκαν, του Μπους, της Θάτσερ και Σία.

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΚΑΡΘΙ

Χιλιάδες Ουκρανοί ναζί κατόρθωσαν να μπουν στις Ηνωμένες Πολιτείες μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Κατά την περίοδο Μακάρθι, κατέθεσαν τις μαρτυρίες τους με την ιδιότητα των θυμάτων της «κομμουνιστικής βαρβαρότητας». Ξανάφεραν στο προσκήνιο το μύθο του λιμού-γενοκτονίας μέσα από ένα δίτομο έργο με τίτλο *Black Deeds of the Kremlin* (*Εγκληματικές πράξεις του Κρεμλίνου*), το οποίο κυκλοφόρησε το 1953 και το 1955 και ήταν έκδοση της «Ουκρανικής ένωσης των θυμάτων της ρωσικής κομμουνιστικής τρομοκρατίας» και της «Δημοκρατικής οργάνωσης των επί σοβιετικού καθεστώτος διωχθέντων Ουκρανών». Στο βιβλίο αυτό, στο οποίο αναφέρεται κατά κόρον ο Ρόμπερτ Κόνκουεστ, γιατί του έχει ιδιαίτερη αδυναμία, δοξάζεται ο Πετλιούρα, υπεύθυνος για τη σφαγή δεκάδων χιλιάδων Εβραίων την περίοδο 1918-1920, και αποτίεται φόρος τιμής στον Σούχεβιτς, το ναζί διοικητή του τάγματος Ροσινιόλ και του Ουκρανικού Επαναστατικού Στρατού.

Το βιβλίο *Εγκληματικές πράξεις του Κρεμλίνου* περιέχει επίσης μια σειρά φωτογραφίες από το λιμό-γενοκτονία του 1932-1933. Όλες πλαστές. Από πρόθεση πλαστές. Μια εικόνα τιτλοφορείται «Μικρός κανίβαλος». Είναι παρμένη από το περιοδικό *Information*, τεύχος 22, της διεθνούς επιτροπής παροχής βοήθειας προς τη Ρωσία, που δημοσιεύτηκε το 1922 και όπου η λεζάντα της συγκεκριμένης φωτογραφίας αναφέρει «Κανίβαλος από τη Ζαπορόζγε: έφαγε την αδελφή του». Στη σελίδα 155 του παραπάνω έργου υπάρχει μια φωτογραφία τεσσάρων στρατιωτών και ενός αξιωματικού που μόλις έχουν εκτελέσει κάποιους ανθρώπους. Τίτλος: «Η εκτέλεση των κουλάκων». Λεπτομέρεια: οι στρατιώτες φορούν τη

στολή του τσαρικού στρατού! Έτσι, μας δείχνουν τσαρικές εκτελέσεις ως αποδεικτικά στοιχεία των «εγκλημάτων του Στάλιν».[7]

Ένας από τους συγγραφείς του πρώτου τόμου των *Εγκληματικών πράξεων του Κρεμλίνου* είναι ο Αλεξάντρ Χάι-Χολόφκο που διετέλεσε υπουργός Προπαγάνδας στην κυβέρνηση της Οργάνωσης των Ουκρανών εθνικιστών του Μπαντέρα. Στη διάρκεια της σύντομης ύπαρξής της, η κυβέρνηση αυτή σκότωσε αρκετές χιλιάδες Εβραίους, Πολωνούς και μπολσεβίκους στο Λβοφ.

Ανάμεσα στα άτομα που αναφέρονται ως «χορηγοί» του έργου αυτού, είναι και ο Ανατόλ Μπιλοτσερκίφσκι, ο επονομαζόμενος Άντον Σπακ, ένας πρώην αξιωματικός της ναζιστικής αστυνομίας στην Μπίλα Τσέρκβα όπου, σύμφωνα με τη μαρτυρία του συγγραφέα Σκρίμπνιακ, διεύθυνε την εξόντωση δύο χιλιάδων πολιτών.[8]

ΜΕΤΑΞΥ 1 ΚΑΙ 15 ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ ΝΕΚΡΟΙ

Το Γενάρη του 1964, ο Ντάνα Ντάλριμπλ δημοσιεύει ένα άρθρο, «Ο σοβιετικός λιμός της περιόδου 1932-1934» στο περιοδικό *Soviet Studies*. Ισχυρίζεται ότι υπήρξαν 5.500.000 νεκροί, ο μέσος όρος από 20 εκτιμήσεις διαφόρων συγγραφέων.

Ένα ερώτημα έρχεται αμέσως στο μυαλό: Από ποιες πηγές προέρχονται οι «εκτιμήσεις» του καθηγητή;

Η πρώτη πηγή είναι ο Τόμας Ουόκερ, ο άνθρωπος που δήθεν ταξίδεψε στην Ουκρανία, για τον οποίο ο Ντάλριμπλ ισχυρίζεται ότι «μιλούσε πιθανώς τα ρωσικά»!

Η δεύτερη πηγή: Νίκολας Πριχόντκο, ένας ακροδεξιός μετανάστης που στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής διετέλεσε υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού της Ουκρανίας! Μιλάει για 7.000.000 νεκρούς.

Ακολουθεί ο Ότο Σίλερ, ναζί ανώτερος υπάλληλος επιφορτισμένος με την αναδιοργάνωση της γεωργίας στην κατεχόμενη από τους χιτλερικούς Ουκρανία. Το κείμενό του, το οποίο εκδόθηκε στο Βερολίνο το 1943 και κάνει λόγο για 7.500.000 νεκρούς, αναφέρεται από τον Ντάλριμπλ.

Η τέταρτη πηγή είναι ο Έβαλντ Άμεντε, ο ναζί που δεν ήταν πια στη Ρωσία από το 1922. Σε δύο γράμματα, δημοσιευμένα τον Ιούλη

και τον Αύγουστο του 1934 στην εφημερίδα *The New York Times*, ο Άμεντε μιλάει για 7.500.000 νεκρούς και ισχυρίζεται ότι τον Ιούλη, πέθαιναν άνθρωποι στους δρόμους του Κιέβου. Μερικές μέρες αργότερα, ο ανταποκριτής της νεοϋορκέζικης εφημερίδας Χάρολντ Ντένι διαψεύδει τις πληροφορίες του Άμεντε:

«Ο ανταποκριτής σας ήταν στο Κίεβο για αρκετές μέρες, τον περασμένο Ιούλη, τότε που υποτίθεται ότι πέθαιναν οι άνθρωποι, και ούτε στην πόλη ούτε στη γύρω ύπαιθρο υπήρχε λιμός.»

Μερικές εβδομάδες αργότερα, ο Χάρολντ Ντένι επανέρχεται στο θέμα αυτό:

«Πουθενά δεν επικρατούσε πείνα. Πουθενά ο κόσμος δε φοβόταν την πείνα. Υπήρχαν τρόφιμα, ανάμεσα στα άλλα και ψωμί, στις τοπικές αγορές. Οι χωρικοί ήταν χαρωποί και απλόχεροι σε ό,τι αφορά στα τρόφιμα.»[9]

Έπειτα, ο Φρέντερικ Μπίρτσαλ κάνει λόγο για πάνω από 4.000.000 νεκρούς σε ένα άρθρο του 1933. Την εποχή εκείνη είναι ένας από τους πρώτους Αμερικανούς δημοσιογράφους στο Βερολίνο, που εκφράζουν τη συμπάθειά τους για το χιτλερικό καθεστώς.

Οι πηγές έξι έως οκτώ είναι ο Ουίλιαμ Χ. Τσάμπερλεν, δύο φορές, και ο Γιουτζίν Λάιονς. Ο Τσάμπερλεν αναφέρει την πρώτη φορά τον αριθμό των 4.000.000 και τη δεύτερη φορά των 7.500.000 νεκρών, αριθμοί βασισμένοι «σε εκτιμήσεις αλλοδαπών κατοίκων της Ουκρανίας» – χωρίς άλλη διευκρίνιση. Οι πέντε εκατομμύρια νεκροί του Λάιονς είναι επίσης ο καρπός διαδόσεων και φημολογιών, «εκτιμήσεις ξένων και Ρώσων στη Μόσχα»! Ο Τσάμπερλεν και ο Λάιονς ήταν δύο επαγγελματίες αντικομμουνιστές. Έγιναν διευθυντικά στελέχη της «Αμερικανικής Επιτροπής για την Απελευθέρωση από τον μπολσεβικισμό», που χρηματοδοτούνταν κατά 90% από τη CIA. Η επιτροπή αυτή διεύθυνε το Radio Liberty.

Το υψηλότερο νούμερο, 10.000.000, δίνεται, δίχως άλλες διευκρινίσεις, από τον Ρίτσαρντ Σάλετ μέσω του φιλοναζιστικού τύπου του Χερστ. Το 1932, ο αμιγώς ουκρανικός πληθυσμός ανερχόταν σε 25 εκατομμύρια κατοίκους...[10]

Ανάμεσα στις είκοσι πηγές της «ακαδημαϊκής» εργασίας του κυρίου Ντάλριμπλ, τρεις προέρχονται από το φιλοναζιστικό τύπο του Χερστ και πέντε από δεξιά δημοσιεύματα της εποχής Μακάρθι (1949-1953). Ο Ντάλριμπλ χρησιμοποιεί δύο Γερμανούς φασίστες

συγγραφείς, έναν Ουκρανό πρώην συνεργάτη των κατακτητών, ένα δεξιό Ρώσο μετανάστη, δύο συνεργάτες της CIA και ένα δημοσιογράφο που συμπαθεί τον Χίτλερ. Ένα μεγάλο μέρος των αριθμών που δίνονται, προέρχονται από κάποιους «αλλοδαπούς κατοίκους της Σοβιετικής Ένωσης», αγνώστων λοιπών στοιχείων.

Οι δύο μικρότερες εκτιμήσεις, που χρονολογούνται από το 1933, έχουν γίνει από Αμερικανούς δημοσιογράφους που εργάζονταν στη Μόσχα και είναι γνωστοί για την επαγγελματική τους ευσυνειδησία, ο Ραλφ Μπαρνς της *New York Herald Tribune* και ο Ουόλτερ Ντιουράντι των *New York Times*. Ο πρώτος μιλάει για ένα εκατομμύριο και ο δεύτερος για δύο εκατομμύρια νεκρούς από το λιμό.

ΔΥΟ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΣΥΝΔΡΑΜΟΥΝ ΤΟΥΣ ΟΥΚΡΑΝΟΥΣ ΝΑΖΙ

Για να στηρίξει τη νέα αντικομμουνιστική σταυροφορία του και να δικαιολογήσει τη φρενήρη κούρσα των εξοπλισμών, ο Ρίγκαν υποστήριξε το 1983 μια μεγάλη καμπάνια για την «πεντηκοστή επέτειο του φονικού λιμού στην Ουκρανία». Για να γίνει αισθητή η τρομακτική απειλή που σκίαζε τη Δύση, χρειάζονταν αποδείξεις ότι ο κομμουνισμός είναι γενοκτονία. Τις αποδείξεις αυτές τις πρόσφεραν οι ναζί και οι συνεργάτες τους. Δύο Αμερικανοί καθηγητές τις κάλυψαν με το ακαδημαϊκό τους κύρος: Ο Τζέιμς Ε. Μέις του Χάρβαρντ, που συνεργάστηκε στη συγγραφή του έργου *Λιμός στη Σοβιετική Ουκρανία* και ο Ουόλτερ Ντούσνικ που έγραψε το βιβλίο *Πενήντα χρόνια πριν: το ολοκαύτωμα από το λιμό στην Ουκρανία. Τρομοκρατία και αθλιότητα ως εργαλεία του σοβιετικού ρωσικού ιμπεριαλισμού*, το οποίο προλόγισε ο Ντάνα Ντάλριμπλ. Το έργο του Μέις περιέχει 44 φωτογραφίες «από το λιμό-γενοκτονία του 1932-1933». Είκοσι τέσσερις είναι παρμένες από δύο ναζιστικά συγγράμματα του Λάουμπενχαϊμερ, ο οποίος αποδίδει τις περισσότερες φωτογραφίες του στον Ντίτλοφ και ξεκινάει την παρουσίασή του με ένα απόσπασμα από το βιβλίο του Χίτλερ *Ο αγώνας μου*.

«Αν ο Εβραίος, χάρη στη μαρξιστική του πίστη, κατορθώσει να νικήσει τους άλλους λαούς αυτού του κόσμου, το στεφάνι του θα

είναι το επικήδειο στεφάνι της ανθρωπότητας και ο πλανήτης μας θα εξακολουθήσει να κινείται μέσα στο σύμπαν, όπως το έκανε εδώ και εκατομμύρια χρόνια, χωρίς ανθρώπινα όντα.» Όλες οι φωτογραφίες των Λάουμπενχαϊμερ-Ντίτλοφ είναι πλαστές, γιατί είναι από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και από το λιμό του 1921-1922.[11]

Ο δεύτερος καθηγητής, ο Ουόλτερ Ντούσνικ, αναγνωρίστηκε ως στέλεχος της ουκρανικής εθνικιστικής οργάνωσης, που βρισκόταν κάτω από φασιστική επιρροή, και πέρασε στην ενεργό δράση από τα τέλη της δεκαετίας του '30.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ!

Ο Ντούσνικ επινόησε μια «επιστημονική» μέθοδο για να υπολογίσει τους νεκρούς από το «λιμό-γενοκτονία» και ο Μέις τον ακολούθησε σε αυτό το εγχείρημα.

«Όταν παίρνουμε τα δεδομένα της απογραφής του 1926 (...) και εκείνα της απογραφής της 17ης Γενάρη του 1939 (...) και τη μέση πληθυσμιακή ανάπτυξη πριν από την κολεκτιβοποίηση (2,36% ετησίως), μπορούμε να υπολογίσουμε ότι η Ουκρανία... έχασε 7.500.000 άτομα ανάμεσα στις δύο απογραφές.»[12]

Οι υπολογισμοί αυτοί δεν αξίζουν απολύτως τίποτα.

Ο παγκόσμιος πόλεμος, οι εμφύλιοι πόλεμοι και ο μεγάλος λιμός των ετών 1920-1922 προκάλεσαν μείωση των γεννήσεων. Όμως, η νέα γενιά είναι 16 ετών, δηλαδή σε ηλικία τεκνοποίησης, το 1930. Άρα, η δομή του πληθυσμού ήταν τέτοια, που θα οδηγούσε αναγκαστικά σε πτώση των γεννήσεων τη δεκαετία του '30.

Οι ελεύθερες αμβλώσεις προκάλεσαν επίσης μια ολοφάνερη μείωση των γεννήσεων τη δεκαετία του '30, σε σημείο που η κυβέρνηση αναγκάστηκε να τις σταματήσει το 1936, αποσκοπώντας στην αύξηση του πληθυσμού.

Τα έτη 1929-1933 σημαδεύτηκαν από μεγάλους και βίαιους αγώνες στην ύπαιθρο, που συνοδεύονταν κάποιες στιγμές και από λιμό. Τέτοιες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες προκαλούν πτώση του ποσοστού των γεννήσεων.

Ο αριθμός των ατόμων που απογράφηκαν ως Ουκρανοί άλλαξε

λόγω διεθνικών γάμων, λόγω αλλαγών της δηλωμένης εθνικότητας, λόγω μετοικήσεων.

Τα σύνορα της Ουκρανίας δεν είναι το 1939 ίδια με τα σύνορα του 1926. Οι Κοζάκοι του Κουμπάν, 2 με 3 εκατομμύρια άνθρωποι, είχαν απογραφεί ως Ουκρανοί το 1926, αλλά καταχωρίστηκαν ως Ρώσοι στα τέλη της δεκαετίας του '20. Η νέα αυτή καταχώριση εξηγεί κιόλας από μόνη της το 25% με 40% των «θυμάτων του λιμού-γενοκτονίας» που υπολόγισαν οι Ντούσνικ-Μέις.[13]

Να προσθέσουμε ότι, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, ο πληθυσμός της Ουκρανίας αυξήθηκε κατά 3.339.000 άτομα μεταξύ 1926 και 1939. Μπορεί να συγκριθεί με την αύξηση του εβραϊκού πληθυσμού κάτω από τις συνθήκες της πραγματικής γενοκτονίας που οργανώθηκε από τους ναζί...[14]

Για να δοκιμάσει την αξιοπιστία της «μεθόδου Ντούσνικ», ο Ντάγκλας Τοτλ πειραματίστηκε με την επαρχία Σασκάτσιουαν, στον Καναδά, όπου διαδραματίστηκαν τη δεκαετία του '30 μεγάλοι αγροτικοί αγώνες. Η καταστολή υπήρξε συχνά αιματηρή. Ο Τοτλ θέλησε «να υπολογίσει» τα θύματα της «φονικής καταστολής» που διενεργήθηκε από τον καναδικό αστικό στρατό στην επαρχία Σασκάτσιουαν

Πληθυσμός το 1931	921.785
Αύξηση τη δεκαετία 1921-1931	22%
Αναμενόμενος πληθυσμός για το 1941	1.124.578
Πραγματικός πληθυσμός το 1941	895.992
Θύματα της καταστολής-γενοκτονίας	228.586
Ποσοστό θυμάτων με βάση το 1931	25%

Αυτή η «επιστημονική μέθοδος», εφαρμοσμένη στον Καναδά, θα χαρακτηριστεί από κάθε λογικό άνθρωπο χονδροειδής φάρσα. Ωστόσο, εφαρμοσμένη στη Σοβιετική Ένωση, χρησιμοποιείται πλατιά στις δημοσιεύσεις της Δεξιάς ως «απόδειξη» της «σταλινικής» τρομοκρατίας.

Η ΚΑΚΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Η καμπάνια του «λιμού-γενοκτονίας» που οργάνωσαν οι ναζί το 1933 έφτασε στο αποκορύφωμά της μισό αιώνα αργότερα, το 1983, με την ταινία Harvest of Despair («Συγκομιδή απελπισίας»), για το ευρύ κοινό, και με το βιβλίο Harvest of Sorrow («Συγκομιδή θλίψης») του Ρόμπερτ Κόνκουεστ, για τη διανόηση.

Οι ταινίες Συγκομιδή απελπισίας, με θέμα την ουκρανική «γενοκτονία», και The Killing Fields («Οι φονικοί αγροί»), με θέμα τη «γενοκτονία στην Καμπουτσέα, ήταν τα δύο πιο σημαντικά δημιουργήματα των κύκλων του Ρίγκαν για να πειστεί ο κόσμος ότι ο κομμουνισμός είναι συνώνυμο της γενοκτονίας. Η Συγκομιδή απελπισίας πήρε το χρυσό βραβείο του 28ου Διεθνούς Φεστιβάλ Κινηματογράφου και της τηλεόρασης της Νέας Υόρκης, το 1985.

Οι πιο σημαντικές μαρτυρίες της ταινίας για τη «γενοκτονία» παρουσιάζονται από Γερμανούς ναζί και τους πρώην συνεργάτες τους. Ο πρώτος μάρτυρας, ο Στεπάν Σκρίπνικ, ήταν αρχισυντάκτης της ναζιστικής εφημερίδας *Volyn*, κατά τη γερμανική κατοχή. Σε τρεις βδομάδες, με την ευλογία των χιτλερικών αρχών, ο άνθρωπος αυτός προβιβάστηκε από λαϊκός που ήταν σε επίσκοπο της ουκρανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, και στο όνομα της «χριστιανικής ηθικής», έκανε μια δυναμική προπαγάνδα υπέρ της Νέας Τάξης. Όταν τέλειωσε ο πόλεμος, κατέφυγε στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Ο Γερμανός Χανς φον Χέρβαρτ, άλλος μάρτυρας, εργάστηκε στη Σοβιετική Ένωση στην υπηρεσία που στρατολογούσε το στρατό του στρατηγού Βλάσοφ, ανάμεσα στους Σοβιετικούς κρατουμένους.

Ο συμπατριώτης του Άντορ Χένκε, που εμφανίζεται επίσης στην ταινία, ήταν ναζί διπλωμάτης.

Για να δώσουν μια ζωντανή εικόνα του «λιμού-γενοκτονίας» του 1932-1933, οι δημιουργοί της ταινίας χρησιμοποίησαν πλάνα από κινηματογραφημένα επίκαιρα πριν από το 1917, αποσπάσματα από τις ταινίες Ο τσάρος λιμός, του 1922, και Οπλοστάσιο, του 1929, και σκηνές από την Πολιορκία του Λένινγκραντ, που γυρίστηκαν στη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου...

Έχοντας δεχτεί τη γενική κατακραυγή το 1986 για τις παραποιήσεις αυτές, ο Μάρκο Κάρινικ, που ήταν υπεύθυνος για την ταινία

αυτή και είχε φροντίσει για τις έρευνες, έκανε την παρακάτω δημόσια δήλωση:

«Κανένα από τα αποσπάσματα των κινηματογραφημένων αρχείων δεν χρονολογείται από τον ουκρανικό λιμό και πολύ λίγες φωτογραφίες του 1932-1933 δημοσιεύτηκαν, που να μπορεί να αποδειχτεί η αυθεντικότητά τους. Στο τέλος της ταινίας, μια δραματική σκηνή με ένα κάτισχνο κοριτσάκι, που χρησιμοποιήθηκε επίσης για το διαφημιστικό υλικό της ταινίας, δε χρονολογείται από το λιμό του 1932-1933.» «Είχα παρατηρήσει ότι τέτοιου είδους ανακρίβειες δεν επιτρέπονται», έλεγε ο Κάρινικ στη διάρκεια μιας συνέντευξης, «αλλά δεν θέλησαν να μ' ακούσουν.»[15]

ΣΥΓΚΟΜΙΔΗ ΤΗΣ ΘΛΙΨΗΣ: Ο ΚΟΝΚΟΥΕΣΤ ΚΑΙ Η ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΟΥΚΡΑΝΩΝ ΝΑΖΙ

Το Γενάρη του 1978, ο Ντέιβιντ Λέι δημοσίευσε ένα άρθρο στην *Guardian* του Λονδίνου, στο οποίο αποκάλυπτε ότι ο Ρόμπερτ Κόνκουεστ είχε εργαστεί στην υπηρεσία παραπληροφόρησης, επίσημα ονομαζόμενη Information Research Department (IRD) των αγγλικών μυστικών υπηρεσιών. Στις αγγλικές πρεσβείες, ο υπεύθυνος του IRD έχει ως καθήκον να διαθέτει στους δημοσιογράφους και στα δημόσια πρόσωπα «παραποιημένο» υλικό. Ο Λέι βεβαιώνει:

«Ο Ρόμπερτ Κόνκουεστ υπηρετούσε στο Information Research Department. Εργάστηκε για λογαριασμό του υπουργείου Εξωτερικών ως το 1956.»[16]

Με πρόταση του IRD, ο Κόνκουεστ γράφει ένα βιβλίο για τη Σοβιετική Ένωση. Το ένα τρίτο της έκδοσης αγοράστηκε από τον Πρέγκερ που συχνά δημοσιεύει και διανέμει βιβλία κατά παραγγελία της CIA.

Το 1986, ο Κόνκουεστ συνέβαλε σημαντικά στην καμπάνια του Ρίγκαν για την κινητοποίηση του αμερικανικού λαού γύρω από την ενδεχόμενη κατάληψη των Ηνωμένων Πολιτειών από τον Κόκκινο Στρατό! Το βιβλίο του Κόνκουεστ τιτλοφορείται *Τι να κάνετε όταν έρθουν οι Ρώσοι: εγχειρίδιο επιβίωσης*.

Στο βιβλίο του *Η μεγάλη τρομοκρατία*, που εκδόθηκε το 1973, ο

Κόνκουεστ είχε υπολογίσει τον αριθμό των νεκρών κατά την κολεκτιβοποίηση του 1932-1933 σε πέντε με έξι εκατομμύρια, οι μισοί στην Ουκρανία. Ακριβώς δέκα χρόνια αργότερα, κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Ρίγκαν, με τη βοήθεια και της αντικομμουνιστικής υστερίας, ο Κόνκουεστ έκρινε σκόπιμο να επεκτείνει τις συνθήκες του λιμού ως το 1937 και να ανεβάσει τις «εκτιμήσεις» του στα 14 εκατομμύρια νεκρούς.

Το βιβλίο του *Συγκομιδή της θλίψης*, που εκδόθηκε το 1986, είναι μια ψευτοακαδημαϊκή εκδοχή της ιστορίας, όπως τη διηγείται από τη δεκαετία του '30 η ουκρανική άκρα Δεξιά.

Ο Κόνκουεστ ισχυρίζεται ότι η ουκρανική άκρα Δεξιά έδωσε έναν «αντιγερμανικό και αντισοβιετικό» αγώνα, επαναλαμβάνοντας έτσι το ψέμα που σκαρφίστηκαν οι εγκληματικές συμμορίες μετά την ήττα τους, τότε που μετανάστευσαν στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Μιλώντας για την ιστορία της Ουκρανίας, ο Κόνκουεστ αναφέρεται στη γερμανική κατοχή με μία μόνο φράση, χαρακτηρίζοντάς τη σαν μια περίοδο ανάμεσα σε δύο κύματα κόκκινης τρομοκρατίας![17] Εξάλειψε εντελώς από τη διήγησή του την κτηνώδη τρομοκρατία που άσκησαν οι Ουκρανοί φασίστες στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, γιατί ανάμεσά τους βρήκε τους καλύτερους πληροφοριοδότες του για το «λιμό-γενοκτονία».

Ο Ρόμαν Σούχεβιτς διοικούσε το τάγμα Ροσινιόλ, το οποίο συγκροτούσαν Ουκρανοί εθνικιστές που φορούσαν τη γερμανική στολή. Το τάγμα του κατέλαβε το Λβοφ στις 30 Ιούνη του 1941 και έσφαξε, σε τρεις μέρες, 7.000 Εβραίους. Το 1943, ο Σούχεβιτς αναγορεύτηκε διοικητής του Ουκρανικού Επαναστατικού Στρατού (ΟΕΣ) του Στεπάν Μπαντέρα, οι άντρες του οποίου θα ισχυριστούν, μετά τον πόλεμο, ότι πολέμησαν τους Γερμανούς και τους Κόκκινους.[18]

Όλες οι «διηγήσεις» τους για τις μάχες που ισχυρίζονταν ότι είχαν δώσει εναντίον των Γερμανών αποκαλύφτηκε πως ήταν ψευδείς. Είχαν δήθεν εκτελέσει τον αρχηγό του Γενικού Επιτελείου των SA, Βίκτορ Λούτζε. Όμως, αυτός είχε σκοτωθεί σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα κοντά στο Βερολίνο. Είχαν δήθεν δώσει μάχη εναντίον 10.000 Γερμανών στρατιωτών κοντά στη Βόλνια το καλοκαίρι του 1943. Ο ιστορικός Ρόιμπεν Άινσζταϊν απέδειξε ότι στη μάχη αυτή είχαν πάρει μέρος 5.000 Ουκρανοί εθνικιστές, στο πλευρό

10.000 Γερμανών στρατιωτών, στη διάρκεια μιας μεγάλης επιχείρησης περικύκλωσης και αφανισμού του αντάρτικου στρατού που διοικούσε ο περίφημος μπολσεβίκος Αλεξέι Φιόντοροφ![19]

Ο Άινσζταϊν σημειώνει:

«Οι συμμορίες του Ουκρανικού Επαναστατικού Στρατού, γνωστές με την επωνυμία Μπαντεριστές, αναδείχτηκαν στους πιο επικίνδυνους και βάναυσους εχθρούς των Εβραίων που επέζησαν των χωρικών και των Πολωνών αποίκων και όλων των ανταρτών που αγωνίζονταν ενάντια στους Γερμανούς.»[20]

Η 14η μεραρχία Βάφεν-Ες Ες Γαλικία ή μεραρχία Χαλίτσινα δημιουργήθηκε το Μάη του 1943. Στο κάλεσμά του προς τους Ουκρανούς για να καταταγούν, ο Κουμπίγιοβιτς, αρχηγός της Οργάνωσης των Ουκρανών Εθνικιστών, της τάσης Μέλνικ, δηλώνει:

«Η στιγμή που χρόνια περιμέναμε, έφτασε, τώρα που ο ουκρανικός λαός έχει και πάλι την ευκαιρία να δράσει με το όπλο στο χέρι για να πολεμήσει τον πιο φρικτό εχθρό του, τον εβραιομοσχοβίτικο μπολσεβικισμό. Ο Φίρερ του γερμανικού Μεγάλου Ράιχ δέχτηκε τη συγκρότηση ξεχωριστής μονάδας Ουκρανών εθελοντών.»[21]

Πριν από αυτό, οι ναζί είχαν επιβάλει την άμεση κυριαρχία τους στην Ουκρανία, χωρίς να αφήνουν καμιά αυτονομία στους Ουκρανούς συμμάχους τους. Στη βάση αυτού του ανταγωνισμού μεταξύ Ουκρανών και Γερμανών φασιστών, οι Ουκρανοί εθνικιστές θα οικοδομήσουν αργότερα το μύθο της «αντίστασής» τους στους Γερμανούς. Απωθούμενοι από τον Κόκκινο Στρατό, οι ναζί άλλαξαν τακτική το 1943, αναθέτοντας μεγαλύτερο ρόλο στους Ουκρανούς φονιάδες. Η δημιουργία «ουκρανικής» μεραρχίας Βάφεν-Ες Ες θεωρήθηκε ως νίκη του «ουκρανικού εθνικισμού»!

Στις 16 Μάη του 1944, ο αρχηγός των Ες Ες, Χίμλερ, συγχάρηκε τη μεραρχία Γαλικία που απάλλαξε την Ουκρανία από όλους τους Εβραίους.

Ο Βασίλ Βέρια, ένας βετεράνος της 14ης μεραρχίας Βάφεν-Ες Ες, της τάσης Μέλνικ, γράφει το 1968:

«Το προσωπικό που εκπαιδευόταν στη μεραρχία αποτέλεσε τη σπονδυλική στήλη του Ουκρανικού Επαναστατικού Στρατού. (...) Η διοίκηση του ΟΕΣ έστελνε επίσης τους άντρες της στη μεραρχία για να παρακολουθήσουν την κατάλληλη στρατιωτική εκπαίδευση. Αυτό δυνάμωνε τον ΟΕΣ, που είχε μείνει στα πάτρια εδάφη (μετά

τη γερμανική υποχώρηση), κυρίως σε ό,τι αφορά στους διοικητές και τους εκπαιδευτές του.»[22]

Αν και η Οργάνωση των Ουκρανών Εθνικιστών (ΟΟΕ) της τάσης Μέλνικ και η ΟΟΕ της τάσης Μπαντέρα ήταν ανταγωνιστικές και μερικές φορές επιδίδονταν σε ένοπλες συγκρούσεις, βλέπουμε εδώ πώς συνεργάστηκαν κατά των κομμουνιστών, κάτω από την καθοδήγηση των Γερμανών ναζί.

Ο ναζί αξιωματικός Στόλτσε αποκάλυψε μπροστά στο δικαστήριο της Νυρεμβέργης ότι ο Κανάρις, αρχηγός της γερμανικής κατασκοπείας, είχε «δώσει οδηγίες για την οργάνωση και λειτουργία παράνομων δικτύων, ώστε να συνεχιστεί ο αγώνας κατά της σοβιετικής εξουσίας στην Ουκρανία. (...) Ικανοί πράκτορες είχαν ειδικά μείνει πίσω, προκειμένου να διευθύνουν το εθνικιστικό κίνημα».[23] Να σημειωθεί ότι η τροτσκιστική ομάδα του Μαντέλ υποστηρίζει ακόμα τον ένοπλο «αντισταλινικό» αγώνα που οι ναζιστικές συμμορίες του ΟΕΣ διεξήγαγαν μεταξύ 1944 και 1952.

Στη διάρκεια του πολέμου, ο Τζον Λόφτους ήταν υπεύθυνος στο υπουργείο Δικαιοσύνης της Υπηρεσίας Ειδικών Ερευνών, που ήταν επιφορτισμένη με τον εντοπισμό των ναζί που προσπαθούσαν να διεισδύσουν στις Ηνωμένες Πολιτείες. Στο βιβλίο του *The Belarus Secret* (*Το μυστικό της Λευκορωσίας*) βεβαιώνει ότι η υπηρεσία του είχε αντιταχθεί στην είσοδο των Ουκρανών ναζί. Αλλά ο Φρανκ Βίσνερ, που διεύθυνε το Γραφείο Πολιτικού Συντονισμού, μια υπηρεσία πληροφοριών, έμπαζε συστηματικά πρώην Ουκρανούς, Κροάτες και Ούγγρους ναζί. Ο Βίσνερ, που αργότερα θα διαδραματίσει σημαίνοντα ρόλο στην ηγεσία της CIA, δήλωσε:

«Η Οργάνωση των Ουκρανών Εθνικιστών και ο αντάρτικος στρατός που δημιούργησε το 1942 (sic), ο Ουκρανικός Επαναστατικός Στρατός, αγωνίστηκαν σκληρά τόσο κατά των Γερμανών όσο και κατά των σοβιετικών Ρώσων.» Εδώ βλέπουμε πώς οι αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών υιοθέτησαν την εκδοχή εκείνη της ιστορίας που έδωσαν οι Ουκρανοί ναζί, προκειμένου να χρησιμοποιήσουν τους αντικομμουνιστές αυτούς στον άνομο αγώνα κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Ο Λόφτους απαντάει στον Βίσνερ:

«Είναι απολύτως ανακριβές. Το U.S. Counter-Intelligence Corps είχε έναν πράκτορα που είχε φωτογραφίσει έντεκα τόμους εσωτερικών απόρρητων φακέλων της ΟΟΕ σχετικά με τον Μπαντέρα. Οι φάκελοι αυτοί δείχνουν καθαρά ότι τα περισσότερα από

τα μέλη της εργάζονταν για την Γκεστάπο ή τα Ες Ες ως αστυνομικοί, εκτελεστές, κυνηγοί ανταρτών και διοικητικοί υπάλληλοι.»[24]

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, Ουκρανοί πρώην ναζί ίδρυσαν «ινστιτούτα ερευνών» απ' όπου διαδίδουν την «αναθεωρημένη» ιστορία τους για το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο Λόφτους σημειώνει:

«Οι πόροι αυτών των "ινστιτούτων ερευνών", που δεν ήταν τίποτε άλλο παρά όμιλοι κάλυψης για πρώην ναζί αξιωματικούς των μυστικών υπηρεσιών, προέρχονταν από την Αμερικανική Επιτροπή για την Απελευθέρωση από τον μπολσεβικισμό.»[25]

«Κατά του Χίτλερ και κατά του Στάλιν», ήταν το κύριο σύνθημα, και σ' αυτή τη βάση ένωσαν τις προσπάθειές τους οι πρώην χιτλερικοί και η CIA. Στους ανυποψίαστους ανθρώπους, το σύνθημα «κατά του φασισμού και κατά του κομμουνισμού» μπορεί να φαίνεται σαν ένας «τρίτος δρόμος», αλλά δεν είναι καθόλου έτσι. Είναι το σύνθημα που συνενώνει, μετά την ήττα των ναζί, τους κατατροπωμένους πρώην θιασώτες της Μεγάλης Γερμανίας και τους Αμερικανούς διαδόχους τους που στόχευαν στην παγκόσμια ηγεμονία. Καθώς ο Χίτλερ ανήκε πλέον στο παρελθόν, η γερμανική ουκρανική, κροατική κλπ. άκρα Δεξιά κατέφυγε στην αμερικανική άκρα Δεξιά. Ένωσαν τις προσπάθειές τους κατά του σοσιαλισμού, κατά της Σοβιετικής Ένωσης που είχε σηκώσει το μεγαλύτερο βάρος του αντιφασιστικού πολέμου. Για να συνενώσουν όλες τις δυνάμεις της αστικής τάξης, κατέκλυσαν το σοσιαλισμό με ψέματα, βεβαιώνοντας ότι ήταν χειρότερος από το ναζισμό. Το σύνθημα «κατά του Χίτλερ και κατά του Στάλιν» το χρησιμοποίησαν ως επιμύθιο στα «εγκλήματα» και τα «ολοκαυτώματα» του Στάλιν, για να συγκαλύψουν καλύτερα και στη συνέχεια ν' αρνηθούν κατηγορηματικά τα τερατώδη εγκλήματα και τα ολοκαυτώματα του Χίτλερ. Το 1986, οι βετεράνοι του Ουκρανικού Επαναστατικού Στρατού, αυτοί οι ίδιοι που ισχυρίζονταν ότι είχαν αγωνιστεί «κατά του Χίτλερ και κατά του Στάλιν», εξέδωσαν ένα βιβλίο με τίτλο *Γιατί ένα ολοκαύτωμα είναι καλύτερο από ένα άλλο;*, γραμμένο από έναν παλιό αγωνιστή του ΟΕΣ, τον Γιούρι Τσουμάτσκι. Εκφράζοντας τη λύπη του για το γεγονός ότι «αναθεωρητές ιστορικοί αρνούνται την ύπαρξη των θαλάμων αερίων και βεβαιώνουν ότι λιγότερο από ένα εκατομμύριο Εβραίοι πέθαναν ή διώχτηκαν, ο Τσουμάτσκι συνεχίζει:

«Σύμφωνα με τις δηλώσεις των σιωνιστών, ο Χίτλερ σκότωσε έξι εκατομμύρια Εβραίους, αλλά ο Στάλιν, που τον υποστήριξε ο

εβραϊκός κρατικός μηχανισμός, κατόρθωσε να δολοφονήσει δέκα φορές περισσότερους χριστιανούς.»[26]

ΟΙ ΦΑΣΙΣΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΟΥ ΚΟΝΚΟΥΕΣΤ

Αν στη *Συγκομιδή της θλίψης*, ο Κόνκουεστ αναπλάθει την ιστορική εκδοχή των Ουκρανών ναζί, είναι γιατί οι πρώην μαχητές της μεραρχίας Βάφεν-Ες Ες Γαλικία και του Ουκρανικού Επαναστατικού Στρατού του πρόσφεραν τις κυριότερες «πηγές» του για το «λιμό-γενοκτονία» του 1932-1933!

Και να οι αποδείξεις:

Το κρίσιμο μέρος, το δωδέκατο κεφάλαιο, της *Συγκομιδής της θλίψης*, τιτλοφορείται «Ο λιμός μαίνεται». Περιλαμβάνει έναν εντυπωσιακό κατάλογο 237 αναφορών.

Μια πιο προσεκτική ματιά μας μαθαίνει ότι πάνω από τις μισές παραπέμπουν σε δεξιούς Ουκρανούς μετανάστες. Το έργο των Ουκρανών φασιστών *Οι εγκληματικές πράξεις του Κρεμλίνου* αναφέρεται 55 φορές!

Στο ίδιο κεφάλαιο, ο Κόνκουεστ αναφέρει 18 φορές το βιβλίο *Ο ένατος κύκλος* του Όλεξα Βοροπάι, που εκδόθηκε το 1953 από το νεολαιίστικο κίνημα της φασιστικής οργάνωσης του Στεπάν Μπαντέρα. Ο συγγραφέας παρουσιάζει λεπτομερή βιογραφία του για τη δεκαετία του '30... αλλά δε λέει τίποτα για το τι ήταν στη διάρκεια της κατοχής! Μία μόλις και μετά βίας καμουφλαρισμένη ομολογία του ναζιστικού παρελθόντος του. Συνεχίζει τη βιογραφία του από το 1948, στο Μόναχο, όπου βρήκαν καταφύγιο πολλοί Ουκρανοί φασίστες. Εκεί είναι που πήρε συνεντεύξεις από Ουκρανούς... για το λιμό-γενοκτονία του 1932-1933. Δεν αποκαλύπτεται η ταυτότητα κανενός από τους «μάρτυρες», πράγμα που στερεί το σύγγραμμα από κάθε επιστημονικό χαρακτήρα. Για κανένα μάρτυρα δε μας πληροφορεί τι έκανε στον πόλεμο, γεγονός που καθιστά πιθανή την υπόθεση ότι πρόκειται για φυγάδες Ουκρανούς ναζί που «αποκαλύπτουν την αλήθεια για το σταλινισμό».[27]

Ο Μπιλ, που συνεργάστηκε με την αμερικανική αστυνομία και αρθρογράφησε στο φιλοναζιστικό τύπο του Χερστ, αναφέρεται πέντε φορές από τον Κόνκουεστ.

Ο Κραφτσένκο, αντικομμουνιστής μετανάστης, χρησιμεύει δέκα φορές ως πηγή. Ο Λεφ Κοπέλεφ, ένας άλλος Ρώσος μετανάστης, πέντε φορές.

Ανάμεσα στις επιστημονικές αναφορές, περίοπτη θέση κατέχει ένα... μυθιστόρημα του Γκρόσμαν, στο οποίο ο Κόνκουεστ αναφέρεται δεκαπέντε φορές!

Ο Κόνκουεστ αναφέρει τις συνεντεύξεις από το *Σχέδιο Πρόσφυγες*, του Χάρβαρντ, που χρηματοδοτήθηκε από τη CIA. Αναφέρει την Επιτροπή του Κογκρέσου για την Κομμουνιστική Βία της εποχής του Μακάρθι, έπειτα το ναζιστικό βιβλίο του Έβαλντ Άμεντε, που εκδόθηκε το 1936. Ο Κόνκουεστ αναφέρεται πέντε φορές στον Γιουτζίν Λάιονς και στον Ουίλιαμ Τσάμπερλεν, δύο ανθρώπους που κάθισαν στις καρέκλες της διοικούσας επιτροπής του Radio Liberty, του σταθμού της CIA.

Στη σελίδα 244, ο Κόνκουεστ αναφέρει «έναν Αμερικανό» που είδε πειναασμένους ανθρώπους «σε ένα χωριό τριάντα χιλιόμετρα νότια του Κιέβου»:

«Σε ένα αχυροκάλυβο, έβραζαν κάτι βρομιές που ήταν αδύνατο να περιγραφούν.» Αναφορά: *New York Evening Journal*, 18 Φλεβάρη του 1933. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για το άρθρο του Τόμας Ουόκερ στον τύπο του Χερστ, που δημοσιεύτηκε το 1935! Ο Κόνκουεστ εσκεμμένα προχρονολόγησε την εφημερίδα για να την κάνει ν' αντιστοιχεί στο λιμό του 1933. Ο Κόνκουεστ δεν κατονομάζει τον Αμερικανό: φοβάται μήπως ορισμένοι θυμηθούν ότι ο Τόμας Ουόκερ ήταν ένας πλαστογράφος που ποτέ δεν πάτησε το πόδι του στην Ουκρανία. Ο Κόνκουεστ είναι κι αυτός πλαστογράφος.

Για να δικαιολογήσει τη χρήση βιβλίων μεταναστών που μεταφέρουν σούσουρα και φήμες, ο Κόνκουεστ δήλωσε:

«Η αλήθεια δεν μπορεί επομένως να διαδοθεί παρά μόνο με τη μορφή φημών» και «σε ό,τι αφορά στα πολιτικά ζητήματα, η καλύτερη πηγή –αν και όχι αλάνθαστη– είναι η φήμη.»[28]

Αυτό σημαίνει να ανυψώνει κανείς το δηλητήριο της παραπληροφόρησης, των φασιστικών ψεμάτων στο επίπεδο των ακαδημαϊκών αξιοσέβαστων επιχειρημάτων.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΛΙΜΟΥ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ

Υπήρξε λιμός στην Ουκρανία το 1932-1933. Αλλά προκλήθηκε κατά κύριο λόγο από το μέχρις εσχάτων αγώνα που η ουκρανική άκρα Δεξιά διεξήγαγε κατά του σοσιαλισμού και κατά της κολεκτιβοποίησης της γεωργίας.

Στη διάρκεια της δεκαετίας του '30, αυτή η άκρα Δεξιά, σε συνεργασία με τους χιτλερικούς, χρησιμοποίησε ήδη σε βάθος το θέμα του «λιμού που προκλήθηκε εσκεμμένα με στόχο την εξολόθρευση του ουκρανικού λαού». Αλλά μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, θα «αναμορφώσει» την προπαγάνδα αυτή με βασικό σκοπό τη συγκάλυψη των εγκλημάτων που διαπράχτηκαν από τους ναζί και την κινητοποίηση των δυνάμεων της Δύσης κατά του κομμουνισμού.

Πράγματι, από την αρχή κιόλας της δεκαετίας του '50, το γεγονός ότι είχαν εξολοθρεφτεί έξι εκατομμύρια Εβραίοι είχε επιβληθεί στην παγκόσμια συνείδηση. Η παγκόσμια άκρα Δεξιά χρειαζόταν μεγαλύτερο αριθμό νεκρών, «θυμάτων της κομμουνιστικής τρομοκρατίας». Και το 1953, τη χρονιά που θριάμβευε ο μακαρθισμός, είδαμε μια θεαματική αύξηση του αριθμού των ανθρώπων που πέθαναν στην Ουκρανία... είκοσι χρόνια πριν. Καθώς οι Εβραίοι είχαν δολοφονηθεί με εσκεμμένο, επιστημονικό τρόπο, έπρεπε και «η εξολόθρευση» του ουκρανικού λαού να πάρει τη μορφή μιας εν ψυχρώ γενοκτονίας. Και η άκρα Δεξιά, που αρνείται με πεποίθηση το ολοκαύτωμα των Εβραίων, επινόησε το ουκρανικό ολοκαύτωμα!

Ο λιμός του 1932-1933 στην Ουκρανία είχε τέσσερα αίτια.

Πρώτα απ' όλα, προκλήθηκε από τον πραγματικό εμφύλιο πόλεμο που εξαπέλυσαν οι κουλάκοι και τα αντιδραστικά στοιχεία κατά της κολεκτιβοποίησης της γεωργίας.

Ο Φρέντερικ Σούμαν ταξίδεψε ως τουρίστας στην Ουκρανία την περίοδο του λιμού. Όταν έγινε καθηγητής στο Ουίλιαμς Κόλετζ, εξέδωσε το 1957 ένα βιβλίο για τη Σοβιετική Ένωση, στο οποίο μιλάει για το λιμό.

«Η αντίσταση (των κουλάκων) έπαιρνε στην αρχή τη μορφή της σφαγής των ζώων, κυρίως των αλόγων, προκειμένου να αποτραπεί η κολεκτιβοποίησή τους. Το αποτέλεσμα ήταν ένα τρομερό πλήγμα για τη σοβιετική γεωργία, γιατί τα περισσότερα βοοειδή και άλογα ανήκαν στους κουλάκους. Μεταξύ 1928 και 1933, ο αριθμός των

αλόγων μειώθηκε από σχεδόν 30 εκατ. σε λιγότερο από 15 εκατ. Από 70 εκατ. κερασφόρα, από τα οποία 31 εκατ. αγελάδες, έμειναν 38 εκατ., από τα οποία 20 εκατ. αγελάδες. Ο αριθμός αιγοπροβάτων μειώθηκε από 147 εκατ. σε 50 εκατ. και ο των χοίρων από 20 εκατ. σε 12 εκατ. Η σοβιετική γεωργική οικονομία δεν είχε ακόμη ανακάμψει από τις τρομερές αυτές απώλειες το 1941 (...) Ορισμένοι (κουλάκοι) δολοφόνησαν ανώτερους υπαλλήλους, πυρπόλησαν τα συνεταιριστικά αγροκτήματα και έκαψαν ακόμα και τη δική τους σοδειά και τους σπόρους τους. Μεγαλύτερος ακόμη αριθμός αρνήθηκε να σπείρει και να θερίσει, ίσως με την πεποίθηση πως οι αρχές θα έκαναν παραχωρήσεις και θα τους εξασφάλιζαν έτσι κι αλλιώς τη διατροφή. Ό,τι επακολούθησε ήταν ο "λιμός" του 1932-1933. (...) Λυπηρές διηγήσεις, φανταστικές οι περισσότερες, δημοσιεύτηκαν στο ναζιστικό τύπο στη Γερμανία και στον τύπο του Χερστ στις Ηνωμένες Πολιτείες. (...) Ο "λιμός" δεν ήταν, στις μετέπειτα φάσεις του, το αποτέλεσμα έλλειψης τροφίμων, παρά τη σημαντική μείωση των σπόρων και της συγκομιδής, σαν συνέπεια των ειδικών εισφορών την άνοιξη του 1932, που οφείλονταν προφανώς στο φόβο ενός πολέμου με την Ιαπωνία. Τα περισσότερα θύματα ήταν κουλάκοι, οι οποίοι είχαν αρνηθεί να σπείρουν τα χωράφια τους ή είχαν καταστρέψει τη σοδειά τους.»[29]

Η μαρτυρία αυτή επιβεβαιώνεται από ένα άρθρο του Ισαάκ Μαζέπα –αρχηγού του ουκρανικού εθνικιστικού κινήματος, πρώην πρωθυπουργού του Πετλιούρα το 1918– που δημοσιεύτηκε το 1934, πράγμα αρκετά ενδιαφέρον. Υπερηφανεύεται ότι στην Ουκρανία η Δεξιά κατόρθωσε την περίοδο 1930-1932 να σαμποτάρει σε μεγάλη κλίμακα τις γεωργικές εργασίες.

«Στην αρχή, ξέσπασαν ταραχές στα κολχόζ και αλλού δολοφονήθηκαν κομματικά στελέχη και οι καθοδηγητές τους. Αργότερα, όμως, αναπτύχθηκε μάλλον ένα σύστημα παθητικής αντίστασης που απέβλεπε στη συστηματική παρεμπόδιση των σχεδίων των μπολσεβίκων για τη σπορά και τη συγκομιδή. Οι αγρότες έκαναν παντού παθητική αντίσταση. Αλλά στην Ουκρανία η αντίσταση πήρε το χαρακτήρα εθνικού αγώνα. Η αντίσταση του ουκρανικού πληθυσμού προκάλεσε την αποτυχία του πλάνου για τη συγκέντρωση της αγροτικής παραγωγής του 1931 και ακόμα περισσότερο του πλάνου του 1932. Η καταστροφή του 1932 ήταν το πιο ισχυρό πλήγμα που η σοβιετική Ουκρανία δέχτηκε από την εποχή του λι-

μού του 1921-1922. Οι καμπάνιες για τη σπορά της γης απέτυχαν τόσο το φθινόπωρο όσο και την άνοιξη. Εκτάσεις ολόκληρες παρέμειναν χέρσες. Επιπλέον, την προηγούμενη χρονιά, μετά το θερισμό, σε πολλές περιοχές κυρίως του Νότου, το 20%, το 40% και το 50% ακόμα της συγκομιδής εγκαταλείφθηκε στα χωράφια, και είτε δε μαζεύτηκε καθόλου είτε καταστράφηκε κατά το αλώνισμα.»[30]

Το δεύτερο αίτιο του λιμού ήταν η ξηρασία που έπληξε μεγάλα μέρη της Ουκρανίας το 1930, 1931 και 1932. Για τον Τζέιμς Ε. Μέις του Χάρβαρντ, πρόκειται για ένα μύθο που σκαρφίστηκε το σοβιετικό καθεστώς. Ωστόσο, στο έργο του *Ιστορία της Ουκρανίας*, ο Μιχαήλ Χρουσέφσκι, ένας από τους σημαντικότερους εθνικιστές ιστορικούς, αναφέρεται στο 1932 και λέει:

«Αυτή τη νέα χρονιά ξηρασίας συνέπεσε να επικρατούν συνθήκες χάους στη γεωργία.»[31]

Ο καθηγητής Νίκολας Ριασνόφσκι, που δίδαξε στο Russian Research Center του Χάρβαρντ, γράφει ότι οι χρονιές 1931 και 1932 γνώρισαν συνθήκες ξηρασίας. Ο καθηγητής Μιχαήλ Φλορίνσκι, που αγωνίστηκε κατά των μπολσεβίκων στον εμφύλιο πόλεμο, σημειώνει:

«Το 1930 και το 1931, έντονες ξηρασίες, ειδικά στην Ουκρανία, επιδείνωσαν την κατάσταση της γεωργίας και δημιούργησαν καταστάσεις που πλησιάζουν τα όρια του λιμού.»[32]

Το τρίτο αίτιο του λιμού ήταν μια επιδημία τύφου που σάρωσε την Ουκρανία και το Βόρειο Καύκασο. Ο Χανς Μπλούμενφελντ, γνωστός Καναδός αρχιτέκτονας, βρισκόταν την εποχή του λιμού στην Ουκρανία, στην πόλη Μακαγέφκα. Γράφει:

«Δεν υπάρχει αμφιβολία πως ο λιμός προκάλεσε πολλά θύματα. Δε διαθέτω βάσιμα στοιχεία για να εκτιμήσω τον αριθμό τους. (...) Κατά πάσα πιθανότητα, οι περισσότεροι θάνατοι του 1933 προκλήθηκαν από επιδημίες τύφου, τυφοειδούς πυρετού και δυσεντερίας. Ασθένειες που μεταδίδονται από το νερό ήταν συχνές στη Μακαγέφκα. Επέζησα σαν από θαύμα από τον τυφοειδή πυρετό.»

Ο Χόρσλι Γκαντ, ο άνθρωπος που επινόησε την παράλογη εκτίμηση των 15 εκατομμυρίων νεκρών από το λιμό –το 60% του ουκρανικού εθνικού πληθυσμού που ήταν 25 εκατομμύρια το 1932– σημειώνει ωστόσο ότι «το αποκορύφωμα της επιδημίας τύφου συνέπεσε με του λιμού. (...) Είναι αδύνατο να διακρίνει κανείς ποιο

από τα δύο αίτια υπήρξε το πιο καθοριστικό για τον αριθμό των θυμάτων».[33]

Το τέταρτο αίτιο του λιμού ήταν η αναστάτωση που προκλήθηκε αναπόφευκτα λόγω της αναδιοργάνωσης της γεωργίας και της τόσο βαθιάς ανατροπής όλων των κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων: η έλλειψη πείρας, ο αυτοσχεδιασμός και η σύγχυση σε ό,τι αφορά στις οδηγίες, η έλλειψη σωστής προετοιμασίας, ο αριστερίστικος ριζοσπαστισμός από ορισμένα από τα πιο φτωχά λαϊκά στρώματα και από ορισμένα στελέχη.

Ο αριθμός του ενός με δύο εκατομμύρια νεκρών από το λιμό είναι σημαντικός. Οι ανθρώπινες αυτές απώλειες οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στη λυσσαλέα αντίσταση των εκμεταλλευτριών τάξεων στην αναδιοργάνωση και τον εκσυγχρονισμό της γεωργίας σε σοσιαλιστική βάση. Όμως, η αστική τάξη θα χρεώσει τους θανάτους αυτούς στο λογαριασμό του Στάλιν και του σοσιαλισμού. Ο αριθμός αυτός του ενός με δύο εκατομμυρίων πρέπει να συγκριθεί με τα 9 εκατομμύρια νεκρούς που στοίχισε ο λιμός του 1920-1921, που προκλήθηκε από τη στρατιωτική επέμβαση οκτώ ιμπεριαλιστικών δυνάμεων και από την υποστήριξη που παρείχαν στις αντιδραστικές ένοπλες ομάδες.

Ο λιμός δεν ξεπέρασε την περίοδο που προηγήθηκε της συγκομιδής του 1933. Τα έκτακτα μέτρα που πήρε η σοβιετική κυβέρνηση εξασφάλισαν την επιτυχία της συγκομιδής εκείνης της χρονιάς. Την άνοιξη, δεκαέξι εκατομμύρια κιλά σπόρων, τροφίμων και ζωοτροφών στάλθηκαν στην Ουκρανία. Η οργάνωση και η διαχείριση των κολχόζ βελτιώθηκαν και παραδόθηκαν κάμποσες χιλιάδες τρακτέρ, θεροαλωνιστικές μηχανές και πρόσθετα φορτηγά.

Ο Χανς Μπλούμενφελντ στα *Απομνημονεύματά* του παρουσιάζει μια περίληψη των όσων έζησε την εποχή του λιμού στην Ουκρανία:

«Μια συγκυρία πολλών παραγόντων (τον προκάλεσε). Πρώτα απ' όλα, το ξηρό και ζεστό καλοκαίρι του 1932, που είχα ζήσει βόρεια του Βιάτκα, είχε προκαλέσει την αποτυχία της συγκομιδής στις μισοξεραμένες περιοχές του Νότου. Έπειτα, ο αγώνας για την κολεκτιβοποίηση είχε αποδιοργανώσει τη γεωργία. Η κολεκτιβοποίηση δεν ήταν μια διεργασία που ακολουθούσε μια τάξη και γραφειοκρατικούς κανόνες. Στηριζόταν βασικά σε ενέργειες φτωχών αγροτών, τους οποίους ενθάρρυνε το Κόμμα. Οι φτωχοί αγρότες

ήταν ενθουσιώδεις σε ό,τι αφορά στην απαλλοτρίωση των "κουλάκων", αλλά λιγότερο θερμοί για την οργάνωση μιας συνεταιριστικής οικονομίας. Το 1930, το Κόμμα είχε ήδη στείλει στελέχη, ώστε να αποτραπούν και να αντιμετωπιστούν οι υπερβολές. (...) Αφού επέδειξε σύνεση το 1930, το Κόμμα ξαναπέρασε στην επίθεση το 1932. Αυτό είχε ως συνέπεια η οικονομία των κουλάκων να πάψει να παράγει εκείνη τη χρονιά, και η νέα συνεταιριστική οικονομία να μην παράγει ακόμα το μέγιστο των δυνατοτήτων της. Μια και η παραγωγή ήταν ελλιπής, εξασφαλίζονταν πρώτα οι ανάγκες της βιομηχανίας στις πόλεις και των ένοπλων δυνάμεων. Εφόσον το μέλλον όλου του έθνους, συμπεριλαμβανομένων και των αγροτών, εξαρτιόταν από αυτές, δεν μπορούσε να γίνει αλλιώς. (...) Το 1933, οι βροχές ήταν αρκετές. Το Κόμμα έστελνε τα καλύτερα στελέχη του για να βοηθήσουν στην οργανωτική δουλειά των κολχόζ. Τα κατάφεραν. Μετά τη συγκομιδή του 1933, η κατάσταση βελτιώθηκε ριζικά και με εκπληκτική ταχύτητα. Είχα το αίσθημα ότι είχαμε σπρώξει ένα πολύ βαρύ κάρο πάνω σ' ένα βουνό, αβέβαιοι για το αν θα τα καταφέρναμε. Αλλά το φθινόπωρο του 1933 είχαμε ξεπεράσει την κορυφή και από τότε, μπορούσαμε να προχωρούμε με επιταχυνόμενο ρυθμό.»[34]

Ο Χανς Μπλούμενφελντ υπογραμμίζει ότι ο λιμός έπληξε τόσο τις ρωσικές περιοχές του Κάτω Βόλγα και την περιοχή του Βόρειου Καύκασου όσο και την Ουκρανία.

«Αυτό αναιρεί το "γεγονός" μιας αντιουκρανικής γενοκτονίας που θα μπορούσε να παραλληλιστεί με το αντισημιτικό ολοκαύτωμα του Χίτλερ. Για όσους γνωρίζουν καλά την απελπιστική έλλειψη εργατικού δυναμικού που η Σοβιετική Ένωση γνώρισε την εποχή εκείνη, η ιδέα ότι οι ηγέτες της θα μείωναν εσκεμμένα τη σπάνια αυτή πλουτοπαραγωγική πηγή είναι παράλογη.»[35]

Η ΟΥΚΡΑΝΙΑ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΝΑΖΙΣΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ

Τα ιαπωνικά στρατεύματα κατέλαβαν τη Μαντζουρία το 1931 και πήραν θέση κατά μήκος των σοβιετικών συνόρων. Ο Χίτλερ ανέλαβε την εξουσία το Γενάρη του 1933.

Τα προγράμματα αναδιοργάνωσης της βιομηχανίας και της γε-

ωργίας που εφάρμοσε η ΕΣΣΔ την περίοδο 1928-1933 είχαν έρθει, λοιπόν, ακριβώς την ώρα που έπρεπε. Μόνο η πραγματοποίησή τους, χάρη στην κινητοποίηση όλων των παραγωγικών δυνάμεων, κατέστησε δυνατή τη νικηφόρα αντίσταση κατά των ναζί.

Η ειρωνεία της ιστορίας είναι ότι οι ναζί άρχισαν να πιστεύουν τα ίδια τους τα ψέματα για την ουκρανική γενοκτονία και την αστάθεια του σοβιετικού συστήματος.

Ο ιστορικός Χάιντς Χόνε έγραψε τα εξής:

«Δύο χρόνια αιματηρού πολέμου στη Ρωσία, που έκοψαν τα φτερά σε πολλούς, συνιστούν την ωμή απόδειξη της ανακρίβειας του μύθου των "υπανθρώπων". Από τον Αύγουστο κιόλας του 1942, η Υπηρεσία Ασφαλείας είχε σημειώσει στις "Αναφορές του Ράιχ", ότι στους κόλπους του γερμανικού λαού μεγάλωνε το αίσθημα πως είχε πέσει θύμα ονειροπολημάτων. Η κυρίαρχη και τρομακτική εντύπωση είναι ότι υπάρχουν μεγάλες μάζες σοβιετικών όπλων, τεχνολογική ποιότητα, και η γιγαντιαία προσπάθεια εκβιομηχάνισης που καταβλήθηκε από τους Σοβιετικούς – όλα αυτά σε οξεία αντίθεση με την προηγούμενη εικόνα της Σοβιετικής Ένωσης. Ο κόσμος αναρωτιέται πώς ο μπολσεβικισμός κατόρθωσε να τα παραγάγει όλα αυτά.»[36]

Ο Αμερικανός καθηγητής Ουίλιαμ Μάντελ γράφει το 1985:

«Στο ανατολικό τμήμα, το πιο εκτεταμένο της Ουκρανίας, που είχε γίνει σοβιετικό πριν από είκοσι χρόνια, κυριαρχούσε σχεδόν παντού η νομιμοφροσύνη. Υπήρχαν μισό εκατομμύριο Σοβιετικοί ελεύθεροι σκοπευτές (...) και 4.500.000 άντρες της ουκρανικής εθνότητας που πολεμούσαν στο σοβιετικό στρατό. Είναι φανερό ότι αυτός ο στρατός θα είχε αποδυναμωθεί στο έπακρο, αν είχαν εμφανιστεί σημαντικά φαινόμενα ανυπακοής στους κόλπους ενός τόσο μεγάλου συστατικού κομματιού.»

Και ο ιστορικός Ρόμαν Σζπόρλουκ ομολογεί πως τα «πεδία δράσης του οργανωμένου ουκρανικού εθνικισμού (...) ήταν περιορισμένα στα πρώην πολωνικά εδάφη», δηλαδή στη Γαλικία. Κατά την πολωνική κατοχή, το ουκρανικό φασιστικό κίνημα είχε εκεί τη βάση του ως το 1939.[37]

Το ψέμα του ουκρανικού ολοκαυτώματος επινοήθηκε από τους χιτλερικούς στο πλαίσιο της προετοιμασίας τους για την κατάκτηση των ουκρανικών εδαφών. Όμως, μόλις πάτησαν το πόδι τους στο ουκρανικό έδαφος, οι ναζί «ελευθερωτές» συνάντησαν μια

από τις πιο λυσσαλέες αντιστάσεις. Ο Αλεξέι Φιόντοροφ διοικούσε μια ομάδα ανταρτών που εξόντωσε 25.000 ναζί στη διάρκεια του πολέμου. Το βιβλίο του *Αντάρτες της Ουκρανίας* δείχνει με θαυμαστό τρόπο τη στάση του απλού ουκρανικού λαού απέναντι στους ναζί. Συνιστάται ανεπιφύλακτα η ανάγνωσή του ως αντίδοτο σε όλες τις συκοφαντίες για την «ουκρανική γενοκτονία» από τον Στάλιν.[38]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ΠΑΛΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ο Τρότσκι επινόησε τον ατιμωτικό όρο «σταλινική γραφειοκρατία». Ενόσω ζούσε ακόμα ο Λένιν, τέλη του 1923, ο Τρότσκι είχε ήδη επιδοθεί σε ελιγμούς για να πάρει στα χέρια του την εξουσία μέσα στο Κόμμα, δηλώνοντας:

«Η γραφειοκρατία απειλεί... να προκαλέσει έναν λίγο-πολύ οπορτουνιστικό εκφυλισμό της παλιάς φρουράς.»[1]

Στην αντιπολιτευτική του ιδεολογική πλατφόρμα, γραμμένη τον Ιούλη του 1926, τα έβαζε κυρίως με την «τερατώδικα αναπτυγμένη γραφειοκρατία».[2] Και όταν είχε ήδη αρχίσει ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, ο Τρότσκι ασχολιόταν με τις προβοκάτσιες, καλώντας το σοβιετικό λαό να «δράσει κατά της σταλινικής γραφειοκρατίας όπως έκανε στο παρελθόν κατά της τσαρικής γραφειοκρατίας και της αστικής τάξης».[3]

Ο όρος «γραφειοκρατία» χρησιμοποιήθηκε πάντοτε από τον Τρότσκι για τη συκοφάντηση του σοσιαλισμού.

Κάτω από τις περιστάσεις αυτές, ανακαλύπτει κανείς –με κάποια έκπληξη, αναμφίβολα– ότι σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '30 οι ηγέτες του Κόμματος των μπολσεβίκων, και ιδίως οι Στάλιν, Κίροφ και Ζντάνοφ, χαλάλισαν πολλή ενέργεια στον αγώνα κατά των γραφειοκρατικών τάσεων μέσα στο Κόμμα και στον κρατικό μηχανισμό.

Πώς, όμως, αντιλαμβανόταν αυτόν τον αγώνα κατά της γραφειοκρατικοποίησης και της γραφειοκρατίας το Κόμμα των μπολσεβίκων;

ΟΙ ΑΝΤΙΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ «ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑΣ»

Ας πούμε ευθύς εξαρχής ότι πρέπει πρώτα απ' όλα να συμφωνήσουμε ως προς το νόημα των λέξεων.

Μόλις ανέλαβαν την εξουσία οι μπολσεβίκοι, η Δεξιά χρησιμοποίησε τη λέξη «γραφειοκρατία» για να περιγράψει και να συκοφαντήσει αυτό καθεαυτό το επαναστατικό καθεστώς. Για τη Δεξιά, κάθε σοσιαλιστικό και επαναστατικό εγχείρημα είναι αποτρόπαιο και του ταιριάζει αυτοδίκαια το ατιμωτικό επίθετο «γραφειο-

κρατικό». Ήδη από τις 26 Οκτώβρη του 1917, οι μενσεβίκοι δήλωναν την αδιάλλακτη αντίθεσή τους στο «γραφειοκρατικό» καθεστώς των μπολσεβίκων, που προέκυψε από ένα «πραξικόπημα» και που θα επέβαλλε στο λαό έναν «κρατικό καπιταλισμό». Η προπαγάνδα αποσκοπούσε σαφώς στην ανατροπή της δικτατορίας του προλεταριάτου που είχε εγκαθιδρύσει το Κόμμα των μπολσεβίκων.

Όμως, το 1922, μπροστά στην καταστροφή των παραγωγικών δυνάμεων στην ύπαιθρο, και με στόχο τη διατήρηση της δικτατορίας του προλεταριάτου, οι μπολσεβίκοι αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν, να κάνουν παραχωρήσεις στους ατομικούς καλλιεργητές, να τους επιτρέψουν να εμπορεύονται ελεύθερα. Οι μπολσεβίκοι ήθελαν τότε να δημιουργήσουν στην ύπαιθρο ένα είδος «κρατικού καπιταλισμού», δηλαδή να δώσουν ώθηση στο μικρό καπιταλισμό, που θα πλαισιωνόταν και θα ελεγχόταν από το σοσιαλιστικό κράτος. Την ίδια στιγμή, οι μπολσεβίκοι κήρυσσαν τον πόλεμο στη γραφειοκρατία: αντιμάχονταν τις αμετάβλητες συνήθειες του παλιού γραφειοκρατικού μηχανισμού και την τάση των νέων Σοβιετικών δημόσιων λειτουργών να προσαρμοστούν σ' αυτές.

Οι μενσεβίκοι έλπιζαν τότε να επιστρέψουν στο πολιτικό προσκήνιο φωνάζοντας: «Εσείς οι μπολσεβίκοι είστε τώρα κατά της γραφειοκρατίας και ομολογείτε πως εφαρμόζετε τον κρατικό καπιταλισμό. Αυτό λέγαμε ανέκαθεν εμείς οι μενσεβίκοι. Το δίκιο ήταν με το μέρος μας.»

Να τι τους απαντούσε ο Λένιν:

«Το κήρυγμα (...) και των μενσεβίκων και των εσέρων εκφράζει την ίδια τη φύση τους: "Η επανάσταση προχώρησε πολύ μακριά. Εμείς πάντα λέγαμε αυτό που εσύ λες σήμερα. Επίτρεψέ μας να το ξαναπούμε ακόμα μια φορά." Κι εμείς απαντούμε: "Επιτρέψτε μας γι' αυτό να σας στήσουμε στον τοίχο. Ή προσπαθήστε να συγκρατηθείτε και να μην εκφράζετε τις απόψεις σας, ή αν θέλετε να εκφράζετε τις πολιτικές σας απόψεις μέσα στη σημερινή κατάσταση, ενώ εμείς βρισκόμαστε σε πολύ πιο δύσκολες συνθήκες απ' ό,τι με την ανοιχτή επιδρομή των Λευκών, σας ζητούμε συγνώμη, μα θα σας μεταχειριστούμε σαν τα χειρότερα και πιο επιζήμια στοιχεία των λευκοφρουριτών."»[4]

Έτσι, ο Λένιν αντιμετώπισε πάντοτε με όλη την απαιτούμενη

αυστηρότητα τους αντεπαναστάτες που τα έβαζαν δήθεν με τη «γραφειοκρατία» για να ανατρέψουν στην πραγματικότητα το σοσιαλιστικό καθεστώς.

ΟΙ ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Απ' την άλλη μεριά, όμως, ο Λένιν και οι μπολσεβίκοι αγωνίστηκαν πάντοτε επαναστατικά κατά των γραφειοκρατικών παρεκκλίσεων που, σε μια καθυστερημένη χώρα, εμφανίζονται αναπόφευκτα στους κόλπους του σοσιαλιστικού κρατικού μηχανισμού. Εκτιμούσαν ότι η δικτατορία του προλεταριάτου κινδύνευε και «από τα μέσα», από τη γραφειοκρατικοποίηση του σοβιετικού κρατικού μηχανισμού.

Οι μπολσεβίκοι αναγκάστηκαν «να επαναλειτουργήσουν» ένα μέρος του παλιού τσαρικού κρατικού μηχανισμού. Ο μετασχηματισμός του έγινε με πολλές δυσκολίες και πραγματοποιήθηκε μόνο εν μέρει.

Έπειτα, ο μηχανισμός του Κόμματος και της κυβέρνησης στην ύπαιθρο έθετε μεγάλα προβλήματα. Μεταξύ 1928 και 1931, το Κόμμα δέχτηκε 1.400.000 νέα μέλη. Μέσα σ' αυτή τη μάζα, πολλοί ήταν στην πραγματικότητα πολιτικά αναλφάβητοι. Είχαν επαναστατικά αισθήματα, αλλά όχι πραγματικές κομμουνιστικές γνώσεις. Οι κουλάκοι, οι πρώην τσαρικοί αξιωματούχοι και οι κάθε είδους αντιδραστικοί κατόρθωναν εύκολα να διεισδύσουν στο Κόμμα. Όλοι όσοι είχαν κάποιες οργανωτικές ικανότητες, γίνονταν αυτομάτως δεκτοί στο Κόμμα, τόση ήταν η έλλειψη στελεχών. Μεταξύ 1928 και 1933, το κύρος του Κόμματος στην ύπαιθρο παρέμεινε πολύ μικρό και τα μέλη του επηρεάζονταν σε μεγάλο βαθμό από τους εύπορους αγρότες που έλεγχαν πνευματικά και οικονομικά τον αγροτικό κόσμο. Όλα αυτά προκαλούσαν φαινόμενα γραφειοκρατικού εκφυλισμού.

Η πρώτη γενιά αγροτών επαναστατών είχε ζήσει την εμπειρία του εμφύλιου πολέμου, τότε που αγωνιζόταν για να νικήσει τις αντιδραστικές δυνάμεις. Η νοοτροπία του πολεμικού κομμουνισμού, της στρατιωτικής διοίκησης και των στρατιωτικών διαταγών,

διατηρήθηκε και γέννησε ένα γραφειοκρατικό τρόπο εργασίας που δε βασιζόταν καθόλου στην υπομονετική πολιτική δουλειά.

Για όλους αυτούς τους λόγους, ο αγώνας κατά της γραφειοκρατίας θεωρήθηκε πάντοτε από τους Λένιν και Στάλιν σαν αγώνας για την υπεράσπιση της καθαρότητας της μπολσεβίκικης γραμμής απέναντι στις επιρροές της παλιάς κοινωνίας, απέναντι στις παλιές καταπιεστικές τάξεις και δομές.

Επί Λένιν όπως και επί Στάλιν, το Κόμμα φρόντισε να συγκεντρώσει τους πιο καταρτισμένους, οξυδερκείς, δραστήριους, αποφασιστικούς, και δεμένους με τις μάζες επαναστάτες στους κόλπους της Κεντρικής Επιτροπής και των καθοδηγητικών οργάνων. Η ηγεσία του Κόμματος στηρίχτηκε πάντοτε στην κινητοποίηση των μαζών για την υλοποίηση των στόχων της σοσιαλιστικής οικοδόμησης. Όμως, στα ενδιάμεσα κλιμάκια, και ιδίως στους διοικητικούς μηχανισμούς των Δημοκρατιών, μπόρεσαν πολύ πιο εύκολα να τρυπώσουν και να κρυφτούν τα γραφειοκρατικοποιημένα στοιχεία, οι καριερίστες, οι οπορτουνιστές. Σε όλη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας του ως επικεφαλής του Κόμματος, ο Στάλιν δήλωνε κατηγορηματικά ότι η ηγεσία και η βάση πρέπει να κινητοποιηθούν για να στριμώξουν τους γραφειοκράτες από πάνω και από κάτω. Να μια οδηγία του 1928, χαρακτηριστική της αντίληψης του Στάλιν:

«Ένας από τους πιο σκληρούς εχθρούς της πορείας μας προς τα μπρος είναι η γραφειοκρατία. Ο εχθρός αυτός ζει σ' όλες τις οργανώσεις μας. (...) Το κακό είναι ότι δεν πρόκειται για τους παλιούς γραφειοκράτες. Εδώ, σύντροφοι, πρόκειται για τους νέους γραφειοκράτες, πρόκειται για τους γραφειοκράτες που συμπαθούν τη σοβιετική εξουσία, τέλος, πρόκειται για τους κομμουνιστές γραφειοκράτες. Ο κομμουνιστής γραφειοκράτης είναι ο πιο επικίνδυνος τύπος γραφειοκράτη. Γιατί; Γιατί καμουφλάρει τη γραφειοκρατία του με τον τίτλο του κομματικού μέλους.» Και αφού αναφέρει μερικές ιδιαίτερα σοβαρές περιπτώσεις, ο Στάλιν συνεχίζει:

«Πώς εξηγούνται αυτές οι επαίσχυντες περιπτώσεις αποσύνθεσης και ηθικής κατάπτωσης σε μερικούς κρίκους των κομματικών μας οργανώσεων; Εξηγούνται με το γεγονός ότι εκεί έφτασαν το μονοπώλιο του Κόμματος ως τον παραλογισμό, έπνιξαν τη φωνή της βάσης, εκμηδένισαν την εσωκομματική δημοκρατία και εγκαθίδρυσαν τη γραφειοκρατία. Πώς να παλέψουμε ενάντια σ' αυτό το κακό; Νομίζω πως ενάντια σ' αυτό το κακό δεν υπάρχουν και δεν

μπορούν να υπάρχουν άλλα μέσα εκτός απ' την οργάνωση του ελέγχου από τα κάτω από μέρους των κομματικών μαζών, εκτός απ' την καλλιέργεια της εσωκομματικής δημοκρατίας. Τι αντίρρηση μπορεί να φέρει κανείς στο να ξεσηκώσουμε την οργή των κομματικών μαζών ενάντια σ' αυτά τα σάπια στοιχεία και να τους δώσουμε τη δυνατότητα να κυνηγήσουν αυτά τα στοιχεία με το κοντόξυλο; (...) Μιλάνε για κριτική απ' τα πάνω, για κριτική από μέρους της Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης, από μέρους της ΚΕ του Κόμματός μας κλπ. Όλα αυτά είναι, βέβαια, καλά. Όμως απέχουν ακόμα πολύ από το να είναι αρκετά. Κάτι περισσότερο, αυτό δεν είναι καθόλου το κύριο σήμερα. Το κύριο σήμερα είναι να ξεσηκώσουμε ένα πλατύτατο κύμα κριτικής από τα κάτω ενάντια στη γραφειοκρατία γενικά, ενάντια στις ελλείψεις της δουλειάς μας ιδιαίτερα. (...) (Μόνο έτσι) μπορούμε να ελπίζουμε ότι η πάλη μας θα πετύχει και η γραφειοκρατία θα ξεριζωθεί.»[5]

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗΣ

Πρώτα απ' όλα, για να καταπολεμηθεί η γραφειοκρατία, ο Στάλιν και η μπολσεβίκικη ηγεσία ενίσχυσαν την πολιτική διαπαιδαγώγηση.

Δημιούργησαν, στις αρχές της δεκαετίας του '30, κομματικές σχολές, προκειμένου να διαπαιδαγωγήσουν στοιχειωδώς ανθρώπους που, στον αγροτικό κόσμο, είχαν συχνά έλλειψη στοιχειώδους πολιτικής αγωγής. Το πρώτο συστηματικό εγχειρίδιο για την ιστορία του Κόμματος δημοσιεύτηκε το 1929 από τον Γιαροσλάφσκι: Ήταν *Η ιστορία του Κομμουνιστικού Κόμματος Σοβιετικής Ένωσης*. Είναι ένα πολύ καλογραμμένο βιβλίο. Το 1938 κυκλοφόρησε, με τη γενική εποπτεία του Στάλιν, μια δεύτερη πιο σύντομη απόδοση: *Η ιστορία του Κομμουνιστικού Κόμματος (μπολσεβίκων) της ΕΣΣΔ*.

Μεταξύ 1930 και 1933, ο αριθμός των κομματικών σχολών αυξήθηκε από 52.000 σε πάνω από 200.000 και ο αριθμός όσων φοιτούσαν από ένα εκατομμύριο σε 4.500.000. Πρόκειται για μια αξιόλογη προσπάθεια με σκοπό να επιτευχθεί μια ελάχιστη πολιτική συνοχή ανάμεσα στα νέα μέλη.[6]

ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

Μια από τις πιο δοκιμασμένες μεθόδους στον αγώνα κατά του γραφειοκρατικού εκφυλισμού, ήταν ο έλεγχος και η εκκαθάριση.

Το 1917, το Κόμμα αριθμούσε 30.000 μέλη. Το 1921, υπήρχαν σχεδόν 600.000. Το 1929, ήταν 1.500.000. Το 1932, 2.500.000.

Έπειτα από κάθε κύμα μαζικής στρατολόγησης, η κομματική ηγεσία αναγκάστηκε να κάνει διαλογή. Η πρώτη εκστρατεία ελέγχου πραγματοποιήθηκε το 1921, επί Λένιν. Την εποχή εκείνη, το 45% των κομματικών μελών της υπαίθρου αποκλείστηκε, το 25%, δηλαδή, του συνόλου του Κόμματος. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη επιχείρηση εκκαθάρισης που πραγματοποιήθηκε ποτέ. Το ένα τέταρτο των μελών δεν ανταποκρινόταν στα στοιχειώδη κριτήρια.

Το 1929, το 11% των μελών εγκατέλειψαν το Κόμμα στη διάρκεια μιας δεύτερης εκστρατείας ελέγχου.

Το 1933, έγινε νέα εκκαθάριση. Είχε υπολογιστεί ότι θα διαρκούσε τέσσερις μήνες. Στην πραγματικότητα, κράτησε δύο χρόνια. Οι δομές του Κόμματος, οι μηχανισμοί ελέγχου, η πραγματική εξουσία της κεντρικής κομματικής ηγεσίας ήταν τόσο ελλιπείς, που δεν ήταν καν εφικτός ο σχεδιασμός και η πραγμάτωση μιας εκστρατείας ελέγχου. Τελικά, το 18% των μελών αποκλείστηκε την εποχή εκείνη.

Ποια ήταν τα κριτήρια της εκκαθάρισης;

Αποβάλλονταν άτομα που κάποτε ήταν κουλάκοι, αξιωματικοί των Λευκών και αντεπαναστάτες.

Άτομα διεφθαρμένα, αριβίστες και αμετανόητοι γραφειοκράτες.

Άτομα που απέρριπταν την κομματική πειθαρχία και αγνοούσαν τις οδηγίες της Κεντρικής Επιτροπής.

Άτομα που είχαν διαπράξει εγκλήματα ή έρεπαν προς τη σεξουαλική διαφθορά ή τον αλκοολισμό.

Στη διάρκεια της εκστρατείας ελέγχου του 1932-1933, η κομματική ηγεσία υποχρεώθηκε να διαπιστώσει όχι μόνο πως δεν κατόρθωνε να περάσει τις οδηγίες της, αλλά επίσης ότι ο διοικητικός μηχανισμός του Κόμματος στην ύπαιθρο ήταν πολύ αναποτελεσματικός. Κανείς δεν ήξερε ποιος ήταν και ποιος δεν ήταν μέλος. Τα χαμένα κομματικά βιβλιάρια και τα αντίγραφα ανέρχονταν σε

250.000. Πάνω από 60.000 ασυμπλήρωτα έντυπα κομματικών βιβλιαρίων είχαν εξαφανιστεί.

Την περίοδο αυτή, η κατάσταση ήταν τόσο σοβαρή που η κεντρική κομματική ηγεσία αναγκάστηκε να απειλήσει με αποπομπή τα επαρχιακά ηγετικά στελέχη που δε φρόντιζαν προσωπικά για την εκστρατεία αυτή.

Όμως, η «αμέλεια» των επαρχιακών ηγετικών στελεχών, αρκετά συχνά μεταμορφώθηκε σε γραφειοκρατικό παρεμβατισμό: έδιωχναν μέλη της βάσης χωρίς πολιτική έρευνα σε βάθος. Το πρόβλημα αυτό συζητήθηκε επανειλημμένα σε ανώτατο επίπεδο μεταξύ 1933 και 1938. Η *Πράβντα*, στις 18 Γενάρη του 1938, δημοσιεύει μια οδηγία της Κεντρικής Επιτροπής που επανέρχεται σε ένα θέμα που είχε αναπτύξει συχνά ο Στάλιν.

«Ορισμένα ηγετικά στελέχη του Κόμματος πάσχουν από μια κακή συνήθεια που συνίσταται στο να μη δίνουν αρκετή προσοχή στον κόσμο, στα μέλη του Κόμματος, στους εργαζομένους. Και κάτι παραπάνω, δεν ασχολούνται με τους ακτιβιστές του Κόμματος, δεν ξέρουν πώς τα βγάζουν πέρα και πώς εξελίσσονται, δε γνωρίζουν καθόλου τα στελέχη που τους πλαισιώνουν. (...) Και επειδή ακριβώς δεν υιοθετούν μια προσωπική προσέγγιση ως προς την αξιολόγηση των μελών του Κόμματος και των ακτιβιστών, συνήθως ενεργούν απερίσκεπτα –τους εκθειάζουν αλόγιστα και αδιάκριτα ή τους επιπλήττουν με τον ίδιο τρόπο– και τους διαγράφουν από το Κόμμα κατά χιλιάδες και δεκάδες χιλιάδες. (...) Όμως, μόνο άτομα που κατά βάθος έχουν έντονες αντικομματικές διαθέσεις, είναι δυνατό να υιοθετούν μια τέτοια στάση απέναντι στα μέλη του Κόμματος.»[7]

Στο ντοκουμέντο αυτό, ο Στάλιν και η καθοδήγηση αναφέρουν τη σωστή προσέγγιση για την εκκαθάριση του Κόμματος από τα ανεπιθύμητα στοιχεία που διείσδυσαν στη βάση. Αλλά το κείμενο αναγγέλλει ήδη μια εκκαθάριση εντελώς διαφορετικού τύπου: μια εκκαθάριση που θα πρέπει να απαλλάξει την ηγεσία του Κόμματος από τα αθεράπευτα γραφειοκρατικά στοιχεία. Βρίσκουμε εδώ δύο μόνιμες ανησυχίες του Στάλιν: πρέπει να υιοθετηθεί μια στάση προσωπικής προσέγγισης όλων των στελεχών και μελών, και πρέπει όλοι να γνωρίζουν προσωπικά και σε βάθος τους συνεργάτες και τους υφισταμένους τους. Στο κεφάλαιο για τον αντιφασιστικό πόλεμο, θα δείξουμε πώς ο Στάλιν εφάρμοσε ο ίδιος τις οδηγίες αυτές.

Η ΠΑΛΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Για να τελειώνει με τη γραφειοκρατία, η ηγεσία του Κόμματος ξεκίνησε την πάλη για τη δημοκρατία μέσα στο Κόμμα.

Με βάση τις δυσκολίες που προέκυψαν στην εφαρμογή των οδηγιών κατά την εκστρατεία εκκαθάρισης, στις 17 Δεκέμβρη του 1934, η Κεντρική Επιτροπή ρίχνει, για πρώτη φορά, το βάρος στα πιο θεμελιώδη προβλήματα. Επικρίνει «τις γραφειοκρατικές μεθόδους διοίκησης», όπου τα ουσιαστικά ζητήματα αντιμετωπίζονται από μικρές ομάδες στελεχών πέρα από κάθε συμμετοχή της βάσης.

Στις 29 Μάρτη του 1935, ο Ζντάνοφ προωθεί την υιοθέτηση μιας απόφασης στο Λένινγκραντ, με την οποία επικρίνονται ορισμένα ηγετικά στελέχη που παραμελούν τη διαπαιδαγωγική δουλειά, προκειμένου να ασχοληθούν μόνο με τα καθήκοντα οικονομικής φύσης. Τα ιδεολογικά καθήκοντα χάνονται μέσα στο χαρτοβασίλειο και τη γραφειοκρατία. Στην απόφαση υπογραμμίζεται ότι τα ηγετικά στελέχη οφείλουν να γνωρίζουν τα προσόντα και τις ικανότητες των υφισταμένων τους. Χρειάζονται εκθέσεις αξιολόγησης της δουλειάς τους, πιο στενές επαφές μεταξύ ηγεσίας και στελεχών και μια πολιτική προώθησης νέων στελεχών.[8]

Στις 4 Μάη του 1935, ο Στάλιν επεμβαίνει στο ζήτημα αυτό. Μιλάει για τη «σκανδαλώδη συμπεριφορά (...) προς τους ανθρώπους, προς τα στελέχη, προς τα εργατικά στελέχη. Το σύνθημα "αποφασίζουν για όλα" απαιτεί από τους καθοδηγητές μας να δείχνουν τη μεγαλύτερη φροντίδα για τα εργατικά μας στελέχη, τα "μικρά" και τα "μεγάλα", σ' οποιονδήποτε τομέα κι αν δουλεύουν, να τα ανατρέφουν με φροντίδα, να τα βοηθούν όταν έχουν ανάγκη από υποστήριξη, να τα ενθαρρύνουν όταν δείχνουν τις πρώτες επιτυχίες, να τα προωθούν κλπ. Και όμως, έχουμε στην πράξη μια ολόκληρη σειρά από περιπτώσεις άκαρδης, γραφειοκρατικής και ανοιχτά σκανδαλώδικης συμπεριφοράς προς τα εργατικά στελέχη».[9]

Ο Αρτς Γκέτι, στη λαμπρή μελέτη του *Origins of the Great Purges*, κάνει το εξής σχόλιο:

«Το Κόμμα είχε μετατραπεί, σε απαράδεκτο βαθμό, σε ένα γραφειοκρατικό, οικονομικό, μηχανικό και διοικητικό μηχανισμό. Ο Στάλιν και άλλοι ηγέτες στην κορυφή το είδαν αυτό σαν αποστέωση, σαν αποτυχία, σαν διαστρέβλωση του ρόλου του Κόμματος. Τα

τοπικά ηγετικά στελέχη του Κόμματος και της κυβέρνησης δεν ήταν πια πολιτικοί ηγέτες, αλλά οικονομικοί διαχειριστές. Αντιστέκονταν στον πολιτικό έλεγχο τόσο από την κορυφή όσο και από τη βάση και δεν ήθελαν να τους σκοτίζουν με ζητήματα ιδεολογίας, διαπαιδαγώγησης, μαζικών πολιτικών εκστρατειών ή με τα δικαιώματα και την προσωπική σταδιοδρομία των μελών του Κόμματος. Η λογική προέκταση μιας τέτοιας πορείας θα ήταν η μετατροπή του κομματικού μηχανισμού σε ένα δίκτυο τοπικών οικονομικών διευθύνσεων δεσποτικού τύπου. Το διαθέσιμο αρχειακό υλικό δείχνει ότι ο Στάλιν, ο Ζντάνοφ και άλλοι προτιμούσαν να αναβιώσουν τον κομματικό ρόλο της διαπαιδαγώγησης και της κινητοποίησης των μαζών, να μειώσουν την απόλυτη εξουσία των τοπικών σατράπηδων και να ενθαρρύνουν ορισμένες μορφές συμμετοχής της βάσης.»[10]

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ ΣΤΟ ΚΟΜΜΑ ΤΟ 1937: ΜΙΑ «ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ»

Τελικά, το Φλεβάρη του 1937, μια Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής ασχολήθηκε με το ζήτημα της δημοκρατίας και της πάλης κατά της γραφειοκρατικοποίησης. Στη συνεδρίαση αυτή αποφασίστηκε επίσης η οργάνωση της «μεγάλης εκκαθάρισης», που θα στρεφόταν κατά των εχθρικών στοιχείων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι αρκετές ολοήμερες συνεδριάσεις της Κεντρικής Επιτροπής το Φλεβάρη του 1937 ήταν αφιερωμένες στο πρόβλημα της δημοκρατίας μέσα στο Κόμμα, δημοκρατία που θα έπρεπε να ενισχύει τον επαναστατικό χαρακτήρα της οργάνωσης και επομένως την ικανότητά της να ανακαλύπτει τα εχθρικά στοιχεία που είχαν διεισδύσει. Εισηγήσεις του Στάλιν και του Ζντάνοφ αναφέρονταν στην ανάπτυξη της κριτικής και της αυτοκριτικής, στην αναγκαιότητα για τα στελέχη να υποβάλλουν εκθέσεις στη βάση τους. Για πρώτη φορά, αποφασίστηκε η οργάνωση μυστικής ψηφοφορίας μέσα στο Κόμμα, με περισσότερους από έναν υποψήφιους και ύστερα από δημόσια συζήτηση όλων των υποψηφιοτήτων. Η απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής στις 24 Φλεβάρη του 1937 ορίζει:

«Πρέπει να μπει ένα τέλος στην πρακτική της επιλογής των με-

λών των επιτροπών του Κόμματος. (...) Κάθε μέλος του Κόμματος πρέπει να έχει το απεριόριστο δικαίωμα να αμφισβητεί και να κριτικάρει τους υποψηφίους.»[11]

Όταν οι Γερμανοί φασίστες κατέλαβαν τη Σοβιετική Ένωση, ανακάλυψαν όλα τα αρχεία της κομματικής επιτροπής της Δυτικής Περιοχής στο Σμολένσκ. Όλες οι συνελεύσεις, όλες οι συζητήσεις, όλες οι οδηγίες της Επιτροπής Περιοχής, οι οδηγίες της Κεντρικής Επιτροπής, όλα είναι εκεί. Υπάρχουν επίσης τα πρακτικά των αρχαιρεσιών που επακολούθησαν μετά την Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής για την οποία γίνεται λόγος. Μπορούμε επομένως να ξέρουμε πώς έγιναν τα πράγματα στην πράξη, στη βάση.

Ο Αρτς Γκέτι περιγράφει τη διεξαγωγή αρκετών εκλογών που έγιναν το 1937 στη Δυτική Περιοχή. Για τη στελέχωση μιας Επιτροπής Περιφέρειας υπήρχαν, αρχικά, τριάντα τέσσερις υποψήφιοι για επτά θέσεις. Κάθε υποψηφιότητα συζητήθηκε ξεχωριστά. Αν ένας υποψήφιος ήθελε να αποσυρθεί, γινόταν ψηφοφορία για να φανεί αν τα μέλη το δέχονταν. Η ψηφοφορία ήταν μυστική.

Το Μάη του 1937, υπήρχαν στοιχεία για 54.000 πρωτοβάθμιες οργανώσεις του Κόμματος. Στη διάρκεια της εκλογικής καμπάνιας, το 55% του προσωπικού αυτών των επιτροπών είχε αντικατασταθεί. Στην περιοχή του Λένινγκραντ, το 48% των μελών των αχτιδικών επιτροπών ήταν νέα.[12] Ο Γκέτι σημειώνει ότι πρόκειται για την πιο σημαντική, την πιο γενική και την πιο αποτελεσματική αντιγραφειοκρατική εκστρατεία που πραγματοποίησε ποτέ το Κόμμα.

Δείχνει επίσης ότι στο επίπεδο των περιοχών, που συνιστά το βασικό επίπεδο λήψης επιτόπιων αποφάσεων, πολύ λίγα πράγματα άλλαξαν. Στις περιοχές, από τις αρχές της δεκαετίας του '20 είχαν γερά καθιερωθεί άτομα και κλίκες, που είχαν πρακτικά το μονοπώλιο της εξουσίας. Ούτε αυτή η αντιγραφειοκρατική εκστρατεία μπόρεσε να τους μετακινήσει. Τα αρχεία του Σμολένσκ περιέχουν τις γραπτές αποδείξεις.

Ο γραμματέας της κομματικής επιτροπής της Δυτικής Περιοχής ονομαζόταν Ρουμιάντσεφ. Ήταν μέλος της Κεντρικής Επιτροπής, όπως πολλά άλλα ηγετικά στελέχη των περιοχών. Η έκθεση για την εκλογή του γραμματέα της Περιοχής, που έγινε το 1937, περιλαμβάνεται στα αρχεία του Σμολένσκ. Οι πέντε πρώτες σελίδες αναφέρουν ότι η κατάσταση είναι καλή και ικανοποιητική. Έπειτα ακολουθούν εννέα σελίδες δριμύτατων επικρίσεων που δεί-

χνουν ότι τίποτα δεν πάει καλά. Όλες οι επικρίσεις που η Κεντρική Επιτροπή διατύπωσε κατά της γραφειοκρατίας στο Κόμμα, επαναλήφθηκαν προφανώς από τη βάση εναντίον του Ρουμιάντσεφ: αδικαιολόγητοι αποκλεισμοί, παράπονα εργατών που δεν εξετάστηκαν ποτέ από την Επιτροπή Περιοχής, έλλειψη ενδιαφέροντος για την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής, ηγεσία αποκομμένη από τη βάση κλπ. Οι δύο ανταγωνιστικές γραμμές στους κόλπους της συνέλευσης εκφράζονται καθαρά μέσα στην έκθεση. Το ντοκουμέντο δείχνει σαφώς ότι η βάση μπόρεσε να εκφραστεί, αλλά δεν μπόρεσε να επιβάλει τη γνώμη της απέναντι στην κλίκα που κρατούσε γερά στα χέρια της όλο τον κομματικό μηχανισμό της περιοχής.[13]

Το ίδιο συνέβη σε όλες σχεδόν τις μεγάλες πόλεις. Ο Κρινίτσκιι, πρώτος γραμματέας του Σαράτοφ, είχε επικριθεί ονομαστικά από τον Ζντάνοφ μέσα από τον κομματικό τύπο. Ωστόσο, κατόρθωσε να επανεκλεγεί. Παρ' όλο που δέχτηκαν τα πυρά τόσο της κεντρικής κομματικής ηγεσίας όσο και της βάσης, τα επαρχιακά «φέουδα» κατόρθωσαν να διατηρηθούν.[14] Θα καταλυθούν στη διάρκεια της μεγάλης εκκαθάρισης του 1937-1938.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗ

Κανένα επεισόδιο της σοβιετικής ιστορίας δεν προκάλεσε τόσο πολύ το μίσος του παλιού κόσμου όσο η εκκαθάριση του 1937-1938. Την ίδια και απαράλλακτη καταγγελία της κάθαρσης μπορεί να τη διαβάσει κανείς με πανομοιότυπους όρους σε μια νεοναζιστική φυλλάδα, σε ένα έργο ακαδημαϊκών αξιώσεων του Ζμπίγκνιου Μπρζεζίνσκι, σε ένα τροτσκιστικό λιβελογράφημα ή γραμμένη από την πένα του κορυφαίου ιδεολόγου του βελγικού στρατού.

Ας περιοριστούμε στον τελευταίο, τον Ανρί Μπερνάρ, πρώην υπάλληλο των βελγικών μυστικών υπηρεσιών, ομότιμο καθηγητή της Βασιλικής Στρατιωτικής Ακαδημίας του Βελγίου. Το 1982 εξέδωσε ένα βιβλίο με τίτλο *Ο κομμουνισμός και ο δυτικός εθελοτυφλισμός*. Στο έργο αυτό, ο Μπερνάρ κινητοποιεί τις υγιείς δυνάμεις της Δύσης εναντίον μιας ρωσικής εισβολής, την οποία θεωρεί επικείμενη. Μελετώντας την ιστορία της ΕΣΣΔ, ο Μπερνάρ εκφράζει την παρακάτω γνώμη για την εκκαθάριση του 1937, που είναι ενδιαφέρουσα για πολλούς λόγους.

«Ο Στάλιν θα χρησιμοποιήσει μεθόδους που ο Λένιν θα είχε αποδοκιμάσει. Στο Γεωργιανό, δε βρίσκουμε κανένα ίχνος ανθρώπινων αισθημάτων. Με αφετηρία τη δολοφονία του Κίροφ (το 1934), η Σοβιετική Ένωση θα ζήσει ένα λουτρό αίματος και θα είμαστε θεατές της Επανάστασης που καταβροχθίζει τα ίδια της τα παιδιά. Ο Στάλιν, έλεγε ο Ντόιτσερ, πρόσφερε στο λαό ένα καθεστώς τρόμου και ψευδαισθήσεων. Έτσι, τα νέα φιλελεύθερα μέτρα συμπίπτουν με το κύμα αίματος των ετών 1936-1939. Ήταν η στιγμή των φρικτών εκκαθαρίσεων, του "σπασμού τρόμου". Τώρα θ' αρχίσει η ατέλειωτη σειρά δικών. Έτσι, η "παλιά φρουρά" των ηρωικών καιρών θα αφανιστεί. Ο βασικός κατηγορούμενος σε όλες αυτές τις δίκες ήταν ο Τρότσκι, ο απών. Ο εξόριστος εξακολουθούσε να διευθύνει άψογα τον αγώνα κατά του Στάλιν, να ξεσκεπάζει τις μεθόδους του, να καταγγέλλει τις συμπαιγνίες του με τον Χίτλερ.»[1]

Έτσι, λοιπόν, ο ιστορικός του βελγικού στρατού αρέσκεται να αναφέρει αφειδώς τον Τρότσκι και τους τροτσκιστές, γίνεται ο υπερασπιστής της «παλιάς μπολσεβίκικης φρουράς» και έχει να πει κι έναν καλό λόγο για τον Λένιν. Όμως, επί Στάλιν, το τέρας αυτό που δεν είχε τίποτα το ανθρώπινο, κυριαρχούσαν η τυφλή τρομοκρατία και ο πανικός.

Πριν εκθέσουμε τους όρους με τους οποίους οι μπολσεβίκοι όρισαν την εκκαθάριση των ετών 1937-1938, ας δούμε πρώτα τι γνωρίζει για αυτή την περίοδο της σοβιετικής ιστορίας ένας αστός ειδικός που δείχνει κάποιο σεβασμό στα γεγονότα.

Ο Γκαμπόρ Τάμας Ρίτερσπορν, γεννημένος στη Βουδαπέστη, στην Ουγγαρία, δημοσίευσε το 1988 μια μελέτη για τις μεγάλες εκκαθαρίσεις, με τίτλο *Σταλινικές απλοποιήσεις και σοβιετικές περιπλοκές*.[2] Φανερώνει καθαρά την αντίθεσή του στον κομμουνισμό και δηλώνει ότι δεν είναι δυνατό να αρνηθεί κανείς «τις όντως πραγματικές φρικαλεότητες της εποχής που εξετάζουμε, που θα ήμασταν χωρίς αμφιβολία από τους πρώτους που θα τις έβγαζαν στο φως της ημέρας, αν αυτό κρινόταν ακόμη αναγκαίο».[3]

Μόνο που η συνήθης αστική εκδοχή για την περίοδο αυτή είναι τόσο χονδροειδής και ο διαστρεβλωτικός της χαρακτήρας τόσο προφανής, ώστε υπάρχει τελικά ο κίνδυνος να αμφισβητηθεί όλος ο δυτικός τρόπος ερμηνείας της σοβιετικής επανάστασης. Ο Ρίτερσπορν ορίζει με αξιοθαύμαστο τρόπο τα προβλήματα που αντιμετώπισε στην προσπάθειά του να κάνει ένα ξεκαθάρισμα σε ό,τι αφορά στις πιο χονδροειδείς αστικές παραποιήσεις.

«Ας προσπαθήσει κανείς να δημοσιοποιήσει με μετριοφροσύνη την ανάλυση σχεδόν ολοκληρωτικά αγνοημένων υλικών, και να επανατοποθετήσει, κάτω από το φως τους, σε μια νέα προοπτική τη σοβιετική ιστορία της δεκαετίας του '30 και το ρόλο που διαδραμάτισε ο Στάλιν, και θα ανακαλύψει ότι η κοινή γνώμη δέχεται να αμφισβητήσει τις ιδέες που της έχουν εμφυσήσει μέσα σε πολύ πιο στενά περιθώρια απ' ό,τι θα είχε φανταστεί. (...) Η παραδοσιακή εικόνα του "σταλινικού φαινομένου" είναι στην πραγματικότητα τόσο ισχυρή, και οι πολιτικής και ιδεολογικής φύσης κρίσεις που βρίσκονται στη βάση της είναι τόσο συγκινησιακού χαρακτήρα, ώστε κάθε απόπειρα επανόρθωσής της θα πρέπει σχεδόν αναπόφευκτα να φανεί ως τοποθέτηση απέναντι στους κοινά αποδεκτούς κανόνες που συνεπάγεται. (...) Το να καταπιαστεί κανείς με το να αποδείξει ότι η παραδοσιακή παρουσίαση της "σταλινικής εποχής" είναι, από πολλές απόψεις, εξαιρετικά ανακριβής, ισοδυναμεί επομένως με το να προβεί σε μια απέλπιδη πρόκληση, όχι μόνο σε ό,τι αφορά στα καθιερωμένα σχήματα σύμφωνα με τα οποία αρμόζει να εξετάζει κανείς τις σοβιετικές πραγματικότητες, αλλά και σε ό,τι αφορά στις πιο κοινές λεκτικές πρακτικές. (...) Εκείνο που μπορεί να δι-

καιολογήσει μια έρευνα αυτού του είδους είναι πρώτα απ' όλα η άκρα ανακολουθία της βιβλιογραφίας που είναι αφιερωμένη σε ένα από τα φαινόμενα που θεωρούνται μείζονος σημασίας από την επικρατέστερη ιστορική ανάλυση, τη "μεγάλη εκκαθάριση" των ετών 1936-1938. Παρά τα φαινόμενα, λίγες είναι, ωστόσο, οι περίοδοι της σοβιετικής ιστορίας που έχουν μελετηθεί τόσο επιφανειακά. (...) Όλα συντείνουν στο να πιστέψουμε ότι αν υπήρξε η τάση να αγνοηθούν για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα οι κατά βάθος στοιχειώδεις κανόνες ανάλυσης των πηγών στο σημαντικό αυτό γνωστικό πεδίο, αυτό έγινε κατά πάσα πιθανότητα γιατί ο τελικός σκοπός των εργασιών αυτών ήταν, σε μεγάλο βαθμό, αρκετά μακριά από το στόχο των συνηθισμένων ιστορικών ερευνών. Πραγματικά, έπειτα από μια έστω και στο ελάχιστο επιμελή ανάγνωση της "κλασικής" βιβλιογραφίας, δύσκολα διαφεύγει η ιδέα ότι από πολλές απόψεις είναι συχνά περισσότερο εμπνευσμένη από τη νοοτροπία που επικρατεί σε ορισμένους δυτικούς κύκλους παρά από τις σοβιετικές πραγματικότητες των "σταλινικών καιρών". Υπεράσπιση των καθιερωμένων αξιών της Δύσης απέναντι σε κάθε είδους πραγματικές και φανταστικές απειλές σοβιετικής προέλευσης, επιβεβαίωση αδιαμφισβήτητων ιστορικών γεγονότων, καθώς και κάθε είδους ιδεολογικών *a priori*.»[4]

Μιλώντας ξεκάθαρα, ο Ρίτερσπορν λέει τα εξής: Μπορώ να αποδείξω ότι οι περισσότερες από τις συνηθισμένες ιδέες για τον Στάλιν είναι απολύτως λανθασμένες. Αλλά το να θέλεις να πεις κάτι τέτοιο είναι ένα σχεδόν απελπισμένο εγχείρημα. Αν επιβεβαιώσετε, έστω και με μετριοφροσύνη, ορισμένες αναντίρρητες αλήθειες για τη Σοβιετική Ένωση της δεκαετίας του '30, θα σας χαρακτηρίσουν «σταλινικό». Η αστική προπαγάνδα χάραξε στο μυαλό των ανθρώπων μια ψεύτικη, αλλά εξαιρετικά ισχυρή εικόνα του Στάλιν, εικόνα που είναι σχεδόν αδύνατο να διορθωθεί, γιατί οξύνονται τα πνεύματα, μόλις θα θίγει κανείς το θέμα. Τα βιβλία για την εκκαθάριση, που έχουν γραφεί από τους μεγάλους ειδικούς της Δύσης, όπως είναι οι Κόνκουεστ, Ντόιτσερ, Σαπίρο και Φένσοντ δεν αξίζουν τίποτα. Είναι επιφανειακά και δεν παίρνουν υπόψη ούτε τους στοιχειωδέστερους κανόνες δεοντολογίας που κάθε φοιτητής ιστορίας μαθαίνει από την πρώτη κιόλας στιγμή. Στην πραγματικότητα, τα έργα αυτά έχουν γραφεί για να προσδώσουν ένα επιστημονικό και ακαδημαϊκό κύρος στην αντικομμουνιστική πολι-

τική των δυτικών κυρίαρχων κύκλων. Παρουσιάζουν με φαινομενικά επιστημονικό τρόπο την υπεράσπιση των καπιταλιστικών συμφερόντων και αξιών και τα ιδεολογικά *a priori* της μεγαλοαστικής τάξης.

Ας δούμε τώρα πώς παρουσιάστηκε η εκκαθάριση του Κόμματος από τους κομμουνιστές που έκριναν αναγκαία την πραγματοποίησή της το 1937-1938. Να ποια είναι η κεντρική θέση όπως αυτή αναπτύχθηκε από τον Στάλιν στην εισήγησή του στις 3 Μάρτη του 1937, με την οποία και ξεκίνησε η εκκαθάριση.

Ο Στάλιν δηλώνει ότι ορισμένα ηγετικά στελέχη του Κόμματος «φάνηκαν αδιάφορα, αγαθά και αφελή» και πως δεν επέδειξαν την απαιτούμενη επαγρύπνηση απέναντι στους εχθρούς και τους αντικομμουνιστές που διείσδυσαν στο Κόμμα. Ο Στάλιν μιλάει για τη δολοφονία του Κίροφ, του υπ' αριθμόν δύο ηγέτη του Κόμματος των μπολσεβίκων την εποχή εκείνη:

«Η δολοφονία του Κίροφ ήταν η πρώτη σοβαρή προειδοποίηση που πιστοποιούσε ότι οι εχθροί του λαού θα έπαιζαν διπλό παιχνίδι και ότι, ενεργώντας με αυτό τον τρόπο, θα παρίσταναν τους μπολσεβίκους, τα μέλη του Κόμματος, για να κερδίσουν την εμπιστοσύνη του κόσμου και να έχουν ελεύθερη πρόσβαση στις οργανώσεις μας. Η δίκη του ζινοβιεφικού-τροτσκιστικού μπλοκ (του 1936) έδειξε ξεκάθαρα ότι οι ζινοβιεφικοί και οι τροτσκιστές συσπειρώνουν γύρω τους όλα τα εχθρικά αστικά στοιχεία, ότι έχουν καταντήσει κατασκοπευτική οργάνωση της Γκεστάπο, ότι το διπλό παιχνίδι και το καμουφλάρισμα είναι γι' αυτούς τα μόνα μέσα προκειμένου να διεισδύσουν στις οργανώσεις μας, ότι η επαγρύπνηση και η πολιτική διορατικότητα συνιστούν τα πιο σίγουρα μέσα για την παρεμπόδιση αυτής της διείσδυσης. (...) Όσο περισσότερο θα προχωρούμε, όσο περισσότερο θα κατακτούμε επιτυχίες, τόσο περισσότερο θα εξοργίζονται τα απομεινάρια των εκμεταλλευτριών τάξεων που καταπροπώνονται, τόσο περισσότερο θα καταφεύγουν εσπευσμένα στις οξύτερες μορφές πάλης, τόσο περισσότερο θα βλάπτουν το σοβιετικό κράτος, τόσο περισσότερο θα εμμένουν στις πιο απέλπιδες μορφές πάλης, σαν το τελευταίο καταφύγιο ανθρώπων που είναι καταδικασμένοι να χαθούν.»[5]

ΠΩΣ ΕΜΠΑΙΝΕ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΤΑΞΙΚΩΝ ΕΧΘΡΩΝ;

Ποιοι ήταν, λοιπόν, στην πραγματικότητα αυτοί οι εχθροί του λαού, που διείσδυσαν στα άδυτα των μπολσεβίκων; Παρουσιάζουμε τέσσερις χαρακτηριστικές περιπτώσεις.

Μπορίς Μπαζάνοφ

Στη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου, που κόστισε τη ζωή σε εννέα εκατομμύρια ανθρώπους, η αστική τάξη πολέμησε τους μπολσεβίκους με το όπλο στο χέρι. Όταν ηττήθηκε, τι μπορούσε να κάνει; Να αυτοκτονήσει; Να πνίξει την απελπισία της στη βότκα; Να μεταστραφεί στον μπολσεβικισμό; Είχε καλύτερες επιλογές. Με το που επικράτησε οριστικά η μπολσεβίκικη επανάσταση, στοιχεία της αστικής τάξης διείσδυσαν συνειδητά στο Κόμμα για να το πολεμήσουν από τα μέσα και να προετοιμάσουν τις συνθήκες για ένα αστικό πραξικόπημα.

Ένας κάποιος Μπορίς Μπαζάνοφ έγραψε σχετικά ένα πολύ διδακτικό βιβλίο, με τίτλο *Με τον Στάλιν στο Κρεμλίνο*. Ο Μπορίς γεννήθηκε το 1900. Ήταν επομένως 17-19 ετών όταν ξέσπασε η επανάσταση στην Ουκρανία, τη γενέτειρά του. Στο βιβλίο του, ο Μπαζάνοφ δημοσιεύει με περηφάνια τη φωτοτυπία ενός εγγράφου που τον διόριζε βοηθό του Στάλιν. Έχει ημερομηνία 9 Αυγούστου 1923. Η απόφαση του οργανωτικού γραφείου λέει τα εξής:

«Ο σύντροφος Μπαζάνοφ διορίζεται βοηθός του συντρόφου Στάλιν, γραμματέα της ΚΕ.» Ο Μπαζάνοφ κάνει το ακόλουθο σχόλιο, που εκφράζει τη μεγάλη ικανοποίησή του:

«Όντας στρατιώτης της αντιμπολσεβίκικης στρατιάς, είχα επιβάλει στον εαυτό μου το δύσκολο και επικίνδυνο καθήκον να διεισδύσω στο εχθρικό γενικό επιτελείο. Είχα πετύχει το σκοπό μου.»[6]

Ο νεαρός Μπαζάνοφ, ως βοηθός του Στάλιν ήταν γραμματέας του Πολιτικού Γραφείου και έπρεπε να κρατάει τα πρακτικά όλων των συνεδριάσεών του. Ήταν 23 χρόνων. Στο βιβλίο του, γραμμένο το 1930, εξηγεί πώς ξεκίνησε η πολιτική του σταδιοδρομία, όταν

είδε να καταφτάνει ο μπολσεβίκικος στρατός στο Κίεβο. Ήταν δεκαεννέα χρόνων.

«Οι μπολσεβίκοι το καταλαμβάνουν το 1919, σπέρνοντας τον πανικό. Το να τους φώναζα κατάμουτρα την απέχθειά μου, δε θα μου είχε στοιχίσει παρά δέκα σφαίρες στο κορμί. Πήρα άλλη απόφαση. Για να σώσω την ελίτ της πόλης μου, φόρεσα το προσωπείο της κομμουνιστικής ιδεολογίας.»[7] «Ήδη από το 1920, η ανοιχτή πάλη κατά της μπολσεβίκικης μάστιγας είχε πάρει τέλος. Να την πολεμήσεις από έξω δεν ήταν πια δυνατό. Χρειαζόταν να την υπονομεύσεις από τα μέσα. Το σημαντικό ήταν να εισαχθεί ένας δούρειος ίππος μέσα στο κομμουνιστικό οχυρό. Όλα τα παιδιά της δικτατορίας συγκεντρώνονταν όλο και πιο πολύ στον πυρήνα του Πολιτικού Γραφείου. Το πραξικόπημα δεν μπορούσε πλέον παρά να ξεκινήσει από εκεί.»[8]

Στη διάρκεια των ετών 1923-1924, ο Μπαζάνοφ παραβρέθηκε σε όλες τις συνεδριάσεις του Πολιτικού Γραφείου. Κατόρθωσε να διατηρηθεί σε διάφορες θέσεις ως τη φυγή του, το 1928.

Πολλοί άλλοι αστοί διανοούμενοι επέδειξαν την ευφυΐα του δεκαεννιάχρονου αυτού Ουκρανού.

Οι εργάτες και οι αγρότες που έκαναν την επανάσταση κι έχυσαν το αίμα τους, είχαν λίγη καλλιέργεια και παιδεία. Μπορούσαν να νικήσουν την αστική τάξη με το κουράγιο τους, τον ηρωισμό τους, το μίσος που ένιωθαν από την καταπίεση. Αλλά για να οργανωθεί η νέα κοινωνία, χρειαζόταν καλλιέργεια και παιδεία. Διανοούμενοι της παλιάς κοινωνίας, νεαροί και ηλικιωμένοι, άνθρωποι αρκετά ικανοί και ευέλικτοι, αναγνώριζαν τις ευκαιρίες. Αποφάσιζαν ν' αλλάξουν όπλα και τακτική στην πάλη τους. Θα αντιμετώπιζαν αυτούς τους άξεστους και ακαλλιέργητους μπαίνοντας στην υπηρεσία τους. Από την άποψη αυτή, ο δρόμος που ακολούθησε ο Μπορίς Μπαζάνοφ είναι υποδειγματικός.

Γκεόργκι Σολομόν

Ας πάρουμε ένα άλλο βιβλίο-μαρτυρία. Η σταδιοδρομία του συγγραφέα του, του Γκεόργκι Σολομόν, είναι ακόμα πιο ενδιαφέρουσα. Ο Σολομόν ήταν στέλεχος του Κόμματος των μπολσεβίκων, διορισμένος, τον Ιούλη του 1919, βοηθός του Λαϊκού Επιτρό-

που Εμπορίου και Βιομηχανίας. Ήταν στενός φίλος του Κράσιν, βετεράνου μπολσεβίκου, που ασκούσε παράλληλα τα καθήκοντα του Επιτρόπου Συγκοινωνιών και Επικοινωνιών, καθώς και Εμπορίου και Βιομηχανίας. Με λίγα λόγια, έχουμε εδώ δύο μέλη της «παλιάς φρουράς των ηρωικών καιρών» τόσο αγαπητά στον Ανρί Μπερνάρ της Στρατιωτικής Ακαδημίας.

Το Δεκέμβρη του 1917, ο Σολομόν επιστρέφει από τη Στοκχόλμη στην Πετρούπολη, όπου βιάζεται να ρωτήσει το φίλο του Κράσιν για την πολιτική κατάσταση. Σύμφωνα με τον Σολομόν, ο τελευταίος του είπε τα εξής:

«Μια περίληψη της κατάστασης; Πρόκειται για μια επένδυση στον άμεσο σοσιαλισμό, για μια ουτοπία τραβηγμένη ως την πιο ακραία ηλιθιότητα. Τρελάθηκαν όλοι, ακόμα κι ο Λένιν! Ξεχάστηκαν οι νόμοι της φυσικής εξέλιξης, ξεχάστηκαν οι προειδοποιήσεις μας για τον κίνδυνο να επιχειρηθεί το σοσιαλιστικό εγχείρημα στις τωρινές συνθήκες. Όσο για τον Λένιν, βρίσκεται σε συνεχές παραλήρημα. Στην πραγματικότητα, ζούμε σ' ένα καθαρά αυταρχικό καθεστώς.»[9]

Η ανάλυση αυτή σε τίποτα δε διαφέρει από τις αναλύσεις των μενσεβίκων: Η Ρωσία δεν είναι ώριμη για το σοσιαλισμό. Όποιος θελήσει να τον εφαρμόσει θα πρέπει να καταφύγει σε αυταρχικές μεθόδους.

Αρχές του 1918, ο Σολομόν και ο Κράσιν ξανασμίγουν στη Στοκχόλμη. Οι Γερμανοί έχουν εξαπολύσει νέα επίθεση και καταλαμβάνουν την Ουκρανία. Οι αντιμπολσεβίκικες εξεγέρσεις πολλαπλασιάζονται. Δεν ξέρει κανείς ποιος θα κυβερνήσει τη Ρωσία, οι μπολσεβίκοι ή οι μενσεβίκοι και οι βιομήχανοι φίλοι τους... Ο Σολομόν συνοψίζει τις συζητήσεις του με τον Κράσιν:

«Καταλαβαίναμε ότι το νέο αυτό καθεστώς είχε εισαγάγει μια σειρά παράλογα μέτρα, καταστρέφοντας τις τεχνικές δυνάμεις, αποθαρρύνοντας τους εξειδικευμένους τεχνικούς και αντικαθιστώντας τους με επιτροπές εργατών. Αντιλαμβανόμασταν ότι η τάση αφανισμού της αστικής τάξης δεν ήταν λιγότερο παράλογη. Η αστική αυτή τάξη ήταν ακόμα προορισμένη να μας προσφέρει πολλά θετικά στοιχεία. Η τάξη αυτή καλούνταν να εκπληρώσει την ιστορική και εκπολιτιστική της αποστολή.»[10]

Ο Σολομόν δείχνει, προφανώς, ν' αναρωτιέται μήπως πρέπει να πάει με τους «αληθινούς» μαρξιστές, τους μενσεβίκους, με

τους οποίους συμμερίζεται την ανησυχία για τη «σωτηρία» της αστικής τάξης, του φορέα της προόδου. Πώς θα μπορούσαμε να κάνουμε χωρίς αυτήν; Θα μπορούσε, μήπως, να αναπτυχθεί η χώρα με «εργοστάσια που θα τα διεύθυναν επιτροπές αδαών εργατών»;[11]

Όμως η κατάσταση της μπολσεβίκικης εξουσίας σταθεροποιείται και, όπως λέει ο Σολομόν, «μια αλλαγή επήλθε βαθμιαία στην εκτίμησή μας για την κατάσταση». «Αναρωτιόμασταν αν είχαμε το δικαίωμα να παραμένουμε στο περιθώριο. Δεν έπρεπε, προς το συμφέρον αυτού του λαού που θέλαμε να υπηρετήσουμε, να βάλουμε τις δυνάμεις μας και την εμπειρία μας στη διάθεση των σοβιέτ, ώστε να προσφέρουμε στο εγχείρημα αυτό υγιή στοιχεία; Θα αφήναμε να πάει χαμένη η δυνατότητα να αγωνιστούμε κατά της πολιτικής αυτής του γενικού αφανισμού, που είχε σημαδέψει τη δράση των μπολσεβίκων; Θα μπορούσαμε επίσης να αντιταχθούμε στην ολική εξόντωση της αστικής τάξης. Πιστεύαμε πως η αποκατάσταση ομαλών σχέσεων με τη Δύση θα ανάγκαζε τους ηγέτες μας να ακολουθήσουν τις επιταγές των άλλων εθνών και ότι η τάση για έναν άμεσο κομμουνισμό θα άρχιζε να φθίνει και τελικά θα εξαλειφόταν εντελώς. Με βάση τους συλλογισμούς αυτούς, καταλήξαμε, ο Κράσιν κι εγώ, στην απόφαση να μπούμε στην υπηρεσία των σοβιέτ.»[12]

Έτσι, σύμφωνα με όσα δηλώνει ο Σολομόν, αυτός και ο Κράσιν διαμόρφωσαν ένα μυστικό πρόγραμμα, το οποίο εφάρμοσαν αναρριχώμενοι στα αξιώματα του υπουργού και του υφυπουργού επί Λένιν: αντιτάχθηκαν σε όλα τα μέτρα της δικτατορίας του προλεταριάτου, προστάτεψαν όσο ήταν δυνατό την αστική τάξη και είχαν την πρόθεση να αποκαταστήσουν σχέσεις εμπιστοσύνης με τον ιμπεριαλιστικό κόσμο, και όλα αυτά για «να εξαλείψουν προοδευτικά και ολοκληρωτικά» τον κομμουνιστικό προσανατολισμό του Κόμματος! Ωραίος μπολσεβίκος, ο σύντροφος Σολομόν!

Την 1η Αυγούστου του 1923, στη διάρκεια ενός ταξιδιού στο Βέλγιο, αυτομολεί στη Δύση. Η μαρτυρία του δημοσιεύεται το 1930 υπό την αιγίδα της βελγογαλλικής οργάνωσης «Διεθνές Κέντρο Ενεργού Δράσης κατά του Κομμουνισμού». Ο βετεράνος μπολσεβίκος Σολομόν έχει τώρα πολύ ξεκαθαρισμένες απόψεις:

«Η κυβέρνηση της Μόσχας, συγκροτημένη από μια μικρή ομάδα ανθρώπων, επιβάλλει, με τη βοήθεια της Γκε Πε Ου, τη σκλαβιά

και τον τρόμο στη μεγάλη χώρα μας. (...) Οι Σοβιετικοί σατράπηδες βλέπουν να περικυκλώνονται από κάθε πλευρά από την οργή, τη μεγάλη λαϊκή οργή. Κυριευμένοι από πανικό, γίνονται όλο και πιο θηριώδεις, χύνουν ποτάμια το ανθρώπινο αίμα.»[13]

Είναι οι ίδιοι όροι που χρησιμοποίησαν οι μενσεβίκοι, μερικά χρόνια πριν. Θα τους επαναλάβει λίγο αργότερα ο Τρότσκι. Πενήντα χρόνια μετά, ο ιδεολόγος του βελγικού στρατού δε θα βρει καλύτερους. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι όροι «πανικός», «σκλαβιά» και «ποτάμια ανθρώπινο αίμα» χρησιμοποιούνται από το «βετεράνο μπολσεβίκο» Σολομόν για την περιγραφή της κατάστασης στη Σοβιετική Ένωση του Λένιν και της «φιλελεύθερης» περιόδου 1924-1929, πριν από την κολεκτιβοποίηση. Όλες οι συκοφαντίες της αστικής τάξης περί «τρομοκρατικού και αιματηρού καθεστώτος» για το σοβιετικό καθεστώς του Στάλιν, είχαν εξακοντιστεί ήδη, λέξη προς λέξη, κατά της Σοβιετικής Ένωσης του Λένιν.

Ο Σολομόν αντιπροσωπεύει την ενδιαφέρουσα περίπτωση ενός «βετεράνου μπολσεβίκου» που είναι ριζικά αντίθετος με το όλο εγχείρημα του Λένιν, αλλά που επιλέγει να το παρεμποδίσει και να το «αναστρέψει» από τα μέσα. Ήδη το 1918, ορισμένοι μπολσεβίκοι είχαν κατηγορήσει τον Σολομόν μπροστά στον Λένιν ότι είναι αστός, καιροσκόπος και κατάσκοπος των Γερμανών... Ο Σολομόν είχε αρνηθεί τις κατηγορίες κι είχε εκφράσει την αγανάκτησή του. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι, από τη στιγμή που εγκατέλειψε την ΕΣΣΔ, επιδόθηκε σε άγριο αντικομμουνισμό.

Μιχαήλ Φρούνζε

Το βιβλίο του Μπαζάνοφ, που αναφέραμε παραπάνω, περιέχει ένα ακόμα πολύ ενδιαφέρον κομμάτι, όπου ο συγγραφέας μιλάει για τις επαφές που είχε με ανώτερους αξιωματικούς του Κόκκινου Στρατού.

«Ο Φρούνζε», γράφει, «ήταν ίσως ο μόνος ανάμεσα στους ηγέτες που επιθυμούσε την κατάλυση του καθεστώτος και την επάνοδο της Ρωσίας σε μια πιο ανθρώπινη κατάσταση. Στην αρχή της επανάστασης, ο Φρούνζε ήταν μπολσεβίκος. Όμως, κατατάχθηκε στο στρατό, επηρεάστηκε από τους παλιούς αξιωματικούς και στρατηγούς, διαποτίστηκε από τις παραδόσεις τους κι έγινε στρα-

τιώτης ως το μεδούλι. Όσο περισσότερο παθιαζόταν με το στρατό, τόσο περισσότερο μισούσε τον κομμουνισμό. Ήξερε όμως να σωπαίνει και να κρύβει τις σκέψεις του. Πίστευε ότι τον καλούσε η μοίρα να διαδραματίσει στο μέλλον το ρόλο του Ναπολέοντα. Ο Φρούνζε είχε ένα πολύ καθορισμένο σχέδιο δράσης. Επιδίωκε πρώτα απ' όλα να φθείρει τη δύναμη του Κόμματος στον Κόκκινο Στρατό. Στην αρχή, πέτυχε την κατάργηση των επιτρόπων, που, με την ιδιότητα των εκπροσώπων του Κόμματος, ήταν πάνω από τη διοίκηση. Έπειτα, ακολουθώντας ευθαρσώς το σχέδιό του για βοναπαρτιστικό πραξικόπημα, ο Φρούνζε επέλεξε με καρτερικότητα, για τις θέσεις διοικητών μεραρχιών, σωμάτων στρατού και περιοχών, αληθινούς στρατιωτικούς στους οποίους υπολόγιζε να στηριχτεί. Για να μπορέσει ο στρατός να φέρει σε πέρας ένα πραξικόπημα, χρειαζόταν μια εξαιρετική κατάσταση, μια κατάσταση που θα μπορούσε, για παράδειγμα, να επιφέρει πόλεμο. Η δεξιότητά του να προσδίδει κομμουνιστική χροιά σε όλες του τις ενέργειες ήταν απαράμιλλη. Ωστόσο, ο Στάλιν ανακάλυψε τα σχέδιά του.»[14]

Είναι δύσκολο να πει κανείς αν ο Μπαζάνοφ έχει δίκιο σε ό,τι αφορά στην κρίση του για τον Φρούνζε. Όμως, το κείμενό του δείχνει τουλάχιστον ότι, ήδη το 1926, ορισμένοι επένδυαν σε μιλιταριστικές και βοναπαρτιστικές τάσεις μέσα στο στρατό για να βάλουν τέλος στο σοβιετικό καθεστώς.

Ο Τοκάγεφ θα γράψει αργότερα ότι το 1935 «το κεντρικό στρατιωτικό αεροδρόμιο Φρούνζε ήταν ένα από τα κέντρα των άσπονδων εχθρών του (Στάλιν)».[15]

Όταν ο Τσουχατσέφσκι θα συλληφθεί και θα τουφεκιστεί το 1937, θα του αποδοθούν οι ίδιες ακριβώς προθέσεις με του Φρούνζε, όπως αυτές αναφέρονται στη μαρτυρία του Μπαζάνοφ που γράφτηκε το 1930.

Αλεξάντρ Ζινόβιεφ

Το 1939, ο Αλεξάντρ Ζινόβιεφ, λαμπρός μαθητής Λυκείου, είναι δεκαεπτά χρόνων.

«Μπορούσα να διαπιστώσω τη διαφορά ανάμεσα στην πραγματικότητα και τα κομμουνιστικά ιδανικά. Καθιστούσα τον Στάλιν υπεύθυνο γι' αυτή τη ρήξη.»[16]

Η φράση αυτή εκφράζει τέλεια το μικροαστικό ιδεαλισμό που είναι πρόθυμος να παραδεχτεί τα κομμουνιστικά ιδανικά, αλλά που προβαίνει σε αφαίρεση της κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας και, στη συνέχεια, των διεθνών συγκυριών κάτω από τις οποίες η εργατική τάξη αναγκάστηκε να επιχειρήσει την πραγμάτωσή τους. Ορισμένοι από αυτούς τους μικροαστούς απορρίπτουν τα κομμουνιστικά ιδανικά όταν έχουν να αντιμετωπίσουν τη δριμύτητα της ταξικής πάλης και τις δυσκολίες στη διάρκεια της σοσιαλιστικής οικοδόμησης.

«Ήμουν ορκισμένος αντισταλινικός από τα δεκαεπτά μου κιόλας χρόνια», δηλώνει ο Ζινόβιεφ.[17] «Θεωρούσα τον εαυτό μου νεοαναρχικό.»[18] Διάβασε με πάθος τα έργα του Μπακούνιν και του Κροπότκιν, κι αργότερα τα έργα του Ζελιάμποφ και των λαϊκιστών.[19] Η Οκτωβριανή Επανάσταση, στην πραγματικότητα, είχε γίνει «για να μπορέσουν οι υπάλληλοι του κρατικού μηχανισμού να έχουν για προσωπική τους χρήση το υπηρεσιακό τους αυτοκίνητο, να ζουν σε πολυτελή διαμερίσματα και εξοχικά»· Αποσκοπούσε στην «εγκαθίδρυση ενός συγκεντρωτικού και γραφειοκρατικού κράτους».[20] «Η ιδέα της δικτατορίας του προλεταριάτου ήταν μια ανοησία.»[21]

Και ο Ζινόβιεφ λέει παρακάτω:

«Η ιδέα μιας απόπειρας κατά του Στάλιν είχε κυριέψει τις σκέψεις και τα συναισθήματά μου. Είχα ήδη ασχοληθεί με την τρομοκρατία. (...) Μελετήσαμε τις δυνατότητες μιας απόπειρας: κατά τη διάρκεια της παρέλασης στην Κόκκινη Πλατεία, θα προκαλούσαμε μια τεχνητή αναστάτωση που θα μου έδινε τη δυνατότητα να ορμήσω προς τους επισήμους, οπλισμένος με πιστόλι και χειροβομβίδες.» Λίγο αργότερα, μαζί με το φίλο του Αλεξέι, προετοιμάζει μια νέα απόπειρα «προγραμματισμένη για τις 7 Νοέμβρη του 1939».[22]

Ο Ζινόβιεφ μπαίνει στη Φιλοσοφική Σχολή ενός φημισμένου ιδρύματος.

«Μόλις μπήκα, κατάλαβα ότι, αργά ή γρήγορα, θα έπρεπε να προσχωρήσω στο ΚΚ. Δεν είχα καμιά πρόθεση να εκφράσω ανοικτά τις πεποιθήσεις μου: το μόνο που θα πετύχαινα θα ήταν να έχω μπελάδες. Είχα ήδη διαλέξει το δρόμο μου! Ήθελα να είμαι ένας επαναστάτης που θα αγωνιζόταν κατά της νέας κοινωνίας. Αποφάσισα, λοιπόν, να προσποιηθώ για λίγο καιρό και να κρύψω την πραγματική μου φύση.»[23]

Οι τέσσερις αυτές περιπτώσεις μας δίνουν μια ιδέα των μεγάλων δυσκολιών που συνάντησε η σοβιετική εξουσία στον αγώνα ενάντια σε αδίστακτους εχθρούς, που όμως κρύβονταν και ενεργούσαν μυστικά. Εχθροί που προσπάθησαν με όλους τους τρόπους να υποσκάψουν και να διαλύσουν το Κόμμα και το σοβιετικό κράτος από τα μέσα.

Η ΠΑΛΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΟΠΟΡΤΟΥΝΙΣΜΟΥ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΚΟΜΜΑ

Κατά τις δεκαετίες του '20 και του '30, ο Στάλιν και τα άλλα ηγετικά στελέχη των μπολσεβίκων έδωσαν πολυάριθμους αγώνες ενάντια στις οπορτουνιστικές τάσεις μέσα στο Κόμμα. Η αναίρεση των αντιλενιστικών ιδεών του Τρότσκι, έπειτα του Ζινόβιεφ και του Κάμενεφ και τέλος του Μπουχάριν κατέχει σημαντική θέση στους ιδεολογικούς και πολιτικούς αυτούς αγώνες που διεξάχθηκαν άψογα, σύμφωνα με τις λενινιστικές αρχές, με σθένος και υπομονή.

Το Κόμμα των μπολσεβίκων έδωσε έναν αποφασιστικό ιδεολογικοπολιτικό αγώνα κατά του Τρότσκι την περίοδο 1922-1927, σχετικά με το ζήτημα της οικοδόμησης του σοσιαλισμού σε μια μόνο χώρα, τη Σοβιετική Ένωση. Όπως είδαμε παραπάνω, οι υπαναχωρητικές και ηττοπαθείς θέσεις του Τρότσκι συμφωνούσαν στην πραγματικότητα με τις θέσεις που υπερασπίζονταν από το 1918 οι μενσεβίκοι, που είχαν καταλήξει κι αυτοί ότι ήταν αδύνατο να εγκαθιδρυθεί ο σοσιαλισμός σε μια καθυστερημένη αγροτική χώρα. Υπάρχουν πολυάριθμα κείμενα των ηγετικών στελεχών των μπολσεβίκων, κυρίως του Στάλιν και του Μπουχάριν, που πιστοποιούν ότι ο αγώνας αυτός διεξάχθηκε άψογα.

Το 1926-1927, οι Ζινόβιεφ και Κάμενεφ τάχθηκαν στο πλευρό του Τρότσκι στον αγώνα του κατά του Κόμματος. Μαζί συγκρότησαν την ενοποιημένη αντιπολίτευση, που κατάγγειλε την άνοδο της τάξης των κουλάκων, επέκριναν τη «γραφειοκρατία» που κυρίευε το Κόμμα και οργάνωσαν φράξιες μέσα στο Κόμμα. Όταν κάποιος Οσόφσκι υπερασπίστηκε το δικαίωμα να ιδρύονται «αντιπολιτευτικά κόμματα», ο Τρότσκι και ο Κάμενεφ ψήφιζαν στο Πολιτικό

Γραφείο κατά της διαγραφής του από το Κόμμα. Ο Ζινόβιεφ υιοθέτησε τη θεωρία του Τρότσκι για το «ανέφικτο της οικοδόμησης του σοσιαλισμού σε μια μόνο χώρα», θεωρία που είχε πολεμήσει βίαια δύο χρόνια πριν, και μίλησε για κίνδυνο «υποβάθμισης» του Κόμματος.[24]

Ο Τρότσκι επικαλέστηκε το 1927 το «σοβιετικό Θερμιδόρ», κατ' αναλογία με την αντεπανάσταση στη Γαλλία, τότε που οι δεξιοί Ιακωβίνοι συνέτριψαν τους αριστερούς Ιακωβίνους.

Έπειτα, ο Τρότσκι εξήγησε ότι στις αρχές του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου, την ώρα που ο γερμανικός στρατός ήταν 80 χιλιόμετρα έξω από το Παρίσι, ο Κλεμανσό ανέτρεψε την πολύ αδύναμη κυβέρνηση Πενλεβέ, για να οργανώσει μια σκληρή και ανυποχώρητη άμυνα. Άφηνε να εννοηθεί ότι σε περίπτωση ιμπεριαλιστικής επίθεσης, αυτός, ο Τρότσκι, θα μπορούσε κάλλιστα να κάνει ένα πραξικόπημα σε στιλ Κλεμανσό.[25]

Με τις ενέργειες και τις θέσεις της, η αντιπολίτευση έχασε κάθε αξιοπιστία και στη διάρκεια μιας ψηφοφορίας δε συγκέντρωσε περισσότερες από 6.000 ψήφους σε σύνολο 725.000.[26] Στις 27 Δεκέμβρη του 1927, η Κεντρική Επιτροπή δήλωσε ότι η αντιπολίτευση είχε συμμαχήσει με τις αντισοβιετικές δυνάμεις και ότι όσοι εξακολουθούσαν να υποστηρίζουν τις θέσεις της θα διαγράφονταν από το Κόμμα. Αυτό είχε ως συνέπεια να διαγραφούν από το Κόμμα όλα τα τροτσκιστικά και ζινοβιεφικά ηγετικά στελέχη.[27]

Όμως, ήδη τον Ιούνη του 1928, πολλοί ζινοβιεφικοί έκαναν δημόσια αυτοκριτική και επανεντάχθηκαν. Οι ηγέτες τους Ζινόβιεφ, Κάμενεφ και Εβντοκίμοφ ακολούθησαν λίγο αργότερα.[28]

Έπειτα, πολλοί τροτσκιστές ομολόγησαν δημόσια τα σφάλματά τους, όπως οι Πρεομπραζένσκι, Ράντεκ, Πιατακόφ.[29] Όσο για τον Τρότσκι, αυτός εξακολουθούσε να διατηρεί αμείωτη την αντιπολιτευτική του τακτική απέναντι στο Κόμμα και απελάθηκε από τη Σοβιετική Ένωση.

Ο τρίτος μεγάλος ιδεολογικός αγώνας στράφηκε κατά της δεξιάς απόκλισης του Μπουχάριν, στη διάρκεια της κολεκτιβοποίησης. Ο Μπουχάριν έγινε κήρυκας μιας πολιτικής σοσιαλδημοκρατικού τύπου, που βασιζόταν στην ιδέα της ταξικής συμφιλίωσης. Στην πραγματικότητα, προστάτεψε την ανάπτυξη των κουλάκων στην ύπαιθρο και έγινε εκπρόσωπος των συμφερόντων τους. Ζητούσε την επιβράδυνση της εκβιομηχάνισης της χώρας. Ο Μπου-

χάριν είχε κλονιστεί από την αγριότητα της ταξικής πάλης στην ύπαιθρο και περιέγραψε και κατάγγειλε τις «φρικαλεότητές» της.

Στη διάρκεια αυτής της πάλης, πρώην στελέχη της «αριστερής αντιπολίτευσης» βάλθηκαν να συνάπτουν ανίερες συμμαχίες με τον Μπουχάριν, με σκοπό να ανατρέψουν τον Στάλιν και τη μαρξιστική-λενινιστική ηγεσία. Στις 11 Ιούλη του 1928, στη διάρκεια των έντονων αντιπαραθέσεων που προηγήθηκαν της κολεκτιβοποίησης, ο Μπουχάριν είχε μια παράνομη συνάντηση με τον Κάμενεφ. Δήλωσε ότι υποστηρίζει ένα «συνασπισμό με τους Κάμενεφ και Ζινόβιεφ για την αντικατάσταση του Στάλιν».[30] Το Σεπτέμβρη του 1928, ο Κάμενεφ πλησίασε ορισμένους τροτσκιστές για να τους ζητήσει να μπουν στο Κόμμα και να περιμένουν «να ωριμάσει η κρίση».[31]

Όμως, μετά την πραγματοποίηση της κολεκτιβοποίησης το 1932-1933, σε γενικές γραμμές, οι ηττοπαθείς θεωρίες του Μπουχάριν αγνοήθηκαν εντελώς.

Στο μεταξύ, οι Ζινόβιεφ και Κάμενεφ είχαν ξαναρχίσει τον αγώνα τους κατά της γραμμής του Κόμματος, υποστηρίζοντας συγκεκριμένα το αντεπαναστατικό σχέδιο που είχε επεξεργαστεί ο Ριούτιν το 1931-1932, για το οποίο θα γίνει λόγος παρακάτω. Διαγράφτηκαν για δεύτερη φορά από το Κόμμα και εξορίστηκαν στη Σιβηρία.

Από το 1933, η κομματική ηγεσία εκτιμούσε ότι οι πιο σκληρές μάχες για την εκβιομηχάνιση και την κολεκτιβοποίηση δίνονταν πίσω από την πλάτη. Το Μάη του 1933, ο Στάλιν και ο Μόλοτοφ υπέγραψαν την απόφαση να αφεθούν ελεύθεροι οι μισοί απ' όσους είχαν σταλεί σε στρατόπεδα εργασίας στη διάρκεια της κολεκτιβοποίησης. Το Νοέμβρη του 1934, το σύστημα διαχείρισης των κολχόζ πήρε την οριστική του μορφή. Οι κολχόζνικοι είχαν πλέον το δικαίωμα να καλλιεργούν για λογαριασμό τους ένα ιδιωτικό μικρό κομμάτι γης και να εκτρέφουν ζώα.[32] Μια κοινωνική και οικονομική ανακούφιση έγινε αισθητή σε όλη τη χώρα.

Είχε αποδειχτεί η ορθότητα του γενικού προσανατολισμού του Κόμματος. Οι Κάμανεφ, Ζινόβιεφ και Μπουχάριν, καθώς και πάρα πολλοί τροτσκιστές είχαν αναγνωρίσει τα σφάλματά τους. Η ηγεσία του Κόμματος είχε τη γνώμη ότι οι περίλαμπρες νίκες της σοσιαλιστικής οικοδόμησης μπορούσαν να οδηγήσουν όλους τους αντιπολιτευόμενους σε αυτοκριτική των λαθεμένων τους αντιλή-

ψεων και σε αφομοίωση των λενινιστικών αντιλήψεων. Έλπιζε ότι θα εφάρμοζαν τις αρχές που είχε αναπτύξει ο Λένιν σχετικά με την κριτική και την αυτοκριτική, την υλιστική και διαλεκτική αυτή μέθοδο που επιτρέπει σε κάθε κομμουνιστή να τελειοποιεί την πολιτική του διαπαιδαγώγηση, να κάνει απολογισμό των ιδιαίτερων αντιλήψεών του και να ενισχύει την πολιτική ενότητα του Κόμματος. Για το λόγο αυτό, σχεδόν όλοι οι επικεφαλής των τριών οπορτουνιστικών ρευμάτων, οι τροτσκιστές Πιατακόφ, Ράντεκ, Σμιρνόφ και Πρεομπραζένσκι, επιπλέον οι Ζινόβιεφ και Κάμενεφ, καθώς και ο Μπουχάριν –ο τελευταίος, άλλωστε, είχε παραμείνει πάντοτε σε κάποια ηγετική θέση– κλήθηκαν το 1934 στο 17ο Συνέδριο, όπου εκφώνησαν λόγους.

Το συνέδριο αυτό ήταν συνέδριο νίκης και ενότητας.

Στην Έκθεσή του στο 17ο Συνέδριο, που παρουσίασε στις 26 Γενάρη του 1934, ο Στάλιν απαρίθμησε τα εντυπωσιακά επιτεύγματα στους τομείς της εκβιομηχάνισης, της κολεκτιβοποίησης και της πολιτιστικής ανάπτυξης. Αφού αναφέρθηκε στην πολιτική νίκη επί της τροτσκιστικής ομάδας και των αστών εθνικιστών, είπε:

«Συντρίφτηκε και διασκορπίστηκε η αντιλενινιστική ομάδα των δεξιών. Οι οργανωτές της από καιρό πια απαρνήθηκαν τις απόψεις τους και προσπαθούν τώρα με κάθε τρόπο να επανορθώσουν τα αμαρτήματα που έκαναν απέναντι στο Κόμμα.»[33]

Στη διάρκεια του συνεδρίου, όλοι οι παλιοί αντιπολιτευόμενοι αναγνώρισαν τις σημαντικές επιτυχίες που είχαν σημειωθεί από το 1930. Στην ομιλία του κατά το κλείσιμο του συνεδρίου, ο Στάλιν είπε:

«Φάνηκε συνεπώς η πρωτοφανέρωτη ιδεολογικοπολιτική κι οργανωτική συνοχή των γραμμών του Κόμματός μας.»[34]

Ο Στάλιν ήταν πεισμένος ότι αυτοί που είχαν παρεκτραπεί θα εργάζονταν στο εξής με αφοσίωση για τη σοσιαλιστική οικοδόμηση.

Θα μπορούσε να πει κανείς ότι ο Στάλιν έδειξε έλλειψη διορατικότητας απέναντι σε εκείνους που δυο και τρεις φορές είχαν παρεκκλίνει σ' έναν από τους πιο επικίνδυνους οπορτουνισμούς. Όμως, ο Στάλιν δίκαια εκτιμούσε ότι οι μεγάλες ταξικές μάχες δίνονταν πίσω από την πλάτη και ότι τα μεγάλα επιτεύγματα μπορούσαν να επαναφέρουν στη λενινιστική γραμμή εκείνους που είχαν σφάλει κατά το παρελθόν. Πίστευε ότι ο άνθρωπος μπορεί να

διδαχτεί από τα λάθη του. Ωστόσο, επισήμαινε δύο κινδύνους:

«Τσακίσαμε τους εχθρούς του Κόμματος, τους οπορτουνιστές όλων των αποχρώσεων. (...) Τα υπολείμματα όμως της ιδεολογίας τους ζουν ακόμα στα κεφάλια μερικών μελών του Κόμματος και, όχι σπάνια, δίνουν σημεία ζωής.»

Και υπογράμμιζε ότι διατηρούνται «επιβιώσεις του καπιταλισμού στην οικονομία» και, με πιο έντονο τρόπο, «στη συνείδηση των ανθρώπων». «Δεν πρέπει να λέμε ότι τέλειωσε ο αγώνως και ότι δεν είναι πια απαραίτητη μια πολιτική επίθεσης του σοσιαλισμού.»[35]

Έπειτα υπογράμμιζε έναν άλλο κίνδυνο που είχε εμφανιστεί στις γραμμές των ίδιων των μπολσεβίκων. Από καιρό, το Κόμμα δήλωνε ότι τα πράγματα προχωρούσαν προς την αταξική κοινωνία. Όμως, λέει ο Στάλιν, ορισμένοι «κάναν τον παρακάτω συλλογισμό: Μια και πρόκειται για την αταξική κοινωνία, αυτό θα πει ότι μπορούμε να εξασθενίσουμε την ταξική πάλη, μπορούμε να εξασθενίσουμε τη δικτατορία του προλεταριάτου και γενικά να ξεμπερδέψουμε με το κράτος που έτσι ή αλλιώς πρέπει να απονεκρωθεί στο πιο κοντινό μέλλον. Και τους έπιανε μια ακαταλόγιστη έκσταση περιμένοντας σύντομα τη μέρα που δε θα υπάρχουν τάξεις, δηλαδή που δε θα υπάρχει ταξική πάλη, δηλαδή που δε θα υπάρχουν φροντίδες και σκοτούρες, δηλαδή που θα μπορούν να καταθέσουν τα όπλα και να το κόψουν δίπλα, περιμένοντας τον ερχομό της αταξικής κοινωνίας.»[36] Πρόκειται, λέει ο Στάλιν, για μια νέα εκδοχή της σοσιαλδημοκρατικής παρέκκλισης, που θα μπορούσε να παραλύσει και να αφοπλίσει το Κόμμα.

Ήταν τα λόγια ενός διορατικού ανθρώπου.

Η λεπτομερής μελέτη της ιδεολογικοπολιτικής πάλης που δόθηκε στους κόλπους της μπολσεβίκικης ηγεσίας από το 1922 ως το 1934 επιτρέπει την αναίρεση αρκετών πολύ διαδεδομένων αναληθειών και προκαταλήψεων. Είναι απόλυτα ανακριβές ότι ο Στάλιν απαγόρευε στα άλλα ηγετικά στελέχη να εκφράζονται ελεύθερα και ότι ασκούσε «τυραννία» μέσα στο Κόμμα. Οι ιδεολογικές αντιπαραθέσεις διεξάχθηκαν ανοιχτά και κράτησαν πολύ. Ριζικά διαφορετικές αντιλήψεις αντιπαρατέθηκαν βίαια, και το μέλλον του σοσιαλισμού εξαρτιόταν απ' αυτό. Τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη, η ηγετική ομάδα γύρω από τον Στάλιν απέδειξε ότι ακολουθούσε λενινιστική γραμμή και ότι οι διάφορες οπορτουνιστικές

φράξιες έκφραζαν τα συμφέροντα της παλιάς και νέας αστικής τάξης. Ο Στάλιν, όχι μόνο ήταν προσεκτικός και υπομονετικός στον αγώνα αυτό, αλλά επέτρεψε σε αντιπολιτευόμενους, αφού κατάλαβαν τα λάθη τους, να επιστρέψουν στην ηγεσία. Ο Στάλιν πίστεψε πραγματικά στην ειλικρίνεια της αυτοκριτικής των πρώην αντιπολιτευομένων.

ΟΙ ΔΙΚΕΣ ΚΑΙ Η ΠΑΛΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΧΘΡΙΚΗΣ ΔΙΕΙΣΔΥΣΗΣ

Την 1η Δεκέμβρη του 1934, ο υπ' αριθμόν δύο ηγέτης του Κόμματος, ο Κίροφ, δολοφονήθηκε στο γραφείο του, στα κεντρικά γραφεία του Κόμματος στο Λένινγκραντ. Ο δολοφόνος είχε μπει μέσα δείχνοντας το κομματικό του βιβλιάριο. Ονομαζόταν Λεονίντ Νικολάγεφ. Είχε διαγραφεί από το Κόμμα, αλλά είχε κρατήσει το κομματικό του βιβλιάριο...

Οι αντεπαναστάτες, στις φυλακές και τα στρατόπεδα, επιδίδονταν στο συνηθισμένο τους παιχνίδι της κατασυκοφάντησης:

«Ο Στάλιν δολοφόνησε τον Κίροφ!» Αυτή η «ερμηνεία» για τη δολοφονία του Κίροφ θα διαδοθεί στη Δύση από τον αντιφρονούντα Ορλόφ... το 1953. Όταν συνέβη το γεγονός, ο Ορλόφ ήταν στην Ισπανία. Στο βιβλίο που δημοσίευσε αφού πέρασε πια στη Δύση το 1938, ο Ορλόφ μεταφέρει κυρίως φήμες διαδρόμων που είχαν φτάσει στ' αυτιά του στη διάρκεια των σύντομων ταξιδιών του στη Μόσχα. Θα χρειαστεί όμως να περιμένουμε δεκαπέντε χρόνια ωσότου, με τη βοήθεια και του Ψυχρού Πολέμου, ο Ορλόφ να έχει τη φαεινή ιδέα να μας κάνει την εντυπωσιακή αποκάλυψή του...

Ο Τοκάγεφ, μέλος παράνομης αντικομμουνιστικής οργάνωσης, γράφει ότι ο Κίροφ δολοφονήθηκε από αντιπολιτευτική ομάδα και ότι αυτός, ο Τοκάγεφ, είχε παρακολουθήσει από κοντά την προετοιμασία της απόπειρας.[37] Ο Λιουσκόφ, άνθρωπος του ΛΕ Εσωτερικών που διέφυγε στην Ιαπωνία, επιβεβαίωσε ότι ο Στάλιν δεν είχε καμιά σχέση με τη δολοφονία αυτή.[38]

Η δολοφονία του Κίροφ συνέβη σε μια στιγμή που η ηγεσία του Κόμματος πίστευε ότι τα πιο δύσκολα είχαν περάσει και ότι η ενότητα του Κόμματος είχε πια σφυρηλατηθεί. Η πρώτη αντίδραση του

Στάλιν ήταν συγκεχυμένη και πρόδινε κάποιο πανικό. Η ηγεσία πίστευε πως η δολοφονία του υπ' αριθμόν δύο σηματοδοτούσε την αρχή κάποιου πραξικοπήματος. Βγήκε αμέσως νέο διάταγμα, που πρόβλεπε συνοπτικές διαδικασίες για τη σύλληψη και την εκτέλεση τρομοκρατών. Τα δρακόντεια αυτά μέτρα απέρρεαν από το αίσθημα θανάσιμου κινδύνου για το σοσιαλιστικό καθεστώς.

Για ένα πρώτο διάστημα, το Κόμμα έψαχνε τους ενόχους στους κύκλους των παραδοσιακών εχθρών του, των Λευκών. Ορισμένοι απ' αυτούς εκτελέστηκαν.

Ύστερα, η αστυνομία ανακάλυψε το ημερολόγιο του Νικολάγεφ, στο οποίο όμως δε βρήκε καμιά αναφορά σε αντιπολιτευτική οργάνωση που θα μπορούσε να είχε προετοιμάσει την απόπειρα. Η έρευνα οδήγησε τελικά στο συμπέρασμα ότι η ομάδα του Ζινόβιεφ είχε «επηρεάσει» τον Μπορίς Νικολάγεφσκι και τους φίλους του, αλλά δεν υπήρχαν ενδείξεις άμεσης ανάμιξης του Ζινόβιεφ. Ο Ζινόβιεφ απλά εκτοπίστηκε.

Η αντίδραση του Κόμματος, επομένως, φανερώνει μεγάλη σύγχυση. Όλα τα γεγονότα που παρατέθηκαν, αποδεικνύουν το ανυπόστατο της θέσης ότι ο Στάλιν θα είχε «προετοιμάσει» τη δολοφονική ενέργεια για να βάλει μπρος το «διαβολικό σχέδιό» του να εξολοθρεύσει την αντιπολίτευση.

Η δίκη του ζινοβιεφικού-τροτσκιστικού κέντρου

Η δολοφονία επέφερε μια εκκαθάριση του Κόμματος από τους οπαδούς του Ζινόβιεφ. Δεν έγινε μαζική χρήση βίας. Τους μήνες που ακολούθησαν, κυριάρχησε η μεγάλη εκστρατεία για την προετοιμασία του νέου Συντάγματος, με κεντρικό θέμα τη σοσιαλιστική δημοκρατία.[39]

Μόλις δεκαέξι μήνες αργότερα, τον Ιούνη του 1936, η δικαιοσύνη θα ξανανοίξει το φάκελο Κίροφ, στηριγμένη σε νέες πληροφορίες που αφορούσαν στη σύσταση μυστικής οργάνωσης, τον Οκτώβρη του 1932, στην οποία συμμετείχαν οι Ζινόβιεφ και Κάμενεφ.

Η αστυνομία διέθετε αποδεικτικά στοιχεία ότι στις αρχές του 1932, ο Τρότσκι είχε στείλει κρυφά γράμματα στους Ράντεκ, Σοκόλνικοφ, Πρεομπραζένσκι και άλλους για να τους παρακινήσει σε

πιο δυναμικές ενέργειες εναντίον του Στάλιν. Ο Γκέτι ανακάλυψε ίχνη αυτών των γραμμάτων στα αρχεία του Τρότσκι.[40]

Τον Οκτώβρη του 1932, ο πρώην τροτσκιστής Γκόλτσμαν είχε συναντήσει στο Βερολίνο, στα κρυφά, το γιο του Τρότσκι, Σεντόφ. Συζήτησαν μια πρόταση του Σμιρνόφ για τη δημιουργία συνασπισμού της ενοποιημένης αντιπολίτευσης, που θα περιλάμβανε τους τροτσκιστές, τους ζινοβιεφικούς και τους οπαδούς του Λομινάτζε. Ο Τρότσκι επέμενε στην αναγκαιότητα της «ανωνυμίας και της μυστικότητας». Λίγο αργότερα, ο Σεντόφ έγραψε στον πατέρα του ότι ο συνασπισμός είχε επίσημα συγκροτηθεί και ότι καταβάλλονταν ακόμα προσπάθειες για την ένταξη και της ομάδας Σαφάροφ-Ταρχάνοφ.[41] Το Δελτίο του Τρότσκι δημοσίευσε, μάλιστα, εισηγήσεις των Γκόλτσμαν και Σμιρνόφ, που έγραφαν με ψευδώνυμα!

Έτσι, η ηγεσία του Κόμματος βρέθηκε μπροστά σε αδιάψευστα αποδεικτικά στοιχεία για μια συνωμοσία που απέβλεπε στην ανατροπή της μπολσεβίκικης ηγεσίας και στην ανάληψη της εξουσίας από ένα συρφετό οπορτουνιστών που δεν ήταν παρά υποπόδια των παλιών εκμεταλλευτριών τάξεων.

Η ύπαρξη αυτής της συνωμοσίας ήταν εξαιρετικά ανησυχητικό σημάδι.

Ο Τρότσκι και η αντεπανάσταση

Πράγματι, το 1936, για κάθε άτομο που ανέλυε με ενάργεια την ταξική πάλη σε διεθνή κλίμακα ήταν προφανές ότι ο Τρότσκι είχε ξεπέσει στο σημείο να έχει καταντήσει παιχνίδι στα χέρια των κάθε είδους αντικομμουνιστικών δυνάμεων. Διακατεχόμενος από αλαζονεία, ανέλαβε έναν όλο και πιο μεγαλόπρεπο ιστορικό και πλανητικό ρόλο, στο μέτρο που η κλίκα που τον περιστοίχιζε γινόταν όλο και πιο ασήμαντη. Με όλες του τις δυνάμεις επιδίωκε ένα μόνο σκοπό: την κατάλυση του Κόμματος των μπολσεβίκων, που θα επέτρεπε σ' αυτόν και στην κλίκα του να αναλάβουν την εξουσία. Πράγματι, γνωρίζοντας από πρώτο χέρι το Κόμμα των μπολσεβίκων και την ιστορία του, ο Τρότσκι αναδείχτηκε σε έναν από τους πιο μεγάλους ειδήμονες του αντιμπολσεβίκικου αγώνα στον κόσμο.

Για να ξεκαθαρίσουμε τα πράγματα, αναφέρουμε μερικές δημό-

σιες τοποθετήσεις που έκανε ο Τρότσκι πριν από την επανεξέταση της υπόθεσης Κίροφ τον Ιούνη του 1936. Ρίχνουν ένα νέο φως στους Ζινόβιεφ, Κάμενεφ, Σμιρνόφ και όλους εκείνους που μετείχαν στη συνωμοσία μαζί με τον Τρότσκι.

«Να καταλυθεί το κομμουνιστικό κίνημα»

Ο Τρότσκι δήλωσε από το 1934 κιόλας ότι ο Στάλιν και τα κομμουνιστικά κόμματα ευθύνονταν για την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία· για να ανατραπεί ο Χίτλερ, χρειαζόταν πρώτα να καταλυθούν «αμείλικτα» τα κομμουνιστικά κόμματα!

«Η νίκη του Χίτλερ ήταν το αποτέλεσμα της αξιοκαταφρόνητης και εγκληματικής πολιτικής της Κομιντέρν. "Χωρίς τον Στάλιν, δε θα υπήρχε η νίκη του Χίτλερ".»[42]

«Η σταλινική Κομιντέρν, όπως και η σταλινική διπλωματία, βοήθησαν, καθεμιά από την πλευρά της, τον Χίτλερ να εδραιωθεί.»[43]

«Η γραφειοκρατία της Κομιντέρν, σε σύμπραξη με τη σοσιαλδημοκρατία, κάνει ό,τι μπορεί προκειμένου να μετατρέψει την Ευρώπη, και τον κόσμο όλο ακόμα, σε φασιστικό στρατόπεδο συγκέντρωσης.»[44]

«Η Κομιντέρν δημιούργησε μια από τις πιο σημαντικές προυποθέσεις για την επικράτηση του φασισμού. Για να ανατραπεί ο Χίτλερ, χρειάζεται να τελειώνουμε με την Κομιντέρν.»[45]

«Εργαζόμενοι, μάθετε να περιφρονείτε αυτό το γραφειοκρατικό συρφετό!»[46]

«(Οι εργαζόμενοι) πρέπει να ξεριζώσουν αμείλικτα από το εργατικό κίνημα τη θεωρία και την πράξη του γραφειοκρατικού τυχοδιωκτισμού.»[47]

Έτσι, στις αρχές του 1934, με τον Χίτλερ να βρίσκεται μόλις ένα χρόνο στην εξουσία, ο Τρότσκι εκτιμά ότι για ν' ανατραπεί ο φασισμός, πρέπει πρώτα να καταλυθεί το διεθνές κομμουνιστικό κίνημα! Υπέροχο δείγμα αυτής της «αντιφασιστικής ενότητας» για την οποία δημαγωγικά κάνουν λόγο οι τροτσκιστές. Να υπενθυμίσουμε ότι την ίδια εποχή, ο Τρότσκι δήλωσε πως το Γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα είχε «αρνηθεί να πραγματοποιήσει κοινό μέτωπο με το Σοσιαλιστικό Κόμμα» και πως, κατά συνέπεια, ήταν υπεύθυνο, εξαιτίας του «ακραίου σεχταρισμού» του, για την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία. Στην πραγματικότητα, το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμ-

μα της Γερμανίας είναι σαφώς εκείνο που, εξαιτίας της αδιάλλακτης πολιτικής του στην υπεράσπιση του γερμανικού καπιταλιστικού καθεστώτος, απέρριψε κάθε αντιφασιστική και αντικαπιταλιστική ενότητα. Και ο Τρότσκι προσφέρεται «να ξεριζώσει αμείλικτα» τη μόνη δύναμη που έδωσε πραγματική μάχη κατά του ναζισμού!

Το 1934 πάντοτε, για να ξεσηκώσει τα πιο καθυστερημένα λαϊκά στρώματα κατά του Κόμματος των μπολσεβίκων, ο Τρότσκι προβάλλει ήδη την περιβόητη θέση του ότι η Σοβιετική Ένωση έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά με ένα φασιστικό καθεστώς.

«Τα τελευταία χρόνια, η σοβιετική γραφειοκρατία οικειοποιήθηκε πολλά χαρακτηριστικά του νικηφόρου φασισμού, και πιο συγκεκριμένα την κατάργηση του κομματικού ελέγχου και τη θέσπιση της αρχηγολατρίας.»[48]

Η παλινόρθωση του καπιταλισμού είναι αδύνατη

Αρχές του 1935, η θέση του Τρότσκι είναι η ακόλουθη: η παλινόρθωση του καπιταλισμού στην ΕΣΣΔ είναι φύσει αδύνατη· η οικονομικοπολιτική βάση του σοβιετικού καθεστώτος είναι υγιής, αλλά η κορυφή, δηλαδή η ηγεσία του Κόμματος των μπολσεβίκων, είναι το πιο διεφθαρμένο, το πιο αντιδημοκρατικό, το πιο αντιδραστικό τμήμα της κοινωνίας.

Έτσι, ο Τρότσκι θέτει κάτω από την προστασία του όλες τις αντικομμουνιστικές δυνάμεις που αγωνίζονται κατά «του πιο διεφθαρμένου αυτού τμήματος» που είναι η ηγεσία του Κόμματος.

Ταυτόχρονα, ο Τρότσκι υπερασπίζεται όλους τους οπορτουνιστές, καριερίστες και ηττοπαθείς που εμφανίζονται μέσα στο Κόμμα των μπολσεβίκων, όλων όσων με τις ενέργειές τους υποσκάπτουν τη δικτατορία του προλεταριάτου.

Να τι γράφει ο Τρότσκι στα τέλη του 1934, λίγο μετά τη δολοφονία του Κίροφ, όταν οι Ζινόβιεφ και Κάμενεφ διαγράφτηκαν από το Κόμμα και εκτοπίστηκαν:

«Πώς είναι δυνατό να συνέβη, σήμερα συγκεκριμένα, έπειτα απ' όλα τα οικονομικά επιτεύγματα, έπειτα από την κατάργηση των τάξεων στην ΕΣΣΔ, σύμφωνα με τις επίσημες διαβεβαιώσεις, πώς είναι δυνατό βετεράνοι μπολσεβίκοι να μπόρεσαν να βάλουν για καθήκον τους την παλινόρθωση του καπιταλισμού; Προφανώς μόνο ανόητοι θα μπορούσαν να πιστέψουν ότι καπιταλιστικές σχέ-

σεις, δηλαδή η ατομική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής, συμπεριλαμβανομένης και της γης, θα μπορούσαν να αποκατασταθούν στην ΕΣΣΔ, με ειρηνικό τρόπο και να οδηγήσουν σε καθεστώς αστικής δημοκρατίας. Στην πραγματικότητα, ο καπιταλισμός δε θα μπορούσε –αν γενικά μπορούσε– να αναβιώσει στη Ρωσία παρά μόνο ως αποτέλεσμα ενός βίαιου αντεπαναστατικού πραξικοπήματος, που θα απαιτούσε δέκα φορές περισσότερα θύματα απ' ό,τι η Οκτωβριανή Επανάσταση και ο εμφύλιος πόλεμος.»[49]

Μετά την ανάγνωστη του κειμένου αυτού, δεν μπορεί να αποφύγει κανείς τον εξής συλλογισμό: Ο Τρότσκι υπερασπίστηκε με ισχυρογνωμοσύνη, από το 1922 ως το 1927, τη θέση του για το ανέφικτο της οικοδόμησης του σοσιαλισμού σε μια μόνο χώρα, την ΕΣΣΔ. Όμως, το άτομο αυτό ανενδοίαστα έρχεται να δηλώσει το 1934 ότι ο σοσιαλισμός είναι τόσο στέρεα εγκαθιδρυμένος στη Σοβιετική Ένωση, που θα χρειάζονταν δεκάδες εκατομμύρια νεκρών για να ανατραπεί!

Έπειτα, ο Τρότσκι προσποιείται ότι υπερασπίζεται τους «βετεράνους μπολσεβίκους». Όμως οι θέσεις των «βετεράνων μπολσεβίκων» Ζινόβιεφ και Κάμενεφ ήταν διαμετρικά αντίθετες μ' εκείνες των άλλων «βετεράνων μπολσεβίκων» Στάλιν, Κίροφ, Μόλοτοφ, Καγκάνοβιτς και Ζντάνοφ, που έδειξαν καθαρά ότι, στα πλαίσια της σκληρής ταξικής πάλης που διεξαγόταν στη Σοβιετική Ένωση, οι οπορτουνιστικές θέσεις των Ζινόβιεφ και Κάμενεφ άνοιγαν το δρόμο στις παλιές εκμεταλλεύτριες τάξεις και στους νέους γραφειοκράτες.

Ο Τρότσκι προβάλλει ένα δημαγωγικό επιχείρημα, χιλιοχρησιμοποιημένο από την αστική τάξη: Είναι βετεράνος επαναστάτης, πώς θα μπορούσε ν' αλλάξει στρατόπεδο; Ο Χρουστσιόφ θα το επαναλάβει αυτολεξεί στη μυστική του Έκθεση.[50]

Ωστόσο, ο Κάουτσκι, τον οποίο αποκαλούσαν πνευματικό παιδί του Μαρξ και του Ένγκελς, έγινε ωραία και καλά, μετά το θάνατο των ιδρυτών του επιστημονικού σοσιαλισμού, ο κυριότερος αποστάτης του μαρξισμού. Ο Μάρτοφ συγκαταλεγόταν στους πρωτοπόρους του μαρξισμού στη Ρωσία και συμμετείχε στη δημιουργία των πρώτων επαναστατικών οργανώσεων. Παρ' όλα αυτά, αναδείχτηκε σε έναν από τους πρωτεργάτες των μενσεβίκων και αγωνίστηκε κατά της σοσιαλιστικής επανάστασης από τον Οκτώβρη του 1917 κιόλας. Και τι να πει κανείς για τους «βετεράνους μπολσεβί-

κους» Χρουστσιόφ και Μικογιάν, που έβαλαν ουσιαστικά τη Σοβιετική Ένωση στο δρόμο της καπιταλιστικής παλινόρθωσης;

Ο Τρότσκι δηλώνει ότι η αντεπανάσταση είναι δυνατή μόνο μέσα από ένα λουτρό αίματος που θα κοστίσει πάνω από ογδόντα εκατομμύρια ανθρώπινες ζωές! Ισχυρίζεται επομένως ότι ο καπιταλισμός δεν μπορεί να αποκατασταθεί «από τα μέσα» με την εσωτερική πολιτική φθορά του Κόμματος, την εχθρική διείσδυση, τη γραφειοκρατία, τη σοσιαλδημοκρατικοποίηση του Κόμματος. Ωστόσο, ο Λένιν είχε ήδη επιμείνει σ' αυτό το ενδεχόμενο.

Πολιτικά, οι Κάμενεφ και Ζινόβιεφ ήταν οι πρόδρομοι του Χρουστσιόφ. Όμως, για να γελοιοποιήσει τη διορατικότητα απέναντι στους οπορτουνιστές τύπου Ζινόβιεφ-Κάμενεφ, ο Τρότσκι χρησιμοποιεί ένα επιχείρημα που θα επαναλάβει ο Χρουστσιόφ στη μυστική του Έκθεση:

«Η εξόντωση των άλλοτε κυρίαρχων τάξεων, σε συνδυασμό με τις οικονομικές επιτυχίες της νέας κοινωνίας, θα έπρεπε υποχρεωτικά να οδηγήσουν στην εξασθένιση και στην προοδευτική εξάλειψη της δικτατορίας.»[51]

Έτσι, λοιπόν, τη στιγμή που μια παράνομη οργάνωση κατορθώνει να δολοφονήσει τον υπ' αριθμόν δύο ηγέτη του σοσιαλιστικού καθεστώτος, ο Τρότσκι δηλώνει: Η δικτατορία του προλεταριάτου στην ΕΣΣΔ θα πρέπει να αρχίσει λογικά να εκλείπει. Κατευθύνοντας την αιχμή του δόρατός του κατά των μπολσεβίκων που υπερασπίζονται το σοβιετικό καθεστώς, ο Τρότσκι ζητάει ταυτόχρονα επιείκεια για τους συνωμότες.

Και με μια παρόμοια κίνηση, ο Τρότσκι παρουσιάζει τους τρομοκράτες με τον πιο συμπαθητικό τρόπο. Ο Τρότσκι δηλώνει πως η δολοφονία του Κίροφ είναι «ένα νέο γεγονός μεγάλης συμπτωματολογικής σημασίας». Και για να εξηγήσει τη σκέψη του, αναπτύσσει τον ακόλουθο συλλογισμό:

«Μια τρομοκρατική πράξη, εκτελεσμένη με εντολή μιας συγκεκριμένης οργάνωσης, είναι αδιανόητη, αν δεν υπάρχει ευνοϊκό πολιτικό κλίμα. Θα έπρεπε να έχει εξαπλωθεί ευρύτατα και να έχει οξυνθεί η έχθρα προς την κορυφή της εξουσίας, ώστε να είναι πιθανή η σύσταση μιας τρομοκρατικής ομάδας στους κόλπους της Νεολαίας του Κόμματος. (...) Αν απλώνεται στις λαϊκές μάζες μια δυσαρέσκεια που βάζει στο περιθώριο ολόκληρη τη γραφειοκρατία, αν η ίδια η νεολαία αισθάνεται ότι παραγκωνίζεται, καταπιέζε-

ται, στερείται τη δυνατότητα ανεξάρτητης ανάπτυξης, τότε έχει δημιουργηθεί το κατάλληλο κλίμα για τις τρομοκρατικές ομάδες.»[52]

Ο Τρότσκι, ενώ φροντίζει να κρατάει δημόσια αποστάσεις από την ατομική τρομοκρατία, σπεύδει ταυτόχρονα να πει ό,τι καλύτερο έχει κατά νου για τη δολοφονική αυτή ενέργεια κατά του Κίροφ! Γιατί, βλέπετε, η συνωμοσία και η δολοφονία είναι οι έμπρακτες αποδείξεις ότι υπάρχει ένα «γενικό κλίμα δυσαρέσκειας που βάζει στο περιθώριο ολόκληρη τη γραφειοκρατία». Η δολοφονία του Κίροφ αποδεικνύει πως «η νεολαία αισθάνεται ότι καταπιέζεται και ότι στερείται τη δυνατότητα ανεξάρτητης ανάπτυξης» – η τελευταία αυτή παρατήρηση αποτελεί άμεση ενθάρρυνση της αντιδραστικής νεολαίας που, πραγματικά, αισθάνεται ότι «καταπιέζεται» και ότι στερείται «τη δυνατότητα ανεξάρτητης ανάπτυξης».

Για την τρομοκρατία και την εξέγερση

Και ο Τρότσκι καταλήγει να γίνει κήρυκας της ατομικής τρομοκρατίας και της ένοπλης εξέγερσης για την κατάλυση της «σταλινικής» εξουσίας. Έτσι, από το 1935 κιόλας, ο Τρότσκι ενεργεί απροκάλυπτα ως αντεπαναστάτης. Να ένα κείμενο που έγραψε το 1935, ενάμιση χρόνο πριν από τη μεγάλη εκκαθάριση του 1937.

«Ο Στάλιν είναι η ζωντανή ενσάρκωση ενός γραφειοκρατικού Θερμιδόρ. Στα χέρια του, η τρομοκρατία ήταν και παραμένει πρώτα απ' όλα ένα όργανο για τη σύνθλιψη του Κόμματος, των συνδικάτων και των σοβιέτ, και την εγκαθίδρυση μιας προσωπικής δικτατορίας, από την οποία το μόνο που λείπει είναι... το αυτοκρατορικό στέμμα. (...) Οι αλόγιστες φρικαλεότητες που γέννησαν οι γραφειοκρατικές μέθοδοι της κολεκτιβοποίησης, όπως τα άνανδρα αντίποινα και η βία που ασκήθηκε κατά των καλύτερων στοιχείων της προλεταριακής πρωτοπορίας, προκάλεσαν αναπόφευκτα αγανάκτηση, μίσος και πνεύμα αντεκδίκησης. Το κλίμα αυτό γεννά στους νέους τάσεις προς την ατομική τρομοκρατία. Μόνο οι επιτυχίες του παγκόσμιου προλεταριάτου είναι ικανές να αναζωογονήσουν την εμπιστοσύνη του σοβιετικού προλεταριάτου στον εαυτό του. Βασική προϋπόθεση για τη νίκη της επανάστασης είναι η συσπείρωση της διεθνούς προλεταριακής πρωτοπορίας γύρω από τα λάβαρα της Δ΄ Διεθνούς. Ο αγώνας για τα λάβαρα αυτά θα πρέπει να

δοθεί και στην ΕΣΣΔ, με προσοχή αλλά και χωρίς συμβιβασμούς. Το προλεταριάτο, που έφερε σε πέρας τρεις επαναστάσεις, θα ξανασηκώσει το κεφάλι γι' άλλη μια φορά. Ο γραφειοκρατικός παραλογισμός δε θα προσπαθήσει ν' αντισταθεί; Το προλεταριάτο θα βρει μια αρκετά μεγάλη σκούπα. Κι εμείς θα το βοηθήσουμε στο έργο του.»[53]

Έτσι, ο Τρότσκι ενθαρρύνει διακριτικά «την ατομική τρομοκρατία» και κηρύσσει ανοιχτά μια «τέταρτη επανάσταση».

Στο κείμενο αυτό, ο Τρότσκι δηλώνει ότι ο Στάλιν «συνθλίβει» το Κόμμα των μπολσεβίκων, τα συνδικάτα και τα σοβιέτ. Μια τόσο «φρικαλέα» αντεπανάσταση, δηλώνει ο Τρότσκι, θα πρέπει αναγκαστικά να προκαλεί στους νέους μίσος, πνεύμα αντεκδίκησης και ροπή προς την τρομοκρατία. Πρόκειται για μια μόλις καλυμμένη έκκληση για δολοφονία του Στάλιν και των άλλων μπολσεβίκων ηγετών. Ο Τρότσκι δήλωσε ότι η δράση των στενών συνεργατών του στη Σοβιετική Ένωση θα πρέπει να αναπτύσσεται σύμφωνα με τους πιο αυστηρούς συνωμοτικούς κανόνες. Είναι επομένως προφανές ότι δεν μπορεί να ταχθεί ανοιχτά υπέρ της ατομικής τρομοκρατίας. Εξηγεί όμως καθαρά ότι αυτού του είδους η ατομική τρομοκρατία προκαλείται «αναπόφευκτα» από τα σταλινικά εγκλήματα. Στη γλώσσα των συνωμοτών, δεν μπορεί κανείς να είναι πιο σαφής.

Για την περίπτωση που θα υπήρχε ακόμα κάποια αμφιβολία ανάμεσα στους οπαδούς του ως προς το αν θα πρέπει να προχωρήσουν σε ένοπλο αγώνα κατά των μπολσεβίκων, ο Τρότσκι προσθέτει: Στη Ρωσία, κάναμε μια ένοπλη επανάσταση το 1905, μια άλλη το Φλεβάρη του 1917 και μια τρίτη τον Οκτώβρη του 1917. Προετοιμάζουμε τώρα μια τέταρτη επανάσταση κατά των «σταλινικών». Αν τολμήσουν ν' αντισταθούν, θα τους φερθούμε όπως φερθήκαμε το 1905 και το 1917 στους τσαρικούς και τους αστούς. Κηρύσσοντας μια ένοπλη επανάσταση στην ΕΣΣΔ, ο Τρότσκι γίνεται το φερέφωνο όλων των ηττημένων αντιδραστικών τάξεων: από τους κουλάκους, στους οποίους οι «γραφειοκράτες» επέβαλαν «αλόγιστες φρικαλεότητες» στη διάρκεια της κολεκτιβοποίησης, μέχρι τους τσαρικούς, και ενδιάμεσα τους αστούς και τους αξιωματικούς των Λευκών! Για να παρασύρει μερικούς εργάτες στο αντικομμουνιστικό εγχείρημά του, ο Τρότσκι τους υπόσχεται τις «επιτυχίες του παγκόσμιου προλεταριάτου» που θα «αναζωογονήσουν την εμπιστοσύνη του σοβιετικού προλεταριάτου»!

Μετά την ανάγνωση αυτών των κειμένων, είναι φανερό ότι κάθε Σοβιετικός κομμουνιστής που αντιλαμβανόταν κάποιες παράνομες διασυνδέσεις ανάμεσα σε ορισμένα μέλη του Κόμματος και του Τρότσκι, είχε το επιτακτικό καθήκον να τις καταγγείλει στην κρατική Ασφάλεια. Όλοι όσοι διατηρούσαν παράνομες επαφές με τον Τρότσκι μετείχαν σε μια αντεπαναστατική συνωμοσία που αποσκοπούσε στην καταστροφή των ίδιων των θεμελίων της σοβιετικής εξουσίας, οποιαδήποτε κι αν ήταν τα «αριστερά» επιχειρήματα που χρησιμοποιούσαν για να δικαιολογήσουν το ανατρεπτικό έργο τους.

Η αντεπαναστατική ομάδα Ζινόβιεφ-Κάμενεφ-Σμιρνόφ

Ας επανέλθουμε τώρα στην ανακάλυψη το 1936 των διασυνδέσεων μεταξύ Ζινόβιεφ-Κάμενεφ-Σμιρνόφ και της αντικομμουνιστικής ομάδας του Τρότσκι στο εξωτερικό.

Η δίκη των ζινοβιεφικών έγινε τον Αύγουστο του 1936. Αφορούσε κυρίως στοιχεία που βρίσκονταν από πολλά χρόνια στο περιθώριο του Κόμματος. Τα κατασταλτικά μέτρα σε βάρος των τροτσκιστών και των ζινοβιεφικών άφηναν ανέπαφες αυτές καθεαυτές τις δομές του Κόμματος. Στη διάρκεια της δίκης, οι κατηγορούμενοι αναφέρθηκαν στον Μπουχάριν. Όμως, το δικαστήριο συμπέρανε τελικά ότι δεν υπήρχε κανένα αποδεικτικό στοιχείο για ανάμιξη του Μπουχάριν και δε συνέχισε τις έρευνες προς αυτή την κατεύθυνση, δηλαδή στους κύκλους των ηγετικών στελεχών του Κόμματος.

Ωστόσο, η ριζοσπαστική μερίδα της ηγεσίας του Κόμματος κυκλοφόρησε τον Ιούλη του 1936 μια εσωτερική επιστολή, όπου τονιζόταν το γεγονός ότι εχθρικά στοιχεία είχαν παρεισφρήσει στον ίδιο τον κομματικό μηχανισμό, ότι έκρυβαν τις πραγματικές τους προθέσεις και εκδήλωναν με μεγάλο θόρυβο την υποστήριξή τους στη γενική κομματική γραμμή για να μπορούν να επιδίδονται στο έργο της δολιοφθοράς. Ήταν πολύ δύσκολο να αποκαλυφθούν, υπογραμμιζόταν στην επιστολή.

Η επιστολή περιείχε και την ακόλουθη διαβεβαίωση:

«Κάτω από τις τωρινές περιστάσεις, η καλύτερη ιδιότητα για

κάθε μπολσεβίκο είναι η ικανότητα να ξεσκεπάζει τους εχθρούς του Κόμματος, έστω κι αν αυτοί είναι εξαιρετικά καλά καλυμμένοι.»[54]

Η φράση αυτή μπορεί να φανεί σε ορισμένους σαν το αποκορύφωμα της «σταλινικής» παράνοιας. Ας προσέξουν τότε την ομολογία αυτή του Τοκάγεφ, μέλους μιας αντικομμουνιστικής οργάνωσης μέσα στο ΚΚΣΕ. Ο Τοκάγεφ περιγράφει την αντίδρασή του στη δίκη του Ζινόβιεφ κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης του Κόμματος στη Στρατιωτική Ακαδημία Ζουκόφσκι, όπου κατείχε σημαντική θέση.

«Μέσα στο κλίμα αυτό, το μόνο που μου έμενε να κάνω ήταν ν' ακολουθήσω το ρεύμα. Στην ομιλία μου, επικεντρωνόμουν στους Ζινόβιεφ και Κάμενεφ. Απέφευγα κάθε αναφορά στον Μπουχάριν. Αλλά ο πρόεδρος δεν τα άφηνε κάτι τέτοια να περάσουν έτσι: Ενέκρινα, ναι ή όχι, τα συμπεράσματα που ο Βισίνσκι είχε βγάλει σε ό,τι αφορά στον Μπουχάριν; Αποκρινόμουν ότι η απόφαση του Βισίνσκι να διερευνηθούν οι δραστηριότητες των Μπουχάριν, Ρίκοφ, Τόμσκι και Ουγκλάνοφ είχε την υποστήριξη του λαού και του Κόμματος και ότι ήμουν "απόλυτα σύμφωνος" πως οι "λαοί της Σοβιετικής Ένωσης και το Κόμμα μας είχαν το δικαίωμα να γνωρίζουν τις μηχανορραφίες των διπρόσωπων Μπουχάριν και Ρίκοφ". Είμαι βέβαιος ότι αυτό και μόνο το παράδειγμα θα βοηθήσει τους αναγνώστες μου να κατανοήσουν μέσα σε τι υπερφορτισμένη ατμόσφαιρα και με τι άκρως συνωμοτικό τρόπο –καθόσον ο ένας δε γνώριζε καν το χαρακτήρα του άλλου– εμείς, οι αντιπολιτευόμενοι της ΕΣΣΔ, ήμασταν υποχρεωμένοι να δουλεύουμε.»[55]

Αν και είχε ενημερωθεί για την εσωτερική επιστολή του Ιούλη, είναι προφανές ότι όταν διεξαγόταν η δίκη του Ζινόβιεφ, ο Στάλιν δεν υποστήριξε τη ριζοσπαστική μερίδα και ότι διατήρησε την εμπιστοσύνη του στον αρχηγό του Λαϊκού Επιτροπάτου Εσωτερικών (ΛΕΕ), Γιάγκοντα. Ο τελευταίος μπόρεσε να καθορίσει την πορεία της δίκης του τροτσκιστικού-ζινοβιεφικού μπλοκ και περιόρισε την έκταση της κάθαρσης, ώστε να μη δοθεί συνέχεια στην προσπάθεια αποκάλυψης της συνωμοσίας.

Ωστόσο, μια αμφιβολία βάρυνε ήδη τον Γιάγκοντα. Διάφορα άτομα, ανάμεσα στα οποία ο Βαν Χέιγενοορτ, γραμματέας του Τρότσκι, και ο Ορλόφ, ένας φυγάς του ΛΕΕ, είχαν βεβαιώσει από τότε ότι ο Μαρκ Ζμπορόφσκι, ο πιο στενός συνεργάτης του Σε-

ντόφ, δούλευε για... τις σοβιετικές μυστικές υπηρεσίες.[56] Κάτω από τις περιστάσεις αυτές, ήταν ποτέ δυνατό να μη γνωρίζει ο Γιάγκοντα ως το 1936 την ύπαρξη του μπλοκ Τρότσκι-Ζινόβιεφ; Ή το είχε αποκρύψει; Ορισμένοι μέσα στο Κόμμα αναρωτιόντουσαν ήδη. Αυτός είναι ο λόγος που, στις αρχές του 1936, ο Γεζόφ, υποστηρικτής της ριζοσπαστικής τάσης, διορίστηκε βοηθός του Γιάγκοντα.

Η δίκη του Πιατακόφ και των τροτσκιστών

Στις 23 Σεπτέμβρη του 1936, μια σειρά εκρήξεων έπληττan τα ορυχεία της Σιβηρίας, για δεύτερη φορά μέσα σε εννέα μήνες. Υπήρξαν 12 νεκροί. Τρεις μέρες αργότερα, ο Γιάγκοντα έγινε επίτροπος Επικοινωνιών και ο Γεζόφ αρχηγός του ΛΕΕ. Τουλάχιστον ως εκείνη τη μέρα, ο Στάλιν είχε υποστηρίξει τη μάλλον φιλελεύθερη πολιτική του Γιάγκοντα.

Οι έρευνες στη Σιβηρία οδήγησαν στη σύλληψη του Πιατακόφ, ενός πρώην τροτσκιστή, βοηθού του Ορτζονικίτζε, του επιτρόπου Βαριάς Βιομηχανίας. Ο Ορτζονικίτζε, στενός συνεργάτης του Στάλιν, είχε ακολουθήσει μια πολιτική χρησιμοποίησης και αναμόρφωσης των διαφόρων αστών ειδικών. Έτσι, το Φλεβάρη του 1936, είχε αμνηστεύσει εννέα «αστούς μηχανικούς» που είχαν καταδικαστεί το 1930 μετά την εκδίκαση μιας υπόθεσης δολιοφθοράς που είχε προκαλέσει σάλο.

Σε ό,τι αφορά στη βιομηχανία, είχαν εκδηλωθεί από πολύ καιρό αντιπαραθέσεις και διασπάσεις στους κόλπους της κομματικής ηγεσίας. Ριζοσπάστες, με επικεφαλής τον Μόλοτοφ, διαφωνούσαν για τους περισσότερους αστούς ειδικούς, τους οποίους θεωρούσαν ανάξιους εμπιστοσύνης από πολιτική σκοπιά και ζητούσαν κάθαρση. Αντίθετα, ο Ορτζονικίτζε, επίτροπος Βαριάς Βιομηχανίας, δήλωνε ότι τους είχαν ανάγκη και ότι έπρεπε να εκμεταλλευτούν τις ικανότητές τους.

Η παλιά αυτή αντιπαράθεση για τους ειδικούς με ύποπτο παρελθόν ξαναβγήκε στην επιφάνεια με αφορμή τις εκρήξεις στα ορυχεία της Σιβηρίας. Οι έρευνες αποκάλυψαν ότι ο Πιατακόφ είχε χρησιμοποιήσει σε ευρεία κλίμακα αστούς ειδικούς για το σαμποτάρισμα των ορυχείων.

Το Γενάρη του 1937 έγινε η δίκη των Πιατακόφ, Ράντεκ και άλ-

λων πρώην τροτσκιστών, που ομολόγησαν τις παράνομες δραστηριότητές τους. Για τον Ορτζονικίτζε, το χτύπημα ήταν τόσο σκληρό, που αυτοκτόνησε.

Φυσικά, αστοί συγγραφείς διαβεβαίωσαν ότι οι κατηγορίες για συστηματική δολιοφθορά είχαν εξ ολοκλήρου επινοηθεί με μοναδικό σκοπό την εξόντωση πολιτικών αντιπάλων. Δυστυχώς όμως γι' αυτούς, ένας Αμερικανός μηχανικός εργάστηκε μεταξύ 1928 και 1937 ως διευθυντικό στέλεχος σε μεγάλο αριθμό ορυχείων της περιοχής των Ουραλίων και της Σιβηρίας που επλήγησαν από το σαμποτάζ. Η μαρτυρία αυτή του Τζον Λίτλπεϊτζ, ενός τεχνικού ξένου προς την πολιτική, παρουσιάζει πολύ μεγάλο ενδιαφέρον.

Ο Λίτλπεϊτζ περιγράφει πώς, με το που έφτασε στα σοβιετικά ορυχεία το 1928, αντιλήφθηκε την έκταση του βιομηχανικού σαμποτάζ, της ιδιαίτερα προσφιλούς αυτής μεθόδου πάλης των εχθρών του σοβιετικού καθεστώτος. Υπήρχαν κάποιοι άνθρωποι μέσα στις λαϊκές μάζες διατεθειμένοι να αγωνιστούν κατά της μπολσεβίκικης ηγεσίας, και αν ορισμένα υψηλά ιστάμενα κομματικά στελέχη αποφάσιζαν να ενθαρρύνουν ή απλά να προστατέψουν τους δολιοφθορείς, μπορεί να αποδυνάμωναν σημαντικά το καθεστώς.

Ας δούμε στη συνέχεια την αφήγηση του Λίτλπεϊτζ.

«Μια μέρα του 1928, μπήκα σε ένα σταθμό παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας των ορυχείων του Κότσκαρ. Περνώντας, βούτηξα το χέρι μου στον κάδο μιας μεγάλης ντιζελομηχανής και ένιωσα κάτι σβολώδες μέσα στο λάδι. Διέταξα να σταματήσουν αμέσως τη μηχανή και βγάλαμε περίπου ένα λίτρο χαλαζιακή άμμο, που δεν μπορεί παρά να την είχαν ρίξει επίτηδες. Σε αρκετές άλλες περιπτώσεις, βρήκαμε στις νέες εγκαταστάσεις των εργοστασίων του Κότσκαρ άμμο σε μηχανήματα όπως οι επιβραδυντές, που είναι εντελώς κλειστοί από πάνω και δεν είναι δυνατό να ξεσκεπαστούν παρά μόνο αν σηκώσει κάποιος το καπάκι τους από τη λαβή.

Το βρόμικο αυτό βιομηχανικό σαμποτάζ ήταν τόσο συνηθισμένο σε όλους τους κλάδους της σοβιετικής βιομηχανίας, που οι Ρώσοι μηχανικοί δεν έδιναν πια σημασία και τους έκανε μεγάλη εντύπωση η ανησυχία μου όταν το διαπίστωσα για πρώτη φορά.

Γιατί, με ρώτησαν, το σαμποτάζ αυτού του είδους ήταν τόσο συνηθισμένο στη σοβιετική Ρωσία και τόσο σπάνιο στις άλλες χώρες; Τα άτομα που κάνουν παρόμοιες ερωτήσεις δεν έχουν αντιληφθεί ότι οι ρωσικές αρχές αντιμετώπισαν και αντιμετωπίζουν ακόμα

ολόκληρη σειρά από εμφύλιους πολέμους, ανοιχτούς ή συγκαλυμμένους. Στην αρχή, πολέμησαν και απαλλοτρίωσαν την παλιά αριστοκρατία, τους τραπεζίτες, τους μεγαλοκτηματίες και τους εμπόρους του τσαρικού καθεστώτος. Έπειτα, πολέμησαν και απαλλοτρίωσαν τους ανεξάρτητους μικροκαλλιεργητές, τους λιανοπωλητές και τους νομάδες της Ασίας.

Φυσικά, όλα αυτά είναι για το ίδιο τους το καλό, λένε οι κομμουνιστές. Όμως, πολλοί απ' αυτούς τους ανθρώπους δεν μπορούν να δουν τα πράγματα με το ίδιο μάτι και παραμένουν άσπονδοι εχθροί των κομμουνιστών και των ιδεών τους, ακόμα κι όταν έχουν προσληφθεί σε μια κρατική βιομηχανία. Από τις ομάδες αυτές προέρχεται σημαντικός αριθμός εργατών, που εχθρεύονται με τέτοιο πείσμα τους κομμουνιστές, ώστε θα κατέστρεφαν χωρίς τύψεις όσο περισσότερες επιχειρήσεις μπορούσαν.»[57]

Το σαμποτάζ στα Ουράλια

Όταν εργαζόταν στα ορυχεία του Κάλατα, στην περιοχή των Ουραλίων, ο Λίτλπεϊτζ αντιμετώπισε συστηματικό σαμποτάζ από την πλευρά ορισμένων μηχανικών και στελεχών του Κόμματος. Του φαινόταν ξεκάθαρο ότι οι ενέργειες αυτές ξεκινούσαν από μια επιθυμία αποδυνάμωσης του μπολσεβίκικου καθεστώτος. Και αντιλαμβανόταν ότι ένα τόσο φανερό σαμποτάζ δε θα μπορούσε να γίνεται παρά μόνο με τη συναίνεση των ανώτατων αρχών της περιοχής των Ουραλίων.

Αναφέρουμε στη συνέχεια μια εξαιρετικά σημαντική έκθεση που κατέθεσε:

«Οι γενικές συνθήκες θεωρούνταν ιδιαίτερα αντίξοες στα ορυχεία χαλκού των Ουραλίων –τα ορυχεία που υπόσχονταν εκείνη την εποχή πολλά στη Ρωσία– παρ' όλο που είχαν πάρει τη μερίδα του λέοντος κατά τον επιμερισμό των διαθέσιμων κεφαλαίων για την επίσπευση της παραγωγής. Δεκάδες Αμερικανοί μεταλλειολόγοι μηχανικοί είχαν προσληφθεί, και εκατοντάδες Αμερικανοί αρχιτεχνίτες είχαν κληθεί για να δώσουν οδηγίες σχετικά με τις εργασίες εξόρυξης και κατεργασίας. Τέσσερις-πέντε Αμερικανοί μεταλλειολόγοι μηχανικοί είχαν αναλάβει καθήκοντα σε καθένα από τα μεγάλα ορυχεία χαλκού των Ουραλίων, καθώς και Αμερικανοί μεταλλουργοί.

Οι άνθρωποι αυτοί είχαν επιλεγεί με ιδιαίτερη φροντίδα. Είχαν διακριθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες. Όμως, εκτός από μερικές εξαιρέσεις, τα αποτελέσματα που πέτυχαν στη Ρωσία είχαν προκαλέσει απογοήτευση. Όταν ο Σερεμπρόφσκι ανέλαβε τον έλεγχο και των ορυχείων χαλκού και μολύβδου, πέρα από τα χρυσωρυχεία, θέλησε να μάθει γιατί αυτοί οι ειδικοί από το εξωτερικό δεν είχαν προωθήσει την παραγωγή όπως όφειλαν, και με έστειλε το Γενάρη του 1931, μαζί με έναν Αμερικανό μεταλλουργό και έναν κομμουνιστή Ρώσο διευθυντή, να ερευνήσω την κατάσταση στα ορυχεία των Ουραλίων και να προσπαθήσω να επισημάνω ό,τι δεν ήταν εντάξει και έπρεπε να διορθωθεί.

Ανακαλύψαμε, πρώτα απ' όλα, ότι οι Αμερικανοί μηχανικοί και μεταλλουργοί ήταν μεν εκεί, αλλά κανείς δε συνεργαζόταν μαζί τους. Δεν είχε γίνει καμιά προσπάθεια για να βρεθούν ικανοί διερμηνείς. Είχαν ελέγξει με ιδιαίτερη φροντίδα τις εκμεταλλεύσεις που τους είχαν ανατεθεί και είχαν κάνει συστάσεις που θα ήταν άμεσα ωφέλιμες, αν είχαν ληφθεί υπόψη. Αλλά οι συστάσεις αυτές είτε δεν είχαν μεταφραστεί στα ρωσικά είτε παρέμεναν στα χαρτιά.

Οι μέθοδοι εκμετάλλευσης ήταν τόσο λανθασμένες που κι ένας πρωτόπειρος μηχανικός θα είχε προσέξει πού χώλαιναν. Ανοίγονταν χώροι εκμετάλλευσης υπερβολικά εκτενείς, έτσι που δεν μπορούσε να υπάρχει πραγματικός έλεγχος, και το μετάλλευμα εξορυσσόταν χωρίς επαρκή υποστύλωση των στοών. Η απόπειρα να επιτευχθεί μια εσπευσμένη παραγωγή, προτού παρθούν οι προκαταρκτικές προφυλάξεις, είχε ως αποτέλεσμα να προκληθούν σοβαρές ζημιές σε κάμποσα ορυχεία, και διάφορα κοιτάσματα εγκαταλείφτηκαν αναγκαστικά την παραμονή της εξόρυξής τους.

Δε θα ξεχάσω ποτέ την κατάσταση που χρειάστηκε να αντιμετωπίσουμε στο Κάλατα. Εκεί, στα Βόρεια Ουράλια, βρισκόταν μια από τις πιο σημαντικές εκμεταλλεύσεις χαλκού στη Ρωσία, που περιλάμβανε έξι ορυχεία, ένα συμπυκνωτήρα, και ένα χυτήριο, με αναστρεψίφλογες καμίνους και αναρριπιστήρες. Επτά Αμερικανοί μεταλλειολόγοι μηχανικοί, πρώτης τάξεως, είχαν αναλάβει καθήκοντα, πριν από λίγο καιρό, στο μέρος αυτό και έπαιρναν μεγάλους μισθούς. Ο καθένας από αυτούς, αν του έδιναν την ευκαιρία, θα μπορούσε να ξαναβάλει την εκμετάλλευση σε τάξη μέσα σε μερικές εβδομάδες.

Όμως, όταν έφτασε εκεί η αποστολή μας, οι άνθρωποι αυτοί

τσαλαβουτούσαν στα τέλματα της γραφειοκρατίας. Οι συστάσεις τους έμεναν νεκρό γράμμα. Δεν τους ανέθεταν συγκεκριμένη εργασία. Τους ήταν αδύνατο να μεταδώσουν τις γνώσεις τους στους Ρώσους μηχανικούς, επειδή δε μιλούσαν τη γλώσσα και δεν υπήρχαν ικανοί διερμηνείς. Φυσικά, γνώριζαν πού χώλαιναν τεχνικά τα ορυχεία και τα εργοστάσια του Κάλατα και γιατί η παραγωγή δεν ήταν παρά ένα κλάσμα αυτού που θα έπρεπε να είναι με τον εξοπλισμό και το προσωπικό που διέθεταν.

Η αποστολή μας επισκέφτηκε όλα τα μεγάλα ορυχεία χαλκού των Ουραλίων και τα επιθεώρησε σχολαστικά.

Παρά τις αξιοθρήνητες συνθήκες που περιγράφονται πιο πάνω, λίγα μόνο παράπονα είχαν εκφραστεί μέσα από το σοβιετικό τύπο, και αυτά αφορούσαν ένα σαμποτάζ στα ορυχεία χαλκού των Ουραλίων. Αυτό ήταν περίεργο, καθόσον οι κομμουνιστές είχαν το συνήθιο να αποδίδουν σε συνειδητή πρόθεση ένα μεγάλο μέρος της σύγχυσης και της ακαταστασίας που επικρατούσαν στο βιομηχανικό τομέα. Όμως οι κομμουνιστές των Ουραλίων, που έλεγχαν τα ορυχεία χαλκού, είχαν παραδόξως σιγήσει.

Τον Ιούλη του 1931, ο Σερεμπρόφσκι, αφού μελέτησε την έκθεσή μας, αποφάσισε να με ξαναστείλει στο Κάλατα, με την ιδιότητα του αρχιμηχανικού, για να δω αν θα μπορούσα να αξιοποιήσω κάπως αυτή τη μεγάλη εκμετάλλευση. Έβαλε να με συνοδέψει ένας κομμουνιστής Ρώσος διευθυντής, που δε γνώριζε την τέχνη της εξόρυξης, αλλά τον είχαν εξουσιοδοτήσει και προφανώς του είχαν δώσει την εντολή να με αφήσει να δράσω. Οι επτά Αμερικανοί μηχανικοί ανέπνευσαν όταν διαπίστωσαν ότι διαθέταμε πραγματικά αρκετή εξουσία, ώστε να περιορίσουμε τη γραφειοκρατία και να δώσουμε μια ευκαιρία στην εργασία να κάνει τα υπόλοιπα. Τους επόμενους μήνες, κατέβηκαν στα ορυχεία, μαζί με τους άντρες, σύμφωνα με την αμερικανική παράδοση. Οι εργασίες προχώρησαν γρήγορα και μέσα σε λίγους μήνες, η παραγωγή είχε αυξηθεί κατά 90%.

Ο κομμουνιστής διευθυντής ήταν πολύ δραστήριος άνθρωπος. Αλλά οι Ρώσοι μηχανικοί των ορυχείων αυτών, σχεδόν χωρίς εξαίρεση, επέδειξαν ραθυμία και κωλυσιέργησαν. Πρόβαλλαν αντιρρήσεις σε κάθε βελτίωση που προτείναμε. Δεν ήμουν συνηθισμένος σε κάτι τέτοιο: οι Ρώσοι μηχανικοί των ορυχείων χρυσού, όπου είχα δουλέψει, δεν είχαν ποτέ συμπεριφερθεί έτσι.

Ωστόσο, κατόρθωσα να επιβάλω να δοκιμαστούν οι μέθοδοί μου στα ορυχεία αυτά, γιατί ο κομμουνιστής διευθυντής υποστήριζε όλες μου τις συστάσεις. Και όταν οι μέθοδοι ευδοκίμησαν, οι Ρώσοι μηχανικοί έδειξαν να παραδέχονται αυτό που ήταν πια φανερό. Έπειτα από πέντε μήνες, αποφάσιζα να εγκαταλείψω το χώρο αυτό. Τα ορυχεία και ο εξοπλισμός τους είχαν αναδιοργανωθεί εξ ολοκλήρου. Δε φαινόταν να υπάρχει λόγος να μη διατηρηθεί η παραγωγή στο ικανοποιητικό επίπεδο που είχαμε πετύχει.

Έγραψα λεπτομερείς οδηγίες για τις μελλοντικές εργασίες. Τις εξήγησα λεπτομερώς στους Ρώσους μηχανικούς και στον κομμουνιστή διευθυντή, που είχε αρχίσει να αποκτά ορισμένες γνώσεις γύρω από τη δουλειά. Ο τελευταίος με διαβεβαίωσε ότι θα ακολουθούσαν τις οδηγίες μου κατά γράμμα.»[58]

«Την άνοιξη του 1932, λίγο μετά την επιστροφή μου στη Μόσχα, πληροφορήθηκα ότι τα ορυχεία χαλκού του Κάλατα ήταν σε πολύ κακή κατάσταση. Η παραγωγή είχε πέσει πιο κάτω ακόμα κι απ' το επίπεδο στο οποίο βρισκόταν πριν από την αναδιοργάνωση του προηγούμενου καλοκαιριού. Η αναφορά αυτή με κατέπληξε. Δεν μπορούσα να καταλάβω πώς είχαν αλλάξει τα πράγματα μέσα σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα, ενώ όλα έδειχναν να πηγαίνουν τόσο καλά, όταν τα είχα αφήσει.

Ο Σερεμπρόφσκι μου ζήτησε να επιστρέψω στο Κάλατα για να δω τι έπρεπε να γίνει. Όταν έφτασα εκεί, βρέθηκα μπροστά σε μια αποκαρδιωτική σκηνή. Το διετές συμβόλαιο των Αμερικανών είχε λήξει χωρίς να ανανεωθεί, κι έτσι είχαν φύγει για τα σπίτια τους. Λίγους μήνες πριν από την άφιξή μου, ο κομμουνιστής διευθυντής είχε μετατεθεί από μια επιτροπή που είχε σταλεί από το Σβερντλόφσκ, όπου ήταν τα κεντρικά γραφεία του Κομμουνιστικού Κόμματος της περιοχής των Ουραλίων. Η επιτροπή τον είχε κρίνει αμαθή και ανεπαρκή, παρ' όλο που δεν καταλογίστηκε τίποτα το συγκεκριμένο σε βάρος του, και είχε ορίσει διάδοχό του τον πρόεδρο της επιτροπής ελέγχου – περίεργη διαδικασία!

Στη διάρκεια της προηγούμενης παραμονής μου, είχαμε ανεβάσει την ημερήσια απόδοση των υψικάμινων στους 78 μετρικούς τόνους ανά τετραγωνικό μέτρο. Τους είχαν αφήσει να ξαναπέσουν στην παλιά τους απόδοση, δηλαδή στους 40 με 45 τόνους. Ακόμα χειρότερα, είχαν χαθεί οριστικά χιλιάδες τόνοι μεταλλεύματος υψηλής περιεκτικότητας, με την εφαρμογή, σε δύο ορυχεία, μεθό-

δων, για τα αποτελέσματα των οποίων είχα προειδοποιήσει ρητά. Όμως μάθαινα τώρα ότι, αμέσως μετά την αναχώρηση των Αμερικανών μηχανικών, οι ίδιοι Ρώσοι μηχανικοί, τους οποίους είχα προειδοποιήσει για τον κίνδυνο, είχαν εφαρμόσει τη μέθοδο εκείνη που ήταν κατάλληλη για ορισμένα μόνο ορυχεία, στα άλλα ορυχεία, με αποτέλεσμα την κατακόρυφη πτώση της παραγωγής τους και την απώλεια μεγάλης ποσότητας μεταλλεύματος. Προσπάθησα να ξαναβάλω τα πράγματα σε λειτουργία. Ανακάλυψα μια ωραία μέρα ότι ο νέος διευθυντής ακύρωνε κρυφά σχεδόν όλες τις εντολές που έδινα. Ανέφερα στον Σερεμπρόφσκι τις παρατηρήσεις μου από το Κάλατα. Ύστερα από λίγο καιρό, ο διευθυντής και μερικοί από τους μηχανικούς δικάστηκαν για σαμποτάζ. Ο διευθυντής καταδικάστηκε σε δεκαετή κάθειρξη και οι μηχανικοί σε μικρότερες ποινές φυλάκισης.

Ήμουν πεισμένος ότι υπήρχε κάποιο ανώτερο κέντρο λήψης αποφάσεων πίσω από τη μικρή αυτή ομάδα ανθρώπων του Κάλατα, αλλά δεν μπορούσα, φυσικά, να προειδοποιήσω τον Σερεμπρόφσκι για τα σημαίνοντα μέλη του ίδιου του Κομμουνιστικού Κόμματος. Ήμουν όμως πεισμένος ότι υπήρχε κάτι σαθρό στις ανώτερες σφαίρες της πολιτικής διοίκησης των Ουραλίων. Μου φάνηκε αυτονόητο ότι η επιλογή της επιτροπής και οι ενέργειές της στο Κάλατα έπρεπε να οδηγήσουν την έρευνα ως την ηγεσία του Σβερντλόφσκ, τα μέλη της οποίας ήταν ένοχα είτε για εγκληματική αμέλεια είτε για ενεργό συμμετοχή στα γεγονότα που είχαν εκτυλιχτεί στα ορυχεία.

Ωστόσο, ο πρώτος γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος στην περιοχή των Ουραλίων, ο Καμπακόφ, κατείχε τη θέση αυτή από το 1922. Τον θεωρούσαν τόσο ισχυρό, ώστε τον αποκαλούσαν «μπολσεβίκο αντιβασιλέα των Ουραλίων». Τίποτα δε δικαιολογούσε τη φήμη του. Στη διάρκεια της μακρόχρονης κυριαρχίας του, η περιοχή των Ουραλίων, από τις πιο πλούσιες της Ρωσίας σε ορυχεία, μια περιοχή που χρηματοδοτήθηκε απεριόριστα, ποτέ δεν παρήγαγε όσο έπρεπε.

Η επιτροπή του Κάλατα, τα μέλη της οποίας παραδέχτηκαν αργότερα τις προθέσεις τους για σαμποτάζ, είχε σταλεί απευθείας από τα κεντρικά γραφεία αυτού του ανθρώπου. Παρατήρησα τότε σε ορισμένους Ρώσους φίλους μου ότι θα έπρεπε να υπήρχαν πολύ περισσότερες μηχανορραφίες στα Ουράλια απ' όσες είχαν αποκαλυφτεί και ότι θα έπρεπε να προέρχονταν από ψηλά.

Όλα αυτά τα επεισόδια ξεκαθάρισαν, σε ό,τι με αφορά, μετά τη δίκη για συνωμοσία που έγινε το Γενάρη του 1937, όταν ο Πιατακόφ, μαζί με αρκετούς από τους συνεργάτες του, ομολόγησαν μπροστά στο δικαστήριο ότι είχαν στήσει μια οργανωμένη επιχείρηση δολιοφθοράς των ορυχείων, των σιδηροδρόμων και άλλων βιομηχανικών επιχειρήσεων από τις αρχές του 1931. Μερικές βδομάδες αργότερα, ο πρώτος γραμματέας του Κόμματος στα Ουράλια, ο Καμπακόφ, που είχε συνεργαστεί στενά με τον Πιατακόφ, συνελήφθη με την κατηγορία της συνεργίας στην ίδια συνωμοσία.»[59]

Αξίζει να σταθούμε για λίγο στη γνώμη που εκφέρει εδώ ο Λίτλπεϊτζ για τον Καμπακόφ, αφού ο Χρουστσιόφ, στην Έκθεσή του στο 20ό Συνέδριο το 1956 τον παραθέτει ως παράδειγμα αξιέπαινου ηγέτη, «που ανήκει στο Κόμμα από το 1914», και θύματος «των κατασταλτικών μέτρων που δε στηρίζονταν σε τίποτα το απτό»![60]

Το σαμποτάζ στο Καζαχστάν

Μιας και ο Λίτλπεϊτζ επισκέφτηκε πολλές περιοχές με ορυχεία, μπόρεσε να διαπιστώσει ότι αυτή η μορφή λυσσαλέου ταξικού αγώνα που αντιπροσώπευε το σαμποτάζ στη βιομηχανία, είχε αναπτυχτεί σε ολόκληρη τη σοβιετική επικράτεια.

Να πώς εξιστορεί αυτά που έζησε στο Καζαχστάν, ανάμεσα στο 1932 και το 1937, τη χρονιά της εκκαθάρισης:

«Τον Οκτώβρη του 1932, τα περίφημα ορυχεία ψευδαργύρου Ρίντερ, του Ανατολικού Καζαχστάν, κοντά στα σύνορα με την Κίνα, εξέπεμψαν SOS. (...) Μου παρήγγειλαν να αναλάβω το έργο από την αρχή, με την ιδιότητα του αρχιμηχανικού, και να εφαρμόσω τις μεθόδους που μου φαίνονταν κατάλληλες. Ταυτόχρονα, οι κομμουνιστές διευθυντές πήραν προφανώς εντολές να μου αφήσουν πλήρη ελευθερία κινήσεων και να με υποστηρίξουν.

Η κυβέρνηση είχε δαπανήσει τεράστια ποσά για να εξοπλίσει τα ορυχεία αυτά με σύγχρονα αμερικανικά μηχανήματα και άλλο εξοπλισμό, αλλά οι μηχανικοί είχαν επιδείξει τέτοια άγνοια στη χρήση τους και οι εργάτες τέτοια έλλειψη προσοχής και τέτοια ασχετοσύνη στο χειρισμό τους, που μεγάλος αριθμός από αυτά τα εισαγόμενα μηχανήματα είχαν υποστεί ανεπανόρθωτες ζημιές.»[61]

«Δύο από τους νεαρούς Ρώσους μηχανικούς των ορυχείων αυτών μου φάνηκαν ιδιαίτερα ικανοί και με πολύ κόπο τους εξήγησα

γιατί τα πράγματα πήγαιναν άσχημα πριν, και πώς είχαμε ενεργήσει, προκειμένου να τα ξαναβάλουμε σε μια σειρά. Μου φαινόταν πως αυτοί οι νεαροί, με τις οδηγίες που τους έδωσα, θα μπορούσαν να διευθύνουν την εκμετάλλευση.»[62]

«Τα ορυχεία Ρίντερ είχαν λειτουργήσει αρκετά καλά στα δύο με τρία χρόνια που πέρασαν αφότου τα είχα αναδιοργανώσει το 1932. Οι δύο νεαροί μηχανικοί, που μου είχαν κάνει τόσο καλή εντύπωση, είχαν παραμείνει στη θέση τους και είχαν ακολουθήσει με αναμφισβήτητη επιτυχία τις οδηγίες που τους είχα αφήσει.

Έπειτα, μια επιτροπή έρευνας είχε καταφτάσει από την Άλμα-Ατά, παρόμοια με εκείνη που είχε σταλεί στα ορυχεία του Κάλατα. Από εκείνη τη στιγμή, παρ' όλο που οι ίδιοι μηχανικοί παρέμειναν στα ορυχεία, εφαρμόστηκε ένα εντελώς διαφορετικό σύστημα – που κάθε σοβαρός μηχανικός θα είχε κρίνει ικανό να οδηγήσει στην απώλεια των ορυχείων μέσα σε μερικούς μήνες. Είχαν εκμεταλλευτεί ακόμα και τους όγκους που είχαμε αφήσει επίτηδες για την προστασία των κεντρικών φρεατίων, έτσι που το έδαφος είχε κάτσει ολόγυρα.

Οι δύο μηχανικοί που ανέφερα, δεν εργάζονταν πια στα ορυχεία, όταν επέστρεψα σ' αυτά το 1937. Έμαθα ότι είχαν συλληφθεί, με την κατηγορία της συνεργίας σε μια συνωμοσία δολιοφθοράς των σοβιετικών βιομηχανιών, που είχε αποκαλυφτεί στη διάρκεια της εκδίκασης της υπόθεσης των συνωμοτών του Γενάρη.

Όταν υπέβαλα την αναφορά μου, μου έδειξαν τις γραπτές ομολογίες των μηχανικών στους οποίους είχα προσφέρει τη φιλία μου το 1932. Ομολογούσαν ότι είχαν παρασυρθεί σε μια συνωμοσία κατά του καθεστώτος του Στάλιν από κομμουνιστές της αντιπολίτευσης που τους είχαν πείσει ότι ήταν αρκετά δυνατοί ώστε να ανατρέψουν τον Στάλιν και να πάρουν τον έλεγχο της κυβέρνησης. Οι συνωμότες τους είχαν αποδείξει ότι στηρίζονταν σε κομμουνιστές από τους πιο υψηλά ιστάμενους. Παρ' όλο που οι μηχανικοί αυτοί ήταν πολιτικά αμέτοχοι, κάποια στιγμή αποφάσισαν ότι έπρεπε να ταχθούν υπέρ της μιας από τις δύο φατρίες και πόνταραν στο κακό άλογο.

Σύμφωνα με τις ομολογίες τους, η "επιτροπή έρευνας" απαρτιζόταν από συνωμότες που επισκέπτονταν το ένα ορυχείο μετά το άλλο για να αντικαταστήσουν συνεργάτες τους. Αφού πείστηκαν να μετάσχουν στη συνωμοσία, οι μηχανικοί των ορυχείων Ρίντερ εί-

χαν χρησιμοποιήσει τις γραπτές οδηγίες μου... για το σαμποτάρισμα των ορυχείων. Είχαν εσκεμμένα εφαρμόσει τις μεθόδους για τα αποτελέσματα των οποίων προειδοποιούσα, κι έτσι παραλίγο να προκαλέσουν την απώλεια των ορυχείων.»[63]

«Ποτέ μου δεν ενδιαφέρθηκα για τις λεπτομέρειες των πολιτικών ιδεών. Είμαι βαθιά πεισμένος ότι ο Στάλιν και οι στενοί συνεργάτες του χρειάστηκαν ορισμένο χρόνο για να αντιληφθούν ότι οι παραγκωνισμένοι κομμουνιστές ήταν οι πιο επικίνδυνοι εχθροί τους.

Η προσωπική μου εμπειρία επιβεβαιώνει την επίσημη εξήγηση, άμα αποβάλουμε τα λογομαχικά στοιχεία της και φτάσουμε στην απλή διαπίστωση ότι οι "απέξω" κομμουνιστές συνωμότησαν για να ανατρέψουν τους "από μέσα" κομμουνιστές και κατέφυγαν σε μια καταχθόνια συνωμοσία και σε ένα σαμποτάρισμα της βιομηχανίας, επειδή το σοβιετικό σύστημα κατέπνιξε όλα τα νόμιμα μέσα για τη διεξαγωγή ενός πολιτικού αγώνα.

Η διαμάχη μεταξύ κομμουνιστών πήρε τόσο τεράστιες διαστάσεις που πολλοί μη κομμουνιστές παρασύρθηκαν σε αυτή και αναγκάστηκαν να πάρουν θέση. Ικανός αριθμός ασήμαντων ανθρώπων πάσης φύσεως ήταν διατεθειμένοι να υποστηρίξουν οποιαδήποτε καταχθόνια αντιπολιτευτική απόπειρα, μόνο και μόνο επειδή ήταν δυσαρεστημένοι με την κατάσταση.»[64]

Ο Πιατακόφ στο Βερολίνο

Στη διάρκεια της δίκης του Γενάρη του 1937, ο Πιατακόφ, ο πρώην τροτσκιστής, καταδικάστηκε ως ο κύριος υπεύθυνος του σαμποτάζ στη βιομηχανία. Ο Λίτλπεϊτζ είχε την ευκαιρία να διαπιστώσει προσωπικά ότι ο Πιατακόφ ήταν αναμιγμένος στις παράνομες δραστηριότητες. Να τι αναφέρει σχετικά:

«Την άνοιξη του 1931, ο Σερεμπρόφσκι μου μίλησε για μια αποστολή που θα έφευγε για το Βερολίνο για να κάνει ορισμένες μεγάλες αγορές. Επικεφαλής ήταν ο Γιούρι Πιατακόφ, ο οποίος ήταν τότε υποεπίτροπος Βαριάς Βιομηχανίας.

Έφτασα στο Βερολίνο σχεδόν ταυτόχρονα με την αποστολή.

Μεταξύ άλλων η αποστολή ζήτησε προσφορές για την αγορά αρκετών δεκάδων ανυψωτικών μηχανημάτων, ισχύος εκατό έως χιλίων ατμόιππων. Τα ανυψωτικά αυτά μηχανήματα αποτελούνται

συνήθως από μεταλλικά τύμπανα, μεταλλικό σκελετό, φορτωτικούς βραχίονες, γρανάζια κλπ., που είναι τοποθετημένα πάνω σε ένα υπόβαθρο από μεταλλικές μπάρες σε σχήμα Ι ή Η.

Η αποστολή είχε ζητήσει τιμές σε πφένιχ ανά χιλιόγραμμο. Διάφορες εταιρίες έκαναν τις προσφορές τους, αλλά με σημαντικές διαφορές –από πέντε μέχρι έξι πφένιχ ανά χιλιόγραμμο– ανάμεσα στις περισσότερες προσφορές και σ' εκείνες δύο εταιριών, των οποίων οι τιμές ήταν σημαντικά κατώτερες. Οι διαφορές αυτές με έκαναν να εξετάσω από κοντά τα ειδικά χαρακτηριστικά των μηχανημάτων και ανακάλυψα ότι αυτές οι δύο εταιρίες είχαν αντικαταστήσει την κανονική βάση, που ήταν από ελαφρύ ατσάλι, με μια βάση από χυτοσίδηρο, έτσι ώστε αν οι προσφορές τους είχαν γίνει αποδεκτές, οι Ρώσοι θα είχαν στην πραγματικότητα πληρώσει παραπάνω, γιατί η βάση από χυτοσίδηρο ζύγιζε πολύ περισσότερο απ' ό,τι η βάση από ελαφρύ ατσάλι, αλλά θα τους είχε φανεί ότι είχαν πληρώσει λιγότερα κρίνοντας από την τιμή σε πφένιχ ανά χιλιόγραμμο.

Αυτό μου φάνηκε σαν τέχνασμα και χάρηκα φυσικά που είχα κάνει μια τέτοια ανακάλυψη. Το ανέφερα με ικανοποίηση στα μέλη της ρωσικής αποστολής. Με έκπληξη διαπίστωσα πως δεν έμειναν καθόλου ικανοποιημένοι. Μάλιστα, με πίεσαν να αποδεχτώ τη συμφωνία, λέγοντάς μου ότι δεν είχα καταλάβει καλά ποιο ήταν το ζητούμενο.

Δεν μπορούσα να εξηγήσω τη στάση τους. Σκέφτηκα ότι μπορεί πίσω απ' όλα αυτά να κρυβόταν μια υπόθεση χρηματισμού.»[65]

Στη διάρκεια της δίκης του, ο Πιατακόφ έκανε τις ακόλουθες δηλώσεις μπροστά στο δικαστήριο:

«Το 1931, είχα σταλεί από την υπηρεσία μου στο Βερολίνο. Στα μέσα του καλοκαιριού του 1931, στο Βερολίνο, ο Σμιρνόφ Ιβάν Νίκιτιτς με πληροφόρησε ότι εκείνη την εποχή, ο τροτσκιστικός αγώνας ξανάρχιζε με νέες δυνάμεις κατά της σοβιετικής κυβέρνησης και της ηγεσίας του Κόμματος, και ότι αυτός, ο Σμιρνόφ, είχε μια συνάντηση στο Βερολίνο με το γιο του Τρότσκι, τον Σεντόφ, ο οποίος του είχε δώσει, έπειτα από παραγγελία του Τρότσκι, νέες οδηγίες. (...) Ο Σμιρνόφ με πληροφόρησε επίσης ότι ο Σεντόφ επιθυμούσε πολύ να με δει. Δέχτηκα αυτή τη συνάντηση. (...) Ο Σεντόφ μου είπε ότι είχε δημιουργηθεί ένα τροτσκιστικό κέντρο. Επρόκειτο για την ενοποίηση όλων των δυνάμεων που ήταν

σε θέση να διεξάγουν αγώνα κατά της σταλινικής ηγεσίας. Διερευνούσαν τη δυνατότητα ανασυγκρότησης μιας κοινής οργάνωσης με τους ζινοβιεφικούς. Ο Σεντόφ είπε επίσης ότι οι δεξιοί, τους οποίους εκπροσωπούσαν οι Τόμσκι, Μπουχάριν και Ρίκοφ, δεν είχαν ούτε αυτοί καταθέσει τα όπλα, ότι είχαν σιγήσει προσωρινά μόνο και ότι ήταν αναγκαίο να αποκατασταθεί η επαφή μαζί τους. (...) Ο Σεντόφ είπε ότι το μόνο που ζητούσαν από μένα ήταν να δώσω όσο το δυνατό περισσότερες παραγγελίες στις δύο γερμανικές εταιρίες Μπόρσιχ και Ντέμαγκ, και ότι αυτός, ο Σεντόφ, θα κανόνιζε μαζί τους τον τρόπο με τον οποίο θα έβγαιναν τα αναγκαία χρηματικά ποσά, με τον όρο φυσικά ότι δε θα επέμενα πάρα πολύ στις τιμές. Και για να λέμε τα πράγματα με τ' όνομά τους, ήταν σαφές ότι οι υπερτιμολογήσεις που θα γίνονταν στις σοβιετικές παραγγελίες θα περνούσαν εξ ολοκλήρου ή εν μέρει στα χέρια του Τρότσκι για να εξυπηρετήσουν τους αντεπαναστατικούς σκοπούς του.»[66]

Ο Λίτλπεϊτζ κάνει σχετικά μ' αυτό το ακόλουθο σχόλιο:

«Το απόσπασμα αυτό από την ομολογία του Πιατακόφ αποτελεί μια ευλογοφανή, κατά την αντίληψή μου, εξήγηση για το τι είχε συμβεί στο Βερολίνο το 1931, όταν μου είχαν δημιουργηθεί υπόνοιες επειδή οι Ρώσοι που περιέβαλλαν τον Πιατακόφ ήθελαν να με αναγκάσουν να εγκρίνω μια αγορά ανυψωτικών μηχανημάτων ορυχείων που όχι μόνο ήταν υπερβολικά ακριβά, αλλά και άχρηστα για τις εκμεταλλεύσεις για τις οποίες προορίζονταν. Δυσκολευόμουν να πιστέψω πως αυτοί οι άνθρωποι είχαν επιζητήσει απλά και μόνο να χρηματιστούν. Όμως, ήταν συνηθισμένοι στις μηχανορραφίες πριν από την επανάσταση ακόμα, και είχαν διακινδυνεύσει γι' αυτό που θεωρούσαν πως ήταν ο σκοπός τους.»[67]

Το σαμποτάζ στο Μαγκνιτογκόρσκ

Ένας άλλος Αμερικανός, ο Τζον Σκοτ, επίσης μηχανικός, που εργάστηκε στο Μαγκνιτογκόρσκ, παραθέτει παρόμοια περιστατικά στο βιβλίο του *Πέρα από τα Ουράλια.* Σε ό,τι αφορά στην εκκαθάριση του 1937, γράφει ότι είχαν σημειωθεί σοβαρές και ενίοτε εγκληματικές παραλείψεις από τους υπεύθυνους. Το Μαγκνιτογκόρσκ γνώρισε κατάφωρες περιπτώσεις δολιοφθοράς μηχανημάτων, που είχαν διαπράξει πρώην κουλάκοι, οι οποίοι είχαν γίνει εργάτες. Αστός

μηχανικός, ο Σκοτ εκφράζει την άποψή του για την εκκαθάριση με τα παρακάτω λόγια.

«Αρκετά από τα άτομα που συλλαμβάνονταν στο Μαγκνιτογκόρσκ με την κατηγορία της επιβουλής κατά του καθεστώτος, δεν ήταν παρά κλέφτες, λωποδύτες ή κακοποιοί. (...) Το 1937, η εκκαθάριση πήρε πιο δυναμική μορφή στο Μαγκνιτογκόρσκ. Συλλαμβάνονταν χιλιάδες άτομα. (...) Η Οκτωβριανή Επανάσταση είχε γίνει πόλος έλξης του μίσους της παλιάς αριστοκρατίας, των αξιωματικών του τσαρικού στρατού και των διαφόρων στρατιωτικών σωμάτων των Λευκών, των δημόσιων υπαλλήλων της προπολεμικής περιόδου, των πάσης φύσεως εμπόρων, μικροκτηματιών και κουλάκων. Όλα αυτά τα άτομα είχαν σοβαρούς λόγους να μισούν τη σοβιετική εξουσία, που τους είχε στερήσει τα υπάρχοντά τους. Επικίνδυνοι στο εσωτερικό της χώρας, οι άνθρωποι αυτοί αποτελούσαν εξαίρετο υλικό για τους ξένους πράκτορες με τους οποίους ήταν έτοιμοι να συνεργαστούν. Οι γεωγραφικοί όροι ήταν τέτοιοι, που υπερπληθή έθνη, όπως η Ιταλία και η Ιαπωνία, ή επιθετικά, όπως η Γερμανία, δε χρειαζόταν να σκεφτούν τα έξοδα για να στείλουν τους πράκτορές τους στη Ρωσία. Οι πράκτορες αυτοί έπρεπε να συγκροτήσουν και να λειτουργήσουν οργανώσεις, να ασκήσουν επιρροή. Η εκκαθάριση ήταν επιβεβλημένη. Τουφεκίστηκαν ή εκτοπίστηκαν πολλοί κατάσκοποι και δολιοφθορείς, μέλη ξένων παράνομων οργανώσεων. Αλλά, ακόμα περισσότεροι ήταν οι αθώοι που υπέφεραν από τα γεγονότα αυτά.»[68]

Η ΔΙΚΗ ΤΗΣ ΜΠΟΥΧΑΡΙΝΙΚΗΣ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

Η απόφαση του Φλεβάρη του 1937 για την εκκαθάριση

Αρχές Μάρτη του 1937 πραγματοποιήθηκε μια κρίσιμη συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής του Κόμματος των μπολσεβίκων. Πάρθηκαν αποφάσεις για την αναγκαιότητα μιας εκκαθάρισης και για τον προσανατολισμό της. Μια εισήγηση του Στάλιν, κορυφαίο ντοκουμέντο, δημοσιεύτηκε μετά τη λήξη της συνεδρίασης. Στη διάρκεια της Ολομέλειας, η αστυνομία είχε συγκεντρώσει υλικό με

το οποίο αποδεικνυόταν ότι ο Μπουχάριν ήταν ενήμερος για τις συνωμοτικές δραστηριότητες των αντικομματικών ομάδων που είχαν αποκαλυφτεί στις δίκες του Ζινόβιεφ και του Πιατακόφ. Ο Μπουχάριν βρέθηκε αντιμέτωπος με τις κατηγορίες αυτές στη διάρκεια της Ολομέλειας. Όμως, αντίθετα με τις άλλες ομάδες, η ομάδα του Μπουχάριν βρισκόταν στο ίδιο το κέντρο του Κόμματος και η πολιτική επιρροή της ήταν σημαντική.

Ορισμένοι βεβαιώνουν ότι η εισήγηση του Στάλιν έδωσε το σύνθημα για την «τρομοκρατία» και την «εγκληματική αυθαιρεσία». Ας δούμε λοιπόν το πραγματικό περιεχόμενο αυτού του ντοκουμέντου.[69]

Με την πρώτη του θέση βεβαιώνει ότι η έλλειψη επαναστατικής επαγρύπνησης και η πολιτική αφέλεια εξαπλώθηκαν μέσα στο Κόμμα. Η δολοφονία του Κίροφ ήταν μια πρώτη σοβαρή προειδοποίηση από την οποία δεν είχαν βγει όλα τα αναγκαία συμπεράσματα. Οι δίκες του Ζινόβιεφ και των τροτσκιστών αποκάλυψαν ότι τα στοιχεία αυτά ήταν πλέον έτοιμα για όλα, προκειμένου να καταλύσουν το καθεστώς. Ωστόσο, οι μεγάλες οικονομικές επιτυχίες δημιούργησαν μέσα στο Κόμμα ένα αίσθημα έπαρσης και ένα κλίμα νίκης. Ορισμένα στελέχη έχουν την τάση να ξεχνούν τον καπιταλιστικό κλοιό και τη διαρκώς οξυνόμενη ταξική πάλη σε διεθνές επίπεδο. Πολλοί είναι απορροφημένοι από τα μικροζητήματα διαχείρισης και δεν ασχολούνται καθόλου με τους μεγάλους προσανατολισμούς της πάλης σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Ο Στάλιν λέει:

«Από τις εισηγήσεις που ακούσαμε στην Ολομέλεια και από τις συζητήσεις που επακολούθησαν, προκύπτει ότι έχουμε να κάνουμε με τα εξής τρία κύρια γεγονότα:

Πρώτον, το έργο δολιοφθοράς, κατασκοπείας και αποπροσανατολισμού των πρακτόρων των ξένων κρατών, ανάμεσα στους οποίους ήταν και οι τροτσκιστές που διαδραμάτισαν αρκετά ενεργό ρόλο, άγγιξε λίγο-πολύ όλες ή σχεδόν όλες τις οργανώσεις μας, τόσο τις οικονομικές όσο και τις διοικητικές και κομματικές.

Δεύτερον, πράκτορες των ξένων κρατών, και ανάμεσά τους τροτσκιστές, διείσδυσαν όχι μόνο στις οργανώσεις βάσης, αλλά και σε ορισμένες υπεύθυνες θέσεις.

Τρίτον, ορισμένα ηγετικά στελέχη, στο κέντρο όπως και στην επαρχία, όχι μόνο δεν μπόρεσαν να διακρίνουν το αληθινό πρόσω-

πο αυτών των δολιοφθορέων, των αποπροσανατολιστικών στοιχείων, των κατασκόπων και των δολοφόνων, αλλά φάνηκαν ανυποψίαστα, καλόπιστα και αφελή σε βαθμό που συνέβαλαν συχνά τα ίδια στην προώθηση των πρακτόρων των ξένων κρατών σ' αυτές ή σ' εκείνες τις υπεύθυνες θέσεις.»

Με βάση αυτές τις διαπιστώσεις, ο Στάλιν βγάζει δύο συμπεράσματα:

Πρώτα απ' όλα, πρέπει να εξαλειφτούν η πολιτική ευπιστία και αφέλεια και να ενισχυθεί η επαναστατική επαγρύπνηση. Τα υπολείμματα των εκμεταλλευτριών τάξεων καταφεύγουν τώρα σε οξύτερες μορφές πάλης και προσηλώνονται σε πιο απελπισμένους τρόπους δράσης.[70]

Το 1956, στη μυστική του έκθεση, ο Χρουστσιόφ θα αναφερθεί σ' αυτό το απόσπασμα. Θα ισχυριστεί ότι ο Στάλιν «δικαιολόγησε την πολιτική της μαζικής τρομοκρατίας» όταν πρόβαλε την ιδέα ότι «όσο προχωρούμε προς το σοσιαλισμό, τόσο εντείνεται η ταξική πάλη.»[71]

Πρόκειται για προσπάθεια εξαπάτησης. Η πιο «έντονη» μορφή ταξικής πάλης είναι ο γενικευμένος εμφύλιος πόλεμος που φέρνει αντιμέτωπες μεγάλες λαϊκές μάζες, όπως την περίοδο 1918-1920. Ο Στάλιν μιλάει για τα υπολείμματα των παλιών τάξεων που, καθώς βρίσκονται σε κατάσταση απελπισίας, καταφεύγουν σε οξείες μορφές πάλης: συνωμοτικές ενέργειες, δολοφονίες, δολιοφθορές.

Ο Στάλιν βγάζει ένα δεύτερο συμπέρασμα: Για να ενισχυθεί η επαγρύπνηση, πρέπει να βελτιωθεί η πολιτική διαπαιδαγώγηση των στελεχών του Κόμματος. Προτείνει έναν κύκλο μαθημάτων πολιτικής διαπαιδαγώγησης 4 έως 8 μηνών, για όλα τα στελέχη, από τους επικεφαλής των οργανώσεων βάσης μέχρι τα ανώτερα ηγετικά στελέχη.

Αν, με την πρώτη του παρέμβαση στις 3 Μάρτη, ο Στάλιν χρειάστηκε να επιμείνει ώστε τα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής να συνειδητοποιήσουν τη σοβαρότητα της κατάστασης και να αντιληφθούν την έκταση των ανατρεπτικών ενεργειών, με την παρέμβασή του στις 5 Μάρτη καταπιάστηκε με την καταπολέμηση άλλων παρεκκλίσεων, και κυρίως του αριστερισμού και της γραφειοκρατίας.

Ο Στάλιν ξεκινάει με σαφή προειδοποίηση για τον κίνδυνο να διευρυνθούν με αυθαίρετο τρόπο οι εκκαθαρίσεις και η καταστολή.

«Μπορούμε να πούμε ότι πρέπει να χτυπήσουμε και να εξοντώσουμε όχι μόνο τους πραγματικούς τροτσκιστές, αλλά κι εκείνους που άλλοτε ταλαντεύονταν προς τον τροτσκισμό, και που, στη συνέχεια, εδώ και αρκετό καιρό, εγκατέλειψαν τον τροτσκισμό. Όχι μόνο αυτούς που είναι πραγματικά οι τροτσκιστές πράκτορες της δολιοφθοράς, αλλά και αυτούς που έτυχε να περάσουν από το δρόμο που είχε κάποτε περάσει ο τάδε ή ο δείνα τροτσκιστής; Τουλάχιστον, κάτι τέτοιο ακούστηκε εδώ, σ' αυτή την Ολομέλεια. Δεν μπορούμε να βάλουμε όλο τον κόσμο στο ίδιο επίπεδο. Ο απλουστευτικός αυτός τρόπος εκτίμησης των ανθρώπων δεν μπορεί παρά να βλάψει τον αγώνα κατά των πραγματικών τροτσκιστών δολιοφθορέων και κατασκόπων.»[72]

Έπρεπε, πάση θυσία, καθόσον προβλεπόταν πόλεμος, να εκκαθαριστεί το Κόμμα από τους εχθρούς που είχαν διεισδύσει σ' αυτό. Όμως ο Στάλιν προειδοποιεί για τον κίνδυνο μιας αυθαίρετης επέκτασης αυτής της εκκαθάρισης που θα βλάψει τον αγώνα κατά των πραγματικών εχθρών.

Αν το Κόμμα απειλείται από το ανατρεπτικό έργο των εχθρικών στοιχείων που έχουν διεισδύσει σ' αυτό, δεν απειλείται λιγότερο από τις σοβαρές παρεκκλίσεις ορισμένων στελεχών και κυρίως από την τάση να σχηματίζουν κλειστές κλίκες φίλων και να ξεκόβουν από τους αγωνιστές και τις λαϊκές μάζες με τη γραφειοκρατική συμπεριφορά τους.

Κατ' αρχήν, ο Στάλιν επιτίθεται σε «αυτή την οικογενειακή ατμόσφαιρα» που καθιστά αδύνατη «την κριτική των λαθών στη δουλειά και την αυτοκριτική από την πλευρά αυτών που διευθύνουν τη δουλειά».

«Τις περισσότερες φορές, τα στελέχη επιλέγονται σύμφωνα με περιστασιακά, υποκειμενικά, στενά και ευτελή κριτήρια. Επιλέγονται τις περισσότερες φορές αυτό που λέμε γνωριμίες, φίλοι, συμπατριώτες, άνθρωποι προσωπικά αφοσιωμένοι, που έχουν αποδειχτεί μαέστροι στην εξύμνηση των προϊσταμένων τους.»[73]

Έπειτα, ο Στάλιν επικρίνει τη γραφειοκρατία που σε ορισμένα ζητήματα «είναι ανήκουστη».[74] Στη διάρκεια των ελέγχων, πολλοί απλοί εργάτες διαγράφτηκαν από το Κόμμα για «παθητικότητα». Οι περισσότερες από τις διαγραφές αυτές δε δικαιολογούνταν και έπρεπε να είχαν ακυρωθεί από καιρό. Όμως, ορισμένα ηγετικά στελέχη υιοθετούσαν μια γραφειοκρατική στάση απέναντι στους κομ-

μουνιστές αυτούς, που είχαν διαγραφεί άδικα. «Ορισμένα από τα ηγετικά μας στελέχη πάσχουν από έλλειψη φροντίδας για τους ανθρώπους, δεν επιζητούν να γνωρίσουν τα μέλη του Κόμματος. Δεν υπολογίζουν τον προσωπικό παράγοντα. Ενεργούν συνήθως στην τύχη. Μόνο άνθρωποι κατά βάθος εχθρικοί απέναντι στο Κόμμα είναι δυνατό να συμπεριφέρονται με αυτόν τον τρόπο στα μέλη του Κόμματος.»[75]

Η γραφειοκρατία εμποδίζει επίσης τα ηγετικά στελέχη να διδαχτούν από τις μάζες. Ωστόσο, για να καθοδηγούν σωστά το Κόμμα και τη χώρα, οι κομμουνιστές ηγέτες οφείλουν να στηρίζονται στην πείρα των μαζών.

Τέλος, η γραφειοκρατία κάνει αδύνατο τον έλεγχο των ηγετικών στελεχών από τα μέλη του Κόμματος. Τα ηγετικά στελέχη οφείλουν να λογοδοτούν για τις πράξεις τους σε συνελεύσεις, να ακούν την κριτική της βάσης. Στις εκλογές, πρέπει να παρουσιάζονται πολλοί υποψήφιοι και, αφού συζητηθεί η υποψηφιότητα του καθενός, να ακολουθεί μυστική ψηφοφορία.[76]

Η υπόθεση Ριούτιν

Το 1928-1930, ο Μπουχάριν είχε επικριθεί αυστηρά για τις σοσιαλδημοκρατικές ιδέες του, και κυρίως για την αντίθεσή του στην κολεκτιβοποίηση, για την πολιτική της «κοινωνικής ειρήνης» που ακολουθούσε απέναντι στους κουλάκους και την επιθυμία του να επιβραδυνθεί η εκβιομηχάνιση.

Προχωρώντας ακόμα πιο πέρα τις αντιλήψεις του Μπουχάριν, ο Μιχαήλ Ριούτιν συγκρότησε το 1931-1932 μια ομάδα με καθαρά αντεπαναστατικό προσανατολισμό. Ο Ριούτιν, πρώην αναπληρωματικό μέλος της ΚΕ, είχε διατελέσει γραμματέας του Κόμματος σε μια διοικητική περιφέρεια της Μόσχας ως το 1932. Περιστοιχιζόταν από αρκετούς πολύ γνωστούς νεαρούς μπουχαρινικούς, ανάμεσα στους οποίους ήταν και οι Σλεπκόφ, Μαρέτσκι και Πετρόφσκι.[77]

Το 1931, ο Ριούτιν συνέταξε ένα ντοκουμέντο 200 σελίδων, πραγματικό πρόγραμμα μιας αστικής αντεπανάστασης. Διαβάζουμε μεταξύ άλλων τα εξής:

«Ήδη από το 1924-1925 ο Στάλιν σχεδίασε να οργανώσει τη

"18η Μπρυμαίρ" του. Όπως ακριβώς ο Λουδοβίκος Βοναπάρτης ορκιζόταν μπροστά στο κοινοβούλιο πίστη στο Σύνταγμα και προετοίμαζε ταυτόχρονα την ανακήρυξή του σε αυτοκράτορα, (...) ο Στάλιν προετοίμαζε την "αναίμακτη" 18η Μπρυμαίρ προχωρώντας στον ακρωτηριασμό της μιας ομάδας μετά την άλλη. (...) Όσοι δεν ξέρουν να συλλογίζονται με μαρξιστικό τρόπο, πιστεύουν πως η εξόντωση του Στάλιν θα σήμαινε ταυτόχρονα ανατροπή της σοβιετικής εξουσίας. (...) Η δικτατορία του προλεταριάτου θα εκλείψει αναπόφευκτα εξαιτίας του Στάλιν και της κλίκας του. Εξοντώνοντας τον Στάλιν, θα έχουμε πολλές πιθανότητες να τη σώσουμε.

Τι πρέπει να γίνει;

Στο Κόμμα. 1. Εξάλειψη της δικτατορίας του Στάλιν και της κλίκας του. 2. Αντικατάσταση όλης της ηγεσίας του κομματικού μηχανισμού. 3. Σύγκληση αμέσως έκτακτου συνεδρίου του Κόμματος.

Στα σοβιέτ. 1. Νέες εκλογές που να αποκλείουν τους διορισμούς. 2. Αντικατάσταση της δικαστικής μηχανής και εφαρμογή αυστηρής νομιμότητας. 3. Αντικατάσταση και εκκαθάριση του μηχανισμού της Γκε Πε Ου.

Στη γεωργία. 1. Διάλυση όλων των κολχόζ που δημιουργήθηκαν με τη βία. 2. Διάλυση όλων των ελλειμματικών σοβχόζ. 3. Άμεση διακοπή της λεηλάτησης των αγροτών. 4. Θέσπιση της εκμετάλλευσης της γης από τους ατομικούς ιδιοκτήτες και εκχώρηση των γαιών σε αυτούς για παρατεταμένο χρονικό διάστημα.»[78]

Το πρόγραμμα του «κομμουνιστή» Ριούτιν δε διαφέρει, στην ουσία, από εκείνο της αστικής αντεπανάστασης: απομάκρυνση της κομματικής ηγεσίας, κατάλυση του μηχανισμού της κρατικής Ασφάλειας και επαναφορά της εκμετάλλευσης της γης από τους ατομικούς ιδιοκτήτες και τους κουλάκους. Όμως το 1931, ο Ριούτιν, ακριβώς όπως ο Τρότσκι, είναι ακόμα υποχρεωμένος να καλύψει το πρόγραμμα αυτό χρησιμοποιώντας «αριστερή» φρασεολογία: κηρύσσει την παλινόρθωση του καπιταλισμού, βλέπετε, για να σώσει τη δικτατορία του προλεταριάτου και να βάλει τέλος στην αντεπανάσταση, δηλαδή στη «18η Μπρυμαίρ» ή στο «Θερμιδόρ».

Στη διάρκεια της δίκης του, το 1938, ο Μπουχάριν δήλωσε πως «νεαροί μπουχαρινικοί», με τη σύμφωνη γνώμη του και με πρωτοβουλία του Σλεπκόφ, είχαν συγκαλέσει στα τέλη του καλοκαιριού του 1932 μια διάσκεψη, όπου δεν εγκρίθηκε η ιδεολογική πλατφόρμα του Ριούτιν.

«Δήλωσα απόλυτα σύμφωνος με την πλατφόρμα αυτή και φέρω εξ ολοκλήρου την ευθύνη.»[79]

Ο αναθεωρητισμός του Μπουχάριν

Από το 1931, ο Μπουχάριν παίζει κυρίαρχο ρόλο στη δουλειά του Κόμματος μεταξύ των διανοουμένων. Η επιρροή του είναι μεγάλη μέσα στην επιστημονική κοινότητα της ΕΣΣΔ και στους κόλπους της Ακαδημίας Επιστημών.[80] Ως αρχισυντάκτης της κυβερνητικής εφημερίδας *Ισβέστια*, ο Μπουχάριν έχει τη δυνατότητα να προωθήσει το δικό του πολιτικό και ιδεολογικό ρεύμα.[81] Στο πρώτο συνέδριο των συγγραφέων, ο Μπουχάριν πλέκει το εγκώμιο του Μπορίς Παστερνάκ που γίνεται κήρυκας της «αγωνιστικής απολιτικής στάσης» στη λογοτεχνία.[82]

Ο Μπουχάριν, που παρέμεινε το είδωλο των εύπορων αγροτών, γίνεται επίσης σημαιοφόρος των νέων τεχνοκρατών.

Ο Αμερικανός Στίβεν Κοέν έγραψε μια βιογραφία με τίτλο *Νίκολας Μπουχάριν. Η ζωή ενός μπολσεβίκου.* Ο Κοέν ισχυρίζεται ότι ο Μπουχάριν συμμετείχε στο καθοδηγητικό έργο του Στάλιν, για να το πολεμήσει καλύτερα... Να ποια είναι η θέση που υποστηρίζει:

«Ήταν φανερό για τον Μπουχάριν ότι το Κόμμα και η χώρα εισέρχονταν σε μια νέα περίοδο αβεβαιότητας, αλλά και πιθανότητας να υπάρξουν αλλαγές στη σοβιετική εσωτερική και εξωτερική πολιτική. Για να μετάσχει στα γεγονότα αυτά και να τα επηρεάσει, έπρεπε κι αυτός να προσχωρήσει φαινομενικά στην ενότητα και στην ανεπιφύλακτη αποδοχή της καθοδήγησης που ασκούσε ο Στάλιν κατά το παρελθόν. Ήταν μια βιτρίνα πίσω από την οποία θα διεξαγόταν ο κρυφός αγώνας για το μελλοντικό προσανατολισμό της χώρας.»[83]

Την περίοδο 1934-1936, ο Μπουχάριν γράφει αφειδώς για το φασιστικό κίνδυνο και για τον αναπόφευκτο πόλεμο με το ναζισμό. Αναφερόμενος στα μέτρα που πρέπει να ληφθούν ώστε να προετοιμαστεί η χώρα για το μελλούμενο πόλεμο, ο Μπουχάριν καταρτίζει ένα πρόγραμμα που στην πραγματικότητα συνίσταται σε μια αναπαραγωγή των παλιών σοσιαλδημοκρατικών και δεξιών οπορτουνιστικών ιδεών του. Πρέπει, λέει, να εξαλειφθεί «η τεράστια δυσαρέσκεια του πληθυσμού», κυρίως των αγροτών. Πρόκειται για

μια νέα έκδοση της παλιάς του προτροπής για συμφιλίωση με τους κουλάκους – της μόνης πραγματικά «δυσαρεστημένης» τάξης της υπαίθρου τα χρόνια εκείνα. Για να προσβάλει το εγχείρημα της κολεκτιβοποίησης, ο Μπουχάριν αναπτύσσει μια προπαγάνδα με θέμα το «σοσιαλιστικό ανθρωπισμό», κριτήριο του οποίου θα ήταν «η ελευθερία της μέγιστης δυνατής ανάπτυξης του μέγιστου δυνατού αριθμού ανθρώπων». Στο όνομα του «ανθρωπισμού», ο Μπουχάριν κηρύσσει τον ταξικό συμβιβασμό και «την ελευθερία της μέγιστης δυνατής ανάπτυξης» για τα παλιά και νέα αστικά στοιχεία. Για να είναι η χώρα σε θέση να αντισταθεί στο φασισμό, πρέπει να γίνουν «δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις» και να εξασφαλιστεί «ευημερία» για τις μάζες. Όμως, μπροστά στην αναγκαιότητα για μεγάλες θυσίες εν όψει της αντίστασης, οι υποσχέσεις για «ευημερία» θυμίζουν δημαγωγία. Ωστόσο, σ' αυτήν την ελάχιστα ακόμη αναπτυγμένη κοινωνία, οι τεχνοκράτες και οι γραφειοκράτες προσδοκούν ήδη «δημοκρατία» για το νέο τους αστικό ρεύμα και «ευημερία» σε βάρος των εργαζόμενων μαζών. Ο Μπουχάριν είναι το φερέφωνό τους.

Η ουσία του μπουχαρινικού προγράμματος ήταν η διακοπή της ταξικής πάλης, η διακοπή της πολιτικής επαγρύπνησης απέναντι στις αντισοσιαλιστικές δυνάμεις, η δημαγωγική υπόσχεση για άμεση βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, η δημοκρατία για τις σοσιαλδημοκρατικές και οπορτουνιστικές τάσεις.

Ο Κοέν, που είναι ένας στρατευμένος αντικομμουνιστής, δεν πέφτει έξω όταν διαβλέπει στο πρόγραμμα αυτό την προαγγελία της γραμμής Χρουστσιόφ.[84]

Ο Μπουχάριν και οι εχθροί του μπολσεβικισμού

Το 1936, ο Μπουχάριν στάλθηκε στο Παρίσι για να συναντήσει το μενσεβίκο Νικολάγεφσκι που είχε στην κατοχή του ορισμένα χειρόγραφα του Μαρξ και του Ένγκελς. Η Σοβιετική Ένωση ήθελε να τα αγοράσει. Ο Νικολάγεφσκι έγραψε για τις συναντήσεις του με τον Μπουχάριν:

«Ο Μπουχάριν έδινε την εντύπωση ότι προσδοκούσε την ηρεμία, μακριά από την κούραση που επέβαλλε η ζωή στη Μόσχα. Ήταν κουρασμένος.»[85]

«Ο Μπουχάριν άφησε έμμεσα να καταλάβω ότι είχε νιώσει να κυριεύεται από μεγάλη απαισιοδοξία στην Κεντρική Ασία και ότι είχε χάσει την επιθυμία του για τη ζωή. Ωστόσο, δεν ήθελε να αυτοκτονήσει.»[86]

Έτσι, ο Μπουχάριν εμφανίζεται το 1936 σαν ένας ηθικά τελειωμένος «γερο-μπολσεβίκος», κυριευμένος από πνεύμα υπαναχώρησης και από ηττοπάθεια.

Ο μενσεβίκος Νικολάγεφσκι συνεχίζει:

«Γνώριζα την εντολή του Κόμματος που απαγόρευε στους κομμουνιστές να μιλάνε σε όσους δεν ήταν μέλη για τις σχέσεις μέσα στο Κόμμα. Ωστόσο, είχαμε πολλές συζητήσεις για την κατάσταση στο εσωτερικό του Κόμματος. Ο Μπουχάριν ήθελε πολύ να μιλήσει γι' αυτά.»[87]

Ο Μπουχάριν, ο «γερο-μπολσεβίκος», παρέβη τους πιο στοιχειώδεις κανόνες ενός κομμουνιστικού κόμματος, μπροστά σε έναν πολιτικό αντίπαλο.

«Η Φάνι Γεζέρσκαγια προσπάθησε να τον πείσει να μείνει στο εξωτερικό. Του είπε ότι ήταν ανάγκη να ιδρυθεί μια αντιπολιτευτική εφημερίδα στο εξωτερικό, μια εφημερίδα που θα ήταν πραγματικά ενημερωμένη για ό,τι συνέβαινε στη Ρωσία και που θα μπορούσε να ασκήσει εκεί μεγάλη επιρροή. Δήλωνε κατηγορηματικά ότι ο Μπουχάριν ήταν ο μόνος που θα μπορούσε να εκπληρώσει αυτό το ρόλο. Όμως, μου μετέφερε ότι ο Μπουχάριν της απάντησε: "Δεν πιστεύω πως θα μπορούσα να ζήσω χωρίς τη Ρωσία. Είμαστε όλοι συνηθισμένοι σ' αυτό που συμβαίνει και στην ένταση που επικρατεί εκεί".»[88]

Ο Μπουχάριν άφησε να τον πλησιάσουν εχθροί που συνωμοτούσαν για την ανατροπή του μπολσεβίκικου καθεστώτος. Το γεγονός ότι απάντησε με υπεκφυγές αποδεικνύει πως δεν τήρησε στάση αρχής στην προβοκατόρικη πρόταση που του έγινε να διευθύνει ένα αντιμπολσεβίκικο έντυπο στο εξωτερικό.

Η μαρτυρία του Νικολάγεφσκι συνεχίζεται ως εξής:

«Όταν ήμασταν στην Κοπεγχάγη, ο Μπουχάριν μου υπενθύμισε ότι ο Τρότσκι βρισκόταν σχετικά κοντά μας, στο Όσλο. Κλείνοντάς μου το μάτι, μου πρότεινε: "Δεν παίρνουμε αυτό το σκάφος να πάμε να περάσουμε μια μέρα στου Τρότσκι;" Και συνέχισε: "Φυσικά, χτυπηθήκαμε μέχρι θανάτου, αλλά αυτό δε μ' εμποδίζει να νιώθω γι' αυτόν το μεγαλύτερο σεβασμό".»[89]

Στο Παρίσι, ο Μπουχάριν επισκέφτηκε επίσης το μενσεβίκο αρ-

χηγό Φεντόρ Νταν, στον οποίο εμπιστεύτηκε ότι κατά τη γνώμη του ο Στάλιν δεν ήταν «άνθρωπος, αλλά διάβολος».[90]

Το 1936, ο Τρότσκι υποστήριζε μια αντιμπολσεβίκικη εξέγερση. Ο Νταν ήταν ένας από τους πρωτοστάτες της σοσιαλδημοκρατικής αντεπανάστασης. Ο Μπουχάριν είχε προσεγγίσει πολιτικά τα δύο αυτά πρόσωπα. Ο Νικολάγεφσκι αναφέρει:

«Μια μέρα μου ζήτησε να του προμηθεύσω το Δελτίο του Τρότσκι για να μπορέσει να διαβάσει τα τελευταία τεύχη. Του έδωσα επίσης σοσιαλιστικά δημοσιεύματα, ανάμεσα στ' άλλα και το *Σοτσιαλιστίτσεσκι Βέστνικ*.»[91]

«Ένα άρθρο στο τελευταίο τεύχος περιείχε μια ανάλυση του σχεδίου του Γκόρκι που απέβλεπε στη συνένωση της διανόησης σε ξεχωριστό κόμμα που θα έπαιρνε μέρος στις εκλογές. Ο Μπουχάριν δήλωσε: "Ένα δεύτερο κόμμα είναι απαραίτητο. Εάν υπάρχει ένα μόνο ψηφοδέλτιο, χωρίς αντιπολίτευση, αυτό ισοδυναμεί με ναζισμό".»[92]

«Ο Μπουχάριν έβγαλε ένα στιλό. "Μ' αυτό συντάχθηκε εξ ολοκλήρου το νέο σοβιετικό Σύνταγμα, από την πρώτη του ως την τελευταία λέξη". Ο Μπουχάριν ήταν πολύ περήφανος για το Σύνταγμα αυτό. Στο σύνολό του, ήταν ένα καλά επινοημένο πλαίσιο για μια ειρηνική μετάβαση από τη δικτατορία ενός κόμματος σε μια αληθινή λαϊκή δημοκρατία.»[93]

Δείχνοντας «ενδιαφέρον» για τις ιδέες του Τρότσκι και των σοσιαλδημοκρατών, ο Μπουχάριν φτάνει στο σημείο να επαναλαμβάνει τη βασική θέση τους για την αναγκαιότητα ενός αντιμπολσεβίκικου αντιπολιτευτικού κόμματος, που θα καταστεί αναπόφευκτα ο τόπος συγκέντρωσης όλων των αντιδραστικών δυνάμεων. Ο Νικολάγεφσκι συνεχίζει:

«Ο ανθρωπισμός του Μπουχάριν οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην απανθρωπιά της κολεκτιβοποίησης και στη διαμάχη που προκάλεσε μέσα στο Κόμμα. (...) "Δεν είναι πια ανθρώπινα όντα", έλεγε ο Μπουχάριν. "Κατάντησαν πραγματικά τα γρανάζια μιας τρομερής μηχανής. Οι άνθρωποι που δουλεύουν μέσα στο σοβιετικό μηχανισμό χάνουν εντελώς την ανθρωπιά τους".»[94]

«Ο Μπογκντάνοφ είχε προβλέψει, στις αρχές της μπολσεβίκικης επανάστασης, τη γένεση της δικτατορίας μιας νέας τάξης οικονομικών καθοδηγητών. Αυθεντικός στοχαστής, και ο δεύτερος σε σπουδαιότητα ανάμεσα στους μπολσεβίκους, ο Μπογκντάνοφ

έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαπαιδαγώγηση του Μπουχάριν. Ο Μπουχάριν δε συμφωνούσε με τα συμπεράσματα του Μπογκντάνοφ, αλλά καταλάβαινε ότι ο μεγάλος κίνδυνος του "πρώιμου σοσιαλισμού", που επιχειρούσαν οι μπολσεβίκοι, βρισκόταν στη δημιουργία μιας δικτατορίας της νέας τάξης. Ο Μπουχάριν κι εγώ μιλήσαμε αρκετά γι' αυτό το ζήτημα.»[95]

Στη διάρκεια των ετών 1918-1920, μπροστά στη βιαιότητα της ταξικής πάλης, όλοι οι οπορτουνιστές είχαν πάει με το μέρος της τσαρικής και ιμπεριαλιστικής αντίδρασης, στο όνομα του «ανθρωπισμού».

Υποστηρικτές της αγγλογαλλικής επέμβασης, και επομένως των πιο τρομοκρατικών αποικιοκρατικών καθεστώτων, όλοι αυτοί οι άνθρωποι, από τον Τσερετέλι ως τον Μπογκντάνοφ, είχαν καταγγείλει τη «δικτατορία» και τη «νέα τάξη των μπολσεβίκων αριστοκρατών» στη Σοβιετική Ένωση.

Στις συνθήκες της ταξικής πάλης της δεκαετίας του '30, ο Μπουχάριν ακολούθησε την ίδια πορεία.

Ο Μπουχάριν και η στρατιωτική συνωμοσία

Στη διάρκεια των ετών 1935-1936, ο Μπουχάριν είχε επίσης πλησιάσει ομάδες στρατιωτικών που συνωμοτούσαν για την ανατροπή της ηγεσίας του Κόμματος.

Στις 28 Ιούλη του 1936 πραγματοποιήθηκε μια παράνομη σύσκεψη της αντικομμουνιστικής οργάνωσης στην οποία ανήκε ο συνταγματάρχης Τοκάγεφ. Η ημερήσια διάταξη περιλάμβανε, μεταξύ άλλων, μια συζήτηση για τα διάφορα προσχέδια του νέου σοβιετικού Συντάγματος. Ο Τοκάγεφ σημειώνει:

«Ο Στάλιν ήθελε τη δικτατορία ενός μόνο κόμματος και απόλυτη συγκεντροποίηση. Ο Μπουχάριν προσέβλεπε στην ύπαρξη πολλών κομμάτων, ακόμα και εθνικιστικών, και ήταν θιασώτης της μέγιστης δυνατής αποκέντρωσης. Ήθελε τη μεταβίβαση εξουσιών στις διάφορες Δημοκρατίες, οι πιο σημαντικές από τις οποίες θα είχαν μάλιστα τον έλεγχο των ιδιαίτερων εξωτερικών τους υποθέσεων. Γύρω στο 1936, ο Μπουχάριν προσέγγιζε από σοσιαλδημοκρατική άποψη την αριστερή πτέρυγα των σοσιαλιστών της Δύσης.»[96]

«Ο Μπουχάριν είχε μελετήσει το εναλλακτικό σχέδιο (Συντάγματος), που είχε συντάξει ο Ντεμοκράτοφ (μέλος της παράνομης οργάνωσης του Τοκάγεφ, NDLA), και στα ντοκουμέντα είχαν τώρα περιληφθεί ορισμένες σημαντικές παρατηρήσεις, βασισμένες στη δουλειά μας.»[97]

Οι συνωμότες στρατιωτικοί της ομάδας Τοκάγεφ δήλωναν οικείοι προς τις πολιτικές θέσεις που υπερασπιζόταν ο Μπουχάριν.

«Ο Μπουχάριν ήθελε αργές εξελίξεις για τους αγρότες και αναβολή του τέλους της ΝΕΠ. Πίστευε ακόμα ότι η επανάσταση δεν πρέπει να γίνεται παντού με τη βία και την ένοπλη εξέγερση. Ο Μπουχάριν πίστευε ότι κάθε χώρα έπρεπε να αναπτυχθεί σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητές της. Οι Μπουχάριν, Ρίκοφ και Τόμσκι κατόρθωσαν να δημοσιεύσουν τα βασικά σημεία του προγράμματός τους: 1. Να μην μπει τέλος στη ΝΕΠ, αλλά να συνεχιστεί για τουλάχιστον δέκα χρόνια, (...) 4. Συνεχίζοντας την εκβιομηχάνιση, έπρεπε να αφιερώνονται παράλληλα πολύ περισσότερες δυνάμεις στην ελαφριά βιομηχανία – ο σοσιαλισμός οικοδομείται από ευτυχισμένους, καλοθρεμμένους ανθρώπους και όχι από επαίτες που πεθαίνουν. 5. Να σταματήσει η αναγκαστική κολεκτιβοποίηση της γεωργίας και η εξόντωση των κουλάκων.»[98]

Το πρόγραμμα αυτό αποσκοπούσε στην προστασία των συμφερόντων της αστικής τάξης στη γεωργία, στο εμπόριο και στην ελαφριά βιομηχανία και στην ανακοπή της εκβιομηχάνισης. Η εφαρμογή του θα είχε αναμφίβολα επιφέρει την ήττα στη διάρκεια του αντιφασιστικού πολέμου.

Ο Μπουχάριν και το πρόβλημα του πραξικοπήματος

Στη διάρκεια της δίκης του, ο Μπουχάριν ομολόγησε ότι το 1918, μετά την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης του Μπρεστ-Λιτόφσκ, καταστρώθηκε σχέδιο για τη σύλληψη των Λένιν, Στάλιν και Σβερντλόφ και για το σχηματισμό νέας κυβέρνησης, συγκροτημένης από «κομμουνιστές της Αριστεράς» και σοσιαλεπαναστάτες. Αλλά αρνήθηκε κατηγορηματικά ότι υπήρξε επίσης σχέδιο εκτέλεσής τους.[99]

Έτσι, ο Μπουχάριν ήταν έτοιμος να συλλάβει τον Λένιν τη στιγμή της κρίσης του Μπρεστ-Λιτόφσκ το 1918.

Δεκαοκτώ χρόνια αργότερα, το 1936, ο Μπουχάριν ήταν ένας άνθρωπος που είχε χάσει εντελώς το ηθικό του. Όσο πλησίαζε ο παγκόσμιος πόλεμος, η ένταση κορυφωνόταν. Απόπειρες πραξικοπήματος κατά της ηγεσίας του Κόμματος ήταν όλο και πιο πιθανές. Ο Μπουχάριν, με το γόητρο του «παλιού μπολσεβίκου», ο Μπουχάριν, μοναδικός ισάξιος «αντίπαλος» του Στάλιν, ο Μπουχάριν που απεχθανόταν την «ακραία σκληρότητα» του καθεστώτος του Στάλιν, που φοβόταν ότι οι «σταλινικοί» θα σχημάτιζαν μια «νέα αριστοκρατία», που πίστευε ότι μόνο η «δημοκρατία» μπορούσε να σώσει τη Σοβιετική Ένωση, πώς θα ήταν δυνατό να μη δεχτεί να περιβάλει με το κύρος του ένα ενδεχόμενο «δημοκρατικό» αντισταλινικό πραξικόπημα; Αυτός που είχε δεχτεί να συλλάβει τον Λένιν το 1918, πώς θα ήταν δυνατό, σε μια ακόμα πιο τεταμένη και δραματική κατάσταση, να μην περιβάλει με το κύρος του τη σύλληψη των Στάλιν, Ζντάνοφ, Μόλοτοφ και Καγκάνοβιτς;

Γιατί έτσι πραγματικά μπαίνει το ζήτημα. Άνθρωπος που είχε χάσει το ηθικό του και πολιτικά ξοφλημένος, ο Μπουχάριν αναμφίβολα δεν είχε πια τη δύναμη να διευθύνει έναν αποτελεσματικό αγώνα κατά του Στάλιν. Όμως άλλοι, επαναστάτες της Δεξιάς, ήταν σθεναρά αποφασισμένοι να δράσουν. Και ο Μπουχάριν θα τους χρησίμευε για προκάλυμμα. Το βιβλίο του συνταγματάρχη Τοκάγεφ επιτρέπει την κατανόηση της διανομής αυτής των ρόλων.

Το 1939, ο Τοκάγεφ και πέντε από τους συνεργάτες του, όλοι τους ανώτεροι αξιωματικοί, συναντιούνται στο διαμέρισμα ενός καθηγητή της Στρατιωτικής Ακαδημίας Μπουντιόνι. Συζητούν ένα σχέδιο ανατροπής του Στάλιν σε περίπτωση πολέμου.

«Ο Σμιτ (μέλος της Ναυτικής Ακαδημίας Βοροσίλοφ στο Λένινγκραντ), έκφρασε τη λύπη του για μια χαμένη ευκαιρία: αν είχαμε δράσει την εποχή της δίκης του Μπουχάριν, οι αγρότες θα είχαν εξεγερθεί στο όνομά του. Τώρα, κανένας δε διέθετε το κύρος του, ώστε να εμπνεύσει το λαό.» Ένας από τους συνωμότες προτείνει να προσφερθεί η θέση του πρωθυπουργού στον Μπέρια, ο οποίος είχε γίνει αρκετά δημοφιλής από τότε που είχε ελευθερώσει πολλά άτομα που είχαν συλληφθεί την εποχή του Γεζόφ.[100]

Το απόσπασμα αυτό δείχνει καθαρά ότι οι συνωμότες στρατιωτικοί χρειάζονταν, σ' έναν πρώτο χρόνο τουλάχιστον, μια «μπολσεβίκικη σημαία» για να πετύχουν το αντικομμουνιστικό πραξικόπημά τους. Έχοντας συνάψει καλές σχέσεις με τον Μπουχάριν, οι

δεξιοί αυτοί στρατιωτικοί έχουν την πεποίθηση ότι αυτός θα αποδεχόταν το «τετελεσμένο γεγονός», αφού θα είχε πια εξουδετερωθεί ο Στάλιν.

Εξάλλου, το 1938, πριν από τη σύλληψη του Μπουχάριν, ο Τοκάγεφ και η ομάδα του είχαν ήδη κατά νου αυτή τη στρατηγική. Όταν ο Ράντεκ, στη φυλακή, είχε ομολογήσει κάποια πράγματα, ο «σύντροφος Χ», πολεμικό ψευδώνυμο του αρχηγού της οργάνωσης του Τοκάγεφ, κατόρθωσε να τα συσχετίσει. Ο Τοκάγεφ γράφει:

«Ο Ράντεκ έδωσε τα πιο σημαντικά "αποδεικτικά στοιχεία" με βάση τα οποία συνελήφθη, δικάστηκε και τουφεκίστηκε ο Μπουχάριν. Γνωρίζαμε την προδοσία του Ράντεκ δύο βδομάδες πριν από τη σύλληψη του Μπουχάριν, στις 16 Οκτώβρη του 1936, και προσπαθούσαμε να σώσουμε τον Μπουχάριν. Του κάναμε συγκεκριμένη πρόταση, χωρίς διφορούμενα: "Μετά τα όσα κατέθεσε γραπτώς σε βάρος σου ο Ράντεκ, οι Γεζόφ και Βισίνσκι πρόκειται σύντομα να σε συλλάβουν για να προετοιμάσουν άλλη μια πολιτική δίκη. Σου συνιστούμε να 'εξαφανιστείς' χωρίς άλλη καθυστέρηση. Να τι προτείνουμε..." Δεν υπήρχαν πολιτικοί όροι σ' αυτή την πρόταση. Είχε γίνει (...) γιατί θα ήταν ένα θανάσιμο χτύπημα αν το ΛΕΕ μετέτρεπε τον Μπουχάριν, μπροστά στο δικαστήριο, σε έναν άλλο Κάμενεφ, Ζινόβιεφ ή Ράντεκ. Κι η ιδέα ακόμα μιας αντιπολιτευτικής δράσης θα είχε χάσει την αξιοπιστία της σε όλη την ΕΣΣΔ. Ο Μπουχάριν εξέφρασε τη βαθιά ευγνωμοσύνη του για την προσφορά που του γινόταν, αλλά την αποποιήθηκε.»[101]

«Αν ο Μπουχάριν δε στεκόταν στο ύψος των περιστάσεων και δεν κατόρθωνε να αποδείξει ότι οι κατηγορίες ήταν ψευδείς, το πράγμα θα κατέληγε σε τραγωδία: μέσα από την περίπτωση του Μπουχάριν, όλα τα άλλα μετριοπαθή αντιπολιτευτικά κινήματα θα κηλιδώνονταν.»[102]

Πριν από τη σύλληψη του Μπουχάριν, οι συνωμότες στρατιωτικοί υπολόγιζαν, λοιπόν, να τον χρησιμοποιήσουν για σημαία τους. Ταυτόχρονα, κατάλαβαν τον κίνδυνο μιας δημόσιας δίκης κατά του Μπουχάριν. Οι Κάμενεφ, Ζινόβιεφ και Ράντεκ είχαν ομολογήσει τη συνωμοτική δράση τους, είχαν «προδώσει» τα δίκαια της αντιπολίτευσης. Αν ο Μπουχάριν αναγκαζόταν να αναγνωρίσει μπροστά στο δικαστήριο ότι είχε αναμιχθεί σε συνωμοσία για την ανατροπή του καθεστώτος, όλη η αντικομμουνιστική αντιπολίτευση θα είχε δεχτεί ένα μοιραίο χτύπημα. Αυτό ήταν το νόημα της δίκης του

Μπουχάριν, όπως το αντιλήφθηκαν εκείνη την εποχή οι χειρότεροι εχθροί του μπολσεβικισμού, που είχαν διεισδύσει στο Κόμμα και στο στρατό.

Την ώρα της ναζιστικής εισβολής, ο Τοκάγεφ αναλύει το κλίμα που επικρατούσε στη χώρα και μέσα στο στρατό.

«Αντιλαμβανόμασταν ότι οι άνθρωποι στην κορυφή τα είχαν χάσει. Ήξεραν πάρα πολύ καλά ότι το αντιδραστικό καθεστώς τους ήταν εντελώς αποστερημένο από πραγματική λαϊκή υποστήριξη. Ήταν βασισμένο στην τρομοκρατία και σε νοητικούς αυτοματισμούς και εξαρτιόταν από την ειρήνη. Ο πόλεμος τα είχε αλλάξει όλα.» Έπειτα, ο Τοκάγεφ περιγράφει τις αντιδράσεις αρκετών αξιωματικών. Ο Μπεσκαραβάινι προτείνει τη διαίρεση της Σοβιετικής Ένωσης: μια ανεξάρτητη Ουκρανία κι ένας ανεξάρτητος Καύκασος θα πολεμήσουν καλύτερα. (!) Ο Κλίμοφ προτείνει να υποχρεωθεί σε παραίτηση όλο το Πολιτικό Γραφείο, κι έπειτα ο λαός θα σώσει τη χώρα. Ο Κοκοριόφ είναι της γνώμης ότι οι Εβραίοι είναι η αιτία όλων των προβλημάτων.[103]

«Είχαμε μονίμως το πρόβλημά μας ως επικεφαλής δημοκράτες επαναστάτες. Μήπως δεν ήταν η πιο κατάλληλη στιγμή για να προσπαθήσουμε να ανατρέψουμε τον Στάλιν; Πολλοί παράγοντες έπρεπε να ληφθούν υπόψη. (...) Τις μέρες αυτές, ο σύντροφος Χ ήταν πεισμένος ότι ο Στάλιν τα έπαιζε όλα για όλα. Το πρόβλημα ήταν ότι δεν μπορούσαμε να δούμε τον Χίτλερ σαν ελευθερωτή. Για το λόγο αυτό, έλεγε ο σύντροφος Χ, έπρεπε να είμαστε προετοιμασμένοι για την κατάρρευση του καθεστώτος του Στάλιν, αλλά δεν έπρεπε να κάνουμε τίποτα για να το αποδυναμώσουμε.»[104]

Είναι προφανές ότι η μεγάλη αναστάτωση και η άκρα σύγχυση που προκάλεσαν οι πρώτες ήττες από τους ναζί, δημιούργησαν μια πολύ αβέβαιη πολιτική κατάσταση. Οι αστοί εθνικιστές, οι αντικομμουνιστές, οι αντισιμίτες πίστευαν όλοι ότι είχε έρθει η ώρα που περίμεναν. Τι θα είχε συμβεί, αν η εκκαθάριση δεν είχε συνεχιστεί με σθένος, αν μια οπορτουνιστική αντιπολίτευση είχε διατηρήσει σημαντικές θέσεις στην κορυφή του Κόμματος, αν ένας άνθρωπος όπως ο Μπουχάριν ήταν πάντοτε διαθέσιμος για μια «αλλαγή πολιτεύματος»; Σε αυτές τις στιγμές ακραίων εντάσεων, οι συνωμότες στρατιωτικοί και οι οπορτουνιστές θα βρίσκονταν σε πολύ ισχυρή θέση, ώστε να τα παίξουν όλα για όλα και να κάνουν το πραξικόπημα που σχεδίαζαν από καιρό.

Οι ομολογίες του Μπουχάριν

Στη διάρκεια της δίκης του, ο Μπουχάριν προέβη σε ομολογίες και στη διάρκεια των κατ' αντιπαράσταση εξετάσεων μαζί με άλλους κατηγορούμενους, προσδιόρισε ορισμένες πλευρές της συνωμοσίας. Ο Τζόζεφ Ντέιβις, πρεσβευτής των Ηνωμένων Πολιτειών στη Μόσχα και περιώνυμος δικηγόρος, παραβρέθηκε σε όλες τις συνεδριάσεις της δίκης. Δήλωσε την πεποίθησή του, την οποία συμμερίστηκαν όλοι οι αξιόπιστοι ξένοι παρατηρητές, ότι ο Μπουχάριν μίλησε ελεύθερα και ότι οι ομολογίες του ήταν ειλικρινείς. Στις 17 Μάρτη του 1938, ο Ντέιβις έστειλε ένα εμπιστευτικό μήνυμα στον υπουργό Εξωτερικών στην Ουάσιγκτον:

«Αν και είμαι προκατειλημμένος απέναντι στην κατ' ομολογίαν απόδειξη και απέναντι σε ένα δικανικό σύστημα που δεν παραχωρεί, θα έλεγα, καμιά προστασία στον κατηγορούμενο, και αφού παρατήρησα προσεκτικά κάθε μέρα τους μάρτυρες και τον τρόπο που κατέθεταν, και σημείωσα τις ακούσιες επιβεβαιώσεις που προέκυψαν και άλλα γεγονότα που σημάδεψαν τη δίκη, πιστεύω, σύμφωνος ως προς αυτό με άλλους των οποίων η κρίση μπορεί να γίνει αποδεκτή, πως σε ό,τι αφορά στους κατηγορούμενους, διέπραξαν αρκετά εγκλήματα σύμφωνα με το σοβιετικό νόμο, εγκλήματα που αποδείχτηκαν με συγκεκριμένα στοιχεία και χωρίς να είναι δυνατή η εύλογη αμφισβήτησή τους, ώστε να δικαιολογούνται η ετυμηγορία που τους κρίνει ένοχους προδοσίας και η απόφαση που τους καταδικάζει στην προβλεπόμενη από τον Ποινικό Κώδικα της Σοβιετικής Ένωσης ποινή. Είναι κοινό το αίσθημα των διπλωματών που παραβρέθηκαν στη δίκη πως αποδείχτηκε η ύπαρξη μιας εξαιρετικά σοβαρής συνωμοσίας.»[105]

Στη διάρκεια των δεκάδων ωρών που κράτησε η δίκη του, ο Μπουχάριν επέδειξε απόλυτη πνευματική διαύγεια και εγρήγορση, συζητώντας, αμφισβητώντας, κάνοντας πνεύμα, αρνούμενος με σφοδρότητα ορισμένες κατηγορίες. Για εκείνους που παραβρέθηκαν στη δίκη όπως και για μας που μπορούμε σήμερα να διαβάσουμε τα πρακτικά της, η θεωρία της «χαλκευμένης δίκης», που προπαγανδίστηκε ευρέως από τους αντικομμουνιστές, δε στέκει. Ο Τοκάγεφ λέει ότι η αστυνομία δε βασάνισε τον Μπουχάριν από φόβο μήπως «φωνάξει την αλήθεια μπροστά σε όλο το δικαστήριο».[106] Ο Τοκάγεφ μνημονεύει τις καυστικές απαντήσεις του

Μπουχάριν στο δημόσιο κατήγορο και τις θαρραλέες αρνήσεις του, και καταλήγει:

«Ο Μπουχάριν επέδεξε υπέρτατο θάρρος», ο Βισίνσκι είχε χάσει. Ήταν μείζον σφάλμα να παραπεμφθεί ο Μπουχάριν σε δημόσια δίκη.»[107]

Θέλουμε να συγκρατήσουμε από αυτά τα λεγόμενα ότι ο Μπουχάριν ήταν σαφώς ο εαυτός του.

Η ανάγνωση των οκτακοσίων πενήντα σελίδων των πρακτικών είναι άκρως διδακτική. Αφήνει μια ισχυρή εντύπωση που δεν μπορούν να σβήσουν οι συνήθεις πολυλογίες για τις δήθεν «τραγελαφικές δίκες». Μέσα από τα πρακτικά φαίνεται ότι ο Μπουχάριν ήταν ένας οπορτουνιστής που επανειλημμένα ηττήθηκε πολιτικά και επικρίθηκε ιδεολογικά. Αλλά μην έχοντας καμιά διάθεση ν' αλλάξει τις μικροαστικές αντιλήψεις του, κατάντησε ένας πικρόχολος που δεν τολμούσε να αντιταχθεί ανοιχτά στη γραμμή του Κόμματος και στα εντυπωσιακά επιτεύγματά του. Παραμένοντας στην κορυφή του Κόμματος, με ραδιουργίες και παρασκηνιακούς χειρισμούς έλπιζε να ανατρέψει μια μέρα την κομματική ηγεσία και να προωθήσει τις απόψεις του. Συμμετείχε στις συμπαιγνίες των πιο διαφορετικών αντικαθεστωτικών, ορισμένοι από τους οποίους ήταν φανατικοί αντικομμουνιστές. Ανίκανος να διεξαγάγει ανοιχτό πολιτικό αγώνα, ο Μπουχάριν εναπόθετε τις ελπίδες του σε ένα πραξικόπημα που θα προέκυπτε από μια συνωμοσία στο στρατό ή θα πραγματοποιόταν με την ευκαιρία μιας μαζικής εξέγερσης.

Η ανάγνωση των πρακτικών επιτρέπει επίσης τη διασαφήνιση των σχέσεων ανάμεσα στην πολιτική κατάπτωση του Μπουχάριν και των φίλων του και σ' αυτή καθεαυτή την εγκληματική δραστηριότητα: δολοφονίες, εξεγέρσεις, κατασκοπεία, συμπαιγνία με ξένες δυνάμεις. Από το 1928-1929, ο Μπουχάριν υπερασπίστηκε αναθεωρητικές θέσεις που έκφραζαν τα συμφέροντα των κουλάκων και των άλλων εκμεταλλευτριών τάξεων. Ο Μπουχάριν υποστηρίχτηκε από τις πολιτικές φατρίες που εκπροσωπούσαν αυτές τις τάξεις, μέσα και έξω από το Κόμμα. Τη στιγμή που οξύνθηκε η ταξική πάλη, ο Μπουχάριν προσέγγισε ακόμα περισσότερο αυτές τις δυνάμεις. Ο παγκόσμιος πόλεμος που πλησίαζε κορύφωσε όλες τις εντάσεις και ορισμένοι αντιτιθέμενοι προς την κομματική ηγεσία προσανατολίστηκαν προς τη χρήση βίας και το πραξικόπημα. Ο Μπουχάριν αναγνωρίζει τις σχέσεις του με όλα αυτά τα άτο-

μα, αλλά αρνείται κατηγορηματικά ότι οργάνωσε ο ίδιος δολοφονίες και ότι έκανε κατασκοπεία. Όταν ο Βισίνσκι παρατηρεί «δεν μιλήσατε για τις διασυνδέσεις σας με τις ξένες υπηρεσίες κατασκοπείας και τους φασιστικούς κύκλους», ο Μπουχάριν αποκρίνεται: «Δεν έχω τίποτα να δηλώσω σχετικά.»[108] Ωστόσο, ο Μπουχάριν αναγκάζεται να παραδεχτεί ότι μέσα στο μπλοκ που διευθύνει, ορισμένοι συνήψαν σχέσεις με τη φασιστική Γερμανία. Σχετικά μ' αυτό, ακολουθεί μία σελίδα από τα πρακτικά. Ο Μπουχάριν εξηγεί εδώ ότι ορισμένοι από τους πρωτοστάτες της συνωμοσίας λογάριαζαν να δημιουργήσουν προυποθέσεις για ένα πραξικόπημα εκμεταλλευόμενοι τη σύγχυση που θα επέφεραν οι ήττες στο μέτωπο, σε περίπτωση πολέμου με τη Γερμανία:

«Μπουχάριν: Το 1935, ο Καραχάν έφυγε χωρίς να έχει προηγουμένως συνεννοηθεί με τα μέλη του διευθυντικού κέντρου, με εξαίρεση τον Τόμσκι. (...) Θυμάμαι ότι ο Τόμσκι μου έλεγε πως ο Καραχάν είχε καταφέρει να κλείσει με τη Γερμανία μια πιο συμφέρουσα συμφωνία από εκείνη του Τρότσκι.

Βισίνσκι: Πότε είχατε τη συνομιλία σας κατά την οποία σχεδιάζατε να ανοίξετε το μέτωπο στους Γερμανούς;

Μπουχάριν: Όταν ρώτησα τον Τόμσκι πώς έβλεπε το μηχανισμό του πραξικοπήματος, μου απάντησε ότι αυτό ήταν υπόθεση της στρατιωτικής οργάνωσης που έπρεπε ν' ανοίξει το μέτωπο.

Βισίνσκι: Άρα ο Τόμσκι προετοιμαζόταν ν' ανοίξει το μέτωπο;

Μπουχάριν: Δεν είπε αυτό.

Βισίνσκι: Ο Τόμσκι είπε ν' ανοίξει το μέτωπο;

Μπουχάριν: Θα σας το πω ακριβώς.

Βισίνσκι: Τι είπε;

Μπουχάριν: Ο Τόμσκι είπε ότι αυτό αφορούσε τη στρατιωτική οργάνωση που έπρεπε ν' ανοίξει το μέτωπο.

Βισίνσκι: Γιατί έπρεπε ν' ανοίξει το μέτωπο;

Μπουχάριν: Δεν το είπε.

Βισίνσκι: Γιατί έπρεπε ν' ανοίξει το μέτωπο;

Μπουχάριν: Κατά την άποψή μου, δεν έπρεπε να ανοίξει το μέτωπο.

Βισίνσκι: Και κατά την άποψη του Τόμσκι;

Μπουχάριν: Εφόσον δεν πρόβαλλε αντιρρήσεις, άρα, μάλλον ήταν σύμφωνος κατά τα τρία τέταρτα.»[109]

Στις δηλώσεις του, ο Μπουχάριν παραδέχεται ότι ο αναθεωρη-

τικός προσανατολισμός του τον ώθησε στην επιδίωξη παράνομων σχέσεων με άλλους αντιπολιτευόμενους, ότι πόνταρισε σε εξεγέρσεις στη χώρα για να πάρει την εξουσία κι έπειτα ότι υιοθέτησε την τακτική της τρομοκρατίας και του πραξικοπήματος.

Στη βιογραφία που έγραψε για τον Μπουχάριν, ο Κοέν προσπαθεί να διορθώσει «την ευρέως διαδεδομένη σφαλερή αυτή ιδέα» σύμφωνα με την οποία ο Μπουχάριν «είχε ομολογήσει ειδεχθή εγκλήματα» με σκοπό να «επιδείξει ειλικρινή μεταμέλεια για την εναντίωσή του στον Στάλιν, προσφέροντας έτσι μια τελευταία υπηρεσία στο Κόμμα».[110]

Να πώς τα βγάζει πέρα ο Κοέν:

«Το σχέδιο του Μπουχάριν», λέει, «ήταν να μετατρέψει τη δίκη του σε αντι-δίκη του σταλινικού καθεστώτος.» Η τακτική του ήταν να ομολογήσει ότι «ευθυνόταν πολιτικά για όλα», αλλά ταυτόχρονα να «αρνηθεί κατηγορηματικά κάθε ξεχωριστό έγκλημα». Ο Μπουχάριν άφηνε να εννοηθεί, βεβαιώνει ο Κοέν, ότι μιλώντας για την «αντεπαναστατική οργάνωσή» του και για το «αντισοβιετικό μπλοκ» του, ήθελε να πει: «το παλιό μπολσεβίκικο κόμμα». «Όταν ο Μπουχάριν δήλωσε: "Φέρω την ευθύνη για το μπλοκ", σήμαινε για τον μπολσεβικισμό.»[111]

Ωραίο εύρημα... Ο Κοέν, αυτός ο εκπρόσωπος των αμερικανικών συμφερόντων, μπορεί να επιτρέψει στον εαυτό του έναν τέτοιο ελιγμό, εφόσον κανένας από τους αναγνώστες του δε θα ελέγξει τα λεγόμενά του μέσα από τα πρακτικά της δίκης.

Όμως, είναι πάρα πολύ διδακτικό να μελετήσει κανείς τα αποσπάσματα-κλειδιά της μαρτυρίας που ο Μπουχάριν κατέθεσε μπροστά στο δικαστήριο για την πολιτική του εξέλιξη. Ο Μπουχάριν είναι αρκετά έξυπνος, ώστε να αναγνωρίσει τα στάδια της δικής του πολιτικής κατάπτωσης και να καταλάβει πώς πιάστηκε στον ιστό μιας αντεπαναστατικής συνωμοσίας. Ο Κοέν και η αστική τάξη μπορούν να πασχίζουν να ανακηρύξουν αθώο τον «μπολσεβίκο» Μπουχάριν. Για τους κομμουνιστές, οι ομολογίες του Μπουχάριν προσφέρουν πολύτιμα διδάγματα για τους μηχανισμούς της αργής αλλοίωσης και της αντισοσιαλιστικής μεταστροφής. Βοηθούν να κατανοηθεί πώς εμφανίστηκαν αργότερα μορφές όπως των Χρουστσιόφ και Μικογιάν, Μπρέζνιεφ και Γκορμπατσόφ. Ακολουθεί το κείμενο, όπου ο Μπουχάριν λέει:

«Προφανώς, οι δεξιοί αντεπαναστάτες αντιπροσώπευαν στην

αρχή μια "παρέκκλιση". (...) Συνέβη μέσα μας μια πολύ παράξενη διεργασία υπερεκτίμησης της ατομικής εκμετάλλευσης, το βαθμιαίο πέρασμα στην εξιδανίκευσή της, στην εξιδανίκευση του ιδιοκτήτη. Στο πρόγραμμα, είχαμε το πλούσιο αγρόκτημα του ατομικού καλλιεργητή· και ο κουλάκος, στην ουσία, γίνεται αυτοσκοπός. Το κολχόζ είναι ο σκοπός του μέλλοντος. Πρέπει να πολλαπλασιαστεί ο αριθμός των πλούσιων κτηματιών. Τέτοια ήταν η εκπληκτική μεταστροφή στον τρόπο που βλέπαμε τα πράγματα.

Ήδη το 1928, έδωσα ο ίδιος μια διατύπωση σχετικά με τη φεουδαρχοστρατιωτική εκμετάλλευση της αγροτιάς: καταλόγιζα το κόστος της ταξικής πάλης όχι πια στην εχθρική προς το προλεταριάτο τάξη, αλλά στην ίδια την ηγεσία του ίδιου του προλεταριάτου. (...) Αν θέλει κανείς να διατυπώσει πρακτικά την ιδεολογική πλατφόρμα μου, αυτή θα είναι, σε ό,τι αφορά στην οικονομία: ο κρατικός καπιταλισμός, ο εύπορος μουζίκος, η φειδωλή χρήση των κρατικών πόρων, ο περιορισμός των κολχόζ, οι παραχωρήσεις στους ξένους, η εγκατάλειψη του μονοπωλίου του εξωτερικού εμπορίου και, ως αποτέλεσμα, η παλινόρθωση του καπιταλισμού. (...) Στο εσωτερικό, το πρόγραμμά μας ήταν στην πραγματικότητα μια στροφή προς την αστική δημοκρατική ελευθερία, προς τη σύμπραξη, γιατί από το συνασπισμό με τους μενσεβίκους, τους σοσιαλεπαναστάτες και τους άλλους, απόρρεε η ελευθερία των κομμάτων, των συμμαχιών. Αν επιλέγει κανείς τους συμμάχους του για ν' ανατρέψει την κυβέρνηση, την επομένη, σε περίπτωση ενδεχόμενης νίκης, αυτοί θα είναι συμμέτοχοι στην εξουσία. (...)

Γύρω στο 1928-1929 τοποθετείται η προσέγγισή μου με τους Τόμσκι και Ρίκοφ. Επακολούθησαν οι διασυνδέσεις και οι βολιδοσκοπήσεις ανάμεσα στα μέλη της τότε Κεντρικής Επιτροπής, οι μυστικές συσκέψεις, παράνομες αναφορικά με την Κεντρική Επιτροπή. (...)

Τότε είναι που άρχισαν οι διερευνητικές προσπάθειες για τη συγκρότηση ενός συνασπισμού. Πρώτα απ' όλα, η συνάντησή μου με τον Κάμενεφ, στο σπίτι του. Δεύτερο, η συνάντησή μου με τον Πιατακόφ, στο νοσοκομείο, στην οποία παραβρέθηκε και ο Κάμενεφ. Τρίτο, η συνάντησή μου με τον Κάμανεφ, στο εξοχικό του Σμιτ. (...)

Το 1930-1931 ξεκίνησε η επόμενη φάση. Η χώρα ζούσε τότε μια ισχυρή όξυνση της ταξικής πάλης, το σαμποτάζ των κουλάκων, την

αντίσταση της τάξης των κουλάκων στην πολιτική του Κόμματος κλπ. (...). Το τρίο (Μπουχάριν-Ρίκοφ-Τόμσκι) είχε εξελιχθεί σε παράνομο κέντρο. Αν, προηγουμένως, ήταν επικεφαλής των αντιπολιτευτικών κύκλων, τώρα γινόταν ο πυρήνας της παράνομης αντεπαναστατικής οργάνωσης. (...) Ο Ενουκίτζε προσχωρούσε ενεργά στο παράνομο αυτό κέντρο, με το οποίο συνδεόταν μέσω του Τόμσκι. (...)

Προς τα τέλη του 1931, όσοι μετείχαν στη λεγόμενη "σχολή του Μπουχάριν" στάλθηκαν στην επαρχία, στο Βορονέζ, στη Σαμάρα, στο Λένινγκραντ, στο Νοβοσιμπίρσκ, και, την εποχή αυτή κιόλας, η μετάθεσή τους στην επαρχία χρησιμοποιήθηκε για αντεπαναστατικούς σκοπούς. (...)

Κατά το φθινόπωρο του 1932 άρχισε η επόμενη φάση στην ανάπτυξη της οργάνωσης των δεξιών, δηλαδή το πέρασμα στην τακτική της ανατροπής της εξουσίας των σοβιέτ με τη βία. (...) Τη χρονολογώ από τη στιγμή που πήρε την οριστική της μορφή η λεγόμενη πλατφόρμα Ριούτιν. (...) Ήταν η πλατφόρμα μιας αντεπαναστατικής οργάνωσης δεξιών. (...) Είχε εγκριθεί στο όνομα του κέντρου των δεξιών. Η πλατφόρμα Ριούτιν προέβλεπε: "παλατιανή επανάσταση", τρομοκρατία, προσανατολισμό προς ανοιχτή συμμαχία με τους τροτσκιστές.

Περίπου αυτή την εποχή ωρίμασε η ιδέα μιας "παλατιανής επανάστασης". Στην αρχή, την ιδέα αυτή είχε ρίξει ο Τόμσκι, που συνδεόταν με τον Ενουκίτζε. Ο Τόμσκι έβλεπε τη δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί η επίσημη θέση του Ενουκίτζε που είχε τότε το πάνω χέρι στη φρουρά του Κρεμλίνου. (...) Στρατολογήθηκαν άντρες που θα έκαναν την "παλατιανή επανάσταση". Τότε είναι που έγινε πραγματικότητα ο πολιτικός συνασπισμός με τους Κάμενεφ και Ζινόβιεφ. Την περίοδο εκείνη πραγματοποιήθηκαν οι συναντήσεις με τους Σιρτσόφ και Λομινάτζε. (...) Στη διάρκεια της συνομιλίας μας το καλοκαίρι του 1932, ο Πιατακόφ μου μίλησε για τη συνάντησή του με τον Σεντόφ, για την οδηγία του Τρότσκι σχετικά με την τρομοκρατία. Τη στιγμή εκείνη, θεωρούσαμε, ο Πιατακόφ κι εγώ, ότι οι ιδέες αυτές δεν ταίριαζαν σ' εμάς. Αλλά, αποφασίσαμε ότι θα φροντίζαμε πολύ σύντομα να βρούμε κοινή γλώσσα και ότι θα αίρονταν οι διαφωνίες που αφορούσαν στον αγώνα κατά της εξουσίας των σοβιέτ. (...)

Η δημιουργία της συνωμοτικής ομάδας μέσα στον Κόκκινο

Στρατό χρονολογείται από αυτή την περίοδο. Το είχα μάθει από τον Τόμσκι, που είχε ενημερωθεί απευθείας από τον Ενουκίτζε, με τον οποίο διατηρούσε προσωπικές σχέσεις. (...) Ο Τόμσκι και ο Ενουκίτζε με είχαν πληροφορήσει ότι, μέσα στην ηγεσία του Κόκκινου Στρατού, είχε γίνει τότε η συνένωση δεξιών, ζινοβιεφικών και τροτσκιστών. Μου είχαν δώσει τα ονόματα των Τουχατσέφσκι, Κορκ, Πριμακόφ και Πούτνα. Η σύνδεση με το κέντρο των δεξιών πραγματοποιόταν, λοιπόν, σύμφωνα με την ακόλουθη διάταξη: η στρατιωτική ομάδα, ο Ενουκίτζε, ο Τόμσκι και οι άλλοι.»[112]

«Το 1933-1934, η τάξη των κουλάκων συνθλίφτηκε, η εξέγερση δεν ανήκε πλέον στη σφαίρα του δυνατού. Ακολούθησε επομένως μια περίοδος, στη διάρκεια της οποίας η κεντρική ιδέα της οργάνωσης των δεξιών ήταν ο προσανατολισμός προς μια συνωμοσία, ένα αντεπαναστατικό πραξικόπημα. (...)

Οι δυνάμεις της συνωμοσίας ήταν οι δυνάμεις του Ενουκίτζε συν τον Γιάγκοντα, η οργάνωσή τους στο Κρεμλίνο και στο Επιτροπάτο του Λαού για τις Εσωτερικές Υποθέσεις. Τη στιγμή εκείνη, ο Ενουκίτζε κατόρθωσε, απ' ό,τι θυμάμαι, να στρατολογήσει τον πρώην φρούραρχο του Κρεμλίνου, τον Πέτερσον, ο οποίος, ας το πούμε με την ευκαιρία αυτή, είχε διατελέσει τον καιρό που υπηρετούσε στο στρατό, υπεύθυνος του τρένου που μετέφερε τον Τρότσκι. Έπειτα, ήταν η στρατιωτική οργάνωση των συνωμοτών: Τουχατσέφσκι, Κορκ και άλλοι.»[113]

«Καθώς πλησίαζε το 17ο Συνέδριο του Κόμματος, ο Τόμσκι έριξε την ιδέα να χρησιμοποιηθεί η αντεπαναστατική ένοπλη δύναμη για να συμπέσει το πραξικόπημα με το συνέδριο. Σύμφωνα με την ιδέα του Τόμσκι, η σύλληψη αυτών που μετείχαν στο 17ο Συνέδριο του Κόμματος –τερατώδες έγκλημα– έπρεπε να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του πραξικοπήματος. Η πρόταση του Τόμσκι εξετάστηκε, βιαστικά είναι η αλήθεια. Αντιρρήσεις προβλήθηκαν εναντίον της απ' όλες τις πλευρές. (...) Ο Πιατακόφ τάχθηκε κατά της ιδέας αυτής για λόγους τακτικής, επειδή κάτι τέτοιο θα προκαλούσε υπέρμετρη αγανάκτηση στις μάζες. (...) Όμως, και μόνο το γεγονός της σύλληψης της ιδέας αυτής και της εξέτασής της μαρτυρεί αρκετά καθαρά τον εγκληματικό και τερατώδη χαρακτήρα αυτής της οργάνωσης.»[114]

«Το καλοκαίρι του 1934, ο Ράντεκ μου είπε ότι είχαν έρθει οδηγίες από τον Τρότσκι, ότι ο Τρότσκι βρισκόταν σε διαπραγματεύ-

σεις με τους Γερμανούς και ότι τους είχε ήδη υποσχεθεί ορισμένες εδαφικές παραχωρήσεις, μεταξύ άλλων την Ουκρανία. (...) Πρέπει να πω ότι την εποχή εκείνη, πρόβαλλα αντιρρήσεις στον Ράντεκ. Το επιβεβαίωσε στη διάρκεια της κατ' αντιπαράσταση εξέτασής μας. Θεωρούσα ότι ήταν απαραίτητο αυτός, ο Ράντεκ, να γράψει στον Τρότσκι για να του πει ότι το παράκανε με τις διαπραγματεύσεις του και ότι διακινδύνευε όχι μόνο να εκτεθεί ο ίδιος, αλλά να εκθέσει και όλους τους συμμάχους του και πολύ περισσότερο όλους εμάς, τους δεξιούς συνωμότες, γεγονός που καθιστούσε την αποτυχία μας αναπόφευκτη. Εκτιμούσα ότι, λόγω του πατριωτισμού των μαζών, η στάση αυτή του Τρότσκι δεν ήταν λογική από πολιτική και στρατηγική σκοπιά. (...)

Από τη στιγμή που έμπαινε ζήτημα στρατιωτικού πραξικοπήματος, ο ρόλος της στρατιωτικής ομάδας των συνωμοτών γινόταν, από την ίδια τη λογική των πραγμάτων, ιδιαίτερα σημαντικός. Αυτή ακριβώς η μερίδα των αντεπαναστατικών δυνάμεων θα διέθετε τότε υλικές δυνάμεις, και, επομένως, σημαντικές πολιτικές δυνάμεις, κάτι που θα μπορούσε να δημιουργήσει ένα είδος βοναπαρτίστικου κινδύνου. Όσο για τους βοναπαρτιστές –είχα προπαντός υπόψη μου τον Τουχατσέφσκι– το πρώτο τους μέλημα θα ήταν να εξοντώσουν, ακολουθώντας το παράδειγμα του Ναπολέοντα, τους συμμάχους τους, εκείνους, θα λέγαμε, που θα τους είχαν εμπνεύσει. Στις συνομιλίες μας, αποκαλούσα πάντοτε τον Τουχατσέφσκι "δυνάμει μικρό Ναπολέοντα". Όμως, ξέρουμε τι τους έκανε ο Ναπολέοντας αυτούς που ονομάζουμε ιδεολόγους.

Βισίνσκι: Και θεωρούσατε ότι είστε ιδεολόγος;

Μπουχάριν: Μεταξύ άλλων, ιδεολόγος του αντεπαναστατικού πραξικοπήματος και άνθρωπος που το βάζει σε εφαρμογή. Φυσικά, θα προτιμούσατε να πω ότι θεωρούσα τον εαυτό μου κατάσκοπο, αλλά δε θεωρώ καθόλου τον εαυτό μου έτσι.

Βισίνσκι: Κι όμως, αυτό θα ήταν πιο ακριβές.

Μπουχάριν: Είναι η άποψή σας, όχι η δική μου.»[115]

Όταν έφτασε η στιγμή της τελευταίας του δήλωσης, ο Μπουχάριν ήξερε ήδη ότι πήγαινε για εκτέλεση. Είναι δυνατόν ο Κοέν να μπορεί να διακρίνει μέσα από τα λόγια του μια «επιδέξια υπεράσπιση του αληθινού μπολσεβικισμού» και μια «καταγγελία του σταλινισμού». Αντίθετα, ένας κομμουνιστής θα αντιληφθεί μάλλον ότι

πρόκειται για έναν άνθρωπο που αγωνίστηκε πολλά χρόνια για το σοσιαλισμό, που έγειρε ανεπανόρθωτα προς τον αναθεωρητισμό και που, μπροστά στο θάνατο, αναλογίζεται πως, στα πλαίσια μιας δριμύτατης εθνικής και διεθνούς ταξικής πάλης, ο αναθεωρητισμός τον οδήγησε στην προδοσία.

«Η καθαρή λογική της πάλης συνοδεύτηκε από έναν εκφυλισμό των ιδεών, έναν ψυχολογικό εκφυλισμό. (...)

Έτσι, μου φαίνεται πιθανό ότι καθένας από μας, που καθόμαστε σ' αυτό το εδώλιο των κατηγορουμένων, είχε έναν ιδιαίτερο διχασμό της συνείδησής του, μια ατελή πίστη στο αντεπαναστατικό έργο του. (...) Εξ ου και αυτό το είδος ημιπαραλυσίας της βούλησης, αυτή η επιβράδυνση των αντανακλαστικών. (...) Η αντίφαση ανάμεσα στην επιτάχυνση του εκφυλισμού μας και στην επιβράδυνση των αντανακλαστικών ερμηνεύει την κατάσταση του αντεπαναστάτη που ζει στο πλαίσιο της εξελισσόμενης σοσιαλιστικής οικοδόμησης. Δημιουργήθηκε εδώ μια διπλή ψυχολογία. (...)

Καμιά φορά, ενθουσιαζόμουν από μόνος μου, δοξάζοντας μέσα από τα γραπτά μου τη σοσιαλιστική οικοδόμηση. Όμως, από την επομένη κιόλας, άλλαζα διάθεση με τις εγκληματικού χαρακτήρα πράξεις μου. Διαμορφώθηκε εδώ αυτό που, στη φιλοσοφία του Χέγκελ, ονομάζεται δυστυχισμένη συνείδηση. Αυτή η δυστυχισμένη συνείδηση διέφερε από τη συνηθισμένη συνείδηση στο ότι ήταν ταυτόχρονα μια εγκληματική συνείδηση. Η ισχύς του προλεταριακού κράτους δεν οφείλεται μόνο στο γεγονός ότι το προλεταριάτο συνέτριψε τις αντεπαναστατικές συμμορίες, αλλά και στο ότι αποσύνθεσε εσωτερικά τους εχθρούς του, αποδιοργάνωσε τη θέλησή τους. Πράγμα που δεν υπήρχε πουθενά αλλού, και δεν θα ήταν δυνατό να υπάρξει σε καμιά καπιταλιστική χώρα. (...)

Συχνά η μεταμέλεια ερμηνεύεται με κάθε είδους τελείως παράλογα πράγματα, όπως, για παράδειγμα, η σκόνη απ' το Θιβέτ κλπ. Όσο για μένα, θα πω ότι στη φυλακή όπου έμεινα σχεδόν ένα χρόνο, εργάστηκα, απασχολήθηκα, διατήρησα τη διαύγεια του πνεύματός μου.

Γίνεται λόγος για ύπνωση. Όμως, στη δίκη αυτή, ανέλαβα την υπεράσπισή μου, προσαρμόστηκα αμέσως και λογομάχησα με το δημόσιο κατήγορο. Και καθένας, έστω κι αν δεν έχει πολλές γνώσεις στους διάφορους κλάδους της ιατρικής, θα αναγκαστεί να

αναγνωρίσει ότι δε θα ήταν δυνατό να υπάρχει περίπτωση ύπνωσης. (...)

Τώρα, θέλω να μιλήσω για μένα, για τις αιτίες που προκάλεσαν τη μεταμέλειά μου. Βέβαια, πρέπει να πω ότι τα αποδεικτικά στοιχεία της ενοχής μου παίζουν κι αυτά σημαντικό ρόλο. Επί τρεις μήνες, περιορίστηκα στο να αρνούμαι τις κατηγορίες. Ύστερα, αποφάσισα να ομολογήσω. Γιατί; Η αιτία έγκειται στο ότι μέσα στη φυλακή επανεξέτασα όλο μου το παρελθόν. Γιατί, όταν αναρωτιέται κανείς: Αν είναι να πεθάνεις, για ποιο πράγμα θα πεθάνεις; τότε είναι που εμφανίζεται ξαφνικά και επιβλητικά ένα απολύτως σκοτεινό βάραθρο. Δεν υπάρχει τίποτα για το οποίο να άξιζε να πεθάνω, αν ήταν να πεθάνω χωρίς να ομολογήσω τα σφάλματά μου. Και αντίθετα, όλα τα θετικά γεγονότα που απαυγάζουν στη Σοβιετική Ένωση παίρνουν διαφορετικές αναλογίες στη συνείδηση του ανθρώπου. Και αυτό είναι, σε τελική ανάλυση, που με αφόπλισε οριστικά. Αυτό είναι που με ανάγκασε να γονατίσω μπροστά στο Κόμμα και μπροστά στη χώρα. (...)

Βέβαια, το ζητούμενο δεν είναι η μεταμέλεια, ούτε ακόμα περισσότερο η δική μου μεταμέλεια. Το δικαστήριο μπορεί και χωρίς αυτή να εκδώσει την ετυμηγορία του. Οι κατηγορούμενοι δεν είναι υποχρεωμένοι να ομολογήσουν. Η ομολογία των κατηγορουμένων είναι μια μεσαιωνική νομική αρχή. Όμως, εδώ υπάρχει μια μύχια ήττα των αντεπαναστατικών δυνάμεων. Και πρέπει να είσαι Τρότσκι για να μην καταθέτεις τα όπλα. Καθήκον μου είναι να δείξω εδώ ότι, μέσα στα πλαίσια των δυνάμεων που διαμόρφωσαν την αντεπαναστατική τακτική, ο Τρότσκι ήταν η βασική κινητήρια μηχανή του κινήματος. Και οι βίαιες θέσεις –η τρομοκρατία, η κατασκοπεία, ο διαμελισμός της ΕΣΣΔ, η δολιοφθορά– προέρχονταν κατά κύριο λόγο από αυτή την πηγή.

Μπορώ να υποθέσω εκ των προτέρων ότι ο Τρότσκι και οι άλλοι συνεργοί μου στα εγκλήματα αυτά, καθώς και η Β΄ Διεθνής –πόσο μάλλον που μιλήσαμε γι' αυτό με τον Νικολάγεφσκι– θα θελήσουν να μας υπερασπιστούν, κυρίως εμένα. Αποποιούμαι την υπεράσπιση αυτή, αφού στέκομαι γονατιστός μπροστά στη χώρα, μπροστά στο Κόμμα, μπροστά σε ολόκληρο το λαό.»[116]

Από τον Μπουχάριν στον Γκορμπατσόφ

Ο Στίβεν Φ. Κοέν εξέδωσε το 1973 μια εγκωμιαστική βιογραφία του Μπουχάριν, όπου τον παρουσιάζει ως τον «τελευταίο μπολσεβίκο». Είναι πολύ συγκινητικό να βλέπει κανείς πώς ένας φανατικός πολέμιος του κομμουνισμού «θρηνεί το τέλος του Μπουχάριν και του ρωσικού μπολσεβικισμού»![117] Και ο Κοέν εξαίρει μια σκέψη ενός άλλου οπαδού του Μπουχάριν, του Ρόι Μεντβέντιεφ:

«Ο σταλινισμός δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ο μαρξισμός-λενινισμός τριών δεκαετιών. Πρόκειται για τη διαστρέβλωση που ο Στάλιν επέφερε στη θεωρία και την πρακτική του κομμουνιστικού κινήματος. Η διεργασία εξαγνισμού του κομμουνιστικού κινήματος, της εξάλειψης των στρωμάτων της σταλινικής ακαθαρσίας δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμα.»[118]

Ο Κοέν και ο Μεντβέντιεφ παρουσιάζουν τη λενινιστική πολιτική που εφάρμοσε ο Στάλιν ως «διαστρέβλωση» του λενινισμού και αυτοί, οι πολέμιοι του μπολσεβικισμού, προτείνουν «τον εξαγνισμό του κομμουνιστικού κινήματος»! Φυσικά, εδώ πρόκειται για μια τακτική που αποδίδει τέλεια δεκαετίες τώρα. Όταν μια επανάσταση έχει θριαμβεύσει και έχει εδραιωθεί, οι χειρότεροι εχθροί της παρουσιάζονται ως οι πιο ένθερμοι υπερασπιστές της «αυθεντικής επανάστασης» απέναντι στους πρωτοστάτες της που «πρόδωσαν τα αρχικά ιδανικά». Ωστόσο, η θέση αυτή των Κοέν και Μεντβέντιεφ υιοθετήθηκε από σχεδόν όλους τους χρουστσιοφικούς κομμουνιστές. Ακόμα και ο Φιντέλ Κάστρο, επηρεασμένος κι αυτός από τις θεωρίες του Χρουστσιόφ, δεν ξεφεύγει πάντοτε από αυτόν τον πειρασμό. Κι όμως, η ίδια τακτική ακολουθήθηκε... σε βάρος της κουβανικής επανάστασης. Ήδη από το 1961, η CIA εξαπέλυσε επίθεση για την «υπεράσπιση της κουβανικής επανάστασης» απέναντι στον «καταχραστή Φιντέλ Κάστρο» που είχε «προδώσει»...

Ήδη από το 1948, η Γιουγκοσλαβία ήταν η πρώτη σοσιαλιστική χώρα που μεταστράφηκε προς τον μπουχαρινισμό. Ο Τίτο υποστηρίχτηκε αποφασιστικά από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Έπειτα οι τιτοϊκές θεωρίες παρείσδυσαν στις περισσότερες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

Στη διάρκεια της δεκαετίας του '70, το βιβλίο του Κοέν *Ο Μπουχάριν και η μπολσεβίκικη επανάσταση*, και αυτό που εξέδωσε ο Άγγλος σοσιαλδημοκράτης Κεν Κόουτς, πρόεδρος του «Bertrand

Russell Peace Foundation», χρησίμευσαν ως βάση σε μια διεθνή εκστρατεία για την αποκατάσταση του Μπουχάριν. Η εκστρατεία αυτή συνένωσε τους αναθεωρητές των κομμουνιστικών κομμάτων της Ιταλίας και της Γαλλίας, τους σοσιαλδημοκράτες –από τον Πέλικαν ως τον Ζιλ Μαρτινέ– και, φυσικά, τις διάφορες τροτσκιστικές σέκτες. Τα ίδια αυτά ρεύματα υποστήριξαν τον Γκορμπατσόφ ως την ημέρα της πτώσης του. Όλοι διαβεβαίωναν ότι ο Μπουχάριν αντιπροσώπευε μια μπολσεβίκικη «εναλλακτική λύση» απέναντι στο σταλινισμό και ορισμένοι τον ανακήρυξαν πρόδρομο του ευρωκομμουνισμού.[119] Ήδη το 1973, η κατευθυντήρια γραμμή όλης αυτής της εκστρατείας δόθηκε από τον Κοέν ως εξής:

«Ιδέες και πολιτικές μπουχαρινικού τύπου βρέθηκαν στις δόξες τους. Στη Γιουγκοσλαβία, την Ουγγαρία, την Πολωνία και την Τσεχοσλοβακία, κομμουνιστές μεταρρυθμιστές έγιναν συνήγοροι του σοσιαλισμού της αγοράς, της ισορροπημένης οικονομικής σχεδιοποίησης και ανάπτυξης, της εξελικτικής ανάπτυξης, της κοινωνικής ειρήνης, της μικτής γεωργικής οικονομίας και της αποδοχής του πολιτιστικού και κοινωνικού πλουραλισμού στα πλαίσια ενός μονοκομματικού κράτους.»[120] Πρόκειται για έναν τέλειο ορισμό της βελούδινης αντεπανάστασης που τελικά θριάμβευσε στη διάρκεια του 1988-1989 στην Ανατολική Ευρώπη.

«Αν οι μεταρρυθμιστές κατορθώσουν να δημιουργήσουν έναν πιο φιλελεύθερο κομμουνισμό, ένα "σοσιαλισμό με ανθρώπινο πρόσωπο", το όραμα του Μπουχάριν και το καθεστώς τύπου ΝΕΠ που υπερασπίστηκε, μπορεί να φανούν, τελικά, ως η αληθινή προαπεικόνιση του κομμουνιστικού μέλλοντος – η εναλλακτική λύση στο σταλινισμό μετά τον Στάλιν.»[121]

Ο Γκορμπατσόφ, στηριγμένος στα «πρωτοποριακά εγχειρήματα» των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στη διάρκεια των δεκαετιών του '60 και του '70, υιοθέτησε, και αυτός, το παλιό πρόγραμμα του Μπουχάριν. Δε χρειάζεται να προσθέσουμε ότι ο Κοέν έγινε δεκτός και επευφημήθηκε στη Σοβιετική Ένωση του Γκορμπατσόφ σαν μεγάλος πρόδρομος της «νέας σκέψης» και της «σοσιαλιστικής ανανέωσης».

Να προσθέσουμε ότι η «σχολή του Μπουχάριν» απέκτησε επιρροή στην Κίνα του Ντενγκ Χσιάοπινγκ.

Η ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΤΟΥΧΑΤΣΕΦΣΚΙ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ

Στις 26 Μάη του 1937, ο στρατάρχης Τουχατσέφσκι και οι διοικητές Γιακίρ, Ουμπορέβιτς, Έιντεμαν, Κορκ, Πούτνα, Φέλντμαν και Πριμακόφ συνελήφθησαν και δικάστηκαν από στρατοδικείο. Στις 12 Ιούλη, αναγγέλθηκε η εκτέλεσή τους.

Από τις αρχές Μάη τους βάρυναν υποψίες. Από τις 8 Μάη, είχε επανεισαχθεί στο στρατό ο θεσμός των πολιτικών επιτρόπων. Η επαναφορά αυτού του θεσμού, της εποχής του εμφύλιου πολέμου, αντικατόπτριζε το φόβο του Κόμματος για βοναπαρτιστικές τάσεις μέσα στο στρατό.[122]

Με οδηγία της 13ης Μάη του 1927 του Επιτρόπου Άμυνας είχε μπει τέλος στον έλεγχο που ασκούσαν οι πολιτικοί επίτροποι στους ανώτερους αξιωματικούς. Ο στρατιωτικός διοικητής επωμίστηκε την ευθύνη της «γενικής πολιτικής καθοδήγησης, προκειμένου να πραγματοποιηθεί ένας ολοκληρωμένος συντονισμός των πολιτικών και στρατιωτικών υποθέσεων στις μονάδες». Ο «πολιτικός βοηθός» του έγινε υπεύθυνος για «το σύνολο της κομματικής δουλειάς». Όφειλε να δίνει αναφορά στο διοικητή για τις πολιτικές συνθήκες στη μονάδα.[123] Η πολιτικοστρατιωτική Ακαδημία Τολμάτσεφ του Λένινγκραντ και οι επίτροποι της στρατιωτικής περιφέρειας της Λευκορωσίας διαμαρτυρήθηκαν κατά «της υποτίμησης και του περιορισμού του ρόλου των πολιτικών οργάνων του Κόμματος».[124] Ο Μπλόμπεργκ, Γερμανός ανώτερος αξιωματικός, σημείωσε στην αναφορά που υπέβαλε έπειτα από μια αποστολή στην ΕΣΣΔ το 1928 τα εξής:

«Απόψεις καθαρά στρατιωτικές αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία. Όλα τ' άλλα υπάγονται σ' αυτές.»[125]

Καθώς πολλοί στρατιώτες προέρχονταν από την ύπαιθρο, η επιρροή των κουλάκων γινόταν ιδιαίτερα αισθητή. Ο Ούνσλιχτ, ανώτερος αξιωματικός, διαβεβαίωνε το 1928 και το 1929 πως ο κίνδυνος της σοσιαλδημοκρατικής παρέκκλισης ήταν πιο μεγάλος στο στρατό παρά στις πολιτικές οργανώσεις του Κόμματος.[126]

Το 1930, το 10% των αξιωματικών, δηλαδή 4.500 στρατιωτικοί, ήταν πρώην τσαρικοί αξιωματικοί. Στη διάρκεια της εκκαθάρισης των θεσμών, το φθινόπωρο του 1929, ο Ούνσλιχτ απαγόρευσε ν'

αρχίσει ένα ευρύ κίνημα κατά την πρώην τσαρικών αξιωματικών στο στρατό.[127]

Όλα αυτά τα στοιχεία εξηγούν τη διατήρηση αστικών επιρροών στο στρατό, που τον κατέστησαν ένα από τα λιγότερο αξιόπιστα σώματα του σοσιαλιστικού συστήματος.

Συνωμοσία;

Ο Β. Λιχατσόφ ήταν το 1937-1938 αξιωματικός του Κόκκινου Στρατού στην Άπω Ανατολή. Στο βιβλίο του *Η συνωμοσία στην Άπω Ανατολή*, βεβαιώνει ότι οργανώθηκε πράγματι μεγάλη συνωμοσία μέσα στο στρατό.[128]

Ο δημοσιογράφος Αλεξάντρ Γουερθ γράφει στο βιβλίο του *Μόσχα 41* ένα κεφάλαιο με τίτλο «Η δίκη του Τουχατσέφσκι». Αναφέρει μεταξύ άλλων:

«Είμαι πεισμένος ότι η εκκαθάριση στον Κόκκινο Στρατό είχε μεγάλη σχέση με το φόβο του Στάλιν για έναν επικείμενο πόλεμο με τη Γερμανία. Ποιος ήταν ο Τουχατσέφσκι; Άνθρωποι του γαλλικού δεύτερου γραφείου μου έλεγαν πριν από πολύ καιρό ότι ο Τουχατσέφσκι ήταν φιλογερμανός. Και οι Τσέχοι μου διηγούνταν την εκπληκτική ιστορία της επίσκεψης του Τουχατσέφσκι στην Πράγα, όταν στο τέλος ενός συμποσίου –όπου είχε πιει αρκετά– του ξέφυγε και είπε ότι μια συμφωνία με τον Χίτλερ ήταν η μόνη ελπίδα για την Τσεχοσλοβακία και τη Ρωσία. Και άρχισε να βρίζει τον Στάλιν. Οι Τσέχοι δεν παρέλειψαν να το αναφέρουν αυτό στο Κρεμλίνο, και αυτό ήταν το τέλος του Τουχατσέφσκι – και πολλών οπαδών του.»[129]

Ο Αμερικανός πρεσβευτής στη Μόσχα, Τζόζεφ Ντέιβις, σημείωσε τις εντυπώσεις του, στις 30 Ιούνη και στις 4 Ιούλη του 1937:

«Είπα στον Λιτβίνοφ ότι οι αντιδράσεις που προκάλεσαν στις Ηνωμένες Πολιτείες και στη Δυτική Ευρώπη οι εκκαθαριστικές αυτές επιχειρήσεις και η εκτέλεση των στρατηγών ήταν σαφώς αρνητικές. (...) Ο Λιτβίνοφ ήταν πολύ ειλικρινής. Είπε ότι η κυβέρνηση είχε αναγκαστεί "να βεβαιωθεί" με τις εκκαθαριστικές αυτές επιχειρήσεις ότι δεν υπήρχε η δυνατότητα προδοσίας στη Ρωσία προς όφελος του Βερολίνου ή του Τόκιο και πρόσθεσε ότι ο κόσμος θα καταλάβαινε μια μέρα ότι η σοβιετική κυβέρνηση είχε ενερ-

γήσει έτσι για να προστατευτεί απέναντι σε μια "απειλούμενη προδοσία". Στην πραγματικότητα, είπε, η Ρωσία προσφέρει υπηρεσία σ' ολόκληρο τον κόσμο προστατεύοντας τον εαυτό της από την απειλή που συνιστά το όνειρο του Χίτλερ και των ναζί για παγκόσμια κυριαρχία, και διατηρώντας έτσι τη δύναμη της Σοβιετικής Ένωσης σαν προπύργιο απέναντι στη ναζιστική απειλή. Μια μέρα, είπε, ο κόσμος θα δει πόσο σπουδαίος άνθρωπος είναι ο Στάλιν.»[130] Παρακάτω, ο Ντέιβις γράφει:

«Τα πιο σοβαρά πνεύματα δείχνουν να πιστεύουν ότι κατά πάσα πιθανότητα βρισκόταν σε εξέλιξη μια συνωμοσία με στόχο ένα στρατιωτικό πραξικόπημα, μια συνωμοσία που στρεφόταν όχι τόσο εναντίον του Στάλιν προσωπικά όσο κατά του διοικητικού συστήματος και του Κόμματος, και που ο Στάλιν τσάκισε με την ετοιμότητά του, την τόλμη του και τη συνηθισμένη του δύναμη.»[131]

Το 1937, ο Αμπντουραχμάν Αφτορχάνοφ εργαζόταν σε μια υπηρεσία της Κεντρικής Επιτροπής του μπολσεβίκικου Κόμματος. Αστός εθνικιστής, λέει ότι είχε έρθει σε στενή επαφή με τους αρχηγούς της αντιπολίτευσης και με τους Καυκάσιους, μέλη της Κεντρικής Επιτροπής. Μετά τον πόλεμο, διέφυγε στις Ηνωμένες Πολιτείες. Στο βιβλίο του *Ο Στάλιν στην εξουσία*, εκφράζει τη λύπη του που ο Τουχατσέφσκι δεν κατέλαβε την εξουσία το 1937. Βεβαιώνει ότι στις αρχές του 1937, μετά το ταξίδι του στην Αγγλία, ο Τουχατσέφσκι, μιλώντας μπροστά σε ανώτερους αξιωματικούς, είπε τα εξής:

«Εκείνο που χαρακτηρίζει το στρατό της Αυτού Μεγαλειότητας της Μεγάλης Βρετανίας, είναι ότι επικεφαλής του δε θα μπορούσε να βρίσκεται πράκτορας της Σκότλαντ Γιαρντ (υπαινιγμός για το ρόλο της κρατικής Ασφάλειας στην ΕΣΣΔ). Όσο για τους τσαγκάρηδες (υπαινιγμός για τον πατέρα του Στάλιν), δεν τους παίρνουν παρά μόνο στις αποθήκες τροφοδοσίας, και πάλι χωρίς κομματική ταυτότητα. Οι Άγγλοι δε μιλάνε πρόθυμα για τον πατριωτισμό τους, γιατί τους φαίνεται φυσικό να είναι αποκλειστικά Άγγλοι. Δεν υπάρχει, στην Αγγλία, ευθεία, καμπύλη ή "γενική" γραμμή, δεν υπάρχει παρά μία αγγλική πολιτική, που ένας λόρδος ή ένας εργάτης, ένας συντηρητικός ή ένας σοσιαλιστής, ένας αξιωματικός ή ένας στρατιώτης την υπηρετούν με τον ίδιο ζήλο. Βέβαια, ο Βρετανός στρατιώτης έχει παντελή άγνοια της ιστορίας του κόμματος και των δεικτών παραγωγής (υπαινιγμός για την πο-

λιτική διαπαιδαγώγηση στον Κόκκινο Στρατό), όμως, γνωρίζει αντίθετα την τοπογραφία του κόσμου τόσο καλά όσο και το σπίτι όπου μένει. Εκεί κάτω, ο βασιλιάς, ξεχειλίζει από τιμές, αλλά δεν έχει προσωπική εξουσία. Για να σταδιοδρομίσει κανείς ως αξιωματικός, χρειάζεται δύο προσόντα: θάρρος και γνώση.»[132]

Ο Ρομπέρ Κουλόντρ ήταν πρεσβευτής της Γαλλίας στη Μόσχα το 1936-1938. Στα *Απομνημονεύματά* του, αναφέρεται στην τρομοκρατία της Γαλλικής Επανάστασης, που, το 1792, συνέτριψε τους αριστοκράτες και προετοίμασε το γαλλικό λαό για τον πόλεμο κατά των αντιδραστικών ευρωπαϊκών κρατών. Την εποχή εκείνη, οι εχθροί της Γαλλικής Επανάστασης, και κυρίως η Αγγλία και η Ρωσία, είχαν ερμηνεύσει την επαναστατική τρομοκρατία ως προμήνυμα της κατάρρευσης του καθεστώτος. Όμως, το αντίθετο ήταν αληθές. Το ίδιο, λέει ο Κουλόντρ, συμβαίνει σήμερα με τη σοβιετική επανάσταση.

«Λίγο μετά τη σύλληψη του Τουχατσέφσκι, ο υπουργός της Λιθουανίας, που είχε διασυνδέσεις με αρκετά ηγετικά στελέχη των μπολσεβίκων, μου είπε ότι ο στρατάρχης, εξοργισμένος από τα εμπόδια που όρθωνε το Κομμουνιστικό Κόμμα στην ανάπτυξη της στρατιωτικής δύναμης της Ρωσίας, κυρίως για την καλή οργάνωση του στρατού, είχε πράγματι τεθεί επικεφαλής ενός κινήματος που αποσκοπούσε στη διάλυση του Κόμματος και στην εγκαθίδρυση στρατιωτικής δικτατορίας. (...) Η αλληλογραφία μου θα μπορούσε να χρησιμεύσει σαν μαρτυρία πως απέδωσα στη "σοβιετική τρομοκρατία" το αληθινό της νόημα. Δεν έπαψα να γράφω ότι δεν πρέπει να βγει το συμπέρασμα πως το καθεστώς καταλύεται ή πως εξαντλούνται οι δυνάμεις της Ρωσίας. Πρόκειται αντίθετα για την αναπτυξιακή κρίση μιας χώρας που εξελίσσεται γοργά.»[133]

Ο Τσόρτσιλ γράφει στα *Απομνημονεύματά* του ότι ο Χίτλερ είχε υποσχεθεί στον Μπένες, τον πρόεδρο της Τσεχοσλοβακίας, ότι θα σεβαστεί την ακεραιότητα της χώρας του, με την προϋπόθεση ότι θα δεσμευόταν να παραμείνει ουδέτερος σε περίπτωση γαλλογερμανικού πολέμου.

«Το φθινόπωρο του 1936, ο πρόεδρος Μπένες πήρε ένα μήνυμα από υψηλή στρατιωτική προσωπικότητα της Γερμανίας που τον πληροφορούσε ότι, αν ήθελε να επωφεληθεί από τις προσφορές του Χίτλερ, έπρεπε να βιαστεί, γιατί σύντομα θα συνέβαιναν στη Ρωσία γεγονότα που θα επέτρεπαν στη Γερμανία να μη χρειάζεται

τη βοήθεια των Τσέχων. Ενόσω ο Μπένες διερευνούσε το νόημα αυτού του ανησυχητικού υπαινιγμού, έμαθε ότι η γερμανική κυβέρνηση βρισκόταν σε επαφή με σημαντικές προσωπικότητες της Ρωσίας μέσω της σοβιετικής πρεσβείας στην Πράγα. Αυτό αποτελούσε μέρος της λεγόμενης στρατιωτικής συνωμοσίας και της σκευωρίας της παλιάς κομμουνιστικής φρουράς, που απέβλεπαν στην ανατροπή του Στάλιν και στην εγκαθίδρυση στη Ρωσία νέου καθεστώτος, η πολιτική του οποίου θα ήταν φιλογερμανική. Λίγο μετά, πραγματοποιήθηκε στη σοβιετική Ρωσία μια ανηλεής, αλλά αναμφίβολα χρήσιμη εκκαθάριση που εξυγίανε τους οικονομικούς και πολιτικούς κύκλους. (...) Ο ρωσικός στρατός εκκαθαρίστηκε από τα φιλογερμανικά στοιχεία του με οδυνηρές επιπτώσεις για την ικανότητά του στη μάχη. Η σοβιετική κυβέρνηση ήταν πια έντονα προϊδεασμένη κατά της Γερμανίας. Φυσικά, ο Χίτλερ διείδε πολύ καθαρά μέσα από τα γεγονότα, αλλά, απ' ό,τι είμαι σε θέση να γνωρίζω, η βρετανική και η γαλλική κυβέρνηση δεν είχαν τόσο σαφή επίγνωση του τι συνέβαινε. Στον Μ. Τσάμπερλεν, στο βρετανικό και το γαλλικό Γενικό Επιτελείο, η εκκαθάριση του 1937 φάνηκε κυρίως σαν ένα επεισόδιο μιας αντιπαράθεσης που σπάραζε εσωτερικά το ρωσικό στρατό, και τους έδινε την εικόνα μιας Σοβιετικής Ένωσης που ήταν χωρισμένη στα δύο από τα μίση και τις ατελείωτες αντεκδικήσεις.»[134]

Ο τροτσκιστής Ντόιτσερ σπάνια χάνει ευκαιρία να κακολογήσει και να συκοφαντήσει τον Στάλιν. Ωστόσο, αυτός που βεβαιώνει ότι οι δίκες της Μόσχας δε στηρίζονται παρά σε μια «φανταστική συνωμοσία», αναγκάζεται να γράψει με αφορμή την εκτέλεση του Τουχατσέφσκι:

«Όλες οι μη σταλινικές εκδοχές συμφωνούν σε ένα σημείο: κάποιοι στρατηγοί σχεδίαζαν πραγματικά πραξικόπημα. Το έκαναν για προσωπικούς λόγους και με δική τους πρωτοβουλία, χωρίς να έχουν συνεννοηθεί με κάποια ξένη δύναμη. Το κύριο επεισόδιο αυτού του πραξικοπήματος θα ήταν μια εξέγερση σε επίπεδο κορυφής στο Κρεμλίνο, που θα κατέληγε στη δολοφονία του Στάλιν. Επίσης, προβλεπόταν μια καθοριστικής σημασίας στρατιωτική επιχείρηση έξω από το Κρεμλίνο, η αιφνιδιαστική κατάληψη του στρατηγείου της Γκε Πε Ου. Ο Τουχατσέφσκι ήταν η ψυχή της συνωμοσίας. (...) Εξάλλου, ήταν ο μόνος απ' όλους τους στρατιωτικούς και πολιτικούς αρχηγούς της εποχής που, από πολλές απόψεις, έμοι-

αζε στον αυθεντικό Βοναπάρτη και θα μπορούσε να παίξει το ρόλο του Ρώσου Ύπατου. Ο επικεφαλής πολιτικός επίτροπος του στρατού, Γκαμάρνικ, που αυτοκτόνησε αργότερα, μετείχε στη συνωμοσία. Ο στρατηγός Γιακίρ, διοικητής του Λένινγκραντ, θα εξασφάλιζε τη σύμπραξη της φρουράς του. Οι στρατηγοί Ουμπορέβιτς, διοικητής της Στρατιωτικής Ακαδημίας της Μόσχας, Πριμακόφ, βοηθός του Μπουντιόνι επικεφαλής του ιππικού, και μερικοί άλλοι, μετείχαν και αυτοί στη συνωμοσία.»[135]

Ο Ντόιτσερ, σαν συνεπής αντικομμουνιστής, ακόμα κι όταν παραδέχεται ότι υπήρξε πραγματικά συνωμοσία από τον Τουχατσέφσκι, σπεύδει να υπογραμμίσει τις «καλές προθέσεις» των συνωμοτών που ήθελαν «να σώσουν το στρατό και τη χώρα από την τρελή τρομοκρατία που προκάλεσαν οι εκκαθαρίσεις» και βεβαιώνει τους αναγνώστες του ότι ο Τουχατσέφσκι σε καμιά περίπτωση δεν ενεργούσε «προς όφελος της Γερμανίας»...[136]

Ο ναζί Λεόν Ντεγκρέλ, σε ένα γραπτό του το 1977, αναφέρθηκε στην περίπτωση του Τουχατσέφσκι με τα εξής λόγια:

«Ποιος θα μπορούσε να σκεφτεί, μέσα στην Επανάσταση στη Γαλλία τον καιρό των εγκλημάτων της τρομοκρατίας, ότι θα πρόβαλλε, λίγο μετά, ένας Βοναπάρτης που θα ανόρθωνε, με τη σιδερένια πυγμή του, τη Γαλλία που είχε πέσει στο βάθος της αβύσσου; Μερικά χρόνια ακόμα και αυτός ο Βοναπάρτης θα έφτανε πολύ κοντά στο να δημιουργήσει την ενωμένη Ευρώπη! Ένας Ρώσος Βοναπάρτης μπορεί κι αυτός να προβάλει. Ο νεαρός στρατάρχης Τουχατσέφσκι, που θανατώθηκε από τον Στάλιν με προτροπή του Μπένες, διέθετε αυτό το ανάστημα το 1937.»[137]

Στις 8 Μάη του 1943, ο Γκέμπελς σημειώνει στην εφημερίδα του λίγα λόγια του Χίτλερ που δείχνουν ότι οι ναζί καταλάβαιναν απόλυτα το όφελος που μπορούσαν να αποκομίσουν από τις αντιπολιτευτικές και ηττοπαθείς τάσεις μέσα στον Κόκκινο Στρατό.

«Ο Φίρερ εξηγεί για άλλη μια φορά την περίπτωση Τουχατσέφσκι και εκφέρει τη γνώμη ότι πλανιόμασταν οικτρά την εποχή εκείνη, όταν πιστεύαμε ότι ο Στάλιν θα κατέστρεφε έτσι τον Κόκκινο Στρατό. Το αντίθετο είναι η αλήθεια: Ο Στάλιν απαλλάχτηκε από όλους τους αντιπολιτευτικούς κύκλους του Κόκκινου Στρατού και κατάφερε έτσι να μην υπάρχει πλέον ηττοπαθής τάση σ' αυτό το στρατό. (...) Σε σχέση μ' εμάς, ο Στάλιν έχει επιπλέον το πλεονέκτημα να μην έχει κοινωνική αντιπολίτευση, εφόσον ο μπολσεβικι-

σμός την εξάλειψε κι αυτή στη διάρκεια των εκκαθαρίσεων των τελευταίων είκοσι πέντε χρόνων. (...) Ο μπολσεβικισμός εξάλειψε έγκαιρα τον κίνδυνο αυτό κι έτσι μπορεί να στρέψει όλη του τη δύναμη κατά του εχθρού του.»[138]

Αναφέρουμε επίσης τη γνώμη του Μόλοτοφ, του μόνου μέλους του Πολιτικού Γραφείου του 1953, μαζί με τον Καγκάνοβιτς, που δεν απαρνήθηκε ποτέ το επαναστατικό παρελθόν του. Σε συνεντεύξεις που του πήραν στη δεκαετία του '80, υπενθύμισε τις συνθήκες που έγινε η εκκαθάριση.

«Επικρατούσε εξαιρετική ένταση την περίοδο εκείνη. Ήταν ανάγκη να δράσουμε χωρίς τον παραμικρό οίκτο. Πιστεύω πως ήταν δικαιολογημένο. Αν οι Τουχατσέφσκι, Γιακίρ, Ρίκοφ και Ζινόβιεφ είχαν κάνει κίνημα σε καιρό πολέμου, θα διεξαγόταν ένας εξαιρετικά σκληρός αγώνας, ο αριθμός των θυμάτων θα ήταν κολοσσιαίος. Κολοσσιαίος. Και οι δύο πλευρές θα είχαν καταδικαστεί σε όλεθρο. Είχαν διασυνδέσεις που έφταναν ως τον Χίτλερ. Τόσο μακριά. Ο Τρότσκι είχε παρόμοιες διασυνδέσεις, δε χωράει αμφιβολία. Ο Χίτλερ ήταν ένας τυχοδιώκτης και ο Τρότσκι επίσης, είχαν κοινά χαρακτηριστικά. Και οι δεξιοί, Μπουχάριν και Ρίκοφ, συνδέονταν μ' αυτούς. Και, φυσικά, πολλοί στρατιωτικοί διοικητές.»[139]

Η μιλιταριστική και βοναπαρτιστική τάση

Σε μια μελέτη που χρηματοδοτήθηκε από τον αμερικανικό στρατό και εκπονήθηκε στα πλαίσια της Rand Corporation, ο Ρόμαν Κόλκοβιτς ανέλυσε από την πολιτική σκοπιά που επικρατούσε στις στρατιωτικές υπηρεσίες πληροφοριών, τις σχέσεις ανάμεσα στο Κόμμα και στο στρατό στη Σοβιετική Ένωση. Είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι υποστηρίζει όλες τις τάσεις προς τον επαγγελματισμό, την απολιτική στάση, το μιλιταρισμό και τα προνόμια που αναπτύχθηκαν ήδη από τη δεκαετία του '20 μέσα στον Κόκκινο Στρατό. Και, φυσικά, ο Κόλκοβιτς τα βάζει με τον Στάλιν που κατέστειλε τις αστικές και μιλιταριστικές αυτές τάσεις.

Αφού περιγράφει πώς καθόρισε ο Στάλιν στη διάρκεια της δεκαετίας του '20 το καθεστώς του στρατού στη σοσιαλιστική κοινωνία, ο Κόλκοβιτς γράφει:

«Ο Κόκκινος Στρατός αναδείχτηκε μέσα από αυτή τη διαδικα-

σία βοηθός της κομματικής ελίτ στην εξουσία. Αρνούνταν στους αξιωματικούς την πλήρη εξουσία που ήταν αναγκαία για την άσκηση του στρατιωτικού επαγγέλματος. Τους διατηρούσαν σε μια κατάσταση μόνιμης αβεβαιότητας σε ό,τι αφορά στη σταδιοδρομία τους. Και η στρατιωτική κοινότητα, που τείνει προς την αποκλειστικότητα, διατηρούνταν με τη βία ανοιχτή, χάρη σε ένα επεξεργασμένο σύστημα ελέγχου και κατήχησης.»

Έπειτα, «ο Στάλιν ξεκίνησε ένα τεράστιο πρόγραμμα για να εξασφαλίσει στο σοβιετικό στρατό σύγχρονα όπλα, εξαρτύσεις και εκστρατευτικά μέσα, αλλά τον απασχολούσε ακόμα η τάση των στρατιωτικών προς τον ελιτισμό και την αποκλειστικότητα, μια προδιάθεση που οξύνθηκε με την επαγγελματική τους αναγέννηση. Η δυσπιστία αυτή έγινε τόσο κυρίαρχη, ώστε τη στιγμή που ένας επικείμενος κίνδυνος πολέμου παρουσιάστηκε στην Ευρώπη, ο Στάλιν χτύπησε τους στρατιωτικούς στη διάρκεια των μαζικών εκκαθαρίσεων του 1937. (...) Εγκλωβισμένη απ' όλες τις πλευρές από τη μυστική αστυνομία, τα πολιτικά όργανα και τις οργανώσεις του Κόμματος και της Κομσομόλ, η ελευθερία δράσης των στρατιωτικών ήταν αυστηρά περιορισμένη».[140]

Να λοιπόν που μάθαμε τι «απεχθάνεται» περισσότερο ο αμερικανικός στρατός στον Κόκκινο Στρατό: την πολιτική διαπαιδαγώγηση («κατήχηση») και τον πολιτικό έλεγχο (από τα πολιτικά όργανα, από το Κόμμα και την Κομσομόλ, από την Ασφάλεια). Αντίθετα, ο αμερικανικός στρατός βλέπει με πάρα πολύ καλό μάτι τις τάσεις για αυτονομία και προνόμια των ανώτερων αξιωματικών («τον ελιτισμό») και το μιλιταρισμό («την αποκλειστικότητα»).

Οι εκκαθαρίσεις αναλύονται από τον Κόλκοβιτς σαν ένα στάδιο στην πάλη του Κόμματος, που διεύθυνε ο Στάλιν κατά των τάσεων «επαγγελματισμού» και βοναπαρτισμού στους κύκλους των ανώτερων αξιωματικών. Οι αστικές αυτές τάσεις δεν μπόρεσαν να επιβληθούν παρά μόνο μετά το θάνατο του Στάλιν.

«Με το θάνατο του Στάλιν και τη διάσπαση που επακολούθησε στους κόλπους της κομματικής ηγεσίας, οι μηχανισμοί ελέγχου αποδυναμώθηκαν και τα ιδιαίτερα συμφέροντα και αξίες των στρατιωτικών εκφράστηκαν ανοιχτά. Στο πρόσωπο του στρατάρχη Ζούκοφ, μεγάλοι τομείς του στρατού αναγνώρισαν τον εκπρόσωπό τους. Ο Ζούκοφ κατόρθωσε να απαλλάξει τη στρατιωτική ελίτ από τον ενοχλητικό έλεγχο των πολιτικών οργάνων. Επέβαλε αυ-

στηρή πειθαρχία και τη διάκριση των στρατιωτικών βαθμών και ζήτησε την αποκατάσταση των στρατιωτικών διοικητών που είχαν υποστεί τις συνέπειες των εκκαθαρίσεων και την τιμωρία εκείνων που τους είχαν ταλαιπωρήσει.»[141]

Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι ο Ζούκοφ ήταν το οπλισμένο χέρι του Χρουστσιόφ στη διάρκεια των δύο πραξικοπημάτων του το 1953 (υπόθεση Μπέρια) και το 1957 (υπόθεση Μόλοτοφ-Μάλενκοφ-Καγκάνοβιτς).

Ο Βλάσοφ

Μήπως όμως είναι παράλογο να υποθέτει κανείς ότι οι στρατηγοί του Κόκκινου Στρατού θα μπορούσαν να εξετάζουν το ενδεχόμενο να συνεργαστούν με τον Χίτλερ; Αν δεν ήταν καλοί κομμουνιστές, δεν ήταν τουλάχιστον εθνικιστές οι στρατιωτικοί αυτοί;

Στην ερώτηση αυτή, ας απαντήσουμε πρώτα απ' όλα με μια αντερώτηση. Γιατί αυτή η υπόθεση θα ήταν πιο παράλογη στην περίπτωση της Σοβιετικής Ένωσης απ' ό,τι στην περίπτωση της Γαλλίας, για παράδειγμα; Ο στρατάρχης Πετέν, ο θριαμβευτής του Βερντέν, δεν ήταν το σύμβολο του γαλλικού σοβινιστικού πατριωτισμού; Ο στρατηγός Βεγκάν και ο ναύαρχος Νταρλάν, δεν ήταν φανατικοί υπερασπιστές της γαλλικής αποικιοκρατικής πολιτικής; Ωστόσο, έγιναν τα πρόσωπα-κλειδιά της γαλλικής συνεργασίας. Η ανατροπή του καπιταλισμού στη Σοβιετική Ένωση και η καταπίεση της αστικής τάξης, μήπως δεν αποτελούσαν για όλους τους νοσταλγούς της ελεύθερης επιχείρησης επιπλέον κίνητρα για συνεργασία με το γερμανικό «δυναμικό καπιταλισμό»;

Και μήπως ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος δεν έδειξε ότι αυτή η τάση που αντιπροσώπευε ο Πετέν στη Γαλλία υπήρχε στον ίδιο ακριβώς βαθμό σε ορισμένους σοβιετικούς αξιωματικούς;

Στα τέλη του 1941, ο στρατηγός Βλάσοφ παίζει σημαντικό ρόλο στην υπεράσπιση της Μόσχας. Μετά τη σύλληψή του από τους Γερμανούς, το 1942, περνάει με το μέρος τους. Όμως, μόλις στις 16 Σεπτέμβρη του 1944, έπειτα από μια συνάντηση με τον Χίμλερ, παίρνει την επίσημη έγκριση να ιδρύσει το ρωσικό απελευθερωτικό στρατό του, την πρώτη μεραρχία του οποίου είχε συγκροτήσει ήδη

από το 1943. Κι άλλοι αιχμάλωτοι αξιωματικοί υπηρέτησαν τους ναζί. Ακολουθούν μερικά ονόματα:

Ο επιτελάρχης Τρούχιν, αρχηγός του επιχειρησιακού τμήματος του επιτελείου της περιοχής της Βαλτικής, καθηγητής στην Ακαδημία του Γενικού Επιτελείου. Ο επιτελάρχης Μαλίσκιν, αρχηγός του επιτελείου του 19ου Σώματος Στρατού. Ο επιτελάρχης Ζάκουτνι, καθηγητής στην Ακαδημία του Γενικού Επιτελείου. Οι επιτελάρχες Μπλαγκοβεστσένσκι, διοικητής ταξιαρχίας, Σαποβάλοφ, διοικητής συντάγματος ακροβολιστών, και Μέαντροφ.

Ο επίτροπος ταξιαρχίας Ζίλενκοφ, μέλος του στρατιωτικού συμβουλίου του 32ου Σώματος Στρατού.

Οι συνταγματάρχες Μάλτσεφ, Ζβέρεφ, Νεριάνιν και Μπουνιατσένκο, διοικητής ο τελευταίος της 389ης θωρακισμένης μεραρχίας.[142]

Ποιο ήταν το πολιτικό προφίλ των ανθρώπων αυτών; Ο πρώην Βρετανός μυστικός πράκτορας και ιστορικός σε θέματα πληροφοριών Κούκριτζ γράφει: «Το περιβάλλον του Βλάσοφ παρουσίαζε ένα περίεργο μίγμα. Ο πιο ευφυής από τους αξιωματικούς του ήταν ο συνταγματάρχης Μίλετι Ζίκοφ, ένας Εβραίος. (...) Είχε πάρει μέρος στο κίνημα της "δεξιάς παρέκκλισης" του Μπουχάριν και το 1936 είχε σταλεί στη Σιβηρία από τον Στάλιν για τετραετή εξαγνισμό. Ο στρατηγός Μαλίσκιν, πρώην αρχηγός του επιτελείου της Ανατολής, ήταν επίσης ένας από αυτούς που επέζησαν από τις δίκες του Στάλιν. Είχε φυλακιστεί τότε που εκδικαζόταν η υπόθεση Τουχατσέφσκι. Ο στρατηγός Ζίλενκοφ ήταν ένας πρώην πολιτικός επίτροπος του στρατού. Όπως πολλοί άλλοι αξιωματικοί που είχαν στρατολογηθεί από τον Γκέλεν, είχαν "αποκατασταθεί" στις αρχές του πολέμου, το 1941.»[143] Μαθαίνουμε λοιπόν ότι αρκετοί ανώτεροι αξιωματικοί, που καταδικάστηκαν και εκτοπίστηκαν στη Σιβηρία το 1937 και αποκαταστάθηκαν έπειτα στις αρχές του πολέμου, πέρασαν στην πλευρά του Χίτλερ! Προφανώς, οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη διάρκεια της μεγάλης εκκαθάρισης ήταν συχνά πέρα για πέρα αιτιολογημένες.

Για να δικαιολογήσει το γεγονός ότι πέρασε στην πλευρά των ναζί, ο Βλάσοφ δημοσίευσε μια ανοιχτή επιστολή:

«Γιατί εντάχθηκα στον αγώνα κατά του μπολσεβικισμού;»

Αυτά που διαβάζει κανείς σ' αυτό το γράμμα είναι άκρως διαφωτιστικά.

Κατ' αρχήν, η κριτική του για το σοβιετικό καθεστώς μοιάζει σαν δύο σταγόνες νερό, μ' εκείνη που διαδόθηκε τόσο από τον Τρότσκι όσο και από τους δεξιούς ιδεολόγους της Δύσης.

«Έβλεπα ότι ο Ρώσος εργάτης είχε μια ανυπόφορη ζωή, ότι ο αγρότης είχε ενταχθεί με το ζόρι στα κολχόζ, ότι εκατομμύρια Ρώσων εξαφανίζονταν, συλλαμβάνονταν χωρίς πολλές πολλές διατυπώσεις.» Έπειτα, ο Βλάσοφ παρουσιάζει τη δική του ανάλυση για την κατάσταση στον Κόκκινο Στρατό:

«Ο θεσμός των επιτρόπων αποδιοργάνωνε τον Κόκκινο Στρατό. Η απουσία υπευθυνότητας, η επιτήρηση, η σπιουνιά καθιστούσαν το διοικητή παιχνίδι στα χέρια των ανώτερων στελεχών του Κόμματος είτε ήταν ένστολοι είτε με πολιτικά. (...) Χιλιάδες χιλιάδων από τους καλύτερους διοικητές, ακόμα και στρατάρχες, συνελήφθησαν και τουφεκίστηκαν.» Θα συγκρατήσουμε από τα λεγόμενα αυτά ότι ο Βλάσοφ ήταν θιασώτης ενός επαγγελματικού στρατού, που θα διαφύλασσε με ζήλο τη στρατιωτική αυτονομία του και θα ήταν απαλλαγμένος από τον κομματικό έλεγχο, όπως ακριβώς τον ήθελε η μελέτη του αμερικανικού στρατού που αναφέραμε πιο πάνω.

Ο Βλάσοφ εξηγεί επίσης πώς η ηττοπάθειά του τον ώθησε να πάει με το μέρος των ναζί. Θα δούμε παρακάτω ότι ο Τρότσκι και οι τροτσκιστές προπαγάνδιζαν με λύσσα την ηττοπάθεια.

«Έβλεπα ότι ο πόλεμος χανόταν για δύο λόγους: εξαιτίας της άρνησης του ρωσικού λαού να υπερασπίσει την μπολσεβίκικη εξουσία και το σύστημα βίας που είχε δημιουργηθεί, και εξαιτίας της ανεύθυνης διοίκησης του στρατού.» Τέλος, στην «αντικαπιταλιστική» γλώσσα που τόσο αγαπούν οι ναζί, ο Βλάσοφ εξηγεί... ότι η Νέα Ρωσία πρέπει να ενταχθεί στη γερμανική Ευρώπη.

«(Πρέπει) να οικοδομηθεί μια νέα Ρωσία, χωρίς μπολσεβίκους και καπιταλιστές. (...) Τα συμφέροντα του ρωσικού λαού εναρμονίζονταν πάντοτε με τα συμφέροντα του γερμανικού λαού, με τα συμφέροντα όλων των λαών της Ευρώπης. Ο μπολσεβικισμός απομόνωσε το ρωσικό λαό από την Ευρώπη με ένα αδιαπέραστο τείχος.»[144]

Ο Σολζενίτσιν

Θέλουμε να ανοίξουμε εδώ μια σύντομη παρένθεση για το έργο του Σολζενίτσιν. Ο άνθρωπος αυτός έγινε η επίσημη φωνή του 5% των τσαρικών, των αστών, των κερδοσκόπων, των κουλάκων, των προαγωγών, των μαφιόζων και των βλασοφικών που δίκαια διώχτηκαν από τη σοσιαλιστική εξουσία.

Ο Σολζενίτσιν, αυτός ο τσαρικός λογοτέχνης, έζησε ένα απάνθρωπο δίλημμα στη διάρκεια της ναζιστικής κατοχής. Σοβινιστής καθώς ήταν, απεχθανόταν τους Γερμανούς κατακτητές. Όμως, μισούσε το σοσιαλισμό με ασύγκριτα πιο άγριο πάθος. Γι' αυτό, έκανε στοργικές σκέψεις για το στρατηγό Βλάσοφ, τον πιο διαβόητο συνεργάτη των ναζί. Αν ο Σολζενίτσιν αποδοκίμαζε κάπως το φλερτ του Βλάσοφ με τον Χίτλερ, χαιρέτιζε ωστόσο θερμά το μίσος του για τον μπολσεβικισμό.

Αφότου αιχμαλωτίστηκε, ο στρατηγός Βλάσοφ πρόδωσε την πατρίδα συνεργαζόμενος με τους ναζί; Ο Σολζενίτσιν πασχίζει να εξηγήσει και να δικαιολογήσει την προδοσία του πρώην διοικητή της 2ης Στρατιάς. Γράφει:

«Η 2η Στρατιά κρούσης βρίσκεται σε βάθος 75 χιλιομέτρων μέσα στις γραμμές του γερμανικού στρατού! Και εκείνη τη στιγμή είναι που οι τυχοδιώκτες του Γενικού Επιτελείου βρέθηκαν να μη διαθέτουν καθόλου αποθέματα σε άντρες και εφόδια. Ο στρατός έμεινε χωρίς ανεφοδιασμό και, παρ' όλ' αυτά, δε δόθηκε στον Βλάσοφ η έγκριση να υποχωρήσει. (...). Ασφαλώς, υπήρξε προδοσία απέναντι στην πατρίδα! Ασφαλώς, υπήρξε εγωιστική και δόλια εγκατάλειψη. Όμως, από την πλευρά του Στάλιν. Απειρία και αμέλεια ως προς την προετοιμασία του πολέμου, σύγχυση και δειλία ως προς τη διεύθυνσή του, παράλογη θυσία στρατευμάτων και σωμάτων στρατού, με μοναδικό σκοπό τη διαφύλαξη της στρατάρχικής του στολής – θα μπορούσε να υπάρξει πιο πικρή προδοσία από την πλευρά ενός ανώτατου στρατιωτικού διοικητή;»[145]

Έτσι, ο Σολζενίτσιν αναλαμβάνει να υπερασπίσει τον προδότη Βλάσοφ απέναντι στον Στάλιν. Ας δούμε μια στιγμή τι πραγματικά συνέβη στις αρχές του 1942. Διάφορα Σώματα Στρατού είχαν πάρει την εντολή να σπάσουν το γερμανικό αποκλεισμό του Λένινγκραντ. Αρκετά γρήγορα όμως, η επίθεση βάλτωσε και ο διοικητής του Μετώπου, ο Χόζιν, πήρε εντολή από το Γενικό Επιτελείο του

Στάλιν να αποσύρει το στρατό του Βλάσοφ. Ο στρατάρχης Βασιλέφσκι γράφει:

«Ο Βλάσοφ, που δε διακρινόταν για τις μεγάλες διοικητικές ικανότητές του και ήταν από τη φύση του ιδιαίτερα ασταθής και μικρόψυχος, παρέμενε σε πλήρη αδράνεια. Δεν έπαιρνε καμιά πρωτοβουλία για να βοηθήσει τα στρατεύματά του να επιχειρήσουν μια γρήγορη και διακριτική οπισθοχώρηση. (...) Μπορώ να επιβεβαιώσω, αναλαμβάνοντας όλη την ευθύνη, την αγωνία που εκδήλωνε κάθε μέρα ο ανώτατος στρατιωτικός διοικητής, ο Στάλιν, για την τύχη της 2ης Στρατιάς κρούσης, και τα μέτρα που θα μπορούσαν να παρθούν, ώστε να της προσφερθεί κάθε δυνατή βοήθεια, όπως μαρτυρούν μια σειρά γραπτές οδηγίες, τις οποίες υπαγόρευσε σ' εμένα προσωπικά ο ίδιος ο ανώτατος στρατιωτικός διοικητής.»

Ο Βλάσοφ πέρασε με το μέρος του εχθρού την ώρα που ένα σημαντικό τμήμα του στρατού του κατόρθωσε να διασπάσει το γερμανικό κλοιό και να διαφύγει.[146]

Ρώσοι κατατάχτηκαν στο ναζιστικό στρατό για να πολεμήσουν το σοβιετικό λαό; Μα, λέει ο Σολζενίτσιν, είναι το εγκληματικό καθεστώς του Στάλιν που τους ώθησε!

«Μόνο το έσχατο όριο, το αποκορύφωμα της απελπισίας, το ακόρεστο μίσος προς το σοβιετικό καθεστώς τους είχαν οδηγήσει στις "μονάδες Βλάσοφ" της Βέρμαχτ.»[147]

Εξάλλου, λέει ο Σολζενίτσιν, οι βλασοφικοί συνεργάτες ήταν μάλλον αντικομμουνιστές παρά φιλοναζί.

«Μόλις το φθινόπωρο του 1944 άρχισαν να συγκροτούνται καθαρά βλασοφικές και αμιγώς ρωσικές μεραρχίες. Η πρώτη και τελευταία πράξη ανεξαρτησίας των βλασοφικών αυτών μεραρχιών ήταν να καταφέρουν ένα πλήγμα... στους Γερμανούς! Ο Βλάσοφ διέταξε τις μεραρχίες του να περάσουν απ' την πλευρά των εξεγερμένων Τσέχων.»[148]

Πρόκειται για το παραμύθι που πούλησαν όλοι οι εγκληματίες ναζί των διαφόρων εθνικοτήτων: παραμονές της ήττας των Γερμανών φασιστών, όλοι ανακάλυψαν στον εαυτό τους μια κλίση προς «τον πατριωτισμό και την ανεξαρτησία» και θυμήθηκαν την «αντίστασή» τους στους Γερμανούς, για να βρουν προστασία κάτω από τα φτερά του αμερικανικού ιμπεριαλισμού!

Ο Σολζενίτσιν δεν προσάπτει στους Γερμανούς ότι ήταν φασίστες, αλλά ότι ήταν ανόητοι και κοντόφθαλμοι φασίστες. Αν ήταν

έξυπνοι, οι Γερμανοί ναζί θα είχαν αναγνωρίσει την αξία των Ρώσων συντρόφων τους στα όπλα και θα τους είχαν αναγνωρίσει μια κάποια αυτονομία.

«Κοντόφθαλμοι και αλαζόνες, οι Γερμανοί (τους βλασοφικούς) τους επέτρεψαν μόνο να πεθάνουν για το Ράιχ, χωρίς να τους επιτρέψουν να αναλογιστούν ένα ανεξάρτητο ρωσικό πεπρωμένο.»[149]

Ο πόλεμος μαινόταν ακόμα και ο ναζισμός απείχε πολύ απ' το να ηττηθεί οριστικά, όταν ο Σολζενίτσιν άρχισε να οικτίρει τους συλληφθέντες βλασοφικούς εγκληματίες για την «απάνθρωπη» μοίρα τους! Περιγράφει μια σκηνή μετά την εκκαθάριση ενός ναζιστικού θύλακα στο σοβιετικό έδαφος.

«Είδα έναν άντρα πεζό, ντυμένο μ' ένα γερμανικό παντελόνι, γυμνό από τη μέση και πάνω, όλο αίματα στο πρόσωπο, στο στήθος, στους ώμους και στην πλάτη. Μιλώντας με άψογη ρωσική προφορά, μου φώναξε να τον βοηθήσω. Ένας λοχίας τον ανάγκαζε να προχωράει, μαστιγώνοντάς τον. Ε, λοιπόν, φοβήθηκα να υπερασπίσω αυτόν το βλασοφικό απέναντι στο λοχία των Ειδικών Δυνάμεων. (...) Η εικόνα αυτή έμεινε για πάντα χαραγμένη στο μυαλό μου. Γιατί είναι σχεδόν το σύμβολο του *Αρχιπελάγους Γκούλαγκ*, θα μπορούσε να κοσμήσει το εξώφυλλο αυτού του βιβλίου.»[150]

Οφείλουμε να ευχαριστήσουμε τον Σολζενίτσιν γι' αυτή τη συγκλονιστική ομολογία: ο άνθρωπος που θα ενσάρκωνε κατά τον καλύτερο τρόπο τα «εκατομμύρια θύματα του σταλινισμού» είναι συνεργάτης των ναζί!

Μια παράνομη αντικομμουνιστική οργάνωση στον Κόκκινο Στρατό

Οι εκκαθαρίσεις στον Κόκκινο Στρατό παρουσιάζονται συχνά ως πράξεις τυφλής καταστολής, που σημαδεύτηκαν από την παραφροσύνη και την αυθαιρεσία. Υποστηρίζεται ότι επρόκειτο για εξ ολοκλήρου χαλκευμένες υποθέσεις που σκοπό είχαν να διασφαλίσουν την προσωπική δικτατορία του Στάλιν.

Ποια όμως ήταν η πραγματικότητα;

Ένα συγκεκριμένο και εξαιρετικά ενδιαφέρον παράδειγμα μας επιτρέπει να αντιληφθούμε ορισμένες ουσιαστικές πλευρές της.

Ένας συνταγματάρχης του σοβιετικού στρατού, ο Γκ. Α. Τοκάγεφ, πέρασε στην πλευρά των Άγγλων το 1948. Έγραψε ένα βιβλίο με τίτλο *Σύντροφος Χ*, πραγματικό χρυσωρυχείο γι' αυτόν που επιζητεί να αντιληφθεί την πολυπλοκότητα της πάλης μέσα στο Κόμμα των μπολσεβίκων. Μηχανολόγος μηχανικός, ειδικευμένος στην αεροναυτική, ο Τοκάγεφ διετέλεσε, από το 1937 ως το 1948, πολιτικός γραμματέας του μεγαλύτερου κλάδου του Κόμματος, της Αεροπορικής Ακαδημίας Ζουκόφσκι. Συγκαταλεγόταν, επομένως, στα ανώτερα στελέχη.[151]

Όταν μπήκε στο Κόμμα το 1931, σε ηλικία 22 χρόνων, ο Τοκάγεφ ήταν ήδη μέλος μιας παράνομης αντικομμουνιστικής οργάνωσης. Επικεφαλής της οργάνωσής του βρισκόταν ένας ανώτερος αξιωματικός του Κόκκινου Στρατού, ευυπόληπτο μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του μπολσεβίκικου Κόμματος, αυτός που ο Τοκάγεφ αποκαλεί *Σύντροφο Χ*. Η παράνομη ομάδα πραγματοποιούσε μυστικές συσκέψεις, υιοθετούσε αποφάσεις και έστελνε ειδικούς απεσταλμένους σε όλη τη χώρα.

Στο βιβλίο του, που εκδόθηκε το 1956, αναπτύσσει τις πολιτικές ιδέες της παράνομης ομάδας του.

Η ανάγνωση των κυριότερων σημείων του πολιτικού προγράμματος αυτής της οργάνωσης είναι άκρως διαφωτιστική.

Ο Τοκάγεφ παρουσιάζεται πρώτα απ' όλα ως «φιλελεύθερος και επαναστάτης δημοκράτης».[152]

Ήμασταν, βεβαιώνει, «οι εχθροί κάθε ανθρώπου που σκεφτόταν να διαιρέσει τον κόσμο σε "εμείς" και "αυτοί", σε κομμουνιστές και αντικομμουνιστές».[153]

Η ομάδα του Τοκάγεφ «διακηρύσσει το ιδανικό της παγκόσμιας αδελφοσύνης» και «θεωρεί το χριστιανισμό ως ένα από τα μεγάλα συστήματα πανανθρώπινων αξιών».[154]

Η ομάδα Τοκάγεφ είναι υπέρμαχη του αστικού καθεστώτος που εγκαθιδρύθηκε από την επανάσταση του Φλεβάρη.

«Η επανάσταση του Φλεβάρη αντιπροσώπευε τουλάχιστον μια μικρή σπίθα δημοκρατίας που μαρτυρούσε μια υπολανθάνουσα πίστη στη δημοκρατία για τον απλό άνθρωπο.»[155]

Μέσα στην ομάδα Τοκάγεφ κυκλοφορεί η εφημερίδα των μενσεβίκων που εκδίδεται στο εξωτερικό, η *Σοτσιαλιστίτσεσκι Βέστνικ*, και το βιβλίο του μενσεβίκου Γ. Αάρονσον *Η αυγή της κόκκινης τρομοκρατίας*.[156] Ο Τοκάγεφ αναγνωρίζει τη συγγένεια ανάμε-

σα στην αντικομμουνιστική του οργάνωση και στη διεθνή σοσιαλδημοκρατία.

«Το επαναστατικό δημοκρατικό κίνημα συγγενεύει με τους δημοκρατικούς σοσιαλιστές. Είχα στενή συνεργασία με πολλούς πεισμένους σοσιαλιστές, όπως ο Κουρτ Σούμαχερ. Ονόματα όπως Άτλι, Μπέβιν, Σπάακ και Μπλουμ σημαίνουν κάτι για την ανθρωπότητα.»[157]

Ο Τοκάγεφ αγωνίζεται επίσης για τα «ανθρώπινα δικαιώματα» όλων των αντικομμουνιστών.

«Για μας, δεν υπήρχε πιο σημαντικό και πιο επείγον καθήκον για την ΕΣΣΔ από τον αγώνα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, για το άτομο.»[158]

Ο πολυκομματισμός και η διάσπαση της ΕΣΣΔ σε ανεξάρτητες δημοκρατίες είναι δύο ουσιαστικά σημεία του προγράμματος των συνωμοτών.

Η ομάδα του Τοκάγεφ, που η πλειονότητα των μελών της ήταν προφανώς εθνικιστές από την περιοχή του Καυκάσου, είχε εκφράσει τη σύμφωνη γνώμη της για ένα σχέδιο του Ενουκίτζε που «απέβλεπε στην εξόντωση του σταλινισμού ως τις ρίζες του και που θα αντικαταστούσε την αντιδραστική ΕΣΣΔ του Στάλιν με μια "ελεύθερη ένωση ελεύθερων λαών". Η χώρα θα διαιρούνταν ευθύς εξαρχής σε δέκα φυσικές περιοχές: τα Ενωμένα Κράτη του Βόρειου Καύκασου, τη Λαοκρατική Δημοκρατία της Ουκρανίας, τη Λαοκρατική Δημοκρατία της Μόσχας, της Σιβηρίας κλπ.».[159]

Καταστρώνοντας στη διάρκεια του 1939 ένα σχέδιο για την ανατροπή της κυβέρνησης του Στάλιν, η ομάδα του Τοκάγεφ ετοιμάζεται να «αναζητήσει υποστήριξη από το εξωτερικό, ιδιαίτερα από τη Β΄ Διεθνή, και να εκλέξει μια νέα Συντακτική Συνέλευση, το πρώτο μέτρο της οποίας θα ήταν να θέσει τέλος στο μονοκομματικό σύστημα».[160]

Τέλος, ο Τοκάγεφ είναι της γνώμης ότι η Αγγλία «είναι η πιο ελεύθερη και η πιο δημοκρατική χώρα στον κόσμο».[161] Και μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο:

«Οι φίλοι μου κι εγώ είχαμε εξελιχθεί σε μεγάλους θαυμαστές των Ηνωμένων Πολιτειών.»[162]

Με αρκετή έκπληξη διαπιστώνουμε ότι έχουμε εδώ, σχεδόν σημείο προς σημείο, το πρόγραμμα του κυρίου Γκορμπατσόφ. Οι ιδέες που υπερασπιζόταν στα 1931-1948 αυτή η παράνομη αντικομ-

μουνιστική οργάνωση, αναβίωσαν στην κορυφή του Κόμματος από το 1985. Ο Γκορμπατσόφ κατήγγειλε ότι ο κόσμος έχει διαιρεθεί σε σοσιαλισμό και καπιταλισμό και ασπάστηκε τις «παγκόσμιες αξίες». Την προσέγγιση με τη σοσιαλδημοκρατία, ο Γκορμπατσόφ την εγκωμίαζε φανερά από το 1986. Ο πολυκομματισμός έγινε πραγματικότητα στην ΕΣΣΔ το 1989. Ότι η επανάσταση του Φλεβάρη είχε φέρει στη Ρωσία «τη δημοκρατική ελπίδα», ο Γέλτσιν το υπενθύμισε πρόσφατα στον κύριο Σιράκ. Η μετατροπή της «αντιδραστικής Σοβιετικής Ένωσης» σε Ένωση Ελεύθερων Δημοκρατιών υλοποιήθηκε...

Όταν όμως το 1935 ο Τοκάγεφ έδινε μάχη για το πρόγραμμα που εφαρμόστηκε πενήντα χρόνια αργότερα από τον Γκορμπατσόφ, είχε συνείδηση του ότι ξεκινούσε έναν αγώνα ζωής ή θανάτου με την μπολσεβίκικη ηγεσία.

«Το καλοκαίρι του 1935, εμείς οι αντιπολιτευόμενοι, στρατιωτικοί αλλά και πολίτες, αντιλαμβανόμασταν απόλυτα ότι είχαμε ξεκινήσει έναν αγώνα ζωής ή θανάτου.»[163]

Ποιοι μετέχουν στην παράνομη ομάδα του Τοκάγεφ;

Πρόκειται κατά κύριο λόγο για αξιωματικούς του Κόκκινου Στρατού, συνήθως νεαρούς αξιωματικούς, απόφοιτους των στρατιωτικών ακαδημιών.

Ο αρχηγός του, του οποίου δεν αναφέρει το όνομα, ο «σύντροφος Χ», ανώτερος αξιωματικός, είναι μέλος της Κεντρικής Επιτροπής σ' όλη τη διάρκεια των δεκαετιών του '30 και του '40.

Ο Ριτς, υποπλοίαρχος του Πολεμικού Ναυτικού, είναι ο αρχηγός του παράνομου κινήματος στο στόλο της Μαύρης Θάλασσας. Τέσσερις φορές διαγράφηκε από το Κόμμα, τέσσερις φορές επανεντάχθηκε.[164]

Οι στρατηγοί Οσεπιάν –υπαρχηγός της πολιτικής διοίκησης των Ένοπλων Δυνάμεων!– και Άλξνις συγκαταλέγονται στους κύριους υπεύθυνους της παράνομης οργάνωσης. Συνδέονται στενά με το στρατηγό Κασίριν. Και οι τρεις συνελήφθησαν και εκτελέστηκαν ενόσω εκδικαζόταν η υπόθεση Τουχατσέφσκι.[165]

Μερικά άλλα ονόματα: Ο αντισυνταγματάρχης Γκάι, σκοτώθηκε το 1936 στη διάρκεια μιας ένοπλης αναμέτρησης με την αστυνομία. Ο συνταγματάρχης Κοσμοντεμιάνσκι που «είχε επιχειρήσει

μια ηρωική αλλά πρώιμη απόπειρα ανατροπής της ολιγαρχίας του Στάλιν».[166] Ο αντιστράτηγος Τοντόρσκι, διοικητής της Ακαδημίας Ζουκόφσκι, και ο Σμολένσκι, επίτροπος μεραρχίας, υποδιοικητής της ίδιας Ακαδημίας, υπεύθυνος πολιτικών υποθέσεων.[167]

Στην Ουκρανία, η ομάδα στηρίζεται στον Νικολάι Γκενεράλοφ, που ο Τοκάγεφ συνάντησε το 1931 σε μια παράνομη σύσκεψη στη Μόσχα, και στον Λέντζερ. Και οι δύο συνελήφθησαν στο Ντνιπροπετρόφσκ το 1936.[168]

Η Κάτια Όκμαν, κόρη ενός παλιού μπολσεβίκου που ήρθε σε ρήξη με το Κόμμα στις αρχές της επανάστασης, και η Κλάβα Γεριόμενκο, Ουκρανή, χήρα αξιωματικού της ναυτικής αεροπορίας της Σεβαστούπολης, παίζουν ρόλο συνδέσμων διασχίζοντας τη χώρα.

Όσο διαρκεί η εκκαθάριση της ομάδας του Μπουχάριν (της «δεξιάς παρέκκλισης») και της ομάδας του στρατάρχη Τουχατσέφσκι, το μεγαλύτερο μέρος της ομάδας του Τοκάγεφ συλλαμβάνεται και τουφεκίζεται.

«Οι στενοί κύκλοι του συντρόφου Χ είχαν σχεδόν ολοκληρωτικά εξαρθρωθεί. Οι περισσότεροι είχαν συλληφθεί σε σχέση με τη "δεξιά παρέκκλιση".»[169]

«Η κατάστασή μας», λέει ο Τοκάγεφ, «είχε γίνει τραγική. Ένα από τα στελέχη, ο Μπελίνσκι, παρατήρησε ότι είχαμε πέσει έξω πιστεύοντας πως ο Στάλιν ήταν ανίκανος και ότι δε θα μπορούσε ποτέ να πραγματοποιήσει την εκβιομηχάνιση και την πολιτιστική ανάπτυξη. Ο Ριτς αποκρίθηκε πως ο Μπελίνσκι είχε άδικο, πως επρόκειτο για μια πάλη γενεών και πως έπρεπε να προετοιμαστεί η μετασταλινική εποχή...»[170]

Έχοντας ο ίδιος αντικομμουνιστική πλατφόρμα, η παράνομη οργάνωση του Τοκάγεφ διατηρεί στενές σχέσεις με τις φράξιες των «κομμουνιστών-ρεφορμιστών» στους κόλπους της κομματικής ηγεσίας.

Τον Ιούνη του 1935, ο Τοκάγεφ στέλνεται στο Νότο. Μας κάνει μερικές αποκαλύψεις σχετικά με τους Ενουκίτζε και Σεμπολντάγεφ, δυο παλιούς μπολσεβίκους που συνήθως θεωρούνται χαρακτηριστικά θύματα της αυθαιρεσίας του Στάλιν.

«Ένα από τα καθήκοντά μου ήταν να προσπαθήσω να αποτρέψω μια επίθεση εναντίον ορισμένων ηγετικών στελεχών της αντιπολίτευσης στην Αζοφική Θάλασσα, στη Μαύρη Θάλασσα και στο

Βόρειο Καύκασο, επικεφαλής της οποίας ήταν ο Μ. Π. Σεμπολντάγεφ, πρώτος γραμματέας της Επιτροπής του Κόμματος και μέλος της Κεντρικής Επιτροπής. Όχι πως το κίνημά μας συμφωνούσε απόλυτα με την ομάδα Σεμπολντάγεφ-Ενουκίτζε, αλλά ξέραμε τι έκαναν, και ο σύντροφος Χ θεωρούσε ότι ήταν επαναστατικό μας καθήκον να τους βοηθήσουμε σε μια κρίσιμη στιγμή. Διαφωνούσαμε σε λεπτομέρειες, αλλά ήταν γενναίοι και έντιμοι άνθρωποι, που είχαν επανειλημμένα σώσει μέλη της δικής μας ομάδας, και που είχαν μεγάλες πιθανότητες να πετύχουν.»

«(Το 1935), οι προσωπικές μου επαφές μου έδιναν τη δυνατότητα να έχω πρόσβαση σε ορισμένα άκρως απόρρητα έγγραφα της Κεντρικής Υπηρεσίας του Κόμματος και τα οποία αναφέρονταν στον "Αμπού" Ενουκίτζε και στην ομάδα του. Τα έγγραφα αυτά θα μας βοηθούσαν να ανακαλύψουμε τι γνώριζαν οι σταλινικοί για όλους εκείνους που δούλευαν εναντίον τους.»

«Ο Ενουκίτζε ήταν ένας πεισμένος κομμουνιστής της δεξιάς πτέρυγας. Τη δεκαετία του '30, ήταν πιθανώς ο πιο θαρραλέος άνθρωπος στο Κρεμλίνο. Η ανοιχτή διαμάχη ανάμεσα στον Στάλιν και τον Ενουκίτζε χρονολογούνταν στην πραγματικότητα από τη θέσπιση του νόμου της 1ης Δεκέμβρη του 1934, που ακολούθησε αμέσως μετά τη δολοφονία του Κίροφ.»

«Ο Ενουκίτζε ανεχόταν κάτω από αυτόν μια χούφτα ανθρώπους που ήταν τεχνικά αποτελεσματικοί και χρήσιμοι για την κοινότητα, αλλά ήταν αντικομμουνιστές.»[171]

Ο Ενουκίτζε τέθηκε σε κατ' οίκον περιορισμό στα μέσα του 1935. Ο αντισυνταγματάρχης Γκάι, ηγετικό στέλεχος της ομάδας του Τοκάγεφ, οργάνωσε τη φυγάδευσή του. Στο Ροστόφ στον Ντον, πραγματοποίησαν σύσκεψη μαζί με τον Σεμπολντάγεφ, πρώτο γραμματέα της Επιτροπής του Κόμματος της περιοχής Αζοφική-Μαύρη Θάλασσα, τον Πιβοβάροφ, πρόεδρο του σοβιέτ της περιοχής, και τον Λάριν, τον πρωθυπουργό. Έπειτα, οι Ενουκίτζε και Γκάι συνέχισαν προς το Νότο, αλλά αιφνιδιάστηκαν από το Λαϊκό Επιτροπάτο Εσωτερικών στο δρόμο για το Μπακού. Ο Γκάι σκότωσε δύο άντρες, αλλά στη συνέχεια σκοτώθηκε κι ο ίδιος.[172]

Η δεύτερη αντιπολιτευτική ομάδα με την οποία διατηρεί σχέσεις η οργάνωση του Τοκάγεφ είναι η ομάδα του Μπουχάριν. Οι σχέσεις τους περιγράφηκαν ήδη πιο πάνω.

Ο Τοκάγεφ βεβαιώνει ότι η ομάδα του διατηρούσε στενές επα-

φές με μια τρίτη φράξια στην κορυφή του Κόμματος, τη φράξια του αρχηγού της Ασφάλειας, του Γιάγκοντα.

«Γνωρίζαμε τη δύναμη του αρχηγού του Λαϊκού Επιτροπάτου Εσωτερικών, του Γιάγκοντα, στο ρόλο του, όχι του υπηρέτη, αλλά του εχθρού του καθεστώτος.»[173]

Ο Τοκάγεφ λέει πως ο Γιάγκοντα προστάτεψε πολλούς από τους άντρες τους που βρίσκονταν σε κίνδυνο. Όταν συνελήφθη ο Γιάγκοντα, κόπηκαν όλοι οι δεσμοί της ομάδας Τοκάγεφ με την ηγεσία της Ασφάλειας. Για το παράνομο κίνημά τους, ήταν ένα εξαιρετικά βαρύ πλήγμα...

«Το Λαϊκό Επιτροπάτο Εσωτερικών, με επικεφαλής τώρα τον Γεζόφ, έκανε κι άλλα βήματα μπροστά. Το αριθμητικά περιορισμένο Πολιτικό Γραφείο είχε διεισδύσει στις συνωμοσίες της ομάδας Ενουκίτζε-Σεμπολντάγεφ και της ομάδας Γιάγκοντα-Ζελίνσκι και είχε κόψει τους δεσμούς της αντιπολίτευσης με τις κεντρικές υπηρεσίες της πολιτικής αστυνομίας. (...) Ο Γιάγκοντα αποπέμφθηκε από το Λαϊκό Επιτροπάτο Εσωτερικών και χάσαμε ένα σημαντικό συνδετικό κρίκο της αντιπολιτευτικής μυστικής μας υπηρεσίας.»[174]

Ποιες ήταν οι προθέσεις, τα σχέδια και οι δραστηριότητες της ομάδας του Τοκάγεφ;

Πολύ πριν από το 1934, λέει ο Τοκάγεφ, η ομάδα μας είχε σχεδιάσει να δολοφονήσει τον Κίροφ και τον Καλίνιν, τον πρόεδρο της Σοβιετικής Ένωσης. Τελικά, μια άλλη ομάδα εκτέλεσε την επιχείρηση κατά του Κίροφ, μια ομάδα με την οποία ήμασταν σε επαφή.[175]

«Το 1934, εκδηλώθηκε μια συνωμοσία για το ξεκίνημα μιας επανάστασης με τη σύλληψη όλων των σταλινικών που είχαν συγκεντρωθεί για το 17ο Συνέδριο του Κόμματος.»[176]

Να θυμηθούμε ότι ο Μπουχάριν, στη διάρκεια της δίκης του, μίλησε γι' αυτό το σχέδιο και το απέδωσε στους Ενουκίτζε και Τόμσκι.

Μια σύντροφος από την ομάδα, η Κλάβα Γεριόμενκο, είχε προτείνει, στα μέσα του 1936, να δολοφονηθεί ο Στάλιν. Γνώριζε αξιωματικούς της προσωπικής φρουράς του Στάλιν. Ο σύντροφος Χ είχε αρνηθεί, γιατί είχαν ήδη γίνει δεκαπέντε απόπειρες, χωρίς καμιά

πιθανότητα επιτυχίας, οι οποίες είχαν προκαλέσει μεγάλες απώλειες.[177]

«Τον Αύγουστο του 1936, είχα καταλήξει στο συμπέρασμα ότι έπρεπε να γίνουν άμεσες προετοιμασίες για μια γενική ένοπλη εξέγερση. Ήμουν βέβαιος τότε, όπως και σήμερα, ότι, αν ο σύντροφος Χ είχε ρίξει το σύνθημα για ένοπλη εξέγερση, θα τον είχαν ακολουθήσει αμέσως πολλοί μεγάλοι άντρες της ΕΣΣΔ. Το 1936, οι Άλξνις, Γεγκόροφ, Οσεπιάν και Κασίριν θα τον είχαν ακολουθήσει.»[178]

Να παρατηρήσουμε ότι όλοι αυτοί οι στρατηγοί εκτελέστηκαν μετά την αποκάλυψη της συνωμοσίας του Τουχατσέφσκι. Ο Τοκάγεφ πιστεύει πως το 1936 διέθεταν αρκετούς άντρες μέσα στο στρατό, ώστε να πετύχουν ένα πραξικόπημα που, αφού ζούσε ακόμα ο Μπουχάριν, θα είχε βρει κάποια υποστήριξη μέσα στην αγροτιά.

Ένας από «τους πιλότους μας», λέει ο Τοκάγεφ, είχε υποβάλει στο σύντροφο Χ, στον Άλξνις και στον Οσεπιάν ένα σχέδιο για το βομβαρδισμό του μαυσωλείου του Λένιν και του Πολιτικού Γραφείου.[179]

Στις 20 Νοέμβρη του 1936, στη Μόσχα, ο σύντροφος Χ, στη διάρκεια μιας παράνομης σύσκεψης πέντε μελών, προτείνει στον Ντεμοκράτοφ να δολοφονήσει τον Γεζόφ στη διάρκεια του έκτακτου 8ου Συνεδρίου των σοβιέτ.[180]

«Τον Απρίλη του 1939, οργανώσαμε ένα συνέδριο ηγετικών στελεχών της παράνομης αντιπολίτευσης. Δίπλα σε δημοκράτες επαναστάτες, υπήρχαν δύο σοσιαλιστές και δύο στρατιωτικοί της "δεξιάς" (μπουχαρινικής) αντιπολίτευσης. Υιοθετούσαμε για πρώτη φορά μια απόφαση που όριζε το σταλινισμό σαν αντεπαναστατικό φασισμό, σαν φασιστική προδοσία της εργατικής τάξης. Η απόφαση κοινοποιήθηκε αμέσως σε διακεκριμένες προσωπικότητες του Κόμματος και της κυβέρνησης και παρόμοιες συσκέψεις οργανώθηκαν σε άλλα κέντρα. Εκτιμήσαμε επίσης τις πιθανότητες επιτυχίας μιας ένοπλης εξέγερσης κατά του Στάλιν σε ένα άμεσο μέλλον.»[181]

Να σημειώσουμε ότι το θέμα «ο μπολσεβικισμός είναι όμοιος με το φασισμό» αναπτύσσεται από μια ομάδα συνωμοτών, οπαδών της αστικής δημοκρατίας και του αγγλοαμερικανικού ιμπεριαλισμού.

Λίγο αργότερα, ο Τοκάγεφ συζητάει με έναν ανώτερο αξιωματικό της στρατιωτικής διοικητικής περιφέρειας του Λένινγκραντ, που λέγεται Σμολνίνσκι στην παρανομία, για τη δυνατότητα μιας απόπειρας κατά του Ζντάνοφ.[182]

Αρχές του 1941, μερικούς μήνες πριν από τον πόλεμο, πραγματοποιείται άλλη μια σύσκεψη, στην οποία οι συνωμότες εξετάζουν το ζήτημα μιας απόπειρας κατά του Στάλιν σε περίπτωση πολέμου. Τελικά, αποφασίζουν πως δεν είναι η κατάλληλη ευκαιρία. Πρώτα, δε διαθέτουν πια αρκετούς άντρες για να διοικήσουν τη χώρα. Κι έπειτα, λέει ο Τοκάγεφ, εκείνη τη στιγμή, η μάζα δε θα μας είχε ακολουθήσει.[183]

Όταν ξέσπασε ο πόλεμος, η ηγεσία του Κόμματος πρότεινε στον Τοκάγεφ, που μιλούσε γερμανικά, να πάει να διευθύνει τις επιχειρήσεις των παρτιζάνων πίσω από τις γραμμές των ναζί. Οι παρτιζάνοι διέτρεχαν, φυσικά, τεράστιους κινδύνους. Εκείνη τη στιγμή, ο σύντροφος Χ αποφασίζει ότι ο Τοκάγεφ δεν μπορεί να δεχτεί:

«Έπρεπε, αν ήταν δυνατό, να παραμείνουμε στα βασικά κέντρα, ώστε να είμαστε έτοιμοι να αναλάβουμε την εξουσία, στην περίπτωση που θα κατέρρεε το καθεστώς του Στάλιν.» Το σημείο αυτό είχε συζητηθεί στη διάρκεια μιας παράνομης σύσκεψης, στις 5 Ιούλη του 1941.[184]

Μετά τον πόλεμο, το 1947, ο Τοκάγεφ είχε αναλάβει τις συζητήσεις με το Γερμανό καθηγητή Τανκ, ειδικό σε θέματα αεροναυτικής, προκειμένου να τον πείσει να πάει να εργαστεί στη Σοβιετική Ένωση.

«Ο Τανκ ήταν έτοιμος να ασχοληθεί με τη μελέτη ενός αεριωθούμενου μαχητικού αεροπλάνου. Συζήτησα την υπόθεση με μερικούς ανθρώπους-κλειδιά. Συμφωνήσαμε στην άποψη ότι ήταν σφάλμα να πιστεύει κανείς πως οι μηχανικοί της σοβιετικής αεροναυτικής δεν μπορούσαν να σχεδιάσουν ένα αεριωθούμενο βομβαρδιστικό, αλλά πως δεν ήταν προς το συμφέρον της χώρας να το κάνουν. Κατά τη γνώμη μας, η ΕΣΣΔ δεν απειλούνταν πραγματικά από εξωτερικούς εχθρούς. Για το λόγο αυτό, οι δικές μας προσπάθειες έπρεπε να κατευθύνονται προς την αποδυνάμωση –και όχι την ενίσχυση– του σοβιετικού μονοπωλιακού ιμπεριαλισμού, ελπίζοντας ότι έτσι θα καταστεί δυνατή μια δημοκρατική επανάσταση.»[185]

Ο Τοκάγεφ παραδέχεται εδώ ότι το οικονομικό και στρατιωτικό

σαμποτάζ ήταν ένα μέσο πάλης που χρησιμοποιούσε η παράνομη οργάνωσή του.

Αυτά τα λίγα παραδείγματα δίνουν μια ιδέα για τη συνωμοτική δραστηριότητα αυτής της παράνομης στρατιωτικής ομάδας, που κρυβόταν μέσα στους κόλπους του μπολσεβίκικου Κόμματος, και της οποίας όσα μέλη επέζησαν είχαν την ευκαιρία να δουν να αναγνωρίζονται τα «ιδανικά» τους μετά τον ερχομό στην εξουσία του Χρουστσιόφ και, στη συνέχεια, να υλοποιούνται επί Γκορμπατσόφ.

Η ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗ ΤΟΥ 1937-1938

Η εκκαθάριση αυτή καθεαυτή αποφασίστηκε μετά την αποκάλυψη της στρατιωτικής συνωμοσίας του Τουχατσέφσκι. Η ανακάλυψη ομάδας συνωμοτών στην ηγεσία του Κόκκινου Στρατού, που είχε διασυνδέσεις με τις οπορτουνιστικές φράξιες του Κόμματος, προκάλεσε πραγματικό πανικό.

Από αρκετά χρόνια πριν, η ηγεσία του Κόμματος είχε την πεποίθηση ότι ο πόλεμος με το φασισμό ήταν αναπόφευκτος. Το γεγονός ότι τα κορυφαία στελέχη του Κόκκινου Στρατού και ορισμένα ηγετικά στελέχη του Κόμματος επεξεργάζονταν μυστικά τα σχέδια ενός πραξικοπήματος προκάλεσε πραγματικό σοκ. Οι μπολσεβίκοι ηγέτες συνειδητοποίησαν τη σοβαρότητα του εσωτερικού κινδύνου και των διασυνδέσεών του με την εξωτερική απειλή. Ο Στάλιν καταλάβαινε απόλυτα ότι η αναμέτρηση ανάμεσα στη ναζιστική Γερμανία και τη Σοβιετική Ένωση θα κόστιζε τη ζωή σε εκατομμύρια Σοβιετικούς. Η απόφαση της φυσικής εξόντωσης της πέμπτης φάλαγγας δεν ήταν καθόλου δείγμα της «παράνοιας του δικτάτορα», όπως βεβαίωνε η ναζιστική προπαγάνδα: έδειχνε την αποφασιστικότητα του Στάλιν και του μπολσεβίκικου Κόμματος να αντιμετωπίσουν το φασισμό σ' έναν αγώνα μέχρις εσχάτων. Εξοντώνοντας την πέμπτη φάλαγγα, ο Στάλιν έσωζε τη ζωή αρκετών εκατομμυρίων Σοβιετικών. Οι νεκροί αυτοί θα αποτελούσαν το επιπλέον τίμημα σε περίπτωση που η επίθεση από το εξωτερικό θα μπορούσε να επωφεληθεί από τις δολιοφθορές, τις προβοκάτσιες και τις προδοτικές ενέργειες στο εσωτερικό.

Σε προηγούμενο κεφάλαιο, είδαμε ότι η εκστρατεία κατά της

γραφειοκρατίας μέσα στο Κόμμα, κυρίως στο επίπεδο των ενδιάμεσων δομών του, πήρε το 1937 μεγάλη έκταση. Στη διάρκεια αυτής της εκστρατείας, ο Γιαροσλάφσκι επιτέθηκε σκληρά κατά του γραφειοκρατικού μηχανισμού. Διαβεβαίωσε ότι στο Σβερντλόφσκ τα μισά μέλη των προεδρείων των κυβερνητικών θεσμικών οργάνων είχαν διοριστεί χαριστικά. Το σοβιέτ της Μόσχας συνεδρίαζε μόνο μια φορά το χρόνο. Ορισμένα ηγετικά στελέχη δε γνώριζαν ούτε καν εξ όψεως τους υφισταμένους τους. Ο Γιαροσλάφσκι δήλωσε κατηγορηματικά:

«Αυτός ο κομματικός μηχανισμός, που θα έπρεπε να βοηθάει το Κόμμα, παρεμβάλλεται συχνά ανάμεσα στις μάζες και τα ηγετικά στελέχη του Κόμματος, ενισχύοντας έτσι ακόμα περισσότερο την απομάκρυνση των ηγετικών στελεχών από τη μάζα.»[186]

Ο Γκέτι γράφει:

«Το κέντρο προσπαθούσε να ξεκινήσει μια κριτική κατά της μεσαίας βαθμίδας του μηχανισμού, με τη βοήθεια των ακτιβιστών της βάσης. Χωρίς την επίσημη έγκριση και την πίεση από πάνω, θα ήταν αδύνατο για τη βάση να οργανώσει και να διατηρήσει από μόνη της ένα παρόμοιο κίνημα κατά των αμέσως ανωτέρων της.»[187]

Η γραφειοκρατική και αυθαίρετη συμπεριφορά των ανθρώπων των επαρχιακών οργάνων ενισχυόταν από το μονοπώλιό τους στον τομέα της διοικητικής πείρας. Η μπολσεβίκικη ηγεσία ενθάρρυνε τη βάση στον αγώνα της κατά των γραφειοκρατικών και αστικών αυτών τάσεων. Ο Γκέτι λέει σχετικά:

«Ο λαϊκός έλεγχος από τα κάτω δεν έδειχνε αφέλεια. Ήταν μάλλον μια μάταιη αλλά ειλικρινής απόπειρα να χρησιμοποιηθούν τα μέλη της βάσης για να σπάσουν τα κλειστά κυκλώματα της επαρχίας.»[188]

Αρχές του 1937, ένας σατράπης σαν ο Ρουμιάντσεφ, που διοικούσε τη Δυτική Περιοχή, μια έκταση στο μέγεθος ευρωπαϊκού κράτους, δεν είχε καταστεί δυνατό να εκθρονιστεί με την κριτική της βάσης. Αποπέμφθηκε από τα πάνω, για την ανάμιξή του στη στρατιωτική συνωμοσία, ως στενός συνεργάτης του Ουμπορέβιτς.

«Τα δύο ριζοσπαστικά ρεύματα της δεκαετίας του '30 είχαν συγκλίνει τον Ιούλη του 1937, και οι στροβιλισμοί που επακολούθησαν κατέλυσαν τη γραφειοκρατία. Η εκστρατεία του Ζντάνοφ για την αναζωογόνηση του Κόμματος και το κυνήγι των εχθρών που εξα-

πέλυσε ο Γεζόφ, συγχωνεύθηκαν για να δημιουργήσουν μια χαώδη "λαϊκή τρομοκρατία" που σάρωνε τώρα το Κόμμα. (...) Η λαϊκή αντιγραφειοκρατική εκστρατεία και η αστυνομική τρομοκρατία εξόντωναν τη γραφειοκρατία, καθώς και τους γραφειοκράτες. Ο ριζοσπαστισμός είχε αναστρέψει απόλυτα την πολιτική μηχανή και είχε εξαλείψει την κομματική γραφειοκρατία.»[189]

Η πάλη κατά της ναζιστικής διείσδυσης και της συνωμοσίας στο στρατό συγχωνεύτηκε έτσι με την πάλη κατά της γραφειοκρατίας και των φέουδων. Έγινε επαναστατική εκκαθάριση από τα πάνω κι από τα κάτω.

Η εκκαθάριση άρχισε με μια απόφαση-πλαίσιο, που υπογράφηκε στις 2 Ιούλη του 1937 από τους Στάλιν και Μόλοτοφ.

Ο Γεζόφ υπέγραψε στη συνέχεια τις διαταγές εκτέλεσης, με τις οποίες καταδικάζονταν σε θάνατο 75.950 άτομα, των οποίων η αμείωτη έχθρα απέναντι στη σοβιετική εξουσία ήταν γνωστή: εγκληματίες του κοινού ποινικού δικαίου, κουλάκοι, αντεπαναστάτες, κατάσκοποι και αντισοβιετικά στοιχεία. Οι περιπτώσεις θα εξετάζονταν από μια τρόικα αποτελούμενη από το γραμματέα του Κόμματος, τον πρόεδρο του τοπικού σοβιέτ και τον αρχηγό του Λαϊκού Επιτροπάτου Εσωτερικών. Όμως ήδη από το Σεπτέμβρη του 1937, οι υπεύθυνοι για την εκκαθάριση σε επίπεδο περιοχής και οι ειδικοί απεσταλμένοι της ηγεσίας υπέβαλλαν αιτήσεις για την αύξηση του συνολικού αριθμού των αντισοβιετικών στοιχείων που θα μπορούσαν να εκτελεστούν.

Η εκκαθάριση συχνά χαρακτηρίστηκε από αναποτελεσματικότητα και αναρχία. Την ώρα που το Λαϊκό Επιτροπάτο Εσωτερικών του Μινσκ ετοιμαζόταν να τον συλλάβει, ο συνταγματάρχης Κούτσνερ πήρε το τρένο για τη Μόσχα... όπου διορίστηκε καθηγητής στην Ακαδημία Φρούνζε! Παραθέτοντας τις μαρτυρίες του Γκριγκορένκο και του Γκίνσμπουργκ, δύο αντιπάλων του Στάλιν, ο Γκέτι σημειώνει:

«Ένα πρόσωπο που αισθανόταν ότι επίκειται η σύλληψή του, μπορούσε να φύγει και να πάει σε άλλη πόλη και, κατά κανόνα, να αποφύγει έτσι τη σύλληψη.»[190]

Γραμματείς Περιοχής του Κόμματος προσπαθούσαν να αποδείξουν το βαθμό επαγρύπνησής τους καταγγέλλοντας και δια-

γράφοντας μεγάλο αριθμό κατώτερων στελεχών και απλών μελών.[191] Αντιπολιτευόμενοι που είχαν παρεισδύσει στο Κόμμα πρωτοστατούσαν σε ίντριγκες που αποσκοπούσαν στη διαγραφή όσο το δυνατό μεγαλύτερου αριθμού αφοσιωμένων κομμουνιστικών στελεχών. Σχετικά με αυτό, ένας αντιπολιτευόμενος κατέθεσε:

«Προσπαθούσαμε να διαγράψουμε όσο το δυνατόν περισσότερα άτομα από το Κόμμα. Διαγράφαμε χωρίς να υπάρχει λόγος να γίνει κάτι τέτοιο. Είχαμε έναν και μοναδικό σκοπό – να αυξήσουμε τον αριθμό των δυσαρεστημένων και έτσι να αυξήσουμε τον αριθμό των συμμάχων μας.»[192]

Το να διευθύνει κανείς μια γιγαντιαία και πολύπλοκη χώρα, που είχε πάντοτε μεγάλα κενά να καλύψει, ήταν ένα εξαιρετικά δύσκολο καθήκον. Στους πολλαπλούς στρατηγικούς τομείς, ο Στάλιν συγκεντρωνόταν στην επεξεργασία των γενικών κατευθυντήριων γραμμών. Έπειτα, εμπιστευόταν την εφαρμογή τους σε κάποιον από τους στενούς συνεργάτες του. Έτσι, προκειμένου να εφαρμοστούν οι κατευθυντήριες γραμμές της εκκαθάρισης, αντικατέστησε τον Γιάγκοντα, έναν φιλελεύθερο που είχε εμπλακεί στις συνωμοσίες των αντιπολιτευομένων, με έναν παλιό μπολσεβίκο εργατικής καταγωγής, τον Γεζόφ.

Όμως, έπειτα από τρεις μήνες εκκαθάρισης υπό τη διεύθυνση του Γεζόφ, υπάρχουν ήδη ενδείξεις πως ο Στάλιν δεν ήταν ικανοποιημένος από την εξέλιξη της επιχείρησης. Τον Οκτώβρη ο Στάλιν έκανε μια παρέμβαση για να διαβεβαιώσει ότι οι οικονομικοί διευθυντές ήταν άξιοι εμπιστοσύνης. Το Δεκέμβρη του 1937, γιορτάστηκε η εικοστή επέτειος από την ίδρυση του Λαϊκού Επιτροπάτου Εσωτερικών. Ο τύπος καλλιεργούσε από καιρό ένα είδος λατρείας του ΛΕΕ, «της πρωτοπορίας του Κόμματος και της επανάστασης». Αντίθετα από κάθε προσδοκία, ο Στάλιν δεν περίμενε τη σύγκληση της Κεντρικής Επιτροπής. Τέλος Δεκέμβρη, τρεις βουλευτές επίτροποι του ΛΕΕ αναγκάστηκαν να παραιτηθούν από τα καθήκοντά τους.[193]

Το Γενάρη του 1938, η Κεντρική Επιτροπή εκδίδει μια απόφαση σχετικά με την εξέλιξη της εκκαθάρισης. Επιβεβαιώνεται η αναγκαιότητα επαγρύπνησης και καταστολής των εχθρών και των κατασκόπων. Αλλά επικρίνεται κυρίως η «πλαστή επαγρύπνηση» ορισμένων γραμματέων του Κόμματος που επιτίθενται στη βάση προκειμένου να προστατέψουν τη δική τους θέση. Το κείμενο της απόφασης αρχίζει ως εξής:

«Η Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος Σοβιετικής Ένωσης (μπ.) εκτιμά ότι είναι αναγκαίο να επιστήσει την προσοχή των κομματικών οργανώσεων και των ηγετικών στελεχών τους στο γεγονός πως, επικεντρώνοντας κατά κύριο λόγο τις προσπάθειές τους στην εκκαθάριση των γραμμών τους από τους τροτσκιστές και δεξιούς πράκτορες του φασισμού, πέφτουν σε σφάλματα και σοβαρές διαστρεβλώσεις που βλάπτουν την υπόθεση της εκκαθάρισης του Κόμματος από τους διπλούς πράκτορες, τους κατασκόπους και τους δολιοφθορείς. Παρά τις επανειλημμένες οδηγίες και προειδοποιήσεις της Κεντρικής Επιτροπής, οι οργανώσεις του Κόμματος υιοθετούν σε πολλές περιπτώσεις έναν εντελώς εσφαλμένο τρόπο προσέγγισης και αποπέμπουν κομμουνιστές από το Κόμμα με εγκληματική επιπολαιότητα.»[194]

Στην απόφαση επισημαίνονται δύο μεγάλα οργανωτικά και πολιτικά προβλήματα που έκαναν την εκκαθάριση να παρεκκλίνει: η παρουσία κομμουνιστών που επιζητούν αποκλειστικά και μόνο να κάνουν καριέρα και η διείσδυση εχθρικών στοιχείων ανάμεσα στα στελέχη.

«Ανάμεσα στους κομμουνιστές υπάρχει πάντοτε ένας ορισμένος αριθμός από καριερίστες κομμουνιστές που δεν έχουν αποκαλυφθεί και καταδειχτεί. Επιζητούν να αποκτήσουν κύρος και να προαχθούν προτείνοντας διαγραφές από το Κόμμα, διώκοντας μέλη του Κόμματος. Επιζητούν να προστατέψουν τον εαυτό τους από ενδεχόμενες κατηγορίες για έλλειψη επαγρύπνησης, κατατρέχοντας αδιακρίτως μέλη του Κόμματος. (...) Αυτού του είδους οι καριερίστες κομμουνιστές, που επιδιώκουν συνεχώς να ευνοηθούν, σπέρνουν όπου βρεθούν κι όπου σταθούν τον πανικό σχετικά με τους εχθρούς του λαού. Στις κομματικές συνεδριάσεις, είναι πάντοτε έτοιμοι να αναστατώσουν τον κόσμο ζητώντας τη διαγραφή κομματικών μελών για διάφορους τυπικούς λόγους ή χωρίς κανένα λόγο.»

«Επιπλέον, πολλές προτάσεις διαγραφής υποβλήθηκαν από συγκαλυμμένους εχθρούς του λαού, από δολιοφθορείς και διπλούς πράκτορες, που μεθοδεύουν, με σκοπό να προκαλέσουν σύγχυση, την κατάθεση συκοφαντικών κατηγοριών ενάντια σε μέλη του Κόμματος και προφασίζονται "αυξημένη επαγρύπνηση" επιδιώκοντας να διώξουν από το Κόμμα τίμιους και αφοσιωμένους

κομμουνιστές. Μπορούν έτσι να αποφεύγουν τα χτυπήματα εναντίον τους και να διατηρούν τις θέσεις τους μέσα στις γραμμές του Κόμματος. (...) Με κατασταλτικά μέτρα, θέλουν να πλήξουν τα μπολσεβίκικα στελέχη μας και να σπείρουν την αβεβαιότητα και την υπερβολική καχυποψία μέσα στις γραμμές μας.»

Στο σημείο αυτό, θέλουμε να επιστήσουμε την προσοχή σε μια εγκληματική απάτη που έκανε ο Χρουστσιόφ. Στη μυστική του έκθεση (στο 20ό Συνέδριο), αφιερώνει ολόκληρο κεφάλαιο στην καταγγελία της «μεγάλης εκκαθάρισης». «Χρησιμοποιώντας μια φράση του Στάλιν», λέει, «προβοκάτορες είχαν διεισδύσει στα όργανα της Ασφάλειας» και, μαζί με «ασυνείδητους καριερίστες», έσπερναν την τρομοκρατία. Ο αναγνώστης αντιλαμβάνεται ότι πρόκειται ακριβώς για τα δύο είδη εχθρικών στοιχείων για τα οποία είχε ήδη προειδοποιήσει ο Στάλιν από το Γενάρη του 1938! Ο Χρουστσιόφ ισχυρίζεται ότι αυτοί οι προβοκάτορες και καριερίστες μπόρεσαν να χρησιμοποιήσουν τη θέση του Στάλιν «όσο περισσότερο πλησιάζουμε προς το σοσιαλισμό, τόσο περισσότερους εχθρούς έχουμε», φράση που επινοήθηκε εξ ολοκλήρου από τον Χρουστσιόφ.[195] Ναι, διώχτηκαν άδικα κομμουνιστές, διαπράχτηκαν κατά την εκκαθάριση εγκλήματα. Όμως, με μεγάλη διορατικότητα, ο Στάλιν τα κατάγγειλε όλ' αυτά από το πρώτο κιόλας εξάμηνο της επιχείρησης. Δεκαοκτώ χρόνια αργότερα, ο Χρουστσιόφ, με αφορμή τις εγκληματικές ενέργειες των προβοκατόρων και των καριεριστών που είχε καταγγείλει τότε ο Στάλιν, θα βρει ευκαιρία να κακολογήσει την ίδια την εκκαθάριση και να αμαυρώσει τον Στάλιν!

Ας επιστρέψουμε όμως στην απόφαση του Γενάρη του 1938. Ανάμεσα στα συμπεράσματά της, σημειώνουμε το εξής:

«Είναι καιρός να γίνει κατανοητό ότι η μπολσεβίκικη επαγρύπνηση συνίσταται κυρίως στην ικανότητα αποκάλυψης ενός εχθρού, άσχετα με την εξυπνάδα και την πανουργία του, άσχετα με το πώς εξασφαλίζει την κάλυψή του, και όχι στην "τυχαία" και ανεξέλεγκτη διαγραφή δεκάδων και εκατοντάδων ατόμων, του καθένα που μπορεί να γίνει εύκολη λεία.» Πρέπει «να μπει τέλος στις μαζικές και ανεξέλεγκτες διαγραφές από το Κόμμα και να υιοθετηθεί μια πραγματικά διαφοροποιημένη και εξατομικευμένη προσέγγιση στα ζητήματα της διαγραφής από το Κόμμα ή της επανένταξης των διαγραμμένων ατόμων ως μελών με πλήρη δι-

καιώματα». Πρέπει «να απομακρυνθούν από τις θέσεις τους και να αναλάβουν την ευθύνη των πράξεών τους τα ηγετικά εκείνα στελέχη του Κόμματος που διαγράφουν μέλη χωρίς να ελέγξουν προσεκτικά όλα τα υλικά και που συμπεριφέρονται με αυθαίρετο τρόπο στα μέλη».[196]

Ο Τοκάγεφ πίστευε ότι ήταν πιθανό αντικομμουνιστές που αντιπαρατίθονταν να έχουν προβεί σε υπερβολές στη διάρκεια της εκκαθάρισης προκειμένου να υπονομεύσουν την αξιοπιστία του Κόμματος και να το αποδυναμώσουν. Γράφει:

«Ο φόβος μήπως θεωρηθούν ύποπτοι για έλλειψη επαγρύπνησης έσπρωχνε φανατικά τοπικά στελέχη να καταγγέλλουν, όχι μόνο μπουχαρινικούς, αλλά και μαλενκοφικούς, γεζοφικούς, ακόμα και σταλινικούς. Βέβαια, δεν είναι απίθανο να σπρώχτηκαν να ενεργήσουν έτσι από παράνομους αντιπολιτευομένους! (...) Ο Μπέρια, σε μια κοινή συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής και της Εξελεγκτικής Κεντρικής Επιτροπής, που πραγματοποιήθηκε το φθινόπωρο του 1938, δήλωσε ότι αν ο Γεζόφ δεν ήταν συνειδητά πράκτορας των ναζί, ήταν σίγουρα άθελά του. Είχε μετατρέψει τις κεντρικές υπηρεσίες του Λαϊκού Επιτροπάτου Εσωτερικών σε επωαστήρα φασιστών πρακτόρων.»[197]

«Ο Γκαρντινασβίλι, μια από τις καλύτερες επαφές μου, είχε μια συνομιλία με τον Μπέρια λίγο πριν ο τελευταίος διοριστεί αρχηγός της αστυνομίας. Ο Γκαρντινασβίλι ρώτησε τον Μπέρια αν ο Στάλιν δεν έβλεπε την ταραχή που είχαν προκαλέσει τόσες εκτελέσεις. Δεν παρατηρούσε ότι το καθεστώς τρομοκρατίας είχε παρατραβήξει και ότι είχε γίνει αντιπαραγωγικό. Άνθρωποι που κατείχαν υψηλές θέσεις αναρωτιόνταν μήπως είχαν διεισδύσει στο Λαϊκό Επιτροπάτο Εσωτερικών πράκτορες των ναζί και χρησιμοποιούσαν τη θέση τους για να υποβαθμίσουν τη χώρα μας. Η ρεαλιστική απάντηση του Μπέρια ήταν ότι ο Στάλιν είχε απόλυτη συνείδηση όλων αυτών, αλλά ότι υπήρχε μια τεχνική δυσκολία: η γρήγορη αποκατάσταση της "ομαλότητας" σε ένα κεντρικά ελεγχόμενο κράτος με το μέγεθος της ΕΣΣΔ ήταν τεράστιο έργο. Επιπλέον, υπήρχε πραγματικά ο κίνδυνος πολέμου και επομένως η κυβέρνηση έπρεπε να φανεί πολύ προσεκτική σε ζητήματα ύφεσης.»[198]

Η επανόρθωση

Στις 11 Νοέμβρη του 1938, ο Στάλιν και ο Μόλοτοφ υπογράφουν μια κατηγορηματική απόφαση, για να μπει τέλος στα φαινόμενα κατάχρησης εξουσίας που παρατηρήθηκαν κατά τη διάρκεια της εκκαθάρισης.

«Οι γενικές επιχειρήσεις για τη σύνθλιψη και τον αφανισμό των εχθρικών στοιχείων, που πραγματοποιήθηκαν από τα όργανα του Λαϊκού Επιτροπάτου Εσωτερικών το 1937-1938, σε μια εποχή δηλαδή όπου οι διαδικασίες προανάκρισης και εκδίκασης ήταν απλουστευμένες, ήταν επόμενο να οδηγήσουν στην εμφάνιση πολλών και σοβαρών παραλείψεων στη δουλειά των οργάνων του ΛΕΕ και της δικαιοσύνης. Επιπλέον, οι εχθροί του λαού και οι πράκτορες των ξένων μυστικών υπηρεσιών έχουν εισχωρήσει στα όργανα του ΛΕΕ τόσο σε κεντρικό όσο και σε τοπικό επίπεδο. Προσπάθησαν με όλα τα μέσα να περιπλέξουν το προανακριτικό έργο. Πράκτορες παρερμήνευαν εσκεμμένα τους σοβιετικούς νόμους, προέβαιναν σε μαζικές και αστήρικτες συλλήψεις, και ταυτόχρονα προστάτευαν τους υποτακτικούς τους, κυρίως εκείνους που είχαν διεισδύσει στα όργανα του Λαϊκού Επιτροπάτου Εσωτερικών.

Οι τελείως απαράδεκτες παραλείψεις που παρατηρήθηκαν στη δουλειά του ΛΕΕ και της δικαιοσύνης κατέστησαν δυνατές μόνο και μόνο επειδή οι εχθροί του λαού που τρύπωσαν στα όργανα του ΛΕΕ και της δικαιοσύνης χρησιμοποίησαν όλα τα μέσα για να διαχωρίσουν τη δουλειά των οργάνων του ΛΕΕ και της δικαιοσύνης από τη δουλειά των οργάνων του Κόμματος, για να ξεφύγουν από τον έλεγχο και την καθοδήγηση του Κόμματος και να διευκολύνουν έτσι για τους ίδιους και για τους υποτακτικούς τους τη συνέχιση των αντισοβιετικών δραστηριοτήτων τους.

Το Συμβούλιο των Επιτρόπων του Λαού και η Κεντρική Επιτροπή του ΚΚ (μπ.) της ΕΣΣΔ αποφασίζουν:

1. Την απαγόρευση στα όργανα του ΛΕΕ και της δικαιοσύνης να πραγματοποιούν κάθε επιχείρηση μαζικών συλλήψεων και εκτοπισμών. (...)

Το ΣΕΛ και η ΚΕ του ΚΚ (μπ.) προειδοποιούν όλους τους υπαλλήλους του ΛΕΕ και της δικαιοσύνης ότι, για την παραμικρή παραβίαση των σοβιετικών νόμων και των οδηγιών του Κόμματος και της

κυβέρνησης, κάθε υπάλληλος, αδιακρίτως, θα γίνει αντικείμενο αυστηρής ποινικής δίωξης.

Β. Μόλοτοφ, Ι. Στάλιν.»[199]

Υπάρχουν ακόμα πολλές αμφισβητήσεις σχετικά με τον αριθμό των ατόμων που πλήγηκαν στη διάρκεια της μεγάλης εκκαθάρισης, που υπήρξε πάντοτε ένα από τα αγαπημένα θέματα για να χύσουν το δηλητήριό τους. Σύμφωνα με τον Ρίτερσπορν, το 1937-1938, στη διάρκεια της «μεγάλης εκκαθάρισης», έγιναν 278.818 διαγραφές από το Κόμμα. Ήταν πολύ λιγότερες απ' ό,τι τα προηγούμενα χρόνια. Το 1933, έγιναν 854.330 διαγραφές, το 1934 καταγράφηκαν 342.294 και το 1935 ο αριθμός τους ήταν 281.872. Το 1936 έγιναν 95.145.[200] Ωστόσο, πρέπει να υπογραμμιστεί ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της εκκαθάρισης στη διάρκεια των διαφόρων περιόδων που εξετάζονται. Αντίθετα με τις συνηθισμένες εκκαθαρίσεις, η «μεγάλη εκκαθάριση» στους κόλπους του Κόμματος είχε ως στόχο κυρίως τα στελέχη. Σύμφωνα με τον Γκέτι, από το Νοέμβρη του 1936 ως το Μάρτη του 1939, έγιναν λιγότερες από 180.000 διαγραφές από το Κόμμα.[201] Στο νούμερο αυτό δεν περιλαμβάνεται ο αριθμός αυτών που επανεντάχθηκαν.

Ήδη πριν από την Ολομέλεια του Γενάρη του 1938, υποβλήθηκαν 53.700 ενστάσεις εναντίον διαγραφών. Τον Αύγουστο του 1938, είχαν καταγραφεί 101.233 νέες ενστάσεις. Εκείνη την εποχή, σε σύνολο 154.933 ενστάσεων, οι επιτροπές του Κόμματος είχαν ήδη εξετάσει τις 85.273, κι απ' αυτές το 54% είχαν γίνει δεκτές.[202] Τίποτα δε δείχνει καλύτερα την αναλήθεια της άποψης ότι η εκκαθάριση ήταν μια τυφλή και ανέκκλητη τρομοκρατία, οργανωμένη από έναν παράφρονα δικτάτορα.

Ο Κόνκουεστ ισχυρίζεται ότι έγιναν 7 με 9 εκατομμύρια συλλήψεις το 1937-1938. Την εποχή αυτή, ο αριθμός των βιομηχανικών εργατών δεν ξεπερνούσε τα 8 εκατομμύρια. Τον αριθμό του, ο Κόνκουεστ «τον στηρίζει, ουσιαστικά, στις μνήμες πρώην κρατουμένων που βεβαιώνουν ότι το 4% με 5,5% του σοβιετικού πληθυσμού φυλακίστηκε ή εκτοπίστηκε».[203] Πρόκειται για φανταστικά νούμερα, που επινοήθηκαν εξ ολοκλήρου από εχθρούς του σοσιαλισμού, που ήταν αποφασισμένοι να βλάψουν με κάθε τρόπο το καθεστώς. Οι «εκτιμήσεις» τους δε στηρίζονται σε κανένα αξιόπιστο υλικό στοιχείο.

«Ελλείψει υλικών δεδομένων, όλες οι εκτιμήσεις, χωρίς εξαίρεση, δεν έχουν αξία, και είναι δύσκολο να μη συμφωνήσει κανείς με τον Μπρζεζίνσκι, όταν παρατηρεί ότι είναι αδύνατο να γίνουν εκτιμήσεις χωρίς να γίνουν λάθη εκατοντάδων χιλιάδων, ακόμα και εκατομμυρίων.»[204]

Θέλουμε τώρα να πάμε για λίγο στο Γκούλαγκ και να θίξουμε το γενικότερο ζήτημα του αριθμού των ατόμων που εγκλείστηκαν και πέθαναν στα σωφρονιστικά στρατόπεδα εργασίας, αφού η λέξη Γκούλαγκ σημαίνει Κεντρική Διοίκηση Στρατοπέδων.

Οπλισμένος με όλη την επιστήμη της στατιστικής και της επαγωγής, ο Ρόμπερτ Κόνκουεστ έκανε σοφούς υπολογισμούς: 5 εκατομμύρια έγκλειστοι στο Γκούλαγκ, στις αρχές του 1934, συν 7 εκατομμύρια συλλήψεις κατά τις εκκαθαρίσεις του 1937-1938, ίσον δώδεκα. Μείον ένα εκατομμύριο που εκτελέστηκαν και δύο εκατομμύρια που πέθαναν από διάφορες αιτίες τα δύο αυτά χρόνια, μας κάνει ακριβώς 9 εκατομμύρια πολιτικών κρατουμένων το 1939 «χωρίς να υπολογίζονται οι εγκληματίες του κοινού ποινικού δικαίου».[205]

Τώρα, γνωρίζοντας την έκταση της καταστολής, ο Κόνκουεστ αρχίζει να μετράει τα πτώματα. Μεταξύ 1939 και 1953, η μέση ετήσια θνησιμότητα ήταν «περίπου 10%». Όμως, όλ' αυτά τα χρόνια, ο αριθμός των κρατουμένων παρέμεινε σχεδόν στάσιμος, περίπου 8 εκατομμύρια. Αυτό σημαίνει πως, αυτά τα χρόνια, 12 εκατομμύρια άτομα δολοφονήθηκαν στο Γκούλαγκ από το σταλινισμό.

Οι αδελφοί Μεντβέντιεφ, οι «κομμουνιστές» αυτοί της σχολής Μπουχάριν-Γκορμπατσόφ, επιβεβαίωσαν εξάλλου, στην ουσία, αυτούς τους αποκαλυπτικούς αριθμούς:

«Υπήρχαν, όσο ζούσε ο Στάλιν, δώδεκα με δεκατρία εκατομμύρια άτομα στα στρατόπεδα.» Επί Χρουστσιόφ, που έκανε «να ξαναγεννηθούν οι ελπίδες για εκδημοκρατισμό», τα πράγματα πήγαιναν πολύ καλύτερα, φυσικά: στο Γκούλαγκ δεν υπήρχαν πια παρά μόνο «2 εκατομμύρια εγκληματίες του κοινού ποινικού δικαίου».[206]

Ως εδώ, κανένα πρόβλημα. Όλα πήγαιναν θαυμάσια για τους αντικομμουνιστές μας. Δεν είχαμε λόγους να μην τους πιστεύουμε.

Έπειτα, η ΕΣΣΔ διαλύθηκε και οι συνεργάτες του Γκορμπατσόφ μπόρεσαν να βάλουν στο χέρι τα σοβιετικά αρχεία. Το 1990, οι Σοβιετικοί ιστορικοί Ζέμσκοφ και Ντούζιν δημοσίευσαν τα ανέκ-

δοτα στατιστικά στοιχεία του Γκούλαγκ. Περιέχουν τις εισόδους και εξόδους, καταχωρισμένες λεπτομερώς από την αρχή ως το τέλος.

Απρόσμενη συνέπεια: αυτά τα κατάστιχα έδωσαν τη δυνατότητα να ξεριζωθεί από τον Κόνκουεστ το επιστημονικό του προσωπείο.

Το 1934, ο Κόνκουεστ υπολόγισε σε 5 εκατομμύρια τους πολιτικούς κρατουμένους. Στην πραγματικότητα, ήταν μεταξύ 127.000 και 170.000. Ο ακριβής αριθμός όλων των κρατουμένων στα στρατόπεδα εργασίας, πολιτικών και κοινού ποινικού δικαίου μαζί, ήταν 510.307. Στο σύνολο των κρατουμένων, οι πολιτικοί δεν ήταν παρά το 25% με 33%. Στους 150.000 κρατουμένους, ο Κόνκουεστ πρόσθεσε 4.850.000... Λεπτομέρειες.

Ο Κόνκουεστ απαρίθμησε κατά μέσο όρο 8 εκατομμύρια κρατουμένους στα στρατόπεδα το χρόνο. Και ο Μεντβέντιεφ 12 με 13 εκατομμύρια. Στην πραγματικότητα, ο αριθμός των πολιτικών κρατουμένων διακυμάνθηκε ανάμεσα σε ένα ελάχιστο 127.000 το 1934 και ένα μέγιστο 500.000 στη διάρκεια των δύο χρόνων του πολέμου, το 1941 και 1942. Επομένως, οι πραγματικοί αριθμοί πολλαπλασιάστηκαν επί 16 ως και 26. Εκεί όπου υπήρχαν κατά μέσο όρο μεταξύ 236.000 και 315.000 πολιτικοί κρατούμενοι, ο Κόνκουεστ «ανακάλυψε» 7.700.000 επιπλέον! Δευτερεύουσας σημασίας στατιστικό λάθος, φυσικά, αφού, άλλωστε, στα σχολικά μας βιβλία, στις εφημερίδες μας, δε βρίσκουμε τον πραγματικό αριθμό των 272.000, αλλά τη συκοφαντία των 8.000.000!

Ο απατεώνας Κόνκουεστ ισχυρίζεται ότι το 1937-1938, στη διάρκεια της «μεγάλης εκκαθάρισης», τα στρατόπεδα παραγεμίστηκαν με 7 εκατομμύρια «πολιτικούς», και ότι υπήρξαν, εκτός από τις 1 εκατομμύριο εκτελέσεις, και 2 εκατομμύρια θάνατοι. Στην πραγματικότητα, από το 1936 ως το 1939, ο αριθμός των κρατουμένων στα στρατόπεδα αυξήθηκε κατά 477.789 άτομα (δηλαδή από 839.406 έφτασε τους 1.317.195). Συντελεστής παραποίησης 14. Σε δύο χρόνια, καταμετρήθηκαν 115.922 θάνατοι, και όχι 2.000.000. Εκεί όπου 116.000 άτομα πέθαναν από διάφορες αιτίες, ο Κόνκουεστ προσθέτει 1.884.000 «θύματα του σταλινισμού».

Ο ιδεολόγος του Γκορμπατσόφ, ο Μεντβέντιεφ, κάνει λόγο για 12 με 13 εκατομμύρια ανθρώπους στα στρατόπεδα. Στα χρόνια του φιλελεύθερου Χρουστσιόφ, δεν απέμεναν παρά μόνο 2 εκατομμύ-

ρια: όλοι του κοινού ποινικού δικαίου. Στην πραγματικότητα, τον καιρό του Στάλιν, το 1951 –τη χρονιά που υπήρχε ο μεγαλύτερος αριθμός κρατουμένων στο Γκούλαγκ– υπήρχαν 1.948.158 εγκληματίες του κοινού ποινικού δικαίου, όσοι ακριβώς και επί Χρουστσιόφ. Ο πραγματικός αριθμός των πολιτικών κρατουμένων ήταν τότε 579.878. Οι περισσότεροι από τους «πολιτικούς» ήταν άτομα που είχαν συνεργαστεί με τους ναζί: 334.538 είχαν καταδικαστεί για προδοσία.

Σύμφωνα με τον Κόνκουεστ, μεταξύ 1939 και 1953, το ποσοστό των θανάτων στα στρατόπεδα εργασίας ήταν 10% το χρόνο, δηλαδή συνολικά 12 εκατομμύρια «θύματα του σταλινισμού». Ένας μέσος όρος 855.000 θάνατοι το χρόνο. Στην πραγματικότητα, ο αληθινός αριθμός σε καιρό ειρήνης ήταν 49.000. Ο Κόνκουεστ επινόησε έναν επιπρόσθετο αριθμό 806.000 θανάτων το χρόνο. Στα τέσσερα χρόνια του πολέμου, όταν η ναζιστική βαρβαρότητα επέβαλε ανυπόφορες συνθήκες διαβίωσης σε όλους τους Σοβιετικούς, ο μέσος όρος θανάτων ήταν 194.000. Έτσι, μέσα σε τέσσερα χρόνια, οι ναζί προκάλεσαν έναν επιπρόσθετο αριθμό 580.000 θανάτων, που φορτώθηκαν στην πλάτη του Στάλιν...

Ο Γουερθ, που καταγγέλλει τις παραποιήσεις του Κόνκουεστ, πασχίζει ωστόσο να διατηρήσει στο μέτρο του δυνατού το μύθο των σταλινικών «εγκλημάτων».

«Σε δεκατέσσερα χρόνια (1934-1947), ένα εκατομμύριο θάνατοι καταγράφηκαν μόνο στα στρατόπεδα εργασίας.» Έτσι, και ο Γουερθ χρεώνει τους επιπλέον 580.000 θανάτους, που οφείλονταν στους ναζί, στο λογαριασμό του σοσιαλισμού!

Ας επιστρέψουμε τώρα σε αυτή καθεαυτή την εκκαθάριση.

Σύμφωνα με μια από τις πιο συνηθισμένες συκοφαντίες, η εκκαθάριση απέβλεπε στην εξάλειψη της «παλιάς μπολσεβίκικης φρουράς». Ακόμα κι ένας τόσο φαύλος εχθρός του μπολσεβικισμού όπως ο Μπρζεζίνσκι επαναλαμβάνει τον ίδιο αυτό σκοπό.[207] Το 1934, υπήρχαν 182.600 «παλιοί μπολσεβίκοι», δηλαδή μέλη που είχαν προσχωρήσει στο Κόμμα το αργότερο το 1920. Το 1939, ήταν 125.000. Η μεγάλη πλειονότητα, το 69%, ήταν πάντοτε στο Κόμμα. Στα πέντε αυτά χρόνια, ο αριθμός τους μειώθηκε κατά 57.000, δηλαδή κατά 31%. Ορισμένοι είχαν πεθάνει από φυσικά αίτια, άλλοι είχαν διαγραφεί και άλλοι εκτελεστεί. Είναι σαφές ότι οι «παλιοί μπολσεβίκοι» καθαιρούνταν στη διάρκεια της εκκαθάρισης

όχι γιατί ήταν «παλιοί μπολσεβίκοι», αλλά εξαιτίας της πολιτικής τους συμπεριφοράς.[208]

Κλείνοντας, ας δώσουμε το λόγο στον καθηγητή Τζ. Αρτς Γκέτι, που, στο τέλος του αξιόλογου βιβλίου του *Origins of the Great Purges*, λέει τα εξής:

«Το αρχειακό υλικό δείχνει ότι η "εζόφστσινα" (η "Μεγάλη Εκκαθάριση"), πρέπει να επανεκτιμηθεί. Δεν ήταν το αποτέλεσμα μιας απολιθωμένης γραφειοκρατίας που εξάλειφε αντιφρονούντες και εξόντωνε ριζοσπάστες βετεράνους επαναστάτες. Στην πραγματικότητα, είναι πιθανό οι εκκαθαρίσεις να ήταν ακριβώς το αντίθετο. Δεν είναι ασύμβατο με τα διαθέσιμα στοιχεία να προβληθεί το επιχείρημα ότι οι εκκαθαρίσεις ήταν μια ριζική, ακόμα και υστερική, αντίδραση κατά της γραφειοκρατίας. Οι καλοβολεμένοι δημόσιοι υπάλληλοι εξοντώνονταν από τα πάνω και από τα κάτω, από ένα σαρωτικό κύμα βολονταρισμού και επαναστατικού πουριτανισμού.»[209]

Η αστική τάξη της Δύσης και η εκκαθάριση

Η εκκαθάριση του 1937-1938 πέτυχε σε γενικές γραμμές τον αντικειμενικό της σκοπό. Είναι αλήθεια ότι έγιναν αρκετά λάθη και ζημιές που ίσως να μην μπορούσαν να αποφευχθούν, λόγω της κατάστασης στο εσωτερικό του Κόμματος. Οι περισσότεροι άνθρωποι της ναζιστικής πέμπτης φάλαγγας εξουδετερώθηκαν στη διάρκεια της εκκαθάρισης. Κι όταν οι φασίστες επιτέθηκαν στην ΕΣΣΔ, βρήκαν ελάχιστους συνεργάτες μέσα στον κρατικό μηχανισμό και μέσα στο Κόμμα.

Όταν ακούει κανείς τους σοσιαλδημοκράτες, τους χριστιανοδημοκράτες, τους φιλελεύθερους και άλλους αστούς να μιλούν για την «παράλογη τρομοκρατία» του Στάλιν, νιώθει την ανάγκη να τους ρωτήσει πού ήταν, αυτοί και οι όμοιοί τους, το 1940, όταν οι ναζί κατέλαβαν το Βέλγιο και τη Γαλλία. Στο Βέλγιο, η μεγάλη πλειονότητα εκείνων που κατάγγειλαν την εκκαθάριση του Κόμματος από τον Στάλιν, υποστήριξαν ενεργά ή παθητικά το ναζιστικό καθεστώς, μόλις αυτό εγκαθιδρύθηκε. Όταν οι ναζί κατέλαβαν το Βέλγιο, ο Ανρί Ντε Μαν, πρόεδρος του Σοσιαλιστικού Κόμματος, έκανε επίσημη δήλωση για να συγχαρεί τον Χίτλερ και να αναγγεί-

λει ότι ο ερχομός των χιτλερικών στρατευμάτων σήμαινε «την απελευθέρωση της εργατικής τάξης»! Στο *Μανιφέστο* του τον Ιούνη του 1940, ο Ανρί Ντε Μαν γράφει εξ ονόματος του εργατικού κόμματος του Βελγίου:

«Ο πόλεμος επέφερε τη χρεοκοπία του κοινοβουλευτικού καθεστώτος και της καπιταλιστικής πλουτοκρατίας στις λεγόμενες δημοκρατίες. Για τις εργαζόμενες τάξεις και για το σοσιαλισμό, η κατάρρευση ενός σαθρού κόσμου κάθε άλλο παρά όλεθρος είναι, είναι λύτρωση. Ο δρόμος είναι ανοιχτός για τις δύο υποθέσεις, στις οποίες συνοψίζονται οι πόθοι του λαού: την ειρήνη στην Ευρώπη και την κοινωνική δικαιοσύνη.»[210]

Στα μαθήματα ιστορίας, μας παίρνουν τ' αυτιά με όλες τις επιθέσεις ψευδολογίας κατά του Στάλιν, αλλά δε μαθαίνουμε ότι ο πρόεδρος του Σοσιαλιστικού Κόμματος του Βελγίου, μέγας επικριτής της σταλινικής εκκαθάρισης, ζητωκραύγαζε τους ναζί στις Βρυξέλλες! Είναι απόλυτα εξακριβωμένο ότι όχι μόνο ο Ανρί Ντε Μαν, αλλά και ο Ασίλ Βαν Ακέρ, μετέπειτα πρωθυπουργός του «δημοκρατικού» Βελγίου, συνεργάστηκαν με τους ναζί από την ώρα που αυτοί μπήκαν στις Βρυξέλλες. Όταν ακούει κανείς αυτούς τους ανθρώπους να λένε ότι η εκκαθάριση που οργανώθηκε από τον Στάλιν ήταν «εγκληματική» και «παράλογη», είναι κατανοητό. Αυτοί που ετοιμάζονταν να συνεργαστούν με τους ναζί, ανήκαν στην ίδια οικογένεια στην οποία ανήκαν τα περισσότερα από τα «θύματα των εκκαθαρίσεων». Και στη Γαλλία, η μεγάλη πλειονότητα των κοινοβουλευτικών σοσιαλιστών ψήφισαν για τις απόλυτες εξουσίες του Πετέν και συνέβαλαν έτσι στην εγκαθίδρυση του καθεστώτος του Βισί, των συνεργατών των ναζί.

Επιπλέον, όταν οι ναζί κατέλαβαν το Βέλγιο, η αντίσταση ήταν σχεδόν ανύπαρκτη. Τις πρώτες βδομάδες και τους πρώτους μήνες, δεν υπήρχε ουσιαστική αντίσταση. Η βελγική αστική τάξη, στο σύνολό της σχεδόν, συνεργάστηκε. Και η μεγάλη μάζα υπέμεινε και δέχτηκε παθητικά την κατοχή. Ο Γάλλος Ανρί Αμουρού έγραψε ένα βιβλίο με τίτλο *Σαράντα εκατομμύρια πετενικοί*.[211]

Ας κάνουμε τη σύγκριση με τη Σοβιετική Ένωση. Μόλις οι ναζί πάτησαν το πόδι τους στο σοβιετικό έδαφος, αναγκάστηκαν να αντιμετωπίσουν στρατιωτικούς και πολίτες αποφασισμένους να αγωνιστούν μέχρι θανάτου. Η εκκαθάριση είχε συνοδευτεί από μια μόνιμη εκστρατεία ιδεολογικής και πολιτικής προετοιμασίας των

εργατών για τον πόλεμο και την αντίσταση. Η αντιναζιστική επαγρύπνηση ήταν η βάση αυτής της εκστρατείας. Στο βιβλίο του για τα Ουράλια, ο Αμερικανός μηχανικός Σκοτ περιγράφει καλά πώς εκτυλίχτηκε αυτή η πολιτική εκστρατεία στα εργοστάσια του Μαγκνιτογκόρσκ. Μας μεταφέρει πώς εξηγούσε το Κόμμα τη διεθνή κατάσταση στους εργάτες, μέσα από εφημερίδες, συσκέψεις, κινηματογραφικές ταινίες και θεατρικά έργα. Μιλάει για τη βαθιά απήχηση που είχε η διαπαιδαγώγηση αυτή στους εργάτες.

Ανάμεσα στ' άλλα, ο σοβιετικός λαός βρήκε τη δύναμη ν' αντισταθεί, χάρη στην εκστρατεία για την εκκαθάριση και χάρη στη διαπαιδαγώγηση από την οποία συνοδεύτηκε. Αν δεν υπήρχε αυτή η σιδερένια θέληση για αντίσταση με όλα τα μέσα στους ναζί, είναι προφανές ότι οι φασίστες θα είχαν καταλάβει το Λένινγκραντ, τη Μόσχα και το Στάλινγκραντ. Αν η ναζιστική πέμπτη φάλαγγα είχε καταφέρει να διατηρηθεί, θα είχε βρει υποστήριξη ανάμεσα στους ηττοπαθείς και τους συνθηκολόγους μέσα στο Κόμμα. Αν η σταλινική ηγεσία είχε ανατραπεί, η ΕΣΣΔ θα είχε συνθηκολογήσει, όπως έκανε η Γαλλία. Μια νίκη των ναζί στη Σοβιετική Ένωση θα είχε σαν άμεση συνέπεια την υπερίσχυση στους κόλπους της αγγλικής αστικής τάξης της πάντοτε πολύ ισχυρής –μετά την αποχώρηση του Τσάμπερλεν– φιλοναζιστικής τάσης, απέναντι στην ομάδα του Τσόρτσιλ. Οι ναζί θα είχαν ίσως κυριαρχήσει στον κόσμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΤΡΟΤΣΚΙ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ ΤΟΥ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Στη διάρκεια της δεκαετίας του '30, ο Τρότσκι αναδείχτηκε παγκόσμια ο μεγαλύτερος ειδικός του αντικομμουνιστικού αγώνα. Σήμερα ακόμα, οι ιδεολόγοι της Δεξιάς αντλούν μέσα από τα έργα του Τρότσκι επιχειρήματα κατά της Σοβιετικής Ένωσης του Στάλιν.

Το 1982, την ώρα που ο Ρίγκαν κήρυχνε τη νέα αντικομμουνιστική σταυροφορία, ο Ανρί Μπερνάρ, ομότιμος καθηγητής της Βασιλικής Στρατιωτικής Ακαδημίας του Βελγίου, κυκλοφορούσε ένα έργο που κοινοποιούσε ένα επείγον μήνυμα:

«Οι κομμουνιστές του 1982 είναι οι ναζί του 1939. Είμαστε πιο αδύναμοι απέναντι στη Μόσχα απ' ό,τι ήμασταν τον Αύγουστο του 1939 απέναντι στον Χίτλερ.»[1]

Στο έργο αυτό βρίσκουμε όλες τις στερεότυπες εκφράσεις του στιλ Λε Πεν:

«Η τρομοκρατία δεν είναι το έργο μερικών οργισμένων. Όλα πηγάζουν από την ΕΣΣΔ και από τον παράνομο μηχανισμό της διεθνούς τρομοκρατίας.» «Ο χριστιανικός αριστερισμός είναι μια πληγή της Δύσης.» «Ο συγχρονισμός των εκδηλώσεων για την "ειρήνη" δείχνει κατά τον καλύτερο τρόπο πόσο υπαγορευμένες είναι από τη Μόσχα.» «Οι Βρετανοί αλεξιπτωτιστές που πήγαν να πεθάνουν για τα Φόκλαντ έδειξαν ότι υπάρχουν ακόμα ηθικές αξίες στη Δύση.»[2] κλπ., κλπ.

Η τακτική που ακολουθεί ένας τόσο ενδόμυχα αντικομμουνιστής είναι πολύ ενδιαφέρουσα. Αυτός ο άνθρωπος που δεν μπορεί να ανεχτεί ένα «χριστιανό αριστεριστή», με ευχαρίστηση συμμαχεί με τον Τρότσκι. Αυτός ο ειδικός στις στρατιωτικές υπηρεσίες πληροφοριών βεβαιώνει ότι τα ιδεολογικά όπλα που σφυρηλάτησε ο Τρότσκι είναι ιδανικά για τον αγώνα του... Να τι λέει:

«Ο Λένιν, στο ιδιωτικό επίπεδο, ήταν ανθρώπινος, όπως ακριβώς και ο Τρότσκι», γράφει ο Ανρί Μπερνάρ στο βιβλίο αυτό. «Η αισθηματική του ζωή δεν ήταν απογυμνωμένη από λεπτότητα. Κανονικά, ο Τρότσκι έπρεπε να διαδεχτεί τον Λένιν. Ήταν ο βασικός πρωτεργάτης της Οκτωβριανής Επανάστασης, ο νικητής του εμφύλιου πολέμου. Παρά τις όποιες διαφορές απόψεων, ο Λένιν εξακολουθούσε να είναι γεμάτος στοργή για τον Τρότσκι. Τον υπολόγιζε για διάδοχό του. Έβρισκε τον Στάλιν υπερβολικά βίαιο. Στα

εσωτερικά ζητήματα, ο Τρότσκι όρθωνε το ανάστημά του απέναντι στη φοβερή γραφειοκρατία που παρέλυε τον κομμουνιστικό μηχανισμό. Καλλιτέχνης, μορφωμένος, μη κομφορμιστής και συχνά προφητικός, ο Τρότσκι δεν μπορούσε να συνεννοηθεί με τους ημιμαθείς δογματικούς του Κόμματος. Υπάρχει εθνικισμός στον Στάλιν, ένα αίσθημα που δεν υπήρχε ούτε στον Λένιν ούτε στον Τρότσκι. Με τον Τρότσκι, τα ξένα κομμουνιστικά κόμματα μπορούσαν να θεωρήσουν ότι αποτελούν μια δύναμη στην αποκλειστική υπηρεσία μιας κοινωνικής τάξης που έπρεπε να επιβληθεί. Με τον Στάλιν, δουλεύουν για το καλό του Κρεμλίνου και της ιμπεριαλιστικής του πολιτικής.»[3]

Παρουσιάζουμε εδώ μερικές βασικές θέσεις που υποστήριξε ο Τρότσκι στη διάρκεια των ετών 1937-1940, που δείχνουν τη φύση του αγώνα του κατά του κομμουνιστικού κινήματος. Δίνουν να καταλάβει κανείς γιατί οι άνθρωποι των δυτικών μυστικών υπηρεσιών, όπως ο Ανρί Μπερνάρ, στηρίζονται στον Τρότσκι προκειμένου να πολεμήσουν τους κομμουνιστές. Ρίχνουν επίσης φως στην ταξική πάλη ανάμεσα σε μπολσεβίκους και οπορτουνιστές και σε ορισμένες πλευρές της εκκαθάρισης των ετών 1937-1938.

Ο ΕΧΘΡΟΣ ΕΙΝΑΙ Η ΝΕΑ ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΑ, Η ΝΕΑ ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΙΚΗ ΑΣΤΙΚΗ ΤΑΞΗ...

Για τον Τρότσκι, ο κύριος εχθρός βρίσκεται στην κορυφή του σοβιετικού κράτους: είναι η μπολσεβίκικη «νέα αριστοκρατία», το πιο αντισοσιαλιστικό και αντιδημοκρατικό στρώμα της κοινωνίας, ένα κοινωνικό στρώμα που ζει «όπως η εύπορη αστική τάξη των Ηνωμένων Πολιτειών»! Να τι λέει:

«Οι προνομιούχοι γραφειοκράτες αντιπροσωπεύουν σήμερα το πιο αντισοσιαλιστικό και το πιο αντιδημοκρατικό στρώμα της σοβιετικής κοινωνίας.»[4]

«Κατηγορούμε την ηγετική κλίκα ότι έχει εξελιχτεί σε μια νέα αριστοκρατία που καταπιέζει και απομυζά τις μάζες. (...) Το ανώτερο στρώμα της γραφειοκρατίας κάνει περίπου την ίδια ζωή με την εύπορη αστική τάξη στις Ηνωμένες Πολιτείες και στις άλλες καπιταλιστικές χώρες.»[5]

Η γλώσσα αυτή δε διαφέρει πλέον σε τίποτε από τη γλώσσα των μενσεβίκων ηγετών, όταν αυτοί αγωνίζονταν με το όπλο στο χέρι στο πλευρό των Λευκών και των ξένων συμμάχων τους. Ούτε εξάλλου από τη γλώσσα της κλασικής Δεξιάς των ιμπεριαλιστικών χωρών.

Συγκρίνετε τον Τρότσκι με τον κύριο ιδεολόγο του αντικομμουνισμού στο χριστιανικό συνδικάτο, τον Π. Ζ. Σ. Σέραρενς, που έγραφε γύρω στα 1948:

«Χάρη στον Στάλιν, υπάρχουν και πάλι "τάξεις", πλούσιοι. (...) Όπως ακριβώς γίνεται στην καπιταλιστική κοινωνία, η ελίτ ανταμείβεται με χρήμα και με εξουσία. Υπάρχει αυτό που η "Εργατική Δύναμη" ονομάζει "σοβιετική αριστοκρατία". Το εβδομαδιαίο αυτό όργανο τη συγκρίνει με την αριστοκρατία που δημιούργησε ο Ναπολέοντας.»[6]

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, το συνδικάτο Εργατική Δύναμη, στο οποίο αναφέρεται ο Σέραρενς, είχε ιδρυθεί και χρηματοδοτηθεί απευθείας από τη CIA. Η τροτσκιστική ομάδα των «λαμπερτιστών» εκεί ξημεροβραδιαζόταν. Εκείνη την εποχή, η Διεθνής Συνομοσπονδία των Χριστιανικών Συνδικάτων, είτε στην Ιταλία είτε στο Βέλγιο, δούλευε κι αυτή σε στενή σχέση με τη CIA για την υπεράσπιση του καπιταλιστικού συστήματος στην Ευρώπη. Και για να ξεσηκώσει τους εργαζομένους κατά του κομμουνισμού, κατέφευγε ανενδοίαστα σε μια απίθανη «αντικαπιταλιστική» δημαγωγία: στην ΕΣΣΔ υπάρχει μια «νέα τάξη πλουσίων», μια «σοβιετική αριστοκρατία»!

Απέναντι σ' αυτή τη «νέα αριστοκρατία που καταπιέζει τις μάζες», υπάρχει λοιπόν, σύμφωνα με τον Τρότσκι, ο καλός λαός, τα «εκατόν εξήντα εκατομμύρια δυσαρεστημένων». Ο «λαός» αυτός περιφρουρεί την κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής και τη σχεδιασμένη οικονομία απέναντι «στους αδαείς και δεσποτικούς σταλινικούς ληστές». Με λίγα λόγια, εκτός από τους «σταλινικούς», όλη η υπόλοιπη κοινωνία είναι υγιής και διεξάγει δικαιολογημένους αγώνες! Ας ακούσουμε τον Τρότσκι:

«Δώδεκα με δεκαπέντε εκατομμύρια προνομιούχων, να ο "λαός" που οργανώνει τις παράτες, τις εκδηλώσεις και τα πανηγύρια. Όμως, εκτός από αυτούς τους εξαγορασμένους, υπάρχουν εκατόν εξήντα εκατομμύρια δυσαρεστημένοι. Ο ανταγωνισμός ανάμεσα στη γραφειοκρατία και στο λαό μετριέται με την αυξανόμενη αυ-

στηρότητα των ολοκληρωτικών κανονισμών. Η γραφειοκρατία δεν μπορεί να συντριβεί παρά με μια νέα πολιτική επανάσταση.»[7]

«Η οικονομία είναι σχεδιασμένη στη βάση της κρατικοποίησης και της κοινωνικοποίησης των μέσων παραγωγής. Αυτή η κρατικοποιημένη οικονομία έχει τους δικούς της νόμους που συμβιβάζονται ολοένα και λιγότερο με το δεσποτισμό, την άγνοια και τα ληστρικά ήθη της σταλινικής γραφειοκρατίας.»[8]

Αφού η παλινόρθωση του καπιταλισμού είναι αδύνατη, σύμφωνα με τον Τρότσκι, νομιμοποιείται κάθε σοσιαλδημοκρατική, αναθεωρητική, αστική και αντεπαναστατική αντιπολίτευση! Εκφράζει τη φωνή «160 εκατομμυρίων δυσαρεστημένων» και αποβλέπει στην «περιφρούρηση» των κοινωνικοποιημένων μέσων παραγωγής απέναντι στη «νέα αριστοκρατία». Ο Τρότσκι κατάντησε το πιο δόλιο φερέφωνο όλων των αντιδραστικών, αντισοσιαλιστικών και φασιστικών δυνάμεων.

ΜΠΟΛΣΕΒΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΑΣΙΣΜΟΣ...

Ο Τρότσκι ήταν από τους πρώτους που έριξαν την ιδέα ότι μπολσεβικισμός και φασισμός είναι δίδυμα αδέλφια. Η θέση αυτή ήταν πολύ δημοφιλής τη δεκαετία του '30 στα αντιδραστικά κόμματα όλου του κόσμου. Το κομμουνιστικό κόμμα ήταν ο άσπονδος εχθρός τους, το φασιστικό κόμμα ο πιο επικίνδυνος αστός ανταγωνιστής τους.

Να τι λέει ο Τρότσκι:

«Ο φασισμός κατακτά τη μια νίκη μετά την άλλη και ο καλύτερος σύμμαχός του, εκείνος που του ανοίγει το δρόμο σε ολόκληρο τον κόσμο, είναι ο σταλινισμός.»[9]

«Στην πραγματικότητα, τίποτα δε διακρίνει τις πολιτικές μεθόδους του Στάλιν από εκείνες του Χίτλερ. Όμως, η διαφορά ως προς τις συνέπειες στη διεθνή πολιτική σκηνή είναι οφθαλμοφανής.»[10]

«Ένα σημαντικό μέρος, που αποκτά όλο και περισσότερη σημασία, του σοβιετικού μηχανισμού είναι επανδρωμένο από φασίστες που δεν έχουν ακόμη αναγνωριστεί ως τέτοιοι. Το να ταυτίζει κανείς το σοβιετικό καθεστώς στο σύνολότου με το φασισμό είναι χοντροκομμένο ιστορικό λάθος. (...) Όμως, η συμμετρία στο πολιτικό

εποικοδόμημα και η ομοιότητα στις ολοκληρωτικές μεθόδους και τους ψυχολογικούς τύπους είναι εντυπωσιακές. (...) Η αγωνία του σταλινισμού είναι το πιο φρικιαστικό και το πιο βδελυρό θέαμα στην ιστορία της ανθρωπότητας.»[11]

Ο Τρότσκι παρουσιάζει εδώ μια από τις πρώτες εκδοχές από ένα θέμα της προπαγάνδας της CIA και των φασιστών της δεκαετίας του '50, δηλαδή τον «κόκκινο φασισμό». Μετά το 1944-1945, όλοι οι Γερμανοί, Ούγγροι, Κροάτες και Ουκρανοί φασίστες αρχηγοί που διέφυγαν στη Δύση, φόρεσαν «δημοκρατικό» προσωπείο. Εκθείαζαν την αμερικανική «δημοκρατία», τη νέα ηγεμονική δύναμη, τον κύριο υποστηρικτή όλων των αντιδραστικών και φασιστικών δυνάμεων στον κόσμο. Αυτοί οι «πρώην» φασίστες, πιστοί στο εγκληματικό παρελθόν τους, ανέπτυξαν όλοι το ίδιο θέμα: «Ο μπολσεβικισμός είναι φασισμός, αλλά σε χειρότερη έκδοση.»

Ας σημειώσουμε επίσης ότι τη στιγμή που ο φασισμός είχε ήδη εξαπολύσει τον πόλεμο (πόλεμοι της Αιθιοπίας και της Ισπανίας, προσάρτηση της Αυστρίας και της Τσεχοσλοβακίας), ο Τρότσκι βεβαιώνει πως «το πιο φρικιαστικό και βδελυρό θέαμα» στη γη είναι «η αγωνία του σοσιαλισμού»!

ΗΤΤΟΠΑΘΕΙΑ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΟΛΟΓΗΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΝΑΖΙΣΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ο Τρότσκι έγινε ο κύριος προπαγανδιστής της ηττοπάθειας και της συνθηκολόγησης στη Σοβιετική Ένωση, αυτός που μιλούσε δημαγωγικά για την «παγκόσμια επανάσταση» προκειμένου να καταπνίξει καλύτερα τη σοβιετική επανάσταση. Ο Τρότσκι διαδίδει την ιδέα ότι σε περίπτωση φασιστικής επίθεσης ενάντια στην ΕΣΣΔ, ο Στάλιν και οι μπολσεβίκοι «θα προδώσουν» και ότι όσο είναι στην ηγεσία, δεν υπάρχει η παραμικρή αμφιβολία για την ήττα της Σοβιετικής Ένωσης. Να ποιες είναι οι σχετικές θέσεις του:

«Η στρατιωτική κατάσταση στη σοβιετική Ρωσία είναι αντιφατική. Από τη μια, έχουμε έναν πληθυσμό 170 εκατομμυρίων κατοίκων που έχουν αφυπνιστεί από τη μεγαλύτερη επανάσταση της ιστορίας, που διαθέτει μια λίγο-πολύ αναπτυγμένη πολεμική βιομηχανία. Από την άλλη, έχουμε ένα πολιτικό καθεστώς που παραλύει

όλες τις δυνάμεις της νέας αυτής κοινωνίας. Για ένα πράγμα είμαι βέβαιος: το πολιτικό καθεστώς δε θα επιβιώσει μετά τον πόλεμο! Το κοινωνικό καθεστώς, που είναι η εθνικοποίηση της παραγωγής, είναι ασύγκριτα πιο ισχυρό από το πολιτικό καθεστώς που είναι δεσποτικό. Οι εκπρόσωποι του πολιτικού καθεστώτος, οι γραφειοκράτες, είναι τρομοκρατημένοι από την προοπτική του πολέμου, γιατί ξέρουν καλύτερα από μας ότι δε θα επιβιώσουν ως πολιτικό καθεστώς μετά τον πόλεμο.»[12]

Και πάλι, έχουμε από τη μια πλευρά «τα 170 εκατομμύρια», τους «καλούς» πολίτες που αφυπνίστηκαν όλοι χάρη στην επανάσταση. Αναρωτιέται κανείς, βέβαια, από ποιον, αν όχι από το μπολσεβίκικο Κόμμα και από τον Στάλιν: η μεγάλη μάζα των αγροτών δεν ήταν καθόλου «αφυπνισμένη» την περίοδο 1921-1928... Αυτά τα «170 εκατομμύρια» διαθέτουν «αναπτυγμένη πολεμική βιομηχανία». Λες και δεν είναι η πολιτική της εκβιομηχάνισης και της κολεκτιβοποίησης, που προτάθηκε από τον Στάλιν και πραγματοποιήθηκε χάρη στη σιδερένια θέλησή του, που επέτρεψε τη δημιουργία της βιομηχανίας όπλων σε χρόνο ρεκόρ! Χάρη στη σωστή γραμμή του, στη θέλησή του, στις οργανωτικές του ικανότητες, το μπολσεβίκικο καθεστώς αφύπνισε όλες τις λαϊκές δυνάμεις της κοινωνίας, που μέχρι τότε παρέμεναν στην άγνοια, στη δεισιδαιμονία, στην πρωτόγονη ατομική εργασία. Όμως, σύμφωνα με τα λεγόμενα του προβοκάτορα που κατάντησε ο Τρότσκι, το μπολσεβίκικο αυτό καθεστώς παραλύει όλες τις δυνάμεις της κοινωνίας! Κι ο Τρότσκι κάνει μια από τις πολλές παρανοϊκές προφητείες του: είναι βέβαιος ότι το μπολσεβίκικο καθεστώς δε θα επιβιώσει μετά τον πόλεμο! Έτσι, βρίσκουμε στον Τρότσκι δύο θέματα από την προσφιλή στους ναζί προπαγάνδα: τον αντιμπολσεβικισμό και την ηττοπάθεια.

«Το Βερολίνο ξέρει πάρα πολύ καλά μέχρι ποιο βαθμό η κλίκα του Κρεμλίνου έχει αποθαρρύνει το στρατό και τον πληθυσμό με τον αγώνα της για να προφυλάξει τον εαυτό της. (...) Ο Στάλιν εξακολουθεί να υπονομεύει το ηθικό και την αντίσταση της χώρας γενικά. Οι ανέντιμοι και ασυνείδητοι καριερίστες στους οποίους αναγκάζεται όλο και πιο πολύ να στηρίζεται, θα προδώσουν τη χώρα στις δύσκολες στιγμές.»[13]

Κυριευμένος από το μίσος του για τον κομμουνισμό, ο Τρότσκι προτρέπει έτσι τους ναζί να κηρύξουν τον πόλεμο στην ΕΣΣΔ. Αυτός, ο «άριστος γνώστης» των υποθέσεων της ΕΣΣΔ, κάνει γνω-

στό στους ναζί ότι έχουν όλες τις πιθανότητες να κερδίσουν τον πόλεμο κατά του Στάλιν: ο στρατός και ο πληθυσμός έχουν χάσει το ηθικό τους (ψέμα!), ο Στάλιν υπονομεύει την αντίσταση (ψέμα!), οι σταλινικοί θα συνθηκολογήσουν μόλις αρχίσει ο πόλεμος (ψέμα!).

Στη Σοβιετική Ένωση, η τροτσκιστική αυτή προπαγάνδα είχε δύο συνέπειες: προώθησε την ηττηπάθεια και το πνεύμα συνθηκολόγησης, την ιδέα ότι η νίκη του φασισμού ήταν αναπότρεπτη με μια τόσο διεφθαρμένη και ανίκανη ηγεσία. Παρακίνησε επίσης σε «εξεγέρσεις» ή απόπειρες για την εξόντωση των μπολσεβίκων ηγετών «που θα προδώσουν στις δύσκολες στιγμές». Πράγματι, μια ηγεσία για την οποία βεβαιώνεται κατηγορηματικά ότι δεν πρόκειται να επιβιώσει μετά τον πόλεμο, θα είναι δυνατό να ανατραπεί εύκολα με το που θα αρχίσει η σύγκρουση. Οι αντισοβιετικές και οπορτουνιστικές ομάδες μπορούσαν, επομένως, να δοκιμάσουν την τύχη τους.

Και στις δύο περιπτώσεις, οι προβοκάτσιες του Τρότσκι βοήθησαν άμεσα τους ναζί.

Ο ΤΡΟΤΣΚΙ ΚΑΙ Η ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΧΑΤΣΕΦΣΚΙ

Στο κεφάλαιο που ήταν αφιερωμένο στη στρατιωτική συνωμοσία του Τουχατσέφσκι, δείξαμε ότι υπήρξε πραγματικά μια αντικομμουνιστική αντιπολίτευση ανάμεσα στα στελέχη του Κόκκινου Στρατού. Η στάση του Τρότσκι απέναντι σ' αυτήν την πραγματικότητα λέει πολλά.

Να πώς τοποθετείται ο Τρότσκι μέσα από τα ίδια του τα κείμενα στην υπόθεση Τουχατσέφσκι:

«Πρέπει να πω εδώ ποιες ήταν οι σχέσεις μου με τον Τουχατσέφσκι. Ποτέ δεν πήρα στα σοβαρά τις κομμουνιστικές πεποιθήσεις αυτού του πρώην αξιωματικού της Φρουράς.»

«Οι στρατηγοί (γύρω από τον Τουχατσέφσκι) αγωνίστηκαν για να υπερασπιστούν την ασφάλεια της Σοβιετικής Ένωσης απέναντι στα προσωπικά συμφέροντα του Στάλιν.»[14]

«Ο στρατός έχει ανάγκη από ανθρώπους ικανούς, τίμιους, όπως είναι οι οικονομολόγοι και οι επιστήμονες, από ανθρώπους

ανεξάρτητους και με ανοιχτό μυαλό. Κάθε άντρας ή γυναίκα με ανεξάρτητο πνεύμα έρχεται σε σύγκρουση με τη γραφειοκρατία και η γραφειοκρατία αναγκάζεται να αποκεφαλίσει όλο το τμήμα για να προστατεύσει τον εαυτό της. (...) Ένας καλός στρατηγός, όπως ο Τουχατσέφσκι, έχει ανάγκη από βοηθούς, από άλλους στρατηγούς γύρω του και εκτιμάει κάθε άνθρωπο σύμφωνα με την πραγματική του αξία. Η γραφειοκρατία έχει ανάγκη από ανθρώπους πειθήνιους, νωθρούς, από σκλάβους και οι δύο αυτοί τύποι ανθρώπων έρχονται πάντοτε σε σύγκρουση και οπουδήποτε.»[15]

«Ο Τουχατσέφσκι και μαζί μ' αυτόν το άνθος των στρατιωτικών στελεχών έπεσαν στην πάλη κατά της αστυνομικής δικτατορίας που είχε επιβληθεί στους αξιωματικούς του Κόκκινου Στρατού. Με βάση τον κοινωνικό της χαρακτήρα, η στρατιωτική γραφειοκρατία δεν είναι, φυσικά, καλύτερη από την πολιτική γραφειοκρατία. Η γραφειοκρατία, παρμένη στο σύνολό της, εκπληρώνει δύο ρόλους: της εξουσίας και της διοίκησης. Οι δύο αυτοί ρόλοι ακριβώς έφτασαν σήμερα σε οξυμένη αντίφαση. Για να εξασφαλιστεί μια καλή διοίκηση, πρέπει να εξαλειφθεί η ολοκληρωτική εξουσία.»

«Τι μπορεί, επομένως, να σημαίνει η νέα διαρχία στη διοίκηση: το πρώτο στάδιο της αποσύνθεσης του Κόκκινου Στρατού και το ξεκίνημα ενός νέου εμφύλιου πολέμου στη χώρα; Η νέα γενιά επιτρόπων σημαίνει τον έλεγχο της βοναπαρτιστικής κλίκας πάνω στην πολιτική και στρατιωτική διοίκηση και, μέσα απ' αυτήν, πάνω στο λαό. Οι σημερινοί διοικητές βγήκαν από τον Κόκκινο Στρατό, είναι αδιάρρηκτα δεμένοι μ' αυτόν. Αντίθετα, οι επίτροποι στρατολογούνται ανάμεσα απ' τους γιους των γραφειοκρατών που ούτε επαναστατική πείρα έχουν, ούτε στρατιωτικές γνώσεις, ούτε ιδεολογικό κεφάλαιο. Πρόκειται για ολοκληρωμένου τύπου καριερίστες της νέας σχολής. Καλούνται να διοικήσουν μόνο και μόνο επειδή ενσαρκώνουν την "επαγρύπνηση", δηλαδή την αστυνομική επιτήρηση του στρατού. Οι στρατιωτικοί διοικητές δείχνουν γι' αυτούς ένα μίσος που πολύ τους αξίζει. Το καθεστώς της διαρχίας στη διοίκηση μεταβάλλεται σε πάλη ανάμεσα στην πολιτική αστυνομία και στο στρατό, όπου η κεντρική εξουσία βρίσκεται στο πλευρό της αστυνομίας.»

«Η ανάπτυξη της χώρας, και ιδιαίτερα η αύξηση των νέων αναγκών της, είναι ασύμβατη με τον ολοκληρωτικό βόρβορο. Να γιατί εκδηλώνονται τάσεις απώθησης, εκδίωξης, αποβολής της γραφει-

οκρατίας έξω απ' όλους τους τομείς της ζωής. Στους τομείς της τεχνικής, της εκπαίδευσης, του πολιτισμού, της άμυνας, οι άνθρωποι με πείρα, επιστημονική κατάρτιση και κύρος απωθούν αυτόματα τους πράκτορες της σταλινικής δικτατορίας που στην πλειονότητά τους είναι ακαλλιέργητοι και κυνικοί παλιάνθρωποι τύπου Μέχλις και Γεζόφ.»[16]

Πρώτα απ' όλα, ο Τρότσκι είναι υποχρεωμένος να παραδεχτεί ότι ο Τουχατσέφσκι και οι όμοιοί του δεν έχουν καμιά σχέση με τον κομμουνισμό: εξάλλου παλιότερα, ο ίδιος ο Τρότσκι είχε χαρακτηρίσει τον Τουχατσέφσκι ως υποψήφιο για ένα ναπολεόντειου τύπου στρατιωτικό πραξικόπημα. Απ' την άλλη, για τις ανάγκες της τυφλής πάλης του κατά του Στάλιν, ο Τρότσκι αρνείται την ύπαρξη αστικής, αντεπαναστατικής αντιπολίτευσης στην κορυφή του στρατού. Στην πραγματικότητα, υποστηρίζει κάθε αντιπολίτευση κατά του Στάλιν και του μπολσεβίκικου πυρήνα, συμπεριλαμβανομένης και του Τουχατσέφσκι, του Άλξνις κ.ά. Ο Τρότσκι ακολουθεί πολιτική κατά μέτωπο, σε στενή ενότητα με όλους τους αντικομμουνιστές που υπάρχουν στους κόλπους του στρατού. Αυτό δείχνει καθαρά ότι ο Τρότσκι δεν μπορούσε να φτάσει στην εξουσία παρά μόνο συμμαχώντας με τις δυνάμεις της αντεπανάστασης. Ο Τρότσκι βεβαιώνει ότι όλοι εκείνοι που πολεμούν μέσα στο στρατό τον Στάλιν και την ηγεσία του Κόμματος νοιάζονται πραγματικά για την ασφάλεια της χώρας, ενώ οι αξιωματικοί που είναι πιστοί στο Κόμμα υπερασπίζονται τη δικτατορία του Στάλιν και τα προσωπικά συμφέροντά του.

Προκαλεί έκπληξη η διαπίστωση ότι η ανάλυση του Τρότσκι για την πάλη στους κόλπους του Κόκκινου Στρατού μοιάζει σαν δυο σταγόνες νερό με την ανάλυση που παρουσίασε ο Ρόμαν Κόλκοβιτς στη μελέτη του για λογαριασμό του αμερικανικού στρατού. Κατ' αρχήν, ο Τρότσκι τάσσεται εναντίον όλων των μέτρων του Κόμματος που αποσκοπούν στην άσκηση πολιτικού ελέγχου στον Κόκκινο Στρατό. Ιδιαίτερα, ο Τρότσκι επιτίθεται στην επαναφορά του θεσμού των πολιτικών επιτρόπων, που θα έπαιζαν ουσιαστικό ρόλο ως πολιτική ψυχή του αντιφασιστικού πολέμου, θα διατηρούσαν ψηλά το επαναστατικό ηθικό σε κάθε δοκιμασία και θα βοηθούσαν τους νεαρούς στρατιώτες να αποκτήσουν σαφή πολιτικό προσανατολισμό μέσα στα πλαίσια των ιδιαίτερα πολύπλοκων προβλημάτων που έβαλε ο πόλεμος. Ο Τρότσκι ξεσηκώνει τα αισθήματα

ελιτισμού και αποκλειστικότητας των στρατιωτικών απέναντι στο Κόμμα, έχοντας σαν στόχο αυτό που αναφέρει ξεκάθαρα: να διασπαστεί ο Κόκκινος Στρατός και να προκληθεί εμφύλιος πόλεμος. Έπειτα, ο Τρότσκι δηλώνει υποστηρικτής της ανεξαρτησίας και, επομένως, του «επαγγελματισμού» των αξιωματικών, λέγοντας ότι είναι ικανοί, τίμιοι και ανοιχτόμυαλοι, στο μέτρο που αντιτάσσονται στο Κόμμα! Ωστόσο, είναι προφανές ότι όλα τα αντικομμουνιστικά στοιχεία τύπου Τοκάγεφ υπερασπίζονταν τις αστικές ετερόδοξες ιδέες τους στο όνομα της ανεξαρτησίας και της ευρύτητας πνεύματος!

Ο Τρότσκι βεβαιώνει ότι υπάρχει σύγκρουση ανάμεσα στη «σταλινική» εξουσία και στην κρατική διοίκηση, την οποία και υποστηρίζει. Στην πραγματικότητα, η αντίθεση ανάμεσα στην εξουσία και τη διοίκηση που αναφέρει, είναι η αντίθεση ανάμεσα στο μπολσεβίκικο Κόμμα και στην κρατική γραφειοκρατία. Όπως όλοι οι αντικομμουνιστές του κόσμου, ο Τρότσκι υπονοεί το Κομμουνιστικό Κόμμα κάτω από την ατιμωτική ετικέτα «γραφειοκρατία». Όμως, ο πραγματικός κίνδυνος γραφειοκρατικοποίησης του καθεστώτος βρίσκεται στις φατρίες της διοίκησης, που καμιά σχέση δεν έχουν με το κομμουνιστικό ιδεώδες, που επιζητούν να απαλλαγούν από τον «ασφυκτικό» ιδεολογικό και πολιτικό έλεγχο του Κόμματος για να τοποθετηθούν πάνω από την κοινωνία και να αποκτήσουν κάθε είδους προνόμια και πλεονεκτήματα. Ο πολιτικός έλεγχος του Κόμματος στην πολιτική και στρατιωτική διοίκηση έχει ως κύριο σκοπό την καταπολέμηση αυτών των τάσεων γραφειοκρατικού εκφυλισμού. Όταν ο Τρότσκι δηλώνει ρητά πως, για να εξασφαλιστεί η καλή διοίκηση της χώρας, απαιτείται η απαλλαγή από τον έλεγχο του Κόμματος, γίνεται το φερέφωνο των χειρότερων γραφειοκρατικών τάσεων μέσα στους κόλπους του μηχανισμού.

Πιο γενικά, ο Τρότσκι παίρνει τη θέση του υπερασπιστή του «επαγγελματισμού» των στελεχών στους τομείς του στρατού, της τεχνικής, της επιστήμης και του πολιτισμού, με λίγα λόγια, όλων των τεχνοκρατών που τείνουν να απαλλαγούν από τον κομματικό έλεγχο, που θα ήθελαν «να εκδιώξουν το Κόμμα από όλους τους τομείς της ζωής», σύμφωνα με τη συμβουλή του Τρότσκι...

Στα πλαίσια της ταξικής πάλης που διαπέρασε το Κόμμα και το

κράτος τις δεκαετίες του '30 και του '40, η οροθετική γραμμή ήταν ανάμεσα στις δυνάμεις που υπερασπίζονταν τη λενινιστική πολιτική του Στάλιν και στις δυνάμεις που ενθάρρυναν την τεχνοκρατία, τη γραφειοκρατία και τη στρατοκρατία. Οι τελευταίες αυτές δυνάμεις θα πάρουν την ηγεμονία στην ηγεσία του Κόμματος, όταν θα γίνει το πραξικόπημα του Χρουστσιόφ.

ΠΡΟΒΟΚΑΤΣΙΕΣ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΩΝ ΝΑΖΙ

Ο Τρότσκι υπερασπίστηκε τη θέση που έλεγε ότι για να υπάρξει σωστή προετοιμασία για το ναζιστικό επιθετικό πόλεμο, πρέπει να ανατραπούν ο Στάλιν και οι μπολσεβίκοι. Υπερασπίζοντας αυτή τη θέση, ο Τρότσκι έγινε όργανο στην υπηρεσία των χιτλερικών. Πρόσφατα, σε μια συγκέντρωση, ένας φανατικός ούρλιαζε:

«Είναι ψέματα! Ο Τρότσκι διακήρυχνε πάντοτε ότι υπερασπιζόταν χωρίς όρους την ΕΣΣΔ απέναντι στον ιμπεριαλισμό.»

Ναι, ο Τρότσκι υπερασπίστηκε πάντοτε τη Σοβιετική Ένωση... τουλάχιστον, αν δεχτούμε ότι η διάλυση του μπολσεβίκικου Κόμματος ήταν η καλύτερη προετοιμασία για την υπεράσπισή της! Το βασικό σημείο είναι ότι ο Τρότσκι προέτρεπε σε αντιμπολσεβίκικη εξέγερση – από την οποία δε θα είχαν όφελος οι λίγοι τροτσκιστές, αλλά οι ναζί. Ο Τρότσκι μπορεί να καλούσε σε εξέγερση στο όνομα μιας «καλύτερης υπεράσπισης» της ΕΣΣΔ, όμως αυτό δεν άλλαζε καθόλου το γεγονός ότι έκανε αντικομμουνιστική πολιτική κι ότι κινητοποιούσε όλες τις αντισοσιαλιστικές δυνάμεις. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι ναζί ήταν οι πρώτοι που εκτίμησαν αυτή την «καλύτερη υπεράσπιση της ΕΣΣΔ».

Ας δούμε τις ακριβείς δηλώσεις του Τρότσκι σε ό,τι αφορά στην «καλύτερη υπεράσπιση της ΕΣΣΔ».

«Δεν μπορώ να είμαι "υπέρ της ΕΣΣΔ" γενικά. Είμαι υπέρ των εργαζόμενων μαζών που δημιούργησαν την ΕΣΣΔ και κατά της γραφειοκρατίας που σφετερίστηκε τα οφέλη της επανάστασης. (...) Είναι καθήκον κάθε πραγματικού επαναστάτη να δηλώσει ειλικρινά και ανοιχτά: ο Στάλιν προετοιμάζει την ήττα της ΕΣΣΔ.»[17]

«Η κύρια πηγή κινδύνου για την ΕΣΣΔ στις σημερινές συνθήκες αντιπροσωπεύεται από τον Στάλιν και την ολιγαρχία της οποίας

ηγείται. Ο αγώνας κατά των ανθρώπων αυτών είναι για μένα άρρηκτα δεμένος με την υπεράσπιση της ΕΣΣΔ.»[18]

«Το πρώην μπολσεβίκικο κόμμα μετατράπηκε σε μηχανισμό της κάστας. (...) Απέναντι στον ιμπεριαλιστικό εχθρό, θα υπερασπιστούμε την ΕΣΣΔ με όλες μας τις δυνάμεις. Ωστόσο, οι κατακτήσεις της Οκτωβριανής Επανάστασης δε θα ωφελήσουν το λαό παρά μόνο αν φανεί ικανός να δράσει κατά της σταλινικής γραφειοκρατίας, όπως έκανε στο παρελθόν κατά της τσαρικής γραφειοκρατίας και της αστικής τάξης.»[19]

«Μόνο μια εξέγερση του σοβιετικού προλεταριάτου κατά της ατιμωτικής τυραννίας των νέων παρασίτων μπορεί να σώσει ό,τι υπάρχει ακόμα στα θεμέλια της κοινωνίας από τις κατακτήσεις του Οκτώβρη. Με αυτή και μόνο την έννοια, υπερασπιζόμαστε την Οκτωβριανή Επανάσταση απέναντι στον ιμπεριαλισμό, φασιστικό ή δημοκρατικό, απέναντι στη σταλινική γραφειοκρατία και τους πληρωμένους "φίλους" της.»[20]

Από τα αποσπάσματα αυτά προκύπτει καθαρά ότι τα λόγια «θα υπερασπιστούμε την ΕΣΣΔ απέναντι στον ιμπεριαλισμό» λέγονται από έναν αντικομμουνιστή που είναι σαφώς αναγκασμένος να τα πει, αν θέλει να έχει την παραμικρή πιθανότητα να εισακουστεί από τις μάζες που είναι αποφασισμένες να υπερασπιστούν με όλες τους τις δυνάμεις το σοσιαλιστικό καθεστώς. Όμως, μόνο πολιτικά τυφλοί άνθρωποι θα μπορούσαν να κάνουν λάθος ως προς την έννοια αυτής της «υπεράσπισης». Πράγματι, μ' αυτό τον τρόπο οι προδότες και οι εχθροί αντιλαμβάνονται την υπεράσπιση: «Ο Στάλιν θα προδώσει, προετοιμάζει την ήττα. Επομένως, πρέπει να ανατραπούν ο Στάλιν και η μπολσεβίκικη ηγεσία για να είναι δυνατή η υπεράσπιση της ΕΣΣΔ.» Μια τέτοια προπαγάνδα βόλευε απόλυτα τους ναζί.

Ο Τρότσκι «υπερασπίζεται» την ΕΣΣΔ... αλλά όχι την ΕΣΣΔ του Στάλιν και του μπολσεβίκικου Κόμματος. Ισχυρίζεται ότι θα υπερασπιστεί την ΕΣΣΔ «με όλες μας τις δυνάμεις», δηλαδή με τις μερικές χιλιάδες οπαδούς που διαθέτει στην ΕΣΣΔ! Προς το παρόν, όμως, αυτές οι μερικές χιλιάδες οπαδοί πρέπει να προσπαθήσουν να προκαλέσουν μια εξέγερση κατά του Στάλιν και του μπολσεβίκικου Κόμματος! Ωραία υπεράσπιση, πραγματικά.

Ακόμα κι ένας αντίπαλος του σοσιαλισμού όπως ο Τοκάγεφ εκτιμά ότι με τα λόγια αυτά ο Τρότσκι παίζει το παιχνίδι των Γερμα-

νών εισβολέων. Ο Τοκάγεφ είναι υποστηρικτής του αγγλικού ιμπεριαλισμού. Στις αρχές του πολέμου, κάνει τους παρακάτω συλλογισμούς:

«Οι λαοί της ΕΣΣΔ, καθοδηγούμενοι από το ένστικτό τους μπροστά σ' ένα θανάσιμο κίνδυνο, είχαν ταυτιστεί με το καθεστώς του Στάλιν. Οι αντίπαλες δυνάμεις είχαν δώσει αυθόρμητα τα χέρια. Επικρατούσε γενικά η σκέψη: συμμαχία ακόμα και με το διάβολο προκειμένου να νικηθεί ο Χίτλερ. Για το λόγο αυτό, η αντίπραξη στον Στάλιν όχι μόνο έβλαπτε το διεθνές μέτωπο κατά των δυνάμεων του Άξονα, αλλά σήμαινε επίσης ανταγωνιστική τοποθέτηση απέναντι στους λαούς της ΕΣΣΔ.»[21]

Όσο πλησιάζει ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, η κύρια έμμονη ιδέα του Τρότσκι, αν όχι η μοναδική, είναι η ανατροπή του μπολσεβίκικου Κόμματος στη Σοβιετική Ένωση. Να ποιες είναι οι δηλώσεις του:

«Η αντιδραστική γραφειοκρατία πρέπει και θα ανατραπεί. Η πολιτική επανάσταση στην ΕΣΣΔ είναι αναπόφευκτη.»[22]

«Μόνο η ανατροπή της βοναπαρτιστικής κλίκας του Κρεμλίνου μπορεί να επιτρέψει την αναγέννηση της στρατιωτικής δύναμης της ΕΣΣΔ. (...) Η πάλη κατά του πολέμου, του ιμπεριαλισμού και του φασισμού απαιτεί ανηλεή αγώνα κατά του γεμάτου εγκλήματα σταλινισμού. Όποιος υπερασπίζεται άμεσα ή έμμεσα το σταλινισμό, όποιος αποσιωπά τις προδοσίες του ή υπερβάλλει για τη δύναμη του στρατού του είναι ο χειρότερος εχθρός της επανάστασης, του σοσιαλισμού και των καταπιεσμένων λαών.»[23]

Στη διάρκεια του 1938, τότε που γράφτηκαν οι φράσεις αυτές, μια άγρια ταξική πάλη ξέσπασε στην παγκόσμια πολιτική σκηνή ανάμεσα στον ιμπεριαλισμό και το σοσιαλισμό, ανάμεσα στο φασισμό και τον μπολσεβικισμό. Μόνο οι πιο δεξιοί πολιτικοί του γαλλικού, αγγλικού και αμερικανικού ιμπεριαλισμού και οι φασίστες ιδεολόγοι υπερασπίζονταν τη θέση αυτή που προπαγάνδιζε ο Τρότσκι:

«Αυτός που υπερασπίζεται άμεσα ή ακόμα και έμμεσα τον Στάλιν και το μπολσεβίκικο Κόμμα είναι ο χειρότερος εχθρός μου.»

Ο ΤΡΟΤΣΚΙ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΙΖΕΙ ΤΗΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝΟΠΛΗ ΕΞΕΓΕΡΣΗ

Από το 1935, και σταθερά, ο Τρότσκι κήρυχνε δημόσια την ανατροπή των μπολσεβίκων με τρομοκρατικά μέσα ή με ένοπλη εξέγερση.

Τον Απρίλη του 1938, βεβαιώνει ότι είναι αναπόφευκτο να γίνουν στην ΕΣΣΔ απόπειρες κατά του Στάλιν και των άλλων μπολσεβίκων ηγετών. Με το ζόρι λέει ότι η ατομική τρομοκρατία δεν εντάσσεται στη λενινιστική τακτική. Όμως, βλέπετε, «οι νόμοι της ιστορίας μας λένε ότι απόπειρες και τρομοκρατικές ενέργειες κατά των γκάγκστερ όπως ο Στάλιν είναι αναπόφευκτες». Να με ποια λόγια προπαγανδίζει ο Τρότσκι το 1938 την ατομική τρομοκρατία.

«Ο Στάλιν καταστρέφει το στρατό και ποδοπατά τη χώρα. Το μίσος συσσωρεύεται γύρω του αμείλικτο, και μια τρομερή εκδίκηση κρέμεται πάνω απ' το κεφάλι του. Απόπειρα; Είναι πιθανό, τελικά, αυτό το καθεστώς, που με το πρόσχημα της πάλης κατά της τρομοκρατίας εξολόθρευσε τα καλύτερα κεφάλια της χώρας, να θέλει να γίνει στόχος ατομικής τρομοκρατίας. Μπορούμε να προσθέσουμε ότι θα ήταν αντίθετο προς τους νόμους της ιστορίας, οι γκάγκστερ που βρίσκονται στην εξουσία να μην εγείρουν εναντίον τους την εκδίκηση απελπισμένων τρομοκρατών. Όμως, η Δ΄ Διεθνής δεν έχει καμιά δουλειά με την απόγνωση και η ατομική εκδίκηση είναι υπερβολικά περιορισμένη για μας. (...) Όσο μπορεί να μας ενδιαφέρει η προσωπική τύχη του Στάλιν, δεν μπορούμε παρά να ελπίζουμε ότι θα ζήσει αρκετά, ώστε να δει το σύστημά του να καταρρέει. Δε θα χρειαστεί να περιμένει και πολύ.»[24]

Έτσι, για τους τροτσκιστές θα ήταν «αντίθετο προς τους νόμους της ιστορίας» να μη γίνουν απόπειρες δολοφονίας κατά των Στάλιν, Μόλοτοφ, Ζντάνοφ, Καγκάνοβιτς κ.ά. Είναι ένας «έξυπνος» και «επιδέξιος» τρόπος για την παράνομη τροτσκιστική οργάνωση να περνάει το τρομοκρατικό της μήνυμα.

Δε λέει «οργανώστε απόπειρες»˙ λέει: «η τρομοκρατική εκδίκηση κατά του Στάλιν εντάσσεται στους νόμους της ιστορίας». Να θυμηθούμε ότι στους αντικομμουνιστικούς κύκλους όπου σύχναζαν ο Τοκάγεφ και ο Αλεξάντρ Ζινόβιεφ, έμπαινε συχνά το θέμα να προετοιμαστούν απόπειρες κατά των μπολσεβίκων ηγετών. Μπο-

ρούμε κάλλιστα να δούμε ποιες δυνάμεις μπορεί να «εμπνέονταν» από τις εκκλήσεις του Τρότσκι.

Ο Τρότσκι εναλλάσσει τις εκκλήσεις αυτές για ατομικές τρομοκρατικές ενέργειες με την προπαγάνδιση ένοπλων εξεγέρσεων. Γενικά, χρησιμοποιεί την καλυμμένη και υποκριτική φόρμουλα «πολιτική επανάσταση». Στη διάρκεια μιας έντονης συζήτησης με τον τροτσκιστή Μαντέλ το 1989, είπαμε ότι ο Τρότσκι κήρυχνε την ένοπλη πάλη κατά του σοβιετικού καθεστώτος. Ο Μαντέλ έγινε έξω φρενών και φώναξε ότι πρόκειται για «σταλινικό ψέμα», αφού «πολιτική επανάσταση» πάει να πει λαϊκή επανάσταση, αλλά ειρηνική. Το περιστατικό αυτό αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της διπροσωπίας στην οποία είναι υποχρεωμένοι να καταφεύγουν συστηματικά οι επαγγελματίες αντικομμουνιστές, που κύριο καθήκον τους έχουν να διεισδύουν στους αριστερούς κύκλους. Εδώ, ο Μαντέλ ήθελε να κολακέψει τις ειρηνικές διαθέσεις του οικολογικού κοινού, στο οποίο μιλούσαμε. Να ποιο είναι το πρόγραμμα της αντιμπολσεβίκικης ένοπλης πάλης που προωθούσε ο Τρότσκι:

«Ο λαός έζησε τρεις επαναστάσεις και ανέτρεψε την τσαρική μοναρχία, τους ευγενείς και την αστική τάξη. Κατά μία έννοια, η σοβιετική γραφειοκρατία συγκεντρώνει σήμερα τα χαρακτηριστικά όλων των τάξεων που ανατράπηκαν, χωρίς όμως να έχει ούτε τις κοινωνικές τους ρίζες ούτε τις παραδόσεις τους. Δεν μπορεί να υπερασπιστεί τα τερατώδη προνόμιά της παρά μόνο με την οργανωμένη τρομοκρατία. (...) Δεν είναι δυνατό να εξασφαλιστεί η υπεράσπιση της χώρας παρά μόνο με την εξάλειψη της αυταρχικής κλίκας των δολιοφθορέων και των ηττοπαθών.»[25]

Σαν γνήσιος αντεπαναστάτης, ο Τρότσκι ισχυρίζεται ότι ο σοσιαλισμός συγκεντρώνει τα καταπιεστικά χαρακτηριστικά του τσαρισμού, της τάξης των ευγενών και της αστικής τάξης. Όμως, λέει, ο σοσιαλισμός δε διαθέτει μια τόσο πλατιά κοινωνική βάση, όπως τα εκμεταλλευτικά αυτά καθεστώτα! Οι μάζες που είναι ενάντια στο σοσιαλισμό θα μπορέσουν επομένως πιο εύκολα να τον ανατρέψουν. Για άλλη μια φορά, καλούνται όλες οι αντιδραστικές δυνάμεις να αιφνιδιάσουν το αποτρόπαιο και αβέβαιο αυτό καθεστώς και να πραγματοποιήσουν την «τέταρτη επανάσταση».

Το Σεπτέμβρη του 1938 η Αυστρία έχει ήδη προσαρτηθεί. Είναι ο μήνας του Μονάχου, όπου ο αγγλικός και ο γαλλικός ιμπεριαλισμός θα δώσουν το πράσινο φως στον Χίτλερ για την κατάληψη

της Τσεχοσλοβακίας. Στο νέο του *Μεταβατικό Πρόγραμμα*, ο Τρότσκι αναπτύσσει τα καθήκοντα που η οργάνωσή του –για την οποία ομολογεί ο ίδιος ότι «είναι χωρίς αμφιβολία εξαιρετικά αδύναμη στην ΕΣΣΔ»– οφείλει να εκπληρώσει στη χώρα αυτή. Γράφει:

«Είναι αδύνατο να πραγματοποιηθεί το πρόγραμμα αυτό χωρίς την ανατροπή της γραφειοκρατίας, που διατηρείται με τη βία και την παραποίηση. Μόνο η νικηφόρα επαναστατική εξέγερση των καταπιεσμένων μαζών μπορεί να ξαναζωντανέψει το σοβιετικό καθεστώς και να διασφαλίσει την πορεία προς τα μπρος, προς το σοσιαλισμό. Μόνο το κόμμα της Δ΄ Διεθνούς είναι ικανό να οδηγήσει τις σοβιετικές μάζες στην εξέγερση.»

Το ντοκουμέντο αυτό, που οι διάφορες τροτσκιστικές σέκτες θεωρούν πάντοτε ως το θεμελιακό πρόγραμμά τους, περιέχει μια καταπληκτική φράση. Πότε θα έρθει η μέρα της «εξέγερσης» και του «ξεσηκωμού» στη Σοβιετική Ένωση; Η απάντηση του Τρότσκι είναι τόσο ειλικρινής που σε αφήνει με το στόμα ανοιχτό: ο Τρότσκι σχεδιάζει την «εξέγερσή» του... για όταν οι χιτλερικοί θα έχουν επιτεθεί στη Σοβιετική Ένωση! Γράφει:

«Η ώθηση για το επαναστατικό κίνημα των σοβιετικών εργατών θα δοθεί, πιθανώς, από εξωτερικά γεγονότα.»[26]

Το παρακάτω απόσπασμα μας δίνει ένα ωραίο παράδειγμα διπροσωπίας. Το 1933, ο Τρότσκι είπε ότι ένα από τα «εγκλήματα» των Γερμανών σταλινικών ήταν ότι αρνήθηκαν το ενιαίο μέτωπο με τη σοσιαλδημοκρατία κατά του φασισμού. Όμως, μέχρι την κατάληψη της εξουσίας από τον Χίτλερ, η σοσιαλδημοκρατία υπερασπιζόταν με νύχια και με δόντια το καπιταλιστικό καθεστώς και απέρριπτε όλες τις προτάσεις για αντικαπιταλιστική και αντιφασιστική ενότητα που έκανε το γερμανικό Κομμουνιστικό Κόμμα. Όμως τώρα είμαστε στο Μάη του 1940 και ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος έχει ήδη αρχίσει εδώ και οκτώ μήνες. Και αυτή ακριβώς τη στιγμή, ο μεγάλος ειδικός του «ενιαίου μετώπου», ο Τρότσκι, προτείνει... στον Κόκκινο Στρατό να ξεκινήσει μια εξέγερση κατά του μπολσεβίκικου καθεστώτος! Γράφει σε μια *Ανοιχτή επιστολή προς τους Σοβιετικούς εργαζομένους*:

«Ο σκοπός της Τέταρτης Διεθνούς είναι η παλιγγενεσία της ΕΣΣΔ με την κάθαρσή της από την παρασιτική γραφειοκρατία. Αυτό μόνο με έναν τρόπο μπορεί να γίνει: από τους εργάτες, τους αγρότες, τους στρατιώτες του Κόκκινου Στρατού και τους ναύτες

του Κόκκινου Στόλου που θα ορθωθούν κατά της νέας κάστας των καταπιεστών και των παράσιτων. Για να προετοιμαστεί αυτός ο ξεσηκωμός των μαζών, χρειάζεται ένα νέο κόμμα, η Τέταρτη Διεθνής.»[27]

Τη στιγμή που ο Χίτλερ κατάστρωνε ήδη τα πολιτικά του σχέδια κατά της Σοβιετικής Ένωσης, ο προβοκάτορας Τρότσκι κάνει έκκληση στον Κόκκινο Στρατό να κάνει πραξικόπημα. Ένα τέτοιο γεγονός θα είχε προκαλέσει τρομερή αναστάτωση, αφήνοντας ολόκληρη τη χώρα εκτεθειμένη στα φασιστικά άρματα μάχης!

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Ο ΣΤΑΛΙΝ ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Η παγκόσμια καπιταλιστική τάξη πραγμάτων εξακολουθεί να είναι κλονισμένη μετά το κραχ του 1929. Η ατμόσφαιρα είναι φορτισμένη από ένα νέο παγκόσμιο πόλεμο. Θα ξεσπάσει σύντομα. Πού, όμως; Πώς θα εξαπλωθεί; Ποιος θα πολεμήσει εναντίον ποιου; Όλα αυτά τα ερωτήματα παρέμειναν αναπάντητα για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ακόμα και μετά το «επίσημο» ξέσπασμα αυτής της καταστροφής, το 1940, δεν είχαν ακόμα βρει την οριστική τους απάντηση.

Τα αναπάντητα αυτά ερωτήματα επιτρέπουν την καλύτερη κατανόηση της εξωτερικής πολιτικής του Στάλιν τη δεκαετία του '30.

ΤΟ ΓΕΡΜΑΝΟΣΟΒΙΕΤΙΚΟ ΣΥΜΦΩΝΟ

Ο Χίτλερ έρχεται στην εξουσία στις 30 Γενάρη του 1933. Μόνο η Σοβιετική Ένωση καταλαβαίνει όλους τους κινδύνους που συνεπάγεται το γεγονός αυτό για την παγκόσμια ειρήνη. Το Γενάρη του 1934, ο Στάλιν δηλώνει στο Συνέδριο του Κόμματος ότι η "νέα" (γερμανική) πολιτική του θυμίζει στη βάση της την πολιτική του πρώην Γερμανού Κάιζερ, που είχε καταλάβει κάποτε την Ουκρανία και εκστράτευσε ενάντια στο Λένινγκραντ, μετατρέποντας τις Βαλτικές χώρες σε ορμητήριο γι' αυτή την εκστρατεία».

Δηλώνει επίσης:

«Κι αν τα συμφέροντα της ΕΣΣΔ απαιτούν την προσέγγιση με αυτές ή εκείνες τις χώρες που δεν έχουν συμφέρον να παραβιαστεί η ειρήνη, το κάνουμε χωρίς δισταγμούς.»[1]

Ως την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία, η Αγγλία οδήγησε τη σταυροφορία κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Ο Τσόρτσιλ ήταν το 1918 ο βασικός υποκινητής της στρατιωτικής επέμβασης, για την οποία κινητοποιήθηκαν δεκατέσσερις χώρες. Το 1927, η Αγγλία είχε διακόψει τις διπλωματικές της σχέσεις με τη Σοβιετική Ένωση και είχε επιβάλει εμπάργκο στις εξαγωγές της.

Το 1931, η Ιαπωνία είχε εισβάλει στη Βόρεια Κίνα και τα στρατεύματά της είχαν φτάσει στα σοβιετικά σύνορα, στη Σιβηρία. Η Σοβιετική Ένωση πίστευε εκείνη την εποχή ότι επίκειται πόλεμος με την Ιαπωνία.

Το 1935, η φασιστική Ιταλία καταλαμβάνει την Αιθιοπία. Μπροστά στον κίνδυνο της φασιστικής εξάπλωσης, η Σοβιετική Ένωση προτείνει ήδη από το 1935 ένα σύστημα συλλογικής ασφάλειας στην Ευρώπη. Με την προοπτική αυτή, συνομολογεί συνθήκες αλληλοβοήθειας με τη Γαλλία και την Τσεχοσλοβακία. Ο Τρότσκι ρίχνει καυστικότατα συνθήματα εναντίον του Στάλιν που, με αυτές τις συνθήκες, «προδίδει» το γαλλικό προλεταριάτο και την παγκόσμια επανάσταση... Ταυτόχρονα αναγνωρισμένες φωνές της γαλλικής αστικής τάξης βεβαιώνουν ότι η χώρα δεν είναι υποχρεωμένη να βοηθήσει τη Σοβιετική Ένωση, σε περίπτωση που αυτή θα δεχόταν επίθεση...

Το 1936, η Ιταλία και η ναζιστική Γερμανία στέλνουν τα επίλεκτα στρατεύματά τους στην Ισπανία για να πολεμήσουν τη νόμιμη δημοκρατική κυβέρνηση. Η Γαλλία και η Αγγλία υιοθετούν μια πολιτική «μη επέμβασης», αφήνοντας ανεμπόδιστους τους φασίστες. Προσπαθούν να καλοπιάσουν τον Χίτλερ και να τον σπρώξουν κατά την Ανατολή.

Το Νοέμβρη της ίδιας χρονιάς, η Γερμανία και η Ιαπωνία συνάπτουν το Σύμφωνο Αντικομιντέρν, στο οποίο λίγο μετά μπαίνει και η Ιταλία. Η ΕΣΣΔ βρίσκεται περικυκλωμένη.

Στις 11 Μάρτη του 1938, το Ράδιο Βερολίνο αναγγέλλει μια «κομμουνιστική εξέγερση στην Αυστρία» και η Βέρμαχτ ορμάει πάνω στη χώρα αυτή, που προσαρτάται δύο μέρες αργότερα. Η Σοβιετική Ένωση υπερασπίζεται την Αυστρία και καλεί την Αγγλία και τη Γαλλία να μελετήσουν ένα σχέδιο συλλογικής άμυνας. «Αύριο θα είναι ίσως πάρα πολύ αργά», υπογραμμίζεται στη σοβιετική δήλωση.

Στα μέσα του Μάη, ο Χίτλερ συγκεντρώνει τα στρατεύματά του στα τσεχοσλοβακικά σύνορα. Η Σοβιετική Ένωση, που έχει υπογράψει συνθήκη με τη χώρα αυτή που απειλείται, συγκεντρώνει πάνω από 40 μεραρχίες στα δυτικά της σύνορα και καλεί 330.000 εφέδρους. Το Σεπτέμβρη, όμως, η Αγγλία και η Γαλλία συνέρχονται στο Μόναχο με τις φασιστικές δυνάμεις, τη Γερμανία και την Ιταλία. Ούτε η Τσεχοσλοβακία ούτε η Σοβιετική Ένωση κλήθηκαν. Οι μεγάλες «δημοκρατίες» αποφασίζουν να παραχωρήσουν στον Χίτλερ την περιοχή των Σουδητών, αναπόσπαστο κομμάτι της Τσεχοσλοβακίας. Προεκτείνοντας την ύπουλη αυτή ενέργεια, η Αγγλία υπογράφει στις 30 Σεπτέμβρη κοινή δήλωση με τη Γερμανία, όπου

αναφέρεται ότι οι δύο δυνάμεις εκφράζουν την επιθυμία τους «να μην εμπλακούν ποτέ ξανά σε πόλεμο η μία κατά της άλλης».[2]

Η Γαλλία ακολουθεί το παράδειγμα αυτό το Δεκέμβρη. Ωστόσο, η Σοβιετική Ένωση προτείνει τη βοήθειά της στην Τσεχοσλοβακία σε περίπτωση γερμανικής επίθεσης, αλλά η προσφορά αυτή δε γίνεται δεκτή. Στις 15 Μάρτη του 1939, η Βέρμαχτ κυριεύει την Πράγα. Διαμελίζοντας την Τσεχοσλοβακία, ο Χίτλερ προσφέρει ένα κομμάτι από την πίτα στην αντιδραστική κυβέρνηση της Πολωνίας που τσιμπάει το δόλωμα με βουλιμία...

Μια βδομάδα αργότερα, ο γερμανικός στρατός καταλαμβάνει το λιθουανικό έδαφος της Κλάιπεντα, σημαντικού λιμανιού στη Βαλτική. Ο Στάλιν ξέρει ότι το τέρας εφορμά προς την Ανατολή και ότι η Πολωνία θα είναι το επόμενο θύμα.

Το Μάη του 1939, ο ιαπωνικός στρατός επιτίθεται στη Μογγολία, που έχει υπογράψει με τη Σοβιετική Ένωση σύμφωνο στρατιωτικής υποστήριξης. Τον επόμενο μήνα, τα σοβιετικά στρατεύματα, με επικεφαλής έναν άγνωστο αξιωματικό, τον Ζούκοφ, μπαίνουν στη μάχη με τον ιαπωνικό στρατό. Πρόκειται για στρατιωτική αντιπαράθεση μεγάλης έκτασης: η Ιαπωνία χάνει πάνω από 200 αεροπλάνα και πάνω από 50.000 στρατιώτες της σκοτώνονται ή τραυματίζονται. Στις 30 Αυγούστου του 1939, τα τελευταία ιαπωνικά στρατεύματα εγκαταλείπουν τη Μογγολία.

Την επομένη, ένα άλλο σημείο των συνόρων της Σοβιετικής Ένωσης παίρνει φωτιά: η Γερμανία εισβάλλει στην Πολωνία.

Όλος ο κόσμος ήξερε ως επικείμενη την επίθεση αυτή: για να βρεθεί σε όσο το δυνατόν ισχυρότερη θέση και να εξαπολύσει πόλεμο είτε κατά της Αγγλίας και της Γαλλίας είτε κατά της Σοβιετικής Ένωσης, ο Χίτλερ έπρεπε «να τακτοποιήσει την τύχη» της Πολωνίας. Ας γυρίσουμε μερικούς μήνες πίσω.

Το Μάρτη του 1939, η Σοβιετική Ένωση αρχίζει διαπραγματεύσεις για το σχηματισμό μιας αντιφασιστικής συμμαχίας. Αγγλία και Γαλλία αφήνουν τα πράγματα να σέρνονται, ελίσσονται. Με τη στάση τους αυτή, οι δύο μεγάλες «δημοκρατίες» δίνουν στον Χίτλερ να καταλάβει ότι μπορεί να βαδίσει κατά του Στάλιν χωρίς να ανησυχεί καθόλου για τη Δύση. Από τον Ιούνη ως τον Αύγουστο του 1939, γίνονται μυστικές αγγλογερμανικές διαπραγματεύσεις, όπου με αντάλλαγμα το σεβασμό της ακεραιότητας της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, οι Άγγλοι υπόσχονται στον Χίτλερ ελευθερία

κινήσεων στην Ανατολή. Στις 29 Ιούλη, ο Τσαρλς Ρόντεν Μπάξτον, του Εργατικού Κόμματος, εκπληρώνει μυστική αποστολή για λογαριασμό του πρωθυπουργού Τσάμπερλεν στη γερμανική πρεσβεία. Αναπτύσσει το ακόλουθο σχέδιο:

«Η Μεγάλη Βρετανία δηλώνει έτοιμη να συνάψει με τη Γερμανία συμφωνία που θα καθορίζει τις σφαίρες επιρροής. (...)

1) Η Γερμανία δεσμεύεται να μην αναμιγνύεται στο εξής στις υποθέσεις της Βρετανικής Αυτοκρατορίας.

2) Η Μεγάλη Βρετανία δεσμεύεται να σεβαστεί πλήρως τις γερμανικές σφαίρες συμφερόντων στην Ανατολική και τη Νοτιανατολική Ευρώπη. Αυτό θα είχε σαν συνέπεια να παραιτηθεί η Μεγάλη Βρετανία από τις εγγυήσεις που έχει παραχωρήσει σε ορισμένα κράτη που βρίσκονται στη σφαίρα των γερμανικών συμφερόντων. Η Μεγάλη Βρετανία δεσμεύεται κατόπιν να φροντίσει ώστε η Γαλλία να αποποιηθεί τη συμμαχία της με τη Σοβιετική Ένωση.

3) Η Μεγάλη Βρετανία δεσμεύεται να τερματίσει τις συνομιλίες που διεξάγει τώρα με τη Σοβιετική Ένωση με σκοπό τη σύναψη ενός συμφώνου.»[3]

Οι σοβιετικές υπηρεσίες πληροφοριών ενημερώνουν τον Στάλιν για όλους αυτούς τους ελιγμούς.

Τον Αύγουστο του 1939, οι διαπραγματεύσεις μεταξύ Αγγλίας, Γαλλίας και Σοβιετικής Ένωσης μπαίνουν στην τελική τους φάση. Όμως, οι δύο δυτικές δυνάμεις στέλνουν στη Μόσχα αντιπροσωπείες δεύτερης τάξης, που δεν είχαν εξουσιοδότηση να υπογράψουν συμφωνία. Ο Βοροσίλοφ απαιτεί συγκεκριμένες και δεσμευτικές υποχρεώσεις, ώστε σε περίπτωση νέας γερμανικής επίθεσης, οι σύμμαχοι να μπουν μαζί στον πόλεμο. Θέλει να ξέρει πόσες μεραρχίες θα αντιτάξουν οι Άγγλοι και οι Γάλλοι στον Χίτλερ σε περίπτωση επίθεσης κατά της ΕΣΣΔ. Δεν παίρνει απάντηση. Θέλει επίσης να συνάψει συμφωνία με την Πολωνία, ώστε τα σοβιετικά στρατεύματα να μπορέσουν να αναμετρηθούν με τους ναζί στο πολωνικό έδαφος σε περίπτωση γερμανικής επίθεσης. Η Πολωνία αρνείται, καθιστώντας έτσι αδύνατη κάθε αποτελεσματική στρατιωτική συμφωνία. Ο Στάλιν καταλαβαίνει απόλυτα ότι η Γαλλία και η Αγγλία προετοιμάζουν ένα νέο Μόναχο, ότι είναι έτοιμες να θυσιάσουν την Πολωνία με την ελπίδα να σπρώξουν τον Χίτλερ κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Ο Χάρολντ Άικς, επιτετραμμένος των Εσωτερικών Υποθέσεων των Ηνωμέ-

νων Πολιτειών, γράφει την εποχή εκείνη στο Ημερολόγιό του:

«Η Αγγλία έλπιζε να προκαλέσει σύγκρουση ανάμεσα στη Ρωσία και τη Γερμανία και να μη διακινδυνέψει η ίδια. (...) Η Γαλλία θ' αναγκαστεί επίσης να απαρνηθεί την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη προς όφελος της Γερμανίας, ελπίζοντας να τη δει να εμπλέκεται σε πόλεμο με τη Σοβιετική Ένωση. Έτσι, η Γαλλία θα μπορούσε να παραμείνει ασφαλής πίσω από τη Γραμμή Μαζινό.»[4]

Η Σοβιετική Ένωση αντιμετωπίζει το θανάσιμο κίνδυνο να βλέπει να συγκροτείται ενιαίο αντισοβιετικό μέτωπο όλων των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων. Με τη σιωπηρή υποστήριξη της Αγγλίας και της Γαλλίας, η Γερμανία θα μπορούσε, αφού θα είχε καταλάβει την Πολωνία, να συνεχίσει με την αρχική της ορμή και να αρχίσει έναν «κεραυνοβόλο πόλεμο» κατά της ΕΣΣΔ, ενώ η Ιαπωνία θα εξαπέλυε επίθεση κατά της Σιβηρίας.

Τη στιγμή εκείνη ο Χίτλερ είχε ήδη καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η Γαλλία και η Αγγλία είχαν λιγότερη ικανότητα και θέληση να αντισταθούν. Αποφασίζει να καταλάβει τη Δυτική Ευρώπη προτού επιτεθεί στην ΕΣΣΔ.

Στις 20 Αυγούστου, ο Χίτλερ προτείνει στη Σοβιετική Ένωση ένα σύμφωνο μη επίθεσης. Ο Στάλιν αντιδρά ακαριαία και στις 23 Αυγούστου υπογράφεται το σύμφωνο.

Την 1η Σεπτέμβρη, ο Χίτλερ επιτίθεται στην Πολωνία. Αγγλία και Γαλλία πιάνονται στην ίδια τους την παγίδα. Οι δύο αυτές χώρες διευκόλυναν όλες τις περιπέτειες του Χίτλερ με την ελπίδα να τον χρησιμοποιήσουν κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Από το 1933, δεν είχαν πάψει να εκθειάζουν την προσφορά του Χίτλερ στον αγώνα κατά του κομμουνισμού. Τώρα, είναι υποχρεωμένες να κηρύξουν τον πόλεμο στη ναζιστική Γερμανία... δίχως να έχουν την παραμικρή πρόθεση να πολεμήσουν πραγματικά. Η λύσσα τους ξεσπάει σε μια πικρόχολη αντικομμουνιστική καμπάνια με θέμα: «Ο μπολσεβικισμός είναι ο φυσικός σύμμαχος του φασισμού». Μισό αιώνα αργότερα, η ανόητη αυτή προπαγάνδα βρίσκεται ακόμα γραμμένη σε σχολικά βιβλία ως αδιαμφισβήτητη αλήθεια. Ωστόσο, η ιστορία έδειξε ότι το γερμανοσοβιετικό σύμφωνο αποτέλεσε το κλειδί της νίκης στον αντιφασιστικό πόλεμο. Αυτό φαίνεται παράδοξο, αλλά το σύμφωνο ήταν μια καμπή που επέτρεψε να προετοιμαστούν οι συνθήκες για την ήττα της Γερμανίας.

Πράγματι, η Σοβιετική Ένωση υπέγραψε το σύμφωνο αυτό έχο-

ντας σαφή συνείδηση ότι, αργά ή γρήγορα, ο πόλεμος με τη ναζιστική Γερμανία θα ήταν αναπόφευκτος. Από τη στιγμή που η Γερμανία είχε πάρει την απόφαση να συνάψει συμφωνία με την ΕΣΣΔ, ο Στάλιν φρόντισε ν' αποσπάσει από τον Χίτλερ όσο το δυνατό περισσότερες παραχωρήσεις, ώστε να δώσει από καλύτερες θέσεις τον επικείμενο πόλεμο. Η *Πράβντα* έγραφε στις 23 Σεπτέμβρη του 1939:

«Το μόνο πράγμα που ήταν ακόμα εφικτό, ήταν να προφυλαχτούν από τη γερμανική εισβολή η Δυτική Ουκρανία, η Δυτική Λευκορωσία (δύο επαρχίες που είχαν αποσπαστεί από τη Σοβιετική Ένωση το 1920) και οι χώρες της Βαλτικής. Η σοβιετική κυβέρνηση υποχρέωσε τη Γερμανία να δεσμευτεί να μην περάσει τη γραμμή που σχηματίζουν οι ποταμοί Τας, Νάρεφ, Μπουγκ και Βιστούλας.»[5]

Στη Δύση, αυτοί που είδαν πάντοτε με καλό μάτι την αντικομμουνιστική πολιτική του Χίτλερ, φωνάζουν τώρα: «Ο φασισμός και ο μπολσεβικισμός, οι δύο αυτοί ολοκληρωτισμοί, μοιράζουν μεταξύ τους την Πολωνία.» Όμως, η προέλαση των σοβιετικών στρατευμάτων ανταποκρίνεται στα συμφέροντα των λαϊκών μαζών των συγκεκριμένων εδαφών, αφού τους επιτρέπει ν' απαλλαγούν από τους φασίστες, τους μεγαλοκτηματίες και τους κεφαλαιοκράτες. Η προέλαση αυτή ανταποκρίνεται επίσης στα συμφέροντα του συνόλου του παγκόσμιου αντιχιτλερικού κινήματος. Οι πιο ρεαλιστές αστοί βλέπουν καθαρά ότι προωθώντας τα στρατεύματά της, η Σοβιετική Ένωση βρίσκεται σε μια καλύτερη θέση εκκίνησης για τον επικείμενο πόλεμο. Έτσι, ο Τσόρτσιλ δηλώνει την 1η Οκτώβρη του 1939:

«Το γεγονός ότι οι ρωσικές στρατιές έπρεπε να βρίσκονται σ' αυτή τη γραμμή ήταν εντελώς αναγκαίο για την ασφάλεια της Ρωσίας ενάντια στη γερμανική απειλή. Σε κάθε περίπτωση, οι θέσεις καταλήφθηκαν και δημιουργήθηκε το ανατολικό μέτωπο, ενάντια στο οποίο η ναζιστική Γερμανία δε θα τολμήσει να επιτεθεί.»[6]

Έχοντας πέσει έξω ως προς την ελπίδα τους να δουν το ναζιστικό στρατό να εφορμά μέσα απ' την Πολωνία κατά της Σοβιετικής Ένωσης, η Γαλλία και η Αγγλία αναγκάζονται να κηρύξουν τον πόλεμο στη Γερμανία... Αλλά, στο δυτικό μέτωπο, καμιά βόμβα δεν έρχεται να διαταράξει την ηρεμία των ναζί... Αντίθετα, ξεσπάει ένας πραγματικός εσωτερικός πολιτικός πόλεμος κατά των κομμουνιστών και στις 26 Σεπτέμβρη, το Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμ-

μα τίθεται εκτός νόμου και χιλιάδες μέλη του ρίχνονται στις φυλακές. Ο Ανρί ντε Κεριλί γράφει:

«Μια απερίγραπτη θύελλα ξεσήκωσε τις αστικές συνειδήσεις. Ο άνεμος της σταυροφορίας φύσηξε με μανία. Μία ήταν η κραυγή: πόλεμος κατά της Ρωσίας. Τη στιγμή εκείνη, ο αντικομμουνιστικός πυρετός έφτασε σε σημείο παροξυσμού.»[7]

Την ίδια στιγμή, ο Στάλιν λέει με μεγάλη διορατικότητα στον Ζούκοφ:

«Η γαλλική κυβέρνηση, που έχει επικεφαλής της τον Νταλαντιέ, και η αγγλική κυβέρνηση του Τσάμπερλεν δε θέλουν να εμπλακούν σοβαρά στον πόλεμο κατά του Χίτλερ. Ελπίζουν πάντοτε να σπρώξουν τον Χίτλερ σε έναν πόλεμο κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Αν αρνήθηκαν το 1939 να συγκροτήσουν μαζί μ' εμάς ένα αντιχιτλερικό μπλοκ, είναι γιατί δεν ήθελαν να δέσουν τα χέρια του Χίτλερ, δεν ήθελαν να τον κάνουν να παραιτηθεί από τα επιθετικά του σχέδια κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Όμως, τίποτα δε θα βγει απ' όλ' αυτά. Θα χρειαστεί να πληρώσουν οι ίδιοι για την κοντόφθαλμη πολιτική τους.»[8]

Ξέροντας ότι ο πόλεμος με τη Γερμανία είναι αναπόφευκτος, η σοβιετική κυβέρνηση ανησυχεί σοβαρά για την ασφάλεια του Λένινγκραντ, που βρίσκεται 32 χιλιόμετρα από τα φινλανδικά σύνορα. Στις 14 Οκτώβρη του 1939, ο Στάλιν και ο Μόλοτοφ στέλνουν ένα υπόμνημα στη φινλανδική κυβέρνηση σχετικά με το πρόβλημα της υπεράσπισης του Λένινγκραντ. Η Σοβιετική Ένωση θέλει να εξασφαλίσει «τη δυνατότητα να αποκλείσει την είσοδο του Κόλπου της Φινλανδίας». Ζητάει από τη Φινλανδία να της παραχωρήσει με συμβόλαιο το λιμάνι του Χάνκο και της δίνει τέσσερα μικρά νησιά. Για να γίνει δυνατή η υπεράσπιση του Λένινγκραντ, ζητάει ένα μέρος του Καρελικού Ισθμού που ανήκει στη Φινλανδία. Σε αντάλλαγμα, η ΕΣΣΔ προσφέρει στη Φινλανδία ένα μέρος της σοβιετικής Καρελίας, δύο φορές μεγαλύτερο.[9] Με την παρότρυνση της Γερμανίας, η Φινλανδία αρνείται και, στις 30 Νοέμβρη του 1939, η ΕΣΣΔ της κηρύσσει τον πόλεμο. Μερικές μέρες αργότερα, ο Χίτλερ δίνει οδηγίες για τον επικείμενο πόλεμο κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Λέει μεταξύ άλλων:

«Στα πλευρά της επιχείρησής μας, θα μπορούμε να υπολογί-

ζουμε στη δραστική επέμβαση της Ρουμανίας και της Φινλανδίας στον πόλεμο κατά της σοβιετικής Ρωσίας.»[10]

Η Αγγλία και η Γαλλία, που φρόντιζαν να μην εμπλακούν στον «παράξενο πόλεμο», ρίχνονται τώρα σε έναν εξοντωτικό πόλεμο... κατά της μπολσεβίκικης απειλής! Μέσα σε τρεις μήνες, η Αγγλία, η Γαλλία, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η φασιστική Ιταλία στέλνουν 700 αεροπλάνα, 1.500 κανόνια και 6.000 πολυβόλα στη Φινλανδία, «θύμα της επίθεσης».[11]

Ο Γάλλος στρατηγός Βεγκάν πηγαίνει στη Συρία και στην Τουρκία για να προετοιμάσει μια επίθεση κατά της Σοβιετικής Ένωσης από το Νότο. Το σχέδιο του γαλλικού Γενικού Επιτελείου προβλέπει βομβαρδισμό των πετρελαιοπηγών του Μπακού. Την ίδια στιγμή, ο στρατηγός Σερινί γράφει:

«Στην πραγματικότητα, το Μπακού με την παραγωγή του των 23 εκατομμυρίων τόνων πετρελαίου, παίζει κυρίαρχο ρόλο. Αν καταφέρουμε να κατακτήσουμε τον Καύκασο, ή αν αυτά τα διυλιστήρια παραδίνονταν απλά στις φλόγες από την αεροπορική μας δύναμη, το τέρας θα κατέρρεε άναιμο.»[12]

Ενώ δε ρίχνει ούτε σφαίρα κατά των χιτλερικών στους οποίους κήρυξε τον πόλεμο, η γαλλική κυβέρνηση συγκεντρώνει εκστρατευτικό σώμα 50.000 αντρών για να πολεμήσει τους Κόκκινους! Ο Τσάμπερλεν δηλώνει ότι η Αγγλία θα στείλει 100.000 στρατιώτες.[13] Τα στρατεύματα αυτά δε φτάνουν ποτέ στη Φινλανδία, γιατί ο Κόκκινος Στρατός έχει νικήσει το φινλανδικό στρατό: η συνθήκη ειρήνης υπογράφηκε στις 14 Μάρτη του 1939. Αργότερα, όταν ο πόλεμος βρισκόταν σε πλήρη εξέλιξη, ένα γκολικό δημοσίευμα που θα κυκλοφορήσει στο Ρίο ντε Τζανέιρο, θα βεβαιώνει:

«Στα τέλη του χειμώνα του 1939-1940 αποτυγχάνει η πολιτική και στρατιωτική συνωμοσία των Τσάμπερλεν και Νταλαντιέ που σκοπό είχε να προκαλέσει μια ανατροπή της κατάστασης σε βάρος της Σοβιετικής Ένωσης και να μπει τέλος στην αντιπαράθεση ανάμεσα στην αγγλογαλλική συμμαχία και τη Γερμανία μέσω ενός συμβιβασμού και μιας αντι-Κομιντέρν συμμαχίας. Η συνωμοσία αυτή συνίστατο στην αποστολή ενός αγγλογαλλικού εκστρατευτικού σώματος για να βοηθήσει τους Φινλανδούς, και η επέμβασή του θα προκαλούσε μια εμπόλεμη κατάσταση με τη Σοβιετική Ένωση.»[14]

Το γερμανοσοβιετικό σύμφωνο και η ήττα της Φινλανδίας προ-

ετοίμασαν τις συνθήκες της ήττας των ναζί από τον Κόκκινο Στρατό!

Τα δύο αυτά γεγονότα είχαν τέσσερις συνέπειες πρωταρχικής σημασίας:

– Απέτρεψαν το σχηματισμό ενιαίου μετώπου των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων κατά της σοσιαλιστικής Σοβιετικής Ένωσης. Μια γερμανική επίθεση το 1939 θα είχε σίγουρα επιφέρει μια ιαπωνική επέμβαση στη Σιβηρία. Αντίθετα, η ΕΣΣΔ κατόρθωσε τώρα να υπογράψει με την Ιαπωνία ένα σύμφωνο μη επίθεσης που διατηρήθηκε ως την τελική ήττα του φασισμού.

– Η Γαλλία και η Αγγλία, που είχαν αρνηθεί σ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '30 ένα σύστημα συλλογικής ασφάλειας, υποχρεώθηκαν να μπουν σε μια ουσιαστική στρατιωτική συμμαχία με τη Σοβιετική Ένωση τη στιγμή που η Γερμανία παραβίαζε το γερμανοσοβιετικό σύμφωνο.

– Η Σοβιετική Ένωση μπόρεσε να προχωρήσει τις αμυντικές γραμμές της κατά 150 έως 300 χιλιόμετρα. Ο παράγοντας αυτός επηρέασε σημαντικά την υπεράσπιση του Λένινγκραντ και της Μόσχας, στα τέλη του 1941.

– Η Σοβιετική Ένωση κέρδισε 21 μήνες ειρήνης που της επέτρεψαν να ενισχύσει με αποφασιστικό τρόπο την αμυντική βιομηχανία της και τις ένοπλες δυνάμεις της.

Ο ΣΤΑΛΙΝ ΔΕΝ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΕ ΣΩΣΤΑ ΤΟΝ ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ;

Όταν ο Χρουστσιόφ πήρε την εξουσία, άλλαξε εντελώς τη γραμμή του Κόμματος. Για να το πετύχει αυτό, αναγκάστηκε να δυσφημήσει τον Στάλιν και τη μαρξιστική-λενινιστική πολιτική του. Μέσα από μια σειρά απίστευτες συκοφαντίες, έφτασε ως το σημείο να αρνείται την τεράστια προσφορά του Στάλιν στην προετοιμασία και στη διεύθυνση του αντιφασιστικού πολέμου.

Έτσι, ο Χρουστσιόφ ισχυρίστηκε ότι την περίοδο 1936-1941 ο Στάλιν δεν είχε προετοιμάσει σωστά τη χώρα για τον πόλεμο.

Να τα λόγια του:

«Ο Στάλιν υποστήριξε τη θέση σύμφωνα με την οποία η τραγω-

δία ήταν το αποτέλεσμα της κεραυνοβόλας επίθεσης των Γερμανών κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Όμως, σύντροφοι, αυτό είναι απόλυτα ανακριβές. Μόλις ο Χίτλερ ανέλαβε την εξουσία στη Γερμανία, έθεσε σαν καθήκον του την εξάλειψη του κομμουνισμού. (...) Διάφορα γεγονότα της προπολεμικής περιόδου δείχνουν ότι ο Χίτλερ προετοίμαζε έναν πόλεμο κατά του σοβιετικού κράτους.»[15] «Αν η βιομηχανία μας είχε κινητοποιηθεί με τον κατάλληλο τρόπο και στον επιθυμητό χρόνο, ώστε να προμηθεύσει το στρατό με το απαραίτητο υλικό, οι απώλειές μας στον πόλεμο θα είχαν σαφώς μειωθεί. (...) Ο στρατός μας δεν ήταν καλά εξοπλισμένος. (...) Η σοβιετική τεχνολογία παρήγαγε πριν από τον πόλεμο εξαιρετικά μοντέλα αρμάτων μάχης και πυροβόλων. Δεν οργανώθηκε, όμως, η μαζική παραγωγή αυτών των μοντέλων.»[16]

Το ότι αυτοί που πήραν μέρος στο 20ό Συνέδριο μπόρεσαν ν' ακούσουν τις συκοφαντίες αυτές, χωρίς να ξεσπάσουν απ' όλες τις μεριές έντονες διαμαρτυρίες, λέει πολλά για την πολιτική παρακμή που είχε ήδη πάρει το δρόμο της. Ωστόσο, μέσα στην αίθουσα βρίσκονταν δεκάδες στρατάρχες και στρατηγοί που ήξεραν πόσο γελοία ήταν τα λόγια αυτά. Εκείνη τη στιγμή, δεν άνοιξαν το στόμα τους. Ο στενός επαγγελματισμός τους, το στρατιωτικό πνεύμα αποκλειστικότητας, η άρνηση της πολιτικής πάλης μέσα στους κόλπους του στρατού, η απόρριψη της ιδεολογικής και πολιτικής καθοδήγησης του στρατού από το Κόμμα – όλα αυτά τους έφεραν πιο κοντά στον αναθεωρητισμό του Χρουστσιόφ. Ο Ζούκοφ, ο Βασιλέφσκι, ο Ροκοσόφσκι, στην ουσία όλοι οι μεγάλοι στρατιωτικοί αρχηγοί, δεν αποδέχτηκαν ποτέ την αναγκαιότητα της εκκαθάρισης του στρατού το 1937-1938. Ούτε είχαν καταλάβει τι διακυβευόταν σε πολιτικό επίπεδο στη δίκη του Μπουχάριν. Για τους λόγους αυτούς, υποστήριξαν τον Χρουστσιόφ, όταν αυτός αντικατέστησε το μαρξισμό-λενινισμό με θέσεις που είχε σταχυολογήσει από τους μενσεβίκους, τους τροτσκιστές και τους μπουχαρινικούς. Αυτό εξηγεί γιατί οι στρατάρχες κατάπιαν τα ψέματα του Χρουστσιόφ αναφορικά με το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Τα ψέματα αυτά θα τα αναιρέσουν αργότερα στα απομνημονεύματά τους, όταν δε θα διακυβεύεται τίποτα πια σε πολιτικό επίπεδο και τα ζητήματα θα έχουν αποκτήσει καθαρά ακαδημαϊκό χαρακτήρα.

Στα *Απομνημονεύματά* του, που κυκλοφόρησαν το 1970, ο Ζούκοφ δίκαια υπογραμμίζει, απέναντι στους ισχυρισμούς του Χρου-

στσιόφ, ότι η πραγματική αμυντική πολιτική άρχισε με την απόφαση του Στάλιν να ξεκινήσει την εκβιομηχάνιση το 1928.

«Θα μπορούσε να αναβληθεί κατά πέντε ή επτά χρόνια η εντατική ανάπτυξη της βαριάς βιομηχανίας, ώστε να δοθούν στο λαό αντικείμενα καθημερινής κατανάλωσης πιο νωρίς και σε μεγαλύτερη ποσότητα. Αυτό δεν ήταν δελεαστικό;»[17]

Ο Στάλιν προετοίμασε την υπεράσπιση της Σοβιετικής Ένωσης χτίζοντας πάνω από 9.000 βιομηχανικές επιχειρήσεις μεταξύ 1928 και 1941 και παίρνοντας τη στρατηγικής σημασίας απόφαση να εγκαταστήσει στα ανατολικά της χώρας μια ολοκαίνουργια ισχυρή βιομηχανική βάση.[18] Σχετικά με την πολιτική εκβιομηχάνισης, ο Ζούκοφ αποτίει φόρο τιμής στη «σύνεση και τη διορατικότητα» του Στάλιν, που «επικυρώθηκαν με οριστικό τρόπο από την ανώτατη κρίση της ιστορίας» στη διάρκεια του πολέμου.[19]

Το 1921, σε όλους σχεδόν τους τομείς της στρατιωτικής παραγωγής, χρειάστηκε να ξεκινήσουν όλα απ' το μηδέν. Στα χρόνια του πρώτου και του δεύτερου πεντάχρονου πλάνου, το Κόμμα είχε προβλέψει για την πολεμική βιομηχανία ένα ποσοστό ανάπτυξης ανώτερο από εκείνο των άλλων κλάδων της βιομηχανίας.[20]

Ας δούμε δύο σημαντικά νούμερα των δύο πρώτων πεντάχρονων.

Η ετήσια παραγωγή αρμάτων μάχης ήταν 740 μονάδες το 1930. Είχε ανέβει στις 2.271 μονάδες το 1938.[21] Για την ίδια περίοδο, η κατασκευή αεροπλάνων είχε αυξηθεί από 860 σε 5.500 μονάδες το χρόνο.[22]

Στη διάρκεια του τρίτου πεντάχρονου πλάνου, μεταξύ 1938 και 1940, η βιομηχανική παραγωγή αυξήθηκε κατά 13% το χρόνο, ενώ η παραγωγή της αμυντικής βιομηχανίας κατά 39%.[23]

Ο Στάλιν εκμεταλλεύτηκε την αναβολή που πέτυχε χάρη στο γερμανοσοβιετικό σύμφωνο για να προωθήσει τη στρατιωτική παραγωγή στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Ο Ζούκοφ μαρτυρεί σχετικά:

«Για να μπορούν τα αμυντικά εργοστάσια που είχαν μια κάποια σημασία να παραλαμβάνουν ό,τι χρειάζονταν, εκπρόσωποι της Κεντρικής Επιτροπής, έμπειροι οργανωτές και γνωστοί εμπειρογνώμονες διορίστηκαν επικεφαλής των κομματικών τους οργανώσεων. Οφείλω να πω ότι ο Ιωσήφ Στάλιν έκανε σημαντική δουλειά, ασχολούμενος προσωπικά με τις επιχειρήσεις που δούλευαν για την άμυνα. Γνώριζε καλά δεκάδες διευθυντές εργοστασίων, στε-

λέχη που δούλευαν στο οργανωτικό του Κόμματος, αρχιμηχανικούς, τους έβλεπε συχνά και πετύχαινε, με την επιμονή που τον χαρακτήριζε, την εκτέλεση των προβλεπόμενων πλάνων.»[24]

Οι παραδόσεις στρατιωτικού υλικού που έγιναν μεταξύ 1ης Γενάρη του 1939 και 22 Ιούνη του 1941 είναι εντυπωσιακές.

Το πυροβολικό παρέλαβε 92.578 κομμάτια, απ' τα οποία 29.637 ελαφριά πυροβόλα και 52.407 όλμους. Νέοι όλμοι των 82 και των 120 χιλιοστών παραλήφτηκαν λίγο πριν από τον πόλεμο.[25]

Η Πολεμική Αεροπορία παρέλαβε 17.745 μαχητικά αεροπλάνα, από τα οποία τα 3.719 ήταν νέου τύπου. Στον τομέα της αεροναυπηγικής:

«Τα μέτρα που πάρθηκαν από το 1939 ως το 1941 δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες ώστε να επιτευχθεί γρήγορα, στη διάρκεια του πολέμου, ποσοτική και ποιοτική ανωτερότητα.»[26]

Ο Κόκκινος Στρατός παρέλαβε πάνω από 7.000 άρματα μάχης. Το 1940 αρχίζει η παραγωγή του μεσαίου τύπου τανκ Τ-34 και βαριού τύπου KV, που είναι ανώτερα από τα γερμανικά άρματα μάχης. Παράγονται ήδη 1.851 μόλις ξεσπάει ο πόλεμος.[27]

Σχετικά με τα επιτεύγματα αυτά και σαν να θέλει να εκφράσει την περιφρόνησή του για τις κατηγορίες του Χρουστσιόφ, ο Ζούκοφ προβαίνει σε μια αποκαλυπτική αυτοκριτική:

«Καθώς θυμάμαι όλα όσα εμείς οι στρατιωτικοί απαιτούσαμε από τη βιομηχανία στη διάρκεια των τελευταίων μηνών ειρήνης και πώς τα απαιτούσαμε, διαπιστώνω ότι δε λογαριάζαμε αρκετά τις πραγματικές οικονομικές δυνατότητες της χώρας.»[28]

Αυτή καθεαυτή η στρατιωτική προετοιμασία προωθήθηκε επίσης με το μεγαλύτερο δυνατό σθένος από τον Στάλιν. Οι στρατιωτικές αντιπαραθέσεις με την Ιαπωνία, από το Μάη ως τον Αύγουστο του 1939, και με τη Φινλανδία, μεταξύ Δεκέμβρη του 1939 και Μάρτη του 1940, συνδέονταν άμεσα με την αντιφασιστική αντίσταση. Αυτές οι πολεμικές εμπειρίες αναλύθηκαν σε βάθος για να καλυφτούν τα κενά και οι αδυναμίες του Κόκκινου Στρατού.

Το Μάρτη του 1940, εξετάστηκαν σε μια συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής οι στρατιωτικές επιχειρήσεις κατά της Φινλανδίας.

«Οι αντιπαραθέσεις ήταν πολύ βίαιες. Η εκπαίδευση και η κατάρτιση των στρατευμάτων μας επικρίθηκαν αυστηρά», βεβαιώνει ο Ζούκοφ.[29] Το Μάη, ο Ζούκοφ γίνεται δεκτός από τον Στάλιν που του λέει:

«Έχετε τώρα την πείρα της μάχης. Αναλάβετε τη διοίκηση της περιοχής του Κιέβου και χρησιμοποιήστε την πείρα σας για την εκπαίδευση των στρατευμάτων.»[30]

Για τον Στάλιν, το Κίεβο είχε ιδιαίτερη στρατιωτική σημασία. Εκεί περίμενε το κύριο χτύπημα, όταν θα εκδηλωνόταν η γερμανική επίθεση.

«Ο Στάλιν ήταν πεισμένος ότι οι χιτλερικοί, στη διάρκεια του πολέμου τους κατά της Σοβιετικής Ένωσης, θα επιχειρούσαν πρώτα να καταλάβουν την Ουκρανία και τη Λεκάνη του Ντονιέτς, ώστε να αποστερήσουν τη χώρα μας από τις σημαντικές αυτές οικονομικές περιοχές, να πάρουν το σιτάρι της Ουκρανίας, το γαιάνθρακα του Ντονιέτς και αργότερα το πετρέλαιο του Καυκάσου. Στη διάρκεια της εξέτασης του επιχειρησιακού σχεδίου, την άνοιξη του 1941, ο Ι. Στάλιν έλεγε: "Αν δε βάλει στο χέρι τις ζωτικής σημασίας πλουτοπαραγωγικές αυτές πηγές, η φασιστική Γερμανία δε θα μπορέσει να κάνει πόλεμο μεγάλης διάρκειας".»[31]

Το καλοκαίρι και το φθινόπωρο του 1940, ο Ζούκοφ υποβάλλει τα στρατεύματά του σε έντονη πολεμική προετοιμασία. Διαπιστώνει ότι διαθέτει ικανούς νεαρούς αξιωματικούς και στρατηγούς. Τους βοηθάει ν' αφομοιώσουν τα διδάγματα που απορρέουν από τις γερμανικές στρατιωτικές επιχειρήσεις κατά της Γαλλίας.[32]

Από τις 23 Δεκέμβρη του 1940 ως τις 13 Γενάρη του 1941, όλοι οι ανώτεροι αξιωματικοί συγκεντρώνονται για μια μεγάλη σύσκεψη. Κεντρικό θέμα των συζητήσεων: Ο επικείμενος πόλεμος με τη Γερμανία. Η πείρα που έχει σωρευτεί για τους φασίστες με τα μεγάλα θωρακισμένα σώματα στρατού μελετιέται με ιδιαίτερη προσοχή. Την επομένη της σύσκεψης, πραγματοποιείται άσκηση επί χάρτου μεγάλης επιχειρησιακής και στρατηγικής σημασίας. Παραβρίσκεται και ο Στάλιν. Ο Ζούκοφ γράφει:

«Η κατάσταση από στρατηγική σκοπιά βασιζόταν στα υποτιθέμενα γεγονότα που θα ήταν δυνατό να εκτυλιχτούν στα δυτικά μας σύνορα σε περίπτωση που η Γερμανία θα εξαπέλυε επίθεση κατά της Σοβιετικής Ένωσης.»[33]

Ο Ζούκοφ διευθύνει τη γερμανική επίθεση, ο Παβλόφ τη σοβιετική αντίσταση.

«Η άσκηση ήταν γεμάτη δραματικές περιπέτειες για την "κόκκινη" πλευρά. Οι καταστάσεις που παρουσιάστηκαν μετά τις 22 Ιούνη του 1941 έμοιαζαν πολύ με εκείνες της άσκησης...», σημειώνει ο

Ζούκοφ. Ο Παβλόφ έχασε τον πόλεμο κατά των ναζί. Ο Στάλιν τον επέπληξε δριμύτατα:

«Ο διοικητής των στρατευμάτων μιας περιοχής πρέπει να κατέχει την τέχνη του πολέμου και να ξέρει να βρίσκει τη λύση κάτω από οποιεσδήποτε περιστάσεις. Αυτό δε συνέβη στην περίπτωσή σας.»[34]

Η κατασκευή οχυρωματικών έργων κατά μήκος των νέων δυτικών συνόρων άρχισε το 1940. Για το ξεκίνημα του πολέμου, είχε ολοκληρωθεί η κατασκευή περίπου 2.500 εγκαταστάσεων από μπετόν. 140.000 άντρες εργάζονταν σ' αυτές κάθε μέρα.

«Και ο Στάλιν μας πίεζε να τελειώσουμε», λέει ο Ζούκοφ.[35]

Η 18η Συνδιάσκεψη του Κόμματος, από τις 15 ως τις 20 Φλεβάρη του 1941, είναι εξ ολοκλήρου αφιερωμένη στην προετοιμασία της βιομηχανίας και των μεταφορών εν όψει του πολέμου. Οι αντιπρόσωποι που ήρθαν απ' όλη τη Σοβιετική Ένωση εκλέγουν έναν ορισμένο αριθμό στρατιωτικών για αναπληρωματικά μέλη της Κεντρικής Επιτροπής.[36]

Αρχές Μάρτη του 1941, ο Τιμοσένκο και ο Ζούκοφ ζητούν από τον Στάλιν να επιστρατεύσει τους εφέδρους του πεζικού. Ο Στάλιν αρνείται, για να μη δώσει αφορμή στους Γερμανούς να κηρύξουν τον πόλεμο. Τελικά, τέλη Μάρτη, δέχεται να επιστρατεύσει γύρω στις 800.000 εφέδρους που στέλνονται στα σύνορα.[37] Τον Απρίλη, το Γενικό Επιτελείο πληροφορεί τον Στάλιν ότι τα στρατεύματα των στρατιωτικών περιοχών της Βαλτικής, της Λευκορωσίας, του Κιέβου και της Οδησσού δε θα επαρκέσουν για την απόκρουση της επίθεσης. Ο Στάλιν αποφασίζει να προωθήσει στα σύνορα 28 μεραρχίες σε τέσσερις Στρατιές, και υπογραμμίζει την αναγκαιότητα να κινηθούν με εξαιρετική περίσκεψη για να μην προκαλέσουν τους ναζί.[38]

Στις 5 Μάη του 1941, στο μεγάλο ανάκτορο του Κρεμλίνου, ο Στάλιν μιλάει μπροστά στους απόφοιτους αξιωματικούς των στρατιωτικών ακαδημιών. Κεντρικό θέμα της ομιλίας του:

«Οι Γερμανοί έχουν άδικο να πιστεύουν ότι ο στρατός τους είναι ανίκητος.»[39]

Όλα αυτά τα γεγονότα επιτρέπουν την αναίρεση των κακόβουλων επικρίσεων που εξακοντίζονται συνήθως κατά του Στάλιν:

«Είχε προετοιμάσει το στρατό για να επιτεθεί, αλλά όχι για ν' αμυνθεί.» «Είχε εμπιστοσύνη στο γερμανοσοβιετικό σύμφωνο και

στον Χίτλερ, το συνεργό του.» «Δεν πίστευε ότι θα γινόταν πόλεμος με τους ναζί.» Οι συκοφαντίες αυτές σκοπό έχουν να αμαυρώσουν τα ιστορικά κατορθώματα των κομμουνιστών και, κατά συνέπεια, να αυξήσουν το κύρος των αντιπάλων τους.

Ο Ζούκοφ, που έπαιξε ουσιαστικό ρόλο στην ανάληψη της εξουσίας από τον Χρουστσιόφ μεταξύ 1953 και 1957, στα *Απομνημονεύματά* του, θέλησε να διαψεύσει με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο την περιβόητη μυστική έκθεση του Χρουστσιόφ. Σε ό,τι αφορά στην προετοιμασία της χώρας για τον πόλεμο, καταλήγει ως εξής:

«Το έργο της εθνικής άμυνας, όσον αφορά στα χαρακτηριστικά του και τις θεμελιακές και ουσιαστικές του κατευθύνσεις, είχε υλοποιηθεί κατά τον επιθυμητό τρόπο. Για χρόνια, έγιναν όλα ή σχεδόν όλα όσα ήταν δυνατό να γίνουν τόσο στον οικονομικό όσο και στον κοινωνικό τομέα. Όσο για την περίοδο που εκτείνεται από το 1939 ως τα μέσα του 1941, είναι μια εποχή όπου ο λαός και το Κόμμα κατέβαλαν, για να ενισχύσουν την άμυνα, ιδιαίτερα σημαντικές προσπάθειες, προσπάθειες που απαιτούσαν τη χρησιμοποίηση όλων των δυνάμεων και όλων των μέσων. Μια αναπτυγμένη βιομηχανία, μια κολεκτιβοποιημένη γεωργία, η δημόσια εκπαίδευση, που επεκτάθηκε στο σύνολο του πληθυσμού, η ενότητα του έθνους, η ισχύς του σοσιαλιστικού κράτους, το υψηλό επίπεδο πατριωτισμού του λαού, η καθοδήγηση που, χάρη στο Κόμμα, μπορούσε κάθε στιγμή να διασφαλίσει την ενότητα ανάμεσα στο μέτωπο και τα μετόπισθεν, όλο αυτό το σύνολο παραγόντων αποτελούσε την πρώτη αιτία της μεγάλης νίκης με την οποία έμελλε να στεφθεί ο αγώνας μας κατά του φασισμού. Και μόνο το γεγονός ότι η σοβιετική βιομηχανία μπόρεσε να παραγάγει κολοσσιαία ποσότητα πολεμικού υλικού: γύρω στα 490.000 πυροβόλα και όλμους, πάνω από 102.000 άρματα μάχης και αεριωθούμενα, πάνω από 137.000 μαχητικά αεροπλάνα, αποδείχνει ότι οι βάσεις της οικονομίας, από στρατιωτική άποψη, είχαν μπει κατά τον επιθυμητό τρόπο και ήταν στέρεες. (...)

Σε ό,τι ήταν ουσιαστικό και θεμελιώδες, το Κόμμα και ο λαός κατάφεραν να προετοιμάσουν την άμυνα της πατρίδας. Και βέβαια, από το ουσιαστικό και το θεμελιώδες είναι που, σε τελική ανάλυση, κρίνεται η τύχη μιας χώρας που βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση.»[40]

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΣΗΣ

Για να προσβάλουν το τεράστιο κύρος του Στάλιν, που ήταν αναμφισβήτητα ο μεγαλύτερος στρατιωτικός ηγέτης του αντιφασιστικού πολέμου, οι εχθροί του μακρολογούν για το «μνημειώδες σφάλμα» που διέπραξε μη προβλέποντας την ακριβή ημερομηνία της επίθεσης.

Ο Χρουστσιόφ, στη μυστική του έκθεση, υποστηρίζει:

«Ντοκουμέντα δείχνουν ότι στις 3 Απρίλη του 1941 ο Τσόρτσιλ προειδοποίησε προσωπικά τον Στάλιν πως οι Γερμανοί είχαν προβεί σε ανασύνταξη των ένοπλων δυνάμεών τους με πρόθεση να επιτεθούν στη Σοβιετική Ένωση. (...) Ωστόσο, ο Στάλιν αδιαφόρησε για τις προειδοποιήσεις αυτές.»[41]

Ο Χρουστσιόφ συνεχίζει, λέγοντας ότι Σοβιετικοί στρατιωτικοί ακόλουθοι στο Βερολίνο είχαν μεταφέρει φήμες σύμφωνα με τις οποίες η επίθεση κατά της ΕΣΣΔ θα άρχιζε είτε στις 14 Μάη είτε στις 15 Ιούνη.

«Παρά τις σοβαρές αυτές προειδοποιήσεις, δεν είχαν παρθεί τα αναγκαία μέτρα για την προετοιμασία της άμυνας της χώρας. (...) Όταν τα φασιστικά στρατεύματα εισέβαλαν πραγματικά στο σοβιετικό έδαφος, η Μόσχα διέταξε να μην απαντηθούν τα γερμανικά πυρά. (...) Κάποιος Γερμανός πολίτης πέρασε τα σύνορά μας και υπέδειξε ότι τα γερμανικά στρατεύματα είχαν πάρει εντολές να εξαπολύσουν την επίθεσή τους τη νύχτα της 22ης Ιούνη, στις 3 η ώρα. Ο Στάλιν ενημερώθηκε αμέσως, αλλά και αυτή η προειδοποίηση αγνοήθηκε.»[42]

Η εκδοχή αυτή προβάλλεται απ' όλη την αστική και αναθεωρητική φιλολογία. Ο Έλενσταϊν, για παράδειγμα, γράφει ότι μέσα «στο δικτατορικό και προσωπικό σύστημα που ο Στάλιν είχε εγκαθιδρύσει, κανένας δεν τολμούσε να τον μεταπείσει για την εσφαλμένη αυτή κρίση του».[43]

Τι θα μπορούσε να ειπωθεί για την πρώτη αυτή μέρα του πολέμου;

Ο Στάλιν ήξερε πάρα πολύ καλά ότι ο πόλεμος θα ήταν εξαιρετικά σκληρός, ότι οι φασίστες θα εξολόθρευαν αλύπητα τους Σοβιετικούς κομμουνιστές και, επιβάλλοντας τρομοκρατία χωρίς

προηγούμενο, θα καθιστούσαν υπόδουλους τους σοβιετικούς λαούς.

Η χιτλερική Γερμανία είχε ενισχυθεί απ' όλο το ευρωπαϊκό οικονομικό δυναμικό. Κάθε μήνας, κάθε βδομάδα ειρήνης συνέβαλλε σημαντικά στην ενίσχυση της άμυνας της Σοβιετικής Ένωσης. Ο στρατάρχης Βασιλέφσκι σημειώνει:

«Η πολιτική ηγεσία της χώρας έβλεπε ότι ο πόλεμος πλησίαζε και κατέβαλλε τις μέγιστες δυνατές προσπάθειες για να καθυστερήσει τη χρονική στιγμή που η Σοβιετική Ένωση θα εμπλεκόταν στη σύρραξη. Ήταν μια συνετή και ρεαλιστική γραμμή. Η πρακτική της εφαρμογή απαιτούσε πρώτα απ' όλα επιδέξιο χειρισμό των διπλωματικών σχέσεων με τις καπιταλιστικές χώρες, που ήταν ιδιαίτερα επιθετικές.» Ο στρατός πήρε πολύ αυστηρές οδηγίες «να μην προβεί σε καμιά ενέργεια που η χιτλερική ηγεσία θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει για να οξύνει την κατάσταση, για στρατιωτικές προκλήσεις».[44]

Η κατάσταση στα σύνορα ήταν πολύ τεταμένη από το Μάη του 1941. Ο Κόκκινος Στρατός έπρεπε να διατηρήσει την ψυχραιμία του και να μην αφήσει να τον παρασύρουν οι γερμανικές προκλήσεις. Ο Βασιλέφσκι λέει σχετικά:

«Η κήρυξη των στρατευμάτων της συνοριακής ζώνης σε κατάσταση συναγερμού είναι από μόνη της ένα εξαιρετικό γεγονός. Η πρόωρη κήρυξη συναγερμού στις ένοπλες δυνάμεις μπορεί να προκαλέσει όχι λιγότερο κακό απ' ό,τι η καθυστέρησή της. Από την εχθρική πολιτική ενός γειτονικού κράτους ως τον πόλεμο, υπάρχει συχνά τεράστια απόσταση.»[45]

Ο Χίτλερ δεν είχε κατορθώσει να κατακτήσει την Αγγλία ούτε να την κλονίσει. Επομένως, η Βρετανική Αυτοκρατορία παρέμενε πάντοτε η πρώτη δύναμη στον κόσμο. Ο Στάλιν ήξερε ότι ο Χίτλερ θα απέφευγε με κάθε τρόπο έναν πόλεμο σε δύο μέτωπα. Υπήρχαν εμπεριστατωμένα επιχειρήματα για να πιστεύει κανείς ότι ο Χίτλερ θα έκανε τα πάντα προκειμένου να νικήσει την Αγγλία προτού αρχίσει τις εχθροπραξίες κατά της ΕΣΣΔ.

Από αρκετούς μήνες, ο Στάλιν έπαιρνε πληροφορίες από τις σοβιετικές μυστικές υπηρεσίες που πρόβλεπαν γερμανική επίθεση σε μία ή δύο βδομάδες. Πολλές από τις πληροφορίες αυτές ήταν επίβουλες διαδόσεις των Βρετανών ή των Αμερικανών που ήθελαν να στρέψουν τους φασιστικούς λύκους κατά της σοσιαλιστικής χώ-

ρας. Κάθε μέτρο ενίσχυσης της άμυνας στα σοβιετικά σύνορα γινόταν αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους κύκλους της Δεξιάς στις Ηνωμένες Πολιτείες για ν' αναγγελθεί μια επικείμενη επίθεση της ΕΣΣΔ κατά της Γερμανίας.[46] Ο Ζούκοφ σημειώνει:

«Την άνοιξη του 1941, στις δυτικές χώρες διαδίδονταν κατά κόρον πληροφορίες προβοκατόρικου χαρακτήρα αναφορικά με σημαντικές στρατιωτικές προετοιμασίες που η Σοβιετική Ένωση είχε δήθεν αναλάβει κατά της Γερμανίας.»[47]

Η αγγλοαμερικανική Δεξιά έσπρωχνε, λοιπόν, τους φασίστες ενάντια στην ΕΣΣΔ.

Επιπλέον, ο Στάλιν δεν είχε καμιά εγγύηση για τη στάση των Άγγλων και των Αμερικανών σε περίπτωση ναζιστικής επίθεσης κατά της ΕΣΣΔ. Το Μάη του 1941, ο Ρούντολφ Ες, ο υπ' αριθμ. δύο του ναζιστικού κόμματος, είχε φτάσει στην Αγγλία. Ο Σέφτον Ντέμλερ, διευθυντής ενός αγγλικού ραδιοφωνικού σταθμού ειδικευμένου σε προπαγανδιστικές εκπομπές με κατεύθυνση τη Γερμανία, σημειώνει στο βιβλίο του:

«Ο Ες δήλωσε ότι σκοπός του ταξιδιού του ήταν να προσφέρει την ειρήνη στους Άγγλους "κάτω από οποιεσδήποτε προυποθέσεις", αρκεί η Μεγάλη Βρετανία να δεχόταν να συμμετάσχει σε επίθεση κατά της Ρωσίας στο πλευρό της Γερμανίας. (...) "Μια νίκη της Αγγλίας, σε συμμαχία με τους Ρώσους", δήλωνε ο Ες, "θα σήμαινε νίκη των μπολσεβίκων. Θα σήμαινε αργά ή γρήγορα την κατάληψη της Γερμανίας και της υπόλοιπης Ευρώπης από τους Ρώσους".»[48]

Στην Αγγλία, η τάση για συνεννόηση με τον Χίτλερ ενάντια στην ΕΣΣΔ είχε βαθιές ρίζες. Ένα πολύ πρόσφατο γεγονός ήρθε να το επιβεβαιώσει. Αρχές του 1993, στη Μεγάλη Βρετανία ξέσπασε διαμάχη σχετικά με το βιβλίο *The End of Glory*, μια βιογραφία του Τσόρτσιλ γραμμένη από τον Τζον Τσάρμλι. Ο Άλαν Κλαρκ, πρώην υπουργός Άμυνας της Θάτσερ, παρέμβηκε για να πει ότι ο Τσόρτσιλ θα είχε ενεργήσει καλύτερα αν είχε υπογράψει συνθήκη ειρήνης με τη Γερμανία την άνοιξη του 1941. Η ναζιστική Γερμανία και η μπολσεβίκικη Ρωσία θα είχαν αλληλοσπαραχτεί και η Αγγλία θα είχε καταφέρει να διατηρήσει την Αυτοκρατορία της![49]

Ας επιστρέψουμε στις αρχές του 1941. Ο Στάλιν δεχόταν τότε πάνω στο γραφείο του πολλές πληροφορίες απ' όλο τον κόσμο, που ανάγγελλαν επικείμενη επίθεση της Γερμανίας κατά της Αγ-

γλίας. Βλέποντας την ίδια στιγμή αναφορές, που προέρχονταν από την Αγγλία και που ανάγγελλαν επικείμενη επίθεση των ναζί κατά της Σοβιετικής Ένωσης, όφειλε να αναρωτηθεί: σε ποιο βαθμό πρόκειται για αγγλική παραπληροφόρηση, που αποβλέπει στην αποτροπή χιτλερικής επίθεσης κατά της Μεγάλης Βρετανίας;

Μετά τον πόλεμο, έγινε γνωστό ότι ο στρατάρχης Κάιτελ, εφαρμόζοντας εντολή του Χίτλερ της 3ης Φλεβάρη του 1941, είχε οργανώσει αυτό που αποκάλεσε «το πιο σημαντικό τέχνασμα παραπληροφόρησης στην ιστορία». Ο Ζούκοφ γράφει:

«(Ο γερμανικός στρατός) είχε τυπώσει σε μεγάλη ποσότητα ολόκληρη σειρά ντοκουμέντων σχετικών με την Αγγλία. Στις μονάδες είχαν σταλεί διερμηνείς αγγλικών. Προετοιμαζόταν η "απομόνωση" ορισμένων περιφερειών στις ακτές της Μάγχης, του Παντέ-Καλέ και της Νορβηγίας. Διαδίδονταν πληροφορίες σχετικά με ένα ανύπαρκτο αερομεταφερόμενο σώμα. Κατά μήκος των ακτών, είχαν εγκατασταθεί ψεύτικα πυροβολεία. (...) Η γερμανική προπαγάνδα, έχοντας διακόψει τις συνηθισμένες επιθέσεις της ενάντια στη Σοβιετική Ένωση, καταφερόταν πια μόνο κατά της Αγγλίας.»[50]

Όλα αυτά εξηγούν την εξαιρετική περίσκεψη που επέδειξε ο Στάλιν. Δεν ήταν σε καμιά περίπτωση ο τυφλός δικτάτορας που περιγράφει ο Έλενσταϊν, αλλά ένας εξαιρετικά διορατικός κομμουνιστής ηγέτης που ζύγιζε όλες τις πιθανότητες. Ο Ζούκοφ αναφέρει σχετικά:

«Μια φορά, ο Στάλιν μου είπε: "Κάποιος μας στέλνει πολύ σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τις προθέσεις της χιτλερικής κυβέρνησης, αλλά έχουμε ορισμένες αμφιβολίες"... Ίσως να αναφερόταν στον Ρ. Ζόργκε.»[51]

Σύμφωνα με τον Ζούκοφ, οι σοβιετικές υπηρεσίες πληροφοριών φέρουν το δικό τους μερίδιο ευθύνης ως προς τη λαθεμένη εκτίμηση για την ημερομηνία της επίθεσης. Στις 20 Μάρτη του 1941, ο αρχηγός τους, ο στρατηγός Γκόλικοφ, υπέβαλε στον Στάλιν έκθεση που περιείχε πληροφορίες εξαιρετικής σημασίας. Ανέφεραν, συγκεκριμένα, ότι η επίθεση θα γινόταν μεταξύ 15 Μάη και 15 Ιούνη. Αλλά στα συμπεράσματά του, ο Γκόλικοφ σημείωνε ότι επρόκειτο για «παραπληροφόρηση, προερχόμενη από τις βρετανικές ή ίσως από τις γερμανικές μυστικές υπηρεσίες». Ο Γκόλικοφ εκτίμησε ότι η επίθεση θα γινόταν «τη στιγμή που θα ακολουθούσε τη νίκη της Γερμανίας επί της Αγγλίας».[52]

Στις 13 Ιούνη, ο Τιμοσένκο ζητάει από τον Στάλιν να θέσει τα στρατεύματα σε κατάσταση συναγερμού.

«Θα το σκεφτούμε», απαντάει ο Στάλιν. Την επομένη, ο Τιμοσένκο και ο Ζούκοφ επαναφέρουν το ζήτημα. Ο Στάλιν τους λέει:

«Μου προτείνετε να προχωρήσω σε κινητοποίηση. Μα αυτό σημαίνει πόλεμο! Το καταλαβαίνετε;»

Ο Ζούκοφ αποκρίνεται ότι, σύμφωνα με τις υπηρεσίες πληροφοριών, οι γερμανικές μεραρχίες έχουν συμπληρωθεί. Ο Στάλιν ανταπαντά:

«Δεν μπορούμε να πιστέψουμε όλα όσα λένε οι υπηρεσίες πληροφοριών.»

Εκείνη ακριβώς τη στιγμή, ο Στάλιν δέχεται ένα τηλεφώνημα από τον Χρουστσιόφ.

«Από τις απαντήσεις του», θα γράψει ο Ζούκοφ, «καταλάβαμε ότι το θέμα αφορούσε στη γεωργία. "Ωραία", είπε ο Στάλιν. Ο Χρουστσιόφ του περιέγραφε χωρίς αμφιβολία τις ρόδινες προοπτικές για μια καλή σοδειά.»[53]

Απ' τη μεριά του Ζούκοφ, η παρατήρηση αυτή φανερώνει περίτεχνη δολιότητα. Ξέρουμε ότι ο Χρουστσιόφ επιτέθηκε στον Στάλιν για «έλλειψη επαγρύπνησης» και για «ανευθυνότητα». Αλλά τη στιγμή ακριβώς που ο Ζούκοφ, ο Τιμοσένκο και ο Στάλιν εκτιμούν τις πιθανότητες μιας επικείμενης επίθεσης, ο άγρυπνος Χρουστσιόφ μιλάει για λαχανικά και δημητριακά...

Το βράδυ της 21ης Ιούνη, ένας Γερμανός λιποτάκτης αναφέρει ότι η επίθεση θ' αρχίσει την επόμενη νύχτα. Ο Τιμοσένκο, ο Ζούκοφ και ο Βατούτιν καλούνται να παρουσιαστούν στο γραφείο του Στάλιν που τους ρωτάει:

«Και αν οι Γερμανοί στρατηγοί μας στέλνουν αυτόν το λιποτάκτη για να προκαλέσουν μια σύγκρουση;»

Ο Τιμοσένκο απαντάει: «Λέει αλήθεια.»

Στάλιν: «Τι θα κάνουμε;»

Τιμοσένκο: «Τα στρατεύματα πρέπει να τεθούν σε συναγερμό.»

Έπειτα από μια σύντομη συζήτηση, οι στρατιωτικοί συντάσσουν ένα κείμενο στο οποίο ο Στάλιν κάνει μερικές διορθώσεις. Να η ουσία του.

«Διατάσσω:

α) Στη διάρκεια της νύχτας 21 προς 22.6.41 να καταληφθούν

κρυφά οι εστίες πυρός των οχυρωμένων τομέων στα κρατικά σύνορα.

β) Κατά τα ξημερώματα της 22.6.41 να αποκεντρωθεί στα αεροδρόμια εκστρατείας ολόκληρη η αεροπορία, μαζί και η αεροπορία των τμημάτων και να καμουφλαριστεί επιμελώς.

γ) Όλα τα τμήματα να τεθούν σε πολεμικό συναγερμό, τα τμήματα να παραμείνουν αποκεντρωμένα και καμουφλαρισμένα.»[54]

Υπογράφουν Τιμοσένκο και Ζούκοφ. Η διαβίβασή του στις περιοχές ολοκληρώνεται λίγο μετά τα μεσάνυχτα. Είναι ήδη 22 Ιούνη του 1941.

Σχετικά με τους πρώτους μήνες του πολέμου, ο Χρουστσιόφ γράφει:

«Μετά τις πρώτες ήττες και τις πρώτες πανωλεθρίες στο μέτωπο, ο Στάλιν σκέφτηκε ότι ήρθε το τέλος. (...) Ο Στάλιν δεν καθοδηγούσε ουσιαστικά –και για μεγάλο χρονικό διάστημα– τις στρατιωτικές επιχειρήσεις και έπαψε να κάνει οτιδήποτε. Δεν ξαναπήρε τον έλεγχο στα χέρια του παρά μόνο αφού δέχτηκε την επίσκεψη ορισμένων μελών του Πολιτικού Γραφείου.»[55] «Έγινε μια απόπειρα να συγκληθεί Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής τον Οκτώβρη του 1941, τα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής κλήθηκαν στη Μόσχα. (...) Ο Στάλιν δε θέλησε ούτε να συναντήσει τα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής ούτε να τους μιλήσει. Το γεγονός αυτό δείχνει πόσο είχε χάσει το ηθικό του ο Στάλιν τους πρώτους μήνες του πολέμου.»[56]

Ο Έλενσταϊν επαυξάνει:

«Από τις 22 Ιούνη ως τις 3 Ιούλη, ο Στάλιν εξαφανίστηκε εντελώς. Έπινε συνέχεια βότκα και δεν ξεμέθυσε για έντεκα σχεδόν μέρες.»[57]

Ας επιστρέψουμε λοιπόν στον Στάλιν μας, τύφλα στο μεθύσι για έντεκα μέρες και με σπασμένο το ηθικό για άλλους τέσσερις μήνες.

Όταν στις 22 Ιούνη του 1941, στις 3 και 40΄ το πρωί, ο Ζούκοφ του ανακοινώνει ότι γερμανικά αεροπλάνα βομβάρδισαν μεθοριακές πόλεις, ο Στάλιν του λέει να συγκαλέσει το Πολιτικό Γραφείο.

Τα μέλη του συγκεντρώνονται στις 4 και 30΄. Ο Βατούτιν τους πληροφορεί ότι γερμανικές χερσαίες μονάδες έχουν περάσει στην επίθεση. Λίγο αργότερα, ανακοινώνεται η κήρυξη του πολέμου από τη Γερμανία.

Ο Στάλιν καταλαβαίνει καλύτερα απ' τον καθένα σε τι βαρβαρότητα θα υποβληθεί η χώρα του. Παραμένει σιωπηλός για πολλή ώρα. Ο Ζούκοφ θυμάται τη δραματική αυτή στιγμή:

«Ο Στάλιν ήταν ένας άνθρωπος με θέληση, με αστραποβόλο βλέμμα, όπως λέμε. Μία μόνο φορά τον είδα αρκετά καταβλημένο. Ήταν την αυγή της 22ης Ιούνη του 1941: η πεποίθησή του για τη δυνατότητα αποτροπής του πολέμου μόλις είχε διαλυθεί.»[58]

Ο Ζούκοφ προτείνει τότε άμεση επίθεση κατά των εχθρικών μονάδων. Ο Στάλιν του λέει να συντάξει μια οδηγία, που φεύγει στις 7 και 15΄. «Δεν ανταποκρινόταν πια στην πραγματικότητα και δεν εφαρμόστηκε», σημειώνει ο Ζούκοφ.[59]

Ο ισχυρισμός του Χρουστσιόφ σύμφωνα με τον οποίο ο Στάλιν «διέταξε να μην απαντηθούν τα γερμανικά πυρά» είναι επομένως ψευδής.[60]

Αν ο Στάλιν κλονίστηκε τη στιγμή που έμαθε ότι ξέσπασε ο πόλεμος, «μετά τις 22 Ιούνη του 1941 και σε όλη τη διάρκεια του πολέμου ο Ιωσήφ Στάλιν εγγυόταν την αποφασιστική καθοδήγηση της χώρας, του πολέμου και των διεθνών μας σχέσεων».[61]

Εξάλλου, την ίδια αυτή μέρα της 22ης Ιούνη, ο Στάλιν παίρνει αποφάσεις μεγάλης σημασίας. Ο Ζούκοφ αναφέρει σχετικά:

«Γύρω στη μία το μεσημέρι της 22ης Ιούνη, με φώναξε ο Στάλιν: "Οι διοικητές των μετώπων μας δεν έχουν αρκετή πείρα στη διεύθυνση των στρατιωτικών επιχειρήσεων, και, προφανώς, αρκετοί βρίσκονται σε αμηχανία. Το Πολιτικό Γραφείο αποφάσισε να σας στείλει στο νοτιοδυτικό μέτωπο με την ιδιότητα του εκπροσώπου της Στάφκα. Στο δυτικό μέτωπο, θα στείλουμε το στρατάρχη Σαπόσνικοφ και το στρατάρχη Κούλικ".»[62] Η Στάφκα ήταν το επιτελείο των στρατιωτικών και πολιτικών αρχηγών που περιέβαλλαν τον ανώτατο διοικητή, τον Στάλιν.

Το βράδυ της ίδιας μέρας, ο Ζούκοφ βρίσκεται ήδη στο Κίεβο. Εκεί μαθαίνει ότι ο Στάλιν μόλις έχει εκδώσει οδηγία για ν' αρχίσουν επιχειρήσεις αντεπίθεσης. Ο Ζούκοφ κρίνει ότι είναι πρόωρη, αφού το Γενικό Επιτελείο δε διαθέτει ακόμα πληροφορίες για το τι πραγματικά συμβαίνει στα μέτωπα. Ωστόσο, ήδη από τις 24 Ιούνη, ο Ζού-

κοφ εξαπολύει αντεπίθεση με το 8ο και το 15ο μηχανοκίνητο σώμα. Ήταν «μια απ' τις πρώτες πετυχημένες αντεπιθέσεις».[63]

Δίκαια ο Ζούκοφ εφιστά την προσοχή στην «επιβλητική μάχη των συνόρων, της αρχικής περιόδου του πολέμου» που, όπως λέει, πολύ λίγο έχει μελετηθεί. Και βέβαια αυτό δεν είναι τυχαίο. Για τις ανάγκες των πολιτικών ραδιουργιών του, ο Χρουστσιόφ έπρεπε να περιγράψει αυτή την περίοδο σαν μια ακολουθία εγκληματικών λαθών από τη μεριά του Στάλιν που είχε δήθεν αποδιοργανώσει εντελώς την άμυνα. Όμως, απέναντι στον αιφνιδιαστικό πόλεμο των ναζί, η αποδιοργάνωση, οι ήττες, οι σημαντικές απώλειες ήταν σε μεγάλο βαθμό αναπόφευκτες. Το σημαντικότερο γεγονός είναι ότι, κάτω από εξαιρετικά δύσκολες περιστάσεις, ο στρατός και τα διοικητικά στελέχη του αντιστάθηκαν με πείσμα και αποφασιστικότητα και, δίνοντας ηρωικές μάχες, άρχισαν να δημιουργούν από τις πρώτες κιόλας μέρες τις προυποθέσεις για την αποτυχία του αιφνιδιαστικού πολέμου. Και όλα αυτά έγιναν δυνατά, σε μεγάλο βαθμό, χάρη στη δυναμική καθοδήγηση του Στάλιν.

Ήδη από τις 26 Ιούνη, ο Στάλιν παίρνει τη στρατηγικής σημασίας απόφαση να συγκροτήσει εφεδρικό μέτωπο, περίπου τριακόσια χιλιόμετρα πίσω από το μέτωπο, για να αναχαιτίσει τον εχθρό αν, παρ' ελπίδα, κατόρθωνε να διασπάσει την άμυνα.

Την ίδια αυτή μέρα, διασπάται το δυτικό μέτωπο και οι ναζί εφορμούν στο Μινσκ, την πρωτεύουσα της Λευκορωσίας. Το βράδυ, ο Στάλιν καλεί τους Τιμοσένκο, Ζούκοφ και Βατούτιν και τους λέει:

«Σκεφτείτε και πείτε τι μπορεί να γίνει με την κατάσταση που έχει δημιουργηθεί.» Ο Ζούκοφ μεταφέρει:

«Όλες οι προτάσεις μας επιδοκιμάστηκαν από τον Στάλιν: δημιουργία στις αρτηρίες που οδηγούν στη Μόσχα κλιμακωτής σε βάθος αμυντικής διάταξης, εξάντληση του εχθρού και, μετά την αναχαίτισή του στις αμυντικές γραμμές, αντεπίθεση όταν θα έχουν συγκεντρωθεί οι απαιτούμενες δυνάμεις, χάρη στην Άπω Ανατολή και σε νέους στρατιωτικούς σχηματισμούς.»[64]

Στις 29 Ιούνη, αποφασίζεται η λήψη μιας σειράς μέτρων: ο Στάλιν θα τα ανακοινώσει στο λαό στην περίφημη ραδιοφωνική ομιλία του στις 3 Ιούλη του 1941. Το περιεχόμενό της εντυπωσίασε ιδιαίτερα όλους τους Σοβιετικούς χάρη στην απλότητά του και το πείσμα που ανέδινε για τη νίκη. Ο Στάλιν είπε συγκεκριμένα:

«Ο εχθρός είναι σκληρός και ανελέητος. Βάζει για σκοπό του να κατακτήσει τη γη μας, την ποτισμένη με τον ιδρώτα μας, ν' αρπάξει το στάρι μας και τα πετρέλαιά μας, τον καρπό της δουλειάς μας. Βάζει για σκοπό του να παλινορθώσει την εξουσία των τσιφλικάδων, να παλινορθώσει τον τσαρισμό, να καταστρέψει τον εθνικό πολιτισμό και την εθνική ανεξαρτησία των Ρώσων, Ουκρανών, Λευκορώσων, Λιθουανών, Λετονών, Εσθονών, Ουζμπέκων, Τατάρων, Μολδαβών, Γεωργιανών, Αρμενίων, Αζερμπαϊτζανών και άλλων ελεύθερων λαών της Σοβιετικής Ένωσης, να τους εκγερμανίσει, να τους μεταβάλει σε δούλους των Γερμανών δουκών και βαρόνων. Πρόκειται λοιπόν για ζήτημα ζωής ή θανάτου του σοβιετικού κράτους, ζωής ή θανάτου των λαών της ΕΣΣΔ. Πρόκειται για το αν οι λαοί της Σοβιετικής Ένωσης θα είναι ελεύθεροι ή θα υποδουλωθούν. (...) Να μην ξέρουν οι άνθρωποί μας τι είναι φόβος στον αγώνα και να πηγαίνουν με αυταπάρνηση στον απελευθερωτικό μας πόλεμο για την Πατρίδα ενάντια στους φασίστες υποδουλωτές. Ο μεγάλος Λένιν, ο ιδρυτής του κράτους μας, έλεγε πως βασική ιδιότητα των σοβιετικών ανθρώπων πρέπει να είναι η τόλμη, το θάρρος, η άγνοια του φόβου μέσα στον αγώνα, η θέληση να πολεμήσουν μαζί με το λαό ενάντια στους εχθρούς της Πατρίδας μας. (...) Ο Κόκκινος Στρατός, ο Κόκκινος Στόλος και όλοι οι πολίτες της Σοβιετικής Ένωσης πρέπει να υπερασπίζονται κάθε σπιθαμή της σοβιετικής γης, να μάχονται ως την τελευταία σταγόνα του αίματός τους για τις πόλεις και τα χωριά μας. (...) Πρέπει να δυναμώσουμε τα μετόπισθεν του Κόκκινου Στρατού, υποτάσσοντας όλη τη δουλειά μας στα συμφέροντα αυτής της υπόθεσης, να εξασφαλίσουμε την εντατική λειτουργία όλων των επιχειρήσεων, να παράγουμε περισσότερα τουφέκια, πολυβόλα, πυροβόλα, σφαίρες, οβίδες, αεροπλάνα. (...) Πρέπει να οργανώσουμε την αμείλικτη πάλη ενάντια σ' αυτούς που αποσυνθέτουν τα μετόπισθεν, τους λιποτάκτες, τους πανικόβλητους, τους διαδοσίες, να εξοντώσουμε τους κατασκόπους, τους αντιπερισπαστές του εχθρού. (...) Σε περίπτωση ανάγκης υποχώρησης των τμημάτων του Κόκκινου Στρατού, πρέπει να αποσύρουμε όλο το τροχαίο σιδηροδρομικό υλικό, να μην αφήνουμε στον εχθρό ούτε μια ατμομηχανή, ούτε ένα βαγόνι, να μην αφήνουμε στον εχθρό ούτε ένα κιλό στάρι, ούτε ένα λίτρο καύσιμα. (...) Στις περιοχές τις κατεχόμενες από τον εχθρό, πρέπει να σχηματίζονται τμήματα παρτιζάνων, έφιππα και πεζά, να

σχηματίζονται ομάδες καταστροφής για την πάλη ενάντια στα τμήματα του εχθρικού στρατού, για ν' ανάψει ο ανταρτοπόλεμος. (...) Εμπρός, για τη νίκη!»[65]

Στις 10 Ιούλη αρχίζει η μάχη του Σμολένσκ. Μετά την κατάληψη αυτής της στρατηγικής σημασίας πόλης, οι χιτλερικοί πιστεύουν πως μπορούν να εφορμήσουν στη Μόσχα, που βρίσκεται λιγότερο από 300 χιλιόμετρα μακριά. Η μάχη για το Σμολένσκ θα είναι λυσσαλέα και θα διαρκέσει δυο μήνες!

«Έπαιξε σημαντικό ρόλο στην αρχική περίοδο του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου. (...) Οι χιτλερικοί είχαν χάσει σ' αυτή 250.000 στρατιώτες και αξιωματικούς. (...) Έτσι, είχαμε κερδίσει χρόνο για να προετοιμάσουμε στρατηγικές εφεδρείες και να πάρουμε αμυντικά μέτρα προς την κατεύθυνση της Μόσχας.»[66]

Ο Βασιλέφσκι κάνει το ακόλουθο σχόλιο:

«Η μάχη του Σμολένσκ στάθηκε η αρχή της χρεοκοπίας του "κεραυνοβόλου πολέμου". (...) Στάθηκε ένα θαυμάσιο, αλλά και πανάκριβο, βέβαια, σχολειό επεξεργασίας της πολεμικής τέχνης για το σοβιετικό μαχητή και διοικητή, ένα πολύτιμο σχολειό για τη σοβιετική διοίκηση, συμπεριλαμβανομένης και της Ανώτατης Διοίκησης, του Στάλιν.»[67]

Στις 30 Σεπτέμβρη, οι ναζί αρχίζουν την τελική επίθεση για την κατάληψη της Μόσχας.

450.000 κάτοικοι της πρωτεύουσας, 75% από τους οποίους γυναίκες, κινητοποιούνται για να κατασκευάσουν οχυρωματικά έργα και αντιαρματικές αμυντικές ζώνες. Τα στρατεύματα του στρατηγού Πανφίλοφ δίνουν ιστορικές μάχες για να υπερασπίσουν *Το ύψωμα του Βολοκολάμσκ*, μάχες που απαθανατίστηκαν στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Αλεξάντρ Μπεκ.[68] Η Μόσχα βομβαρδίζεται από τη γερμανική πολεμική αεροπορία. Οι ναζί είναι στα 80 χιλιόμετρα. Ένα μέρος των κτιρίων της διοίκησης εκκενώνεται. Ο πανικός αρχίζει να κυριεύει τους κατοίκους. Όμως ο Στάλιν αποφασίζει να μείνει στη Μόσχα. Οι μάχες γίνονται όλο και πιο σκληρές και, αρχές Νοέμβρη, η ναζιστική επίθεση αναχαιτίζεται. Αφού συμβουλεύεται τον Ζούκοφ, ο Στάλιν παίρνει την απόφαση να οργανώσει την παραδοσιακή στρατιωτική παρέλαση στις 7 Νοέμβρη στην Κόκκινη Πλατεία. Είναι μια πραγματική πρόκληση για τα ναζιστικά στρατεύματα που έχουν στρατοπεδέψει μπροστά στις πύλες της Μόσχας. Ο Στάλιν βγάζει ένα λόγο που θα μεταδοθεί σε όλη τη χώρα. «Ο

εχθρός έφτασε στα πρόθυρα του Λένινγκραντ και της Μόσχας. Ο εχθρός υπολόγιζε πως με το πρώτο κιόλας χτύπημα ο στρατός μας θα σκορπιστεί και η χώρα μας θα γονατίσει. Μα ο εχθρός έπεσε τρομερά έξω στους υπολογισμούς του. Ο στρατός και ο στόλος μας, παρά τις προσωρινές αποτυχίες, αποκρούει ηρωικά τις επιθέσεις του εχθρού σε όλο το μήκος του μετώπου, προξενώντας του βαριές απώλειες, ενώ η χώρα μας –ολόκληρη η χώρα μας– οργανώθηκε σ' ένα ενιαίο πολεμικό στρατόπεδο για να τσακίσει, μαζί με το στρατό μας και το ναυτικό μας, τους Γερμανούς κατακτητές. (...) Επιτρέπεται, λοιπόν, ν' αμφιβάλλουμε ότι μπορούμε και πρέπει να νικήσουμε τους Γερμανούς κατακτητές; Ο εχθρός δεν είναι τόσο δυνατός όσο τον φαντάζονται μερικοί τρομαγμένοι διανοούμενοι. Ο διάβολος δεν είναι τόσο τρομερός όσο τον παρουσιάζουν. (...) Σύντροφοι κόκκινοι φαντάροι και κόκκινοι ναύτες, διοικητές και πολιτικοί καθοδηγητές, παρτιζάνοι και παρτιζάνες! Εσάς ατενίζει όλος ο κόσμος σαν μια δύναμη ικανή να εκμηδενίσει τις ληστρικές στρατιές των Γερμανών κατακτητών. Σας ατενίζουν οι υποδουλωμένοι λαοί της Ευρώπης, που έχουν υποταχθεί στους Γερμανούς κατακτητές, σαν απελευθερωτές τους. Σας έλαχε μια μεγάλη απελευθερωτική αποστολή. Φανείτε άξιοι αυτής της αποστολής! Η νικηφόρα σημαία του μεγάλου Λένιν ας είναι οδηγός σας!»[69]

Στις 15 Νοέμβρη, οι ναζί επιχειρούν τη δεύτερη επίθεσή τους κατά της Μόσχας. Στις 25, ορισμένες προωθημένες μονάδες εισχωρούν στα νότια προάστια της Μόσχας. Αλλά στις 5 Δεκέμβρη, η επίθεση αναχαιτίζεται. Όλο αυτό το διάστημα, νέα στρατεύματα απ' όλη τη χώρα καταφτάνουν στη Μόσχα. Ακόμα και στις πιο δραματικές στιγμές, ο Στάλιν κράτησε στην εφεδρεία τις στρατηγικές αυτές δυνάμεις. Ο Ροκοσόφσκι γράφει:

«Αυτό απαιτούσε αυστηρό υπολογισμό και τεράστια αυτοκυριαρχία.»[70]

Αφού συμβουλεύτηκε όλους τους διοικητές, ο Στάλιν αποφασίζει μεγάλη αντεπίθεση που αρχίζει στις 5 Δεκέμβρη και στη διάρκεια της οποίας 720.000 κόκκινοι στρατιώτες απωθούν 800.000 χιτλερικούς από 100 ως 300 χιλιόμετρα.

«Για πρώτη φορά, τα "ανίκητα" γερμανικά στρατεύματα είχαν ηττηθεί, και ηττηθεί για τα καλά. Μπροστά στη Μόσχα, οι φασίστες είχαν χάσει πάνω από 500.000 άντρες, 1.300 άρματα μάχης, 2.500

πυροβόλα, πάνω από 15.000 αυτοκίνητα οχήματα και πολύ άλλο πολεμικό υλικό. Ο στρατός του Χίτλερ δεν είχε γνωρίσει μέχρι εκείνη τη στιγμή παρόμοιες απώλειες.»[71]

Πολλοί θεωρούν τη μάχη της Μόσχας ως την πραγματική καμπή του αντιφασιστικού πολέμου. Έγινε σε λιγότερο από έξι μήνες από τότε που ξέσπασε ο κεραυνοβόλος πόλεμος. Η ακλόνητη θέληση, η τεράστια οργανωτική ικανότητα και ο επιδέξιος χειρισμός των μεγάλων στρατηγικών προβλημάτων που επέδειξε ο Στάλιν, συνέβαλαν κατά πολύ.

Ο ΣΤΑΛΙΝ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ ΤΩΝ ΝΑΖΙ

Όταν μιλάμε για τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, πρέπει πάντοτε να θυμόμαστε ότι στην πραγματικότητα δεν έγινε ένας μόνο πόλεμος, αλλά πολλοί. Ο πόλεμος που διεξήγαγαν ο γαλλικός και ο αγγλοαμερικανικός ιμπεριαλισμός κατά του Γερμανού ανταγωνιστή τους δεν είχε πολλά κοινά με τον αντιφασιστικό πατριωτικό πόλεμο που έδωσε η Σοβιετική Ένωση. Ο πόλεμος στη Δύση ήταν ένας πόλεμος ανάμεσα σε δύο αστικούς στρατούς. Στη μάχη κατά της χιτλερικής εισβολής, η γαλλική άρχουσα τάξη δεν ήθελε και δεν μπορούσε να κινητοποιήσει και να εξοπλίσει τις εργαζόμενες μάζες για έναν αγώνα μέχρις εσχάτων κατά του ναζισμού. Μετά την κατατρόπωση των στρατευμάτων του, ο Πετέν, ο ήρωας του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου, υπέγραψε την πράξη συνθηκολόγησης και προχώρησε χωρίς πολλή σκέψη στη συνεργασία. Σχεδόν στο σύνολό της, η γαλλική μεγαλοαστική τάξη μπήκε κάτω από τις διαταγές του Χίτλερ, προσπαθώντας να αποκομίσει τα μεγαλύτερα δυνατά οφέλη από τη γερμανική Νέα Ευρώπη. Ο πόλεμος στη Δύση παρέμενε, κατά κάποιο τρόπο, ένας λίγο ως πολύ «πολιτισμένος» πόλεμος ανάμεσα σε «πολιτισμένους» αστούς.

Καμιά σύγκριση με τη Σοβιετική Ένωση. Ο σοβιετικός λαός χρειάστηκε ν' αντιμετωπίσει έναν πόλεμο τελείως διαφορετικής φύσης. Και μία από τις αξίες του Στάλιν είναι ότι το κατάλαβε αυτό έγκαιρα και ότι προετοιμάστηκε ανάλογα.

Ήδη πριν από την έναρξη της επιχείρησης Μπαρμπαρόσα, ο

Χίτλερ είχε αναγγείλει καθαρά το χαρακτήρα του πολέμου. Στο *Ημερολόγιό* του, ο στρατηγός Χάλντερ παρέθεσε σημειώσεις από ένα λόγο που έβγαλε ο Χίτλερ στους στρατηγούς του, στις 30 Μάρτη του 1941. Ο φίρερ μιλούσε για τον επικείμενο πόλεμο με τη Σοβιετική Ένωση:

«Πάλη δύο ιδεολογιών. Συντριπτική κρίση για τον μπολσεβικισμό: είναι σαν ένα έγκλημα κατά της κοινωνίας. Ο κομμουνισμός είναι ένας φοβερός κίνδυνος για το μέλλον. (...) Πρόκειται για έναν αγώνα ολοκληρωτικού αφανισμού. Αν δεν εξετάσουμε το ζήτημα απ' αυτή τη σκοπιά, θα νικήσουμε σίγουρα τον εχθρό, αλλά σε τριάντα χρόνια ο κομμουνιστής εχθρός θα μας αντιταχθεί και πάλι. Δεν κάνουμε πόλεμο για να διατηρήσουμε τον εχθρό μας. (...) Αγώνας κατά της Ρωσίας: εξόντωση των μπολσεβίκων επιτρόπων και της κομμουνιστικής διανόησης.»[72]

Να παρατηρήσουμε ότι πρόκειται εδώ για «τελική λύση» – αλλά όχι απέναντι στους Εβραίους. Οι πρώτες υποσχέσεις για «ολοκληρωτικό πόλεμο» και «φυσική εξόντωση» απευθύνονταν στους Σοβιετικούς κομμουνιστές.

Και πραγματικά, οι μπολσεβίκοι, οι Σοβιετικοί, ήταν τα πρώτα θύματα των μαζικών εξοντώσεων.

Ο στρατηγός Νάγκελ γράφει το Σεπτέμβρη του 1941:

«Αντίθετα με το σιτισμό άλλων αιχμαλώτων (δηλαδή Άγγλων και Αμερικανών), τίποτα δε μας υποχρεώνει να φροντίζουμε να θρέφουμε μπολσεβίκους αιχμαλώτους.»[73]

Στα στρατόπεδα συγκέντρωσης του Άουσβιτς και του Τσέλμνο, «Σοβιετικοί αιχμάλωτοι ήταν οι πρώτοι, ή ανάμεσα στους πρώτους, που δολοφονούνταν με θανατηφόρες ενέσεις και αέριο».[74]

Ο αριθμός των Σοβιετικών αιχμαλώτων πολέμου που πέθαναν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, «στη διάρκεια μετακινήσεων» ή κάτω από «διάφορες περιστάσεις» ανέρχεται σε 3.289.000! Όταν εκδηλώνονταν επιδημίες στα παραπήγματα των Σοβιετικών, οι ναζί φρουροί δεν έμπαιναν μέσα «παρά μόνο με ομάδες φλογοβόλων, όταν, "για λόγους υγιεινής", οι ετοιμοθάνατοι και οι νεκροί καίγονταν όλοι μαζί πάνω στα γεμάτα ψείρες κρεβάτια τους από κουρέλια». Μπορεί και να δολοφονήθηκαν 5.000.000 αιχμάλωτοι, αν υπολογίσουμε τους Σοβιετικούς στρατιώτες που «εκτελούνταν απλά επιτόπου» τη στιγμή που παραδίνονταν.[75]

Έτσι, οι πρώτες εκστρατείες εξόντωσης, και οι πιο εκτεταμέ-

νες, στράφηκαν κατά των σοβιετικών λαών, και ανάμεσά τους κατά του εβραϊκού σοβιετικού λαού. Οι λαοί της ΕΣΣΔ υπέφεραν πιο πολύ απ' όλους, είχαν το μεγαλύτερο αριθμό νεκρών –23 εκατομμύρια– αλλά έδωσαν επίσης δείγματα της πιο σκληρής αποφασιστικότητας και του πιο φλογερού ηρωισμού.

Ως την επίθεση κατά της Σοβιετικής Ένωσης, δεν είχαν γίνει μεγάλες σφαγές εβραϊκών πληθυσμών. Ως εκείνη τη στιγμή, οι ναζί δεν είχαν συναντήσει πουθενά σοβαρή αντίσταση. Όμως, από τα πρώτα κιόλας βήματά τους στο σοβιετικό έδαφος, αυτοί οι Γερμανοί ευγενείς χρειάστηκε να αντιμετωπίσουν αντιπάλους που πολεμούσαν ως την τελευταία σταγόνα του αίματός τους. Από τις πρώτες κιόλας βδομάδες, οι Γερμανοί υπέστησαν σοβαρές απώλειες, και αυτό απέναντι σε μια κατώτερη φυλή, απέναντι σε Σλάβους, και ακόμα χειρότερα, απέναντι σε μπολσεβίκους! Η μανία των ναζί για εξόντωση γεννήθηκε από τις πρώτες μαζικές απώλειές τους. Όταν το φασιστικό κτήνος άρχισε να ματώνει κάτω από τα χτυπήματα του Κόκκινου Στρατού, επινόησε την «τελική λύση» για το σοβιετικό λαό.

Στις 26 Νοέμβρη του 1941, το 30ό Σώμα Στρατού, που κατείχε μεγάλο σοβιετικό έδαφος, είχε διατάξει να εγκλειστούν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης ως όμηροι «όλα τα άτομα που είχαν συγγενείς ανάμεσα στους παρτιζάνους (...), όλα τα άτομα για τα οποία υπήρχαν υποψίες ότι έχουν σχέσεις με τους παρτιζάνους, (...) όλα τα μέλη του Κόμματος και της Κομσομόλ, καθώς και τα δόκιμα μέλη, (...) όλα τα πρώην μέλη του Κόμματος, (...) όλα τα άτομα που κατείχαν επίσημα αξιώματα».[76] Για κάθε Γερμανό στρατιώτη που σκοτωνόταν, οι ναζί αποφάσισαν να εκτελούν τουλάχιστον δέκα ομήρους.

Την 1η Δεκέμβρη του 1942, στη διάρκεια μιας συζήτησης με τον Χίτλερ για τον πόλεμο των Σοβιετικών παρτιζάνων, ο στρατηγός Γιοντλ συνόψισε τη γερμανική θέση μ' αυτά τα λόγια:

«Στη μάχη, τα στρατεύματά μας μπορούν να κάνουν ό,τι θέλουν: να κρεμούν τους παρτιζάνους, να τους κρεμούν ακόμα και με το κεφάλι προς τα κάτω ή να τους διαμελίζουν.»[77]

Η κτηνωδία με την οποία οι χιτλερικοί κυνήγησαν και εξόντωσαν όλα τα μέλη του Κόμματος, όλους τους παρτιζάνους, όλους τους υπεύθυνους του σοβιετικού κράτους και τις οικογένειές τους μας βοηθάει να καταλάβουμε καλύτερα το νόημα των μεγάλων εκ-

καθαρίσεων των ετών 1937-1938. Στα κατεχόμενα εδάφη, αμετανόητοι αντεπαναστάτες που δεν είχαν εξοντωθεί το 1937-1938 μπήκαν στην υπηρεσία των χιτλερικών, δίνοντάς τους πληροφορίες για όλους τους μπολσεβίκους, τις οικογένειές τους, τους συναγωνιστές τους.

Στο μέτρο που ο πόλεμος στην Ανατολή πήρε όλο και πιο άγριο χαρακτήρα, η φονική παράνοια των ναζί ενάντια σ' ολόκληρο το λαό εντάθηκε. Ο Χίμλερ, απευθυνόμενος στους διοικητές των Ες Ες, θα μιλήσει τον Ιούνη του 1942 για «ολοκληρωτικό πόλεμο» ανάμεσα σε δύο «φυλές και λαούς» που έχουν εμπλακεί σε μια «χωρίς όρους» μάχη. Υπάρχει απ' τη μια πλευρά «αυτό το ακατέργαστο υλικό, αυτή η μάζα, αυτοί οι πρωτόγονοι άνθρωποι ή μάλλον αυτοί οι υπάνθρωποι που κατευθύνονται από πολιτικούς επιτρόπους», και απ' την άλλη πλευρά «εμείς, οι Γερμανοί».[78]

Μια χωρίς προηγούμενο αιματηρή τρομοκρατία – αυτό ήταν το όπλο με το οποίο οι ναζί θέλησαν να εξαναγκάσουν τους Σοβιετικούς σε πολιτική και ηθική συνθηκολόγηση.

«Στις μάχες για την κατάληψη του Χάρκοβο», λέει ο Χίμλερ, «προηγούνταν η φήμη μας ότι ξυπνάμε το φόβο και σπέρνουμε τον τρόμο. Ήταν ένα εξαιρετικό όπλο που θα πρέπει πάντα να ενισχύεται.»[79]

Και οι ναζί ενίσχυσαν τον τρόμο.

Στις 23 Αυγούστου του 1942 στις έξι ακριβώς το απόγευμα, εκατοντάδες αεροπλάνα ξεφορτώνουν εμπρηστικές βόμβες πάνω από το Στάλινγκραντ. Στην πόλη αυτή, όπου ζουν 600.000 κάτοικοι, υπάρχουν πολλά ξύλινα ακίνητα, δεξαμενές βενζίνης, αποθέματα καυσίμων στα εργοστάσια. Ο Γερεμένκο, που διοικεί το μέτωπο του Στάλινγκραντ, γράφει:

«Το Στάλινγκραντ τυλίχτηκε στις φλόγες, στους καπνούς και την αιθάλη. Όλη η πόλη λαμπάδιασε. Τεράστιες φλόγες και σύννεφα καπνού στροβιλίζονταν πάνω από τα εργοστάσια. Οι δεξαμενές πετρελαίου έμοιαζαν ηφαίστεια που ξερνούσαν τη λάβα τους. Εκατοντάδες χιλιάδες ειρηνικοί κάτοικοι πέθαιναν. Η καρδιά έσφιγγε από συμπόνοια για τα αθώα θύματα του φασιστικού κανιβαλισμού.»[80]

Πρέπει να έχει κανείς σαφή αντίληψη αυτής της ανυπόφορης πραγματικότητας για να καταλάβει ορισμένες πλευρές αυτού που η αστική τάξη αποκαλεί «σταλινισμό». Στη διάρκεια της εκκαθάρι-

σης χτυπήθηκαν αδιόρθωτοι γραφειοκράτες, ηττοπαθείς και συνθηκολόγοι. Πολλοί απ' αυτούς στάλθηκαν στη Σιβηρία. Ένα κόμμα που θα διαβρωνόταν από την ηττοπάθεια και το πνεύμα συνθηκολόγησης δε θα είχε μπορέσει ποτέ να κινητοποιήσει και να πειθαρχήσει το λαό, ώστε να αντιταχθεί στη ναζιστική τρομοκρατία. Και αυτό έκαναν οι Σοβιετικοί στις πολιορκημένες πόλεις, στο Λένινγκραντ και στη Μόσχα. Ακόμα και στο μαγκάλι του Στάλινγκραντ, επέζησαν άνθρωποι, δεν παραδόθηκαν ποτέ και τελικά πήραν μέρος στην αντεπίθεση!

Στη διάρκεια της γερμανικής επίθεσης, τον Ιούνη του 1941, ο αρχηγός στρατιάς Παβλόφ, επικεφαλής του δυτικού μετώπου, επέδειξε σοβαρή ανικανότητα και αμέλεια, με αποτέλεσμα την απώλεια, στις 28 Ιούνη, της πρωτεύουσας της Λευκορωσίας, Μινσκ. Ο Στάλιν κάλεσε τον Παβλόφ και το επιτελείο του στη Μόσχα. Ο Ζούκοφ σημειώνει ότι «έπειτα από πρόταση του στρατιωτικού Συμβουλίου του δυτικού μετώπου», οδηγήθηκαν στη δικαιοσύνη και τουφεκίστηκαν.[81] Ο Έλενσταϊν σπεύδει να πει ότι έτσι «ο Στάλιν εξακολουθούσε να τρομοκρατεί το περιβάλλον του».[82] Όμως, απέναντι στη ναζιστική βαρβαρότητα, η σοβιετική ηγεσία όφειλε να απαιτεί ακλόνητη στάση και αποφασιστικότητα σε κάθε δοκιμασία, και κάθε εκδήλωση σοβαρής ανευθυνότητας έπρεπε να τιμωρείται με την αναγκαία αυστηρότητα.

Όταν το φασιστικό κτήνος άρχισε να δέχεται θανατηφόρα χτυπήματα, θέλησε να αναθαρρέψει πίνοντας αίμα, προβαίνοντας σε γενοκτονία κατά του σοβιετικού λαού που είχε πέσει στα νύχια του.

Ο Χίμλερ δήλωσε στις 16 Δεκέμβρη του 1943 στη Βαϊμάρη:

«Όποτε υποχρεώθηκα να δώσω σε ένα χωριό τη διαταγή να βαδίσουν κατά των παρτιζάνων και των Εβραίων επιτρόπων, έδωσα πάντοτε τη διαταγή να σκοτώσουν επίσης τις γυναίκες και τα παιδιά αυτών των παρτιζάνων και αυτών των επιτρόπων. Θα ήμουν άνανδρος και εγκληματίας απέναντι στους απογόνους μας, αν άφηνα να μεγαλώσουν τα γεμάτα μίσος παιδιά αυτών των υπανθρώπων που σκοτώθηκαν στη μάχη του ανθρώπου κατά του υπανθρώπου. Πρέπει πάντοτε να έχουμε συνείδηση του γεγονότος ότι βρισκόμαστε μπροστά σε μια αρχέγονη, φυσική και προαιώνια φυλετική σύγκρουση.»[83]

Ο αρχηγός των Ες Ες είχε πει σε μια άλλη ομιλία του στο Χάρκοβο, στις 24 Απρίλη του 1943:

«Με ποιον τρόπο θα κατορθώσουμε να αποσπάσουμε από το Ρώσο όσο το δυνατό περισσότερους άντρες, ζωντανούς ή νεκρούς; Θα το κατορθώσουμε σκοτώνοντάς τους, αιχμαλωτίζοντάς τους, κάνοντάς τους να δουλέψουν πραγματικά και επιστρέφοντας (ορισμένα εδάφη) στον εχθρό μόνο αφού τα έχουμε ολότελα αδειάσει απ' τους κατοίκους τους. Το να δώσουμε πίσω άντρες στο Ρώσο, θα ήταν χοντρό λάθος.»[84]

Αυτή η πραγματικότητα της ανήκουστης τρομοκρατίας που οι ναζί επέβαλαν ενάντια στη Σοβιετική Ένωση, ενάντια στην πρώτη σοσιαλιστική χώρα, ενάντια στους κομμουνιστές, σχεδόν συστηματικά αποκρύβεται ή ελαχιστοποιείται στην αστική φιλολογία. Αυτή η σιωπή έχει έναν πολύ συγκεκριμένο σκοπό. Τα άτομα που αγνοούν τα τερατώδη εγκλήματα που διαπράχτηκαν κατά των Σοβιετικών, μπορείς πιο εύκολα να τα κάνεις να πιστέψουν ότι ο Στάλιν ήταν ένας «δικτάτορας» που θα μπορούσε να συγκριθεί με τον Χίτλερ. Η αστική τάξη εξαφανίζει ταχυδακτυλουργικά την πραγματική αντικομμουνιστική γενοκτονία για να μπορέσει να προβάλει πιο ελεύθερα ό,τι κοινό έχει με το ναζισμό: το παράλογο μίσος για τον κομμουνισμό, το ταξικό μίσος για το σοσιαλισμό. Και για να συγκαλύψει τη μεγαλύτερη γενοκτονία του πολέμου, η αστική τάξη κατευθύνει αποκλειστικά το φως πάνω σε μια άλλη γενοκτονία, στη γενοκτονία των Εβραίων.

Σ' ένα αξιόλογο βιβλίο, ο Άρνο Τζ. Μάγερ, ο πατέρας του οποίου ήταν αριστερός σιωνιστής, δείχνει ότι η εξόντωση των Εβραίων δεν άρχισε παρά μόνο από τη στιγμή που οι ναζί, για πρώτη φορά, υπέστησαν βαριές απώλειες. Αυτό ήταν τον Ιούνη-Ιούλη του 1941, από τον Κόκκινο Στρατό. Η κτηνωδία που ασκήθηκε κατά των κομμουνιστών, κι έπειτα οι απρόσμενες ήττες που κλόνισαν το αίσθημα του ανίκητου των υπερανθρώπων, δημιούργησαν το κατάλληλο κλίμα για το ολοκαύτωμα.

«Η γενοκτονία των Εβραίων σφυρηλατήθηκε στις φωτιές ενός φοβερού πολέμου για την κατάκτηση στη Ρωσία απεριόριστου "ζωτικού χώρου", για τη συντριβή του σοβιετικού καθεστώτος και για την εξόντωση του διεθνούς μπολσεβικισμού. (...) Χωρίς την επιχείρηση Μπαρμπαρόσα, δε θα υπήρχε και δε θα μπορούσε να υπάρξει εβραϊκό δράμα, "τελική λύση".»[85] Μόνο όταν οι ναζί βρέθηκαν αντιμέτωποι με την πραγματικότητα της ήττας στο ρωσικό μέτωπο, αποφάσισαν μια «συνολική και οριστική επίλυση» του «εβραϊκού

προβλήματος» στη διάρκεια της συνδιάσκεψης της Βάνζεε στις 20 Γενάρη του 1942.

Οι ναζί διατράνωναν από πολλά χρόνια το μίσος τους για τον «εβραιο-μπολσεβικισμό», μιας και ο μπολσεβικισμός ήταν γι' αυτούς η χειρότερη επινόηση των Εβραίων. Η σθεναρή αντίσταση των μπολσεβίκων εμπόδιζε τους χιτλερικούς να ξεμπερδέψουν με το βασικό εχθρό τους. Γι' αυτό κι έβγαλαν τ' απωθημένα τους στους Εβραίους, τους οποίους εξολόθρευσαν σε μια κίνηση τυφλής εκδίκησης.

Καθώς η εβραϊκή μεγαλοαστική τάξη ήταν συμφιλιωτική με το χιτλερικό κράτος –και σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμα και συνένοχη– η πλειονότητα των Εβραίων παραδόθηκε με καρτερικότητα στους δημίους της. Όμως, οι Εβραίοι κομμουνιστές, που δρούσαν μέσα σ' ένα πνεύμα διεθνισμού, πολέμησαν με το όπλο στο χέρι τους ναζί και παρέσυραν ένα μέρος της εβραϊκής Αριστεράς στην αντίσταση. Η μεγάλη μάζα των φτωχών Εβραίων εκτελέστηκε στους θαλάμους αερίων. Αλλά πολλοί πλούσιοι κατάφεραν να διαφύγουν στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μετά τον πόλεμο, μπήκαν στην υπηρεσία του αμερικανικού ιμπεριαλισμού και του Ισραήλ, το προγεφύρωμά του στη Μέση Ανατολή. Μιλάνε αφειδώς για το ολοκαύτωμα των Εβραίων, αλλά από μια φιλοϊσραηλινή οπτική. Ταυτόχρονα, εκδηλώνουν ελεύθερα τα αντικομμουνιστικά τους αισθήματα, προσβάλλοντας έτσι τη μνήμη των Εβραίων κομμουνιστών που αντιμετώπισαν πραγματικά τους ναζί.

Τελειώνοντας, μια λέξη για το πώς ο Χίτλερ προετοίμασε θεωρητικά τους ναζί, ώστε να σφαγιάσουν αδιακρίτως 23 εκατομμύρια Σοβιετικούς. Για να μετατρέψει τους άντρες του σε φονικές μηχανές, τους έβαλε στο μυαλό ότι ο μπολσεβίκος δεν ήταν παρά ένας υπάνθρωπος, ένα ζώο.

«Ο Χίτλερ προειδοποιούσε τα στρατεύματά του ότι οι εχθρικές δυνάμεις ήταν "σε μεγάλο βαθμό συγκροτημένες από ζώα, και όχι από στρατιώτες", εκπαιδευμένα να πολεμούν με ζωώδικη αγριότητα.»[86]

Για να σπρώξει τα γερμανικά στρατεύματα στην εξόντωση των κομμουνιστών, ο Χίτλερ τους έλεγε πως ο Στάλιν και οι άλλοι Σοβιετικοί ηγέτες ήταν «αιμοσταγείς εγκληματίες (που) σκότωσαν και εξολόθρευσαν εκατομμύρια Ρώσους διανοούμενους πάνω στην

άγρια δίψα τους για αίμα... (και) που άσκησαν την πιο βάναυση τυραννία όλων των εποχών».[87]

«Στη Ρωσία, ο αιμοχαρής και τυραννικός Εβραίος σκότωσε, καμιά φορά με απάνθρωπα βασανιστήρια, ή εξολόθρευσε με λιμό, με πραγματικά υπερβολική αγριότητα, περίπου τριάντα εκατομμύρια ανθρώπους.»[88]

Έτσι, στο στόμα του Χίτλερ, το ψέμα των «τριάντα εκατομμυρίων θυμάτων του σταλινισμού» χρησίμευσε στην ψυχολογική προετοιμασία της ναζιστικής βαρβαρότητας και της γενοκτονίας των Σοβιετικών κομμουνιστών και παρτιζάνων.

Να παρατηρήσουμε παρεμπιπτόντως ότι ο Χίτλερ είχε αρχικά χρεώσει αυτά τα «τριάντα εκατομμύρια θύματα» στο λογαριασμό του... Λένιν. Πράγματι, το αηδιαστικό αυτό ψέμα υπάρχει ήδη στο *Mein Kampf*, που γράφτηκε το 1926, πολύ πριν από την κολεκτιβοποίηση και την εκκαθάριση! Επιτιθέμενος κατά του «εβραιο-μπολσεβικισμού», ο Χίτλερ γράφει:

«Με υπερβολική αγριότητα, ο Εβραίος σκότωσε στη Ρωσία περίπου τριάντα εκατομμύρια ανθρώπους, καμιά φορά και με απάνθρωπα βασανιστήρια.»[89]

Μισό αιώνα αργότερα, ο Μπρζεζίνσκι, ο επίσημος ιδεολόγος του αμερικανικού ιμπεριαλισμού, θα επαναλάβει λέξη προς λέξη όλες αυτές τις ναζιστικές συκοφαντίες:

«Είναι απόλυτα λογικό (!) να εκτιμάει κανείς τα θύματα του Στάλιν σε όχι λιγότερο από είκοσι και ίσως ακόμα και σαράντα εκατομμύρια.»[90]

Ο ΣΤΑΛΙΝ, Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ, ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ

Η χιτλερική επίθεση προκάλεσε καταιγισμό φωτιάς και σίδερου στη Σοβιετική Ένωση, ξεπερνώντας κατά πολύ κάθε φρικαλεότητα που ο κόσμος είχε γνωρίσει προηγούμενα. Ποτέ στην ιστορία της ανθρωπότητας, μια τόσο τρομακτική δοκιμασία, μια τόσο ανήλεη βιαιότητα δεν επιβλήθηκε σε λαό, στα στελέχη και στην ηγεσία του. Κάτω από τέτοιες συνθήκες, δεν είναι δυνατό να λοξοδρομήσει κανείς, να ξεγελάσει τον εαυτό του, να ξεγλιστρήσει με τεχνάσματα και κούφια λόγια.

Η στιγμή της αλήθειας είχε έρθει για τον Στάλιν, τον ανώτατο ηγέτη του Κόμματος και της χώρας. Ο πόλεμος θα αξιολογούσε την πολιτική και ηθική δύναμή του, τη θέληση και την αντοχή του, τις πνευματικές και οργανωτικές του ικανότητες.

Ταυτόχρονα, θα δοκιμάζονταν όλες οι «αλήθειες» για τον Στάλιν, που είχαν αποκαλυφτεί με ιδιοτέλεια τόσο από τους χιτλερικούς όσο και την πιο αξιοσέβαστη Δεξιά: ο πόλεμος θα έλεγε με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο την αλήθεια για το «δικτάτορα» Στάλιν, που η «προσωπική εξουσία» του δε σήκωνε «την παραμικρή αντίρρηση», για το «δεσπότη» που δεν ήξερε τι πάει να πει λογική, τον άνθρωπο «μέτριας νοημοσύνης» κλπ.

Μισό αιώνα μετά τον πόλεμο, οι συκοφαντίες αυτές, που διατυμπανίζονταν τότε από τους χειρότερους εχθρούς του σοσιαλισμού, έγιναν και πάλι αυταπόδεικτες «αλήθειες». Με τον καιρό, η παγκόσμια αστική τάξη κατάφερε να επιβάλει στους κύκλους της διανόησης το μονοπώλιο της ταξικής της αλήθειας.

Όμως, ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος μας είχε ήδη προσφέρει όλο το αναγκαίο υλικό για να καταγγείλουμε την πλαστή αυτή «αλήθεια», που είναι τόσο σημαντική για να διατηρηθεί το σύστημα εκμετάλλευσης και καταλήστευσης.

ΣΤΑΛΙΝ, Ο «ΔΙΚΤΑΤΟΡΑΣ»

Ας αρχίσουμε από αυτή την, κατά τα φαινόμενα αδιαμφισβήτητη, πρώτη «αλήθεια»: ο Στάλιν, ο μοναχικός άνθρωπος, ο δικτάτορας, που επέβαλλε την προσωπική του θέληση, που απαιτούσε ολοκληρωτική υποταγή στο άτομό του.

Μας την αποκαλύπτει ο Χρουστσιόφ:

«Η συσσωρευμένη δύναμη στα χέρια ενός μόνο ανθρώπου, του Στάλιν, είχε σοβαρές συνέπειες στη διάρκεια του Μεγάλου Πατριωτικού Πόλεμου.»[91] «Ο Στάλιν ενεργεί για όλο τον κόσμο. Δεν υπολογίζει κανέναν, δε ζητάει τη γνώμη κανενός. Όταν ο Στάλιν ήταν παρών, δεν έμενε πια χώρος για κανέναν.»[92] «Ο Στάλιν από πεποίθηση δεν ενεργούσε με βάση τις εξηγήσεις και την υπομονετική συνεργασία με άλλους ανθρώπους, αλλά επιβάλλοντας τις αντιλήψεις του και απαιτώντας απόλυτη υποταγή στη γνώμη του.

Όποιος προσπαθούσε να εξηγήσει την άποψή του προοριζόταν για απομάκρυνση από την ηγετική ομάδα και, στη συνέχεια, για ηθική και φυσική εξόντωση.»[93] «Αυτή η αρρωστημένη καχυποψία προκαλούσε στον Στάλιν μια γενικευμένη δυσπιστία. (...) Η κατάσταση που προέκυπτε ήταν απλή: κανείς δεν μπορούσε πια να εκφράσει την προσωπική του θέληση.»[94]

Ο Έλενσταϊν ακολουθεί κατά βήμα τον Χρουστσιόφ. Με χαρά καταγγέλλει «τις ιδιοτροπίες του δικτάτορα» που «δυσπιστούσε απέναντι σε όλους τους υφισταμένους του. (...) Τα λάθη στην καθοδήγηση του Στάλιν, με τις τραγικές συνέπειες, κατέστησαν πρώτα απ' όλα δυνατά εξαιτίας της σοβιετικής δικτατορίας.»[95]

Ο Βασιλέφσκι, βοηθός αρχικά του Ζούκοφ, αρχηγού του Γενικού Επιτελείου, και στη συνέχεια από το Μάη του 1942 αρχηγός ο ίδιος του Γενικού Επιτελείου, εργάστηκε στο πλευρό του Στάλιν σ' όλη τη διάρκεια του πολέμου.

«Ο Ι. Β. Στάλιν, σαν Ανώτατος Διοικητής, καλούσε για την εξέταση των τρεχόντων ζητημάτων πότε το ένα και πότε το άλλο υπεύθυνο πρόσωπο, τόσο από το μέτωπο όσο και από τα μετόπισθεν. (...) Ο Ανώτατος Διοικητής, για την επεξεργασία της μιας ή της άλλης επιχειρησιακής-στρατηγικής απόφασης είτε για την εξέταση άλλων σπουδαίων προβλημάτων, που αφορούσαν στη διεξαγωγή του ένοπλου αγώνα, καλούσε κοντά του υπεύθυνα πρόσωπα που είχαν άμεση σχέση με το εξεταζόμενο ζήτημα. (...) Κατά κανόνα, το πρώτο πρόχειρο σκίτσο της στρατηγικής απόφασης και του τρόπου πραγματοποίησής της το κατέστρωνε ένας στενός κύκλος προσώπων δίπλα στον Ανώτατο Διοικητή. Συνήθως ήταν μερικά από τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου της ΚΕ και της Κρατικής Επιτροπής Άμυνας. (...) Συχνά η δουλειά αυτή απαιτούσε ολόκληρα εικοσιτετράωρα. Στη διάρκεια αυτής της δουλειάς ο Ανώτατος Διοικητής, κατά κανόνα, συζητούσε παίρνοντας τις απαιτούμενες πληροφορίες και συμβουλές για τα μελετώμενα ζητήματα, από τους διοικητές και τα μέλη των πολεμικών συμβουλίων των αντίστοιχων μετώπων (...)». Να σημειώσουμε ότι η Κρατική Επιτροπή Άμυνας, με την καθοδήγηση του Στάλιν, ήταν επιφορτισμένη με τη διοίκηση της χώρας και συγκέντρωνε στα χέρια της όλη την εξουσία. Ο Βασιλέφσκι συνεχίζει:

«(...) το Πολιτικό Γραφείο της ΚΕ του Κόμματος, η καθοδήγηση των ένοπλων δυνάμεων, πάντοτε στηριζόταν στη συλλογική σκέψη. Να γιατί οι στρατηγικές αποφάσεις που λαμβάνονταν από την Ανώτατη Διοίκηση και που είχαν δεχτεί συλλογική επεξεργασία, κατά κανόνα ανταποκρίνονταν πάντοτε στη συγκεκριμένη, τη διαμορφούμενη στα μέτωπα κατάσταση, και οι απαιτήσεις που προβάλλονταν στους εκτελεστές ήταν πραγματοποιήσιμες (...)»[96]

Ο Βασιλέφσκι είναι της γνώμης ότι το στιλ δουλειάς του Στάλιν βελτιώθηκε ακόμα περισσότερο στη διάρκεια της μάχης του Στάλινγκραντ και στη συνέχεια κατά τη διάρκεια των μεγάλων επιθέσεων εναντίον των χιτλερικών.

«Ο Σεπτέμβρης του 1942, οπότε δημιουργήθηκε μια εξαιρετικά δύσκολη κατάσταση που απαιτούσε επιδέξιο και ικανό χειρισμό των στρατιωτικών επιχειρήσεων, σηματοδότησε μια βαθιά μεταστροφή στην εξέλιξη του Στάλιν ως ανώτατου διοικητή. (...). Αναγκάστηκε να στηρίζεται σταθερά στη συλλογική εμπειρία των στρατιωτικών αρχηγών. Από τον καιρό εκείνο, μπορούσε να τον ακούσει κανείς να λέει συχνά: "Γιατί, διάβολε, δεν το είπατε!" Από τότε, προτού πάρει μια απόφαση πάνω σε αυτό ή εκείνο το σημαντικό ζήτημα που σχετιζόταν με τη διεύθυνση του ένοπλου αγώνα, ο Στάλιν συμβουλευόταν κι άλλους, το συζητούσε με τη συμμετοχή του βοηθού του, των υπεύθυνων του Γενικού Επιτελείου, των βασικών ηγετικών στελεχών του Λαϊκού Επιτροπάτου Άμυνας, των διοικητών των μετώπων, καθώς και των επιτρόπων που ήταν υπεύθυνοι για την αμυντική βιομηχανία.»

Σε όλη τη διάρκεια του πολέμου, ο στρατηγός Στεμένκο εργάστηκε στο Γενικό Επιτελείο, αρχικά ως αρχηγός του γραφείου επιχειρήσεων, έπειτα ως υπαρχηγός του Επιτελείου.

«Οφείλω να πω ότι ο Στάλιν δεν αποφάσιζε και δεν ήθελε ν' αποφασίζει μόνος για τα σημαντικά ζητήματα του πολέμου. Καταλάβαινε απόλυτα την αναγκαιότητα της συλλογικής δουλειάς σ' αυτόν τον περίπλοκο τομέα, αναγνώριζε τους ανθρώπους που ήταν αυθεντίες σε αυτό ή εκείνο το στρατιωτικό ζήτημα, υπολόγιζε τη γνώμη τους και ανταπέδιδε στον καθένα αυτό που του άξιζε.»[97]

Ο Ζούκοφ μνημονεύει πολλές και πολύ έντονες συζητήσεις και υπογραμμίζει τον τρόπο που κατέληγαν:

«Πολύ συχνά, στις συνεδριάσεις της Κρατικής Επιτροπής Άμυνας, ξεσπούσαν έντονες συζητήσεις, στη διάρκεια των οποίων οι

γνώμες εκφράζονταν με συγκεκριμένο και κατηγορηματικό τρόπο. (...) Αν η συζήτηση δεν κατέληγε πουθενά, συγκροτούνταν επιτόπου μια επιτροπή από αντιπροσώπους των αντίπαλων παρατάξεων, που επιφορτιζόταν με την προετοιμασία ενός κειμένου κοινής αποδοχής. Σε όλη τη διάρκεια του πολέμου, η Κρατική Επιτροπή Άμυνας εξέδωσε περίπου δέκα χιλιάδες αποφάσεις και διατάγματα στρατιωτικού και οικονομικού χαρακτήρα.»[98]

Η εικόνα που ο Χρουστσιόφ θέλησε να δώσει για τον Στάλιν, «το μοναχικό άνθρωπο που δεν υπολογίζει κανέναν», διαψεύδεται κατηγορηματικά από ένα επεισόδιο του πολέμου, στις αρχές Αυγούστου του 1941, που αφορούσε στον ίδιο τον Χρουστσιόφ και το διοικητή Κιρπονός. Ο Βασιλέφσκι είναι αυτός που διηγήθηκε το περιστατικό, έχοντας προφανώς κατά νου το σημείο εκείνο της μυστικής έκθεσης, όπου ο Χρουστσιόφ λέει:

«Στις αρχές του πολέμου, δεν είχαμε καν επαρκή αριθμό τουφεκιών.»[99]

Ο Στάλιν είχε δώσει την έγκρισή του στον Χρουστσιόφ για μια επίθεση που θα εξαπολυόταν στις 5 Αυγούστου του 1941. Ταυτόχρονα όμως, ο Στάλιν του είπε να προετοιμάσει την αμυντική γραμμή που ο ίδιος, ο Στάλιν, είχε προτείνει. Και ο Στάλιν εξηγούσε ότι «στον πόλεμο, πρέπει να υπολογίζει κανείς όχι μόνο το καλό, αλλά και το κακό, ακόμα και το χειρότερο. Αυτό είναι το μοναδικό μέσο για να μη βρεθούμε σε αδιέξοδο.»

Ο Χρουστσιόφ είχε υποβάλει ένα σωρό παράλογα αιτήματα, στα οποία το Γενικό Στρατηγείο δεν μπορούσε να ανταποκριθεί. Ο Στάλιν έλεγε:

«– Δε θα ήταν φρόνιμο να σκεφτείτε ότι θα σας τα δώσει όλα έτοιμα κάποιος τρίτος. Να μάθετε μόνοι σας να εφοδιάζετε και να ενισχύετε τον εαυτό σας. Δημιουργήστε στις στρατιές εφεδρικά τμήματα, προσαρμόστε μερικά εργοστάσια για την παραγωγή όπλων, πολυβόλων, κινηθείτε (...) Το Λένινγκραντ πέτυχε ήδη να τακτοποιήσει την παραγωγή ΕΡΕΣ, των "κατιούσα" (...)

– Σύντροφε Στάλιν, όλες τις υποδείξεις σας θα τις εφαρμόσουμε. Δυστυχώς, εμείς δεν γνωρίζουμε την κατασκευή των ΕΡΕΣ. (...)

– Σχέδια υπάρχουν στους άνδρες σας και υποδείγματα υπάρ-

χουν από καιρό. Αλλά φταίει η απροσεξία σας σ' αυτή τη σοβαρή δουλειά.»[100]

Έτσι ο Στάλιν μάθαινε στους υφισταμένους του –και στη συγκεκριμένη περίπτωση στον Χρουστσιόφ– να επιδείχνουν πρωτοβουλία, δημιουργικότητα και αίσθημα ευθύνης.

Τον Ιούλη του 1942, ο Ροκοσόφσκι, που είχε μέχρι τότε διοικήσει με πολλή ικανότητα μια Στρατιά, διορίστηκε από τον Στάλιν διοικητής του μετώπου του Μπριάνσκ. Αναρωτήθηκε αν θα μπορούσε να ανταποκριθεί στα νέα του καθήκοντα. Ο Στάλιν τον υποδέχτηκε θερμά και του εξήγησε ακριβώς ποια ήταν η αποστολή του. Ο Ροκοσόφσκι περιγράφει το τέλος της συνάντησης.

«Ετοιμαζόμουν να σηκωθώ, αλλά ο Στάλιν μου είπε:

– Υπομονή, μείνετε στη θέση σας.

Ο Στάλιν τηλεφώνησε στον Ποσκρεμπίσεφ και του ζήτησε να φέρει μέσα ένα στρατηγό από τον οποίο μόλις είχε αφαιρεθεί η διοίκηση ενός μετώπου. Επακολούθησε ο εξής διάλογος:

– Παραπονιέστε ότι τιμωρηθήκατε άδικα;

– Ναι. Το γεγονός είναι ότι παρενοχλήθηκα στο διοικητικό μου έργο από τον εκπρόσωπο του Κέντρου.

– Σε τι σας παρενόχλησε;

– Ανακατευόταν στις διαταγές μου, οργάνωνε συγκεντρώσεις ενώ ήταν ώρα για δράση και όχι για συσκέψεις, έδινε αντιφατικές οδηγίες... Με λίγα λόγια, υποκαθιστούσε το διοικητή του μετώπου.

– Μάλιστα. Επομένως, σας παρενοχλούσε. Όμως, εσείς διοικούσατε το μέτωπο, έτσι δεν είναι;

– Ναι, εγώ...

– Σ' εσάς το Κόμμα και η κυβέρνηση είχαν εμπιστευτεί το μέτωπο... Είχατε τηλεφωνική σύνδεση με το Κέντρο;

– Είχα μία.

– Γιατί δεν ενημερώσατε, έστω μία φορά, ότι σας παρενοχλούσαν στο διοικητικό σας έργο;

– Δεν τόλμησα να παραπονεθώ για τον εκπρόσωπό σας.

– Δεν τολμήσατε να τηλεφωνήσετε, και τελικά η επιχείρηση απέτυχε, να γιατί σας τιμωρήσαμε...

Βγήκα απ' το γραφείο του Ανώτατου Διοικητή με τη σκέψη ότι μου είχε δοθεί, εμένα, που μόλις αναλάμβανα τη διοίκηση ενός μετώπου, ένα συγκεκριμένο μάθημα. Πιστέψτε με, έβαλα τα δυνατά μου να το αφομοιώσω.»[101]

Τέτοιες κυρώσεις επέβαλλε ο Στάλιν στους στρατηγούς που δεν τολμούσαν να υπερασπιστούν τη γνώμη τους επικοινωνώντας απευθείας μαζί του.

ΣΤΑΛΙΝ, Ο «ΥΣΤΕΡΙΚΟΣ»

Ας προσεγγίσουμε μια δεύτερη «αλήθεια» που φαίνεται να είναι πέρα από κάθε αμφισβήτηση: ο Στάλιν ασκεί προσωπική δικτατορία, συμπεριφέρεται συχνά σαν υστερικός και τσαρλατάνος και διευθύνει τον πόλεμο με ανεύθυνο τρόπο, χωρίς να γνωρίζει την πραγματική κατάσταση στα πεδία των μαχών.

Και πάλι ο άνθρωπος της «επιστροφής στο μεγάλο Λένιν», ο κύριος Χρουστσιόφ, μας κάνει τις σχετικές αποκαλύψεις:

«Ακόμα και μετά την έναρξη του πολέμου η νευρικότητα και η υστερία που εκδήλωνε ο Στάλιν προκάλεσαν στο στρατό μας σοβαρές ζημιές. (...) Ο Στάλιν ξεχείλιζε από αρνητικά σχόλια για τον Ζούκοφ: "Λένε ότι ο Ζούκοφ, προτού βάλει μπρος μια επιχείρηση, ακολουθούσε την εξής διαδικασία: έπαιρνε λίγο χώμα στη χούφτα του, το μύριζε και δήλωνε: μπορούμε ν' αρχίσουμε την επίθεση, ή αντίθετα: αυτή η προγραμματισμένη επιχείρηση δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί". (...) Ο Στάλιν κατέστρωνε τα σχέδιά του χρησιμοποιώντας μια υδρόγεια σφαίρα. (Αναστάτωση στην αίθουσα.) Ναι, σύντροφοι, με τη βοήθεια μιας υδρόγειας σφαίρας καθόριζε τη γραμμή του μετώπου (...) Ο Στάλιν απείχε πολύ απ' το να καταλάβει την πραγματική κατάσταση που διαμορφωνόταν στο μέτωπο. Κάτι που ήταν φυσικό, αφού δεν είχε επισκεφτεί ποτέ κανένα τμήμα του μετώπου.»[102]

Ο Έλενσταϊν που αποφεύγει να εκτεθεί επαναλαμβάνοντας την πολύ ανόητη παρατήρηση του Χρουστσιόφ σχετικά με την υδρόγεια σφαίρα, γίνεται ο σφοδρός επικριτής των αποτρόπαιων «μεθόδων διοίκησης» του Στάλιν:

«Αξίζει να υπογραμμιστεί ένα γεγονός: η σχεδόν ολοκληρωτική απουσία του Στάλιν, που δεν ήταν ούτε δίπλα απ' τους στρατιώτες ούτε δίπλα απ' τους πολίτες. Ποτέ δεν πηγαίνει στο μέτωπο. Αυτή η μέθοδος διοίκησης είναι ασφαλώς πιο επικίνδυνη από το να διευθύνεις τον πόλεμο με τη βοήθεια μιας υδρόγειας σφαίρας.»[103]

Ας ακούσουμε τώρα πώς μας παρουσιάζει ο Ζούκοφ τον Στάλιν, αυτόν τον «υστερικό» που δεν ανεχόταν την παραμικρή αντίρρηση:

«Η δουλειά της Στάφκα γινόταν, κατά γενικό κανόνα, κάτω από συνθήκες οργάνωσης, ηρεμίας. Όλοι μπορούσαν να εκφράσουν την άποψή τους. Ο Ιωσήφ Στάλιν απευθυνόταν σε όλους με τον ίδιο τρόπο, σε αυστηρό και αρκετά επίσημο τόνο. Ήξερε να ακούει όταν κάποιος του εξέθετε μια κατάσταση έχοντας πλήρη γνώση του θέματος. Πρέπει να πω –και ως προς αυτό πείστηκα στη διάρκεια των μακρών χρόνων του πολέμου– ότι ο Ιωσήφ Στάλιν δεν ήταν καθόλου ένας άνθρωπος μπροστά στον οποίο δεν μπορούσαν να θιγούν δύσκολα προβλήματα, με τον οποίο δεν μπορούσε να συζητήσει κανείς και ακόμα να υπερασπίσει δυναμικά την άποψή του. Αν ορισμένοι βεβαιώνουν το αντίθετο, θα πω απλά πως οι διαβεβαιώσεις τους είναι αναληθείς.»[104]

Παρακολουθούμε τώρα την αξέχαστη σκηνή όπου ο Ζούκοφ πηγαίνει να δει το δικτάτορα, με τη μικροσκοπική υδρόγειό του κάτω απ' τη μασχάλη, για να του δείξει, στο περίπου φυσικά, τη διάταξη των στρατευμάτων στο μέτωπο. Επιστρέφοντας, ο Ζούκοφ θα γράψει:

«Το να πας στην αναφορά της Στάφκα, στο γραφείο του Ιωσήφ Στάλιν, με, ας πούμε, όχι πλήρως ενημερωμένους χάρτες, να του δώσεις στοιχεία κατά προσέγγιση ή, ακόμα χειρότερα, μεγαλοποιημένα, ήταν πράγμα αδύνατο. Ο Στάλιν δε δεχόταν τυχαίες απαντήσεις. Απαιτούσε σαφήνεια και πλήρη εξάντληση του θέματος. (...) Ο Στάλιν είχε ένα είδος ιδιαίτερης διαίσθησης για τα αδύναμα σημεία μιας έκθεσης ή ενός ντοκουμέντου, τα ανακάλυπτε και επέβαλλε αυστηρές κυρώσεις στους υπεύθυνους για τις ανακριβείς πληροφορίες. Διαθέτοντας το χάρισμα μιας εξαιρετικά πιστής μνήμης, θυμόταν ακριβώς τι είχε ειπωθεί και δεν έχανε ποτέ την ευκαιρία να επιπλήξει αρκετά άγρια τον υπεύθυνο μιας παράλειψης. Να γιατί βάζαμε τα δυνατά μας να προετοιμάσουμε τα ντοκουμέντα του Γενικού Επιτελείου με τη μέγιστη δυνατή φροντίδα.»[105]

Όσο για τον αρχηγό Στρατιάς Στεμένκο, αυτός καταπιάνεται απευθείας με την κατηγορία του Χρουστσιόφ σύμφωνα με την οποία ο Στάλιν, που δεν πήγαινε να επισκεφτεί το μέτωπο, δεν μπορούσε να γνωρίζει την πραγματικότητα του πολέμου. «Ο ανώτατος διοικητής δεν μπορούσε, κατά τη γνώμη μας, να επισκέφτε-

ται πιο συχνά τα μέτωπα. Θα ήταν ασυγχώρητη επιπολαιότητα η έστω και προσωρινή εγκατάλειψη της γενικής διοίκησης για την επίλυση ενός επιμέρους ζητήματος σε ένα οποιοδήποτε μεμονωμένο μέτωπο.»[106]

Μετακινήσεις αυτού του είδους ήταν άσκοπες, βεβαιώνει ο Βασιλέφσκι. Ο Στάλιν είχε στη Στάφκα την πιο ολοκληρωμένη και την πιο λεπτομερή ενημέρωση, «μπορούσε, ενώ ήταν στη Μόσχα, να παίρνει σωστές και αποτελεσματικές αποφάσεις».[107] Ο Στάλιν έπαιρνε τις αποφάσεις του βασισμένος «όχι μόνο στα δεδομένα που ήταν γνωστά στο Κέντρο, αλλά λογαριάζοντας επίσης τις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης κατάστασης».[108] Πώς τα κατάφερνε; Ο Στάλιν έπαιρνε όλες τις σημαντικές πληροφορίες που έφταναν στις υπηρεσίες του Γενικού Επιτελείου, στο υπουργείο Άμυνας και στην Πολιτική Διεύθυνση του Κόκκινου Στρατού. Οι γνώσεις του για τις ιδιαιτερότητες των διαφόρων μετώπων προέρχονταν από δύο πηγές. Κατ' αρχήν, οι διοικητές των μετώπων του υπέβαλλαν τακτικά εκθέσεις. Έπειτα, σύμφωνα με τη μαρτυρία του Ζούκοφ:

«Για τα σημαντικά ζητήματα, οι απόψεις του Ιωσήφ Στάλιν ήταν θεμελιωμένες σε μεγάλο βαθμό στις αναφορές των εκπροσώπων της Στάφκα που έστελνε στα στρατεύματα. Αυτοί όφειλαν να εκτιμήσουν επιτόπου την κατάσταση και να ζητήσουν τη γνώμη των διοικητών των μονάδων για τα συμπεράσματα του Γενικού Επιτελείου, για τις απόψεις και τις προτάσεις των διοικητών των μετώπων και για τις ειδικές αναφορές.»[109]

Οι εκπρόσωποι αυτοί της Στάφκα ήταν υποχρεωμένοι να στέλνουν κάθε μέρα αναφορά στον Στάλιν. Στις 16 Αυγούστου του 1943, πρώτη μέρα μιας σημαντικής επιχείρησης στα περίχωρα του Χάρκοβο, ο Βασιλέφσκι είχε παραλείψει να στείλει την αναφορά του. Ο Στάλιν του διαβίβασε αμέσως ένα μήνυμα που ανέφερε ότι «σε περίπτωση που ξεχάσετε έστω και μια φορά το χρέος σας απέναντι στο Γενικό Στρατηγείο, θα απαλλαχτείτε από τα καθήκοντα του αρχηγού του Γενικού Επιτελείου και θα ανακληθείτε από το μέτωπο. (...)»[110]

Ο Βασιλέφσκι αναστατώθηκε. Όμως, δεν πειράχτηκε από αυτή την «αγριάδα». Αντίθετα, γράφει ότι

«ο Στάλιν δεν ήταν έτσι αυστηρός μόνον απέναντι σε μένα. Παρόμοια πειθαρχία απαιτούσε από τον καθένα εκπρόσωπο του Γενι-

κού Στρατηγείου. (...) Νομίζω πως η έλλειψη οποιασδήποτε επιείκειας προς τον εκπρόσωπο του Γενικού Στρατηγείου ήταν δικαιολογημένη από τα συμφέροντα της επιχειρησιακής καθοδήγησης του ένοπλου αγώνα. Ο Ανώτατος Στρατιωτικός Διοικητής παρακολουθούσε πολύ προσεχτικά την πορεία των γεγονότων στα μέτωπα, επενέβαινε σε όλες τις αλλαγές σ' αυτά και κρατούσε γερά στα χέρια του τη διεύθυνση των στρατευμάτων».[111]

Αντίθετα με τον Χρουστσιόφ που ισχυρίζεται ότι είδε στην πράξη έναν Στάλιν ανεύθυνο και τσαρλατάνο, ο Βασιλέφσκι, που εργάστηκε τριάντα τέσσερις μήνες στο πλευρό του Στάλιν, αναλύει τη μέθοδο εργασίας του τελευταίου με τον εξής τρόπο:

«Ο Στάλιν άσκησε μεγάλη επιρροή στη διαμόρφωση του στιλ δουλειάς του Γενικού Στρατηγείου, τα κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα του οποίου ήταν η στήριξη στη συλλογική πείρα για την κατάστρωση των επιχειρησιακών και στρατηγικών σχεδίων, οι υψηλές απαιτήσεις, ο ζήλος, η μόνιμη επαφή με τα στρατεύματα, η ακριβής γνώση της κατάστασης στα μέτωπα. Οι υψηλές απαιτήσεις αποτελούσαν συστατικό κομμάτι του στιλ δουλειάς του Στάλιν ως ανώτατου διοικητή. Όχι μόνο ήταν αυστηρός, πράγμα που δικαιολογείται απόλυτα, ειδικά σε καιρό πολέμου, αλλά και δε συγχωρούσε ποτέ την έλλειψη ενάργειας στην εργασία, την ανικανότητα να προχωρήσουν τα πράγματα ως το τέλος.»[112]

Ένα συγκεκριμένο παράδειγμα θα δείξει με τον πιο πειστικό τρόπο τι ήταν αυτές οι περιβόητες «ανεύθυνες μέθοδοι διοίκησης» του Στάλιν.

Τον Απρίλη του 1942, η επίθεση του Κόκκινου Στρατού για την απελευθέρωση όλης της Κριμαίας είχε αποτύχει. Το Γενικό Στρατηγείο διέταξε τη διακοπή της και την οργάνωση κλιμακωμένης σε βάθος άμυνας. Είκοσι μία σοβιετικές μεραρχίες ήταν αντιμέτωπες με δέκα ναζιστικές μεραρχίες. Αλλά στις 8 Μάη, οι ναζί επιτέθηκαν και κατόρθωσαν να διασπάσουν τη σοβιετική άμυνα. Ο εκπρόσωπος του Γενικού Στρατηγείου, Μέχλις, στενός συνεργάτης του Στάλιν, έστειλε την αναφορά του, στην οποία ο ανώτατος διοικητής απάντησε ως εξής:

«Εσείς τηρείτε μια περίεργη στάση ξένου παρατηρητή, που δεν ευθύνεται για τις πράξεις του μετώπου της Κριμαίας. Αυτή η στάση είναι πολύ πρόσφορη, αλλά είναι πέρα για πέρα σάπια. Στο μέτωπο της Κριμαίας, εσείς δεν είστε ξένος παρατηρητής, αλλά υπεύθυ-

νος εκπρόσωπος του Γενικού Στρατηγείου, που ευθύνεται για όλες τις επιτυχίες και τις αποτυχίες του μετώπου και είναι υποχρεωμένος να διορθώσει επιτόπου τα λάθη της διοίκησης. Εσείς μαζί με τη διοίκηση ευθύνεσθε για το γεγονός ότι η αριστερά πτέρυγα του μετώπου σας αποδείχτηκε πολύ αδύνατη. Αν "όλη η κατάσταση έδειχνε ότι το πρωί ο εχθρός θα επιτεθεί" κι εσείς δεν πήρατε όλα τα μέτρα για την οργάνωση της απόκρουσης και περιοριστήκατε στην παθητική κριτική, αυτό είναι χειρότερο για σας.»[113] Ο Στάλιν επέκρινε σε βάθος τις μεθόδους τυπικής και γραφειοκρατικής διοίκησης.

«Οι σύντροφοι Κοζλόφ (διοικητής του μετώπου) και Μέχλις θεωρούσαν ότι κύριο καθήκον τους ήταν να εκδίδουν διαταγές και ότι με την έκδοση της διαταγής τελειώνει και η αποστολή τους στην καθοδήγηση των στρατευμάτων. Οι άνθρωποι αυτοί δεν κατάλαβαν ότι η έκδοση διαταγής αποτελεί μόνο την απαρχή της δουλειάς και ότι το κύριο καθήκον της διοίκησης είναι να εξασφαλίσει την εκτέλεση της διαταγής, να την προωθήσει στους στρατιώτες, να οργανώσει τη βοήθεια στα στρατεύματα για την εκπλήρωση της διαταγής της διοίκησης, όπως έδειξε η κριτική ανάλυση της πορείας της επιχείρησης, η διοίκηση του μετώπου έδινε τις διαταγές της χωρίς να παίρνει υπόψη την κατάσταση στο μέτωπο, χωρίς να γνωρίζει την πραγματική κατάσταση των στρατευμάτων. Η διοίκηση του μετώπου δεν εξασφάλισε ακόμα και το φτάσιμο των διαταγών της στις στρατιές. (...) Στις κρίσιμες μέρες της επιχείρησης, η διοίκηση του μετώπου της Κριμαίας και ο σ. Μέχλις, αντί να επικοινωνούν προσωπικά με τους διοικητές των στρατιών και αντί να τις βοηθούν προσωπικά στην πορεία της επιχείρησης, έχαναν τον καιρό τους σε πολυάριθμες και άγονες συνεδριάσεις του πολεμικού συμβουλίου. (...) Το καθήκον συνίσταται στο ότι το διοικητικό μας προσωπικό πρέπει να ξεκόψει αποφασιστικά με τις βλαβερές μεθόδους της γραφειοκρατικής-χαρτοβασιλειακής καθοδήγησης και διεύθυνσης των στρατευμάτων, να μην περιορίζεται στην έκδοση διαταγών, αλλά να πηγαίνει συχνά στα στρατεύματα, στις στρατιές, τις μεραρχίες και να βοηθάει τους υφισταμένους στην υπόθεση της εκπλήρωσης των διαταγών της διοίκησης. Το καθήκον συνίσταται σε τούτο, το διοικητικό μας προσωπικό, οι επίτροποι και τα στελέχη της πολιτικής δουλειάς να ξεριζώσουν ως το τέλος τα στοιχεία απειθαρχίας στο περιβάλλον των μεγάλων και μικρών διοικητών.»[114]

Σε όλη τη διάρκεια του πολέμου, ο Στάλιν καταπολέμησε σθεναρά κάθε ανεύθυνη και γραφειοκρατική συμπεριφορά. Απαιτούσε δυναμικές επιτόπιες παρεμβάσεις.

ΣΤΑΛΙΝ, Η «ΜΕΤΡΙΑ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ»

Ας τελειώσουμε με την τρίτη «αλήθεια» για την προσωπικότητα του Στάλιν: άνθρωπος βάναυσος και ψυχρός, μέτριας νοημοσύνης, χωρίς εκτίμηση για τους ανθρώπους, που περιφρονούσε τους συνεργάτες του.

Όμως, οι άνθρωποι που «υπέμειναν» αυτό το τέρας τη μια μέρα μετά την άλλη στα τέσσερα φοβερά χρόνια του πολέμου μας δίνουν ένα πορτρέτο του Στάλιν που είναι ακριβώς το αντίθετο απ' αυτή την εικόνα.

Να πώς φωτογραφίζει ο Ζούκοφ το «αφεντικό» του.

«Ο Ι. Στάλιν δεν είχε τίποτα το ξεχωριστό, αλλά προκαλούσε δυνατή εντύπωση. Χωρίς να κρατάει καμιά πόζα, γοήτευε το συνομιλητή του με την απλή συμπεριφορά του. Ο ελεύθερος τρόπος με τον οποίο συνδιαλεγόταν, η ικανότητά του να διατυπώνει με σαφήνεια τη σκέψη του, η φυσική ροπή του πνεύματός του προς την ανάλυση, η μεγάλη πολυμάθειά του και η εκπληκτική μνήμη του ανάγκαζαν ακόμα και τα πιο νουθετημένα πρόσωπα που συνομιλούσαν μαζί του να είναι διαρκώς συγκεντρωμένα και επιφυλακτικά. (...) Ο Στάλιν διέθετε τεράστια φυσική νοημοσύνη, αλλά και εκπληκτική ευρυμάθεια. Είχα την ευκαιρία να παρατηρήσω την ικανότητά του στην αναλυτική σκέψη κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων του Πολιτικού Γραφείου, της Κρατικής Επιτροπής Άμυνας και στην καθημερινή δουλειά στο Γενικό Στρατηγείο. Άκουγε προσεκτικά αυτούς που έπαιρναν το λόγο, καμιά φορά έκανε ερωτήσεις, έδινε απαντήσεις. Και, όταν τελείωνε η συζήτηση, διατύπωνε με σαφήνεια τα συμπεράσματα, έκανε τον απολογισμό. (...) Η εκπληκτική εργατικότητά του, η ικανότητά του να κατανοεί γρήγορα ένα θέμα, του επέτρεπαν να μελετάει και ν' αφομοιώνει σε μια μέρα μεγάλη ποσότητα των πιο ποικίλων γεγονότων, πράγμα που απαιτεί εξαιρετικές ικανότητες.»[115]

Στο πορτρέτο αυτό, ο Βασιλέφσκι προσθέτει μερικές πινελιές για τις σχέσεις του Στάλιν με τους ανθρώπους:

«Ο Στάλιν ήταν προικισμένος με μεγάλη οργανωτική ικανότητα. Εργαζόταν πολύ ο ίδιος, ήξερε να βάζει τους άλλους να εργάζονται, να αντλεί όλα όσα μπορούσαν να προσφέρουν.» «Ο Στάλιν είχε εκπληκτική μνήμη. Όχι μόνο γνώριζε όλους τους διοικητές των μετώπων και των στρατιών, που ήταν πάνω από εκατό, αλλά και ορισμένους από τους διοικητές των σωμάτων στρατού και των μεραρχιών, καθώς και υπεύθυνους του Λαϊκού Επιτροπάτου Άμυνας, χωρίς να γίνεται λόγος για το διευθυντικό προσωπικό του κρατικού και του κομματικού μηχανισμού στο κέντρο και στην επαρχία.»[116]

Επιπλέον, ο Στάλιν γνώριζε προσωπικά μεγάλο αριθμό κατασκευαστών αεροπλάνων, πυροβόλων και αρμάτων μάχης, τους καλούσε συχνά στο γραφείο του, τους έκανε λεπτομερείς ερωτήσεις.[117]

ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΑΡΕΤΕΣ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝ

Πώς θα πρέπει τελικά να αξιολογήσει κανείς τις στρατιωτικές αρετές του ανθρώπου που καθοδήγησε το στρατό και τους λαούς της Σοβιετικής Ένωσης στη διάρκεια του μεγαλύτερου και πιο φρικιαστικού πολέμου που γνώρισε ποτέ η ιστορία;

Ας παρουσιάσουμε πρώτα την άποψη του Χρουστσιόφ.

«Ο Στάλιν προσπάθησε πολύ να θεωρηθεί μεγάλος στρατηλάτης. Ας αναφερθούμε, για παράδειγμα, στις ιστορικές κινηματογραφικές μας ταινίες. Είναι αηδιαστικό. Πρόκειται για συνεχή προβολή του θέματος ότι ο Στάλιν ήταν στρατιωτική ιδιοφυΐα.»[118]

«Δεν είναι ο Στάλιν, αλλά σαφώς ολόκληρο το Κόμμα, η σοβιετική κυβέρνηση, ο ηρωικός στρατός μας, οι ταλαντούχοι διοικητές του και οι γενναίοι στρατιώτες του που κατέκτησαν τη νίκη στο Μεγάλο Πατριωτικό Πόλεμο. (Θύελλα παρατεταμένων χειροκροτημάτων.)»[119]

Δεν είναι ο Στάλιν, όχι ο Στάλιν, αλλά ολόκληρο το Κόμμα. Και αυτό το Κόμμα ολόκληρο υπάκουε χωρίς αμφιβολία στις οδηγίες και τις διαταγές του Αγίου Πνεύματος.

Ο Χρουστσιόφ κάνει πως δοξάζει το Κόμμα, το συλλογικό αυτό όργανο πάλης, για να μειώσει το ρόλο του Στάλιν. Μεθοδεύοντας τη λατρεία της προσωπικότητάς του, ο Στάλιν είχε δήθεν καταχραστεί τη νίκη που το Κόμμα «ολόκληρο» είχε αποσπάσει. Λες κι ο Στάλιν δεν ήταν ο πιο ξεχωριστός ηγέτης αυτού του Κόμματος, αυτός που στη διάρκεια του πολέμου επέδειξε την πιο εκπληκτική εργατικότητα, τη μεγαλύτερη επιμονή και διορατικότητα. Λες κι όλες οι στρατηγικές αποφάσεις δεν παίρνονταν με τόλμη από τον Στάλιν, αλλά παρά τη θέλησή του, από τους υφισταμένους του.

Αν ο Στάλιν δεν ήταν στρατιωτική ιδιοφυία, πρέπει υποχρεωτικά να συμπεράνουμε ότι ο μεγαλύτερος πόλεμος στην ιστορία, ο πόλεμος που η ανθρωπότητα έδωσε κατά του φασισμού, κερδίθηκε χωρίς στρατιωτική ιδιοφυία. Γιατί σ' αυτόν τον τρομερό πόλεμο, κανένας δεν έπαιξε ρόλο που να μπορεί να συγκριθεί με το ρόλο που έπαιξε ο Στάλιν. Ακόμα και ο Άβερελ Χάριμαν, ο εκπρόσωπος του αμερικανικού ιμπεριαλισμού, αφού επανέλαβε τις υποχρεωτικές στερεότυπες εκφράσεις για τον «τύραννο που ήταν ο Στάλιν», υπογραμμίζει «τη μεγάλη νοημοσύνη του, τη φανταστική ικανότητά του να εισχωρεί στις λεπτομέρειες, την οξυδέρκειά του και την εκπληκτική ανθρώπινη ευαισθησία που μπορούσε να εκδηλώσει, τουλάχιστον στα χρόνια του πολέμου. Εκτιμούσα ότι ήταν καλύτερα ενημερωμένος απ' ό,τι ο Ρούσβελτ, πιο ρεαλιστής απ' ό,τι ο Τσόρτσιλ, ότι ήταν από πολλές απόψεις η πιο αποτελεσματική από τις ηγετικές φυσιογνωμίες του πολέμου».[120]

«Όταν ο Στάλιν ήταν παρών, δεν έμενε πια χώρος για κανέναν. Και πού ήταν, λοιπόν, οι στρατιωτικοί διοικητές μας;», αναφώνησε ο δημαγωγός Χρουστσιόφ. Κολάκευε τους στρατάρχες: εσείς δεν είστε οι πραγματικές στρατιωτικές ιδιοφυΐες του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου; Τελικά ο Ζούκοφ και ο Βασιλέφσκι, οι δύο πιο διακεκριμένοι στρατιωτικοί διοικητές, είπαν τη γνώμη τους δεκαπέντε και είκοσι χρόνια, αντίστοιχα μετά την ατιμωτική εισήγηση του Χρουστσιόφ.

Ας ακούσουμε πρώτα την κρίση του Βασιλέφσκι:

«(...) προοδευτικά άρχισε ο Στάλιν να εμβαθύνει όλο και περισσότερο στις έννοιες του σύγχρονου πολέμου, να λύνει εξαιρετικά ειδικευμένα τα ζητήματα της πολεμικής τέχνης. Σπουδαίο ορόσημο αποτέλεσε η μάχη του Στάλινγκραντ. Ίσως, όμως, ο Ι. Β. Στάλιν άρχισε να κατακτά ολοκληρωτικά τις νέες μεθόδους και μορφές

καθοδήγησης του ένοπλου αγώνα μόνο στη διάρκεια των μαχών στο τόξο του Κουρσκ. Από τότε πια ο Στάλιν δεν πρότεινε ποτέ πολεμικές επιχειρήσεις, αν δεν ήταν αποφασιστικές, ευέλικτες, κατέφευγε μαστορικά στη μαζική συγκέντρωση δυνάμεων, εκδήλωνε την τάση να λύσει το πρόβλημα της συντριβής του ενός είτε του άλλου συγκροτήματος του εχθρού με την κύκλωση. Ο Ι. Β. Στάλιν άρχισε να καταλαβαίνει καλά όχι μόνο την πολεμική στρατηγική, πράγμα που ήταν εύκολο γι' αυτόν, γιατί ήταν μάστορας της πολιτικής στρατηγικής, αλλά και την τέχνη των επιχειρήσεων.»[121]

«Ο Στάλιν μπήκε για πάντα στη στρατιωτική ιστορία. Η αναμφισβήτητη προσφορά του είναι ότι, κάτω από την άμεση καθοδήγησή του ως ανώτατου διοικητή, οι σοβιετικές ένοπλες δυνάμεις κράτησαν σθεναρά στις αμυντικές εκστρατείες και τελείωσαν λαμπρά όλες τις επιθετικές επιχειρήσεις. Αλλά, όσο μπόρεσα να τον παρατηρήσω, δε μιλούσε ποτέ για τα επιτεύγματά του. Εν πάση περιπτώσει, δεν μου έτυχε ποτέ να τον ακούσω. Ο τίτλος του Ήρωα της Σοβιετικής Ένωσης και ο βαθμός του Στρατάρχη του απονεμήθηκαν έπειτα από πρόταση των διοικητών των μετώπων στο Πολιτικό Γραφείο. Όσο για τα λάθη που έγιναν στα χρόνια του πολέμου, μίλησε έντιμα και ειλικρινά γι' αυτά.»[122]

«Ο Στάλιν, είμαι βαθιά πεισμένος γι' αυτό, ιδιαίτερα από το δεύτερο μισό του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου, ήταν η πιο ισχυρή και η πιο λαμπρή φυσιογνωμία της στρατιωτικής διοίκησης. Οργάνωνε με επιτυχία τη διεύθυνση των μετώπων, όλων των προσπαθειών της χώρας, με βάση την πολιτική του Κόμματος. (...) Ο Στάλιν έμεινε στη μνήμη μου ως ένας δεινός στρατιωτικός ηγέτης, που είχε ισχυρή θέληση και που δεν του έλειπε ταυτόχρονα η προσωπική γοητεία.»[123]

Ο Ζούκοφ αρχίζει δίνοντάς μας ένα πρότυπο σωστής μεθόδου διοίκησης, όπως το εξέθεσε ο Μάο Τσετούνγκ: να συγκεντρώνονται οι σωστές ιδέες των μαζών, προκειμένου να γυρίσουν πίσω σ' αυτές με τη μορφή οδηγιών.

«Στον Ιωσήφ Στάλιν προσωπικά αποδόθηκαν λύσεις σε θέματα αρχής, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στις διαδικασίες επίθεσης του πυροβολικού, την κατάκτηση της κυριαρχίας στον αέρα, τις μεθόδους περικύκλωσης του εχθρού, το διασκορπισμό των περικυκλωμένων εχθρικών σχηματισμών και τη διαδοχική κατά στοιχεία εξόντωσή τους κλπ. Όλα αυτά τα σημαντικά ζητήματα της στρατιωτικής τέ-

χνης αποτελούν τον καρπό μιας πρακτικής πείρας, που αποκτήθηκε στη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων, και οι μάχες είναι ο καρπός του βαθιού συλλογισμού και των συμπερασμάτων που αντλήθηκαν από αυτή την εμπειρία από το σύνολο των αρχηγών και από τα ίδια τα στρατεύματα. Όμως, η αξία του Στάλιν συνίσταται στο ότι δέχτηκε, όπως έπρεπε, τις συμβουλές των κορυφαίων στρατιωτικών ειδικών μας, τις συμπλήρωσε, τις αξιοποίησε και διαβίβασε γρήγορα με τη μορφή γενικών αρχών μέσα από τις εντολές και τις οδηγίες που απεύθυνε στα στρατεύματα, με στόχο την εξασφάλιση της πρακτικής διεύθυνσης των επιχειρήσεων.»[124]

«Ως τη μάχη του Στάλινγκραντ, ο Ι. Στάλιν δεν κατείχε παρά μόνο στις αδρές γραμμές τους τα προβλήματα της στρατηγικής, της επιχειρησιακής τεχνικής, της προετοιμασίας των σύγχρονων πολεμικών επιχειρήσεων στο επίπεδο ενός μετώπου, και κατά μείζονα λόγο στο επίπεδο ενός στρατού. Αργότερα, κυρίως από το Στάλινγκραντ και μετά, ο Ι. Στάλιν έμαθε σε βάθος την τέχνη να στήνει τις πολεμικές επιχειρήσεις ενός ή και περισσότερων μετώπων, και διεύθυνε τέτοιες επιχειρήσεις με ικανότητα, επιλύοντας πολλά σοβαρά προβλήματα στρατηγικής.

Στη διεύθυνση του ένοπλου αγώνα, ο Ι. Στάλιν βοηθήθηκε με ένα γενικό τρόπο από τη φυσική νοημοσύνη του και την οξυμένη διαίσθησή του. Ήξερε ν' ανακαλύπτει το βασικό στοιχείο μιας στρατηγικής κατάστασης και, έχοντάς το κατανοήσει, ήξερε να απαντάει στον εχθρό, να εξαπολύει αυτή ή εκείνη τη σημαντική επιθετική επιχείρηση.

Δε χωράει αμφιβολία: ήταν άξιος για την ανώτατη διοίκηση.»[125]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΤΑΛΙΝ ΣΤΟΝ ΧΡΟΥΣΤΣΙΟΦ

Στις 9 Φλεβάρη του 1946, ο Στάλιν παρουσιάζει μπροστά στους εκλογείς του έναν απολογισμό του αντιφασιστικού πολέμου.

«Ο πόλεμος», λέει, «ήταν ένα μεγάλο σχολείο όπου όλες οι δυνάμεις του λαού δοκιμάστηκαν και επιβεβαιώθηκαν.»

Ο Στάλιν κατακρίνει έμμεσα τις μιλιταριστικές αντιλήψεις σύμφωνα με τις οποίες ο Κόκκινος Στρατός θα ήταν ο βασικός πρωτεργάτης της νίκης. Πράγματι, η ιδέα του στρατού πάνω από το Κόμμα, που προπαγανδίστηκε την εποχή εκείνη από τον Τουχατσέφσκι, αναπτύχθηκε στο τέλος του πολέμου στο περιβάλλον του Ζούκοφ. Ο Στάλιν αναγνωρίζει βέβαια την τεράστια προσφορά του στρατού αλλά, λέει, «πρώτα απ' όλα, είναι το σοβιετικό κοινωνικό μας καθεστώς που θριάμβευσε... Ο πόλεμος έδειξε ότι το σοβιετικό κοινωνικό καθεστώς είναι ένα πραγματικά λαϊκό καθεστώς». Η νίκη οφείλεται, κατά δεύτερο λόγο, στο «σοβιετικό πολιτικό καθεστώς μας... Το πολυεθνικό σοβιετικό κράτος μας άντεξε σε όλες τις δοκιμασίες του πολέμου και απέδειξε τη ζωτικότητά του».[1]

Θα ήταν σφάλμα, συνεχίζει ο Στάλιν, να πιστεύουμε «ότι οφείλουμε το θρίαμβό μας αποκλειστικά και μόνο στη γενναιότητα των στρατευμάτων μας». Ο ηρωισμός του στρατού θα ήταν μάταιος δίχως τις τεράστιες αυτές μάζες των αρμάτων μάχης, των πυροβόλων, των πολεμοφοδίων που ο λαός έθετε στη διάθεση των στρατιωτών του. Και όλη αυτή η μυθική παραγωγή μπόρεσε να πραγματοποιηθεί χάρη στην εκβιομηχάνιση, «που ολοκληρώθηκε στην εξαιρετικά σύντομη χρονική προθεσμία των δεκατριών χρόνων» και χάρη στην κολεκτιβοποίηση που είχε δώσει τη δυνατότητα «να ξεμπερδέψουμε, σε μειωμένο χρονικό διάστημα, με την προαιώνια καθυστέρηση της γεωργίας μας». Και ο Στάλιν υπενθυμίζει τη μάχη που δόθηκε από τους τροτσκιστές και τους μπουχαρινικούς εναντίον της εκβιομηχάνισης και της κολεκτιβοποίησης.

«Πολλά σημαντικά μέλη του Κόμματος τράβηξαν συστηματικά το Κόμμα πίσω και προσπάθησαν με όλους τους τρόπους να το σπρώξουν στον "κανονικό", καπιταλιστικό δρόμο ανάπτυξης.»[2]

Έτσι, ο Στάλιν τόνισε σωστά το ρόλο-κλειδί που έπαιξαν το Κόμμα και οι εργαζόμενες μάζες στην προετοιμασία της άμυνας και στη διάρκεια του πόλεμου.

Το Φλεβάρη του 1946 επικυρώθηκε το νέο πεντάχρονο πλάνο.

Υποχωρώντας, ο γερμανικός στρατός ανατίναξε και πυρπόλησε εσκεμμένα ό,τι μπορούσε να είναι χρήσιμο στους Σοβιετικούς: 2.000 πόλεις, 70.000 χωριά και επιχειρήσεις που απασχολούσαν τέσσερα εκατομμύρια εργαζομένους καταστράφηκαν ολοκληρωτικά ή μερικά.[3]

Στις περιοχές όπου εισέβαλαν τα γερμανικά στρατεύματα, οι καταστροφές αντιπροσωπεύουν το 40% με 60% του δυναμικού της βιομηχανίας επεξεργασίας άνθρακα, της παραγωγής ηλεκτρισμού, της σιδηροβιομηχανίας και μεταλλουργικής βιομηχανίας, των βιομηχανιών μηχανοκατασκευών.

Ορισμένοι εκτιμούσαν ότι η ΕΣΣΔ θα χρειαζόταν αρκετές δεκαετίες για να γιατρέψει τις πληγές που οι ναζί είχαν ανοίξει στο βιομηχανικό ιστό της. Όμως, χάρη σε τρία χρόνια εκπληκτικών προσπαθειών, η βιομηχανική παραγωγή του 1948 ξεπέρασε τη βιομηχανική παραγωγή του 1940.[4] Παίρνοντας ως βάση το 1940, η παραγωγή άνθρακα έφτασε τότε στο 123, ηλεκτρισμού στο 130, μεταλλικών ελασμάτων στο 102, αυτοκινήτων και φορτηγών στο 161, μηχανών και μηχανημάτων στο 154, τσιμέντου στο 114.[5]

Το 1950, στο τέλος του τέταρτου πεντάχρονου πλάνου, η βιομηχανική παραγωγή είναι αυξημένη κατά 73% σε σχέση με το 1940. Η παραγωγή των βασικών αγαθών διπλασιάστηκε, ενώ εκείνη των καταναλωτικών αγαθών σημείωσε αύξηση 23%.[6]

Το πέμπτο πεντάχρονο, που καλύπτει την περίοδο 1951-1955, προβλέπει αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής κατά 12% το χρόνο. Νέο στοιχείο: η παραγωγή καταναλωτικών αγαθών θα γνωρίσει αξιόλογη αύξηση της τάξης του 65%. Τα βασικά αγαθά θα γνωρίσουν αύξηση 80% μέσα σε πέντε χρόνια.[7] Αυτή την αλλαγή στην οικονομική πολιτική, ο Στάλιν την είχε ήδη αναγγείλει στο λόγο-απολογισμό του το 1946:

«Θα δώσουμε ιδιαίτερη προσοχή στην αύξηση της παραγωγής ειδών καθημερινής χρήσης, στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων, μειώνοντας προοδευτικά την τιμή όλων των εμπορευμάτων, και στη δημιουργία ινστιτούτων επιστημονικών ερευνών όλων των ειδών.»[8]

ΟΙ ΗΠΑ ΔΙΑΔΕΧΟΝΤΑΙ ΤΗ ΝΑΖΙΣΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ο αντιφασιστικός πόλεμος δεν είχε τελειώσει ακόμα, κι ένας μεγάλος αριθμός Αμερικανών στρατηγών ονειρευόταν μια ανατροπή των συμμαχιών για να εξαπολύσουν στρατιωτικές επιχειρήσεις κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Στην περιπέτεια αυτή, υπολόγιζαν να χρησιμοποιήσουν... το ναζιστικό στρατό, εξαγνισμένο από τον Χίτλερ και το περιβάλλον του. Ο πρώην μυστικός πράκτορας Κούκριτζ μεταφέρει κάποιες κουβέντες που ειπώθηκαν το καλοκαίρι του 1945:

«Ο στρατηγός Πάτον ονειρευόταν να εξοπλίσει ξανά δύο μεραρχίες Βάφεν-Ες Ες για να τις ενσωματώσει στην (αμερικανική) 3η Στρατιά και να τις "οδηγήσει κατά των Κόκκινων". Ο Πάτον είχε πολύ σοβαρά παρουσιάσει το σχέδιό του αυτό στο στρατηγό Μακ Νάρνι, στρατιωτικό κυβερνήτη των Ηνωμένων Πολιτειών στη Γερμανία... "Το τι σκέφτονται αυτά τα υποκείμενα οι μπολσεβίκοι, τι μπορεί, αλήθεια, να σας νοιάζει;" έλεγε ο Πάτον. "Αργά ή γρήγορα, θα χρειαστεί να πολεμήσουμε εναντίον τους. Γιατί όχι τώρα, όσο ο στρατός μας είναι άθικτος και μπορούμε να απωθήσουμε τον Κόκκινο Στρατό στη Ρωσία; Με τους Γερμανούς μου, είμαστε ικανοί να το κάνουμε. Απεχθάνονται τους κόκκινους αυτούς μπάσταρδους".» Ο Ρόμπερτ Μέρφι, πολιτικός σύμβουλος του Μακ Νάρνι, κάλεσε τον Πάτον.

«Ο Πάτον ρώτησε», γράφει ο Μέρφι, «αν υπήρχε περίπτωση να πάμε ως τη Μόσχα και πρόσθεσε ότι ήταν ικανός να φτάσει εκεί μέσα σε τριάντα μέρες, αντί να περιμένει να επιτεθούν οι Ρώσοι στις Ηνωμένες Πολιτείες.»[9]

Ο ναζί Γκέλεν και η CIA

Ο στρατηγός Γκέλεν ήταν ο αρχηγός της ναζιστικής κατασκοπείας στη Σοβιετική Ένωση. Το Μάη του 1945, αποφάσισε να παραδοθεί, μαζί με τα αρχεία του, στους Αμερικανούς. Παρουσιάστηκε στο γενικό επιτελάρχη Λούθερ Σίμπερτ, αρχηγό της υπηρεσίας πληροφοριών του ομίλου στρατιών του στρατηγού Μπράντλι. Έπειτα από εντολή του Σίμπερτ, ο ναζί Γκέλεν σύνταξε μια έκθεση 129 σελίδων: Το σχέδιο μιας μυστικής οργάνωσης που θα στηριζό-

ταν στις εργασίες της υπηρεσίας πληροφοριών και θα δρούσε κατά της Σοβιετικής Ένωσης υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Πολιτειών».[10] Ο Γκέλεν γνωρίστηκε με τις πιο υψηλές αμερικανικές στρατιωτικές αρχές και, όταν οι Σοβιετικοί εκπρόσωποι ζήτησαν να μάθουν νέα για τους Γκέλεν και Σέλενμπεργκ, δύο εγκληματίες πολέμου που έπρεπε να τους είχαν παραδοθεί, οι Αμερικανοί απάντησαν ότι δεν ήξεραν τι είχαν απογίνει. Και στις 22 Αυγούστου του 1945, μετέφεραν κρυφά τον Γκέλεν στις Ηνωμένες Πολιτείες.[11] Ο ναζί Γκέλεν «διαπραγματεύτηκε» με τους άσους των αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένου και του Άλαν Ντάλες, και κατέληξαν σε μια «συμφωνία»: η οργάνωση κατασκοπείας του Γκέλεν θα εξακολουθούσε να λειτουργεί αυτόνομα στη Σοβιετική Ένωση και «Αμερικανοί αξιωματικοί θα εξασφάλιζαν την επαφή με τις αμερικανικές υπηρεσίες. (...) Η οργάνωση του Γκέλεν θα χρησιμοποιούνταν αποκλειστικά για να παρέχει πληροφορίες σχετικές με τη Σοβιετική Ένωση και τις δορυφορικές της χώρες».[12]

Στις 9 Ιούλη του 1946, ο Γκέλεν επέστρεψε στη Γερμανία για να επανενεργοποιήσει τη ναζιστική υπηρεσία του κατασκοπείας, κάτω από τον έλεγχο των Αμερικανών. Στρατολόγησε δεκάδες ανώτερους αξιωματικούς της Γκεστάπο και των Ες Ες, τους οποίους προμήθευσε με πλαστά χαρτιά.[13]

Ο Τζον Λόφτους, στέλεχος των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών, υπεύθυνος για τον εντοπισμό πρώην ναζί μετά τον πόλεμο, αναγκάστηκε να διαπιστώσει ότι χιλιάδες Ουκρανοί, Κροάτες και Ούγγροι φασίστες μπήκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες με τη βοήθεια μιας «ανταγωνιστικής» υπηρεσίας. Ο Λόφτους γράφει:

«Ο αριθμός των ναζί εγκληματιών πολέμου που εγκαταστάθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο εκτιμάται γύρω στις δέκα χιλιάδες.»[14]

Ήδη από το 1947 που οι Αμερικανοί άρχισαν τον Ψυχρό Πόλεμο, αυτοί οι «πρώην» ναζί έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην αντικομμουνιστική προπαγάνδα.

Έτσι, μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι ο αμερικανικός ιμπεριαλισμός ήταν πραγματικά ο άμεσος συνεχιστής του ναζιστικού επεκτατισμού.

Η ατομική βόμβα... κατά της ΕΣΣΔ

Στις 21 Ιούλη του 1945, και ενώ η διάσκεψη του Πότσνταμ βρισκόταν σε πλήρη εξέλιξη, μια αναφορά για την πρώτη αμερικανική πυρηνική δοκιμή έφτανε στον Τρούμαν.

«Αυτό έδωσε στον πατέρα μου», γράφει η Μάργκαρετ Τρούμαν, «τη δυνατότητα να συνεχίσει τις συνομιλίες (με τον Στάλιν) με περισσότερη τόλμη και περισσότερο σθένος.» Και συνεχίζει:

«Ο πατέρας μου είχε σκεφτεί επισταμένα για τον τρόπο με τον οποίο έπρεπε να πληροφορήσει τον Στάλιν για την ύπαρξη της ατομικής βόμβας. Πλησίασε το Σοβιετικό "ηγέτη" και του γνωστοποίησε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν κατασκευάσει ένα νέο όπλο εξαιρετικής καταστροφικής ισχύος. Ο πρωθυπουργός Τσόρτσιλ και ο υπουργός Εξωτερικών Μπερνς έκαναν μερικά βήματα προς το μέρος τους και παρατήρησαν προσεκτικά την αντίδραση του Στάλιν. Διατήρησε απόλυτη ηρεμία.»[15]

Ο Ζούκοφ θυμάται τη συνομιλία ανάμεσα στον Στάλιν και τον Μόλοτοφ όταν επέστρεψαν εκεί όπου διέμεναν:

«Ο Β. Μ. Μόλοτοφ του είπε αμέσως:

– Θέλουν να εκβιάσουν.

Ο Στάλιν γέλασε.

– Άσ' τους να λένε. Θα πρέπει σήμερα κιόλας να ξανασυζητήσουμε με τον Κουρτσάτοφ για να επιταχυνθεί η δουλειά μας.

Κατάλαβα ότι ο Στάλιν εννοούσε την ατομική βόμβα.»[16]

Ο Στάλιν ήταν ένας άνθρωπος αποφασισμένος και ήρεμος που δεν άφηνε ποτέ να τον φέρουν σε δύσκολη θέση, ούτε καν με τον πυρηνικό εκβιασμό.

Ο Τρούμαν, μόλις κατασκευάστηκε η ατομική βόμβα, θεώρησε ότι ήταν ένα όπλο μαζικής τρομοκρατίας, ικανό να εξασφαλίσει στις Ηνωμένες Πολιτείες την παγκόσμια ηγεμονία. Γράφει στα απομνημονεύματά του:

«Έβλεπα τη βόμβα ως στρατιωτικό όπλο και δεν αμφέβαλα ποτέ ότι θα χρησιμοποιούνταν. Όταν μίλησα στον Τσόρτσιλ, μου είπε χωρίς δισταγμό ότι ήταν υπέρ της χρήσης της πυρηνικής βόμβας.»[17]

Τέλη Ιούλη, η Σοβιετική Ένωση είχε πάρει την απόφαση να εμπλακεί στον πόλεμο κατά της Ιαπωνίας που προχωρούσε πια αναπόφευκτα στη στρατιωτική ήττα. Ωστόσο, χωρίς την παραμικρή

στρατιωτική αναγκαιότητα, οι Αμερικανοί αποφάσισαν να «δοκιμάσουν» τα πυρηνικά όπλα τους πάνω σε ανθρώπινα όντα. Έλπιζαν έτσι να τρομοκρατήσουν τους αντιπάλους τους σε βαθμό που ούτε οι ναζί δεν είχαν ποτέ διανοηθεί. Να σημειώσουμε ότι με τη μαζική εξόντωση Γιαπωνέζων, ο ιμπεριαλισμός σκόπευε κυρίως να τρομοκρατήσει τους Σοβιετικούς: το κύριο μήνυμα απευθυνόταν προς τον Στάλιν. Μόλις ο Τσόρτσιλ πληροφορήθηκε την ύπαρξη της ατομικής βόμβας, θέλησε να τη χρησιμοποιήσει... κατά της ΕΣΣΔ! Ο καθηγητής Γκάμπριελ Κόλκο γράφει:

«Ο στρατάρχης Άλαμ Μπρουκ πίστευε ότι ο παιδιάστικος ενθουσιασμός του πρωθυπουργού καταντούσε επικίνδυνος: "Θεωρούσε ήδη τον εαυτό του ικανό να καταστρέψει τα βιομηχανικά κέντρα της Ρωσίας".»[18]

Στο Πότσνταμ, ο Τσόρτσιλ «πίεζε τους Αμερικανούς να χρησιμοποιήσουν τη βόμβα ως μέσο πολιτικής πίεσης πάνω στους Ρώσους».[19]

Στις 6 Αυγούστου του 1945, μαθαίνοντας ότι η Χιροσίμα είχε καταστραφεί από τη βόμβα, ο Τρούμαν δήλωσε στους ανθρώπους που τον περιέβαλλαν:

«Είναι το μεγαλύτερο γεγονός στην ιστορία.» Ο Τρούμαν τόλμησε να γράψει μια τέτοια φράση στα απομνημονεύματά του! Η απόφαση του αμερικανικού ιμπεριαλισμού να εξολοθρεύσει αδιακρίτως εκατοντάδες χιλιάδες Γιαπωνέζους πολίτες δείχνει σαφώς την απάνθρωπη και βάρβαρη φύση του: με αυτό τον τρόπο πήρε τη σκυτάλη από τις φασιστικές δυνάμεις. Στην επίσημη δήλωσή του την ίδια μέρα ο Τρούμαν είπε:

«Αν τώρα οι Γιαπωνέζοι δε δεχτούν τους όρους μας, μπορούν να περιμένουν να πέσει από τον ουρανό μια καταστροφική βροχή, που όμοιά της δεν έχει ξαναδεί ποτέ η γη.»[20]

Στις 9 Αυγούστου, μια δεύτερη πόλη, το Ναγκασάκι, σβήστηκε απ' το χάρτη από την πυρηνική βροχή που είχε υποσχεθεί ο Τρούμαν. Στοίχισε τη ζωή σε 443.000 άτομα από τον άμαχο πληθυσμό της Χιροσίμα και του Ναγκασάκι...[21]

Σαν μόνη δύναμη που αξίωνε την παγκόσμια ηγεμονία, οι Ηνωμένες Πολιτείες πρόβαλλαν ως άσπονδος εχθρός κάθε αντιιμπεριαλιστικού κινήματος, που αγωνιζόταν για την ανεξαρτησία, τη λαϊκή δημοκρατία και το σοσιαλισμό. Αυτό είναι το νόημα του «δόγματος Τρούμαν», ενός δόγματος επεμβάσεων σε όλα τα σημεία

του ορίζοντα με το πρόσχημα της «υπεράσπισης της ελευθερίας (της αγοράς, της εκμετάλλευσης) απέναντι στον κομμουνιστικό κίνδυνο». Ο Τρούμαν το διατύπωσε ως εξής στις 12 Μάρτη του 1947:

«Πιστεύω πως η πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών οφείλει να είναι η υποστήριξη των ελεύθερων λαών που αντιστέκονται στις απόπειρες υποδούλωσής τους από ένοπλες μειοψηφίες ή από εξωτερικές πιέσεις.»[22]

Ο «κίνδυνος του ρωσικού ολοκληρωτισμού» ήταν που «δικαιολογούσε» κυρίως αυτή την πολιτική των επεμβάσεων. Ο Τρούμαν δήλωσε πως «η νέα απειλή που αντιμετωπίζουμε φαίνεται το ίδιο σοβαρή όσο ήταν η ναζιστική Γερμανία».[23] Έχοντας εξουδετερώσει τον Χίτλερ, ανταγωνιστή του στη διεκδίκηση της παγκόσμιας ηγεμονίας, ο Τρούμαν επανέλαβε κατά λέξη όλες τις αντικομμουνιστικές συκοφαντίες των ναζί. Μιλώντας για τη Σοβιετική Ένωση, είπε:

«Μια ομάδα σκληροτράχηλων αλλά επιτήδειων φανατικών οργάνωσε μια δικτατορία με όλα τα εξωραϊστικά στοιχεία μιας κρατικής θρησκείας... Το άτομο υποτάχτηκε στο κράτος και καταδικάστηκε σε αιώνια δουλεία.»[24]

Έτσι, πριν καλά-καλά νικηθούν οι ναζί, ο Τρούμαν υιοθετεί τον κύριο προσανατολισμό τους, δηλαδή τον αντικομμουνισμό και τον αντισοβιετισμό. Όμως, ο ίδιος ο Χίτλερ είναι που, στις 31 Αυγούστου του 1944, είχε κάνει ένα πρώτο άνοιγμα προς τους Αμερικανούς.

«Μια νίκη των αντιπάλων μας θα οδηγήσει μοιραία στην μπολσεβικοποίηση της Ευρώπης. (...) Η συμμαχία των αντιπάλων μας απαρτίζεται από... ετερογενή στοιχεία...: υπερκαπιταλιστικά κράτη απ' τη μια μεριά, υπερκομμουνιστικά κράτη απ' την άλλη. (...) Θα φτάσει μια μέρα που αυτή η συμμαχία θα διαλυθεί. (...) Το παν είναι να περιμένεις τη στιγμή, όσο σοβαρή κι αν είναι η κατάσταση.»[25]

Για ν' αποτρέψουν την επικείμενη ήττα, για να ανατρέψουν τις συμμαχίες, οι ναζί είχαν εντείνει προς το τέλος του πολέμου τη χυδαία κατασυκοφάντηση του κομμουνισμού. Ο Τρούμαν τους μιμείται, δεκαοκτώ μήνες αργότερα.

Η αντιιμπεριαλιστική πάλη και η πάλη για την ειρήνη

Πάνω σ' αυτό το φόντο, μπορεί κανείς να κατανοήσει καλύτερα τη διεθνή πολιτική που ο Στάλιν ακολούθησε από το 1945 ως το 1953. Ο Στάλιν αντιτάχθηκε με αποφασιστικότητα στον αμερικανικό ιμπεριαλισμό και στα πολεμικά του σχέδια. Στο μέτρο των δυνατοτήτων του, βοήθησε τα επαναστατικά κινήματα των διαφόρων λαών επιδείχνοντας ταυτόχρονα μεγάλη σύνεση.

Ο Στάλιν διεξήγαγε αγώνα σε τέσσερα μέτωπα ενάντια στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα: ενίσχυσε την άμυνα της Σοβιετικής Ένωσης, της βάσης του διεθνούς κομμουνιστικού κινήματος· βοήθησε τους λαούς που αποφάσισαν να προχωρήσουν στο δρόμο της λαϊκής δημοκρατίας και του σοσιαλισμού· υποστήριξε τις αποικιακές χώρες που ποθούσαν την ανεξαρτησία τους και ενθάρρυνε το πλατύ παγκόσμιο κίνημα για την ειρήνη, απέναντι στις νέες πολεμικές περιπέτειες του ιμπεριαλισμού.

Ο Στάλιν κατάλαβε καθαρά ότι ο σκοπός του αγγλοαμερικανικού ιμπεριαλισμού ήταν να «σώσει» τις αντιδραστικές τάξεις των χωρών που συνόρευαν με την ΕΣΣΔ και είχαν συνεργαστεί με τους ναζί, για να τις εντάξει στη στρατηγική του για παγκόσμια ηγεμονία. Ο προσανατολισμός αυτός είχε ήδη διαγραφεί καθαρά στη διάρκεια ακόμα του πολέμου.

Την 1η Αυγούστου του 1944, η πολωνική κυβέρνηση στο Λονδίνο πυροδότησε την εξέγερση της Βαρσοβίας. Οι αντιδραστικοί ρίχτηκαν σε μια εγκληματική περιπέτεια με μοναδικό σκοπό να εμποδίσουν τον Κόκκινο Στρατό να απελευθερώσει την πρωτεύουσα της Πολωνίας. Ο Κόκκινος Στρατός, που μόλις είχε προωθηθεί κατά 600 χιλιόμετρα, έχασε πολλούς άντρες και πολύ υλικό. Του ήταν αδύνατο να ανοίξει δρόμο ως τη Βαρσοβία για να βοηθήσει τους εξεγερμένους. Εξάλλου, οι Πολωνοί αντιδραστικοί είχαν εσκεμμένα κρύψει από τους Σοβιετικούς την πρόθεσή τους να προκαλέσουν εξέγερση. Όμως οι ναζί, που είχαν συγκεντρώσει κάμποσες μεραρχίες στη Βαρσοβία, κατακρεούργησαν τον πληθυσμό και κατάστρεψαν την πρωτεύουσα.[26] Ο Στάλιν κατάλαβε ότι γινόταν ένας πόλεμος μέσα στον πόλεμο. Έγραψε στους Τσόρτσιλ και Ρούσβελτ:

«Αργά ή γρήγορα, θα μαθευτεί η αλήθεια για τη χούφτα των

εγκληματιών που, προκειμένου να πάρουν στα χέρια τους την εξουσία, προκάλεσαν την περιπέτεια της Βαρσοβίας.»[27]

Στις 23 Αυγούστου του 1944, ο Κόκκινος Στρατός είχε απελευθερώσει το πρώτο ουγγρικό χωριό. Δύο μέρες αργότερα, η φασιστική κυβέρνηση του Χόρτι, που ήταν στην εξουσία από το 1919, μελετούσε την κατάσταση που μόλις είχε δημιουργηθεί.

«Οι Αγγλοσάξονες θα ήθελαν να αναχαιτίσουν οι Ούγγροι τους Ρώσους ως την κατάληψη της Ουγγαρίας από τους ίδιους», διαβάζουμε στα πρακτικά.[28]

Ο Χόρτι και η κλίκα του ξεκίνησαν τον αγώνα κατά του «κόκκινου ιμπεριαλισμού» την ίδια ακριβώς στιγμή που τριάντα πέντε φασιστικές μεραρχίες προετοιμάζονταν να «υπερασπίσουν» τη Βουδαπέστη από το σοβιετικό στρατό. Από την ημέρα εκείνη, η ουγγρική αντίδραση έλπιζε να σωθεί χάρη στη βοήθεια των Αμερικανών που θα εγγυούνταν «την ουγγρική ανεξαρτησία» από το «σοβιετικό επεκτατισμό». Σε όλες τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, το σύνθημα «εθνική ανεξαρτησία» θα χρησιμοποιηθεί από τις αντιδραστικές τάξεις για να πολεμήσουν, όχι μόνο το σοσιαλισμό, αλλά και τα θεμελιώδη εθνικά συμφέροντα και για να ενταχθούν στα αμερικανικά στρατηγικά σχέδια για παγκόσμια κυριαρχία.

Στην Ελλάδα, η εθνική αντίσταση, με την καθοδήγηση του Κομμουνιστικού Κόμματος, είχε προκαλέσει βαριές απώλειες στους ναζί. Όταν οι Γερμανοί εκκένωσαν την Αθήνα, στις 12 Οκτώβρη του 1944, οι 70.000 ένοπλοι αντιστασιακοί έλεγχαν σχεδόν όλη τη χώρα. Ο αγγλικός στρατός επενέβη για να εμποδίσει τον ελληνικό λαό να εγκαθιδρύσει μια επαναστατική εξουσία. Στις 5 Δεκέμβρη, ο Τσόρτσιλ γράφει στο στρατηγό Σκόμπι:

«Μη διστάσετε να ενεργήσετε σαν να βρισκόσασταν σε κατακτημένη χώρα, όπου εκδηλώνεται τοπική εξέγερση.»[29]

Έτσι άρχισε ο μακρόχρονος πόλεμος των Αγγλοαμερικανών κατά των Ελλήνων αντιφασιστών.

Συντρίβοντας τις φασιστικές ένοπλες δυνάμεις στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, ο Κόκκινος Στρατός δημιούργησε τις καλύτερες δυνατές συνθήκες για την ανάπτυξη του αγώνα των εργατών, των αγροτών και των αντιφασιστών.

Χάρη στη βοήθεια αυτή, οι μάζες, με την καθοδήγηση των κομμουνιστικών κομμάτων, κατόρθωσαν να εγκαθιδρύσουν σοσιαλι-

στική εξουσία και πέτυχαν έτσι γνήσια εθνική ανεξαρτησία. Ματαίωσαν τις ραδιουργίες των φασιστικών και αστικών δυνάμεων που επιχειρούσαν να διατηρήσουν την εξουσία τους, μετατρέποντας τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης σε αμερικανικές νεοαποικίες.

Τη θεωρία του «κόκκινου ιμπεριαλισμού», που οι ναζί είχαν επινοήσει στις αρχές του πολέμου, δηλαδή το 1941, για να δικαιολογήσουν την επιθετικότητά τους, υποστήριξαν με τη σειρά τους οι Αμερικανοί ήδη από το 1946. Ο τρόπος με τον οποίο οι Αγγλοαμερικανοί αντιλαμβάνονταν την «ανεξαρτησία» των χωρών, φάνηκε περίτρανα στην Ελλάδα, όπου κατακρεούργησαν τις δυνάμεις που είχαν πάρει μέρος στον αντιχιτλερικό αγώνα...

Η ανάλυση που ο Στάλιν έκανε για τη διεθνή κατάσταση, όπως αυτή διαμορφώθηκε μετά την ήττα των φασιστικών δυνάμεων, παρουσιάστηκε από ένα στενό συνεργάτη του, τον Αντρέι Ζντάνοφ, πολιτικό υπεύθυνο στο Λένινγκραντ κατά τις 900 μέρες του φασιστικού αποκλεισμού.

Παραθέτουμε το κείμενο που παρουσίασε σε ενημερωτική διάσκεψη εννέα κομμουνιστικών κομμάτων, το Σεπτέμβρη του 1947 στην Πολωνία. Οι θέσεις του αξίζει να προσεχτούν, όχι μόνο λόγω της ορθότητάς τους, αλλά και γιατί θα επικριθούν και θα απορριφτούν σημείο προς σημείο εννέα μόλις χρόνια αργότερα, μετά το πραξικόπημα του Χρουστσιόφ.

«Ο στόχος που βάζουν οι Ηνωμένες Πολιτείες με τη νέα τους επεκτατική πορεία είναι η εγκαθίδρυση της παγκόσμιας κυριαρχίας τους. Η νέα αυτή πορεία αποβλέπει στην εδραίωση ενός μονοπωλίου των Ηνωμένων Πολιτειών πάνω στις αγορές, ενός μονοπωλίου που καθιερώθηκε μετά την εξαφάνιση των δύο πιο σημαντικών ανταγωνιστών τους –της Γερμανίας και της Ιαπωνίας– και από την αποδυνάμωση των καπιταλιστών εταίρων τους, της Αγγλίας και της Γαλλίας. Η νέα αυτή πορεία στηρίζεται σε ένα ευρύ στρατιωτικό, οικονομικό και πολιτικό πρόγραμμα, που η εφαρμογή του θα εγκαθιδρύσει σε όλες τις χώρες που αποτελούν στόχο την οικονομική και πολιτική κυριαρχία των Ηνωμένων Πολιτειών, θα μετατρέψει τις χώρες αυτές σε δορυφόρους τους, θα ανεβάσει σ' αυτές κυβερνήσεις που θα εξαλείψουν κάθε εμπόδιο στην εκμετάλλευση των χωρών αυτών από το αμερικανικό κεφάλαιο. (...) Οι πιο λυσσασμένοι και ανισόρροποι ιμπεριαλιστές πολιτικοί άρχισαν μετά τον Τσόρτσιλ, να καταστρώνουν σχέδια με στόχο να οργανώσουν όσο

το δυνατό γρηγορότερα έναν προληπτικό πόλεμο κατά της ΕΣΣΔ, καλώντας ανοιχτά να χρησιμοποιηθεί κατά των σοβιετικών ανθρώπων το πρόσκαιρο αμερικανικό μονοπώλιο του πυρηνικού όπλου. (...) Το στρατηγικό στρατιωτικό σχέδιο των Ηνωμένων Πολιτειών προβλέπει τη δημιουργία, σε καιρό ειρήνης, πολλών βάσεων και ορμητηρίων, που θα είναι πολύ απομακρυσμένα από την αμερικανική ήπειρο και θα προορίζονται να χρησιμοποιηθούν για επιθετικούς σκοπούς κατά της ΕΣΣΔ και των χωρών της νέας δημοκρατίας. (...) Τα αμερικανικά μονοπώλια περιμένουν πολλά από την παλινόρθωση της καπιταλιστικής Γερμανίας, θεωρώντας ότι θα αποτελέσει τη σημαντικότερη εγγύηση για την επιτυχία του αγώνα κατά των δημοκρατικών δυνάμεων στην Ευρώπη. (...) Όμως, στις φιλοδοξίες τους για την παγκόσμια κυριαρχία, οι Ηνωμένες Πολιτείες προσκρούουν στην ΕΣΣΔ με την αυξανόμενη διεθνή επιρροή της, τον προμαχώνα της αντιφασιστικής και αντιιμπεριαλιστικής πολιτικής, στις χώρες της νέας δημοκρατίας, που ξέφυγαν από τον έλεγχο του αγγλοαμερικανικού ιμπεριαλισμού, στους εργάτες όλων των χωρών. (...) Οι υποχωρήσεις απέναντι στο νέο προσανατολισμό των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και του ιμπεριαλιστικού στρατοπέδου μπορεί να παρακινήσουν τους εμπνευστές του να γίνουν πιο θρασείς και πιο επιθετικοί. Να γιατί τα κομμουνιστικά κόμματα πρέπει να τεθούν επικεφαλής της αντίστασης σε όλους τους τομείς ενάντια στα επιθετικά και επεκτατικά ιμπεριαλιστικά σχέδια.»[30]

Ο Στάλιν είχε πάντα εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του σοβιετικού λαού και στις επαναστατικές και αντικαπιταλιστικές δυνάμεις όλου του κόσμου. Η στάση αυτή εκφράστηκε με σαφήνεια σε μια επίσημη δήλωση του Μάλενκοφ το 1950.

«Κανένας να μη διανοηθεί να πιστέψει ότι μας τρομάζει η κλαγγή των όπλων των πολεμοκάπηλων. Όχι εμείς, οι ιμπεριαλιστές και οι πολεμοκάπηλοι θα πρέπει να φοβούνται τον πόλεμο. (...) Μπορεί να υπάρξει η παραμικρή αμφιβολία ότι, αν οι ιμπεριαλιστές προκαλέσουν έναν τρίτο παγκόσμιο πόλεμο, αυτός ο πόλεμος θα είναι το μνήμα όχι μόνο μεμονωμένων καπιταλιστικών κρατών, αλλά και ολόκληρου του παγκόσμιου καπιταλισμού;»[31]

Το 1947, η Σοβιετική Ένωση κατασκεύασε τα δικά της πυρηνικά όπλα. Ο Στάλιν είχε καταφέρει να συντρίψει την πολιτική του πυρηνικού εκβιασμού των Αμερικανών. Ταυτόχρονα, η Σοβιετική

Ένωση και οι κομμουνιστές όλου του κόσμου οργάνωναν διεθνή εκστρατεία κατά των αμερικανικών πολεμικών σχεδίων και για την απαγόρευση των πυρηνικών όπλων. Ενάντια στις ιμπεριαλιστικές επιθέσεις, το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ειρήνης έβαλε τα θεμέλια του μεγαλύτερου κινήματος ειρήνης που υπήρξε ποτέ. Στο *Μανιφέστο* του, που δημοσιεύτηκε μετά το τέλος των εργασιών του δεύτερου παγκόσμιου συνεδρίου, διαβάζουμε:

«Όλο και περισσότερο, οι λαοί του κόσμου εναποθέτουν τις ελπίδες τους στους εαυτούς τους, στην αποφασιστικότητά τους και στην καλή θέλησή τους. Ο αγώνας για την Ειρήνη, είναι και δικός σας αγώνας. Μάθετε ότι εκατοντάδες εκατομμύρια οπαδοί της Ειρήνης ενώνονται και σας απλώνουν το χέρι. Την Ειρήνη δε θα μας τη φέρει κανείς, θα την κερδίσουμε. Μαζί με τα 500 εκατομμύρια συνειδητών ανθρώπων που υπέγραψαν την Έκκληση της Στοκχόλμης, απαιτούμε την απαγόρευση των πυρηνικών όπλων, το γενικό αφοπλισμό και τον έλεγχο αυτών των μέτρων.»[32]

Ο αναθεωρητισμός του Τίτο και οι ΗΠΑ

Τα κομμουνιστικά κόμματα της Ανατολικής Ευρώπης, που στη διάρκεια του 1945-1948 έδωσαν σκληρές μάχες για να πραγματώσουν το πέρασμα στο σοσιαλισμό, είχαν πολύ λιγότερη εμπειρία απ' ό,τι το σοβιετικό Κόμμα. Ιδεολογικά δεν ήταν σταθερά: η προσχώρηση σ' αυτά εκατοντάδων χιλιάδων νέων μελών, που προέρχονταν εν μέρει από σοσιαλδημοκρατικά ρεύματα, τα καθιστούσε εξαιρετικά ευάλωτα στον οπορτουνισμό και στον αστικό εθνικισμό. Ήδη από το 1948, το σοσιαλδημοκρατικό και αντισοβιετικό ρεύμα επιβλήθηκε στην κορυφή του γιουγκοσλαβικού Κομμουνιστικού Κόμματος.

Ξεκινώντας το 1948 τον αγώνα κατά του αναθεωρητισμού του Τίτο, ο Στάλιν έδειξε διορατικότητα και σταθερή προσήλωση στις αρχές. Σαράντα πέντε χρόνια αργότερα, η ιστορία επιβεβαίωσε απόλυτα τις προβλέψεις του.

Τη στιγμή της γερμανικής εισβολής, το 1941, το παράνομο γιουγκοσλαβικό Κόμμα αριθμούσε 12.000 μέλη, 8.000 από τα οποία σκοτώθηκαν στη διάρκεια του πολέμου. Αλλά διογκώθηκε κατά περίπου 140.000 μέλη στη διάρκεια της αντίστασης και κατά άλλα

360.000 πριν από τα μέσα του 1948. Δεκάδες χιλιάδες κουλάκοι, αστοί και μικροαστικά στοιχεία είχαν προσχωρήσει στο Κόμμα.[33] Ο Τίτο στηριζόταν όλο και περισσότερο σ' αυτά τα τελευταία στον αγώνα του κατά των πραγματικών κομμουνιστών. Το Κόμμα δεν είχε κανονική εσωκομματική ζωή, δε γινόταν πολιτικός διάλογος στους κόλπους του και, συνεπώς, ούτε μαρξιστική-λενινιστική κριτική και αυτοκριτική. Τα ηγετικά στελέχη δεν εκλέγονταν, αλλά επιλέγονταν.[34]

Τον Ιούνη του 1948 το Γραφείο Πληροφοριών των Κομμουνιστικών και Εργατικών Κομμάτων (Κομινφόρμ) όπου συμμετείχαν οκτώ κόμματα, εξέδωσε μια απόφαση με την οποία επικρινόταν το γιουγκοσλαβικό Κόμμα. Υπογραμμιζόταν σ' αυτήν ότι ο Τίτο δεν έδινε καμιά προσοχή στην όξυνση των ταξικών διαφορών στην ύπαιθρο ούτε στην αύξηση των καπιταλιστικών στοιχείων στη χώρα.[35] Η απόφαση έλεγε ότι, ξεκινώντας από μια αστική εθνικιστική θέση, το γιουγκοσλαβικό Κόμμα είχε διασπάσει το ενιαίο σοσιαλιστικό μέτωπο κατά του ιμπεριαλισμού. Το κείμενο ανέφερε:

«Μια τέτοια εθνικιστική γραμμή δεν μπορεί παρά να οδηγήσει στον εκφυλισμό της Γιουγκοσλαβίας σε μια συνηθισμένη αστική δημοκρατία.»[36]

Έχοντας καταγράψει αυτή την κριτική, ο Τίτο προέβηκε σε μαζικές εκκαθαρίσεις. Όλα τα μαρξιστικά-λενινιστικά στοιχεία αποκλείστηκαν από το Κόμμα. Δύο μέλη της Κεντρικής Επιτροπής, οι Ζούγιοβιτς και Χέμπρανγκ, είχαν ήδη συλληφθεί τον Απρίλη του 1948. Ο στρατηγός Άρσο Γιοβάνοβιτς, αρχηγός του Γενικού Επιτελείου του παρτιζάνικου στρατού, συνελήφθη και δολοφονήθηκε, όπως και ο στρατηγός Σλάβκο Ρόντιτς.[37] Η εφημερίδα *The Times* ανέφερε πολλές συλλήψεις κομμουνιστών που υποστήριζαν την απόφαση της Κομινφόρμ και εκτιμούσε τον αριθμό των κρατουμένων σε εκατό με διακόσιες χιλιάδες.[38]

Στην έκθεσή του στο Όγδοο Συνέδριο του Κόμματος, ο Κάρντελι αναφέρθηκε πάρα πολλές φορές στον Στάλιν για να διαβεβαιώσει ότι η Γιουγκοσλαβία «εξάλειφε τα κουλάκικα στοιχεία» και ότι δε θα υιοθετούσε ποτέ «αντισοβιετικές θέσεις».[39]

Έπειτα από μερικούς μήνες, όμως, οι τιτοϊκοί επαναλάμβαναν δημόσια την παλιά σοσιαλδημοκρατική θεωρία για το πέρασμα από τον καπιταλισμό στο σοσιαλισμό χωρίς ταξική πάλη! Ο Μπέμπλερ, υφυπουργός Εξωτερικών, δήλωσε τον Απρίλη του 1949:

«Δεν έχουμε εδώ κουλάκους όπως υπήρχαν στην ΕΣΣΔ. Οι πλούσιοι αγρότες μας πήραν μαζικά μέρος στο λαϊκό απελευθερωτικό πόλεμο. (...) Θα είναι λάθος αν κατορθώσουμε να κάνουμε τους κουλάκους να περάσουν στο σοσιαλισμό χωρίς ταξική πάλη;»[40]

Και το 1951, η ομάδα του Τίτο δηλώνει ότι «τα (σοβιετικά) κολχόζ αντικατοπτρίζουν τον κρατικό καπιταλισμό, που, αναμιγμένος με τα πολλά υπολείμματα της φεουδαρχίας, αποτελεί το κοινωνικό σύστημα της ΕΣΣΔ». Αναπτύσσοντας τις αντιλήψεις του Μπουχάριν, οι τιτοϊκοί αντικαθιστούν τη σχεδιασμένη οικονομία με την οικονομία της ελεύθερης αγοράς:

«Κανένας, εκτός συνεταιρισμού, δεν καθορίζει τις νόρμες ούτε τις κατηγορίες της παραγωγής.» Οργανώνουν «το πέρασμα σε ένα σύστημα που αφήνει περισσότερη ελευθερία στη λειτουργία των αντικειμενικών οικονομικών νόμων. Ο σοσιαλιστικός τομέας της οικονομίας μας είναι σε θέση να θριαμβεύσει πάνω στις καπιταλιστικές τάσεις με καθαρά οικονομικά μέσα».[41]

Το 1953, ο Τίτο θα επαναφέρει την ελεύθερη αγοραπωλησία της γης και την ελεύθερη πρόσληψη εργατών γης.

Το 1951, ο Τίτο συγκρίνει τους Γιουγκοσλάβους κομμουνιστές που παραμένουν πιστοί στο μαρξισμό-λενινισμό με τη χιτλερική πέμπτη φάλαγγα, δικαιολογώντας εκ των υστέρων τη σύλληψη περισσότερων από 200.000 κομμουνιστών, σύμφωνα με τη μαρτυρία του συνταγματάρχη Βλάντιμιρ Ντάπτσεβιτς. Ο Τίτο γράφει:

«Οι επιθέσεις των φασιστών εισβολέων απέδειξαν ότι αποδίδεται μεγάλη σημασία σε ένα νέο στοιχείο: την πέμπτη φάλαγγα. Είναι ένα στρατιωτικό και πολιτικό στοιχείο που ενεργοποιείται από τη στιγμή που αρχίζουν οι προετοιμασίες για την επίθεση. Σήμερα, επιχειρείται και πάλι να γίνει κάτι παρόμοιο στη χώρα μας, με διάφορους τρόπους, ιδιαίτερα από την πλευρά των χωρών της Κομινφόρμ.»[42]

Στις αρχές της δεκαετίας του '50, η Γιουγκοσλαβία εξακολουθεί να είναι μια χώρα πλατιά φεουδαρχική. Όμως, οι τιτοϊκοί επικρίνουν την αρχή ότι το σοσιαλιστικό κράτος πρέπει να διατηρήσει τη δικτατορία του προλεταριάτου. Το 1950, οι Γιουγκοσλάβοι αναθεωρητές ξεκινούν μια συζήτηση σχετικά με «το πρόβλημα της εξασθένησης του κράτους και ειδικά της εξασθένησης του ρόλου του κράτους στην οικονομία». Για να δικαιολογήσει την επιστροφή στο

αστικό κράτος, ο Ντζίλας χαρακτηρίζει το σοβιετικό κράτος «τερατώδες οικοδόμημα του κρατικού καπιταλισμού» που «καταπιέζει και εκμεταλλεύεται το προλεταριάτο». Σύμφωνα πάντα με τον Ντζίλας, ο Στάλιν αγωνίζεται «για την επέκταση της κρατικοκαπιταλιστικής αυτοκρατορίας του και, στο εσωτερικό, για την ενίσχυση της γραφειοκρατίας». «Το σιδηρούν παραπέτασμα, η ηγεμονία πάνω στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και μια επιθετική πολιτική τού έχουν γίνει σήμερα απαραίτητα.» Ο Ντζίλας κάνει λόγο για «την αθλιότητα όλης της εργατικής τάξης που εργάζεται για τα "ανώτερα" ιμπεριαλιστικά συμφέροντα και για τα προνόμια της γραφειοκρατίας». «Η ΕΣΣΔ είναι σήμερα αντικειμενικά η πιο αντιδραστική μεγάλη δύναμη.» Ο Στάλιν είναι «ένας πρακτικός του κρατικού καπιταλισμού και ο ηγέτης και πολιτικός και πνευματικός καθοδηγητής της γραφειοκρατικής δικτατορίας». Ως πραγματικός πράκτορας του αμερικανικού ιμπεριαλισμού, ο Ντζίλας συνεχίζει:

«Βρίσκουμε στους χιτλερικούς θεωρίες που τόσο ως προς το περιεχόμενό τους όσο και ως προς την κοινωνική πρακτική που προυποθέτουν, μοιάζουν σαν δυο σταγόνες νερό με τις θεωρίες του Στάλιν.»[43]

Να προσθέσουμε ότι ο Ντζίλας, που εγκαταστάθηκε στη συνέχεια στις Ηνωμένες Πολιτείες, αναφερόταν στο κείμενο αυτό στην «κριτική του σταλινικού συστήματος» που έγινε από τον... Τρότσκι![44]

Το 1948, ο Κάρντελι ορκιζόταν ακόμα πίστη στην αντιιμπεριαλιστική πάλη. Ωστόσο, δύο χρόνια αργότερα, η Γιουγκοσλαβία υποστήριζε την αμερικανική επίθεση ενάντια στην Κορέα! Η εφημερίδα *The Times* μετέδιδε:

«Ο κύριος Ντέντιγερ θεωρεί τα γεγονότα της Κορέας ως εκδήλωση της σοβιετικής βούλησης για παγκόσμια κυριαρχία... Οι εργαζόμενοι όλου του κόσμου πρέπει να αντιληφθούν ότι παρουσιάστηκε κι άλλος διεκδικητής της παγκόσμιας κυριαρχίας, και να απαλλαγούν από τις ψευδαισθήσεις σχετικά με την ΕΣΣΔ που θα ήταν, τάχα, μια ειρηνική και δημοκρατική δύναμη.»[45]

Έτσι, ο Τίτο είχε καταντήσει ένα απλό πιόνι στην αντικομμουνιστική στρατηγική των Ηνωμένων Πολιτειών. Ο Τίτο δήλωσε το 1951 στην εφημερίδα *New York Herald Tribune* ότι «σε περίπτωση σοβιετικής επίθεσης, οπουδήποτε στην Ευρώπη, έστω κι αν αυτό συμβεί χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά από τα γιουγκοσλαβικά σύνορα,

(αυτός) θα ταχθεί αμέσως στο πλευρό της Δύσης... Η Γιουγκοσλαβία θεωρεί τον εαυτό της σαν ένα κομμάτι του τείχους της συλλογικής αλληλεγγύης που χτίστηκε ενάντια στο σοβιετικό ιμπεριαλισμό».[46]

Στον οικονομικό τομέα, τα σοσιαλιστικά μέτρα που η Γιουγκοσλαβία είχε πάρει πριν από το 1948, γρήγορα αχρηστεύτηκαν. Ο Αλεξάντερ Κλίφορντ, ανταποκριτής της *Daily Mail*, γράφει σχετικά με τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις που υιοθετήθηκαν το 1951:

«Αν εφαρμοστούν, η Γιουγκοσλαβία θα είναι τελικά πολύ λιγότερο κοινωνικοποιημένη απ' ό,τι η Μεγάλη Βρετανία. (...) Οι τιμές των αγαθών (θα) καθορίζονται από την αγορά, δηλαδή από την προσφορά και τη ζήτηση», «οι μισθοί (θα) ορίζονται με βάση τα έσοδα ή τα κέρδη της επιχείρησης», οι επιχειρήσεις «αποφασίζουν με ανεξάρτητο τρόπο τι παράγουν και σε ποιες ποσότητες». «Δεν υπάρχει και πολύς κλασικός μαρξισμός σε όλα αυτά.»[47]

Οι Αγγλοαμερικανοί αστοί αναγνώρισαν πολύ σύντομα ότι στο πρόσωπο του Τίτο διέθεταν ένα αποτελεσματικό όπλο για τον αντικομμουνιστικό αγώνα τους. Το *Business Week* σημείωνε στις 12 Απρίλη του 1950:

«Για τις Ηνωμένες Πολιτείες ιδιαίτερα και για τη Δύση γενικότερα, η ενθάρρυνση αυτή του Τίτο αποκαλύφθηκε ότι είναι μια απ' τις λιγότερο δαπανηρές μεθόδους αναχαίτισης του ρωσικού κομμουνισμού. Το ύψος της δυτικής βοήθειας προς τον Τίτο φτάνει τώρα τα 51,7 εκατομμύρια δολάρια. Είναι πολύ λιγότερα από το ένα δισεκατομμύριο δολάρια, περίπου, που οι Ηνωμένες Πολιτείες δαπάνησαν στην Ελλάδα για τον ίδιο σκοπό.»[48]

Οι αστοί αυτοί λογάριαζαν να χρησιμοποιήσουν τον Τίτο για να ενθαρρύνει τον αναθεωρητισμό και να οργανώσει την ανατροπή των σοσιαλιστικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης. Στις 12 Δεκέμβρη του 1949, ο Ίντεν δηλώνει μέσα από την *Daily Telegraph*:

«Το παράδειγμα και η επιρροή του Τίτο μπορεί να αλλάξουν καθοριστικά την πορεία των πραγμάτων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.»[49] Εκτιμώντας την κομμουνιστική δημαγωγία του Τίτο στη σωστή της διάσταση, η εφημερίδα *The Times* γράφει:

«Ωστόσο, ο τιτοϊσμός παραμένει μόνο μια δύναμη, στο μέτρο που ο στρατάρχης Τίτο μπορεί να ισχυρίζεται ότι είναι κομμουνιστής.»[50]

Ο τιτοϊσμός εγκαθίδρυσε την εξουσία του το 1948 ως αστικό εθνικιστικό ρεύμα. Με αφετηρία τον εθνικισμό, στη Γιουγκοσλαβία εγκαταλείφτηκαν όλες οι αρχές της δικτατορίας του προλεταριάτου. Ο εθνικισμός ήταν η κοπριά όπου φύτρωσαν οι μπουχαρινικές και τροτσκιστικές θεωρίες.

Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ο εθνικιστικός αυτός προσανατολισμός επηρέασε σε μεγάλο βαθμό και τα άλλα κομμουνιστικά κόμματα της Ανατολικής Ευρώπης.

Μετά το θάνατο του Στάλιν, η σοβινιστική προπαγάνδα για τη Μεγάλη Ρωσία αναπτύχθηκε στη Μόσχα και, από αντίδραση, ο εθνικιστικός σοβινισμός ξεσπάθωσε στην Ανατολική Ευρώπη.

Αξίζει να σταθεί κανείς για μια στιγμή στις αρχές που βρίσκονται στη βάση όλων αυτών των αντιπαραθέσεων.

Ήδη το 1923, ο Στάλιν είχε διατυπώσει μια ουσιαστική πλευρά του προλεταριακού διεθνισμού με την εξής έννοια:

«Πρέπει να θυμόμαστε ότι εκτός από το δικαίωμα των λαών για αυτοδιάθεση υπάρχει και το δικαίωμα της εργατικής τάξης να στερεώσει την εξουσία της, και το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης υποτάσσεται σ' αυτό το τελευταίο δικαίωμα. Υπάρχουν περιπτώσεις που το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης έρχεται σε αντίθεση με το άλλο, το ύψιστο δικαίωμα – με το δικαίωμα της εργατικής τάξης που ανέβηκε στην εξουσία, να εδραιώσει την εξουσία της. Σε τέτοιες περιπτώσεις, πρέπει να το πούμε ανοιχτά, το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης δεν μπορεί και δεν πρέπει να σταθεί εμπόδιο στην πραγματοποίηση του δικαιώματος της εργατικής τάξης στη δικτατορία της. Το πρώτο πρέπει να υποχωρήσει στο δεύτερο.»[51]

Με βάση την αρχή του προλεταριακού διεθνισμού, ο Στάλιν ήταν άσπονδος εχθρός κάθε εθνικισμού, και πρώτα απ' όλα της σοβινιστικής προπαγάνδας για τη Μεγάλη Ρωσία. Το 1923 πάντα, δήλωσε:

«Η βασική δύναμη που παρεμποδίζει το έργο της συνένωσης των δημοκρατιών σε μια ενιαία Ένωση είναι (...) ο μεγαλορωσικός σοβινισμός. Δεν είναι καθόλου τυχαίο, σύντροφοι, το γεγονός ότι οι σμενοβεχιστές απόχτησαν ένα σωρό οπαδούς ανάμεσα στους σοβιετικούς υπαλλήλους. Αυτό δεν είναι καθόλου τυχαίο. (...) Η Σμένα Βεχ είναι η ιδεολογία της νέας αστικής τάξης, που μεγαλώνει και λίγο-λίγο συγχωνεύεται με τον κουλάκο και τους διανοούμενους-δημόσιους υπαλλήλους. Η νέα αστική τάξη διατύπωσε την

ιδεολογία της (...) ότι το Κομμουνιστικό Κόμμα θα εκφυλιστεί και η νέα αστική τάξη θα παγιωθεί· ότι εμείς, οι μπολσεβίκοι, θα φτάσουμε, χωρίς να το αντιληφθούμε, στο κατώφλι της λαοκρατικής δημοκρατίας, έπειτα θα διασχίσουμε αυτό το κατώφλι και, με τη βοήθεια κάποιου Καίσαρα που θα ξεπροβάλει ίσως από τους στρατιωτικούς κύκλους, ίσως από τους δημοσιουπαλληλικούς κύκλους, θα βρεθούμε σε συνθήκες συνηθισμένης αστικής δημοκρατίας.»[52]

Όμως, στην παγκόσμια πάλη ανάμεσα στο σοσιαλισμό και τον ιμπεριαλισμό, ο Στάλιν καταλάβαινε, επιπλέον, ότι ο αστικός εθνικισμός μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως επικίνδυνο όπλο ενάντια στο σοσιαλισμό.

«Μπροστά στον αγώνα μέχρι θανάτου που εκτυλίσσεται γοργά ανάμεσα στην προλεταριακή Ρωσία και την ιμπεριαλιστική Αντάντ, δεν υπάρχουν παρά μόνο δύο πιθανές διέξοδοι για την περιφέρεια: ή με τη Ρωσία, οπότε πρόκειται για την απελευθέρωση των εργαζόμενων μαζών της περιφέρειας από την ιμπεριαλιστική καταπίεση· ή με την Αντάντ, οπότε πρόκειται για τον αναπόφευκτο ιμπεριαλιστικό ζυγό. Δεν υπάρχει τρίτη διέξοδος. Η δήθεν ανεξαρτησία των δήθεν ανεξάρτητων περιοχών της Γεωργίας, Αρμενίας, Πολωνίας, Φινλανδίας κλπ., δεν είναι παρά μια παραπλανητική φαινομενική πραγματικότητα που καλύπτει την πλήρη εξάρτηση των κρατών αυτών, αν μπορεί κανείς να τα ονομάσει έτσι, απέναντι σ' αυτόν ή σ' εκείνο τον όμιλο ιμπεριαλιστών (...) Τα συμφέροντα των λαϊκών μαζών λένε ότι η διεκδίκηση του αποχωρισμού της περιφέρειας στο τωρινό στάδιο της επανάστασης, είναι βαθιά αντεπαναστατική.»[53]

Στις ημιφεουδαρχικές Δημοκρατίες της σοβιετικής περιφέρειας, ο αστικός εθνικισμός συνιστούσε την κύρια μορφή της αστικής ιδεολογίας που διέβρωνε το μπολσεβίκικο Κόμμα.

«Πρέπει να θυμηθούμε ότι οι κομμουνιστικές οργανώσεις μας της περιφέρειας, στις Δημοκρατίες και τις επαρχίες, δεν μπορούν να αναπτυχθούν και να σταθούν στα πόδια τους, να εξελιχτούν σε πραγματικά διεθνιστικά μαρξιστικά κέντρα, παρά μόνο αν υπερνικήσουν τον εθνικισμό. Ο εθνικισμός είναι το κύριο ιδεολογικό εμπόδιο στο δρόμο της διαμόρφωσης των μαρξιστικών κέντρων, της μαρξιστικής πρωτοπορίας στην περιφέρεια και στις Δημοκρατίες (...) Ο εθνικισμός παίζει για τις οργανώσεις αυτές τον ίδιο ρόλο που έπαιζε ο μενσεβικισμός στο παρελθόν για το μπολσεβίκικο

Κόμμα. Μόνο με το προκάλυμμα του εθνικισμού μπορούν να διεισδύσουν στις περιφερειακές οργανώσεις μας αστικές επιρροές κάθε είδους, ακόμα και μενσεβίκικες επιρροές (...) Η εθνικιστική πνοή πασχίζει να διεισδύσει στο Κόμμα μας στην περιφέρεια (...) Η αστική τάξη ξαναγεννιέται, η ΝΕΠ αναπτύσσεται, ο εθνικισμός επίσης. (...) Υπάρχουν επιβιώσεις της σοβινιστικής προπαγάνδας για τη Μεγάλη Ρωσία που σπρώχνουν επίσης προς τα μπρος τον τοπικό εθνικισμό (...) Η επιρροή των ξένων κρατών που υποστηρίζουν με όλα τα μέσα τον εθνικισμό, προωθείται.»[54]

«Η ουσία της παρέκκλισης προς τον τοπικό εθνικισμό είναι η τάση να απομονωθεί ο καθένας και να κλειστεί στο εθνικό του καβούκι. Η τάση να αμβλύνει τους ταξικούς ανταγωνισμούς στους κόλπους του έθνους του. Η τάση να αμυνθεί απέναντι στη σοβινιστική προπαγάνδα για τη Μεγάλη Ρωσία, απομακρυνόμενος από το χείμαρρο της σοσιαλιστικής οικοδόμησης. Η τάση να μη βλέπει τι φέρνει κοντά και ενώνει τις εργαζόμενες μάζες των εθνοτήτων της ΕΣΣΔ, και να μη βλέπει παρά μόνο τι μπορεί να τις απομακρύνει τη μία από την άλλη. Η παρέκκλιση προς τον τοπικό εθνικισμό αντικατοπτρίζει τη δυσαρέσκεια των ξεπεσμένων τάξεων των άλλοτε καταπιεζόμενων εθνών, απέναντι στο καθεστώς της δικτατορίας του προλεταριάτου, την τάση τους να απομονωθούν στα αντίστοιχα εθνικά κράτη τους και να εγκαθιδρύσουν εκεί την ταξική κυριαρχία τους.»[55]

Το 1930 ο Στάλιν επανήλθε στο θέμα του διεθνισμού διατυπώνοντας μια βασική αρχή που έμελλε να αποκτήσει όλη της τη σπουδαιότητα την εποχή του Μπρέζνιεφ.

«Τι είναι η παρέκκλιση προς τον εθνικισμό, άσχετα αν πρόκειται για το μεγαλορωσικό εθνικισμό ή για τον τοπικό εθνικισμό; Η παρέκκλιση προς τον εθνικισμό είναι η προσαρμογή της διεθνιστικής πολιτικής της εργατικής τάξης στην εθνικιστική πολιτική της αστικής τάξης. Η παρέκκλιση προς τον εθνικισμό αντικατοπτρίζει τις απόπειρες της "δικής" μας "εθνικής" αστικής τάξης να υποσκάψει το σοβιετικό καθεστώς και να αποκαταστήσει τον καπιταλισμό. Η πηγή των δύο αυτών παρεκκλίσεων (...) είναι κοινή. Είναι η εγκατάλειψη του λενινιστικού διεθνισμού. (...) Ο βασικός κίνδυνος αντιπροσωπεύεται από την παρέκκλιση, την οποία σταματήσαμε να αντιμαχόμαστε και που της επιτρέψαμε να αναπτυχθεί μέχρι να φτάσει να γίνει κίνδυνος για το κράτος.»[56]

Ο ΣΤΑΛΙΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΟΠΟΡΤΟΥΝΙΣΜΟΥ

Μπορούμε τώρα να προσεγγίσουμε το ερώτημα: Πώς ο αναθεωρητής Χρουστσιόφ μπόρεσε να πάρει την εξουσία αμέσως μετά το θάνατο του Στάλιν;

Πολλά στοιχεία δείχνουν ότι από το 1951, ο Στάλιν άρχισε ν' ανησυχεί σοβαρά για την κατάσταση στο Κόμμα. Μέχρι τότε, μεταξύ 1945 και 1950, είχε αναγκαστεί να επικεντρώσει την προσοχή του στην ανοικοδόμηση της χώρας και στα διεθνή προβλήματα.

Τα αστικά ρεύματα της δεκαετίας του '30

Τα πιο σημαντικά αστικά ρεύματα που ο Στάλιν χρειάστηκε να αντιπαλέψει στη διάρκεια των δεκαετιών του '20 και του '30 ήταν ο τροτσκισμός (μενσεβικισμός που καλυπτόταν πίσω από μια υπεραριστερίστικη φρασεολογία), ο μπουχαρινισμός (σοσιαλδημοκρατική παρέκκλιση), η βοναπαρτιστική τάση (στρατοκρατικός προσανατολισμός στους κόλπους του στρατού) και ο αστικός εθνικισμός. Τα τέσσερα αυτά ρεύματα εξακολούθησαν να ασκούν κάποια επιρροή στη διάρκεια των ετών 1945-1953.

Ας δώσουμε δύο αποκαλυπτικά παραδείγματα.

Μετά τον πόλεμο, ο Αμπντουραχμάν Αφτορχάνοφ, νεαρός δημόσιος υπάλληλος τσετσένικης καταγωγής, που εργαζόταν στο τμήμα προπαγάνδας της Κεντρικής Επιτροπής, το 'σκασε από τη Σοβιετική Ένωση με προορισμό τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η πορεία του δείχνει τη συγγένεια που υπήρχε ανάμεσα στα οπορτουνιστικά ρεύματα της δεκαετίας του '30 και σ' εκείνα που ξεπρόβαλαν μετά το 1945.

«Σε ό,τι αφορά στην πολιτική», λέει ο Αφτορχάνοφ, «ανήκα στην μπουχαρινική τάση.»[57]

Όμως, το βιβλίο του *Ο Στάλιν στην εξουσία* είναι επίσης γεμάτο από εγκωμιαστικά σχόλια για τον Τρότσκι, «το λέοντα της Οκτωβριανής Επανάστασης», που θα 'πρεπε, σύμφωνα με «την πολιτική διαθήκη του Λένιν», να καθοδηγεί το Κόμμα με τη βοήθεια του Μπουχάριν.[58] «Ο Τρότσκι (ήταν) ο φίλος των "Γεωργιανών εθνικιστών".»[59] Ο Αφτορχάνοφ συνεχίζει: Ο Τρότσκι εκτιμούσε ότι η

απόπειρα «επιβολής του προλεταριακού σοσιαλισμού στην πιο καθυστερημένη αγροτική χώρα της Ευρώπης (...) θα ήταν επιρρεπής στο να εκφυλιστεί σε μια δεσποτική δικτατορία μιας χούφτας σοσιαλιστών με αναρχικές τάσεις».[60]

Ο Αφτορχάνοφ είναι πρώτα απ' όλα οπαδός των σοσιαλδημοκρατικών αντιλήψεων. «Ο Μπουχάριν υπερασπιζόταν τον ελεύθερο ανταγωνισμό ανάμεσα στους δύο τομείς, το σοσιαλιστικό και τον καπιταλιστικό. (...) Η μεγάλη κοινωνικοποιημένη βιομηχανία θα αφανίσει βαθμιαία τον καπιταλιστικό τομέα (...) χάρη στο ελεύθερο παιχνίδι του ανταγωνισμού. (...) Θα 'πρεπε να μπορούμε να πούμε στους συνεταιρισμένους αγρότες: "Πλουτίστε". Η μικροαστική τάξη της υπαίθρου ("οι κουλάκοι"), ανίκανη να αντέξει τον ανταγωνισμό των συνεταιρισμένων αγροτών, θα καλούνταν να εξαφανιστεί.»[61]

Τέλος, ο Αφτορχάνοφ υπερασπίζει επίσης τις θέσεις του αστικού εθνικισμού.

«Οι Δημοκρατίες του Καυκάσου είχαν πάντοτε δείξει ότι είναι αυτές που ρέπουν περισσότερο προς την απόσχιση», βεβαιώνει. «Όταν το 1921, τα σοβιέτ προέβηκαν στην κατάληψη των χωρών αυτών διά της βίας, οι δημοκράτες και οι οπαδοί της ανεξαρτησίας κατέφυγαν στην παρανομία. (...) Απόπειρες εξέγερσης έγιναν επανειλημμένα στον Καύκασο με σκοπό την ανάκτηση της εθνικής ανεξαρτησίας.»[62]

Έτσι, βλέπουμε τον Αφτορχάνοφ να εκφράζει τη συμπάθειά του για τα τέσσερα βασικά οπορτουνιστικά ρεύματα που απείλησαν το σοσιαλισμό στη διάρκεια των δεκαετιών του '20 και του '30: τον τροτσκισμό, τον μπουχαρινισμό, τον αστικό εθνικισμό και το μιλιταρισμό. Οι θέσεις του υπέρ του τελευταίου αυτού ρεύματος αναπτύχθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο.

Οι θέσεις που ο Αφτορχάνοφ πήρε στη διάρκεια του πολέμου και την περίοδο 1945-1950 λένε πολλά. Αναφερόμενος στη ναζιστική επίθεση, γράφει:

«Το 90% των Σοβιετικών πολιτών δεν ευχόταν παρά μόνο ένα πράγμα: το τέλος του Στάλιν, έστω κι αν αυτό σήμαινε νίκη του Χίτλερ. (...) Τον πόλεμο κατά της ΕΣΣΔ, που οι Γερμανοί στρατιώτες είχαν κερδίσει το 1941, τον ξαναχάσανε τα Ες Ες.» «Ο Χίτλερ, ως τύραννος, δεν ήταν παρά η σκιά του Στάλιν.»[63]

Αφού φλερτάρισε για κάποιο χρονικό διάστημα με τον Χίτλερ, ο

Αφτορχάνοφ, λυσσαλέος αντικομμουνιστής, έπεσε τελικά στην αγκαλιά των Αγγλοαμερικανών ιμπεριαλιστών.

«Στα δύο πρώτα χρόνια του πολέμου, οι πληθυσμοί της ΕΣΣΔ έφταναν ως το σημείο να προτιμούν τον Χίτλερ από τον Στάλιν. (...) Οι Αγγλοσάξονες είχαν αυτό το μοναδικό προνόμιο να μπορούν να ελίσσονται στα δύο μέτωπα –το γερμανικό και το σοβιετικό– χωρίς να χρειάζεται να επέμβουν με τις δικές τους δυνάμεις, και να κερδίσουν έτσι τον πόλεμο. (...) Το εγχείρημα είχε γίνει δυνατό από τη μέρα που ο Χίτλερ είχε στρέψει τις δυνάμεις του κατά της Ανατολής. (...) Όταν ο Στάλιν και ο Χίτλερ πολεμούσαν ο ένας τον άλλον, οι Σύμμαχοι θα μπορούσαν να είχαν ενεργήσει έτσι, ώστε επιστρέφοντας από τον ενταφιασμό του Χίτλερ, το πλήθος να μην είχε παρά ν' ακολουθήσει την επικήδεια πομπή του Στάλιν.»[64] Μετά την υποδοχή που του επιφυλάχτηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο Αφτορχάνοφ έγινε θιασώτης του αμερικανικού ηγεμονισμού, τον οποίο παρακίνησε σε πόλεμο κατά «του κομμουνιστικού επεκτατισμού». «Πιστός στα διδάγματα του Λένιν, ο Στάλιν έβαλε πλώρη για την "παγκόσμια επανάσταση". Σκοπός του σταλινισμού είναι να εγκαθιδρύσει σε όλο τον κόσμο την τρομοκρατική δικτατορία ενός μόνο κόμματος. (...) Ο κόσμος βρίσκεται μπροστά στο ακόλουθο δίλημμα: σταλινισμός ή δημοκρατία. Για να προλάβει να πετύχει το σκοπό του όσο ζει ακόμα, ο Στάλιν κινητοποιεί τις πέμπτες φάλαγγές του σε όλο τον κόσμο.» Όμως, λέει ο Αφτορχάνοφ, τα αμερικανικά αντίμετρα ματαιώνουν τα σχέδιά του. «Οπότε, δε μένει στον Στάλιν παρά μία λύση: ο πόλεμος.»[65]

Το δεύτερο παράδειγμά μας αφορά στην παράνομη οργάνωση του Τοκάγεφ, που συνδεόταν, τη δεκαετία του '30, με τους βοναπαρτιστές, τους μπουχαρινικούς και τους αστούς εθνικιστές. Συνέχισε τη δράση της και μετά τον πόλεμο.

Το 1947, ο Τοκάγεφ βρισκόταν στη Γερμανία, στο Κάρλσχορστ. Ένας σύντροφος «σε πολύ υψηλή θέση» του έφερε μικροφίλμ με τα τελευταία έγγραφα που είχαν προστεθεί στον προσωπικό του φάκελο.

«Ήξεραν πάρα πολλά. Πλησίαζε επικίνδυνα η ημέρα που θα άρχιζε το κυνήγι. Και όταν το κατηγορητήριο θα ήταν έτοιμο, θα συντάσσονταν αναδρομικά κατηγορητήρια που θα έφταναν ως το 1934.»[66] «Στα τέλη του 1947, οι δημοκράτες επαναστάτες καταλήγαμε στο συμπέρασμα ότι έπρεπε να δράσουμε: καλύτερα να πε-

θαίναμε με αξιοπρέπεια παρά να μας σέρνουν σαν σκλάβους. Θέλαμε να πιστεύουμε ότι κόμματα φιλελεύθερων τάσεων και εκείνα που ανήκαν στη Β΄ Διεθνή, στο εξωτερικό, θα προσπαθούσαν να μας βοηθήσουν. Ξέραμε ότι υπήρχαν εθνικοί κομμουνιστές όχι μόνο στη Γιουγκοσλαβία, αλλά και στην Πολωνία, τη Βουλγαρία, την Ουγγαρία και στα βαλτικά κράτη, και πιστεύαμε ότι και αυτοί θα μας υποστήριζαν όπως μπορούσαν, παρ' όλο που δεν ήμασταν καθόλου κομμουνιστές. Όμως η MVD (η κρατική Ασφάλεια) μας πρόλαβε. Ήμασταν πάρα πολύ αργοί στις κινητοποιήσεις μας. Για μια ακόμα φορά, είχε επέλθει καταστροφή. Είχαν αρχίσει συλλήψεις και οι κατηγορίες που διατυπώνονταν ετεροχρονισμένα έφταναν ως τη δολοφονία του Κίροφ το 1934. Άλλοι κατηγορούνταν για τις βοναπαρτιστικές συνωμοσίες του 1937 και του 1940, για αστικό εθνικισμό και για απόπειρες ανατροπής του καθεστώτος το 1941. Καθώς ο κλοιός έσφιγγε γύρω μας, μου ανατέθηκε το καθήκον να περισώσω ένα μέρος τουλάχιστον των αρχείων μας.»[67]

Μετά τη φυγή του στην Αγγλία, ο Τοκάγεφ δημοσίευσε μια σειρά άρθρα στο δυτικό τύπο. Ομολόγησε ότι σαμποτάρισε την ανάπτυξη της πολεμικής αεροπορίας, δίνοντας τις ακόλουθες εξηγήσεις:

«Το να μην επιχειρήσω να εμποδίσω τους συμπατριώτες μου στις έρευνες που έκαναν με την ακόρεστη φιλοδοξία της παγκόσμιας κυριαρχίας, θα ήταν να τους σπρώχνω προς την τύχη που ο Χίτλερ επιφύλαξε στους Γερμανούς. (...) Πρέπει οπωσδήποτε να καταλάβουν οι Δυτικοί ότι ο Στάλιν ένα μόνο σκοπό έχει: την κυριαρχία του κόσμου με οποιοδήποτε τρόπο.»[68]

Αξίζει να σημειωθεί ότι μετά τη φυγή τους στη Δύση, οι Αφτορχάνοφ και Τοκάγεφ, δύο ξεχωριστοί εκπρόσωποι των αστικών ρευμάτων στην ΕΣΣΔ, στήριξαν τις πιο ακραίες θέσεις της αγγλοαμερικανικής αστικής τάξης στη διάρκεια του Ψυχρού Πόλεμου.

Αδυναμίες στην πάλη κατά του οπορτουνισμού

Δε χωράει λοιπόν αμφιβολία ότι ο Στάλιν συνέχισε στα τελευταία χρόνια της ζωής του να αντιπαλεύει τις αστικές εθνικίστικες και σοσιαλδημοκρατικές τάσεις και τα ανατρεπτικά σχέδια του αγγλοαμερικανικού ιμπεριαλισμού.

Ωστόσο, είναι φανερό ότι η πάλη αυτή δε δόθηκε στο βάθος και στην έκταση που έπρεπε, ώστε να αναζωογονηθεί και να αναστηλωθεί ιδεολογικά και πολιτικά το Κόμμα.

Πράγματι, μετά τον πόλεμο που είχε απαιτήσει εξαιρετικές επαγγελματικές προσπάθειες από μέρους των στρατιωτικών, τεχνικών και επιστημονικών στελεχών, οι παλιές τάσεις προς το στρατιωτικό επαγγελματισμό και την τεχνοκρατία είχαν ενισχυθεί σημαντικά. Η γραφειοκρατικοποίηση και η τάση για προνόμια και εύκολη ζωή είχαν επίσης οξυνθεί. Η αρνητική αυτή εξέλιξη ενθαρρύνθηκε από τον «ίλιγγο της επιτυχίας»: η μεγάλη περηφάνια που τα στελέχη αποκόμισαν από την αντιφασιστική νίκη μετατράπηκε συχνά σε έπαρση και αλαζονεία. Όλα αυτά τα φαινόμενα υπονόμευσαν την πολιτική και ιδεολογική επαγρύπνηση απέναντι στα οπορτουνιστικά ρεύματα.

Ο Στάλιν αντιπάλεψε συγκεκριμένες εκφάνσεις του οπορτουνισμού και του αναθεωρητισμού. Ήταν της γνώμης ότι η ταξική πάλη στο ιδεολογικό πεδίο θα συνεχιζόταν για πολύ ακόμα. Όμως, δεν μπόρεσε να διατυπώσει μια ολοκληρωμένη θεωρία για την προέλευση και τις κοινωνικές βάσεις της ταξικής αυτής πάλης. Πιο συγκεκριμένα, δεν έφτασε ως τη διατύπωση μιας συνεκτικής θεωρίας για τη διατήρηση των τάξεων και των ταξικών αγώνων στη σοσιαλιστική κοινωνία.

Ο Στάλιν δεν αντιλήφθηκε καθαρά ότι μετά την εξαφάνιση των οικονομικών βάσεων της φεουδαρχικής και καπιταλιστικής εκμετάλλευσης, υπήρχε ακόμα στη Σοβιετική Ένωση ένα έδαφος απ' το οποίο μπορούσαν να ξεφυτρώσουν αστικά στοιχεία. Η γραφειοκρατία, η τεχνοκρατία, οι κοινωνικές ανισότητες και τα προνόμια εισήγαγαν, ανάμεσα σε ορισμένα στρώματα της σοβιετικής κοινωνίας, έναν αστικό τρόπο ζωής και φιλοδοξίες για επαναφορά ορισμένων μορφών καπιταλισμού. Η επιβίωση της αστικής ιδεολογίας μέσα στις μάζες και ανάμεσα στα στελέχη ήταν ένας επιπλέον παράγοντας που στράφηκαν ολόκληρα στρώματα προς αντισοσιαλιστικές θέσεις. Οι αντίπαλοι του σοσιαλισμού βρήκαν πάντοτε σημαντικά υλικά και ιδεολογικά μέσα και αποθέματα απ' τη μεριά του ιμπεριαλισμού. Και αυτός ο ιμπεριαλισμός δεν έπαψε ποτέ να βάζει μυστικούς πράκτορες και να εξαγοράζει αποστάτες που, μαζί, έβαλαν τα δυνατά τους για να εκμεταλλευτούν και να ενισχύσουν όλες τις μορφές οπορτουνισμού που υπήρχαν στην ΕΣΣΔ. Η θέση του

Στάλιν σύμφωνα με την οποία «δεν υπάρχει ταξική βάση για την επικράτηση της αστικής ιδεολογίας» είναι μονόπλευρη και όχι διαλεκτική. Εισήγαγε αδυναμίες και λάθη στην πολιτική γραμμή.[69]

Πράγματι, ο Στάλιν δεν μπόρεσε να καθορίσει τις κατάλληλες μορφές κινητοποίησης των κολχόζνικων και εργατικών μαζών προκειμένου να καταπολεμηθεί ο κίνδυνος της παλινόρθωσης του καπιταλισμού. Η λαϊκή δημοκρατία έπρεπε να είχε αναπτυχθεί με σαφή πρόθεση την εξάλειψη της γραφειοκρατίας, της τεχνοκρατίας, του αριβισμού και των προνομίων. Όμως, η λαϊκή συμμετοχή σ' αυτή την υπεράσπιση της δικτατορίας του προλεταριάτου δεν εξασφαλίστηκε όπως έπρεπε. Ο Στάλιν υπογράμμισε πάντοτε ότι η επιρροή της αστικής τάξης και του ιμπεριαλισμού αντικατοπτριζόταν μέσα στο Κόμμα με τη μορφή οπορτουνιστικών ρευμάτων. Όμως, δεν μπόρεσε να διατυπώσει μια θεωρία για την πάλη ανάμεσα στις δύο γραμμές μέσα στο Κόμμα. Το 1939, κάνοντας τον απολογισμό της μεγάλης εκκαθάρισης, ο Στάλιν είχε τονίσει αποκλειστικά «την κατασκοπευτική και συνωμοτική δράση της ηγεσίας των τροτσκιστών και των μπουχαρινικών» και τον τρόπο με τον οποίο τα αστικά κράτη εκμεταλλεύονται «τις αδυναμίες των ανθρώπων, τη ματαιοδοξία τους, την έλλειψη χαρακτήρα».[70] Ο Στάλιν υποτιμούσε φανερά τα εσωτερικά αίτια που γέννησαν τα οπορτουνιστικά ρεύματα, τα οποία στη συνέχεια, με τη διείσδυση μυστικών πρακτόρων, συνδέθηκαν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο με τον ιμπεριαλισμό. Ο Στάλιν δεν κατάλαβε ότι οι κίνδυνοι της γραφειοκρατίας, της τεχνοκρατίας, της επιδίωξης προνομίων υπήρχαν μόνιμα και σε μεγάλη κλίμακα και ότι γεννούσαν αναπόφευκτα σοσιαλδημοκρατικές αντιλήψεις, για συμβιβασμό με τον ιμπεριαλισμό. Κατά συνέπεια, ο Στάλιν δεν έκρινε αναγκαίο να κινητοποιήσει το σύνολο των μελών του Κόμματος για να καταπολεμηθούν οι οπορτουνιστικές γραμμές και να εξαλειφθούν οι νοσηρές τάσεις. Στη διάρκεια της πολιτικής και ιδεολογικής αυτής πάλης, όλα τα στελέχη και τα μέλη θα είχαν αναγκαστεί να διαπαιδαγωγηθούν και να αλλάξουν. Μετά το 1945, η πάλη κατά του οπορτουνισμού παρέμεινε περιορισμένη μέσα στα ηγετικά επίπεδα του Κόμματος και δε χρησίμεψε στον επαναστατικό μετασχηματισμό του συνόλου του Κόμματος.

Αναλύοντας τις αδυναμίες αυτές, ο Μάο Τσετούνγκ διατύπωσε τη θεωρία του για τη συνέχιση της επανάστασης:

«Η σοσιαλιστική κοινωνία εκτείνεται σε μια αρκετά μακριά περίοδο, στη διάρκεια της οποίας εξακολουθούν να υπάρχουν οι τάξεις, οι ταξικές αντιθέσεις και η ταξική πάλη, καθώς και η πάλη ανάμεσα στο σοσιαλιστικό και τον καπιταλιστικό δρόμο, καθώς και ο κίνδυνος παλινόρθωσης του καπιταλισμού. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι η πάλη αυτή θα είναι μακράς διάρκειας και περίπλοκη, πρέπει να διπλασιαστεί η επαγρύπνηση και να εξακολουθήσει η σοσιαλιστική διαπαιδαγώγηση. (...) Αλλιώς, μια σοσιαλιστική χώρα, όπως η δική μας, θα μεταμορφωθεί στο αντίθετό της: θα αλλάξει η φύση της και θα ζήσει την παλινόρθωση του καπιταλισμού.»[71]

Οι αναθεωρητικές ομάδες του Μπέρια και του Χρουστσιόφ

Η πολιτική αυτή αδυναμία έγινε ακόμα πιο έντονη εξαιτίας των αναθεωρητικών τάσεων που πρόβαλαν στα τέλη της δεκαετίας του '40 στην ανώτατη ηγεσία του Κόμματος.

Για να διευθύνει τους διάφορους τομείς του Κόμματος και του κράτους, ο Στάλιν είχε πάντοτε στηριχτεί στους συνεργάτες του. Από το 1935, ο Αντρέι Ζντάνοφ είχε παίξει ουσιαστικό ρόλο στη δουλειά για την εδραίωση του Κόμματος. Ο θάνατός του, τον Αύγουστο του 1948, άφησε ένα κενό. Στις αρχές της δεκαετίας του '50, η κατάσταση της υγείας του Στάλιν είχε επιδεινωθεί πολύ, λόγω της συσσωρευμένης κόπωσης από τον πόλεμο. Το πρόβλημα της διαδοχής του Στάλιν επρόκειτο να τεθεί σε ένα αρκετά κοντινό μέλλον.

Εκείνη τη στιγμή είναι που εκδηλώθηκαν δύο ομάδες αναθεωρητών στους κόλπους της ηγεσίας, οι οποίες άρχισαν να μηχανορραφούν, ενώ ορκίζονταν πάντα πίστη στον Στάλιν.

Η ομάδα του Μπέρια και η ομάδα του Χρουστσιόφ αποτέλεσαν δύο αντίπαλες αναθεωρητικές φράξιες που, ενώ υπονόμευαν κρυφά το έργο του Στάλιν, άρχισαν να πολεμούν η μία την άλλη.

Μιας και ο Μπέρια εκτελέστηκε από τον Χρουστσιόφ το 1953, λίγο μετά το θάνατο του Στάλιν, θα μπορούσε κανείς να υποθέσει ότι ήταν αντίπαλος του χρουστσιοφικού αναθεωρητισμού. Είναι η άποψη που υιοθετεί ο Μπιλ Μπλαντ σε μια εμπεριστατωμένη μελέτη για το θάνατο του Στάλιν.[72]

Ωστόσο, μαρτυρίες από απόλυτα αντίθετες πηγές συμφωνούν ως προς τη διαβεβαίωσή τους ότι ο Μπέρια υιοθέτησε δεξιές απόψεις.

Έτσι, ο συγγραφέας Ταντέους Βίτλιν δημοσίευσε μια βιογραφία του Μπέρια στο εμετικό ύφος του μακαρθισμού. Για να πάρουμε μια γεύση:

«Ο Στάλιν, ο δικτάτορας, ατενίζει το λαό του σαν ένας ανηλεής νέος θεός που επιτηρεί τα εκατομμύρια σκλάβους του.»[73] Κατά λέξη. Όμως, εκθέτοντας τις ιδέες που ανέπτυξε ο Μπέρια γύρω στο 1951, ο Βίτλιν βεβαιώνει ότι ήθελε να επιτρέψει την ιδιωτική πρωτοβουλία στον τομέα της ελαφριάς βιομηχανίας και «να περιορίσει το σύστημα των συνεταιριστικών αγροκτημάτων» για να επιστρέψει «στις μεθόδους πριν από τον Στάλιν, τις μεθόδους της ΝΕΠ». Ο Μπέρια «αντιτίθεται στη σταλινική πολιτική εκρωσισμού των μη ρωσικών εθνοτήτων και δημοκρατιών». «Θα ήθελε να διατηρήσει καλές σχέσεις με τις δυτικές χώρες» και σκόπευε «επίσης να συνάψει και πάλι σχέσεις με τον Τίτο».[74] Αυτή η απότιση φόρου τιμής στη «λογική πολιτική» του Μπέρια προκαλεί κατάπληξη, όταν προέρχεται από μια τόσο αρρωστημένα αντικομμουνιστική πένα.

Ο Τοκάγεφ, που ασκούσε παράνομα αντιπολίτευση, βεβαιώνει ότι γνώρισε τον Μπέρια ήδη από τη δεκαετία του '30, «όχι στο ρόλο του σαν υπηρέτη, αλλά ως εχθρό του καθεστώτος».[75] Ο Γκαρντινασβίλι, στενός συνεργάτης του Μπέρια, διατηρούσε πολύ στενές σχέσεις με τον Τοκάγεφ.[76]

Ο Χρουστσιόφ, που θα είχε συμφέρον να παρουσιάσει τον Μπέρια σαν έμπιστο του Στάλιν, γράφει:

«Ο Μπέρια είχε πάρει το συνήθιο να εκφράζει όλο και πιο καθαρά την έλλειψη σεβασμού του προς τον Στάλιν στη διάρκεια των τελευταίων χρόνων της ζωής του τελευταίου. (...) Ο Στάλιν φοβόταν μήπως είναι εύκολη λεία για τον Μπέρια. (...) Καμιά φορά, ο Στάλιν έδειχνε να φοβάται τον Μπέρια. Θα ήταν πανευτυχής αν τον ξεφορτωνόταν, αλλά δεν ήξερε πώς να το κάνει.»[77]

Πρέπει επίσης να αναφερθεί η άποψη του Μόλοτοφ που, όπως και ο Καγκάνοβιτς, παρέμεινε πάντοτε πιστός στο επαναστατικό του παρελθόν.

«Δεν αποκλείω να προκάλεσε ο Μπέρια το θάνατο του Στάλιν. Το ένιωθα μέσα από αυτά που μου διηγόταν. Την Πρωτομαγιά του

1953, πάνω στην εξέδρα των επισήμων στο Μαυσωλείο, έκανε τέτοιου είδους υπαινιγμούς. Έλεγε: "Τον εξαφάνισα". Προσπαθούσε να με εμπλέξει. "Σας έσωσα όλους".»[78]

«Θεωρώ ότι ο Χρουστσιόφ ήταν δεξιός, αλλά ο Μπέρια ήταν ακόμα πιο δεξιός. Και οι δύο ήταν δεξιοί. Κι ο Μικογιάν επίσης. Όμως, ήταν διαφορετικές προσωπικότητες. Ο Χρουστσιόφ ήταν δεξιός και εντελώς διεφθαρμένος, αλλά ο Μπέρια ήταν ακόμα πιο δεξιός και ακόμα πιο διεφθαρμένος.»[79] «Ο Χρουστσιόφ ήταν χωρίς αμφιβολία αντιδραστικός, που κατάφερε να διεισδύσει στο Κόμμα. Δεν πίστευε φυσικά σε κανενός είδους κομμουνισμό. Θεωρώ τον Μπέρια εχθρό. Διείσδυσε στο Κόμμα με ύπουλους σκοπούς. Ο Μπέρια ήταν ένας άνθρωπος χωρίς αρχές.»[80]

Στη διάρκεια των τελευταίων ετών του Στάλιν, ο Χρουστσιόφ και ο Μικογιάν έκρυβαν προφανώς τις πολιτικές τους ιδέες, προκειμένου να βρεθούν στην ευνοϊκότερη δυνατή θέση εν όψει της διαδοχής.

Η περιφρόνηση που ο Χρουστσιόφ ένιωθε για τον Στάλιν βγαίνει μέσα από τα απομνημονεύματά του:

«Κατά τη γνώμη μου, το μυαλό του Στάλιν άρχισε να σαλεύει στη διάρκεια του πολέμου. (...) Τέλη του 1949 (το) κακό άρχιζε να διαβρώνει το μυαλό του Στάλιν.»[81]

Ο Εμβέρ Χότζα αναφέρει με τι ανυπομονησία ο Χρουστσιόφ περίμενε το θάνατο του Στάλιν. Στα απομνημονεύματά του, περιγράφει μια συζήτηση που είχε με τον Μικογιάν το 1956:

«Ο ίδιος ο Μικογιάν μας είπε ότι, μαζί με τον Χρουστσιόφ και τους υποτακτικούς τους, είχαν αποφασίσει να οργανώσουν μια απόπειρα δολοφονίας του Στάλιν, αλλά ότι, στη συνέχεια, είχαν εγκαταλείψει αυτό το σχέδιο.»[82]

Ο Στάλιν κατά του μελλοντικού χρουστσιοφισμού

Αντιλήφθηκε ο Στάλιν τις πλεκτάνες που εξυφαίνονταν από τους αναθεωρητές του περιβάλλοντός του;

Η κύρια έκθεση που υποβλήθηκε στο 19ο Συνέδριο από τον Μάλενκοφ, στις αρχές Οκτώβρη του 1952, καθώς και το έργο του Στάλιν *Τα οικονομικά προβλήματα του σοσιαλισμού*, που εκδόθηκε με την ευκαιρία αυτή, δείχνουν πως ο Στάλιν είχε πειστεί ότι είχαν

γίνει πάλι αναγκαίες μια νέα πάλη ενάντια στον οπορτουνισμό και μια νέα εκκαθάριση του Κόμματος.

Η έκθεση που παρουσίασε ο Μάλενκοφ φέρει τη σφραγίδα του Στάλιν. Υπερασπίζεται επαναστατικές θέσεις που θα ανατραπούν τέσσερα χρόνια αργότερα από τον Χρουστσιόφ και τον Μικογιάν. Επικρίνει επίσης με πολύ έντονο τρόπο ένα πλήθος αρνητικών τάσεων στην οικονομία και στη ζωή του Κόμματος, τάσεις που θα επιβληθούν το 1956 με τη μορφή του χρουστσιοφικού αναθεωρητισμού.

Πρώτα απ' όλα, επιστρέφοντας στην εκκαθάριση του 1937-1938, ο Μάλενκοφ σημειώνει:

«Στο φως των αποτελεσμάτων του πολέμου εμφανίζεται μπροστά μας, σε όλο της το μεγαλείο, η σημασία της αδιάλλακτης πάλης που το Κόμμα μας συνέχισε για χρόνια κατά των εχθρών του μαρξισμού-λενινισμού, κατά των τροτσκιστικών-μπουχαρινικών εξαμβλωμάτων, κατά των συνθηκολόγων και των προδοτών που προσπαθούσαν να αναγκάσουν το Κόμμα να παρεκκλίνει απ' το σωστό δρόμο και να διασπάσουν την ενότητα των γραμμών του. (...) Εξαρθρώνοντας την παράνομη οργάνωση των τροτσκιστών και των μπουχαρινικών, το Κόμμα διέλυσε έγκαιρα όλες τις δυνατότητες εμφάνισης στην ΕΣΣΔ μιας πέμπτης φάλαγγας και προετοίμασε πολιτικά τη χώρα για την ενεργό άμυνα. Δεν είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς ότι αν αυτό δεν είχε γίνει έγκαιρα, θα είχαμε βρεθεί, στη διάρκεια των εχθροπραξιών, στην κατάσταση ανθρώπων που δέχονται πυρά από τη γραμμή του μετώπου και από τα μετόπισθεν και θα είχαμε χάσει τον πόλεμο.»[83]

Τέσσερα χρόνια αργότερα, ο Χρουστσιόφ θα αρνηθεί ότι οι τροτσκιστές και οι μπουχαρινικοί είχαν ξεπέσει στο σημείο να υπερασπίζονται μια αστική και σοσιαλδημοκρατική πλατφόρμα, όπως θα αρνηθεί και το ότι ορισμένοι από αυτούς διατηρούσαν επαφές με ξένες εχθρικές δυνάμεις. Ο Χρουστσιόφ επινοεί τότε τη θεωρία σύμφωνα με την οποία ο σοσιαλισμός είχε θριαμβεύσει οριστικά ήδη από το 1936 και ότι επομένως δεν υπήρχε πλέον κοινωνική βάση ούτε για προδοσία ούτε για καπιταλιστική παλινόρθωση! Να οι κυριότερες διαβεβαιώσεις του:

«Το σοβιετικό κράτος είχε εδραιωθεί, οι εκμεταλλεύτριες τάξεις είχαν ήδη εξοντωθεί, οι σοσιαλιστικές σχέσεις ήταν γερά ριζωμένες σε όλους τους τομείς της εθνικής οικονομίας. (...) Ο σο-

σιαλισμός είχε βασικά οικοδομηθεί στη χώρα μας, (...) οι εκμεταλλεύτριες τάξεις είχαν γενικά εξοντωθεί, (...) η σοβιετική κοινωνική δομή είχε αλλάξει ριζικά, (...) η κοινωνική βάση για τις πολιτικές ομάδες και κινήσεις που ήταν εχθρικές στο Κόμμα είχε εξαιρετικά συρρικνωθεί.»[84]

Ο Χρουστσιόφ καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η εκκαθάριση ήταν μια εντελώς αδικαιολόγητη και αυθαίρετη πράξη, αποκαθιστώντας έτσι τις πολιτικές θέσεις των οπορτουνιστών και των εχθρών του σοσιαλισμού.

Στην Έκθεσή του στο 19ο Συνέδριο, ο Μάλενκοφ υπογραμμίζει τέσσερις σημαντικές αδυναμίες του Κόμματος. Πάνω σε αυτές ακριβώς τις αδυναμίες θα στηριχτεί τέσσερα χρόνια αργότερα ο Χρουστσιόφ για να πραγματοποιήσει το αναθεωρητικό του πραξικόπημα.

Ο Μάλενκοφ υπογραμμίζει ότι πολλά γραφειοκρατικοποιημένα στελέχη αρνούνται την κριτική και τον έλεγχο της βάσης και εμμένουν στο φορμαλισμό και στην αδιαφορία.

«Η αυτοκριτική και κυρίως η κριτική που προέρχεται από τη βάση δεν αποτελούν ακόμα (...) την κύρια μέθοδο για να αποκαλύπτουμε και να διορθώνουμε τα λάθη και τις ανεπάρκειές μας, τις αδυναμίες και τις αρρώστιες μας. (...) Η κριτική αποτελεί αντικείμενο για καψόνια και διώξεις. Απαντούμε συχνά αγωνιστές που δεν παύουν να διακηρύσσουν την πίστη τους στο Κόμμα, αλλά που, στην πραγματικότητα, δεν αντέχουν την κριτική που προέρχεται από τη βάση, την καταπνίγουν και εκδικούνται αυτούς που τους κριτικάρουν. Γνωρίζουμε αρκετές περιπτώσεις όπου η γραφειοκρατική στάση απέναντι στην κριτική και την αυτοκριτική (...) σκότωσε την πρωτοβουλία (...) και εμφύσησε σε ορισμένες οργανώσεις τα αντικομματικά ήθη των γραφειοκρατών, των ορκισμένων εχθρών του Κόμματος. Εκεί όπου ο έλεγχος των μαζών πάνω στη δραστηριότητα των οργανώσεων (...) είναι αποδυναμωμένος, εκεί εμφανίζονται (...) η γραφειοκρατία, η σήψη, ακόμα και η αποδιοργάνωση ορισμένων κρίκων του κομματικού μας μηχανισμού. (...) Οι επιτυχίες γέννησαν μέσα στο Κόμμα την αυταρέσκεια, μια επίσημη αισιοδοξία, το πνεύμα εφησυχασμού, την επιθυμία ορισμένων να επαναπαύονται στις δάφνες τους και να καυχιούνται για τα παλιά

τους κατορθώματα. (...) Τα ηγετικά στελέχη μετατρέπουν συχνά τις συνεδριάσεις σε πανηγυρικές εκδηλώσεις απονομής ευσήμων, έτσι που τα λάθη και οι ανεπάρκειες στη δουλειά, οι αρρώστιες και οι αδυναμίες δεν καταγγέλλονται ούτε κριτικάρονται (...) Το πνεύμα ξενοιασιάς εισχώρησε στις οργανώσεις του Κόμματος.»[85]

Ξαναβρίσκουμε εδώ ένα θέμα που απασχολεί μόνιμα τον Στάλιν ήδη από τη δεκαετία του '30: η έκκληση στη βάση για ν' ασκήσει κριτική και έλεγχο στους γραφειοκράτες που επιζητούν τον εφησυχασμό, που καταπνίγουν τη φωνή των μελών, που απολαμβάνουν την ξενοιασιά τους και συμπεριφέρονται σαν εχθροί του κομμουνισμού. Το κείμενο αυτό μας αφήνει να φανταστούμε τα κύματα κριτικής που ο Στάλιν ήθελε πάλι να ξεσηκώσει κατά των αναθεωρητών.

Τέσσερα χρόνια αργότερα, όταν ο Χρουστσιόφ καταγγέλλει «την ανασφάλεια, το φόβο και την απελπισία» που κατά τη γνώμη του κυριαρχούσαν επί Στάλιν, υπόσχεται στην πραγματικότητα στα οπορτουνιστικά και γραφειοκρατικά στοιχεία ότι κανένας δε θα διαταράξει πια την ηρεμία τους. Δε θα «κατατρέχονται» πια από την «αριστερίστικη» κριτική της βάσης. Η αυταρέσκεια και το πνεύμα εφησυχασμού θα είναι τα κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα της αναθεωρητικής γραφειοκρατίας που θα πάρει οριστικά την εξουσία επί Χρουστσιόφ.

Κατά δεύτερο λόγο, ο Μάλενκοφ καταγγέλλει τους κομμουνιστές που αδιαφορούν για την κομματική πειθαρχία και συμπεριφέρονται σαν ιδιοκτήτες:

«Η τυπική στάση απέναντι στις αποφάσεις του Κόμματος και της κυβέρνησης, η παθητική στάση απέναντι στην εφαρμογή τους, αποτελούν ελαττώματα που πρέπει να ξεριζωθούν αμείλικτα. Το Κόμμα δεν έχει ανάγκη από αδιάφορους και χοντρόπετσους δημόσιους υπαλλήλους, για τους οποίους η προσωπική τους ηρεμία είναι πάνω από τα συμφέροντα της υπόθεσής μας. Χρειάζεται ακούραστους μαχητές, γεμάτους αυταπάρνηση. (...) Αρκετά ηγετικά στελέχη ξεχνούν ότι οι επιχειρήσεις, τη διαχείριση των οποίων τους εμπιστεύτηκαν, ανήκουν στο κράτος. Πασχίζουν να τις μετατρέψουν σε προσωπικά τους φέουδα, όπου κάνουν "ό,τι τους προστάζει το αριστερό τους πόδι". (...) Έχουμε πολλά ηγετικά στελέχη που πιστεύουν ότι δεν είναι υποχρεωμένα να υπακούν στις αποφάσεις του Κόμματος και στους σοβιετικούς νόμους. (...) Όσοι προ-

σπαθούν να κρύψουν την αλήθεια απ' το Κόμμα και να το ξεγελάσουν, δεν μπορούν να είναι μέλη του Κόμματος.»[86]

Οι άνθρωποι που ο Μάλενκοφ καταγγέλλει στο απόσπασμα αυτό θα βρουν σύντομα τον εκπρόσωπό τους στο πρόσωπο του Χρουστσιόφ. Ο Χρουστσιόφ γινόταν το φερέφωνο των γραφειοκρατών όταν επέκρινε την «υπερβολική εναλλαγή των στελεχών».[87]

Το κείμενο του Μάλενκοφ επιτρέπει επίσης να γίνει καλύτερα κατανοητό τι κρυβόταν πίσω από τις διατριβές του Χρουστσιόφ κατά του Στάλιν. Έλεγε ότι ο Στάλιν είχε «εγκαταλείψει τη μέθοδο της ιδεολογικής πάλης»˙ κολλώντας την ετικέτα «εχθρός του λαού», ο Στάλιν κατέφευγε συστηματικά «στην καταστολή και στην τρομοκρατία».[88] Οι φράσεις αυτές σκοπό είχαν να εξασφαλίσουν τη θέση εκείνων στους οποίους επιτίθεται ο Μάλενκοφ με το κείμενό του, εκείνων που μετέτρεπαν τις κρατικές επιχειρήσεις σε ατομική τους ιδιοκτησία, εκείνων που έκρυβαν την αλήθεια απ' το Κόμμα για να μπορούν να κλέβουν και να σφετερίζονται ατιμώρητα, εκείνων που ξεστόμιζαν «μαρξιστικές-λενινιστικές» φράσεις χωρίς να έχουν την παραμικρή πρόθεση να συμμορφωθούν ανάλογα. Με τον Χρουστσιόφ, όλοι όσοι ποθούσαν να γίνουν αστοί με ισότιμη συμμετοχή στα κέρδη δεν είχαν πλέον λόγους ν' ανησυχούν για «την καταστολή και την τρομοκρατία» της σοσιαλιστικής εξουσίας.

Τρίτον, ο Μάλενκοφ τα βάζει με τα στελέχη που συγκροτούν φατρίες που ξεφεύγουν από κάθε έλεγχο και πλουτίζουν παράνομα.

«Ορισμένοι δημόσιοι υπάλληλοι διασπαθίζουν για λογαριασμό τους τα αγαθά των κολχόζ, (...) ιδιοποιούνται συνεταιριστική γη, υποχρεώνουν τα διευθυντικά στελέχη των κολχόζ να τους προμηθεύουν δωρεάν σπόρους, κρέας, γάλα και άλλα προϊόντα. (...) Ορισμένα ηγετικά στελέχη δεν επιλέγουν τους συνεργάτες τους με βάση τα πολιτικά και πρακτικά προσόντα τους, αλλά με πνεύμα οικογενειακό, συναδελφικό και συντεχνιακό... Οι διαστρεβλώσεις αυτές γεννούν μέσα σε ορισμένες οργανώσεις μια φατρία ανθρώπων που αλληλοϋποστηρίζονται και βάζουν τα ομαδικά τους συμφέροντα πάνω από του Κόμματος και του κράτους. Δεν εκπλήσσει καθόλου το γεγονός ότι μια τέτοια ατμόσφαιρα οδηγεί συνήθως στην αποσύνθεση και στη σήψη. (...) Η ανέντιμη και ανεύθυνη στάση απέναντι στην εκτέλεση των οδηγιών των καθοδηγητικών ορ-

γανισμών είναι μία από τις πιο επικίνδυνες και εγκληματικές εκδηλώσεις της γραφειοκρατίας. (...) Ο έλεγχος της εκτέλεσης των οδηγιών γίνεται με σκοπό να εντοπιστούν οι ανεπάρκειες, να ξεσκεπαστούν οι παρανομίες, να βοηθηθούν με συμβουλές οι τίμιοι εργαζόμενοι, να τιμωρηθούν οι αδιόρθωτοι.»[89]

Επί Χρουστσιόφ, δεν επιλέγονται τα στελέχη που διαθέτουν τα καλύτερα πολιτικά προσόντα: εντελώς αντίθετα, αυτοί θα «εκκαθαριστούν» ως «σταλινικοί». Γύρω από τους Μπέρια, Χρουστσιόφ, Μικογιάν, Μπρέζνιεφ, θα δημιουργηθούν αστικές κλίκες, εντελώς απαλλαγμένες από τον επαναστατικό λαϊκό έλεγχο, όπως ακριβώς τις περιγράφει ο Μάλενκοφ. Ο Στάλιν δε θα είναι πια εκεί για «να τιμωρεί τους αδιόρθωτους», οι αδιόρθωτοι θα τιμωρούν πια τους αληθινούς κομμουνιστές.

Τέλος, ο Μάλενκοφ κριτικάρει τα στελέχη που παραμελούν την ιδεολογική δουλειά, επιτρέποντας έτσι στα αστικά ρεύματα να αναδυθούν ξανά και να πάρουν το πάνω χέρι στο ιδεολογικό μέτωπο.

«Σε πολλές οργανώσεις του Κόμματος, παρουσιάζεται υποτίμηση της ιδεολογικής δουλειάς, διαπιστώνεται καθυστέρηση στην εκτέλεση των κομματικών καθηκόντων, ενώ σε ορισμένες οργανώσεις η δουλειά αυτή βρίσκεται σε κατάσταση εγκατάλειψης. (...) Κάθε αποδυνάμωση της σοσιαλιστικής ιδεολογίας ισοδυναμεί με ενίσχυση της επιρροής της αστικής ιδεολογίας. (...) Εξακολουθούν να υπάρχουν στο Κόμμα μας επιβιώσεις της αστικής ιδεολογίας, της ιδιοκτησιακής νοοτροπίας και ηθικής. Οι επιβιώσεις αυτές είναι πολύ ισχυρές, μπορεί να πληθύνουν, να αναπτυχθούν, και γι' αυτό πρέπει να τις καταπολεμήσουμε αποφασιστικά. Ούτε έχουμε ανοσία απέναντι στη διείσδυση ιδεών που μας είναι ξένες, απέξω, απ' τη μεριά των καπιταλιστικών κρατών, και από μέσα, απ' τη μεριά των υπολειμμάτων ομάδων εχθρικών προς τη σοβιετική εξουσία. (...) Όποιος ζει με συνταγές που έχει αποστηθίσει και δεν έχει την αίσθηση του νέου, είναι ανίκανος να προσανατολιστεί σωστά στην εσωτερική και εξωτερική συγκυρία. (...) Ορισμένες οργανώσεις παθιάζονται με την οικονομία, ξεχνούν τα ιδεολογικά προβλήματα. (...) Εκεί όπου χαλαρώνει η προσοχή για τα ιδεολογικά προβλήματα, δημιουργείται γόνιμο έδαφος για την καλλιέργεια απόψεων και αντιλήψεων που μας είναι εχθρικές. Τα ξένα στοιχεία, που πρόβαλαν μέσα από τα απομεινάρια αντιλενινιστικών ομάδων που εξαρ-

θρώθηκαν από το Κόμμα, επιδιώκουν να πάρουν στα χέρια τους διάφορους τομείς της ιδεολογικής δουλειάς.»[90]

Ο Χρουστσιόφ θα εκχυδαΐσει το λενινισμό, μετατρέποντάς τον σε μια σειρά από συνταγές κενές από κάθε επαναστατικό πνεύμα. Το κενό που θα δημιουργηθεί με αυτόν τον τρόπο θα ενισχύσει τις παλιές αστικές και σοσιαλδημοκρατικές ιδεολογίες που θα αναζωογονηθούν και πάλι. Επιπλέον, ο Χρουστσιόφ θα παραποιήσει ή θα απαλείψει χωρίς περιστροφές τις βασικές έννοιες του μαρξισμού-λενινισμού: την αντιιμπεριαλιστική πάλη, τη σοσιαλιστική επανάσταση, τη δικτατορία του προλεταριάτου, τη συνέχιση της ταξικής πάλης, την αντίληψη για το λενινιστικό κόμμα κλπ. Όταν κάνει λόγο για «μαρξιστική διαπαιδαγώγηση», προτείνει τα αντίθετα απ' ό,τι ο Μάλενκοφ! Ο Χρουστσιόφ θα πει:

«Για πολλά χρόνια, τα στελέχη του Κόμματός μας ήταν ανεπαρκώς καταρτισμένα στα (...) πρακτικά ζητήματα της οικονομικής οικοδόμησης.»[91]

Αποκαθιστώντας τους οπορτουνιστές και τα εχθρικά στοιχεία που χτυπήθηκαν στη διάρκεια των εκκαθαρίσεων, ο Χρουστσιόφ επέτρεψε την αναβίωση των τσαρικών, αστικών και σοσιαλδημοκρατικών ιδεολογικών ρευμάτων.

Στην Ολομέλεια που πραγματοποιήθηκε μετά το 19ο Συνέδριο, ο Στάλιν ήταν ακόμα πιο σκληρός στην κριτική που άσκησε σε βάρος των Μικογιάν, Μόλοτοφ και Βοροσίλοφ, ενώ ήρθε μάλλον σε ανοιχτή σύγκρουση με τον Μπέρια. Όλα τα μέλη της ηγεσίας καταλάβαιναν πολύ καλά ότι ο Στάλιν απαιτούσε ριζική αλλαγή πλεύσης. Ο Χρουστσιόφ είχε σαφώς καταλάβει το μήνυμα, και, όπως κι οι άλλοι, έχωσε το κεφάλι στους ώμους:

«Ο Στάλιν είχε προφανώς σκοπό να ξεμπερδέψει με όλα τα παλιά μέλη του Πολιτικού Γραφείου. Είχε συχνά δηλώσει ότι τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου έπρεπε ν' αντικατασταθούν από νέους ανθρώπους. Η πρόταση που διατύπωσε μετά το 19ο Συνέδριο για την εκλογή είκοσι πέντε ατόμων στο Προεδρείο της Κεντρικής Επιτροπής αποσκοπούσε στην εξόντωση των παλιών μελών του Πολιτικού Γραφείου και στην προώθηση λιγότερο έμπειρων ατόμων. (...) Μπορεί να υποθέσει (!) κανείς ότι αυτό είχε επίσης σαν στόχο τη μελλοντική εξόντωση των παλιών μελών του Πολιτικού Γραφείου, γεγονός που θα επέτρεπε να καλυφτούν μ' ένα πέπλο σιωπής όλες οι επαίσχυντες πράξεις του Στάλιν.»[92]

Την εποχή εκείνη, ο Στάλιν ήταν ήδη ένας άνθρωπος ηλικιωμένος, εξουθενωμένος και άρρωστος. Ενεργούσε με σύνεση. Έχοντας φτάσει στο συμπέρασμα ότι τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου δεν ήταν πια στο ύψος των περιστάσεων, προώθησε νέους πιο επαναστατικούς ανθρώπους στο Προεδρείο για να τους υποβάλει στη δοκιμασία και να τους κρίνει. Οι αναθεωρητές και οι συνωμότες όπως οι Χρουστσιόφ, Μπέρια και Μικογιάν ήξεραν ότι θα έχαναν σύντομα τις θέσεις τους.

Σύμφωνα πάντοτε με τον Χρουστσιόφ, ο Στάλιν φέρεται να είπε στα μέλη του Πολιτικού Γραφείου, μετά την υπόθεση της συνωμοσίας των γιατρών, στα τέλη του 1952:

«Είστε τυφλοί όπως τα νεογέννητα γατιά. Τι θ' απογίνετε χωρίς εμένα; Η χώρα θα αφανιστεί επειδή δεν ξέρετε πώς να αναγνωρίζετε τους εχθρούς.»[93]

Ο Χρουστσιόφ παραθέτει αυτή τη δήλωση ως αποδεικτικό στοιχείο της αλαζονείας και της παράνοιας του Στάλιν. Όμως, η ιστορία έδειξε πόσο εύστοχη ήταν η παρατήρηση αυτή.

ΤΟ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ ΤΟΥ ΧΡΟΥΣΤΣΙΟΦ

Οι ραδιουργίες του Μπέρια

Ο Ζντάνοφ, ο πιθανός διάδοχος του Στάλιν, πεθαίνει τον Αύγουστο του 1948.

Ήδη πριν από το θάνατό του, μία γιατρός, η Λίντια Τιμασούκ, είχε κατηγορήσει τους γιατρούς του Στάλιν ότι εφάρμοζαν μια ακατάλληλη θεραπεία με σκοπό να επισπεύσουν το θάνατό του. Στη συνέχεια θα επαναλάμβανε τις κατηγορίες αυτές:

Στη διάρκεια του 1949, σχεδόν όλο το περιβάλλον του Ζντάνοφ συλλαμβάνεται και εκτελείται. Ο Κουζνετσόφ, γραμματέας της Κεντρικής Επιτροπής και δεξί χέρι του Ζντάνοφ, ο Ροντιόνοφ, πρωθυπουργός της Ρωσικής Δημοκρατίας, και ο Βοζνεσένσκι, πρόεδρος του Πλάνου, είναι τα κυριότερα θύματα. Συμπεριλαμβάνονται στα πιο ξεχωριστά στελέχη της νέας γενιάς. Ο Χρουστσιόφ αποδίδει ουσιαστικά την εξόντωσή τους στις ραδιουργίες του Μπέρια. Ο Στάλιν είχε κριτικάρει ορισμένες θεωρίες του Βοζνεσένσκι,

που βεβαίωνε συγκεκριμένα ότι ο νόμος της αξίας έπρεπε να ρυθμίζει την κατανομή των κεφαλαίων και της εργασίας ανάμεσα στους διάφορους κλάδους. Στην περίπτωση αυτή, λέει ο Στάλιν, κεφάλαια και δυνάμεις εργασίας θα στραφούν προς την ελαφριά βιομηχανία, που είναι πιο αποδοτική, σε βάρος της βαριάς βιομηχανίας.

«Ο τομέας του νόμου της αξίας είναι οροθετημένος στην περίπτωσή μας από την κοινωνική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής, από την επίδραση του νόμου της αρμονικής ανάπτυξης της εθνικής οικονομίας.»[94]

Στο κείμενό του όμως, ο Στάλιν αναιρεί οπορτουνιστικές απόψεις δίχως να χαρακτηρίζει εχθρούς τους εκφραστές τους. Σύμφωνα με τον Χρουστσιόφ, ο Στάλιν επενέβη αρκετές φορές προκειμένου να αφεθεί ελεύθερος ο Βοζνεσένσκι και να του ανατεθεί η διοίκηση της Κρατικής Τράπεζας.[95]

Όσο για τις κατηγορίες της Τιμασούκ κατά των γιατρών του Ζντάνοφ, η κόρη του Στάλιν, Σβετλάνα, διηγείται ότι ο πατέρας της αρχικά «δεν πίστευε ότι οι γιατροί ήταν ανέντιμοι».[96] Ο Αμπακούμοφ, υπουργός Κρατικής Ασφάλειας και στενός συνεργάτης του Μπέρια, ανέλαβε τότε την έρευνα. Όμως, τέλη του 1951, ο Ιγκνάτιεφ, άνθρωπος του Κόμματος χωρίς πείρα στην Ασφάλεια, αντικατέστησε τον Αμπακούμοφ, που συνελήφθη για έλλειψη επαγρύπνησης. Μήπως ο Αμπακούμοφ προστάτευε το αφεντικό του, τον Μπέρια;

Η έρευνα διεξαγόταν τώρα από τον Ριούμιν, πρώην υπεύθυνο Ασφάλειας στην προσωπική γραμματεία του Στάλιν. Εννέα γιατροί συνελήφθησαν με την κατηγορία ότι είχαν «διασυνδέσεις με τη διεθνή οργάνωση JOINT (American-Jewish Joint Distribution Committee), που είχε ως μέλη Εβραίους αστούς εθνικιστές και είχε συγκροτηθεί από τις αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες».[97]

Η υπόθεση αυτή ερμηνεύτηκε σαν μια πρώτη επίθεση του Στάλιν ενάντια στον Μπέρια.

Μια δεύτερη εκτυλίσσεται παράλληλα. Το Νοέμβρη του 1951, υπεύθυνοι της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος της Γεωργίας συλλαμβάνονται για υπεξαίρεση δημόσιων πόρων και κλοπή κρατικής ιδιοκτησίας και κατηγορούνται ότι είναι αστικά εθνικιστικά στοιχεία που συνδέονται με τις αγγλοαμερικανικές μυστικές υπηρεσίες. Κατά την εκκαθάριση που επακολουθεί,

πάνω από τα μισά μέλη της Κεντρικής Επιτροπής, που θεωρούνται άνθρωποι του Μπέρια, χάνουν τη θέση τους.[98] Ο νέος πρώτος γραμματέας αναφέρει στην έκθεσή του ότι η εκκαθάριση έγινε «σύμφωνα με τις προσωπικές οδηγίες του συντρόφου Στάλιν».[99]

Ο θάνατος του Στάλιν

Μερικούς μήνες πριν από το θάνατο του Στάλιν, εξαρθρώθηκε όλο το σύστημα ασφάλειας που τον προστάτευε. Ο Αλεξάντρ Ποσκρεμπίσεφ, προσωπικός γραμματέας του που τον υπηρετούσε με αξιοθαύμαστη αποτελεσματικότητα από το 1928, αποπέμφθηκε και τέθηκε σε κατ' οίκον περιορισμό, επειδή είχε δήθεν υπεξαιρέσει απόρρητα έγγραφα. Ο αντισυνταγματάρχης Νικολάι Βλάσικ, αρχηγός της προσωπικής ασφάλειας του Στάλιν 25 ολόκληρα χρόνια, συνελήφθη στις 16 Δεκέμβρη του 1952 και πέθανε λίγες βδομάδες αργότερα στη φυλακή.[100] Ο γενικός επιτελάρχης Πιοτρ Κοσίνκιν, υποδιοικητής της Φρουράς του Κρεμλίνου, υπεύθυνος για την ασφάλεια του Στάλιν, πέθανε «από καρδιακή προσβολή» στις 17 Φλεβάρη του 1953. Ο Ντεριάμπιν γράφει:

«Η διεργασία απογύμνωσης του Στάλιν από όλη την προσωπική του ασφάλεια (ήταν) μια μελετημένη και πολύ καλά εκτελεσμένη επιχείρηση.»[101]

Μόνο ο Μπέρια ήταν σε θέση να διευθύνει μια τέτοια συνωμοσία.

Την 1η Μάρτη, στις 11 το βράδυ, η φρουρά βρίσκει τον Στάλιν ξαπλωμένο στο πάτωμα του δωματίου του, αναίσθητο. Με το τηλέφωνο, καλούνται τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου. Ο Χρουστσιόφ βεβαιώνει ότι κι ο ίδιος έφτασε επιτόπου, κι έπειτα «καθένας γύρισε σπίτι του».[102]

Κανένας δεν ειδοποιεί γιατρό... Δώδεκα ώρες μετά την κρίση που υπέστη, ο Στάλιν δέχεται τις πρώτες φροντίδες. Πεθαίνει στις 5 Μάρτη. Οι Λιούις και Ουάιτχεντ γράφουν:

«Ορισμένοι ιστορικοί διακρίνουν τα αποδεικτικά στοιχεία ενός προμελετημένου φόνου. Ο Αμπντουραχμάν Αφτορχάνοφ εντοπίζει τα αίτια στην ολοφάνερη προετοιμασία από τον Στάλιν μιας εκκαθάρισης ανάλογης μ' εκείνη της δεκαετίας του '30.»[103]

Αμέσως μετά το θάνατο του Στάλιν, συγκαλείται σε σύσκεψη το

Προεδρείο. Με την έναρξή της, ο Μπέρια προτείνει τον Μάλενκοφ ως πρόεδρο του Υπουργικού Συμβουλίου και ο Μάλενκοφ ζητάει την αναγόρευση του Μπέρια ως πρώτου αντιπροέδρου και υπουργού Εσωτερικών και Κρατικής Ασφάλειας.[104] Στους μήνες που ακολουθούν, ο Μπέρια κυριαρχεί στην πολιτική σκηνή. «Διανύσαμε τότε μια πολύ επικίνδυνη περίοδο», γράφει ο Χρουστσιόφ.[105]

Με το που αναλαμβάνει και πάλι επικεφαλής της Ασφάλειας, ο Μπέρια διατάζει τη σύλληψη του Ποσκρεμπίσεφ, του γραμματέα του Στάλιν, και στη συνέχεια του Ριούμιν που είχε διευθύνει τις έρευνες για τον ύποπτο θάνατο του Ζντάνοφ. Ο Ιγκνάτιεφ, προϊστάμενος του Ριούμιν, καταγγέλλεται για το ρόλο του στην ίδια υπόθεση. Στις 3 Απρίλη, οι γιατροί που είχαν κατηγορηθεί ότι σκότωσαν τον Ζντάνοφ, αφήνονται ελεύθεροι. Ο σιωνιστής Ουίτλιν βεβαιώνει ότι αποκαθιστώντας τους Εβραίους γιατρούς, ο Μπέρια επιδιώκει «να αμαυρώσει την εξωτερική πολιτική του Στάλιν, που στρεφόταν ουσιαστικά κατά της Δύσης, των Ηνωμένων Πολιτειών και της Μεγάλης Βρετανίας».[106]

Τον Απρίλη πάντα, ο Μπέρια οργανώνει μια αντίπραξη στη γενέτειρά του, τη Γεωργία. Τοποθετεί και πάλι τους ανθρώπους του στην ηγεσία του Κόμματος και του κράτους, ο Ντεκανόζοφ (που θα τουφεκιστεί μαζί με τον Μπέρια) γίνεται υπουργός Κρατικής Ασφάλειας σε αντικατάσταση του Ρουχάντζε, που συλλαμβάνεται ως «εχθρός του λαού».[107]

Ίντριγκες του Χρουστσιόφ ενάντια στον Μπέρια

Στο μεταξύ, ο Χρουστσιόφ ραδιουργεί σε βάρος του Μπέρια. Κερδίζει πρώτα την υποστήριξη του «προστατευόμενου» του Μπέρια, του Μάλενκοφ, κι έπειτα συναντάται προσωπικά με όλους τους άλλους. Ο τελευταίος με τον οποίο έρχεται σε επαφή είναι ο Μικογιάν, ο καλύτερος φίλος του Μπέρια. Στις 24 Ιούνη συγκαλείται το Προεδρείο. Στη διάρκεια της συνεδρίασης συλλαμβάνεται ο Μπέρια. Ο Μικογιάν εκφράζει την άποψη ότι ο Μπέρια «θα δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις επικρίσεις μας... η περίπτωσή του δεν είναι ανέλπιδη».[108]

Έπειτα από ένα προσυμφωνημένο σύνθημα, έντεκα στρατάρχες και στρατηγοί που ενέχονται στη συνωμοσία και διευθύνονται

από τον Ζούκοφ, μπαίνουν στην αίθουσα και συλλαμβάνουν τον Μπέρια, που θα τουφεκιστεί μαζί με τους συνεργάτες του στις 23 Δεκέμβρη του 1953.

Στις 14 Ιούλη του 1953, ο στρατηγός Αλεξέι Αντόνοφ και ο γενικός επιτελάρχης Εφίμοφ οργανώνουν ένα «πραξικόπημα» στο Κομμουνιστικό Κόμμα της Γεωργίας και αποπέμπουν τους ανθρώπους του Μπέρια. Ο Μζαβανάντζε, πρώην αντιστράτηγος, γίνεται πρώτος γραμματέας του Κόμματος.[109]

Ο Ριούμιν είχε συλληφθεί από τον Μπέρια στις 5 Απρίλη του 1953. Δεκαπέντε μήνες αργότερα, οι χρουστσιοφικοί τον καταδικάζουν για την ανάμιξή του στην «Υπόθεση των γιατρών». Τουφεκίζεται στις 23 Ιούλη. Ωστόσο, ο Ιγκνάτιεφ, ο προϊστάμενός του και προστατευόμενος του Χρουστσιόφ, διορίζεται πρώτος γραμματέας της Δημοκρατίας της Μπασκιρίας.[110]

Τέλη Δεκέμβρη του 1954, ο Αμπακούμοφ, πρώην υπουργός Κρατικής Ασφάλειας, και οι βοηθοί του καταδικάζονται σε θάνατο επειδή κατασκεύασαν, με οδηγίες του Μπέρια, την «Υπόθεση του Λένινγκραντ» εναντίον του Βοζνεσένσκι και των φίλων του.

Το Σεπτέμβρη του 1955, ο Νικολάι Ρουχάτζε, υπεύθυνος Ασφάλειας στη Γεωργία, υπεύθυνος για την εκκαθάριση ενάντια στους ανθρώπους του Μπέρια το 1951, καταδικάζεται και τουφεκίζεται ως «συνεργός του Μπέρια».[111]

Έτσι, από το 1950 ως το 1955, διάφορες κλίκες αναθεωρητών τράβηξαν τα μαχαίρια τους για να τακτοποιήσουν τους λογαριασμούς τους και εκμεταλλεύτηκαν την ευκαιρία για να εξοντώσουν οπαδούς του Στάλιν.

Οι εχθροί «αποκαθίστανται»

Μετά το θάνατο του Στάλιν, επί Χρουστσιόφ, οπορτουνιστές και εχθροί του λενινισμού, που είχαν δίκαια εκτοπιστεί στη Σιβηρία επί Στάλιν, αποκαταστάθηκαν και τοποθετήθηκαν σε διευθυντικές θέσεις. Ο γιος του Χρουστσιόφ, Σεργκέι, μας λέει τα εξής: Στη διάρκεια της δεκαετίας του '30, ο Χρουστσιόφ και ο Μικογιάν είχαν στενή συνεργασία με κάποιον Σνέγκοφ, που είχε καταδικαστεί το 1938 σε φυλάκιση 25 χρόνων ως εχθρός του λαού. Το 1956, ο Χρουστσιόφ τον έβγαλε από κάποιο στρατόπεδο για να καταθέσει

«για τα σταλινικά εγκλήματα». Όμως, ο Σνέγκοφ «απέδειξε» στο γιο του Χρουστσιόφ ότι «δεν επρόκειτο τόσο για τυχαία σφάλματα και λάθη του Στάλιν, αλλά ότι η σφαλερή και εγκληματική πολιτική του ήταν η αιτία όλων των κακών. Και ότι αυτή η πολιτική δεν πρόβαλε ξαφνικά στα μέσα της δεκαετίας του '30, αλλά ότι είχε τις ρίζες της στην Οκτωβριανή Επανάσταση του 1917 και στον εμφύλιο πόλεμο».[112] Ένα τέτοιο υποκείμενο, που δηλώνει ανοιχτά αντίπαλος της Οκτωβριανής Επανάστασης, διορίστηκε απ' τον Χρουστσιόφ επίτροπος στο υπουργείο Εσωτερικών, όπου ασχολήθηκε ειδικά με την αποκατάσταση των «θυμάτων του σταλινισμού»![113]

Ο Χρουστσιόφ ψάρεψε επίσης τον πανούργο Σολζενίτσιν μέσα από ένα στρατόπεδο εργασίας. Έτσι, ο ηγέτης των αναθεωρητών που ορκιζόταν «επιστροφή στο λενινισμό», συμμάχησε με έναν τσαρικό αντιδραστικό για να πολεμήσει το «σταλινισμό». Οι δύο απατεώνες συνεννοούνταν θαυμάσια. Σε μια έξαρση αβροφροσύνης για το «μαρξιστή» συνεργό του, ο Σολζενίτσιν θα γράψει αργότερα:

«Ήταν αδύνατο να προβλεφτεί η ξαφνική, βροντερή και οργίλη επίθεση κατά του Στάλιν που ο Χρουστσιόφ φύλαγε στην άκρη για το 22ο Συνέδριο! Δε θυμάμαι να έχω διαβάσει εδώ και πολύ καιρό κάτι τόσο ενδιαφέρον.»[114]

Ο Χρουστσιόφ και η ειρηνική αντεπανάσταση

Μετά την εκτέλεση του Μπέρια, ο Χρουστσιόφ επιβλήθηκε ως η κυρίαρχη φυσιογνωμία του Προεδρείου. Στο 20ό Συνέδριο, το Φλεβάρη του 1956, άλλαξε ολοκληρωτικά την πολιτική και ιδεολογική γραμμή του Κόμματος. Διατυμπάνιζε ότι η «λενινιστική δημοκρατία» και η «συλλογική ηγεσία» είχαν αποκατασταθεί, αλλά σχεδόν επέβαλε τη μυστική του έκθεση για τον Στάλιν στα άλλα μέλη του Προεδρείου. Ο Μόλοτοφ καταθέτει:

«Όταν ο Χρουστσιόφ διάβασε την έκθεσή του στο 20ό Συνέδριο, με είχαν ήδη κάνει πέρα. Με ρωτούν συχνά: Γιατί δεν πήρατε στο 20ό Συνέδριο το λόγο εναντίον του Χρουστσιόφ; Το Κόμμα δεν είχε προετοιμαστεί για κάτι τέτοιο. Θα μας είχαν πετάξει έξω. Παραμένοντας στο Κόμμα, έλπιζα ότι θα μπορούσαμε να διορθώσουμε κάπως την κατάσταση.»[115]

Η πάλη ανάμεσα στις δύο γραμμές, ανάμεσα στο μαρξισμό-λενινισμό και τις αστικές παρεκκλίσεις δεν είχε πάψει να διεξάγεται από τις 25 Οκτώβρη του 1917. Με τον Χρουστσιόφ, ο συσχετισμός δυνάμεων ανατράπηκε και ο οπορτουνισμός, που μέχρι τότε είχε καταπολεμηθεί και κατασταλεί, αναρριχήθηκε στην κορυφή του Κόμματος. Ο αναθεωρητισμός εκμεταλλεύτηκε τη θέση αυτή για να εξοντώσει λίγο-λίγο τις μαρξιστικές-λενινιστικές δυνάμεις. Όταν πέθανε ο Στάλιν, στο Προεδρείο υπήρχαν δέκα: οι Μάλενκοφ, Μπέρια, Χρουστσιόφ, Μικογιάν, Μόλοτοφ, Καγκάνοβιτς, Βοροσίλοφ, Μπουλγκάνιν, Σαμπούροφ και Περβούχιν.[116] Μετά την εξόντωση του Μπέρια, ο Μικογιάν βεβαίωνε το 1956 ότι το Προεδρείο αποτελούσε μια «ισχυρά ενωμένη συλλογική ηγεσία».[117] Τον επόμενο χρόνο, όμως, ο Χρουστσιόφ και ο Μικογιάν ξεφορτώθηκαν όλους τους άλλους με το επιχείρημα ότι «αυτοί οι αποστάτες (...) ήθελαν να επιστρέψουν στους δύσκολους για το Κόμμα μας και τη χώρα καιρούς της επικράτησης των αξιοκατάκριτων μεθόδων και ενεργειών, που γέννησε η προσωπολατρία, στους καιρούς που κανένας δεν ήταν ασφαλής από την αυθαιρεσία και τους διωγμούς».[118] Η εξόντωση αυτή της μαρξιστικής-λενινιστικής πλειοψηφίας του Προεδρείου έγινε δυνατή χάρη στην επέμβαση του στρατού, και ιδιαίτερα του Ζούκοφ, και των γραμματέων των περιοχών, που έσπευσαν να βοηθήσουν τον Χρουστσιόφ που μειοψηφούσε. Οι δισταγμοί, η μικρή πολιτική διορατικότητα, το πνεύμα συμφιλίωσης των Μόλοτοφ, Μάλενκοφ και Καγκάνοβιτς προκάλεσαν την ήττα τους.

Στη διεθνή πολιτική, η γραμμή που ακολουθήθηκε από τον Στάλιν από το 1945 ως το 1953 εγκαταλείφτηκε ολοκληρωτικά. Ο Χρουστσιόφ συνθηκολόγησε απέναντι στην παγκόσμια αστική τάξη. Στο 20ό Συνέδριο είπε:

«Το Κόμμα απέρριψε τις ξεπερασμένες έννοιες. (...) Θέλουμε να είμαστε φίλοι με τις Ηνωμένες Πολιτείες. (...) Η Γιουγκοσλαβία καταγράφει σημαντικά αποτελέσματα στη σοσιαλιστική οικοδόμηση. (...) Η εργατική τάξη μπορεί να κατακτήσει μια γερή πλειοψηφία στο Κοινοβούλιο και να το μετατρέψει σε όργανο μιας αυθεντικής λαϊκής θέλησης.»[119]

Ο Χρουστσιόφ ξεκίνησε τη διάλυση του έργου του Στάλιν κάνοντας ελκυστικές προβλέψεις. Ξανακούγοντάς τες σήμερα, ο Χρουστσιόφ παρουσιάζεται μπροστά μας στον πραγματικό του ρόλο του παλιάτσου.

«Την περίοδο της προσωπολατρίας», λέει ο Χρουστσιόφ, «είχαν εμφανιστεί άνθρωποι που έριχναν στάχτη στα μάτια.» Με τον Στάλιν, αυτοί οι κόλακες και οι ταχυδακτυλουργοί φυσικά εξαφανίστηκαν. Να γιατί ο Χρουστσιόφ συνεχίζει με παρρησία το λόγο του:

«Στα επόμενα δέκα χρόνια (1961-1970) η Σοβιετική Ένωση, που δημιουργεί την υλικοτεχνική βάση του κομμουνισμού, θα ξεπεράσει ως προς την παραγωγή ανά κάτοικο την πιο ισχυρή και πλούσια καπιταλιστική χώρα, τις ΗΠΑ.»[120]

Είκοσι χρόνια μετά την «είσοδο στον κομμουνισμό» που υποσχέθηκε ο Χρουστσιόφ για το 1970, η Σοβιετική Ένωση διαλύθηκε κάτω απ' τα πλήγματα του αμερικανικού ιμπεριαλισμού. Οι δημοκρατίες της παραδόθηκαν στους μαφιόζους και στους άρπαγες καπιταλιστές, ο λαός βυθίστηκε στην αθλιότητα και την ανεργία, το έγκλημα βασιλεύει παντού, ο εθνικισμός και ο φασισμός προκαλούν φοβερούς εμφύλιους πολέμους, οι νεκροί μετριούνται κατά δεκάδες χιλιάδες, οι πρόσφυγες κατά εκατομμύρια.

Όσο για τον Στάλιν, στην εποχή του έτυχε ν' αναφερθεί στο αβέβαιο μέλλον. Τα συμπεράσματα που έγραψε το 1938 στην *Ιστορία του Κομμουνιστικού Κόμματος (μπ.) της ΕΣΣΔ*, αξίζει να τα ξαναδιαβάσουμε κάτω από το φως των πρόσφατων γεγονότων. Περιέχουν έξι ουσιαστικά διδάγματα, βγαλμένα από την εμπειρία του μπολσεβίκικου Κόμματος. Το τέταρτο λέει τα εξής:

«Δε θα μπορούσαμε να επιτρέψουμε να υπάρχουν στο γενικό επιτελείο της εργατικής τάξης σκεπτικιστές, οπορτουνιστές, συνθηκολόγοι και προδότες. Δεν μπορούμε να θεωρήσουμε τυχαίο το γεγονός ότι οι τροτσκιστές, οι μπουχαρινικοί και οι αστοί εθνικιστές κατάντησαν πράκτορες των ξένων υπηρεσιών πληροφοριών. Από μέσα είναι που κυριεύονται ευκολότερα τα φρούρια.»[121]

Έτσι, ο Στάλιν είχε προβλέψει τι θα συνέβαινε στη Σοβιετική Ένωση τη μέρα που ένας Γκορμπατσόφ και ένας Γέλτσιν θα έμπαιναν στο Πολιτικό Γραφείο.

Στο τέλος του 20ού αιώνα, η ανθρωπότητα οδηγείται κατά κάποιο τρόπο πάλι πίσω στην αφετηρία, στα χρόνια 1900-1914, τότε που οι ιμπεριαλιστικές δυνάμεις πίστευαν ότι μπορούσαν να ρυθμίσουν μεταξύ τους την τύχη του κόσμου. Στα χρόνια που θα 'ρθουν, στο βαθμό που ο απάνθρωπος, βάρβαρος και εγκληματικός χαρακτήρας του ιμπεριαλισμού θα αποκαλύπτεται όλο και πιο καθαρά, οι νέες γενιές που δε γνώρισαν τον Στάλιν θα θελήσουν να τον τιμή-

σουν. Θα επικροτήσουν τα λόγια του Μάο Τσετούνγκ που, στις 21 Δεκέμβρη του 1939, στις δύσβατες απόμακρες περιοχές της τεράστιας Κίνας, γιόρταζε τα εξηκοστά γενέθλια του Στάλιν:

«Γιορτάζω τον Στάλιν σημαίνει παίρνω θέση υπέρ του, υπέρ του έργου του, υπέρ της νίκης του σοσιαλισμού, υπέρ του δρόμου που δείχνει στην ανθρωπότητα, σημαίνει αισθάνομαι για κείνον ό,τι για έναν πολύ αγαπητό φίλο. Γιατί η τεράστια πλειονότητα της ανθρωπότητας ζει σήμερα μέσα στα βάσανα, και δεν μπορεί να απαλλαγεί από αυτά παρά μόνο ακολουθώντας το δρόμο που δείχνει ο Στάλιν και με τη βοήθειά του.»[122]

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ludo Martens, *L'URSS et la contre-révolution de velours*, EPO, Βρυξέλλες και Αμβέρσα 1991.
2. *Στο ίδιο*, σελ. 215.
3. *Στο ίδιο*, σελ. 186.
4. *Στο ίδιο*, σελ. 253.
5. *Στο ίδιο*, σελ. 245.
6. Patrice de Beer, «La lente érosion», *Le Monde*, 7.8.1991.
7. *International Herald Tribune*, 5.11.1991, σελ. 1.
8. *Statement*, 8.12.1992.
9. *Democratic Palestine*, Ιούλης-Σεπτέμβρης 1992, σελ. 31.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1. Βλ. Sidney and Beatrice Webb, *Soviet Communism: a New Civilisation?* Longmans, Green and Co, Edition National Union of General and Municipal Workers, 1935, σελ. 236.
2. *Στο ίδιο*, σελ. 531.
3. Alexandre Kerensky, *La Russie au tournant de l'histoire*, εκδ. Plon, 1967, σελ. 296.
4. *Στο ίδιο*, σελ. 330.
5. *Στο ίδιο*, σελ. 366.
6. Ian Grey, *Stalin, Man of History*, Abacus, Sphere Books Ltd., Μεγάλη Βρετανία 1982.
7. *Στο ίδιο*, σελ. 14-18.
8. *Στο ίδιο*, σελ. 20-21, και R. McNeal, *Stalin*, Macmillan Publishers, Λονδίνο 1988, σελ. 9.
9. I. Grey, *ό.π.*, σελ. 22-24.
10. L. Trotski, *Ma vie*, Gallimard, βιβλίο τσέπης, 1966, σελ. 583.
11. I. Grey, *ό.π.*, σελ. 29-31.
12. *Στο ίδιο*, σελ. 32.
13. *Στο ίδιο*, σελ. 34-35.
14. *Στο ίδιο*, σελ. 38.
15. *Στο ίδιο*, σελ. 45.
16. *Στο ίδιο*, σελ. 51.
17. *Στο ίδιο*, σελ. 53.
18. *Στο ίδιο*, σελ. 59, 64.
19. *Στο ίδιο*, σελ. 65-69.
20. *Στο ίδιο*, σελ. 70.

21. *Στο ίδιο*, σελ. 71-73.
22. *Στο ίδιο*, σελ. 75-79.
23. *Στο ίδιο*, σελ. 88-96. (Βλ. και Ι. Β. Στάλιν, *Άπαντα*, τόμ. 3, έκδ. της ΚΕ του ΚΚΕ, 1952, σελ. 215 και 216).
24. *Στο ίδιο*, σελ. 97-98.
25. *Στο ίδιο*, σελ. 104. (Βλ. και Ι. Β. Στάλιν, *ό.π.*, τόμ. 4, σελ. 38).
26. L. Trotski, *ό.π.*, σελ. 590.
27. *Στο ίδιο*, σελ. 549.
28. A. Kerensky, *ό.π.*, σελ. 591.
29. *Στο ίδιο*, σελ. 629.
30. *Στο ίδιο*, σελ. 642, 630 και 653.
31. S. & B. Webb, *ό.π.*, σελ. 536.
32. Jane Burbank, *Intelligentsia and Revolution 1917-1922*, Oxford University Press, 1986, σελ. 13, 36, 42, 44.
33. I. Grey, *ό.π.*, σελ. 105.
34. *Στο ίδιο*, σελ. 106-109.
35. *Στο ίδιο*, σελ. 115-117.
35α. Ι. Β. Στάλιν, *ό.π.*, τόμ. 4, σελ. 137.
36. I. Grey, *ό.π.*, σελ. 121-127.
37. R. McNeal, *ό.π.*, σελ. 57.
38. I. Grey, *ό.π.*, σελ. 128.
39. *Στο ίδιο*, σελ. 129-130.
40. *Στο ίδιο*, σελ. 131.
41. *Στο ίδιο*, σελ. 132-133.
42. *Στο ίδιο*, σελ. 135-136 και Ι. Β. Στάλιν, *ό.π.*, τόμ. 4, σελ. 368.
43. R. McNeal, *ό.π.*, σελ. 62.
44. I. Grey, *ό.π.*, σελ. 139.
45. L. Trotski, *Staline*, τόμ. II, Union Générale d'Editions, συλλ. 10-18, Παρίσι 1979, σελ. 224.
46. R. MacNeal, *ό.π.*, σελ. 63.
47. Β. Ι. Λένιν, *Άπαντα*, εκδ. «Σύγχρονη Εποχή», τόμ. 42, σελ. 206 και 226.
48. I. Grey, *ό.π.*, σελ. 151.
49. Β. Ι. Λένιν, *Άπαντα*, τόμ. 45, σελ. 122.
50. I. Grey, *ό.π.*, σελ. 159.
51. *Στο ίδιο*, σελ. 171.
52. *Στο ίδιο*, σελ. 172.
53. *Στο ίδιο*, σελ. 173.
54. L. Trotski, *Ma vie*, *ό.π.*, σελ. 260.

55. Henri Bernard, *Le communisme et l'aveuglement occidental*, εκδ. Grisard, Soumagne, Βέλγιο 1982, σελ. 48.
56. Ι. Β. Στάλιν, *ό.π.*, τόμ. 10, σελ. 196-197. Βλ. επίσης Gérard Walter, *Lénine*, εκδ. Albin Michel, 1971, σελ. 472.
57. L. Trotski, *Ma vie*, ό.π., σελ. 54.
58. *Στο ίδιο*, σελ. 583.
59. *Στο ίδιο*, σελ. 552.
60. I. Grey, *ό.π.*, σελ. 176.
61. Fotieva, *Souvenirs sur Lénine*, εκδ. Μόσχα, αχρονολόγητο, σελ. 152-153.
62. *Στο ίδιο*, σελ. 173-174.
63. L. Trotski, *Staline*, ό.π., σελ. 261.
64. I. Grey, *ό.π.*, σελ. 179.
65. *Στο ίδιο*, σελ. 179.
66. Fotieva, *ό.π.*, σελ. 175.
67. L. Trotski, *Staline*, τόμ. II, σελ. 262.
68. Ι. Β. Στάλιν, *ό.π.*, τόμ. 10, σελ. 195, 198.
69. L. Trotski, *Staline*, II, σελ. 258, 264, 273.
70. *Στο ίδιο*, σελ. 266.
71. H. Bernard, *ό.π.*, σελ. 53.
72. L. Trotski, *Staline*, II, σελ. 273.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ ΣΕ ΜΙΑ ΜΟΝΟ ΧΩΡΑ

1. Β. Ι. Λένιν, *Άπαντα*, ό.π., τόμ. 42, σελ. 30.
2. *Στο ίδιο*, σελ. 30-31.
3. Βλ. Β. Ι. Λένιν, *ό.π.*, τόμ. 45, σελ. 378-382.
4. *Στο ίδιο*, σελ. 370.
5. *Στο ίδιο*, σελ. 302.
6. *Στο ίδιο*, σελ. 309.
7. L. Trotski, *Bilan et perspectives*, εκδ. de Minuit, 1969, σελ. 15.
8. *Στο ίδιο*, σελ. 62-63.
9. *Στο ίδιο*, σελ. 96-97.
10. *Στο ίδιο*, σελ. 108-109.
11. *Στο ίδιο*, σελ. 100.
12. Ι. Β. Στάλιν, *Ζητήματα Λενινισμού*, «Η Οκτωβριανή Επανάσταση και η τακτική των Ρώσων κομμουνιστών», έκδ. της ΚΕ του ΚΚΕ, 1950, σελ. 107.
13. L. Trotski, *The Programme of Peace – A Postscript 1922*, εκδ.

International Bookshop, Νότιγχαμ, αχρονολόγητο. Αναφέρεται επίσης στο Ι. Β. Στάλιν, «Η Οκτωβριανή Επανάσταση...», *ό.π.*, σελ. 114-115.

14. L. Trotski, *Nos tâches politiques,* εκδ. Pierre Belfond, Παρίσι 1970, σελ. 40, 195, 204, 159, 39, 128, 198 και 41.
15. *Στο ίδιο,* σελ. 97, 170.
16. *Στο ίδιο,* σελ. 160.
17. *Στο ίδιο,* σελ. 103 και 128.
18. L. Trotski, *Cours nouveau,* U.G.E., συλλογή 10-18, Παρίσι 1972, σελ. 21 και 158.
19. L. Trotski, *Nos tâches,* ό.π., σελ. 140-141.
20. L. Trotski, *Cours nouveau,* .ό.π., σελ. 25.
21. L. Trotski, *Nos tâches,* ό.π., σελ. 204, 192, 195.
22. L. Trotski, *Cours nouveau,* ό.π., σελ. 25.
23. L. Trotski, *Nos tâches,* ό.π., σελ. 190.
24. L. Trotski, *Cours nouveau,* ό.π., σελ. 154.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ

1. Ι. Β. Στάλιν, *Ζητήματα Λενινισμού,* «Για τα καθήκοντα των στελεχών της οικονομίας», σελ. 446, 447.
2. Hiroaki Kuromiya, *Stalin's Industrial Revolution,* Cambridge University Press, 1988.
3. *Στο ίδιο,* σελ. 319, 115.
4. *Στο ίδιο,* σελ. 290.
5. *Στο ίδιο,* σελ. 306.
6. Sidney and Beatrice Webb, *ό.π.,* σελ. 810.
7. *Στο ίδιο,* σελ. 811.
8. Anna Louise Strong, *The Stalin Era,* 1956, σελ. 33, 28-29.
9. *Στο ίδιο,* σελ. 145.
10. John Scott, *Au-delà de l'Oural,* εκδ. Marguerat, Λοζάνη 1945, σελ. 244-245.
11. H. Kuromiya, *ό.π.,* σελ. 305-306.
12. *Στο ίδιο,* σελ. 316.
13. J. Scott, *ό.π.,* σελ. 170-175.
14. *Στο ίδιο,* σελ. 190-191.
15. *Στο ίδιο,* σελ. 242.
16. H. Kuromiya, *ό.π.,* σελ. 287.
17. Β. Ι. Λένιν, *Άπαντα,* τόμ. 42, σελ. 30.

18. *Οι πρόοδοι της σοβιετικής εξουσίας εδώ και 40 χρόνια*, στατιστική συλλογή, Μόσχα 1958, σελ. 75 (στα ρωσικά).
19. *Στο ίδιο*, σελ. 26.
20 *Στο ίδιο*, σελ. 30.
21. H. Kuromiya, *ό.π.*, σελ. 304-305.
22. *Οι πρόοδοι της σοβιετικής εξουσίας*... ό.π., σελ. 26.
23. *Στο ίδιο*, σελ. 31.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Η ΚΟΛΕΚΤΙΒΟΠΟΙΗΣΗ

1. R. W. Davies, *The Socialist Offensive, The Collectivisation of Soviet Agriculture, 1929-1930*, MacMillan Press, 1980, σελ. 4-5.
2. *Στο ίδιο*, σελ. 16-18.
3. Lynne Viola, *The Best Sons of the Fatherland – Workers in the Vanguard of Soviet Collectivisation*, Oxford University Press, Οξφόρδη, Νέα Υόρκη 1987, σελ. 22.
4. *Στο ίδιο*, σελ. 13.
5. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 51.
6. *Στο ίδιο*, σελ. 54.
7. *Στο ίδιο*, σελ. 52.
8. *Στο ίδιο*, σελ. 53.
9. L. Viola, *ό.π.*, σελ. 19 και 22.
10. Αναφέρεται στο Sidney and Beatrice Webb, *ό.π.*, σελ. 810.
11. *Στο ίδιο*, σελ. 808.
12. Jean Elleinstein, *Le socialisme dans un seul pays*, Ed. Sociales, 1973, σελ. 67-69. Davies, *ό.π.*, σελ. 9 και 171.
13. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 25-26.
14. *Στο ίδιο*, σελ. 17.
15. I. B. Στάλιν, *Ζητήματα Λενινισμού*, «Στο μέτωπο των σιτηρών», ό.π., σελ. 239.
16. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 27.
17. I. B. Στάλιν, *Ζητήματα Λενινισμού*, «Για τα ζητήματα της αγροτικής πολιτικής στην ΕΣΣΔ», ό.π., σελ. 399.
18. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 29-30.
19. *Στο ίδιο*, σελ. 31 και 419.
20. *Στο ίδιο*, σελ. 32.
21. *Στο ίδιο*, σελ. 33.
22. *Στο ίδιο*, σελ. 34.
23. *Στο ίδιο*, σελ. 41.

24. *Στο ίδιο*, σελ. 38.
25. S. and B. Webb, *ό.π.*, σελ. 245.
26. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 46 και 49-50. Ν. Μπουχάριν, *Διαλεχτά Έργα*, Μόσχα 1988, σελ. 424 (στα ρωσικά).
27. Ν. Μπουχάριν, *ό.π.*, σελ. 15.
28. *Στο ίδιο*, σελ. 16.
29. Ι. Β. Στάλιν, *Ζητήματα Λενινισμού*, «Για το δεξιό κίνδυνο στο ΚΚ (μπ.) της ΕΣΣΔ», ό.π., σελ. 264.
30. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 47.
31. Ι. Β. Στάλιν, *Ζητήματα Λενινισμού*, «Για τη δεξιά παρέκκλιση στο ΚΚ (μπ.) της ΕΣΣΔ», ό.π., σελ. 298 και 304.
32. Μπουχάριν, *Διαλεχτά Έργα*, ό.π., σελ. 26-27.
33. Stepniak, *The Russian Peasantry*, αγγλική έκδοση 1905. S. and B. Webb, *ό.π.*, σελ. 563.
34. S. & B. Webb, *ό.π.*, σελ. 565.
35. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 109.
36. L. Viola, *ό.π.*, σελ. 27.
37. Ι. Β. Στάλιν, *Ζητήματα Λενινισμού*, «Για τα ζητήματα της αγροτικής πολιτικής στην ΕΣΣΔ», *ό.π.*, σελ. 399.
38. *Στο ίδιο*, σελ. 378 και 400.
39. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 112.
40. *Στο ίδιο*, σελ. 121.
41. *Στο ίδιο*, σελ. 442.
42. L. Viola, *ό.π.*, σελ. 91.
43. *Στο ίδιο*, σελ. 93-94.
44. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 218.
45. *Στο ίδιο*, σελ. 173.
46. *Στο ίδιο*, σελ. 274.
47. *Στο ίδιο*, σελ. 160.
48. L. Viola, *ό.π.*, σελ. 215-216.
49. *Στο ίδιο*, σελ. 216.
50. *Στο ίδιο*, σελ. 215-216.
51. *Στο ίδιο*, σελ. 29.
52. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 226.
53. L. Viola, *ό.π.*, σελ. 29.
54. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 225-226.
55. *Στο ίδιο*, σελ. 205.
56. *Στο ίδιο*, σελ. 206.
57. *Στο ίδιο*, σελ. 206-207.

58. L. Viola, *ό.π.*, σελ. 211.
59. *Στο ίδιο*, σελ. 103.
60. *Στο ίδιο*, σελ. 103.
61. *Στο ίδιο*, σελ. 109.
62. *Στο ίδιο*, σελ. 141.
63. *Στο ίδιο*, σελ. 135.
64. *Στο ίδιο*, σελ. 154.
65. *Στο ίδιο*, σελ. 172.
66. *Στο ίδιο*, σελ. 216.
67. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 152-153.
68. *Στο ίδιο*, σελ. 154.
69. *Στο ίδιο*, σελ. 155.
70. *Στο ίδιο*, σελ. 161-162.
71. *Στο ίδιο*, σελ. 165-166.
72. *Resolutions and Decisions of the CPSU*, τόμ. 3, 1929-1953, εκδ. Robert McNeal, University of Toronto Press, σελ. 23.
73. *Στο ίδιο*, σελ. 29.
74. *Στο ίδιο*, σελ. 27.
75. *Στο ίδιο*, σελ. 25.
76. *Στο ίδιο*, σελ. 29.
77. *Στο ίδιο*, σελ. 29.
78. *Στο ίδιο*, σελ. 31.
79. *Στο ίδιο*, σελ. 34.
80. *Στο ίδιο*, σελ. 28.
81. *Στο ίδιο*, σελ. 37.
82. *Στο ίδιο*, σελ. 40, 43.
83. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 62.
84. L. Viola, *ό.π.*, σελ. 154.
85. L. Viola, *ό.π.*, σελ. 154 και R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 212-213.
86. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 221.
87. *Στο ίδιο*, σελ. 138-139.
88. *Στο ίδιο*, σελ. 140.
89. *Στο ίδιο*, σελ. 144.
90. *Στο ίδιο*, σελ. 144.
91. *Στο ίδιο*, σελ. 145.
92. *Στο ίδιο*, σελ. 183.
93. *Στο ίδιο*, σελ. 184.
94. *Αποφάσεις*, ό.π., σελ. 40-43.

95. Ch. Bettelheim, *L'économie soviétique*, εκδ. Recueil Sirey, Παρίσι 1950, σελ. 87.
96. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 228.
97. *Στο ίδιο*, σελ. 233.
98. *Στο ίδιο*, σελ. 231.
99. *Στο ίδιο*, σελ. 235-236.
100. *Στο ίδιο*, σελ. 228.
101. *Στο ίδιο*, σελ. 258-259.
102. *Στο ίδιο*, σελ. 247-248.
103. K. Kautsky, *Het bolchevisme in het slop*, Uitgeverij Arbeiderspers, Άμστερνταμ 1930.
104. *Στο ίδιο*, σελ. 91.
105. *Στο ίδιο*, σελ. 115.
106. *Στο ίδιο*, σελ. 106-107.
107. *Στο ίδιο*, σελ. 138.
108. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 262-263.
109. *Στο ίδιο*, σελ. 442.
110. *Στο ίδιο*, σελ. 239.
111. *Στο ίδιο*, σελ. 240.
112. *Στο ίδιο*, σελ. 265.
113. *Στο ίδιο*, σελ. 265.
114. Ι. Β. Στάλιν, *Ζητήματα Λενινισμού*, «Ίλιγγος απ' τις επιτυχίες», ό.π., σελ. 410-411.
115. *Στο ίδιο*, σελ. 412.
116. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 273.
117. *Στο ίδιο*, σελ. 280-281.
118. *Στο ίδιο*, σελ. 271.
119. L. Viola, *ό.π.*, σελ. 116.
120. Ι. Β. Στάλιν, *ό.π.*, σελ. 409.
121. R. W. Davies, *ό.π.*, σελ. 281.
122. *Στο ίδιο*, σελ. 276.
123. *Στο ίδιο*, σελ. 280.
124. *Στο ίδιο*, σελ. 319-320.
125. *Στο ίδιο*, σελ. 300.
126. *Στο ίδιο*, σελ. 375.
127. *Στο ίδιο*, σελ. 322-323.
128. *Στο ίδιο*, σελ. 325-327.
129. *Στο ίδιο*, σελ. 327-328.
130. *Στο ίδιο*, σελ. 335-336.

131. *Στο ίδιο*, σελ. 442-443, πίνακας 17.
132. *Στο ίδιο*, σελ. 285-286, 288.
133. *Στο ίδιο*, σελ. 251.
134. *Στο ίδιο*, σελ. 419.
135. *Στο ίδιο*, σελ. 337-338.
136. *Στο ίδιο*, σελ. 360-361.
137. *Στο ίδιο*, σελ. 369-370.
138. *Στο ίδιο*, σελ. 369.
139. *Στο ίδιο*, σελ. 371.
140. *Στο ίδιο*, σελ. 358.
141. *Στο ίδιο*, σελ. 378-379.
142. *Στο ίδιο*, σελ. 380.
143. *Στο ίδιο*, σελ. 441, 442.
144. Ch. Bettelheim, *ό.π.*, σελ. 66.
145. R. W. Davies, *ό.π.*, τόμ. II, σελ. 13-14.
146. Ch. Bettelheim, *ό.π.*, σελ. 73.
147. R. W. Davies, *ό.π.*, τόμ. II, σελ. 15.
148. *Στο ίδιο*, τόμ. II, σελ. 20-21.
149. *Στο ίδιο*, τόμ. II, σελ. 25 και 27.
150. *Στο ίδιο*, τόμ. II, σελ. 16-18.
151. *Στο ίδιο*, τόμ. II, σελ. 28.
152. *Στο ίδιο*, τόμ. II, σελ. 32 και 29.
153. Ch. Bettelheim, *ό.π.*, σελ. 102 και 112.
154. *Στο ίδιο*, σελ. 61.
155. *Στο ίδιο*, σελ. 68.
156. *Στο ίδιο*, σελ. 76-78.
157. *Οι πρόοδοι της σοβιετικής εξουσίας εδώ και 40 χρόνια*, στατιστική συλλογή, Μόσχα 1958, σελ. 142.
158. Ch. Bettelheim, *ό.π.*, σελ. 74.
159. *Στο ίδιο*, σελ. 74.
160. *Στο ίδιο*, σελ. 82 και 89.
161. *Στο ίδιο*, σελ. 93.
162. *Στο ίδιο*, σελ. 113.
163. *Στο ίδιο*, σελ. 83 και 90.
164. *Στο ίδιο*, σελ. 84.
165. *Στο ίδιο*, σελ. 113-114.
166. Alexandre Zinoviev, *Les confessions d'un homme en trop*, εκδ. Olivier Orban, 1990, σελ. 53, 56.
167. *Στο ίδιο*, σελ. 236.

168. Stefan Merl, «"Ausrottung" der Bourgeoisie und der Kulaken in Sowjetrussland?» *Geschichte und Gesellschaft*, 13, 1987, σελ. 368.
169. *Στο ίδιο*, σελ. 376.
170. *Στο ίδιο*, σελ. 377.
171. Robert Conquest, *Harvest of Sorrow*, University of Alberta Press, 1986, σελ. 306. Stefan Merl, «Wie viele Opfer forderte die "Liquidierung des Kulaken als Klasse"?», *Geschichte und Gesellschaft*, 14, 1988, σελ. 534.
172. S. Merl, *ό.π.*, σελ. 535.
173. *Στο ίδιο*, σελ. 537.
174. Nicolas Werth, «Goulag: les vrais chiffres», *L'Histoire*, αρ. 169, Σεπτέμβρης 1993, σελ. 38-51.
175. *Στο ίδιο*, σελ. 44.
176. R. Conquest, *ό.π.*, σελ. 306.
177. *Time*, 18 Οκτώβρη 1993, σελ. 50.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Η ΚΟΛΕΚΤΙΒΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ «ΟΥΚΡΑΝΙΚΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ»

1. Douglas Tottle, *Fraud, Famine and Fascism, The Ukrainian Genocide Myth from Hitler to Harvard*, Progress Books, Τορόντο 1987, σελ. 5-6.
2. Louis Fischer, «Hearst's Russian Famine», *The Nation*, τόμ. 140, αριθμ. 36, 13 Μάρτη 1935, αναφέρεται στο έργο του D. Tottle, *ό.π.*, σελ. 7-8.
3. Casey James στην εφημερίδα *Daily Worker*, 21 Φλεβάρη 1935, αναφέρεται στο έργο του D. Tottle, *ό.π.*, σελ. 9.
4. D. Tottle, *ό.π.*, σελ. 13, 15.
5. *Στο ίδιο*, σελ. 19-21.
6. *Στο ίδιο*, σελ. 4-31.
7. *Στο ίδιο*, σελ. 38-44.
8. *Στο ίδιο*, σελ. 41.
9. *Στο ίδιο*, σελ. 50.
10. *Στο ίδιο*, σελ. 51.
11. *Στο ίδιο*, σελ. 61.
12. *Στο ίδιο*, σελ. 70-71.
13. *Στο ίδιο*, σελ. 71.
14. *Στο ίδιο*, σελ. 74.
15. *Στο ίδιο*, σελ. 78-79.

16. *Στο ίδιο*, σελ. 86.
17. Robert Conquest, *Harvest of Sorrow*, *ό.π.*, σελ. 334.
18. D. Tottle, *ό.π.*, σελ. 105.
19. *Στο ίδιο*, σελ. 113.
20. *Στο ίδιο*, σελ. 113.
21. *Στο ίδιο*, σελ. 115.
22. *Στο ίδιο*, σελ. 118.
23. *Στο ίδιο*, σελ. 118.
24. *Στο ίδιο*, σελ. 122.
25. *Στο ίδιο*, σελ. 128.
26. *Στο ίδιο*, σελ. 129.
27. *Στο ίδιο*, σελ. 58.
28. Arch Getty, *Origins of the Great Purges*, Cambridge University Press, Κέμπριτζ 1985, σελ. 5.
29. D. Tottle, *ό.π.*, σελ. 94.
30. *Στο ίδιο*, σελ. 94, και Sidney and Beatrice Webb, *ό.π.*, σελ. 247.
31. D. Tottle, *ό.π.*, σελ. 91.
32. *Στο ίδιο*, σελ. 92.
33. *Στο ίδιο*, σελ. 97.
34. *Στο ίδιο*, σελ. 97.
35. *Στο ίδιο*, σελ. 100.
36. *Στο ίδιο*, σελ. 99.
37. *Στο ίδιο*, σελ. 101.
38. Alexei Fédorov, *Partisans d'Ukraine*, 2 τόμοι, εκδ. J'ai lu, Παρίσι 1966, εκδόθηκε με τίτλο *L'Obkom clandestin*, Les Editeurs Français réunis, 1951.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Η ΠΑΛΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑΣ

1. L. Trotski, *La lutte antibureaucratique*, τόμ. I, συλλογή 10-18, U.G.E., Παρίσι 1975, σελ. 85.
2. *Στο ίδιο*, σελ. 95.
3. *Στο ίδιο*, τόμ. II, σελ. 302.
4. Β. Ι. Λένιν, *Άπαντα*, τόμ. 45, *ό.π.*, σελ. 90.
5. Ι. Β. Στάλιν, *Άπαντα*, τόμ. 11, *ό.π.*, σελ. 81-82, 84.
6. A. Getty, *ό.π.*, σελ. 22.
7. *Αποφάσεις και ψηφίσματα του ΚΚΣΕ*, ό.π., σελ. 183.
8. A. Getty, *ό.π.*, σελ. 99.
9. Ι. Β. Στάλιν, *Ζητήματα Λενινισμού*, *ό.π.*, σελ. 652.

10. A. Getty, *ό.π.*, σελ. 105.
11. *Αποφάσεις*, *ό.π.*, σελ. 187.
12. A. Getty, *ό.π.*, σελ. 158.
13. *Στο ίδιο*, σελ. 162.
14. *Στο ίδιο*, σελ. 164.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗ

1. Henri Bernard, *Le communism et l'aveuglement occidental*, εκδ. André Grisard, 1982, σελ. 50 και 52-53.
2. Gabor Tamas Rittersporn, *Simplifications staliniennes et complications soviétiques*, εκδ. Editions des archives contemporaines, Παρίσι 1988.
3. *Στο ίδιο*, σελ. 39.
4. *Στο ίδιο*, σελ. 13-15, 38.
5. J. Staline, *Oeuvres*, τόμ. 14, Ed. Nouveau Bureau d'Edition, Παρίσι 1975, σελ. 129 και 142.
6. Boris Bajanov, *Avec Staline dans le Kremlin*, Ed. de France, Παρίσι 1930, σελ. 2-3.
7. *Στο ίδιο*, σελ. 7.
8. *Στο ίδιο*, σελ. 4-5.
9. George Solomon, *Parmi les maîtres rouges*, Série anticommuniste du Centre international du lutte active contre le communisme, Ed. Spes, Παρίσι 1930, σελ. 19.
10. *Στο ίδιο*, σελ. 36.
11. *Στο ίδιο*, σελ. 19.
12. *Στο ίδιο*, σελ. 36.
13. *Στο ίδιο*, σελ. 348 και 351.
14. B. Bajanov, *ό.π.*, σελ. 105-109.
15. G. A. Tokaev, *Comrade X*, Harvill Press, Λονδίνο 1956, σελ. 33.
16. Alexandre Zinoviev, *ό.π.*, σελ. 105.
17. *Στο ίδιο*, σελ. 104.
18. *Στο ίδιο*, σελ. 126.
19. *Στο ίδιο*, σελ. 110 και 118.
20. *Στο ίδιο*, σελ. 111, 113.
21. *Στο ίδιο*, σελ. 115.
22. *Στο ίδιο*, σελ. 118, 120, 122.
23. *Στο ίδιο*, σελ. 116.
24. Carr, *Foundations of a Planned Economy*, 1926-1929, τόμ. II, σελ. 7, 10-11, 20.

25. *Στο ίδιο*, σελ. 28-29.
26. *Στο ίδιο*, σελ. 42.
27. *Στο ίδιο*, σελ. 49.
28. *Στο ίδιο*, σελ. 60.
29. *Στο ίδιο*, σελ. 67.
30. *Στο ίδιο*, σελ. 65.
31. *Στο ίδιο*, σελ. 73.
32. A. Getty, *ό.π.*, σελ. 94.
33. Ι. Β. Στάλιν, *Ζητήματα Λενινισμού*, ό.π., σελ. 620.
34. *Στο ίδιο*, σελ. 647.
35. *Στο ίδιο*, σελ. 622 και 623.
36. *Στο ίδιο*, σελ. 623-624.
37. G. A. Tokaev, *ό.π.*, σελ. 2 και 57.
38. *Στο ίδιο*, σελ. 207.
39. A. Getty, *ό.π.*, σελ. 95, 111-112, 115-116.
40. *Στο ίδιο*, σελ. 245.
41. *Στο ίδιο*, σελ. 119-120.
42. L. Trotski, *La lutte antibureaucratique en URSS*, U.G.E., 10-18, Παρίσι 1975, σελ. 32.
43. 18 Γενάρη 1934. *Στο ίδιο*, σελ. 39.
44. 31 Μάρτη 1934. *Στο ίδιο*, σελ. 59-60.
45. *Στο ίδιο*, σελ. 35.
46. *Στο ίδιο*, σελ. 40.
47. 18 Γενάρη 1934. *Στο ίδιο*, σελ. 42.
48. 20 Γενάρη 1934. *Στο ίδιο*, σελ. 49.
49. 28 Δεκέμβρη 1934. L. Trotski, *L'appareil policier du stalinisme*, εκδ. U.G.E., 10-18, Παρίσι 1976, σελ. 26-27.
50. Branko Lazitch, *Le rapport Khrouchtchev et son histoire*, Ed. du Seuil, σειρά Ιστορία, 1976, σελ. 77.
51. L. Trotski, *L'appareil policier du stalinisme*, ό.π., σελ. 28. B. Lazitch, ό.π., σελ. 63, 70.
52. L. Trotski, *ό.π.*, σελ. 34-35.
53. 26 Σεπτέμβρη 1935. *Στο ίδιο*, σελ. 85-87.
54. A. Getty, *ό.π.*, σελ. 123.
55. G. A. Tokaev, *ό.π.*, σελ. 60-61.
56. A. Getty, *ό.π.*, σελ. 121.
57. John D. Littlepage, *A la recherche des mines d'or de Sibérie*, 1928-1937, εκδ. Payot, Παρίσι 1939, σελ. 181-182.
58. *Στο ίδιο*, σελ. 86-90.

59. *Στο ίδιο*, σελ. 95-96.
60. B. Lazitch, *ό.π.*, σελ. 94-95.
61. J. D. Littlepage, *ό.π.*, σελ. 100-101.
62. *Στο ίδιο*, σελ. 105-106.
63. *Στο ίδιο*, σελ. 107-108.
64. *Στο ίδιο*, σελ. 268-269.
65. *Στο ίδιο*, σελ. 91-92.
66. *Η δίκη του αντισοβιετικού τροτσκιστικού κέντρου*, στενογραφημένα πρακτικά, Μόσχα 1937, σελ. 22, 23, 24, 28.
67. J. D. Littlepage, *ό.π.*, σελ. 98.
68. John Scott, *ό.π.*, σελ. 183-194.
69. J. Staline, *Oeuvres*, τόμ. 14, *ό.π.*
70. *Στο ίδιο*, σελ. 144.
71. B. Lazitch, *ό.π.*, σελ. 83.
72. J. Staline, *Oeuvres*, *ό.π.*, σελ. 154.
73. *Στο ίδιο*, σελ. 155.
74. *Στο ίδιο*, σελ. 166.
75. *Στο ίδιο*, σελ. 164.
76. *Στο ίδιο*, σελ. 157.
77. Stephen F. Cohen, *Bukharin and the Bolshevik revolution*, Vintage Books, Νέα Υόρκη 1975, σελ. 343.
78. *Nouvelles de Moscou*, αριθμ. 21, 27 Μάη 1990.
79. *Η δίκη του αντισοβιετικού τροτσκιστικού κέντρου*, ό.π., σελ. 416.
80. St. F. Cohen, *ό.π.*, σελ. 352.
81. *Στο ίδιο*, σελ. 355.
82. *Στο ίδιο*, σελ. 356.
83. *Στο ίδιο*, ό.π., σελ. 354.
84. *Στο ίδιο*, σελ. 361, 363.
85. Blanc et Kaisergruber, *L'Affaire Boukharine*, εκδ. Maspero, 1979, σελ. 64.
86. *Στο ίδιο*, σελ. 79.
87. *Στο ίδιο*, σελ. 65.
88. *Στο ίδιο*, σελ. 64.
89. *Στο ίδιο*, σελ. 65.
90. St. F. Cohen, *ό.π.*, σελ. 365.
91. Blanc et Kaisergrüber, *ό.π.*, σελ. 72.
92. *Στο ίδιο*, σελ. 72.
93. *Στο ίδιο*, σελ. 77.
94. *Στο ίδιο*, σελ. 73.

95. *Στο ίδιο*, σελ. 76.
96. G. A. Tokaev, *ό.π.*, σελ. 43.
97. *Στο ίδιο*, σελ. 61.
98. *Στο ίδιο*, σελ. 86.
99. *Η δίκη του αντισοβιετικού μπλοκ των δεξιών και των τροτσκιστών*, εκδ. του Λαϊκού Επιτροπάτου Δικαιοσύνης, Μόσχα 1938, σελ. 401-402.
100. G. A. Tokaev, *ό.π.*, σελ. 158.
101. *Στο ίδιο*, σελ. 68-69.
102. *Στο ίδιο*, σελ. 85.
103. *Στο ίδιο*, σελ. 175.
104. *Στο ίδιο*, σελ. 187-188.
105. Joseph E. Davies, *Mission à Moscou*, εκδ. de l'Arbre, Μοντρεάλ 1944, σελ. 243-244.
106. G. A. Tokaev, *ό.π.*, σελ. 96.
107. *Στο ίδιο*, σελ. 96, 98.
108. *Η δίκη του αντισοβιετικού μπλοκ*, ό.π., σελ. 457.
109. *Στο ίδιο*, σελ. 461-462.
110. St. Cohen, *ό.π.*, σελ. 372.
111. *Στο ίδιο*, σελ. 375-376.
112. *Η δίκη του αντισοβιετικού μπλοκ*, ό.π., σελ. 411-419.
113. *Στο ίδιο*, σελ. 447.
114. *Στο ίδιο*, σελ. 453.
115. *Στο ίδιο*, σελ. 458-460.
116. *Στο ίδιο*, σελ. 823-827.
117. St. F. Cohen, *ό.π.*, σελ. 381.
118. *Στο ίδιο*, σελ. 382.
119. Blanc et Kaisergrüber, *ό.π.*, σελ. 11 και 16.
120. St. F. Cohen, *ό.π.*, σελ. 384.
121. *Στο ίδιο*, σελ. 386.
122. A. Getty, *ό.π.*, σελ. 167.
123. Carr, *ό.π.*, σελ. 325.
124. *Στο ίδιο*, σελ. 327.
125. *Στο ίδιο*, σελ. 320.
126. *Στο ίδιο*, σελ. 331.
127. *Στο ίδιο*, σελ. 317.
128. A. Getty, *ό.π.*, σελ. 255.
129. Αναφέρεται στο Harpal Brar, *Perestroika*, εκδ. Harpal Brar, Λονδίνο 1992, σελ. 161.

130. J. E. Davies, *ό.π.*, σελ. 158.
131. *Στο ίδιο*, σελ. 152.,
132. Alexandre Ouralov (Avtorkhanov), *Staline au pouvoir*, εκδ. Les Iles d'Or, Παρίσι 1951, σελ. 45.
133. Robert Coulondre, *De Staline à Hitler*, εκδ. Hachette, 1950, σελ. 82-84.
134. Winston Churchill, *La Deuxième Guerre Mondiale*, Cercle du Bibliophile, 1965, τόμ. 1, σελ. 295-296.
135. Isaac Deutscher, *Staline*, εκδ. Gallimard, 1973, σελ. 385-386.
136. *Στο ίδιο*, σελ. 10.
137. Louise Narvaez, *Degrelle m'a dit*, επίλογος του Ντεγκρέλ, εκδ. du Baucens, Βρυξέλλες 1977, σελ. 360-361.
138. Hans Adolf Jacobsen, *ό.π.*, σελ. 213-214.
139. Φέλιξ Τσούχεφ, *Εκατόν σαράντα συνομιλίες με τον Μόλοτοφ*, εκδ. Terra, Μόσχα 1991 (στα ρωσικά), σελ. 413.
140. Roman Kolkowicz, *The Soviet Military and the Communist Party*, Princeton University Press, 1967, σελ. 343-344.
141. *Στο ίδιο*, σελ. 344.
142. *Temps Nouveaux*, αριθμ. 43/1990, σελ. 36-39.
143. E. H. Cookridge, *L'espion du siècle Reinhard Gehlen*, εκδ. Fayard, 1973, σελ. 84.
144. *Temps Nouveaux*, αριθμ. 43/1990, σελ. 36-39.
145. A. Soljénitsyne, *L'Archipel du Goulag*, εκδ. Seuil, 1974, τόμ. I, σελ. 187.
146. Vassilevski, *La cause de toute un vie*, Ed. du Progrès, Μόσχα 1984, σελ. 86-88.
147. A. Soljénitsyne, *ό.π.*, σελ. 189.
148. *Στο ίδιο*, σελ. 191.
149. *Στο ίδιο*, σελ. 193.
150. *Στο ίδιο*, σελ. 189-190.
151. G. A. Tokaev, *ό.π.*, σελ. 84.
152. *Στο ίδιο*, σελ. 1.
153. *Στο ίδιο*, σελ. 5.
154. *Στο ίδιο*, σελ. 220.
155. *Στο ίδιο*, σελ. 75.
156. *Στο ίδιο*, σελ. 8.
157. *Στο ίδιο*, σελ. 45.
158. *Στο ίδιο*, σελ. 15.
159. *Στο ίδιο*, σελ. 21.

160. *Στο ίδιο,* σελ. 160.
161. *Στο ίδιο,* σελ. 189.
162. *Στο ίδιο,* σελ. 274.
163. *Στο ίδιο,* σελ. 17.
164. *Στο ίδιο,* σελ. 6.
165. *Στο ίδιο,* σελ. 118.
166. *Στο ίδιο,* σελ. 215.
167. *Στο ίδιο,* σελ. 28.
168. *Στο ίδιο,* σελ. 9 και 47.
169. *Στο ίδιο,* σελ. 84.
170. *Στο ίδιο,* σελ. 75.
171. *Στο ίδιο,* σελ. 6, 17, 18, 20.
172. *Στο ίδιο,* σελ. 22.
173. *Στο ίδιο,* σελ. 7.
174. *Στο ίδιο,* σελ. 63.
175. *Στο ίδιο,* σελ. 2.
176. *Στο ίδιο,* σελ. 37.
177. *Στο ίδιο,* σελ. 49.
178. *Στο ίδιο,* σελ. 48.
179. *Στο ίδιο,* σελ. 34.
180. *Στο ίδιο,* σελ. 64.
181. *Στο ίδιο,* σελ. 156.
182. *Στο ίδιο,* σελ. 156-157.
183. *Στο ίδιο,* σελ. 160.
184. *Στο ίδιο,* σελ. 183 και 188.
185. *Στο ίδιο,* σελ. 352.
186. A. Getty, *ό.π.,* σελ. 137.
187. *Στο ίδιο,* σελ. 155.
188. *Στο ίδιο,* σελ. 162.
189. *Στο ίδιο,* σελ. 170-171.
190. *Στο ίδιο,* σελ. 178.
191. *Στο ίδιο,* σελ. 178.
192. *Στο ίδιο,* σελ. 177.
193. *Στο ίδιο,* σελ. 185.
194. *Αποφάσεις και ψηφίσματα του ΚΚΣΕ,* ό.π., σελ. 188.
195. B. Lazitch, *ό.π.,* σελ. 86.
196. *Αποφάσεις και ψηφίσματα του ΚΚΣΕ,* ό.π., σελ. 190-194.
197. G. A. Tokaev, *ό.π.,* σελ. 119.
198. *Στο ίδιο,* σελ. 101.

199. *Nouvelles de Moscou*, αριθμ. 26/30 Ιούνη 1992, σελ. 15.
200. T. Rittersporn, *ό.π.*, σελ. 26-27.
201. A. Getty, *ό.π.*, σελ. 176.
202. *Στο ίδιο*, σελ. 190.
203. T. Rittersporn, *ό.π.*, σελ. 27.
204. A. Getty, *ό.π.*, σελ. 258.
205. Όλα τα νούμερα του Κόνκουεστ και αυτά που αναιρούν τα λεγόμενά του προέρχονται από το έργο του Nicolas Werth, «Goulag: les vrais chiffres», *Histoire*, αριθμ. 169, Σεπτέμβρης 1993, σελ. 38-51.
206. Roy et Jaurés Medvedev, *Khrouchtchev, les années de pouvoir*, εκδ. Maspero, Παρίσι 1977, σελ. 180.
207. Z. Brzezinski, *The Grand Failure*, εκδ. Charles Scribner's Sons, Νέα Υόρκη 1989, σελ. 86.
208. A. Getty, *ό.π.*, σελ. 176.
209. *Στο ίδιο*, σελ. 206.
210. Henri De Man, *Après coup*, εκδ. Ed. de la Toison d'Or, Βρυξέλλες 1941, σελ. 319.
211. Henri Amouroux, *Quarante millions de pétainistes*, εκδ. Robert Laffont, 1977.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΤΡΟΤΣΚΙ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ ΤΟΥ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

1. Henri Bernard, *Le communisme et l'aveuglement occidental*, εκδ. André Grisard, 1982, σελ. 9.
2. *Στο ίδιο*, σελ. 121, 123, 122, 11.
3. *Στο ίδιο*, σελ. 48, 50.
4. 22 Φλεβάρη του 1937 και L. Trotski, *La lutte antibureaucratique en URSS*, εκδ. U.G.E., 10-18, Παρίσι 1975, σελ. 143-144.
5. 14 Φλεβάρη του 1940 και στο ίδιο, σελ. 281-284.
6. P.J.S. Serrarens, *La Russie et l'Occident*, εκδ. C.I.S.C. Ουτρέχτη, αχρονολόγητο, σελ. 33 και 37.
7. 14 Φλεβάρη του 1940 και L. Trotski, *ό.π.*, σελ. 282.
8. 24 Μάρτη του 1940 και στο ίδιο, σελ. 216.
9. Απρίλης 1938 και L. Trotski, *L'appareil policier du stalinisme*, εκδ. Ed. 10-18, 1976, σελ. 239.
10. 24 Μάρτη του 1940 και L. Trotski, *La lutte antibureaucratique en URSS*, ό.π., σελ. 216.
11. 17 Μάρτη του 1938 και *στο ίδιο*, σελ. 161-162.

12. 23 Ιούλη του 1939 και *στο ίδιο,* σελ. 257-259.
13. 12 Μάρτη του 1938 και L. Trotski, *L'appareil policier,* ό.π., σελ. 234.
14. 6 Μάρτη του 1938 και *στο ίδιο,* σελ. 197 και 201.
15. 23 Ιούλη του 1939 και L. Trotski, *La lutte antibureaucratique,* ό.π., σελ. 258-259.
16. 3 Ιούλη του 1939 και *στο ίδιο,* σελ. 166-169.
17. 20 Δεκέμβρη του 1938 και *στο ίδιο,* σελ. 209 και 211.
18. 13 Μάρτη του 1940 και *στο ίδιο,* σελ. 294-297.
19. Μάης του 1940 και *στο ίδιο,* σελ. 301-303.
20. 14 Νοέμβρη του 1938 και *στο ίδιο,* σελ. 205-206.
21. G. A. Tokaev, *Comrade X,* Harvill Press, Λονδίνο 1956, σελ. 188.
22. 13 Γενάρη του 1938 και L. Trotski, *La lutte antibureaucratique,* ό.π., σελ. 159-160.
23. 10 Οκτώβρη του 1938 και *στο ίδιο,* σελ. 188.
24. Απρίλης του 1938 και L. Trotski, *L'appareil policier,* ό.π., σελ. 239.
25. 3 Ιούλη του 1938 και L. Trotski, *La lutte antibureaucratique,* ό.π., σελ. 165 και 169.
26. Λ. Τρότσκι, *Μεταβατικό Πρόγραμμα,* μπροσούρα που εκδόθηκε το 1946, κεφάλαιο «Η κατάσταση στην ΕΣΣΔ και τα καθήκοντα...», σελ. 30, 33 και 32.
27. Μάης του 1940 και L. Trotski, *La lutte antibureaucratique,* ό.π., σελ. 301-303.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. Ο ΣΤΑΛΙΝ ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

1. «Έκθεση στο 17ο Συνέδριο του ΚΚ (μπ.) της ΕΣΣΔ», *Ζητήματα Λενινισμού,* ό.π., σελ. 583.
2. *Documents et matériaux se rapportant à la veille de la Deuxième Guerre mondiale,* τόμ. I, εκδ. Ξενόγλωσσες Εκδόσεις, Μόσχα 1948, σελ. 282.
3. *Documents et matériaux..., Archives Dirksen,* τόμ. II, Ξενόγλωσσες Εκδόσεις, Μόσχα 1948, σελ. 112-113.
4. *The Secret Diary of Harold Ickes,* τόμ. II, σελ. 705, αναφέρεται στο *A la veille de la Seconde Guerre mondiale,* Sipols et Kharlamov, εκδ. Novosti, Μόσχα 1973, σελ. 262.
5. Grigori Déborine, *Les secrets de la Seconde Guerre mondiale,* εκδ. Ed. du Progrès, Μόσχα 1972, σελ. 35.

6. W. Churchill, τόμ. 2, *ό.π.*, σελ. 51-52.
7. Αναφέρεται στο *La grande guerre nationale de l'Union soviétique*, εκδ. Ed. du Progrès, Μόσχα 1974, σελ. 20.
8. Γ. Κ. Ζούκοφ, *Απομνημονεύματα*, τόμ. Ι, εκδ. Fayard, Παρίσι 1970, σελ. 250-251.
9. *Documents sur les relations finno-sovièt‍iques*, Ministère des Affaires Etrangères de Finlande, εκδ. Flammarion, 1940, σελ. 93-95 και 109.
10. Hans Adolf Jacobsen, *La Seconde Guerre mondiale*, τόμ. Ι, εκδ. Casterman, Παρίσι 1968, σελ. 118.
11. Pavel Jiline, *Ambitions et méprises du Troisième Reich*, εκδ. Ed. du Progrès, 1972, σελ. 74.
12. Général Serrigny, *L'Allemagne face à la guerre totale*, εκδ. Grasset, 1940, σελ. 228.
13. *Falsificateurs de l'Histoire*, εκδ. ABS, Βρυξέλλες 1948, σελ. 68.
14. *Petite encyclopédie politique du monde*, εκδ. Chanteclair, Ρίο ντε Τζανέιρο 1943, σελ. 136.
15. *Στο ίδιο*, σελ. 102.
16. *Στο ίδιο*, σελ. 105.
17. Γ. Κ. Ζούκοφ, *Απομνημονεύματα*, τόμ. ΙΙ, εκδ. Fayard, Παρίσι 1970, σελ. 156.
18. *Στο ίδιο*, σελ. 201.
19. *Στο ίδιο*, σελ. 156.
20. *Στο ίδιο*, σελ. 203.
21. *Στο ίδιο*, σελ. 204.
22. *Στο ίδιο*, σελ. 204-205.
23. *La grande guerre nationale*, εκδ. Ed. du Progrès, Μόσχα 1974, σελ. 33.
24. *Στο ίδιο*, σελ. 279.
25. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.*, σελ. 291 και *La grande guerre nationale*, ό.π., σελ. 33.
26. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.*, σελ. 296 και *La grande guerre nationale*, ό.π., σελ. 33.
27. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.*, σελ. 289 και *La grande guerre nationale*, ό.π., σελ. 33.
28. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.*, σελ. 280.
29. *Στο ίδιο*, σελ. 264.
30. *Στο ίδιο*, σελ. 250.
31. *Στο ίδιο*, σελ. 311.

32. *Στο ίδιο,* σελ. 254.
33. *Στο ίδιο,* σελ. 270-271.
34. *Στο ίδιο,* σελ. 272.
35. *Στο ίδιο,* σελ. 312-315.
36. P. Jiline, *ό.π.,* σελ. 212 και Ζούκοφ, *ό.π.,* σελ. 308.
37. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.,* σελ. 287-288.
38. *Στο ίδιο,* σελ. 321-322.
39. *Στο ίδιο,* σελ. 334.
40. *Στο ίδιο,* σελ. 335-337.
41. B. Lazitch, *ό.π.,* σελ. 102-103.
42. *Στο ίδιο,* σελ. 104, 107.
43. J. Elleinstein, *Staline,* εκδ. Marabout, 1986, σελ. 262.
44. Α. Μ. Βασιλέφσκι, *Το έργο όλης της ζωής μου,* εκδ. «Σύγχρονη Εποχή», Αθήνα 1975.
45. *Στο ίδιο,* σελ. 25.
46. G. Déborine, *Les secrets de la Seconde Guerre mondiale,* εκδ. Progrès, Μόσχα 1972, σελ. 73-74.
47. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.,* σελ. 333.
48. Sefton Delmer, *Opération Radio Noire,* εκδ. Stock, 1962, σελ. 81-82.
49. *De Morgen,* 23 Γενάρη 1993, σελ. 21.
50. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.,* σελ. 330.
51. *Στο ίδιο,* σελ. 339.
52. *Στο ίδιο,* σελ. 340.
53. *Στο ίδιο,* σελ. 342.
54. *Στο ίδιο,* σελ. 345-346.
55. B. Lazitch, *ό.π.,* σελ. 109.
56. *Στο ίδιο,* σελ. 74.
57. J. Elleinstein, *ό.π.,* σελ. 269.
58. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.,* σελ. 395.
59. *Στο ίδιο,* σελ. 351.
60. B. Lazitch, *ό.π.,* σελ. 107.
61. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.,* σελ. 395-396.
62. *Στο ίδιο,* σελ. 354.
63. *Στο ίδιο,* σελ. 359.
64. *Στο ίδιο,* σελ. 379.
65. Ι. Β. Στάλιν, *Ο μεγάλος πατριωτικός πόλεμος,* «Ραδιοφωνικός λόγος στις 3 του Ιούλη 1941», εκδ. «Φερραίος», Αθήναι 1954, σελ. 10-13.

66. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.*, σελ. 406.
67. Α. Μ. Βασιλέφσκι, *ό.π.*, σελ. 176.
68. Alexandre Beck, *La chaussée de Volokolamsk*, εκδ. Bordas, Παρίσι 1946.
69. Ι. Β. Στάλιν, *Ο μεγάλος πατριωτικός πόλεμος*, ό.π., σελ. 29-31.
70. K. K. Rokossovski, *Le devoir du Soldat*, εκδ. Progrès, Μόσχα 1988, σελ. 94.
71. *Στο ίδιο*, σελ. 72.
72. H. A. Jacobsen, *ό.π.*, τόμ. I, σελ. 119-120.
73. Alan Clarc, *La Guerre à l'Est*, εκδ. Robert Laffont, Παρίσι 1966, σελ. 250.
74. Arno J. Mayer, *Why did the heavens not darken?* εκδ. Verso, Λονδίνο 1990, σελ. 349.
75. A. Clarc, *ό.π.*, σελ. 251.
76. A. J. Mayer, *ό.π.*, σελ. 251.
77. *Hitler parle à ses généraux*, εκδ. Albin Michel, Παρίσι 1964, σελ. 39-40.
78. A. J. Mayer, *ό.π.*, σελ. 281.
79. Heinrich Himmler, *Discours secrets*, εκδ. Gallimard, 1978, σελ. 191.
80. Andrei Ivanovitch Eremenko, σελ. 153-154.
81. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.*, σελ. 385.
82. J. Elleinstein, *ό.π.*, σελ. 283.
83. H. Himmler, *ό.π.*, σελ. 205.
84. *Στο ίδιο*, σελ. 187.
85. A. J. Mayer, *ό.π.*, σελ. 234.
86. *Στο ίδιο*, σελ. 244.
87. *Στο ίδιο*, σελ. 106.
88. *Στο ίδιο*, σελ. 101.
89. Adolf Hitler, *Mein Kampf*, εκδ. Ridderhof, 1982, σελ. 400.
90. Z. Brzezinski, *ό.π.*, σελ. 27.
91. B. Lazitch, *ό.π.*, σελ. 100.
92. *Στο ίδιο*, σελ. 115.
93. *Στο ίδιο*, σελ. 61.
94. *Στο ίδιο*, σελ. 97.
95. J. Elleinstein, *ό.π.*, σελ. 284, 282.
96. Α. Μ. Βασιλέφσκι, *ό.π.*, σελ. 165-171.
97. Sergei Chtemenko, *L'Etat-Major général soviétique en guerre*, τόμ. II, εκδ. Progrès, Μόσχα 1976, σελ. 319.

98. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.*, σελ. 395.
99. B. Lazitch, *ό.π.*, σελ. 100.
100. Α. Μ. Βασιλέφσκι, *ό.π.*, σελ. 180-181.
101. K. K. Rokossovski, *ό.π.*, σελ. 128.
102. Ν. Σ. Χρουστσιόφ, *Μυστική έκθεση*, σελ. 110, 113, 111.
103. J. Elleinstein, *ό.π.*, σελ. 285.
104. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.*, σελ. 415.
105. *Στο ίδιο*, σελ. 416.
106. S. Chtemenko, *ό.π.*, τόμ. II, σελ. 354.
107. Α. Μ. Βασιλέφσκι, *ό.π.*, σελ. 402-403.
108. *Στο ίδιο*, σελ. 375.
109. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.*, σελ. 416-417.
110. Α. Μ. Βασιλέφσκι, *ό.π.*, σελ. 437.
111. *Στο ίδιο*, σελ. 438.
112. *Στο ίδιο*, σελ. 401.
113. *Στο ίδιο*, σελ. 244.
114. *Στο ίδιο*, σελ. 247-248.
115. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.*, σελ. 417, 399, 417-418.
116. Α. Μ. Βασιλέφσκι, *ό.π.*, σελ. 403.
117. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.*, σελ. 419.
118. B. Lazitch, *ό.π.*, σελ. 114.
119. *Στο ίδιο*, σελ. 115.
120. Averell Harriman, *Special Envoy*, εκδ. Random House, Νέα Υόρκη 1975, σελ. 536.
121. Α. Μ. Βασιλέφσκι, *ό.π.*, σελ. 166-167.
122. *Στο ίδιο*, σελ. 404.
123. *Στο ίδιο*, σελ. 399.
124. Γ. Κ. Ζούκοφ, *ό.π.*, σελ. 420.
125. *Στο ίδιο*, σελ. 419-420.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΤΑΛΙΝ ΣΤΟΝ ΧΡΟΥΣΤΣΙΟΦ

1. J. Staline, «Discours 9 Février 1946», *Oeuvres*, τόμ. XIV, σελ. 189-191.
2. *Στο ίδιο*, σελ. 193-196.
3. Maurice Dobb, *Soviet Economic Development*, 6η έκδοση, εκδ. Routledge and Kegan Paul, Λονδίνο 1966, σελ. 301.
4. *Στο ίδιο*, σελ. 313.

5. Ch. Bettelheim, *L'économie soviétique*, εκδ. Recueil Sirey, Παρίσι 1950, σελ. 148, 151.
6. M. Dobb, *ό.π.*, σελ. 316.
7. *Στο ίδιο*, σελ. 316.
8. J. Staline, *Oeuvres*, ό.π., σελ. 198.
9. E. H. Cookridge, *L'espion du siècle Reinhard Gehlen*, εκδ. Fayard, 1973, σελ. 169.
10. *Στο ίδιο*, σελ. 162.
11. *Στο ίδιο*, σελ. 165.
12. *Στο ίδιο*, σελ. 178.
13. *Στο ίδιο*, σελ. 187-188.
14. Mark Aarons et John Loftus, *Des nazis au Vatican*, εκδ. Olivier Orban, 1991, σελ. 318.
15. Valentin Beriejkov, J'étais interprète de Staline, εκδ. du Sorbier, Παρίσι 1985, σελ. 384.
16. Στρατάρχης Γ. Κ. Ζούκοφ, *Αναμνήσεις και στοχασμοί*, τόμ. 2, εκδ. «Σύγχρονη Εποχή», Αθήνα 1980, σελ. 477.
17. H. Truman, *Memoirs*, τόμ. II, σελ. 462.
18. Gabriel Kolko, *The Politics of War*, εκδ. Pantheon Books, Νέα Υόρκη 1990, σελ. 559.
19. *Στο ίδιο*, σελ. 560.
20. H. Truman, *ό.π.*, σελ. 466.
21. G. Déborine, *Les secrets de la Seconde Guerre mondiale*, εκδ. Progrès, Μόσχα 1972, σελ. 265.
22. H. Truman, *ό.π.*, σελ. 129.
23. *Στο ίδιο*, σελ. 124.
24. *Στο ίδιο*, σελ. 314.
25. *Hitler parle à ses généraux*, εκδ. Albin Michel, 1964, σελ. 279, 264, 283.
26. K. K. Rokossovski, *ό.π.*, σελ. 274-282.
27. J. Staline, *Oeuvres*, ό.π., σελ. 376.
28. *L'armée soviétique libératrice dans la Seconde Guerre mondiale*, εκδ. Progrès, 1977, σελ. 309.
29. G. Kolko, *ό.π.*, σελ. 188.
30. *Rapport d'André Jdanov sur la situation internationale*, Σεπτέμβρης 1947, τυπογραφείο Maréchal, Παρίσι 12-1947, σελ. 5-7, 14, 21, 7, 26.
31. G. M. Malenkov, Le XXXIIe anniversaire de la grande révolution socialiste d'Octobre, *Ξενόγλωσσες Εκδόσεις*, Μόσχα 1950, σελ. 23.

32. «Manifeste aux peuples», *Revue mondiale de la Paix*, Παρίσι, Νοέμβρης 1950, αριθμ. 21, σελ. 121-122.
33. James Klugmann, *From Trotsky to Tito*, εκδ. Lawrence and Wishart, Λονδίνο 1951, σελ. 13.
34. *Στο ίδιο*, σελ. 22.
35. *Στο ίδιο*, σελ. 9.
36. *Στο ίδιο*, σελ. 11.
37. *Στο ίδιο*, σελ. 43.
38. *Στο ίδιο*, σελ. 143.
39. *Rapport: Le PCY dans la lutte pour la Yougoslavie nouvelle...*, Βελιγράδι 1948, σελ. 94, 25.
40. J. Klugmann, *ό.π.*, σελ. 129.
41. «Directives du CC», dans *Questions actuelles du socialisme*, Agence Yougoslave d'Information, αρ. 10, Γενάρης-Φλεβάρης 1952, σελ. 160, 161, 145.
42. *Στο ίδιο*, σελ. 85.
43. *Στο ίδιο*, αριθμ. 14, Οκτώβρης-Νοέμβρης 1952, σελ. 2, 5, 18, 35-36, 30, 37, 44 και 47.
44. *Στο ίδιο*, σελ. 44.
45. *The Times*, 27 Δεκέμβρη 1950.
46. *New York Herald Tribune*, 26 Ιούνη 1951.
47. *Daily Mail*, 31 Αυγούστου 1951, σελ. 150.
48. *Business Week*, 12 Απριλίου 1950, σελ. 175.
49. *Daily Telegraph*, 12 Δεκέμβρη 1949, σελ. 191.
50. *The Times*, 13 Σεπτέμβρη 1949, σελ. 194.
51. Ι. Β. Στάλιν, «Τελικός λόγος πάνω στην εισήγηση για τους εθνικούς παράγοντες στην ανοικοδόμηση του Κόμματος και του κράτους», 25.4.23, *ό.π.*, τόμ. 5, σελ. 295.
52. Ι. Β. Στάλιν, «Εισήγηση για τους εθνικούς παράγοντες στην ανοικοδόμηση του Κόμματος και του κράτους», 23.4.23, *ό.π.*, σελ. 273.
53. *Στο ίδιο*, σελ. 117.
54. *Στο ίδιο*, σελ. 203.
55. *Στο ίδιο*, σελ. 339.
56. *Στο ίδιο*, σελ. 344-345.
57. Alexandre Ouralov (A. Avtorkhanov), *ό.π.*, σελ. VIII.
58. *Στο ίδιο*, σελ. 32 και 34.
59. *Στο ίδιο*, σελ. 83.
60. *Στο ίδιο*, σελ. 197-198.
61. *Στο ίδιο*, σελ. 139-140.

62. *Στο ίδιο*, σελ. 167-168.
63. *Στο ίδιο*, σελ. 184, 291.
64. *Στο ίδιο*, σελ. 296.
65. *Στο ίδιο*, σελ. 299, 302.
66. G. A. Tokaev, *ό.π.*, σελ. 354.
67. *Στο ίδιο*, σελ. 358-359.
68. *La Libre Belgique*, 4 Μάρτη 1949, σελ. 1 και 6 Μάρτη 1949, σελ. 1.
69. G. M. Malenkov, *Rapport aux XIXe Congrès*, εκδ. Ed. en langues étrangères, Μόσχα 1952, σελ. 121.
70. I. B. Στάλιν, «Έκθεση στο XVIII Συνέδριο του ΚΚ (μπ.) της ΕΣΣΔ», *Ζητήματα Λενινισμού*, ό.π., σελ. 789.
71. Μάο Τσετούνγκ, «Εισήγηση στο 9ο Συνέδριο του ΚΚΚ», στο: *Η μεγάλη προλεταριακή πολιτιστική επανάσταση*, απάνθισμα, Πεκίνο 1970, σελ. 22-23.
72. Bill Bland, *Stalin Society*, Οκτώβρης 1991: «Η υπόθεση των γιατρών και ο θάνατος του Στάλιν».
73. Thaddeus Wittlin, *Béria*, εκδ. Elsevier Sequoia, Παρίσι-Βρυξέλλες 1972, σελ. 281.
74. *Στο ίδιο*, σελ. 287-288.
75. G. A. Tokaev, *ό.π.*, σελ. 7.
76. *Στο ίδιο*, σελ. 101.
77. N. S. Khrouchtchev, *Souvenirs*, εκδ. Robert Laffont, Παρίσι 1971, σελ. 298, 295, 240.
78. Φέλιξ Τσούτσεφ, *Εκατόν σαράντα συνομιλίες με τον Μόλοτοφ*, εκδ. Terra, Μόσχα 1991 (στα ρωσικά), σελ. 327.
79. *Στο ίδιο*, σελ. 335.
80. *Στο ίδιο*, σελ. 323.
81. N. S. Khrouchtchev, *ό.π.*, σελ. 295, 238.
82. Ενβέρ Χότζα, *Με τον Στάλιν*, Τίρανα 1970, σελ. 32.
83. G. M. Malenkov, *ό.π.*, σελ. 103-104.
84. B. Lazitch, *ό.π.*, σελ. 70, 63.
85. G. M. Malenkov, *ό.π.*, σελ. 108-110.
86. *Στο ίδιο*, σελ. 113-115.
87. *Απολογισμός δράσης του ΚΚ στο 20ό Συνέδριο (14 Φλεβάρη 1956)*, ξενόγλωσσες εκδόσεις, Μόσχα 1956, σελ. 137.
88. B. Lazitch, *ό.π.*, σελ. 64, 66.
89. G. M. Malenkov, *ό.π.*, σελ. 71, 116-120.
90. *Στο ίδιο*, σελ. 121-122.
91. Ν. Σ. Χρουστσιόφ, *Εισήγηση στο 20ό Συνέδριο*, σελ. 129.

92. B. Lazitch, *ό.π.*, σελ. 149.
93. *Στο ίδιο*, σελ. 149.
94. I. B. Στάλιν, *Τα οικονομικά προβλήματα του σοσιαλισμού*, ξενόγλωσσες εκδόσεις, Μόσχα 1952, σελ. 26-27.
95. N. S. Khrouchtchev, *ό.π.*, σελ. 242.
96. B. Bland, *ό.π.*, σελ. 4.
97. *Στο ίδιο*, σελ. 18, και *Πράβντα*, 13 Γενάρη 1953, σελ. 4.
98. B. Bland, *ό.π.*, σελ. 11-13, όπου αναφέρεται J. Ducoli, «The Georgian Purges (1951-1953)», στο *Caucasian Review*, τεύχ. 6, 1958, σελ. 55.
99. B. Bland, *ό.π.*, σελ. 12, όπου αναφέρεται το: *Mgeladze, Report to Congress of Georgian Communist Party*, Σεπτέμβρης 1952.
100. B. Bland, *ό.π.*, σελ. 24, όπου αναφέρεται το: Deriabin, *Watchdogs of Terror: Russian Bodyguards from the Tsars to the Commissars*, χ. εκδ., (ΗΠΑ), 1984, σελ. 321.
101. B. Bland, *ό.π.*, σελ. 27, όπου αναφέρεται ο Deriabin, *ό.π.*, σελ. 325.
102. Deriabin, *ό.π.*, σελ. 300.
103. Lewis & Whitehead, *Stalin, a time for judgement*, Λονδίνο 1990, σελ. 179.
104. N. S. Khrouchtchev, *ό.π.*, σελ. 308.
105. *Στο ίδιο*, σελ. 315.
106. Thaddeus Wittlin, *ό.π.*, σελ. 305.
107. B. Bland, *ό.π.*, σελ. 46.
108. N. S. Khrouchtchev, *ό.π.*, σελ. 320.
109. B. Bland, *ό.π.*, σελ. 55-57.
110. *Στο ίδιο*, σελ. 67-70.
111. *Στο ίδιο*, σελ. 73.
112. Sergei Khrouchtchev, *Herinneringen aan mijn vader*, εκδ. Bruna, 1990, σελ. 16.
113. *Στο ίδιο*, σελ. 19-20.
114. A. Soljénitsyne, *Le chêne et le veau*, αναφέρεται στο B. Lazitch, *ό.π.*, σελ. 38-39.
115. Félix Tchouchev, *ό.π.*, σελ. 350.
116. Roy et Jaurès Medvedev, *Khrouchtchev, les années de pouvoir*, εκδ. Maspero, Παρίσι 1977, σελ. 15.
117. A. Mikoyan, *Discours au XXe Congrès*, Ed. en Langues Extrangères, Μόσχα 1956, σελ. 6.
118. Φ. Ρ. Κοζλόφ, «Για τις αλλαγές στο Καταστατικό του ΚΚΣΕ.

Εισήγηση στο XXII Συνέδριο του ΚΚΣΕ», *Το XXII Συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης*, εκδ. Πολιτικές και Λογοτεχνικές Εκδόσεις, 1962, σελ. 550-551.

119. Ν. Σ. Χρουστσιόφ, *Εισήγηση στο 20ό Συνέδριο*, ό.π., σελ. 5, 36, 9, 47.

120. Ν. Σ. Χρουστσιόφ, «Λογοδοσία της ΚΕ του ΚΚΣΕ στο XXII Συνέδριο του ΚΚΣΕ», *Το XXII Συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης*, ό.π., σελ. 147 και 545.

121. *Η ιστορία του Κομμουνιστικού Κόμματος (μπ.) της ΕΣΣΔ*, εκδ. Solitaire, σελ. 399.

122. Μάο Τσετούνγκ, *Έργα*, τόμ. ΙΙ, ξενόγλωσσες εκδόσεις, Πεκίνο 1967, σελ. 357.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΗ 7
ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ 9
ΠΡΟΛΟΓΟΣ 13
ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Η ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝ 17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΤΑΛΙΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ 31
Οι δραστηριότητες του Στάλιν την περίοδο 1900-1917 33
Οι «σοσιαλιστές» και η επανάσταση 40
Ο Στάλιν κατά τη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου 43
Η «διαθήκη» του Λένιν 47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ ΣΕ ΜΙΑ ΜΟΝΟ ΧΩΡΑ 59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ 69
Ηρωισμός και ενθουσιασμός 71
Ένας ταξικός πόλεμος 75
Ένα οικονομικό θαύμα 80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Η ΚΟΛΕΚΤΙΒΟΠΟΙΗΣΗ 85
Από την αποκατάσταση της παραγωγής στην κοινωνική αντιπαράθεση 85
Αδυναμία του Κόμματος στην ύπαιθρο 86
Τι ήταν ο Ρώσος αγρότης... 87
Νέα διαφοροποίηση των τάξεων 89
Ποιος ελέγχει την αγορά σιτηρών; 90
Προς την αντιπαράθεση 91
Η θέση του Μπουχάριν 92
Κολχόζ... 93
... ή ατομικό αγροτικό νοικοκυριό 94
Το πρώτο κύμα της κολεκτιβοποίησης 96
Ο κουλάκος 96
Τα κολχόζ ξεπερνούν τους κουλάκους 97
Ένα ακάθεκτο μαζικό κίνημα 98
Ο πόλεμος ενάντια στον κουλάκο 99
Ο ουσιαστικός ρόλος των πιο καταπιεσμένων μαζών 100
Η οργανωτική γραμμή της κολεκτιβοποίησης 103
Ο κομματικός μηχανισμός στην ύπαιθρο 103
Έκτακτα οργανωτικά μέτρα 104

Οι 25.000 106
Οι 25.000 κατά της γραφειοκρατίας 107
Οι 25.000 κατά των κουλάκων 108
Οι 25.000 και η οργάνωση της αγροτικής παραγωγής 108
Ο πολιτικός προσανατολισμός της κολεκτιβοποίησης 110
Η απόφαση του Νοέμβρη του 1929 112
Όχι στον οπορτουνισμό του Μπουχάριν 113
Νέες δυσκολίες, νέα καθήκοντα 114
Η απόφαση της 5ης Γενάρη του 1930 116
Η «αποκουλακοποίηση» 117
Φήμες και συκοφαντίες των κουλάκων 117
Τι πρέπει να γίνει με τους κουλάκους; 118
Αγώνας μέχρι θανάτου 120
Η απόφαση για την αποκουλακοποίηση 121
Η επίθεση των κουλάκων διπλασιάζεται σε δύναμη 123
Ο Κάουτσκι και η «επανάσταση των κουλάκων» 124
«Ίλιγγος από τις επιτυχίες» 125
Ο Στάλιν επανορθώνει 126
Επανόρθωση και παγίωση 127
Ο δεξιός οπορτουνισμός ξανασηκώνει κεφάλι 129
Οι αντικομμουνιστές εφορμούν 130
Υποχώρηση και επιτυχία 131
Αξιοσημείωτα αποτελέσματα 132
Η άνθηση της σοσιαλιστικής γεωργίας 134
Το δεύτερο κύμα κολεκτιβοποίησης 134
Οικονομική και κοινωνική δημιουργικότητα 135
Οι επενδύσεις στην ύπαιθρο 138
Ο θρίαμβος της σοσιαλιστικής γεωργίας 139
«Κολοσσιαία υποστήριξη» 140
Η «γενοκτονία» της κολεκτιβοποίησης 143

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Η ΚΟΛΕΚΤΙΒΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ «ΟΥΚΡΑΝΙΚΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ» 149
Ένα βιβλίο από τις εκδόσεις Χίτλερ 152
Ένα βιβλίο από τις εκδόσεις Μακάρθι 154
Μεταξύ 1 και 15 εκατομμύρια νεκροί 155
Δύο καθηγητές συνδράμουν τους Ουκρανούς ναζί 157
Επιστημονικός υπολογισμός! 158
Η κακή χρήση του κινηματογράφου 160

Συγκομιδή της θλίψης: Ο Κόνκουεστ και η επιμόρφωση των Ουκρανών ναζί 161
Οι φασιστικές πηγές του Κόνκουεστ 166
Τα αίτια του λιμού στην Ουκρανία 168
Η Ουκρανία κάτω από ναζιστική κατοχή 172

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Η ΠΑΛΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑΣ 175
Οι αντικομμουνιστές κατά της «γραφειοκρατίας» 175
Οι μπολσεβίκοι κατά της γραφειοκρατικοποίησης 177
Ενίσχυση της πολιτικής διαπαιδαγώγησης 179
Συστηματική εκκαθάριση του Κόμματος 180
Η πάλη για την επαναστατική δημοκρατία 182
Οι εκλογές στο Κόμμα το 1937: μια «επανάσταση» 183

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗ 187
Πώς έμπαινε το ζήτημα των ταξικών εχθρών; 191
Μπορίς Μπαζάνοφ 191
Γκεόργκι Σολομόν 192
Μιχαήλ Φρούνζε 195
Αλεξάντρ Ζινόβιεφ 196
Η πάλη κατά του οπορτουνισμού μέσα στο Κόμμα 198
Οι δίκες και η πάλη κατά του αναθεωρητισμού και της εχθρικής διείσδυσης 203
Η δίκη του ζινοβιεφικού-τροτσκιστικού κέντρου 204
Ο Τρότσκι και η αντεπανάσταση 205
Η αντεπαναστατική ομάδα Ζινόβιεφ-Κάμενεφ-Σμιρνόφ 212
Η δίκη του Πιατακόφ και των τροτσκιστών 214
Η δίκη της μπουχαρινικής σοσιαλδημοκρατικής ομάδας 226
Η απόφαση του Φλεβάρη του 1937 για την εκκαθάριση 226
Η υπόθεση Ριούτιν 230
Ο αναθεωρητισμός του Μπουχάριν 232
Ο Μπουχάριν και οι εχθροί του μπολσεβικισμού 233
Ο Μπουχάριν και η στρατιωτική συνωμοσία 236
Ο Μπουχάριν και το πρόβλημα του πραξικοπήματος 237
Οι ομολογίες του Μπουχάριν 241
Από τον Μπουχάριν στον Γκορμπατσόφ 251
Η δίκη του Τουχατσέφσκι και η αντικομμουνιστική συνωμοσία στο στρατό 253
Συνωμοσία; 254

Η μιλιταριστική και βοναπαρτιστική τάση 259
Ο Βλάσοφ 261
Ο Σολζενίτσιν 264
Μια παράνομη αντικομμουνιστική οργάνωση στον Κόκκινο Στρατό 266
Η εκκαθάριση του 1937-1938 275
Η επανόρθωση 282
Η αστική τάξη της Δύσης και η εκκαθάριση 287

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΤΡΟΤΣΚΙ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ ΤΟΥ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ 291
Ο εχθρός είναι η νέα αριστοκρατία, η νέα μπολσεβίκικη αστική τάξη 292
Μπολσεβικισμός και φασισμός... 294
Ηττοπάθεια και συνθηκολόγηση απέναντι στη ναζιστική Γερμανία 295
Ο Τρότσκι και η συνωμοσία του Τουχατσέφσκι 297
Προβοκάτσιες στην υπηρεσία των ναζί 301
Ο Τρότσκι προπαγανδίζει την τρομοκρατία και την ένοπλη εξέγερση 304

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. Ο ΣΤΑΛΙΝ ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 309
Το γερμανοσοβιετικό σύμφωνο 309
Ο Στάλιν δεν προετοίμασε σωστά τον αντιφασιστικό πόλεμο; 317
Η ημέρα της γερμανικής επίθεσης 324
Ο Στάλιν μπροστά στον ολοκληρωτικό πόλεμο των ναζί 335
Ο Στάλιν, η προσωπικότητά του, οι στρατιωτικές του ικανότητες 342
Στάλιν, ο «δικτάτορας» 343
Στάλιν, ο «υστερικός» 348
Στάλιν, η «μέτρια νοημοσύνη» 353
Οι στρατιωτικές αρετές του Στάλιν 354

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΤΑΛΙΝ ΣΤΟΝ ΧΡΟΥΣΤΣΙΟΦ 359
Οι ΗΠΑ διαδέχονται τη ναζιστική Γερμανία 361
Ο ναζί Γκέλεν και η CIA 361

Η ατομική βόμβα... κατά της ΕΣΣΔ 363
Η αντιιμπεριαλιστική πάλη και η πάλη για την ειρήνη 366
Ο αναθεωρητισμός του Τίτο και οι ΗΠΑ 370
Ο Στάλιν κατά του οπορτουνισμού 378
Τα αστικά ρεύματα της δεκαετίας του '30 378
Αδυναμίες στην πάλη κατά του οπορτουνισμού 381
Οι αναθεωρητικές ομάδες του Μπέρια και του Χρουστσιόφ .. 384
Ο Στάλιν κατά του μελλοντικού χρουστσιοφισμού 386
Το πραξικόπημα του Χρουστσιόφ 393
Οι ραδιουργίες του Μπέρια 393
Ο θάνατος του Στάλιν 395
Ίντριγκες του Χρουστσιόφ ενάντια στον Μπέρια 396
Οι εχθροί «αποκαθίστανται» 397
Ο Χρουστσιόφ και η ειρηνική αντεπανάσταση 398

ΛΟΥΝΤΟ ΜΑΡΤΕΝΣ
ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΜΑΤΙΑ ΣΤΟΝ ΣΤΑΛΙΝ
4η έκδοση
Τυπογραφική διόρθωση: Στέλιος Στεμνής
Φωτοστοιχειοθεσία-μοντάζ: Combu-Libro – Αθανασίου
Εκτύπωση: Α. Χονδρορίζος & Σία ΟΕ
Εξώφυλλο: Εύα Μελά
Εκτύπωση εξωφύλλου: Π. Κουτλής
Βιβλιοδεσία: Κ. Δελής
Ιούλης 2007
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΕΒΕ